

ARHIVELE A-OLTENIEI.

APARE LA DOXĂ LXMI.

- SUB DIRECȚIUNEA D-LOR :

DR. CH. LAUGIER și PROF. C. D. FORTUNESCU

IN NUMARUL DE FAȚĂ
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ
DOLJ ARTICOLE SEMNATE DE

PROF. I. BIANU
C. J. CARADJA
G. BOGDAN-DUICĂ
C. V. OBEDEANU
ANT. OPRESCU
R. S. MOLIN

COMUNICĂRI DE

N. PLOPȘOR
T. G. BULAT
N. G. DINCULESCU
D. D. STOENESCU

DOCUMENTE
OLTENIA PREISTORICĂ
OLTENIA CULTURALĂ
CRONICA ȘTIINȚIFICĂ
RECENZII

REDACȚIA
Str. LIBERTĂȚII-25
ADMINISTRAȚIA
Str. General Florescu 23
- CRAIOVA -

ARHIVELE OLTENIEI

PUBLICAȚIE BIMESTRIALĂ

Sub direcțiunea D-lor Dr. CH. LAUGIER și Prof. C. D. FORTUNESCU
CU COLABORAREA DOMNILOR

AL. BĂRCĂCILĂ T. G. BULAT ILIE CONSTANT.
Profesor, T-Severin Profesor, R-Vâlcea Profesor, Caracal
N. G. DINCULESCU C. GEROTĂ N. PLOPȘOR
Profesor, Craiova Profesor, Calafat Profesor, Plența

Direcțiunea lasă fiecărui autor întreaga răspundere a opiniilor emise.

SUMARUL No. 11.

Despre „Moara de hârtie“ din Oltenia Prof. I. Bianu.
Câteva costume românești din vechime C. J. Karadja
Craiova de odinioară, după călătorii străini G. Bogdan-Dulcă
Rolul Olteniei la întronarea Fanariotilor C. V. Obedeanu
Importanța studiului numelui de persoane Anton Opreșcu
Hore voinești din Bănat, cunoscute înainte de 1866 Romul S. Molin

Oltenia preistorică: *Insemnătatea cercetărilor preistorice în Oltenia*, de N. Plopșor.

Acte și documente: *Dela Drăgneiu-Mehedinți, 1699*, comunicate de N. Plopșor. — *Dela Pârșcov (Celar) Romanai, transcrise de Ilie Constantinescu*. — *Carte de reînnoire a boeriei, 1813*, comunicate de D-na Elena I. Stăncescu — *Jalbă dela Cloșani-Mehedinți, 1848*, transcrisă de N. G. Dinculescu.

Note și comunicări: *Foi de zestre Oltenesti*, de T. G. Bulat. — *Prin Bucovina Românească*, de St. Bosie. — *Pentru „o Istorie a Craiovei“: Bis. Sf. Dumitru; Cetatea Craiovei*, de D. D. Stoenescu. — *Din lumea cărților*: 1) „Despre Spiritism, a D-lui C. M. Ciocazan“, de Dr. Laugier. — 2) „Craioveștii, a D-lui I. C. Filitti“, de N. G. Dinculescu; — *Mărunțișuri* de N. Plopșor.

Oltenia culturală: *Aug. Crainic, necrolog*, de Al. Mihuleț. — *Mobilizarea culturală a preoției Olteniei*, de Pr. Gh. I. Ghia. — *Mișcarea culturală în T-Severin*, de A. Bărcăcilă. — *Mișcarea culturală în Craiova*, de Fortunato. — *Expoziția G. Teodorescu-Romanai*, de C. D. Fort. — *Cronica dramatică*, de Fortunato.

Cronica științifică: *Oameni fosili din epoca aurigniană*, de Dr. Ch. Laugier. — *Restaurarea Alhambrei*, de T. G. B.

Recenzii: *Studi sulla Romania*, publicată de „Istituto per l'Europa orientale“, Roma 1923. — *Scavi eseguiti da privati nel territorio Pompeiano*, de Matteo dela Corte, Napoli, 1923. — *Novacula*, de același, Roma. — *O călătorie pe apele române și prin Basarabia în 1835*, de C. I. Karadja. — de C. D. F. Revista Revistelor.

Prețul abonamentului pe anul al III-lea este de Lei 200. Pentru recenzii, schimb de reviste și ori-ce privește partea redacțională să se adreseze d-lui Prof. C. D. Fortunescu, Str. Libertății, 25.

Correspondența relativ la Administrație, cum și abonamentele, se vor adresa în strada General Florescu No. 20.

PI4530

ARHIVELE OLTENIEI

SUB DIRECȚIUNEA D-lor

DR. CH. LAUGIER și PROF. C. D. FORTUNESCU

Sprijinitorii Arhivelor Olteniei pe anul 1924

D-nu EMIL MARIAN, Craiova	2000 lei
Epitropia Bisericii MADONA DUDU . . .	3000 lei
D-nu J. BELIGRĂDEANU București . . .	1000 lei
D-nu IULIAN VRĂBIEȘCU, Craiova . . .	500 lei
Banca Generală a Țării Românești . . .	500 lei
D-nu Inginer I. Gigurtu, București . . .	1000 lei
Societatea minieră „Mica“ București . .	2000 lei
D-nu Mitu Andreescu, Craiova	2000 lei

CĂTRE CITITORI

Cu numărul de față „Arhivele Olteniei“ intră în al treilea an de viață. Plăpândă ca un copil de oameni săraci, dar cu nădejde deplină în steaua ei cea bună — *sunt fata libelli* — revista noastră își propune a urma și de aci înainte calea pe care și-a indicat-o, în marginile programului stabilit de la chiar aparițiunea sa, și năzuiește în acelaș timp a se întâlni cu cititorilor într'un continuu progres, ca tehnică precum și ca cuprins.

Cu acest prilej exprimăm grațitudinea noastră față de prietenii cari au colaborat onorific la publicațiunea aceasta; mulțumim cititorilor cari ne-au dat prețiosul lor sprijin moral, generoșilor donatori pomeniți la locul de cinste în numerele din urmă ale revistei, cum și abonaților în curent cu plata, cari toți laolaltă au făcut posibilă regulata apariție a Arhivelor pe anul 1923.

Facem totdeodată un apel la sentimentul de omenie al celor cari nu și-au achitat încă abonamentul pe trecut, să binevoiască a-și îndeplini această elementară datorie de cinste.

DIRECȚIUNEA A. O.

Despre „Moara de hârtie“

La interesanta notă luată de D-I N. Iorga dintr'o poruncă domnească a lui Vodă Brâncoveanu din 1694 și publicată în „Arhivele Olteniei“ an. II, No. 9, pag. 345 despre „moara de hârtie“, adaog alta mult mai veche, dela 1643, de care mă mir cum a scăpat din memoria colegului meu.

În precuvântarea de închinare către Mateiu Vodă Basarab pusă în fruntea cărții „Antologhion“ în limbă slavă tipărit la 1643 la Câmpulung Domnitorul este lăudat, fiindcă a adus în țară „tipografie și moară făcătoare de hârtie“. Precuvântarea este subscrisă de „Melchisedec din Pelopones, egumen al mării mănăstiri din Câmpulung, dar este urmată de un adaos ciudat, în care se spune: „Această precuvântare, o prea luminată și prea cuvioase stăpâne, a fost întocmită și scrisă de mine mai micul între robii prea luminăției tale, Orest Năsturel, al doilea logofăt în satul meu părintesc Fierăști“. Acest autor al precuvântării tipărită sub numele egumenului este prea bine cunoscutul frate al Doamnei Elena și cumnat al lui Vodă. Dânsul este acel care a adus cu cheltuiala domnească tipografia și meșterii tipografi dela Chiev, unde stăpânea mitropolitul român Petru Movilă. Probabil că tot deacolo a adus și meșterii cari au făcut „moare de hârtie“. În această precuvântare Domnitorul Mateiu Voevod este intitulat „stăpân și voevod al acestor țeri dacice“. Această titulatură se explică atât prin atingerea lui Udriște de învățământul clasic latin în Polonia, unde fără îndoială a învățat în școala lui Petru Movilă ca și logofătul Istrati de la Iași și alții din aceeași epocă, cât și prin lupta contra puternicei acțiuni calviniste ungurești pentru calvinizarea Românilor din Ardeal — acțiune dusă cu toată puterea statului Transilvaniei de Principele Gheorghe Rakoczy tocmai în anii 1640 — 1650.

Precuvântarea întreagă este reprodusă în text original slavonesc însoțit de traducerea neuitatului și mult regretatului nostru slavist Ioan Bodan în *Bibliografia românească veche*, I, 128—136 (fasc. II publicată la 1899)

I. Bianu.

Câteva costume românești din vechime

În cartea lui Abraham de Bruyn: *Diversarum Gentium Armatura Equestris. Ubi fere Europae, Asiae atque Africae equitandi ratio propria expressa est.* (s. l. e. d'), (1575), 4°, găsim pe planșa 53 (f. 59), un călăreț din Muntenia, pe care-l reproducem aci fiind necunoscut la noi.

Ca remarcă inițială vom atrage atenția asupra faptului că acest călăreț este reprezentat în mod invers, adică artistul a gravat placa de aramă întocmai după desennul original, în loc de a-l răsturna cum ar fi trebuit. Astfel vedem de fapt partea stângă a călărețului, măcar că pare a purta scutul pe umărul drept.

Se va observa alcătuirea costumului, împrumutat în parte din Turcia, (tunica călărețului și harnașamentul calului), deși căciula e românească sau slavă și scutul unguresc — un amestec din răsărit și apăs ca întreagă noastră cultură.

Harnașamentul calului este, precum se vede, foarte bogat. Luxul în această privință era foarte mare pe timpul acela, mai ales în Orient. La expoziția milenară dela Budapesta în anul 1896 a fost astfel expus un harnașament din colecția Principelui Edmund Batthyány-Strattman, care seamănă mult cu al nostru. Abaea (die Schabrake) turcească era de mătăasă roșie împodobită cu aplicații de fir, ciucurile fiind și ele de aur și argint legate cu mătăasă. Tot într'această colecție mai găsim două canafuri ce se purtau atârinate de gâtul calului la fel cu acel din gravură. Aceste canafuri se numeau turcește Kûtas. Cele mai bogate erau făcute din păr de Yack din munții Tibetului și erau adunate într'un gogoloș de metal aurit.

Una din părțile cele mai interesante ale costumului este, fără îndoială, scutul. Este de tip curat unguresc. Mai multe de acest fel erau expuse la Budapesta în 1896, din colecțiunile Împăratului Apostolic, (v. Ungarische Kriegsgeschichtliche Denkmäler de Szendrei, Budapest 1896). Toate sunt făcute de lemn și acoperite cu pergament, piele de porc sau de vită, întins peste un strat de ipsos și fixat cu ținte de aramă. Ornamente sau figure eraldice erau adâncite (eingepress!), totul fiind de obicei aurit.

Leul eraldic înfățișat pe gravura noastră nu este ușor de explicat. Măcar că avem exemple ca acest animal eraldic să fi fost întrebuințat într'o formă sau alta în armoariile domnilor munteni, (v. St. Grecianu: *Eraldica Română*, fig. III, pag. LVI) și ai Ardealului, (Ștefan Boeskai 1604—1607, v. Hess: *Siebenbuergische Muntzen*, pl II No. 370), cred că n'ar fi imposibil ca leul acesta să fie o fantezie a artistului, dacă n'ar fi cumva marca vre-unui boier muntean.

Ca arme călărețul nostru nu pare să fi avut decât o luncie și poate vre-un pistol în brâu — sabie nu.

Aminăm aici descrierea Suedezului Rălamb (publicată de noi în *Revista Istorică* VI, 10—12, care spune că soldații lui Constantin Șerban Voevod în anul 1657, încălecau caii frumoși turcești, ofițerii fiind îmbrăcați în haine felurite, unii în zale, alții cu piei întregi de leopard, panteră și tigru, alții purtând pene lungi și împestrilate ca niște aripi de vultur, totul în sunetul flautelor și țimbalilor.

Un asemenea soldat (turcesc însă), purtând aripi de vultur este reprezentat în volumul al doilea (fig. 17), din *Histoire des Turcs de Chalcondyle*, ed. Blaise de Vignère, Paris Sebastian Cramoisy 1650 fol.

Vezi reproducerea ce redăm aici în pagina următoare.

Gravurile și chiar descrierile uniformelor soldaților noștri în veacurile trecute sunt foarte rare, cele care există trebuie deci studiate cu cea mai mare atenție.

Mulțumită amabilității prietenului nostru D. Riksbibliotekarie *Dr. Isac Collijn*, la Stockholm, suntem în stare să mai dăm azi înfățișarea unui boier Român luat de pe manuscrisul Cod. Rălamb 8.º Nr. 10 din biblioteca regală a Suediei. Vezi pag. 7.

Această cârtică în 8° conține o colecție de miniaturi, de costume orientale pictate pe pergament. Baronul Rălamb o adusese cu sine între alte comori

adunate de el în cursul ambasadei sale în Turcia.

Nu putem găsi mare frumusețe la boierul înfățișat în mod stângaci de artistul oriental. Interesant este însă să comparăm acest document unic cu celelalte păstrate de pe acest timp. Ne gândim la miniaturile reproduse de D. N. Iorga în „Acte și Fragmente II”, tocmai din aceiaș vreme, precum și la numeroasele portrete ctitoricești pe pereții bisericilor noastre.

Valahul nostru poartă precum vedem un caftan căptușit și gulărat de ermină, formând la spate ca un fel de pelerină, coborând până la coate. Costumul este identic cu cel al lui Constantin Brâncoveanu dela Hurez (cf. Bulet. Com. Monum' Ist. I. p. 59),

dovadă în plus de exactitatea costumelor în picturile noastre bisericicești.

Portul acestei pelerine se pierde mai târziu, reducându-se la un simplu guler îngust în jurul gâtului. Orientul își are și el modele sale!

Constantin J. Karadja

Craiova de odinioară, după călători străini

Din: *Reise nach dem Orient, vom Eremiten von Gauting, 1836—1837—1838. Stuttgart, 1839; pagina 71 și urm.*

„În războiul din urmă, pe-aici ar stat 30.000 de Turci, iar în fața lor 6000 de Ruși, cari erau gata să depună armele, când generalul hotărî noaptea, să atace pe Turci, cari o luară la fugă, lăsând micului număr de Ruși arme și bagaje.

Craiova are multe case frumoase, care sunt răspândite printre cele mai miserabile bordeie și care, cele mai multe nu sunt înconjurate cu grădini frumoase, ci cu locuri pustii pline de mărăcini. Odăile sunt goale; în loc de mobile, o laviță acoperită cu covor, pe care ziua sed, noaptea dorm. După amiază lumea doarme. Atunci străzile sunt chiar goale. Cătră șase oare lumea iese iarăși la iveală; și cine are cai și o trăsură rea pleacă la plimbare, deoarece este hotărît rușine, să umble.

Astfelu în București, locotenentul umblă în birjă, dacă nu are cai proprii; și rar am văzut, pe străzi, ofițer umblând pe jos. Mie mi se luă în nume de rău, că alergam pe picioare și că tot pe picioare am mers chiar la câmpul de exerciții militare, din fața porții. Cine nu-i în trăsură, trece drept om de rând; dar aceasta nu m'a împiedecat să umblu printre acești nebuni. Ei încă nu văzuseră om cu decorații, care să... meargă.

„Străzile Craiovei sunt așternute cu bărne, nu cu piatră; și pretutindeni precumpănește noroiul, bafta și murdăria. Toate mascaradele, care se pot închipui și le poate inventa nebunia, se mișcă pe străzi în forme și figurile cele mai grotesti, mai rari; crezi că aici s'au adunat un album de hainele tuturor con-

ținentelor. La vizite un Turc înarmat cu pistoale și cuțite aduce un ciubuc lung de zece picioare, cafea și dulceață cu un pahar de apă.

Un ofițer rusesc, care a rămas aici din ultimul războiu și s'a însurat, s'a plâns caimacamului, că s'a rupt un pod făcut de Ruși, care ducea la moșiile sale și că mai mulți țărani, cari au voit să înoate prin râu, s'au înecat, cași o cocoană oarecare înecată deodată cu patru cai ai săi. Caimacamul răspunse: Cocoana să fi rămas acasă; iar podurile costă parale; afară de aceasta sunt timpuri cu apă mică și ușor de trecut; deci lumea să aștepte până vin acele timpuri.

Toate podurile au fost făcute de Ruși în războiul din urmă, dar nimeni nu se gândește la repararea lor, și sunt deci în cea mai proastă stare; iar încurile sunt atât de dese, încât nici nu se bagă de samă.

Eu am trimis la poștă să-mi dea cai, ca să continuu călătoria peste Cerneți în Serbia, dar mi s'a răspuns că râurile sunt așa de mari, încât nu voi putea înota prin ele! Indată ce aceasta va fi iarăși cu putință, voi căpăta îndată cai; că numai ieri se înecă iarăși un țaran cu patru boi.

Aici eu am o odaie bună și mâncare escelentă la farmacistul Schwab, care este Neamț.

Seara, după ce căldura s'a mai domolit, alergaiu prin oraș; și văzui o scenă care nici fantasia cea mai îndrăzneată nu o poate închipui. Printre alte vite o boeroaică avea și mai mulți Tigani, printre cari se află și o fată foarte frumoasă de 15 ani, pe care o vânduse unui ștregar cunoscut pe doi galbeni.

Fata trebuia luată tocmai pe când eu treceam pe dinaintea colibeii miserabile, din care auziu un plânset tare. Întrebaui de pricina plânsului, care mi se și spuse. Părinții, frații, surorile plângeau, dar ea

fu răpită din brațele mamei și dusă. Mă apropiiau de barbar, ca să i-o cumpăr, dar el era bogat și râse de cei 50 galbeni ce i-i oferiam, pentruca să-i pot oferi ei libertatea; zicea: că doară el o cumpăraseră pentru plăcerea sa și că dacă nu va voi să i se supună o va bate până va voi; și că dacă eu vreau să cumpăr Țigani, el are cinci sute, printre cari se găsesc și fete foarte frumoase, care nu s'ar împotrivi, deoarece pe el l-au slujit toate; dar de aceasta este chiar amoretat și nu o dă cu niciun preț. Eu m'am dus la caimacam și am vorbit pretutindeni cu cea mai mare indignare, dar ei au râs de prostia mea: „Țigani sunt proprietatea noastră și putem face cu ei tot ce voim.” În București văzusem mai mulți cerșetori fără mâni; și acum auziam că domnii lor puneau să li se taie. Unul dintre ei mi-a povestit că tatăl său a sugrumat pe boierul care voise să-i taie mâinile și că de-aceea a fost spânzurat. Adeseori boerii chiamă pe copiii Țiganilor și, de petrecere, pun pe copiii lor să biciuiască pe Țigănuși. Se zice că această educație este ceva zilnic; părinții omoară și mutilează după plac; copiii trebuie să fie de cu vreme deprinși cu aceasta; și să aibă și ei plăcerile lor. În Muntenia sunt vreo 40.000 de Țigani, toți tratați mai rău decât vitele.

Orașul Craiova are un aspect sălbatec. Adeseori vezi o casă frumoasă izolată într'un maidan de mărăcini și înconjurată de bordeie. Tot pare în ruină. Exteriorul este mânjit cu noroiu, ca în București, în Parisul muntenesc. Pe străzi nu vezi nici femei, nici fete; toată noaptea urlă câinii, cari aici aleargă, cași în Constantinopol, sălbatici și fără stăpân. Printre boeri se văd multe fete oacheșe, care indică o origine tătărească, ori un amestec cu Țigani.

Aici sunt multe mănăstiri, biserici și popi, cari se ceartă: avut-a Dumnezeu barbă sau nu?; și, Ovrei sunt mulți, goniți de Ferdinand și Isabela a Spaniei, spre vecinică faimă a prostiei lor.

Cele șase poște pânăla Cerneți, la Dunăre, unde-i trecerea la Cladova în Serbia, duc printr'un pustiu. Tot este pustiu, lăsat în voia liberei naturi, cu câteva miserabile bordeie de-asupra pământului și în pământ.

Femeile stau la porți și torc; bărbații zac prinprejur și dorm; ei lucrează atât de puțin, încât în anii 1816—17 a fost atâta lipsă de au mâncat pâine din coajă de stejar.

Intr'o țară, în care cinci milioane de oameni ar putea să aibă de foarte, în belșug, nu locuiesc nici două milioane, care, în ani de secetă, flămânzesc din cauza lenei.

Am trecut prin câteva păduri de stejar de cea mai mare frumusețe, în care distrugătorii încă nu intraseră. Toată regiunea este deluroasă; ici și colo crește vița, dar fără îngrijirea cuvenită. Vinul este foarte bun, dar, din lenevire, totdeauna tulbure.

Puține câmpuri sunt semănate cu porumb, din care și fac mămăliga; ca polenta din Italia și cuscusu din Africa-nordică, un punct în care, cași în altele, Ungurii, Slavii și Românii, seamănă bine cu be-
duinii.

Podul peste Jiu fusese luat de apa mare din ploii; mai multe zile am trebuit să petrec în trista Craiova; în sfârșit caimacamul îmi spuse că va aduce un pod plutitor pentru cai și căruță; dar n'a fost așa; țaranii aduseră în sfârșit un copac scobit, întrebuințat de ei la pescuit, când apa este mică; unul îndrăzni să treacă cu mine și cu bagajul meu prin apa umflată și apoi să meargă două ceasuri, pânăla poșta cea mai de aproape, ducându-mi cufărul.

Acestea le-am spus, ca să arăt cum trebuie să călătorești pe-aici, dacă vrei să vezi țara aceasta bine-cuvântată de Dumnezeu și pustiită de oameni. Dar și în tot drumul meu eu nu am întâlnit niciun călător.

La țară foarte rar vezi câteo biserică ori preot, deși în orașe ei aleargă fără treabă pe străzi.

În Cerneți au trecut câteva ceasuri până ce înțelepții valahi mă concediară din țara lor: ei nu puteau nici să citească, nici să înțeleagă pașaportul meu; și făcură însemnări în mai multe condice. La malul Dunărei a trebuit să mai deschid micul meu cufăr și, în înțelepciunea lor, ei mă întrebă: am ori nu asupra-mi fabricate muntenesti, pentru care să plătesc vamă? Dar, deoarece în Muntenia, nu se fabrică decât numai boi, i-am întrebă pe proștii aceia, nu cred cumva că am ascuns vreun bou în cufăr? Convingându-se de contrarul, mai ținu un ceas până sosi barca în care trecui Dunărea, la Cladova”.

Scritorul este un aristocrat, din ale cărui rânduri reese că a stat și cu regi de vorbă. Aflându-i numele civil, voi da de știre.

Traduse G. Bogdan-Duică

Rolul Olteniei la întronarea Fanarioților

În dezvoltarea statului român, Oltenia a avut o mare putere de inițiativă și un rol preponderent. Acesta e logic și explicabil pentru-că prima licărire a vieții de stat s'a manifestat mai întâi d'incolo de Olt. Primele ciocniri de lupte de asemeni, cu asupritorii neamului,—cu Ungurii,—le-au suferit Oltenii, așa că a fost fatal ca elementul conducător în stat atunci: Banul și boierii să fi fost mereu în fruntea ori-cărei mișcări naționaliste.

Dacă deschidem paginile istoriei, vom vedea că

după moartea lui Mihaiu-Viteazu, succedară la domnie un lung șir de domni grecizați, cari deși de origine români, însă crescuți în principii bizantine, și câștigând tronurile române, prin pungi date la Stambul și intrigile fanarioților, care începură a năvăli în număr considerabil în principate. Până la 1716, anul întronării erei fanariote la domnia țărilor, române, boerii Olteni, au provocat șase revoluțiuni în contra acestui element străin. Acuma în 1716, când s'a întronat primul voevod fanariot, Nicolae Mavrocordat, ei au provocat iarăși o revoluțiune care a reușit pentru un moment, căci au detronat pe Domn. Cu un secol înainte, boerii de peste Olt, au întrecut pe Tudor Vladimirescu, oltean și el. Dacă Tudor însă la 1821, se pare că a reluat firul politicii boerilor naționaliști de la 1716 și 1611, bazele democratice și naționaliste ale acestei partide vom vedea că le-au așezat tot boerii de peste Olt, acei români adevărați de țară și necurciți, coborători mândri din legiunile romane și din casta nobilitară și conducătoare în stat, a „Sarabilor”-daci¹⁾; dar să venim la evenimentele acestei revoluțiuni:

La 10 Februarie, în anul 1716, Nicolae Mavrocordat e întărit Domn în Valachia, de la Stambul. Istoricul Bălcescu, în opera sa: „Puterea armată în vechime la Români”, spune că primul gând al voevodului fanariot a fost de a reduce aproape la nimic numărul ostașilor noștri. Toată ostășimea sub drapel a țării, domnul o redusă la 1620 de shujitori²⁾. Clasa boerilor o împărți în clase după sistemul bizantin și anume în: protipenzi, arhonți, mazili și neamuri (coborător din boer); înființă o clasă a: boerănășilor (micii funcționari ai curții domnești), ca: de-victarul (șeful biroului curței); muhardarul (cură-

¹⁾ Vezi Hasdeu în Magn. Etim. Rom. Vol IV. Radu Negru.

²⁾ „ op. cit. Bălcescu.

titorul armelor, mambengiul (inspectorul apart.), caf-tangiul inspect. garderopului), Sofragiul-Bași (șeful su-frageriei), Cafedgiul-Bași (cel ce făcea cafelele), Ciubucciul (cel ce curătea ciubucurile), Narghiledgiul (cel ce curătea narghileaoa, și Șerbedgiul (cel ce făcea dulceața). Acești mici boerinași luați de pricop-seală din Stambul, încetul cu încetul îi ridică la ran-guri mari, și începură a unelti pe lângă domn contra boerilor autoctoni ai țării, și pe de altă parte a in-triga pe lângă boeri în contra Domnului. Printre cei d'întâi se pomenește de un anume Dumitrache Ra-madan, ajuns spătar mare, și Ionache Slama ajuns Postelnic mare. După sfaturile oamenilor săi, dom-nul puse biruri noi și asupra țăranilor¹⁾, clerului și boerilor. Printre acestea erau: *ploconul*, impositul monastirilor, pentru drapelul semi-lunei; întins mai apoi și la boeri și țărani, fiecare plătea câte 2 lei și 50 bani de familie.

Adjutorința, 5 lei de fiecare monastire.

Văcăritul, 10 parale de fiecare cap de vită.

Pogonăritul, 2 lei și 80 bani de fiecare pogon de arătură sau de vie.

Adunările obștești le desființează pentru a nu mai avea nici un control. Cetățile turcești de la Brăila, Giurgiu, Turnu și Ismail le transformă în pașalâ-curi, și aduce în orașele de la centru pe Turcii de acolo.

Toate aceste acte arbitrare, și tiranice pe de o parte, și evenimentele externe pe de altă, aprinseră iarăși firea boerilor Olteni din partida națională și o nouă revoluțiune în contra domnului, se îndreaptă.

Așezarea pașalâcurilor la Hotin și Bender și luarea Moreei de către Turci de la Venițieni, aduse noul război dintre Nemți și Turci.

Pe tronul Austriei era împărat Carol VI, tatăl Ma-

¹⁾ Vezi în M. F. Zallony Les Phanariotes. București 1823.

rici Theresa, având ca general șef de armată pe Principele Eugen de Savonia. Armata de 200.000 a Sultanului, de sub comanda lui Ali-Pașa, printul Eu-gen o sfărâcă la Belgrad, Petervardein și Temi-soara. Domnul Valachiei primi ordin de la Sultan să organizeze și el un corp de oștire și să-l trimeată în ajutorul Turcilor. Cu miliție cu tot, domnul strânse în grabă 3000 de ostași, puind mai mare peste ei pe Petru Obedeanu, mare Serdar¹⁾, cel ce fu sub dom-nia lui Brâncoveanu comandantul dorobănțimei²⁾, iar ajutor pe aga Ienache Rossetti, cumnatul dom-nului.

Obedeanu însă ca boer oltean și din partida națio-nală, nu numai că nu s'a supus, dar a organizat chiar revoluție, și la un loc cu Serdarii Barbu Brăiloiu, Staicu Bengescu, Șerban Bujoreanu, și cu boerii mun-teni, Vornicul Petrașcu Brezoianu, Grigorie Băleanu, și Spătarul Radu Golescu, Drăghici și Ion Bălăcianu, având în fruntea lor și pe mitropolitul Antim, vin în București, trec Oltul, lovind prin pustietăți și pă-duri³⁾, de se înțeleg cu solii împăratului austriac, contele Stenivil și baronul general Tige⁴⁾. Boerii Olteni deteră mâna cu imperialii, voind a trece mai bine țara sub Nemți decât sub Turci, pentru a scăpa de urgia fanariotă. Domnul se retrăsese la Copăcenii și aci descoperind complotul, pe mitropolitul Antim îl desarhiereste și-l duce la Andrianopol, aruncându-l un turc în râul Dulcine, pe vornicul Brezoianu îl ucide la fântâna lui Radu-Vodă, pe Drăghici Bălă-cianu de asemeni⁵⁾, doi frați de ai lui Barbu Brăi-

¹⁾ Vezi în Mag. ist. vol. IV, pag. 47, cronica lui Radu Popescu, Sincal vol. III pag. 389 după condica Bălăcenească, vezi și ist. Xenopol vol. 4.

²⁾ Vezi cronica Radu Grecianu anul 1701, și Fotino pag. 138 anul 1696.

³⁾ Idem cronica Radu Popescu.

⁴⁾ Vezi vol. VI Col. de documente Hurmuzaki (întreaga corespondență dintre Oltenia cu Austria pag. 165—169).

⁵⁾ Vezi în Sincal vol. III pag. 252 și în Historia delle moderne rivo-luzioni della Valachia Veneția 1718 a lui Del Chiaro, pag. 216.

loiu fură aruncați în temnițe și orbiți. În acest timp boerii ce mai rămăseseră în viață din această organizare țineau corespondențe întinse cu prințul Eugeniu, care nu întârzie să le trimeadă ajutoare pentru a reuși în acțiunea lor. În adevăr cu ostașii veniți de la Eugeniu, puși sub comanda unui colonel austriac, Dettin, Serdarii Brăiloiu, Bengescu și Obedeauu, reușesc a bate armata Domnului în Gorj, la Bengești și Târgu-Jiul ¹⁾.

În altă luptă, la mănăstirea Vierosul de lângă Pitestii, a lui Goleșcu periră, Clucerul Șerban Prisecanu, Vistierul Grigorie Tigveanu și Preda Postelnicul Isvoranu ²⁾. Pe când toți aceștia ereau români de baștină, oamenii domnului ereau toți greci, zice un raport al solului francez S-t Croix ³⁾.

La 14 Noembrie anul 1716, lovitura de grație fu dată cu succes de boerii Olteni, Dumitrașco Brăiloiu, fratele lui Barbu, care în Craiova era cel ce-i ținea în curent pe toți amicii săi de mersul lucrurilor ⁴⁾ și astfel revoluționarii venind în București: Goleșcu, Băleanu, Bălăcianu, (Ion) Bujoreanu, Obedeauu, Brăiloiu, Bengescu, cu ostașii lor și ajutor de la Austriaci, detronară pe domn și ducându-l pe la Cotroceni, l-au predat lui Dettin, de l-a dus la Sibiu.

Capii partidei naționale tratau cu sfântul imperiu ca să treacă țara mai bine sub protecțiunea Austriei și să scape de Turci. O corespondență întreagă începe între boerii Olteni și Viena. În aceste scrisori și memorii unde se expune întreaga situațiune nenorocită a țării, se văd numele lui: Bujoreanu, Băleanu,

¹⁾ Vezi Șincai pag. 248 vol III; și hrisovul orașului Târgu-Jiul în „Gorjul Istoric” de Al. Ștefulescu.

²⁾ Isvoranii sunt Stirbei dela Izvoarele sau Izvor.

³⁾ Vezi raportul col. de doc. Hurmuzaki pag. 165—166 vol. VI.

⁴⁾ Acest Dumitrașco era fiul Banului Cornea Brăiloiu, oratorul lui Brâncoveanu-Vodă; el fu călugarit cu sila de Mavrocordat acum sub numele de Dositei; pe fiica lui, Stanca, o luă în căsătorie Constantin Obedeauu, fondatorul bisericii Obedeauu din Craiova și fiul acestui Petru Obedeauu. — (Vezi Hurmuzaki vol. VI pag. 167, Șincai III p. 250.)

Goleșcu, Stirbei, Obedeauu, Crețulescu, Bucșanu, Bălăcianu, Brăiloiu, Grecianu, Pârșcoveanu, Ottetilișeanu, Fărcașeanu, Argetoeanu, Bălcescu, Dudescu, Brâncoveanu, Câmpineanu, Strâmbeanu, Florescu ¹⁾.

Din sânul acestei partide se alege o deputațiune formată din Ilie Stirbei, Radu Goleșcu și clericul Ioan Abraam, care redijează un memoriu foarte lung pe care l-a trimis la Viena, împăratului. În el s'a expus în mod magistral întreaga situațiune socială, politică și economică a țării; el cuprinde patru capitole: fiecare capitol tratează pe larg lucrurile: din ele rezultă următoarele: protectoratul Austriei în locul Turciei, Domn să se aleagă Gh. Cantacuzino, fiul lui Șerban, întărirea și respectarea libertăților și legilor patriei; explorarea minelor țării, de aur și argint din munți, negoț pe Dunăre, cu corăbiile imperiale, unirea Olteniei cu Transilvania, dărâmarea cetăților turcești de pe malul Dunărei, Domnul Țării să fie ales, iar nu numit; el să fie român de Țară, iar nu grec, domniile să fie pe viață, boerii emigrați să fie reînțorși la căminurile lor. ²⁾ Acest document ne arată ce idei înaintate și democratice aveau boerii Olteni care au alcătuit partidul național al țării. Atunci, două secole și mai bine, se vorbea de libertate publică și de exploatare a mineralelor care zac în munții Transilvaniei noastre; atunci în 1716, boerii noștri de peste Olt se gândeau la negoț pe Dunăre, trafic deci pe apă; lucru care a dat naștere de atâtea ori la eterna și marea chestiune a Dunărei, Alipirea Olteniei cu Transilvania, iată din nou readusă *Unirea* de la Mihail Viteazu, desigur sub o altă formă, sub o formă politică și di-

¹⁾ Vezi Hurmuzaki vol. VI pag. 243, 197.

²⁾ Acest faimos document se vede întreg în vol. IV din Mag. ist. al Bălcescu pag. 179—211 și în cartea mea: Grecii în Țara Românească până la 1717. Documentul original e în Arhiva Min. de Război din Viena.

plomatică, dacă nu prin puterea armelor, dar iarăși marea chestiune a unirii, care a fost idealul ce a străbătut secolele de existență ale românismului.

Terminându-se războiul dintre Nemți și Turci se încheie pacea la Passarovitz în 1718, cu care ocaziune Oltenia e trecută sub protectoratul Austriei, în loc de întreaga Țară Românească. Politica partidei naționale triumfă pentru moment. Oltenia e guvernată în numele împăratului Carol VI de un Ban ajutat de patru consilieri imperiali, luați toți aceștia dintre boerii de frunte Olteni ai acestei partide.

Ban a fost numit Gheorghe Cantacuzino, cel pe care boerii îl ceruseră la Viena ca domn, iar consilieri imperiali: Staicu Bengescu, Dumitrașco Brăiloiu (fostul monah Dosithe), cel călugărit de Mavrocordat), Ilie Ottetelișeanu și Constantin Strâmbeanu¹⁾, iar ca secretar pe austriacul N. de Porta și reprezentant militar Colonelul Schram. Această administrațiune a ținut până la 1739, până la tratatul de la Belgrad, când Oltenia a revenit iar la Țara Românească, și a rămas înainte sub suzeranitatea Turciei. În acest timp de 21 ani cât ea a depins de Austria s'au mai succedat ca consilieri imperiali în administrațiune și următorii boeri: Ioan Băleanu, Ștefan Pârșcoveanu, Ilie Știrbey, Constantin Obedeau, Mihai și Mathei Glogoveanu²⁾.

Cu încheierea tratatului de la Belgrad, regimul fanariot își reîncepe firul întrerupt, iarăși la domniile române. Lovitura dată de boerii Olteni nu reușise decât pentru moment; pentru a provoca o revolu-

¹⁾ Familia aceasta a Strâmbenilor (dela Strâmba) din Oltenia este foarte mare; se trage din Mihai din Tîrgșor, care în 1608 erea pretendent la Domnie, și care a avut de fiu pe Antonie Vodă din Popești 1669. Ei deci sunt aceiași spiță cu Antonie din Popești care a domnit și cu vestitul Neagu Aga, alt pretendent de domnie în 1635; probabil că sunt de origine din Basarabi.

²⁾ Vezi în Hurmuzaki vol. IV p. 424, 307, 319, și „Mănăstirea Tismana” de Ștefulescu.

țiune, dar barem ea arată că țara a fost în stare să protesteze efectiv contra arbitrarului și tiraniei și cum de sigur va mai protesta și la 21 și 48; acei boeri, dacă au căzut jertfa patriotismului lor, cum o spune Bălcescu, într'un articol al lui din Magazinul istoric, (vol. 1, p. 119, articolul „Români și fanarioți”), că: „Mitropolitul Antim și boerii Brezoeanu, Obedeau, Bengescu, Brăiloiu, ce se deosebiră atunci ca, capetele opozițiunii, căzură mai toți jertfe patriotismului lor”, — dar barem ei păstrară tradițiunea vechei partide naționale a țării, croită de boerii Olteni, după moartea lui Mihai-Viteazu, și făcură din nou loc în istorie rolului ce va trebui să joace și în viitor acest partid.

Înainte de a încheia acest capitol, să menționăm după documentele de atunci și numele însă a acelor boeri care au alcătuit atunci acest partid național la 1716—1717: Rudolf Popescu Ban, Șerban Bujoreanu Vornic, Grigore Băleanu Logofăt, Radu Goleșcu Spătar, Ilie Știrbei Vistier, Eustație Leurdeanu Paharnic, Barbu Grecianu Stolnic, Petru și Constantin Obedeau Serdari, Matei Crețulescu Șătrar, Vintilă Bucșeanu Căpitan, Drăghici Bălăcianu Căpitan, Constantin Dumitrașcu și Barbu Brăiloiu,¹⁾ Ștefan Pârșcoveanu Postelnic, Antonache Florescu²⁾, Matei Zătreanu Căpitan, Ilie Ottetelișeanu Căpitan, Matei Poenaru, Constantin Fărcășeanu, Drăghici Olănescu, Fota Bălcescu, Vasile Argetoeanu, Gheorghe Paharnic de la Baia de Aramă,³⁾ Drăghici-Strâmbeanu, Ștefan Brâncoveanu, Staicu Bengescu, Gheorghe Cantacuzino, Grigorie Tigveanu Vistier, Postelnic Isvoranu, Șerban Clucer Prișecanu,⁴⁾ Athanasie Romanescu, Barbu Rioșeanu, Gheorghe Socoteanu, Mihai Său-

¹⁾ Vezi vol. VI Col. de doc. Hurmuzachi p. 173.

²⁾ Idem p. 199.

³⁾ Idem p. 236.

⁴⁾ Idem p. 243.

Ilescu, Matei Urdăreanu, Ioan Bibescu, Constantin Ploșoreanu, Udriște Șomănescu, Alexandru Podbăniceanu, Constantin Cepleanu, Gheorghe Măldărescu,¹⁾ Constantin Buzescu și Constantin Brătășanu²⁾.

Vedem deci atunci în 1716—1717, la debutul domniei fanarioate în țară, un puternic partid național de care s'a lovit Domnul fanariot, și alcătuit din numele cele mai românești și autochtone ale țării.

Const. V. Obedeanu.

Importanța studiului numelor de persoane

Oamenii au simțit nu numai trebuința de a da numiri obiectelor din jurul lor și celor mai depărtate, ci și pe aceea de a se numi pe ei înșiși cu anumite cuvinte, spre a putea deosebi persoanele cu cari sau despre cari vorbeau. Fiecărui individ i s'a dat un nume. Pot exista Societăți anonime. Om fără nume—anonim—n'a existat.

Numele de persoană a avut la început o însemnare. În Vechiul Testament fiecare nume are etimologia și însemnarea sa. Astfel pe fiul căpătat după uciderea lui Abel de către Cain, Adam și Eva îl numesc Seth adică *înlocuitorul: că mi-a ridicat mie Dumnezeu altă sămânță*. Vezi Cartea Facerii IV, 25.

Ana, soția lui Elcană, născând copil numai după ce Domnul i-a ascultat rugăciunile, numește pe fiul său Samuel, adică *Dumnezeu m'a auzit*. Cartea I-a a Împăraților I, 20.

Către Maria Fecioara grăește Ingerul: Pe fiul tău îl vei numi Isus, Luca I, 31, căci *el va mântui po-*

¹⁾ Vezi Col. doc. Hurmuzaki, vol VI p. 318—319.

²⁾ Idem p. 427.

porul de păcate, Matei I, 21, și vor chema numele lui Emanuel, ce se tâlcuește: *cu noi Dumnezeu*, Matei I, 22.

Către Avram au grăit Dumnezeu zicând: Și nu se va mai chema numele tău Avram, ci Avraam, pentru că *lata a multe neamuri te-am pus pre tine*. Cartea Facerii XVII, 5.

Și au zis Dumnezeu lui Iacov: Numele tău nu se va mai chema Iacov, ci Israel va fi numele tău, pentru că *ai fost tare cu Dumnezeu*. Cartea Facerii XXXII, 28.

Dar nu numai oamenii au primit nume, ci—după cum se vede și azi—chiar animalele domestice. Vă amintiți de calul lui Alexandru Machedon, că se numea Ducipal. Știți că boilor, vacilor, li se dă câte un nume, chiar și oilor și porcilor.

La numele de animale putem constata—mai bine chiar ca la numele de persoane—că orice nume are o însemnare.

Chiar și unele obiecte au nume proprii, ca și când ar fi persoane, astfel corăbiile, vapoarele.

În epopeea germană sabia lui Siegfried se numește Balmung, iar în basmul Gheorghe cel viteaz scris de Ispirescu, *Balmut ajutorul meu* este numele unei săbii și *omorătorul vrăjmașilor mei* este numele unui buzdugan.

Pentru cunoașterea temeinică a limbii este nevoie și de cunoașterea numelor proprii de persoane.

Cu cât o limbă este mai apropiată de începuturile sale,—mai necioplită—cu atât mai mult numele proprii ni se înfățișează ca rezultând din dorința simplă și firească a poporului de a căuta semnele distinctive și a da indivizilor numiri, cari să li se potrivească așa de bine, în cât să nu se poată confunda un individ cu altul din cauza numelui.

Numele fiind o calificare specială a individului, care servea spre a-l deosebi de ceilalți membri ai

aceleeași familii sau de omonimii cari aparțineau altor familii, era cu desăvârșire individuale, după cum ne dovedesc cercetările istorice și filologice. În Bucovina se zice că preotul *înseamnă pe prunc*, adică îl individualizează, îi pune nume.

Un singur nume—pronumele, numele de botez de azi—era suficient pentru a designa o persoană și se conferea copilului într-o epocă foarte apropiată de ziua nașterii, cam în a 8-a zi de obicei.

Un singur nume era suficient pentru designarea individului, căci:

A. pe de o parte numărul oamenilor cari erau în relațiuni unii cu alții era foarte restrâns, așa încât nu era trebuință de un prea mare număr de nume individuale;

B. pe de altă parte poporul mai putea creia încă nume de persoane.

Totuși oricât de bogată ar fi o limbă, nu se poate da fiecărui individ o numire deosebită—din cauza înmulțirii indivizilor, și ori cât de fecundă ar fi imaginația unui popor în ce privește creierea de nume proprii, de la o vreme renunță de a mai creia cuvinte noi, pentru numirea persoanelor și adoptă obiceiul comod de a da indivizilor nume pe cari le-au mai purtat și alții.

Numele de persoană care până aci avusese un înțeles—întrebuințându-se de acum încolo tot mai des, înțelesul său se șterge încetul cu încetul, până ce se uită. Numele devine tradițional.

Numărul numelor tradiționale nu mai crește cu mult.

Ele sunt suficiente pentru familie, iar mai târziu când individul se amestecă din ce în ce mai mult în viața socială, pentru a se preîntâmpina confuziunile pe cari ar putea să le producă omonimia, sistemul unui singur nume va trebui să se modifice. De aci încolo începe evoluțiunea numelui.

În numele personal—pe care societatea, familia îl impune individului îndată după naștere—se reflectează în mare parte starea socială a unui popor.

În numele personal găsim urme ale ideilor dominante—după timpuri și ținuturi—din punct de vedere religios, moral, politic și economic.

Nume de persoane de la îndeletniciri războinice ca Militaru, Catană, Dorobanțu, precum și cele dela obiecte ostlășești ca Buzdugan, Paloș, Săgeată, etc., ne înfățișează o societate războinică.

Nume de persoane luate din vechiul și noul Testament sau din Viețile Sfinților ne arată ideile religioase ale poporului.

Arătându-ne faptele și cugetarea strămoșilor, numele de persoane pot aduce lumină atât în istoria poporului românesc, cât și în istoria limbii românești.

Sunt importante pentru limba românească numele personale, căci s'au aflat între ele cuvinte cari au dispărut cu desăvârșire din limbă și nici nu sunt atestate de monumente literare; unele cuvinte erau geograficește mult mai răspândite ca azi. Ex: Lal, Buda. Altele aveau un înțeles mai larg sau mai restrâns de cât azi.

La noi numele proprii în general și numele de persoane în special, au fost foarte puțin studiate până acum, cu toate că în ele găsim o sumă de fapte prețioase pentru cunoașterea trecutului¹⁾.

Tiktin mărturisește că în al său Rumaenisch-deutsches Woerterbuch n'a primit numele proprii de cât atunci când sunt întrebuințate ca nume comune sau când se găsesc în expresiuni.²⁾

Hașdeu în Etymologicum magnum Romaniae se ocupă de un număr restrâns de nume de persoane.

¹⁾ O Densușianu: Urme vechi de limbă în toponimia românească.

²⁾ Fasc. 8 pag. VII.

Această lipsă a numelor de persoane din lexicoane este o lacună a lexicografiei. „Este o greșală a considera numele de persoane ca ceva cu totul deosebit, ca o limbă în mijlocul altei limbi și a le deosebi de restul tesaurului limbii, ceeace și azi se întâmplă cu dicționarele. În acest caz nu cunoaștem viața și dezvoltarea limbii, care ne produce idei, dar pe care n-o preocupă ideile, ci are în vedere totdeauna anumite persoane”.¹⁾

Lecțiunile ținute la facultatea de litere din București, de Dl. A. Candrea, lămuririle date de Dl. Profesor Iorga în publicațiile și la cursurile sale, lămuriri numeroase în Daco-Romania, precum și în reviste ca *Viața Românească*, *Arhiva* dela Iași, *Convorbiri literare*, etc., ne dovedesc că studiul numelor de persoane a început să găsească cercetători, ba chiar să-i pasioneze.

Anton Oprescu

„Hore voinicești“ din Bănat cunoscute în popor numai pân'la anii 1866

Comunicat de: Romulus S. Molin, Timișoara

Cei ce sapă, dezgroapă, orinduesc în trecutul neamului, au datoria a căuta și arăta care a fost situația tuturor țărișoarelor intrupate în România-Mare de azi, veacuri de-a rândul. Unii vor cerceta în întregimea ei viața locală a provinciilor, pentru a găsi firele, care ne leagă pe toți, dela Nistru pân'la Tisa, doveditoare că gândul unității naționale a trăit sute și sute de ani în sufletul țărânului nostru, și că acest țăran — pe care împrejurările politice trecătoare post-belice l'au făcut Bănățean, Ardelean, Basarabean ori Jugoslav — odinioară a știut numai de o „*Tară*“ de dincolo

¹⁾ Dr. Rudolf Kleinpaul: Die deutschen Personennamen pag. 125.

de munți, din care el, cel de dincoaci, cu provincia sa, a făcut parte ca din patrimoniul *singurului* neam românesc.

* * *

Dacă Bănatul, dintre Mureș, Porțile de Fer, Dunăre și Tisa a trăit ca formațiune politică separat în trecut, datorând ascultare numai Banilor săi, el, totuși, n'a trăit cei o mie de ani fără ca de pe la 1400 să nu fi avut, după oamenii de Biserică de pe teritoriul episcopiei mehedintăne dela Strehaia, și cu viața politică-militară a principatului muntean, dar mai cu seamă cu viața boerimii din Bănatul Olteniei, oarecare legături. O știm. Documentele istorice și diplomele împărătești din arhivele Vienei fixează aceste legături.

Mai frumos, mai adevărat românește, pe aceste legături din punct de vedere etnic, care dovedesc unitatea acestui neam pe ambele plaiuri ale Carpaților, le păstrează poezia populară; o avere națională, vrednică de a fi scoasă la lumină, ca un titlu vecinic de glorie pentru nația română — cum zice V. Alexandri.

Dela anii 1848—1866, de pe vremea bănățenilor cărturari N. Tincu-Velea, protopop, dascălul I. Olariu, N. Lupu, M. Marienescu avocat, poezia epică de caracter serios, așa cum s'a aflat în Anglia și Scoția încă în veacul al 14-lea, nu mai este adunată de nimeni.

Bătrânii au perit, tipar românesc nu era, „Astra“ voia să meargă pas cu vremurile noi, iar în Muzeul Bănatului din Timișoara, Ungurii au căutat să-și așeze născocitele lor rămășițe pentru a căuta să dovedească că Bănatul a fost cuibul lui Arpad.

Ar fi timpul să se scormonească viața poporului în forma ei din trecut, să se cunoască așezămintele lui. Cine s'o facă? Aici la noi tipar românesc nu este nici azi, ziarele mor, reviste n'au fost și nu vor fi încă multă vreme.

Pentru a le feri, deci, de noianul timpurilor, vom comunica acele balade istorice pe care le mai avem, adunate de cei amintiți mai sus, și pe care în Bănat poporul le-a numit „hore voinicești“. Având ele elemente istorice din trecutul

îndepărtat al Olteniei, Munteniei, Moldovei și chiar al Turciei, — avem scopul vădit ca cercul de literați, istorici, profesori și oameni cu multă pregătire din jurul „Arhivelor” să cerceteze, dacă aceste „hore voinicești” — cântece bătrânești — cum le zice V. Alecsandri, — sunt cunoscute și în Oltenia, și, atunci au fost aduse în Bănat pe timpul colonizărilor (1800—1830), sau sunt de altă origine de care noi nu ne putem da seamă.

Partea mare a baladelor a fost adunată în sate care n'au avut nici o legătură cu satele de origine olteană.

* * *

Comunicăm „hora voiniciască” „Mihaiu Vitézul și boieriul Dobricianu” așa cum a fost descrisă de Tincu-Velea, cu explicațiunea lui Marienescu dela anul 1859 :

„Culésa în exemplariu deplinu în Ticfanul Mare în Carașiu (azi Ticvanu Mare, comună frunțasă pe valea Carașului, județul Caraș Severin, plasa Oravița), tramisa de D-lu N. T. Velea.

„Mihaiu Vitézul a domnit de la 1592 — 1601. Mihaiu d'înpreună cu Petru II. Cercelu au fost pruncii lui Petrasciu Voda cel bunu. Mihaiu sub Ales III. a fost banulu Mehadiiei mai tardiu a Craiovei și fiindu lane unchiulu seu în Constantinopolu, a chiamatu pe Mihaiu acolo ca se-i medilocésca Domni'a. Ales III. aude de acésta și poruncesce că se-i taie capulu, dar tiganulu fiindu beatu a fugitu, și la rogarea boierilor Mihaiu capeta grati'a, dar mai tardiu Mihaiu se duce la Constantinopolu și prin lane câștiga Domni'a. În tradițiune spune că pe timpul lui Petrasicu Voda. tata lui Mihaiu, era o muliere veduva frumósa, și avea la cas'a sa pe un comisiunariu carele strîngea oi pentru imperati'a turcésca. (Fotino aduce după un strainu o tradițiune (pag. 61, 62 care se vede a fi izvorulu baladei, — dar' tradițiunea în privința persónelor istorice nu se lovesce; altcum ele-mintele baladei se afla în ea).

De óra-ce tradițiunea după un strainu nu se lovesce cu istoria, eu mai mult pretiu asiu da baladei romane, și asiu

crede că femeea veduva s'a îngreunat de Petrasicu Voda, și copilul a fost Dobricianu.

În districtulu Valcei în Romania mica și anume în satulu Stanesti se afla o monastire Dobruce, și numele Dobruceanu l'asiu aduce, în corelațiune cu acést'a monastire'.

Nota autorului:

Sburdă = zburdalnic. Medulariulu = vlăstar, aici origine domnească. Miraz = faimos, vestit (în Banat: „nu te face de miru lumii”, găsim cuvântul în dialectul țărănesc în satele dela munte. Pup = boboc, împupit = cu boboci de flori de diamant. tredia = întreziuă = în zori. Desmatiatu = dezmațat = în dialect, azi în Banat, înseamnă aproape gol, zdrențuros. Tracni'a = trâcnia, a trâcni, în graiul din Banat, înseamnă a tresări a spaimă, a frică.

Mihai Vitézul

și

Boieriulu Dobricianu

I.

Colo susu la Bucuresti,
La curti mari și curti domnesci,
Si cu sute de feresti,
Mare mésa e întinsa,
De boierii alesi cuprinsa,
Si de-ai Tergu-jiului
Si de-ai Mehedintiului!
Si boierii 'mi sburdă,
Si 'ncepura-a se laudă,
Cu cai buni și armasari,
Galbeni mulți în posiunariu,
Cu palate stralucite
Cu averi mosii latite,
Si cu sange boierescu,
Si cu sange de-'lu printiescu!
Intr'acesti boieri inalti,
Si de 'aude inganfati,

Nu eră si Dobricianu
 Medulariulu de divanu, —
 Dar' in fruntea mesei stă
 Si podoaba mesei dă
 Mihai voda celu vitézu,
 Domnulu tiei de mirazu,
 Si taceă si ascultă,
 Cum boierii se 'nganfă.

II.

Unu boieriu atunci se scôla,
 Si-i graiesce vorba gôla,
 „Dă-mi iertare că se-ți spunu
 Că esti Domnu, vitézu si bunu
 Dar'esti Domnu cu numele,
 Si vitézu cu faptele,
 Nu si cu averile,
 Nu si cu mosiele
 Că boieriulu Dobricianu
 Medulariulu de divanu!
 Tu esti Domnu tieranilor,
 Elu e domnulu banilor.
 Si 'nca Dómnne! ce mai are?
 Ce altu omu in lume n'are!
 Vr'o cinci sute de berbeci,
 Unulu c'a altulu si ciubelci,
 Că-su cu corne 'nciubelcate
 Si întórse peste spate,
 Cu lanele argintite
 Si la capeti zugravite, —
 Da'n verfulu cornitielor,
 Flacar'a luminelor,
 Câte-o pétra nestimata
 Stralucindu că stea curata!
 Si ai turmei pecurari,
 Doi spre diece voinici tari,
 Nu se pórtă ciobanesce
 Ci se pórtă boieresce!
 Si-a lui mandra boierésa
 Ti se pare 'mperatésa,

In vesminte aurite
 Cu diamantu impupite.

III.

Stă Mihaiu cu nerebdare,
 P'urma puse intrebare:
 „Spune-i mane in tredia,
 Ce acum'a in betia?“
 — „Domnu Mihaiu! alu meu stapanu,
 Io-su alu teu ostasiu betranu, —
 De n'a-fi, ce eu graiescu,
 Eca capulu mi-lu jertvescu!“
 Si Mihaiu se superă,
 Carte lunga elu sciea,
 Carte alba, scrisa négra,
 Ca pecatulu sê si-lu stérgea,
 Si elu cartea-o tramitea,
 Pe Dobricianu 'lu află
 Desbracatu si desmatiatu,
 Cum eră culcatu in patu!
 Dobricianu carte-o primiă,
 La Mihaiu se si grabia,
 Dobricianu d'in Stoianesti,
 Vine'ndată 'n Bucuresti
 La Mihaiu că se ducea,
 Dar' Mihaiu 'lu tramitea,
 De-a dá fétia la judetiu,
 Pentru averi de mare pretiu!
 Candu judetiul s'adună
 Dobricianu se judecă
 La 'nchisóre se bagă
 Judecata-i se cetia
 Intr'o di de demanétia,
 Că sê-si pérda-a sa viétia!
 Voda carte noua scrise,
 Și de locu o și tramise
 Maicutiei lui Dobricianu,
 Medulariu de divanu,—
 Și ea, cartea candu primiă

În clipita se pornîă,
Pe radvanu cu armasari,
Optu la numeru, mari și tari,
Si-nu facură în trei ore,
Cale de trei dilisióre,—
Si'n Bucuresti candu intră
Patru cai de locu crepă
Dar'alti patru obosiă!

IV

Pecurari d'in Stoianesti
Mi plecă la Bucuresti,
Si mana de d'innapoi,
Si turmitia cea de oi.—
În orasiu candu ei intră,
Clopotiele s'audiă,
Și pe poduri că strigă
„Bre, bre, bre, mandra turmitia!
Iesi se vedi bade baditia!”
Si boierii se tredîă
Ca se veda se grăbiă,
Si vedea lumini ceresci
Luminandu prin Bucuresti.
Si ei Dómne! ajungeă
La Mihaiu în curte 'ntră,
Mercuri pela mediu de nópte
Candu durmiă slugile tôte.
Curtea ca se vederă,
Dar Mihaiu d'in somnu tracnia,
Si ieseă, de întrebă
Că ce focu e'n curtea sa?
Domnule! Maria ta!
Că nu-i focu în curtea ta,
Nici nu-i joi în prandiul mare,
Că se fia sóre tare
Ci-i mam'a lui Dobricianu
Medulariu de divanu,
Cu berbecii cei laudati,
Și la córne luminati
Totu cu petre pretiöse,

Că schintele luciöse,
Ca si stele stralucindu,
Bucuresti luminandu!
Si Mihaiu se minună,
Si în calea ei pornîă, —
Boierésa-lu fulgeră
Cu priviri sagetatóre
Si cu vorbe-ocaritóre
Face-si palm'a cum potea
Peste fetia 'lu plesnia:
„Ale! Domnulu meu Mihaiu,
Me poftesci, respunsu se-ti dau,—
Ore-i dela Dumnedieu,
Că se tai pe frate-teu?
Se traiti voi împreuna,
Ca cinci degete la mana!”

V

Dar Mihaiu se spaimantă,
Elu de frate nu sciă
Si pe mama-o sarută
„Iertatiune maic'a mea!
Eu acést'a n'am sciutu
Dara Donmiadiu a vrutu
Frate-meu ca se nu móra
Eu se scapu de rea ocară!”
Si Mihaiu că tramitea,
Pe Dobricianu de-aducea,
Si în bratie-lu cuprindes
Sarutandu-lu 'i dicea:
„Ale! fratióruulu meu!
Potu se joru pre Domnedieu,
Că-mi esti frate, n'am sciutu
Se cercu reulu eu am vrutu,—
Domniedieu se-mi ierte mie,
Si tu frate, me rogu tie!”
Dobricianu se impacă
Pe Mihaiu 'lu daruia
Cu frumósa turma-a sa,

Dar, Mihaiu pe Dobricianu
 Medulariulu de divanu
 Domnu mai mare 'lu facea,
 Stralucitu 'lu daruiă,
 Daruiă-lu cu multe sate
 Siepte pe balta-asediate,
 Si mai alte optu bogate,
 Oltului invecinate. —
 Mam'a-atunci se bucură,
 Si din graiu asiă graiă:
 „Tu remani in Bucuresti,
 Dobricianu in Stoianesti,
 Fii tu domnu cu numele
 Dara elu, cu averile!“.

Oltenia Preistorică

Insemnătatea cercetărilor preistorice în Oltenia

Fiindcă în numărul trecut Banatul — prin pana arheologului clujan D-r Marton Roska — a luat Olteniei înainte în ceiace privește arătarea însemnătății cercetărilor preistorice, încerc și eu să arăt mai pe larg, care ar fi însemnătatea unor cercetări mai temeinice, în colțișorul de țară ce se numește Oltenia.

Să'ncep. Și dacă e vorba să spun ceva mai pe larg — cu toate că cele ce spun, mai pe scurt de cât așa nu se pot scri — să nu se mire nimeni de unele ocoluri, care de-ocamdată se par a nu-și avea rostul, căci — cel puțin eu — sânt încredințat că nu vor fi scrise de geaba.

România, așa cum e alcătuită din triunghiul de munți și triunghiul de ape, o putem socoti, din punct de vedere geografic, ca *cetatea răsăritului*. Hotarul Europei — dacă această biată peninsulă a uriașei Asii se mai poate socoti continent — ar trece cam prin dreptul nostru, deci suntem chiar în marginea Asiei, continent de care sântem legați din cele mai vechi timpuri.

În toate Istoriile Românilor însă, așezărei geografice, și mai ales pricinilor antropogeografice nu li s'a dat cine știe ce însemnătate. De aceia, faptele istorice ne fiind lămurite, strâns legate de pământul pe care s'au petrecut, neținându-se sama de înrăurirea pământului asupra omului, ni se par sarbede, fără nici o temelie.

* * *

Dacă — pentru mulți arheologi — nu e încă de ajuns dovedită ființa omului terțiar, în era cuaternară ivirea omului este mai presus decât orice îndoială.

De la 'nceputul cuaternarului, el apare, făcând din secol în secol înaintări culturale, până în vremile noastre. Pentru a se 'n-țelege mai ușor cele petrecute în cuaternar, dau acest tablou, dupe Déchelette, care pe scurt cuprinde totul.

Impărțiri geologice		FAUNĂ	INDUSTRIE
Cuaternar actual sau holocen		Specii actuale.	NEOLITIC
CUATERNARUL vechi sau pleistocen	superior	Epoca Renului	POLEOLITIC
	mij-lociu	Epoca Mamutului	
	inferior	Epoca Hipopotamului	
			Azilian. fază de tranziție
			Magdalenian
			Solutiean
			Auriguasian
			Musterian
			Azeolean
			Șelean

Dar pleistocenul nu e 'nsemnat doar prin apariția omului și prin progresele ce face el. În această vreme, din pricina unor ridicări a scoarței pământului, clima caldă ce a domnit în pliocen se răcește încetul cu încetul. Amândoi polii sunt acoperiți cu gheață, și zăpadă căzută din belșug pe munții înalți dă naștere ghețurilor, cari se 'ntind spre poalele muntelui, la depărtări destul de mari.

Apele ghețurilor și ale ploilor ce cădeau neconținut, datorită afilării în aer a bioxidului de carbon—ce se găsea destul în urma izbucnirii vulcanilor terțieri—și schimbării petelor solare, au dus la vale pietrișuri și mături, alcătuind stratele diluviale ce și la noi le 'ntâlnim la câmp întodeauna sub pătura de loes.

Harta din pagina următoare ne arată cea mai mare întindere a ghețurilor în pleistocen întindere care—dupe cum vom vedea mai la vale—are o deosebit de mare însemnătate, nu numai pentru trecutul Olteniei, dar al întregii Europe.

Morenele și blocurile eratice—a căror obârșie scandinavă nu poate fi tăgăduită,—lăsate de marele ghețar scandinav în Danemarca, Germania, Polonia și Rusia, sunt martorii acestei întinderi.

Fără a mai descrie harta, ea vorbește îndeajuns fiecăruia de ceace au fost ghețarii pleistoceni. Aici e vorba de cea mai mare întindere a ghețurilor, și nu trebuie să se uite că nu a fost doar

o singură înaintare. Studiindu-se morenele și stratele diluviale, cei mai mulți geologi, au stabilit trei perioade interglaciare, adică de retragere a ghețurilor, în care vreme fauna și flora de climă

caldă din Miazăzi revenea pe locurile ce părăsise odată cu răcirea climei, iar animalele și plantele nordice, venite odată cu înaintarea ghețurilor, se retrăgeau spre Miazănoapte.

Aceste trei perioade interglaciare se numesc—dupe Penck—I-a Günzienul, a II-a Rissienul și a III-a Würmienul.

În timpul tuturor acestor schimbări de climă, vedem că fauna Europei—deci și a locurilor noastre—n'a rămas în tot timpul aceiaș. Așa, de la 'nceputul cuaternarului până în vremile noastre, a suferit destule schimbări, schimbări care în linii mari se pot împărți în patru: I, sunt animale care s'au stins, II, animale care s'au retras spre Miazănoapte sau sus la munte, III, animale care au mers spre Miazăzi, IV, animale care au rămas locului până în vremile noastre.

Dând pentru fiecare câteva exemple, am avea:

I. La 'nceputul cuaternarului mai trăiesc încă prin părțile noastre urmașii proboscidenilor pliocenici ca: *Elephas meridionalis*, *Elephas antiquus* și *Elephas primigenius*, cari au dispărut alături de *Hippopotamus major*, *Rinoceros Mercki*, *Rinoceros tichorinus*, *Hyena Spelaea*, *Ursus spelaeus*, *Felis spelaea* sau *Leo spelaeus*, *Machiarodus latidens*, *Troglitherium Cuvieri* și *Cervus megaceros-giganteus* sau *Megaceros-hibernicus*.

II. Spre Nord și N.E. s'au retras *Cervus-rangifer-tarandus*, *Capra ibex*, *Saiga tartarica*, etc.

III. Spre munte: *Ursus aretos*, *Bos bison*, sau *Bison europaeus* (în Caucaz, pe punctul de a se stinge ca bourii moldoveni și *Bos primigenius* în evul mediu), etc.

IV. Apoi au rămas pe loc destule, care avându-și strămoșii încă din terțiar, s'au dezvoltat de-alungul cuaternarului, dându-ne sumedenia de animale din timpurile noastre.

În cece privește cuaternarul nostru, cuaternarul Olteniei mai ales, cercetările geologilor și geografilor ne învață că din pricina ridicării Carpaților, în spre sfârșitul pliocenului—la începutul cuaternarului—apele lacului ce se aflau la poalele muntelui s'au retras mai spre Miazăzi, cum bunăoară la Bucovăț lângă Craiova. Ridicându-se munții însă, clima s'a răcit mult; zăpezile căzând mereu, au dat naștere ghețarilor, ale căror urme se văd și astăzi în munții Olteniei.

Din pricina unor întreruperi în ridicarea munților—se crede,—avem și în Oltenia cel puțin trei perioade interglaciale, în care vreme clima caldă de stepă ia ținuturile în stăpânire, venind odată cu ea faună și floră de climă caldă, făcând să se retragă spre Miazănoapte sau să se ascundă în bârloagele răcoroase ale munților animalele—cărora le plăcea clima mai rece.

În vremurile călduroase marii ghețari se topeau, pornind la vale adevărate puhoae, care rostogoleau puternic tot ce în furia lor rupseseră din munți, umplând astfel marile lacuri cu pietriș și nisip, formând adânci straturi diluviale, care au netezit întreaga întindere a vechilor lacuri, schimbându-le într-o câmpie întinsă de pietriș, pe care vânturile spulberând nisipul mărunț au netezit-o ca 'n palmă.

Peste aceste pături de nisip a venit curând loesul, acel măr galben nisipos, care spulberat de vânturi s'a așezat peste câmpul și dealuri întocmai ca zăpada ninsă și viscolită. Erea pe-atunci precumpănitoare clima de stepă, ce se mai află acum în părțile Arabo-caspiene.

Dupe înșiruirea tuturor acestor fapte, întrebarea cea mai firească ar fi: în aceste vremuri de zbucium, în Oltenia a trăit sau nu omul paleolitic?

Răspunsul care se poate da acum, e: nu. Din lipsa unor cercetări îndreptate adins, în această privință răspunsul nu poate fi altul.

Când însă ne gândim că în locuri mai neprielnice, în Apusul Europei, omul acestor vremi ne-a lăsat atâtea urme ale traiului său; când ne gândim că și pe-aici au trăit atâtea sălbăticiuni, cu care în Apus oamenii pietrei cioplite au avut de furcă, ne prinde mirarea cum în peșterile munților Olteniei n'a făcut nimeni, măcar o zgârietură, să-i dea de urmă.

Dar, — așa cum e Românul nepăsător, — ne mulțumim numai pe bănueli; căci afară de Odobescu, — care din neînțelegerea lucrurilor nici măcar nu se 'ndoia că n'am fi avut vârsta pietrei cioplite—, toți ceilalți o bănuie, fiind mulțumiți numai cu atât.

Deși până acum de curând, în întreaga peninsulă balcanică, și chiar în întreg Sud-Estul European, omul paleolitic erea „o problemă a viitorului”¹⁾, nu trebuiesc trecute cu vederea noile cercetări din Transilvania și Bulgaria²⁾, cercetări care au dat la iveală urme oarecum neîndoioase ale omului paleolitic. Astfel, ținuturile noastre sânt prinse ca'ntr'un clește, și făgăduiesc că vara ce vine nu va trece fără ca cercetările ce voi face să nu dea un răspuns hotărâtor în această privință.

Ajungând în holocen sau cuaternarul actual, vedem că ghețarii se retrag, clima se'ndulcește, apele își croiesc văile pe care curg și astăzi, fauna și flora rămân aproape neschimbate.

În Oltenia, după așezarea celei din urmă pături de loes, urmează o climă uscată de stepă, climă care umezindu-se din ce în ce, a făcut să fie acoperită cu păduri. Dupe această înaintare a pădurei, scăzând ploile, pădurea s'a retras iarăși spre Miazănoapte, lăsând în urma-i stepa adevărată.

Mai târziu, oarecare încercări de înaintare ale pădurii nu s'au resimțit, *stepa a rămas limpede, deschisă în calea năvălitorilor*.

Subliniind faptul că stepa a rămas limpede și deschisă în calea năvălitorilor, cred că oricine care a văzut o hartă a Eur-Asiei și a privit întinderea și netezimea stepei Eur-asiatice, care prin Bugeac și Bărăgan se'nfundă până'n sudul Olteniei, acela, neapărat, va'ntelege, care trebuie să fie adevărată însemnătate a cercetărilor arheologice, pentru toate vremurile, în Oltenia.

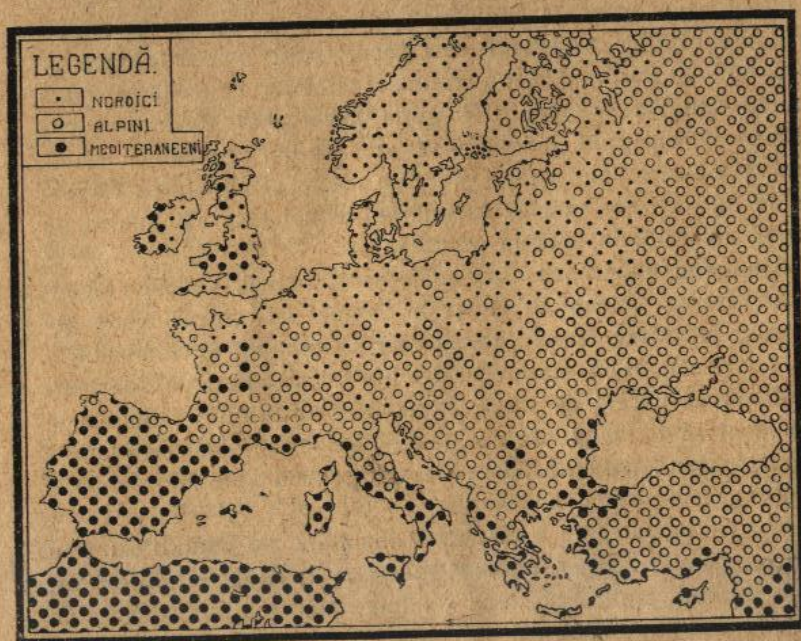
Începând cu invazia neolitică până la Tătari, Oltenia a fost gâtul pâlniei prin care s'au strecurat atâtea și atâtea năvălitori.

1. Andrieșescu, Contribuție la Dacia înainte de Romani. p. 16—17.

2. M. Roska, Săpăturile din peștera dela Cioclovina. Publicațiile Comisiunii Monumentelor Istorice, secțiunea pentru Transilvania II Cluj 1923.

Aicea, ca nicăieri, clocotirea erea mai mare; năvălitorii ajungeau la o răspântie, unde, dupe ce stau câtva pe gânduri, se revărsau, în spre Apus prin porta orientalis, spre Miazăzi prin vâdurile Dunării, și spre Miazănoapte prin trecătorile Carpaților. Urmele acestei clocotiri sunt la fiecare pas, numai că nu prea avem ochi să le vedem.

Dar, să ne oprim puțin ca să vorbim despre felul cum ni se înfățișa Europa din punct de vedere antropologic, la'nceputul neoliticului.

Dupe cea mai de curând scriere: *Les Hommes fossiles, éléments de paléontologie humaine*, de Marcelin Boule, Paris 1921, către sfârșitul vârstei paleolitice, mijlocul și Apusul Europei erau locuit de dolichocefali. *Homo nordicus* și *Homo mediterraneus*, din zilele noastre, nu sunt decât urmașii acestor dolichocefali paleolitici.

Între acești dolichocefali, încă dela sfârșitul perioadei glaciare a'nceput să pătrundă brahicefalii, strămoșii lui *Homo alpinus* din vremea noastră.

Aruncându-ne înapoi ochii pe harta întinderii ghețarilor, vedem că, în pleistocen, Europa poate fi socotită ca având poarta despre Asia închisă. Într'adevăr, cine privește întinderea celor două masive, masivul european-scandinav și masivul asiatic, din topirea cărora, tocmai unde își întinseseră brațele spre a zădărnici orice legătură între cele două continente, a luat naștere marele lac Arabo-Caspian, vede neputința oricărei legături între locuitorii Asiei și cei ai Europei.

În timpul perioadelor interglaciale nu putem spune că bariera către Asia a fost cu totul închisă, dar urmele lăsate de brahicefali nu sunt decât din aceiaș vreme în care a venit și fauna de stepă, adică la'nceputul cuaternarului actual, dupe retragerea ghețarilor.

Cele mai vechi urme, care să ne arăte traiul omului în Oltenia, sunt din neolitic. Așezările preistorice pe care, fără să vrei, le afli la fiecare pas, ne arată că în acea vreme, pe aceste meleaguri în multe locuri se așezaseră oamenii.

Vârfurile mai înalte depe marginea apelor, precum și din apropierea izvoarelor puternice, aproape toate au fost locuite.

Cele câteva cercetări făcute ne arată îndeajuns felul de viață al celor despre cari în această revistă voi scri destule cu vremea.

Care să fi fost caracterelor lor antropologice, nu prea avem de unde ști. Cele câteva crani găsite la Cucuteni, cercetate de Eugène Pittard, nu ne arată o rasă curată. Astfel, din patru crani, unul a fost dolichocefal, două mesaticefale și unul subrahicefal¹⁾.

În Oltenia, dupe un singur dolichocefal, găsit într'o măgură veche cam cu 5—6 veacuri înainte de Hristos, nu putem crea teorii²⁾.

Oricum însă, faptul că chiar azi găsim în Oltenia dolichocefali, ne-ar face să credem că, la venirea brahicefalilor asiatici,

¹⁾ Eugène Pittard. *Les peuples des Balkans, esquisses anthropologiques*, Paris p. 46.

²⁾ V. în rev. „Oltenia“, Cartea I Fascioara VI p. 85 Măgura din viaa lui Bârta. Un studiu mai cu de-amăruntul îl vom da în curând — cred —; deocamdată, măsurând craniul, am găsit diametrul antero-posterior de 19,10, iar cel transversal de 13,80, ceace dă un indice cefalic de 72,25, cu mult sub 75, cât cere Broca pentru Dolichocefali.

și Oltenia va fi fost locuită de dolichocefali, fapt destul de însemnat, care ar vorbi îndeajuns pentru omul paleolitic, ai cărui urmași sunt.

Cea mai puternică năvălire însă, se vede a fi început din aeneolitic până în epoca fierului. Din aceste vremi, Oltenia are cele mai multe rămășițe.

Omul cu capul rotund, *Homo alpinus*, nu vine singur.

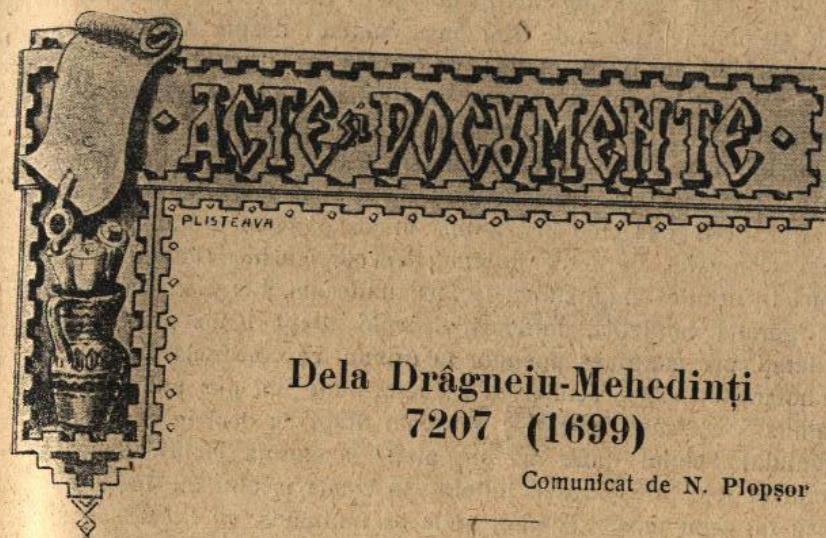
„Vreme de mii și mii de ani, Răsăritul trimetea către Europa Apuseană și Asia mică nenumărate valuri omenești, care toate în țările noastre sau au creat, sau au distrus, întotdeauna schimbând adânc starea lucrurilor aflătoare înainte de venirea lor”, (*Morgan*).

Nu o lungesc mai departe; cred că e de ajuns să-nțeleagă oricine însemnătatea covârșitoare ce o au cercetările preistorice în Oltenia.

De-aici, din colțișorul de pământ cuprins între Carpați, Dunăre și Olt, sânt încredințat că se vor da răspunsuri netăgăduite la multe din întrebările ce neconțin le pune arheologia preistorică, răsturnându-se chiar o sumedenie de păreri șubrede, în cece privește obârșia culturii europene.

N. Plopșor.

P. S. Pentru partea geologică, în afară de tratate de geologie generală, dintre care cel mai bun în românește este fără îndoială al D-lui Dr. I. P. Voitești, m'am servit și de studiile D-lor Dr. G. Munteanu-Murgoci și Dr. P. Enculescu, asupra rolurilor și climei în timpul cuaternarului în România, No. 3 și 9 din *Biblioteca Societății Agronomilor*.

Dela Drăgneiu-Mehedinți 7207 (1699)

Comunicat de N. Plopșor

C o p i e

Scoasă după cea alăturată pe lângă hotarnicia și planul moșiei Călugăreiu făcută de hotarnicu Gr. Pleșoianu ce mi s'a înfățișat de postelnicu Nicolae Scafeșu. (Semnat:) Simion Cioacă.
859 Maiu 2.

Noi doisprezece boeri, hotarnici, care sântem luați prin răvașele mării sale domnului nostru Ion Costandin Basarab vvd: de d-lui Pătru Obedeanu v: 2: șetrar ca: să-i alegem și să-i hotărâm moșia ce se cheamă Drăgneiu ot sud Mehedinți, care moșie este și d-lui de cumpărătură oare dela jupâneasa Despina, fata Radului Tomeanu; deci noi văzând cinstita poruncă a mării sale domnului nostru, dea împreună cu sluga mării sale spahi 2: portar, când au fost la zi și la soroc, strânsuneam toți deplin aci la moșia Drăgneiu și am cerut la d-lui: cărți ocolnice de această moșie, să căutăm și să adevărăm, pe unde vor fi semne să punem pietri, iar d-lui: zisă, că nare carte ocolnică fără numai zapis de cumpărătoare, și o carte a șasă boeri, care au fost luat d-li: mai nainte, prin răvaș domnești, de au umblat împrejurul aceștii moșii de au adevărat semnele cele bătrâne, pre unde au fost mai nainte.

Deci și noi umblând pă urma acelor șasă boeri de am aflat cum că au umblat bine și cu dreptate deau fost făcute semne pe unde s'au căzut, am pus și noi pietri după obicei, însă hotarele și pietrile pre unde s'au pus anume: despre Cleanovu la fântâna Udri am pus piatră; de acolo pe drumul Vâlvanului pela mijlocul lacului celui mare cu trestlea, unde se împreună cu hotaru Vârbiții; de acolo drept pe drum până în obârșia padini Tătarului, unde să împreună cu hotaru Pietri, unde am pus piatră, de aci padina în jos până în drumulu ce vine dela Drăgnei la lacu cu trei peri, dea colo pe padină în jos până în drumu ce vine dela Călugărei în cerul înfierat, deacolo muchiea Padini în jos până în drumu Drăgneiului, la lacu unde am pus piatră, aproape de gărnița impletită, înfierată, deacolo drept în jos prin copaci înfierăți pre marginea poenilor în drumu ce vine dela Tei, unde să hotărăște moșiea Teiului cu a Pietri, unde am pus piatră lângă gărnița cea mare înfierată; dea colo drept la deal în cornu pământului Teiului unde am pus piatră la gărnița încinsă deacolo drept în jos prin copaci înfierăți în coada lacului lui Boet dinsusu în capu moșii Teiului, unde să împreună cu hotaru moșii Gubaucea în mejdină unde am pusă piatră: deacolo pe mejdină drept pân pădure până în mejdină în gărnița îngemănărată, unde am pus piatră în gemănări, de acolo drept la vale în ceru cu ulmu înfierat; de-acolea drept peste Dăsnățui în față unde am pus piatră în mejdina drumului; deacolea drept la deal prin copaci înfierăți până în mejdină, unde am pus piatră între doaa gărniț de aci drept peste valea pietriceli pre pisc pântre vâlcele, de aci drept la deal pre mejdină, până în drumulu Gubauci unde am pus piatră, de aci drept peste vâlcea Făgețelului în mejdină unde am pus piatră [loc lăsat, fiind cartea ruptă] alătura cu padina Făgețelului despre — Bocovicior, până în drumu Drăgneiului unde am pus piatră în marginea drumului; de acolo pre culme drept peste valea Toi, în mejdină lângă drum unde am pus piatră la gărnița încinsă; deaci drept pân dumbravă la troian unde am pus piatră, despre hotaru Carpinului; de aci troianul în sus până în hotarul Cleanovului unde am pus piatră la gărnița îngemănărată; de aci drept prin dumbravă, asupra Dăsnățuiului, în vale la Dăsnățui unde am pus piatră în față lângă doi ceri, deacolo drept peste valea Dăsnățuiului la fântâna Udri unde să încheie hotaru, drept aceea și noi am dat această carte a noastră d-lui: Pătru Obedeanu, 2 șetrar ca să aibă D-lui; aș stăpânirea aceștii moșii

ce scrie mai sus cu bună pace din hotăr până în hotăr, pentru că așa am adevărat cu dreptate aceasta am scris ¹⁾).

Februarie 27 leatu 7207

Oprea Căpitan din Pleșoi, Radu ot Urzica, Portărescu, Vasile Fratoștițeanu, Ifrem Sutașu ot Gogoși, Ion Moșneanu, Drăghici Ciaușu ot Piatră, Vladul Ciaușul ot Plenița, Vasile Varutstat: päh. ot Plenița, Vintilă Toșot ot Carpin.

Prezidentu judecătoriei județului Mehedinți.

Copia aceasta scoasă întocmai după cea în original carte de hotărnicie cu leatu 7207 Febr. 27 (vezi la rândul 36 din față unde sau lăsat loc neputându-să ceti fiind rupt) s'adeverează cu a mea iscălitură, și punerea pecetii judecătoriei spre a fi crezută.

Pentru D. Prezident Al. Anagnost

1842 Iunie 1.

Prociț F. Gărdăreanu

Pentru copie întocmai după cea adevărată deci prezidenție a județului Mehedinți, și care s'au alăturat pe lângă planul hotărnicia Călugăreiului ce s'au dat d-lui Serd. Dimitrie Pleniceanu am iscălit.

Gr. Pleșoianu

1850 Octomvrie 15.

Z A P I S E

Dela Pârșcov (Celar, jud. Romanați)

Transcrise de I. Constantinescu ²⁾

1) Adecă eu popa Stancul din Pârșcov ce ne tragem din moș lui Bulgăr dinpreun cu cetașii miei dat-am zapisul nostru la mână popei lui Mihai, a lui Dobre Gălcă i a cetașilor lor ce să tragă din moș lui Dobrotă, precum să s' știe că fiind multă pricin între noi pentru niște vânzări de moșăe ce s'au lostă luat din hotar

¹⁾ Drăgneiul a fost sat așezat pe valea Dăsnățuiului, în dreapta având vecine satele pomenite în această hotărnicie.

Mai este și azi Moșia Drăgneiului. Unde a fost așezat satul se poate vedea pe harta din 1723 *Tabula Valachiae cis-alutanae* per. Friedr. Schvantzium Regiminis Heisteriani Capitaneum. Hartă manuscris la Academia Română, ce va fi reprodusă de „Arhivele Olteniei”.

²⁾ Aceste două acte ne-au fost puse la dispoziție de D-nul Ion I. Celariu, din com. Celar.

popei lui Mihai i a cetașilor lui i a lui Ion Macavei cu cetaș lui din brazdă în sus până în piatra domnească, care moșăe s'au fost dat în hotar domnesc pentru datoria lui Bulgăr, care moșăe o căuta popa Mihai cu cetași lui să o ia dela mine i dela Șarban Diaconu i del cetaș noștri care pentru această moșăe ce scrie mai sus au fostă dat popa Stancu i Șarban Diaconu cu cetașii noștri din brazdă în jos până în delnița lui Soare în loc acel moșăi care s'au luat pentru rumăni popei lui Mihai i ai lui Dobre Gălcă i ai lui Macavei cu cetaș lor, iar acum din jalba ce au fost dat popa Mihai la măriă sa Costandin Vod au fost luat 24 de boeri hotarnici ca s'aleagă fieștecăruiă partea de moșăe și vind boeri toți la fața loc'ului la moșăia Părșcovului, deci noi dup'poruncă cu toți ne-am așăzat și ne-am tocmiț dinaintea mai sus numiților boeri ca s'tănem la câmpă precum s'au ales la hotărnicia celor 12 boeri, del'leat 7214 (=1706), dar ne-au fost mai ajunsă popa Mihai cu cetașii lui pe noi cu stănj. 48 să-i mai dăm din Marotin dar am fost dat și noi popei lui Mihai i lui Dobre Gălcă i lui Macavei cu cetaș lor din săliștea Marotinului stănj. 74½ de am ost plătit pă rumăni popei lui Mihai i ai cetașilor lor și find acești sj 74½ mai scurtă sau întreită de s'au lungit din hotar Ghizdăveștilor în lungă spre namiazi până în hotar despre So-hotesti și am rămas noi să mai dăm popei lui Mihai i a lui Dobre Gălcă cu cetașii lor sj. 12 din Marotin, ca să le împlinim suma ce arat mai sus stănj. 48 iar pentru un codru de pământ din săliștea Părșcovului din bisearica Sorenilor cea veche spre nameaz până în fântăna Grecului în sus până în Balta Verde și din Balta verde spre meaza noapte pân'în hotarul domnesc să aibă a o stăpăni popa Mihai i Dobre Gălcă cu cetașii lor i popa Stoica cu cetașii lui i Gheorghe sin popei lui Ion cu cetașii lor, că așa ne-am voită noi între noi de a noastră bun'voe și ne-am așat ca mai mult pricin între noi să nu mai fie. Iar care să va mai scula asupra altuia să fie închinat supt globă și pentru întărirea ne-am iscălit mai jos să se creaz.

Noemb 1762

† Popa Stancu ot Părșcov	Diacon Șarban cu cetașii miei
Voico Gărd ot tam	Radul ot tam
Stănila ot	Dumitru ot tam
Neagoe*Begu ot	Și am scris eu Gheor leg. ot
Badea ot	Caracal și mart.

† Dup(ă) așezământu ce s'au făcut și s'au așezat dă a lor bun voe de înaintea noastră le-am întărit și noi cu iscăliturile noastre.

Matei Bărze... Pătrașco Bărzașul... Fișeață

Amza Jăianul Tudor Bărzeanul

2) Adec eu Tudor Macavei ot satul Părș(co)v dat-am acest încredințat zapis al meu la mână părintelui diaconului Ene sin pop Mihai i diaconul Badea și diaconul Radul ot tam(=tot de acolo) precum să-s știe cât parte de moșie mi s'au ales în partea dumnealor doozăci și patru de boeri ohavnici. Am vândut-o toat partea mea din câmp, din săliște, din Marotin i din Grânduri și am vândut aceste moșie în t(a)l(eri) gata opt și de cheltuial t(a)l opt și jum(ă)tate car fac peste tot tl 16½. Ș am vândut-o de a mea bun voe, nesilit de nimini acestor mai sus numiți ca să o stăpănească sfinților sale părinții diaconi și copiii sfinți(i)lor sale, nepoții, strănepoții care căți Dumnezeu îi va da dărul să o stăpănească în bun pace de către mine și de către tot neamul meu, Iar de mă voiu sculă eu sau din neamul meu să fie supt glob tl cinzăci, adec cinzăci. Și pentru credință mi-am pus și degetul în loc de pecete ca să creaz.

Eu Tudor Macavei ot Părșcov am vândut.

Mai 9, 7286 (1778).

Eu diaconu Pa.....ne martor, ot Soreni.

Eu Ion Stema ot Soreni, martor.

Eu Dumitru Abagiu, martor dela Soreni.

Și am scris eu Dumitru Dasc. cu zisa și cu învățatura lui Teodor Macavei, mart.

Carte de reînoire a boerii

Comunicată de D-na Elena I. Stăncescu

Milostiv Bog Io Alexandru Nicolae Suțu Voevod e Gospodzem Vlahchoe dava Godim.

Dotam cartea Domniei mele între aceia de Dumnezeu nouă hărăzită domne a Țării Românești lui Gheorghe sin Mihai otu orașul Craiova ca săi fie privilegiu spre a fi cunoscut că este așezat la rânduiala Boerilor de neam la care orânduială fiind că să adeverează mai sus numitul a fi așezat și din cărțile altor frați

domni precum și din catastifile Vistieriei am bine voit domnia mea și i-am reînnoit în acel privilegi prin această domnească a noastră carte prin care poruncim ca să fie apărât de toate ce sunt apărați cei ce se află la această orânduială ca să scutească de toate cele ce scutesc cei ce sunt la neamuri.

Drept aceia i s'au dat această carte a Domniei mele ca să i fie spre adevăr și privilegiu.

Tolcu Pisatu gospod. 1819. Sa trecut în catastivele.

(ss) Alexandru Nicolae Suțu Voevod (ss) Stolnic Voicu Vistier

Orașul Craiova

Sau arătat cu acest sinet la îndreptarea ce din luminata poruncă Gospodiei sau făcut orașului 1820 Martie.

(ss) Constantin Brăiloiu

(ss) Nicolae Glogoveanu

Jalbă dela Cloșani-Mehedinți

Transcrisă de N. G. Dinculescu

Cinstitei suptocărmuii a plaiului Cloșani plecată jalbă.

Jăluiesc cinstitei suptocărmuii pentru un Gheorghe sin Pătru Peterle Borzăști că eu am cumpărat dela numitu neste pământ cu zapis în rupt în otaru Costeștilor județu Gorjului dându-i și banii toți. Apoi el l-au fost dat în zalog în lei 50 mai denainte vreme. Deci eu zăcându-i ca să ducă să întoarcă banii unde îl zălogisă m'au purtat cu vorbe că întoarce banii apoi dela un rând de vreme am auzat că s'au dus la acei oameni și l-au vândut și ace-lora în urmă făcând zapis iconomicos cu leatul mai vechi decât la al meu zapis. Și eu când m'am dus ca să-mi ar să-mi pui porumbi am găsit locurile arate de acei oameni de eu am rămas fără agonisală [indescifrabil] cu nădejde că am cumpărat pământ.

De aceia rog pe cinstita suptocărmuire a orânduî un velu izbașă a-l aduce spre înfățișare cu mine.

Prea plecat jeluitor

Manolache Milcoveanu ot Baia.

Suptocărmuirea plaiului Cloșani

Să trimite acest între dieci carele mergând și luând pe părătul din această jalbă fără zabavă să-l aducă la suptocărmuire spre înfățișare cu d-lui reclamantul.

Pentru d. suptocărmuitor (ss) [Semnătura indiscifrabilă]

1848 Mai 17 No. 1181.

NOTE ȘI COMUNICĂRI

Foi de zestre olteneste

de T. G. Bulat.

Prin hârtiile acestea, unele impunător de mari, altele mici, arătând origina lor modestă, ni se arată o dată mai mult, cum înaintașii noștri iubeau lucrurile clare, cum ei fixau în amănunte donațiunile lor către fiicele lor.

Avem aci trei modele: unul provine din familia de boeri-nași, cari au fost Grecenii din Măldărești, păstrătorii celei mai puternice cule din Oltenia; cealaltă neșemnată, socotim că este a unui chiprovean împământenit; a treia este mărturie din satul vâlcean Cheia, ultima așezare omenească spre muntele bistrițean.

Conținutul lor ne ajută spre a ne da seama de rostul lor. În cele de oameni cu cuprins, se simte ca o povară mulțimea de inele și argintărie; în cea a țaranului cheian se vede viața desăvârșită simplă, mai redusă decât strictul necesar, cum am vorbi într'un limbaj modern. Erau pentru el, țaranul român, aceleași trebuințe în 1821, ca și la 100 după Christos!

I

Insemnare de zestrea ce să cuvine ficei noastre Marița născută Măldărescu și care i să coboară dela răp[osat] tată său Sluger M. Măldărescu, fostul meu întâi soț și să dă acum Dum-lui Pitaralui Kostache Greceanu, precum arată.

— Jumătate din toată averea rămasă a răp[osatu]lui fostului întâi soț Sluger M. Măldărescu, mișcătoare și nemișcătoare.

Adică din moșia Măldărești, Bogdănești, Cârșănești, muntele Gropa Malai, i Priotești, Marcușu și culmea din Bourul i din si-liștea de casă din Craiova, și din locul din târgul Horezului, care moșii să locuiesc de saizăci clăcași peste toată partea casei, afară din casa răposatului logofăt N. Măldărescu, și care până acum se stăpânesc în deavalma; să cuvine acestei fete treizăci

clăcași, precum și un pogon de vie din dealu Mitărfanilor pă pământu sfintii episcopii iarăși jumătate; i din optsprezece suflete țigani, iarăși pă jumătate precum și argintăria ce să alcătuește, însă.

Douăsprezece părechi cuțite, furculițe și linguri.

Lingură mare de ciorbă.

Cuțit și furculiță mare.

Stricorătoare.

Două solnițe cu două lingurițe de sare.

Șase păhăruțe pentru vutcă, de argint poleite.

Douăsprezece lingurițe de dulceață.

Șase farfurii de argint.

Două farfurioare de argint.

Două inele, însă unu mai mare gol, cu o piatră de diamant în mijloc și cu alte douăzeci și nouă pietricele mărunte împrejur și celălalt iarăși cu o piatră de diamant în mijloc, și alte șase mai mici împrejur, toate acestea iarăși pă jumătate.

30, No. treizăci [galbeni] împărătești pentru așternut și din haine.

24 șervete de bumbac în ochiuri.

10 prosoape idem.

3 mese idem.

Aceasta este toată partea de zestre ce i să cuvine din per-unita[sic] cași răposatului tată său cu cele făcute în urmă precum arată aci sus.

Afară însă din una sută stânjini moșie din hotarul Răscăeți și Scundu, în via din dealu Oltului pogoane patru și jumătate, ce sânt lăsate pă din afar după chipzuirea făcută de D. Nae Măldărescu vărul fetelor pentru despăgubirea din drepturile mele zestrele, alese și hotărâte prin forme judecătorești, coprinse în hârtia Dumisale dată în cinst. judecătorie, și care acum fiind că să căsătoresc amândouă fetele, rămâne ca D-lor ginerii să chibzuiască ca ori să plătească banii coprinși în numita hârtie de mai sus lei două zeci și una de mii trei sute șaptesprezece b. 19 și să rămăe aceste acareturi pă sama Dumnealor, sau să le vânză spre despăgubire.

Iar pentru hrisișu ce este hotărit iarăși prin forme judecătorești a mi să răspunde pă tot anu din venitu casi îl las dela viitorul sfânt Gg. înainte cu chipul următor, adecă.

Dacă și fetele mele vor voi, ca după moartea mea să nu să amestece la partea ce li să cuvine din puțina mea zestre ci să

rămăie numai pă sama copiilor făcuți cu al doilea soț al meu.
853. Fe[broa]re 16

Sărdăreasa Balașa Buneasca

Sardaru Gheorghe Bunescu martor.

Urmează o adeverință de primirea a parte din lucruri din partea unui Bunescu.

II

Insemnare de ceale ce am să dau fiemea Elenca de zestre cum să arată.

Kasile toate cu siliștea lor pe jumătate.

1 livadie, de la Bogdănești pă pământu ei.

Lei 2000 adecă două mii lei bani gata.

1 cosnicioare de dulceață, de argint cu șase lingurițe suflate cu aur.

1 inel de aur cu piatra de diamant.

1 inel de aur cu piatră de matostat.

2 foi de scoarță de ceale bune în chipul covoarelor, foae de câte șapte coturi.

1 saltea de cit, cu trei perine de părete.

1 un cearșaf de saltea, de batistă.

1 plapomă de cit cu cearșafuri.

1 perină lungă de căpătâi umplută cu puf cu fața ei de tulpă.

2 ipace mai mici, aseamenea cu fețele lor.

1 rochie de mătăsărie.

1 palatin de marabul.

6 cămăși femeiești trei batistă și trei de pânză.

12 șărvete de masă.

1 masă mare de 12 coturi.

2 prosoape.

12 farfurii de marmură de masă.

12 perechi de cuțite cu linguri.

2 sfesnice de alamă.

1 căldare mare, ca de două veadre de apă.

1 tigae de aramă.

1 vacă cu vițalu ei.

1 oglindă de părete de ceale bune.

1 boccealâc de ginere.

1 boccealâc de nun.

III

Fie Doamne mila ta spre noi precum am nădăjduit și noi spre tine. Cu ajutorul lui Dumnezeu, făcut-am foaie de zestre ficei noastre Paunica cată în jos să arată 1821 Gen.

- 4 capre două cu ed și două bătrâne.
- O căldare de oi de aramă.
- 1 una pătură de târg.
- 2 șubi una nouă și una mai veche.
- 4 cămăși două noi și două mai vechi.
- 3 cârpe cusute.
- 2 cârpe alese.
- 2 zevelci.
- 1 oprec.
- 1 sac.
- 1 traistă.
- Și 1 scaun de casă.

Eu Popa Marin Pleșea

De prin Bucovina Românească și înstrăinată

Apa trece, pietrele rămân. Românii din Bucovina, deslipiți dela matcă, jefuiți de bunurile lor materiale, copleșiți de veneticii Galiției, și siliți a cerceta școală și biserică unde nu-și mai auziau limba, au tânjit, se înțelege, dar nu au pierit cu totul. Până pe la 1849 s'au ținut chiar bine, căci în biserici nu se slujea altfel decât în românește, iar mitricile și cărțile bisericesti chiar în comune complet înstrăinate astăzi ca Vitelufca, Crisciatic, se țineau deasemeni în românește, dupe cum ne asigură Părintele paroh Ivanovici dela biserică din Jucica nouă, care a păstorit la tinerete prin acele locuri. Desigur că nu avem la îndemână date precise ca să urmărim pas cu pas înstrăinarea Românilor în Bucovina. Rutenii se pretind băștinași, așa că n'aveau nici un interes ca să țină o socoteală în deaproape decât au dat și cât au luat, iar Austria, ca cea cu musca pe căciulă, cultiva toate culorile dupe

lume în mândra noastră grădină, că doar—doar o schimba fața Bucovinei, îndepărtându-ne pe noi cei păgubiți de a o mai recunoaște și deci implicit de a o mai revendica.

În Bucovina, dupe statistica Austriei, la anexare se găseau 65.000 Români și 8000 Ruteni.

La 1910, tot dupe o statistică a Austriei, se găseau în Bucovina 278.000 Români și 300.000 Ruteni, adică de 40 ori mai mulți Ruteni și abia de 4 ori mai mulți Români ca la anexare; și cine știe ce ar mai fi rămas peste 100 de ani, dacă mai trăia Austria? Probabil, îi vopsia pe toți Românii în Ruteni!

Este prin urmare evident ca Românii din Bucovina au fost măsluiți și subtilizați. Austriei îi trebuia complici în această operă, căci singură nu putea înghiți atâți Români,—Nemții dela Viena neconsimțind să vină în Bucovina altfel decât în calitate de Herr Doctor, ori Herr Profesor și, vorba aceia: cu o floare nu se face primăvara. A deschis dar larg porțile Galiției și a strigat din băerile inimei: Năvăliți calicime că e rost de procopseală! Vesela grădină s'a umplut pe dată de omizi. Cu traista în băț, ori cu cărucioare trase de câini, Rutenii s'au aciuat mai întâi pe lângă curțile boeresti ca argați și apoi pela mazili și răzeși, și când s'au înfipt bine, au înființat prin sate și sucursale ca un fel de partea II-a dela trenuri, dându-ne Mămăeștii Noi, Jucica Nouă, etc.

Bir și armată nu au dat 50 ani dela anexare, așa că toată lumea eșia perfect mulțumită. Românul biet, deși simția că forfolesc pe el omizile galițiene, ce era să mai zică când Neamțul era așa de mărinimos de-l scutea 50 ani de bir și armată? Că de cei din Galiția ce putea să fie mai bine, când plecau dela fiertura de orz măcinat, și ajungeau la mămăliga de păpușoi și la pâinea de grâu, de care nici nu se auzea pe vremea aceia în satele galițiene.

Incet, incet, bătrânii se duc, și tinerii n'aveau de unde auzi de Ștefan Cel Mare, ori Alexandru Cel Bun,—arcașii dela granița Poloniei fiind rusificați odată cu „căvălăria“ de noblețe ce le-o conferea Austria. Mănăstirile Putnei, Suceviței, Dragomirnei, Pătrăuților, Ilișeuților, Moldovița, Solca, Humorul, întemeiate de ctitori și donatori ca Alexandru Cel Bun, Ștefan Cel Mare, Eremia Movilă și Petru Cel Schiop, se părăsesc ori se închid cu totul. În mănăstiri era oarecare cultură și acolo știa bine Austria că se ține vie flacăra Românismului. Și le-a închis treptat, treptat, luându-le moșiile și bunurile abia 11 ani dela anexare și formând din

ele un singur fond numit al religiei, din care trebuiau să se în-
trețină bisericile și slujitorii ei. Moșiile, și ele s'au numit tot dupe
sisteme de măsluire și subtilizare a Austriei: „Camerale“, adică
impărătești, ca și când dela 1402, de când Domnitorii noștri le-au
închinat mănăstirilor, și până la 1775, când Austria a binevoit a
le șterpeli, ele tot de asta s'au vâetate că nu sunt „Camerale“.

Infine la închiderea isvoarelor de lumină și putere româ-
nească ce au fost vechile mănăstiri, Austria aduce la scaunul
de episcopat, dupe moartea lui Dosotei Herăscul, pe Renegatul
Vlachovici, care cât a păstorit a impus preoților să-și slavizeze
numele, atât pe ale lor cât și pe ale poporenilor, creând acele co-
citură ridicole de nume ca: Riuleac, Ciutuleac, Cuculeac, Ursuleac,
Prodanciuc, etc. Ba pe unii cu nume mai frumoase românești, lăcomia
popilor și setea lor sălbatecă de slavizare, i-au măsluit cu totul,
traducând înțelesul numelor direct în rusește, făcând de pildă din
Comoroșanu: Dutca, iar din Moldovan: Ucrainski. Intr'o confe-
rință ținută la Cassa de Educație Națională în Sadagura Cernău-
ților, cel ce scrie aceste rânduri a relevat acțiunea perfidă a celor
cari urmăreau cu o perseverență feroce înstrăinarea Plăeșilor și
Arcașilor noștri. Cu acest prilej prietenul Dutca, învățător în Ro-
hosna, a fost martor la reconstituirea actului de măsluire pe care
popa galițian l-a săvârșit cu el la botez, schimbându-i numele
din Comoroșan în Dutca. Dutca se știe că este denumirea unei
monede de foarte mică valoare. În Rarancea, sat curat românesc,
în care a văzut lumina zilei prietenul Dutca, s'a operat această
miraculoasă transformare. D-sa ni-i mulțumitor, cred, pentru că
astăzi a început a-și zice pe vechiul nume al părinților Comoro-
șani, svârbind Dutca pe care perfidia și lăcomia popilor galițieni
i-o lăsase la botez drept unică amintire a originii sale.

Nu mai puțin impresionantă a fost altă dată conferința ținută
de presidentul Cassei Naționale, Maiorul Anghelescu Nicolae din
regt. 12 Artilerie și de mine la o serbare școlară în Jucica
veche, sat românesc rutenizat, și unde locuitorii, în frunte cu
vrednicul dascăl Lăcustă și cucernicul preot Leucă, își zic Ucraini-
eni, cu toate că pe niciunul nu-l chiamă Hilmizki ori Scoropatzki
și nici nu au avut rude ori înaintași cari să fi luptat
cândva sub steag ucrainian. Doar copii de țărani, mlădițe crude
și neprefăcute, cât mai cuvântează prin dragostea și ușurința cu
care deprind limba și cântecile noastre, de vechea stăpânire și
datină românească prin aceste locuri. Cei bătrâni s'au plus de

mult, iar tinerii, învățați de Pihuleac și de Stotzki, cântă pe toate
tonurile „nașae Bucovena“, și nu vor să creadă că această țării
șoară a fost când-va alt ceva de cât refugiul calicimei și vermine-
galițiene.

Ne trebuie o generație de primenit și oameni de inimă cari
să pregătească pe cei cari vor deveni învățători în Bucovina. As-
tăzi, durere, nu-i avem decât în foarte rari exemplare, ca tânărul
Jemna, ori ca vrednicul bătrân Abageriu. Adm-ția și celelalte insti-
tuții sunt înstrăinate, ori fac politică. Din Regat nu vine nimeni
pentru apostolat în Bucovina și nici nu ar avea pentru ce, dat
fiind că guvernul se desinteresează complet de cultivarea unei
vieți românești acolo. Ar rămânea să așteptăm opera școalelor nor-
male — pe care o dorim cât mai intensă — pentru întărirea cadrelor
învățătoresci în Bucovina. În tot cazul vom avea mult de lucru,
căci dela anexarea Bucovinei și până la venirea noastră s'au pră-
vălit mereu la vale din Galiția Mazurii, cu popii și dascălii lor.
Cadrele bisericesti și școlare au fost aproape pe deantregul înlo-
cuite cu Galițieni. Atât în sate cu nume românești ca Mămăești,
Cuciurul Mare, Boianul, cât și în cele cu nume slavizate ca Ja-
dova, Rohosna, Horășeuți, Cernaucă (leagănul Hurmuzăcheștilor),
și unde puhoarele Galițiene au fost mai impetuoase, se păstrează
încă și astăzi vechile mărturii ale trecutului nostru, — pietrele și
crucile dela morminte, — cu inscripții de ctitori bisericesti și mari
proprietari ca Zota, Goian, Tabără, Balosescu, ori de Răzeși ca
Isăcescu, Tăutu, Țintă, Țoca, etc. În cimitirul cel vechi dela Cer-
năuți din Strada Universității, până la 1830, inscripțiile depe mor-
minte sunt numai românești. Și astăzi, ca o ironie a soartei, stă-
pânirea românească a răvășit și cele câteva morminte rămase dela
Austria, înlesnind înființarea pe locul acela a nu știu cărui cămin
evreesc.

Iată dar că biserica ne-a fost de mare ajutor pretutindeni.

În Bucovina mai ales, biserica a fost scutul de apărare al
Românismului, și numai prin ea Românii au fost întăriți în lupta
de rezistență, putând a se menține ca naționalitate aparte în cei
160 ani de robie străină. Poporul dârz și conservator din fire
nu a cedat pe alocuri decât în fața numărului covârșitor de străini,
și anume acolo unde veneticii au ocupat școala și biserica cu
preoți și învățători galițieni; chiar nordul Bucovinei, ca Rogojinețul
de pildă, mai amenințat de invazie, până la 1862 a purtat slujba
bisericească și mitricile în românește. Și dacă aceasta este situa-

ția comunelor depe linia de graniță, cele mai expuse înstrăinării, pentru celelalte din josul Bucovinei, nici vorbă nu a fost de rutinizare, până ce episcopii renegați ca Vlahovici și dascăli emigrați din Galiția nu au organizat, sub scutul Austriei, operă de rutinizare intensă prin dol și silnicie.

Dar o nenorocire nu vine niciodată singură: cu năpădirea Galițienilor în Bucovina, au târât după ei și ritul bisericesc greco-catolic, — această corcitură informă și hibridă care amestecă într'un dedal de forme ceremonialuri a două religii fără să reprezinte cum trebuie nici una, — greco-catolicismul, în felul cum l'am văzut exercitat prin locurile acele, este ceva monstruos, și ridicol; biserica lor din Bucovina, își face mai curând impresia unei operete răsuflăte. Am vizitat adesea biserica Rusnacilor din din Cernăuți, care mai păstrează încă și astăzi pe pereți urmele de pictură ale sfinților noștri vechi. Sărmanii ctitori, cum s'or cutremură ei de revoltă în potruva veneticilor, cari le-au furat lăcașul și le-au stricat legea.

Rusnecii acestia, cari ne numesc pe noi ortodoxii Hlopi (tărani mojici), au azi biserici în Toporăuți, Rarancea, Boian, Sadagura Coțmani, Văscăuți, Zastavna și Broscăuți, dar fără prea mulți ascultători, Românii înțelegând a rămânea departe de modernismul Rusnecilor galițieni. Acțiunea acestora nu a prins de altfel decât acolo unde sărăcia locuitorilor și lipsa de inițiativă a preoților a îngăduit înstrăinarea. Masa cea mare a poporului este refractară propagandei papistașe în Bucovina, ori câte concordate și episcopate ar mai plănuî pe viitor Vaticanul. Și ce n'am făcut erii răsleți, vom face astăzi, când suntem la o laltă 14.000.000 Români.

Vor înțelege oare catolicii măcar de aci înainte, ori vor întinde coarda propagandei mai departe? Viitorul ne-o va dovedi. Se pare însă, că — după semnele care ne vin din alte părți, și dacă nu o fi cu supărare, chiar dupe constatările făcute la încononare, catolicii își pregătesc un plan de mobilizare generală, pentru a cuprinde și ce a mai rămas neapucat de ei. Cu alte cuvinte un nou „Deutschland über alles“. Numai să nu plesnească și coarda Sanctității Sale cum a plesnit aceea a lui Wilhelm!

Fapt este că biserica noastră nu poate rămânea indiferentă în fața acestor încălcări. Dela 1699, între noi și înaltul părinte dela Roma s'a iscat un proces, care odată și odată trebuie să-și găsească un deznodământ.

Știm foarte bine că în timpul războiului european, și mai

ales către sfârșitul lui, când Nemții ne vârase cuțitul în beregată, „Sanctitatea sa“ cerea, prin D-l Marghiloman, pe lângă munții și codrii noștri, egalitate dacă nu mă înșel între biserica românească și cea catolică; astăzi s'ar mulțumi cu ceva episcopate. Să aibă răbdare până cresc copiii ce-li învățăm astăzi în școalele noastre.

Când apele românești vor intra cu totul în matcă, îl vom pofti să asiste la adevărata unire a bisericilor noastre și-i vom da ca dar la plecare o coroană de crini cu inscripția scumpă inimei sale: Biserica „unită“ română — regrete eterne.

Ștefan Bosie

Pentru „o Istorie a Craiovei“^{*)}

XVIII—Biserica Sf. Dumitru

Privitor la această biserică, la 1878 și-a spus părerea și B. Petriceicu-Hașdeu, în lucrarea sa, azi așa de rară¹⁾: „Originele Craiovei“, la pag. 3—5.

Reproducem:

„Fotino și anonimul Tunusliilor, susținând origina asanică a lui Sf. Dumitru din Craiova, se pare a fi avut în vedere un pasagiu din Bizantinul Niceta Choniat, scriitor de pe la finea secolului XII, care ne spune, ca fântână contimporană, cum că frații Petru și Asan ar fi zidit o biserică în onoarea lui Sf. Dumitru. Această biserică însă a fraților Petru și Asan va fi fost ea clădită în România? Nu. Iată pasagiul astfel după cum îl traduce bătrânul Cantemir: „Vlachii, de n'tai socotind greuimea lucrului, spre ceea ce'i trăgea Peter și Asan, să se plece, se teme; ci ei, pentru ca să ridice acea jrica din inimile nărodului, au pus de au zidit o biserică a prea minunat Marturului Sfântului Dimitrie. După ce au săvârșit Biserica, precum zisem, să fie adunat într'ansa mulți oameni și

^{*)} Vezi „Arhivele Olteniei“, An. II, 1923, No. 10, pag. 472.

¹⁾ Și de care am mai amintit: Vezi Arhivele Olteniei, anul I, pag. 372, Documentul No. XIII.

din partea bărbătească și din partea femească, cari îndemonștră fiind, cu ochi roșii, cu genele întoarse și cu părul împrestiat și alte toate câte acel fel de oameni fac deplin, le făcea, pe aceștia i-au învățat în toropirea lor să zică, precum așa va Dumnezeu, că de aci înainte Neamul Bulgarilor și al Vlăchilor lepădând jugul cel de demult îl purta, să-și dobândească volnicia lor¹⁾.

„Prin urmare biserica în cestiune se afla anume acolo unde locuiau împreună Românii și Bulgarii, fiind deopotrivă apăsați de Greci; nu dar în Oltenia, ci în Banat.

„In adevăr, în acea parte superioară a Balcanilor, care se numea „Munții dela Sliven“, primul Asan, după fântănele istorice bulgare, înființase vreo 24 de mănăstiri, formând ca o republică călugărească în felul aceleia dela Sfântul Munte²⁾.

„Toate acestea însă n'au aface cu capitala Olteniei. Fotina și anonimul Tunusliilor, nu înțelesese textul lui Choniat.

„Însărcinat mai deunăzi de vechiul meu amic, actualul³⁾ Ministru al Instrucției Publice, D-l Gheorghe Chițu, cu o excursie arheologică la Craiova, am găsit biserica „Bănească“ a Sfântului Dumitru în ruine, plouând în intru, din lipsa de acoperiș, iar zidul crăpat pretutindeni, abia mai stând în picioare grație unui brâu de fer ce-l încinge pela mijloc; inscripțiunile însă s'au conservat d'ocamdată toate, într-o stare pasabilă, dintre care cea mai veche, în pridvor, d'asupra ușei, este, dela Matei Basarab din anul 1652, unde se zice că:

„In numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, intru Sfânta Troiță și intru Dumnezeu nedespartită în veac Amin, cu puterea Milostivului Dumnezeu, ziditu-s'au această sfântă besearcă și s'au făcut din temelie de iznov.“

Slavismul iznovă⁴⁾ însemnează „pentru a doua oară“⁵⁾.

¹⁾ Cantemir, *Chronicul Romano-Moldo-Vlașilor*. t. 2 pag. 252; — Stritter, *Memoriae populorum ad Danubium incolentium*, Petropoli 1774, în 4, t. 2 pr. 674.

²⁾ Rakovsky, *Niêkolka rîeczi o Asienû pîrvomu*, Bielgrad 1860, în 4 pag. 64.

³⁾ La 1878.

⁴⁾ Vezi *Arhivele Craiovei*, An. I, Pag. 66.

⁵⁾ Isnovă, scris slavonește în textul Hajdeu.

⁶⁾ Miklosich, „*Lex paleoslav*“, pag. 454.

adică o restaurațiune de către Matei Basarab; această restaurațiune însă făcându-se „din temelie“, rezultă că clădirea fusese mai înainte deja atât de dărâmată, în cât pe la 1652 nu mai era de nici o treabă.

„Arhidiaconului Paul Din Alep, când a vizitat Craiova în 1660, numai cu 8 ani în urma inscripțiunei de mai sus, i s'a spus că biserica Sfântului Dumitru, este în totalitatea ei o operă de ale lui Matei Basarab¹⁾.

„Aceasta va se zică: „s'a făcut din temelie de iznov“.

„In curte, față cu intrarea în biserică, se mai văd totuși urmele unei clopotnițe a cărei zidărie este comparativ mult mai veche, deși nu mult diferită, astfel că a putut aparține fundațiunei anterioare²⁾.

„Între epoca restaurațiunei de 1652 și epoca primei clădiri despre care ne lipsește un dat cronologic, trebuia să fi trecut la mijloc un interval destul de lung, de oarece Matei Basarab nu mai găsea bună nici chiar „temelia“.

„Având în vedere această împrejurare și luând tot deodată în considerațiune felul de zidărie al urmelor de clopotniță, am crede că biserica cea primitivă va fi fost făcută cu vreo doi secoli înainte de restaurațiune. Un maximum de doi secoli!

„Nemic nu ne îndeamnă de a ne urca mai sus, iar mai ales tocmai până la Împăratul Ioniță, peste 400 de ani înainte de Matei Basarab.

„Nu e fără însemnătate epitetul de „Bănească“, ce se dă Bisericei lui Sfântu Dumitru din Craiova.

„Primul Ban, cu reședința în Craiova, în loc de capitala cea antică dela Severin, se pare a fi fost Barbu Basarab, supranumit de aceea „Craiovescul“, bisericosul fondator al Mănăstirei Bistrița³⁾. El a trăit cam între 1450—1510.

„O biserică „bănească“ în Craiova datează cel mult din timpul acestui personagiu, din vreme ce înainte de dânsul nu se constată a fi fost „Bani“ în Craiova.

¹⁾ Paul of Aleppo, *The Travels of Macarius*, London 1835, in 4 tom., 2 p. 364: „They constructed us into the large Stone Church, built by the late Matthy Voivoda, in the name of St. Demetrius“.

²⁾ Starea aceasta a bisericii a existat până acum vreo 28 de ani, când a fost dată jos, spre a fi construită din nou, cum este astăzi și încă neterminată.

³⁾ Vezi a sa *Istoria Critică a Românilor*, t. 1., ed. 2 pag. 78—81, parag. 22: „Banul Barbu Basarab“.

XIX.—Cetatea Craiovei

În *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, anul 7, fascicula 28, Oct.—Dec. 1914, pag. 194, D-1 Virgil Drăghiceanu a publicat, privitor la *Cetatea Craiovei*:

„Insemnare pe un octoih în biserica Sf. Nicolae Brândușa, 1810, Octombre 15. Într'acest an s'au început de s'au făcut șanțul pe marginea orașului Craiovei, în loc de Cetate... din porunca Excelenței sale Kaminsky, fiind aici în oraș, întâiu la leat 1806, când a sosit Rușii aici, Ghinărar Isaia, care au murit la leat 1810, i al Kaminsky, care iarăși au murit; după aceia au venit Zat (?) Ghinărsr aci...

Este interesantă această însemnare pentru multe fapte ale vremurilor din 1810, și într-o viitoare istorie a Craiovei, neapărat trebuie să-și aibă deslegările lor.

Care era marginea orașului Craiova la 1810? Trebuesc cercetate „ocolnicele” din acel timp.

Ar fi interesant să se cerceteze și despre activitatea generațiilor Ruși Isaia și Kaminsky.

Dem. D. Stoenescu
Avocat, Craiova

Din lumea cărților

1) DESPRE SPIRITISM, de C. M. Ciocazan

D-nul C. M. Ciocazan, publică o conferință ce a ținut la „Prietenii Științei” în Craiova, apoi la Roman, la Govora, la „Ateneul român” din București, la Caransebeș și la Lugos, intitulată: *Despre spiritism*. Subiectul fiind de actualitate, oratorul adăugând simpatia și farmecul vorbirii sale, conferința a plăcut mult publicului. Aceasta explică și pentru ce a fost repetată de atâtea ori.

Nu însă actualitatea subiectului, și nici primirea ce i s'a făcut de public ne îndeamnă să vorbim de ea. Altceva se relevă în broșura primită, altceva, care deosibește această lucrare de articolele simpliste ori fanteziste de gazete sau reviste, altceva, care

se impune să fie relevant. Acest altceva este spiritul de imparțialitate, un spirit științific ca să-i spunem așa, ce se desprinde din modul de expunere a tezei autorului.

D-nul C. M. Ciocazan, începe lucrarea D-sale prin declarațiile: „Am vrut și vreau doar să constat,— și cred să reușesc,— că spiritismul e o știință care merită atențiunea cercetătorilor” și mai departe: „A studia spiritismul e a cunoaște legile fenomenelor zise supra-naturale, cum studiând mecanica cunoaștem legile mișcării și prin optică ale luminei”. Cuvinte pline de înțelepciune; care ar trebui să fie călăuză tuturilor celor ce cred că fac spiritism. Zic: cred că fac spiritism; ar fi poate mai corect să zic: se joacă de-a spiritismul. Prin naivitatea cu care unii învoacă spiritele, prin graba necontrolată cu care anunță minunile, ei nu-și dau seama că cei mai mari dușmani ai spiritismului științific sunt chiar ei, nu-și dau samă că ei sunt acei ce compromit ideea,— și bine face d-nul Ciocazan că le-o reamintește dela început.

După această introducere în materie și după ce arată cum din materialist a devenit spiritist grație marelui Hașdeu, d-nul Ciocazan dezvoltă teoria spiritistă cu lux de argumente și citate în sprijinul tezei sale. Totuși, în plin foc al discuțiunii, sentimentul de probitate, mai tare ca ori ce la d-nul Ciocazan, îl face să spună: „Nu doar credința mă îndeamnă să mă ocup cu cercetarea fenomenelor spiritiste, cum unii prieteni foarte inteligenți și chiar de bună credință bănuiesc, ci dorința, datorită chiar de a pune, dacă e posibil, un grăunte de nisip la marea clădire a viitorului; religia bazată pe cercetare, rațiune și experiență”. Mărturisire prețioasă și nu prezumțioasă, fiindcă autorul e tot atât de modest pe cât e de sincer,— lucru ce nu se aude însă din gura spiritiștilor empirici de ocazie,— și care ne îngăduie să discutăm și noi aci acest subiect cu toată obiectivitatea ce el comportă.

În a doua parte a lucrării sale d-nul C. Ciocazan citează numeroase exemple de comunicări spiritiste de pretutindeni și câteva din cele primite de d-sa sau de cercul d-sale. Exemplele acestea sunt în totdeauna impresionante. Afirmatia unui om serios, exprimând cu glasul și gestul convingerei un fapt considerat de noi în genere ca neobișnuit, nenatural, supra-natural sau neexplicabil, produce în totdeauna o perturbare, o sdruncinare a noțiunilor ce cu greu am adunat și așezat pe un pedestal, pe care l'am dori de neclintit.

Faptele expuse de d-sa sunt foarte interesante, sguđuitoare chiar. Ele fac parte din ceea ce profesorul *Richet* numește fenomene de *metapsihica obiectivă* (știința fenomenelor sufletești ce trec dincolo de psiho-fiziologia normală), în opoziție cu *metapsihica obiectivă*, care se ocupă cu fenomenele exterioare neexplicabile prin legile ordinare ale mecanicei.

Faptele citate de d-nul Ciocazan, precum și cele nenumărate reproduse de cercetătorii acestor fenomene, nu mai pot fi auzite cu lopata și asvârlite la canal odată cu gunoaiile laboratoarelor. Mai degrabă, cu acestea am asvârlit teoriile preconceptuate care ne face să ne credem a tot știutori. Aceasta nu înseamnă însă că trebuie să primim ca explicație a acestor fenomene teoria spiritistă. Ar fi cel puțin prea pripit.

Metoda științifică, metoda experimentală, cere să adunăm, să cercetăm, să analizăm cazurile semnalate, și numai din orânduirea lor să iese în urmă concluzia care să ne ducă la stabilirea unei teorii. Ori, din multele exemple de fenomene supranaturale ce se semnalează azi, și care, cu cât sunt mai extraordinare cu atât sunt mai repede desmințite (cazul foarte recent al demascării mediului Guzik), nu pare să rămână în picioare neclintit decât fenomenul pe care profesorul *Richet* îl numește *criptestezie*, și aceasta nu e tocmai puțin lucru.

Richet spune: *Pentru perceperea realităților mai există și alte căi decât acelea a simțurilor normale*. Oricine știe că noi percepem lumea exterioară prin cele 5 simțuri: văz, auz, pipăit, gust și miros. Convins e oricine că dacă nici măcar unul dintre aceste 5 simțuri nu este influențat, nimic în jurul nostru nu se întâmplă. Nimic nu se întâmplă în jurul nostru, fiindcă nu-l percepem prin cele 5 simțuri? Să fie oare aceasta adevărat? Și nu ar fi mai curând potrivit să zicem: Prin cele 5 simțuri percepem numai parte din fenomenele ce se întâmplă în jurul nostru? Această din urmă părere este desigur mai conformă cu cele ce știința a dovedit azi. Fisica ne spune că sistemul auditiv al omului în stare obișnuită nu e capabil să perceapă, să înregistreze decât sunete având între un maximum și un minimum de unde sonore (dela 33 la 4500 vibrațiuni pe secundă). Mai multe sau mai puține, deși există, noi nu le percepem. La fel este și cu vederea, care nu ne permite să vedem razele X sau ultra-violete, deși există. La fel cu mirosul, care e rudimentar, etc. Imperfecțiunea simțurilor noastre e notorie.

Așa dar, fenomene necunoscute se întâmplă în jurul nostru, fără știrea noastră. Ei bine, tocmai aceste fenomene, nesensibile în mod obișnuit, sunt uneori prinse și înregistrate de unii din noi, chiar fără ajutorul nici unui din rudimentarele noastre simțuri. *Smith* la Londra scoate ceasul și, în mijlocul unei conversații banale, spune soției sale: „*E 8.45, a murit Fried*” și chiar la această oră *Fried*, asociatul său, murea în alt oraș.

Ugo Baschieri, la Paris, în ziua de 31 Iulie 1914, fiind în tranșee—în stare hipnotică—spune la ora 21.40: „*un personaj important e asasinat—ce de sânge!—în apropiere de Boulevard des Italiens*”,—și precis la această oră marele orator *Jaurès*, era asasinat.

Somnambula lui *Osty* indică precis locul unde zace corpul neînsuflăit al unui botanist surprins de o avalanșă în munți, corp căutat fără rezultat timp de 15 zile de autorități.

D-rul M., citat de d-nul Ciocazan, se duce de-a dreptul la mormântul fratelui său,—mormânt al cărui loc precis nu-l cunoștea, ca unul ce nu mai intrase în acel cimitir,—și săpând cu bastonul îi desgropă crucea. Și atâtea alte nenumărate fapte, printre care cele mai extra-ordinare ale d-nei *Piper* din America, vin să confirme că perceperea unor fenomene se poate face în anumite împrejurări și în afară de simțurile noastre normale. Această percepere, acest simț supra-normal *Richet* îl numește *criptestezie*.

Strângând dar mai de aproape problema fenomenelor de metapsihică subiectivă am putea ajunge la enunțarea unui principiu care ar avea cel puțin darul de a limpezi întru câtva haosul necunoscutului din acest domeniu: *Există în natură fenomene ce nu putem percepe prin cele 5 simțuri obișnuite, dar totuși le putem percepe prin acel simț ascuns al criptesteziei*. Faptele sunt, există, și dovada este neîndoelnică. Cum se pot ele însă explica?

Tot explicațiunile profesorului *Richet* ne par aci cele mai rezonabile, cele mai conforme cu spiritul științific. Interpretările posibile, după d-sa, sunt în număr de patru.

1) Prima ar fi părerea că faptele citate sunt eronate sau frauduloase. E posibil ca adesea să se întâmple exagerări sau inexactități în reproducerea faptelor, deși cazurile citate de autori serioși sunt riguros controlate și certificate exacte de oameni de cea mai desăvârșită probitate și bună credință. Dar să admitem că și aceștia ar putea greși. În ce proporție?—sută în sută?—E inadmisibil.

bil. Să zicem, ceea ce nu e de conceput, că 50 % din cazuri sunt eronate sau exagerate; tot mai rămân 50 % care infirmă prima ipoteză. De altfel părerea noastră personală este ca aceste fenomene sunt mai frecvente decât se pare, și că aproape nu există familie în care să nu se cunoască, sau să nu se fi întâmplat fenomene de criptestezie. Toate nu pot fi mincinoase.

II) A doua ipoteză este a hazardului, a întâmplărei, a coincidenței. Explicație comodă și care nu compromite pe nimeni, dar care nu explică nimic, pentru că dacă ai recurge la calculul probabilităților, ai ajunge la cifre fantastice, care ar pleda nu pentru probabilitatea, dar pentru improbabilitatea acestor întâmplări, acestor hazarduri.

III) Teoria spirită sau spiritistă, preconizată de d-nul Ciocazan și de somități științifice ca *Oliver Lodge*, *Richard Hodyson*, *William James* și alții, cari susțin că *corpul astral* al unui mort ar *reveni* și s'ar *incarna* în corpul mediului, prin al cărui creier ar gândi, a cărei voce ar vorbi, prin a cărei mână ar scri.

Teoria aceasta, ori cât de satisfăcătoare ar apare unora, nu poate fi admisă, pentru că „*monițiunile*“, înștiințările și aparițiunile sunt totdeauna subiective—de unul singur—și pentru că fiziologia și experiența ne dovedesc că gândirea se stinge odată cu moartea creierului. Anemiile, asfixiile, comoțiunile și alte accidente, care suspendă viața cerebrală, sunt dovadă că o personalitate conștientă nu mai poate subsista dacă creierul dispăre.

IV) A patra ipoteză în fine, este cea enunțată acum recent de profesorul *Richet* la congresul internațional de Fiziologie din Edinburg (24 Iulie 1923). D-sa spune: „Interpretația nu e nici o explicare, nici o ipoteză. Este enunțarea pur și simplu a fenomenului însuși, consfințit în mod neșovăelnic de experiență, și anume că: „*Fapte reale petrecute în lumea exterioară pot impresiona creierul nostru fără excitațiunile obișnuite percepute de simțurile noastre*“.

Prin ce mecanism? *Richet* o ignorează; n'o tăgăduiește, dar constată, și afirmă că: „*Realitatea vine spre noi*“. Această realitate ar fi percepută de „*inconștientul*“ nostru și *înfățișată conștientului* în mod brusc sau în mod simbolic sub formă de vise.

Cu această teorie a lui *Richet* intrăm într'un domeniu tot atât de misterios, dar mai pipăibil decât al spiritismului. Suntem abia la aurora cercetărilor lui. După ce neurologii celebri, *Charcot*, *Magnan* și alții l-au întrezărit și ne-au vorbit de el, mai cu șamă

în explicația fenomenelor ipnotice, *Freud* din Viena, aprinde făclia la a cărei lumină vie se vor putea observa și cerceta desigur aceste fenomene pe atât de interesante pe cât par de bizare.

În această direcție trebuiesc îndreptate pe viitor cercetările acelor ce, ca d-nul Ciocazan și adepții d-sale, voesc să pue „un grăunte de nisip la marea clădire a viitorului“. Ele ne-ar da, fără îndoială, rezultate extrem de interesante.

Dr. Ch. Laugier.

2) CRAIOVEȘTII, de I. C. Filitti.

În Convorbiri Literare, în cursul anului 1922, și mai apoi în extras, d-l I. C. Filitti publică una dintre cele mai complete monografii genealogice privitoare la boerii Craiovești, a căror influență e hotărâtoare asupra vieții politice din Țara Românească între anii 1508—1525.

Familia Craioveștilor este atât de bogată încât poate să zidească mai multe mănăstiri, pe care le înzestrează cu numeroase sate. De bogăția și dărnicia membrilor ei se bucură și mănăstirile dela Athos, unde pomelnicul acestei familii se află încă din 1501.

Răzimați pe bogăția și influența lor la Curte, apoi pe vaza ce capătă în urma acestei influențe, boerii Craiovești tind să ocupe și scaunul domnesc. Cel dântâi și singurul în linie bărbătească, care ajunge la această înaltă treaptă este Neagoe zis și Basarab.

Dintre descendenții Craioveștilor prin femei ajung domni Radu Șerban, Matei Basarab, Constantin Brâncoveanu.

Neagoe Basarab fiul lui Pârvu Craiovescu vel vornic (†1512), Matei Basarab și Brâncoveanu au ca strămoși pe Danciu, iar Radu Șerban pe Radu, amândoi frați cu Pârvu și Barbu, cel mai mare dintre frații Craiovești.

Cu timpul, descendenții Craioveștilor se înrudesc cu boerii din Albești, Golești, Leurdeni, Mărgineni și Cantacuzini.

Dacă descendenții Craioveștilor se pot urmări în documente, despre ascendenți documentele ne vorbesc foarte puțin sau chiar deloc.

Craioveștii apar în documente prima dată la 1480, când Barbu și Pârvu fac parte din divanul lui Basarab cel tânăr. În timpul lui Vlad Călugăru, Pârvu e mare vornic. Tot în timpul acestui Domn, fratele mai mare Barbu ajunge (1492) mare ban al Craiovei, demnitate pe care o păstrează probabil până la 1519—deși în acest

interval e întâlnit în documente și fără rang de boerie — când se călugărește, retrăgându-se la mănăstirea Bistrița, zidită de Craiovești înainte de 1500.

Tot Vlad Călugărul, spune d-l Filitti, întemeiază bănia Craiovei pentru frații Craiovești, proprietari ai moșiei Craiova, și primul ban este Barbul, fratele cel mai mare. În tot timpul cât se simte influența politică a Craioveștilor în trebile țării, ei sunt de obicei de partea Domnului, care le satisface interesele lor, fie că e înrudit cu ei sau nu, fie că e dănesc sau drăculesc. D-l Filitti întemeindu-se pe cuprinsul pietrei tombale pusă de Craiovești pe mormântul lui Vladislav Vo. (†1456), crede că atunci ajung pentru prima dată frații Craiovești în stare de boerie, și că prin urmare nu e probabilă înrudirea lor cu familia domnitoare — ramura Dăneștilor. Tot d-sa arată însă că la data boeriei Craioveștii trebuie să fi fost foarte tineri (15—20 ani), că tatăl lor a fost jupân Neagoe și că Barbu Craiovescu făcea parte din divan înainte de 1492, când e întâlnit ca vel ban fără a avea un rang de boerie. E cunoscut însă că în Țările Române boeria corespundea unei trepte legată de vârstă, la care ajungeau fiii familiilor din clasa suprapusă după ce-și făceau stagiul de copii de casă, și probabil că frații Craiovești sunt făcuți boieri, adică ies din vârsta copilăriei, în timpul lui Vladislav Vv. Că sunt întâlniți în divan fără ranguri boerești înainte de 1487 și 1492, aceasta nu înseamnă că nu erau boeri de neam, știut fiind că în cele mai vechi documente ce avem noi, întâi sunt trecuți în divan boerii fără boerie, numai cu titlul de pan sau jupan. Că erau boeri mari, putem conchide tocmai din faptul că îi întâlnim în divan sau fără titlu, sau cu titlul de vel vornic și vel ban, fără să fi avut ranguri boerești mai mici, iar urmașii lor ocupă numai boerii de rangul I-iu. Și dacă documentele sunt zgârcite în informații privitoare la ascendenții Craioveștilor, aceasta se explică prin însăși lipsa acestor documente.

Intemeierea băniei Craiovei trebuie apoi înțeleasă în sensul că scaunul băniei s'a mutat din altă parte (Strehaia din tradiție) la Craiova în timpul lui Vlad Călugărul, Craiova—moșia Craioveștilor — fiind cel mai mare centru economic al băniei atunci ca și acum, și a cărui însemnătate era atât de mare încât mai toți banii de aci înainte se vor numi ai Craiovei, nu ai Jiului, cum se vor fi numit mai nainte, și cum se mai numesc încă și după 1500 Hamza la 1533 și jupan Stan la 1546 (vezi „Craioveștii” de Filitti în Convorbiri Literare, 1922, No. 4, pg. 307 și „Vechi împărțiri

administrative” de N. Gh. Dinculescu, în Arhivele Olteniei, an. II, No. 7, pg. 178).

Dacă Craioveștii ar fi putut să ajungă la favoarea de care se bucurau la curtea lui Basarab Țepeluș și a lui Vlad Călugărul prin grațiile soției lui Pârvul și a cumnatei sale, apoi Pârvul ar fi trebuit să ajungă mare ban, nu Barbul. Și dacă o asemenea favoare să zicem că i-ar fi putut ridica la ranguri în orice caz pe atunci, spre deosebire de acum, nu le-ar fi putut aduce bogățiile ce aveau și mai ales trecerea de care se bucurau în fața celorlalți boeri cari ajută pe Craiovești în întreprinderile lor politice.

Asupra înrudirii Craioveștilor cu familia domnitoare—ramura dănească—în lipsa de documente care să o stabilească, eu îndrăznesc a aduce următoarea mărturie luată din tradiția populară: Intre numirile date diferitelor părți ale Craiovei, și dintre cele mai vechi numiri pe care oficialitatea totuși vrea să le desființeze neîntrebuințându-le oficial, avem două—care trebuie să fie din timpuri foarte vechi—când moșia Craiovei va fi fost împărțită între mai mulți urmași ai aceluiași moș: Dănești se numește partea de N.V. a orașului, iar valea Vlăicii e valea ce trece acum prin străzile Popa Farcaș și Zece Mai. Și Dan și Vlaicu sunt nume întâlnite numai la Dănești, numiți și Basarabi. Ori între Craiovești dacă găsim numele de Danciu (nu Dan), pe cel de Vladislav sau Vlaicu nu-l întâlnim de loc. Nu trebuie oare să-l căutăm între ascendenții Craioveștilor și găsindu-l să considerăm justificată și numirea de Basarab care și-o dă Neagoe Basarab și ceilalți membri ai familiei Craioveștilor cari ajung domni?

N. G. Dinculescu.

Mărunțișuri

In *Historisch-Genealogisch Geographischer Atlas*, von Le Sage, Grafen Las Cases, in fünf und dreisig Uebersichten, aus dem französischen übersezt und zum Teil verbessert zum Teil ganz umgearbeitet durch Alexander von Dusch, Grossherzoglich badischer Gesandter bei der Schweizerischen Eidgenossenschaft und Joseph Eiselein Oberbibliothekar Professor, an der Universität zu Heidelberg herausgegeben von Johann Velten Runsthändler in Karlsruhe, 1826, găsim pe planșa XXXIV: Europa nach seinem politischen Zustande im Jahr 1828, unde Oltenia, cași

Muntenia, Moldova și Dobrogea sunt alipite la Turcia Europeană. Doar Craiova e amintită: Kraschova.

Pe planșa XLI, Karte von Griechenland und der Europ. Türkei, în partea de N. avem și Valachia (*Walachei*).

În Oltenia sunt însemnate așezările Chernetz (Cerneți), *Strchaja* (Strehaia), Topolniza (Topolnița), Tismand (Tismana), Krazna (Crasna), Craiova (Craiova), Zinzeren (Țânțăreni), Risipizi (Risipiți), Sitian (Jitianu), Sadova (Sadova), Rimnik (R.-Vâlcea), și Podest (Podești).

Un drum mare trece dela Orșova prin Cerneți, Craiova, Slatina, altul mic, merge dela Craiova la Vidin, iar altul dela Dunăre dealungul Oltului până la Râmnic și de aci peste dealuri spre Tismana.

* * *

Plaiurile de vii din Almăjel, Poiana Pleniței și Cusmiru.

Între hărțile unui inginer hotarnic, am găsit trei liste de viile locuitorilor din satele de mai sus. Pentru fiecare locuitor se da numele său, lungul și latul viei în pogoane și stânjini.

În Almăjel erau:

24 Pogoane și 03 st. □ Viile din plaiul din dealul Pienicioarei.

27 pog. și 429 st. viile din plaiul Dariștea Peretului dela Lungulești.

37 pog. și 320 st. viile din plaiul Drondeștilor.

47 pog. și 149 st. viile din plaiul din fața Peretului.

Deci 135 pogoane și 901 st. pătrați, suma totală a viilor din Almăjel.

În Poiana Pleniței avem:

199 pog. și 200 st. viile Poenei.

25 pog. și 1107 st. viile dupe coada vâei.

26 pog. și 1218 st. viile dinspre padina Severinului.

Deci 251 pog. și 1075 st. numai viile din Poiana Pleniței, afară de ale Pleniței, a căror sumă ne pare rău că n'o avem până acum.

În Cujmiru-Mehedinți lista ne arată un plai de 281 pog. și 716 st. pătrați.

În ceace privește anul când s'au făcut aceste măsurători, n'avem decât pentru Poiana Pleniței data de 1863 Mai 5, dar credem că și celelalte pot fi cam din aceiaș vreme. Ori cum, înainte de filoxeră.

* * *

Ulmuleșu, sat în plasa Câmpului, există încă în 1838. Tribunalul Distr. Mehedinți în registrul de hotărâri civile și criminale pe anul 1838 pe foaia 183, are o judecată privitoare la unul „*ot satul Ulmuleșu carele dând cu săcurea și lovind în cap pe Dinuliță Păcălabu..... să află în patimă de boală.....*”.

De altfel nu erea sat mare: într'un catastiv pentru strângerea dărilor județului aflăm că avea 38 de familii.

În ce an s'a alipit de Orodul nu știu, dar siliștea unde a fost își mai păstrează încă numele de *Ulmuleș*.

Ploșor

Augustin Crainic

Zilele trecute s'a stins din viață într'o căsuță modestă din orașul Târgu-Jiu profesorul Augustin Crainic.

Originar din satul Urisiu de pe lângă Reghinul Săsesc, coboritor dintr'o veche

familie de preoți, și-a făcut studiile secundare la Blaj și pe cele universitare la București. S'a mulțumit cu modesta carieră de profesor la liceele din Slatina și Târgu-Jiu, fără preocuparea de a strânge avere sau de a se urca la situațiuni politice, închizând în sufletul lui acel idealism curat, care fu marea podoabă a profesorilor, a acelor cari au pregătit sufletește tinerimea pentru marea jertfă a războiului desrobirii naționale.

Făcea parte din falanga intelectualilor ardeleni, cari trecură munții împinși nu de interesul de a-și crea o carieră în vechea Românie neatrănă, pe care o putea obține de altfel și în regatul apostolic al Ungariei.

Crainic era un puternic temperament emotiv, care totuși știă să se modereze în manifestările lui; numai în momente de mare entusiasm, resorturile lui sufletești se lăsau mișcate de sentimentul pe care-l purta adânc sădit în sufletul lui încă de când era pe băncile școlii la Blaj, și căruia știă să-i dea o manifestare atât de plină de duiosie, dar totdeauna discretă și fără fățarnicie.

Pe catedră nu cunoaște asprimea dascălului care este preocupat de a inspira într-una numai autoritatea; de aceea se da mai puțin supus imperativului treptelor formale, și mai inspirat de dorința de a face lecțiile de istorie și literatură cât se poate mai atrăgătoare. Povestitor abil, folosea în școală atât de rodnic acest dar, cu care fusese înzestrat și care fermecă pe elevii lui.

Atmosfera de iubire, cu care era înconjurat în lumea școlărilor, explică pe aceia de simpatie și de considerație pe care i-a acordat-o societatea, înaintea căreia Crainic înfățișă prestigiul culturii și al unei vieți demne.

Să dea D-zeu ca Școala noastră să aibă încă mulți profesori de talia lui!

A. Mihuleț

Tg.-Jiu 29 Decembrie

Mobilizarea culturală a preoției oltene

Pentru orice bărbat cu mintea cumpănită, care ține samă de realitățile vieții noastre naționale, este limpede faptul că viitorul României atârână—mai presus de orice—de consolidarea și intensificarea ei culturală. Cea mai mare parte din energia noastră trebuie cheltuită în direcția aceasta cu atât mai mult, cu cât în cuprinsul noilor hotare avem de luptat cu minoritățile purtătoare de culturi streine și în multe centre foarte bine organizate în direcția culturală.

Dar când se vorbește de propășirea culturală, gândul celor mai mulți se 'ndreaptă numai către școală. Biserica, de pildă, este socotită ca un factor cu totul neînsemnat în această privință. Ea — cel mult — dacă face să fie poftită la tedeum-uri, părăzi și solemnități, ca să mai mărească fastul; iar după aceia—înapoi, la muzeul de... relicvii naționale!

Această atitudine față de Biserică izvorăște, înainte de orice, din lipsa de convingeri religioase a guvernanților noștri și din politica meschină de partid, care dorește o Biserică ortodoxă permanent slăbănogită, — după Constituție: dominantă, de fapt: dominată —, ai cărei reprezentanți să fie totdeauna la cheremul șefilor politicești.

Numai că o asemenea atitudine păgubește nu numai Biserica, ci și dezvoltarea culturală normală a națiunii românești; fiindcă este o adevărată miopie intelectuală să creadă cineva, că numai școala singură ar putea face față cerințelor culturale prezente ale poporului nostru. Mai ales școala de astăzi, cu dascăli de toate gradele, istoviți de mizerie și de muncă mai presus de puterile unui om, și cu clase de elevi supra-populate, în fața cărora și învățătorul cel mai zelos trebuie să se mulțumească numai cu o școală de instrucție, de o calitate și cantitate mult inferioară celei dinainte de război.

Dar și Biserica, ca să poată avea astăzi un rol cultural, înodând o tradiție seculară întreruptă acum 50—60 de ani, din pricina unor curente intelectuale și politice antireligioase importate și a unei secularizări complete, nesocotite, — trebuie să se organizeze și să se acomodeze noilor cerinți. Afară de organizarea generală unitară a Bisericii ortodoxe din întreaga țară, este nevoie de organizarea preoției pe eparhii. În această privință, s'au păstrat până astăzi tradiții bune în provinciile alipite! Astfel în Transilvania, datorită Statutului lui Șaguna, care a urmărit să facă din Biserică și o citadelă a românismului, constatăm o strânsă legătură între clerici și mireni pe chestiile religioase și culturale. Și la congresele anuale ale acestei Biserici, aleargă voioși până și țărani cu Statutul Șagunian în șerpar. Păcat că în timpul din urmă s'acolo mulți tineri cărturari nu mai intră în preoție din pricina salariului de mizerie cu care sunt plătiți, într'un contrast dureros cu situația materială a clericilor uniți și a celorlalte confesiuni, cari, pe lângă fondurile lor proprii, mai primesc și dela stat subvenții. Iar în Basarabia, avem de-a face c'o gospodărie bisericească uimitoare, din veniturile căreia se întrețin clericii, cari în chipul acesta nu sunt siliți să cerșească mila statului, școalele și așezămintele de binefacere. Asupra acestei gospodării frumoase, s'a repezit în timpul din urmă, cu o îndârjire nemai pomenită, politicianismului nostru hămesit, care este în căutarea altor fonduri de devorat. Dar preoția basarabeană se ține bine și credem că va birui. Atitudinea ei a fost aprobată de toată preoția ortodoxă la congresul general din Octombrie 1923.

* * *

În ceiace privește vechiul regat, singura regiune, unde preoția s'a organizat în legătură cu noile cerințe culturale, este eparhia Râmnicului Noului Severin. Această organizare își are în-

ceputul odată cu așezarea pe scaunul episcopal a P. S. Vartolomei, care-i înzestrat nu numai cu o minte limpede, adăpată la toate izvoarele culturii moderne în legătură cu problemele religioase, ci și cu o nezguduită voință de a înfăptui, într-o vreme când discuțiile principiale au degenerat în vorbărie, democrația în demagogie și individualismul excentric în zvârcoliri sterpe de saltimbanci.

Toată preoțimea olteană a fost mobilizată la noua luptă culturală, sub steagul societății „Renașterea”, care a și fost recunoscută ca persoană morală de Corpurile legiuitoare, în primăvara anului trecut—1923.

Ideia genetică a acestei societăți este colaborarea autorității episcopale cu activitatea preoțească. În vremurile de astăzi, autoritatea trece printr-o criză provocată atât de vijeliile războiului mondial, răscolitoare de mari prefaceri politice și sociale, și răsturnătoare de valori, cât și de imoralitatea și incapacitatea atâtor indivizi, cari, reprezentând autoritatea în chip nedemn, amenință să îngroape și principiul subțil dărămăturile ticăloșiei lor personale.

Dar fără autoritate, viața socială se va destrăma. Atât de adevărată este constatarea aceasta, încât chiar bolșevismul a căutat să restatornicească autoritatea, dar într-o formă și mai absolutistă ca pe timpul țarismului. Și iarăși este un fapt recunoscut de toate mințile cumpănite, că adevăratele idei democratice se propovăduiesc și se înfăptuiesc tot de *cățiva*, cari trebuie să aibă la spate masa luminată și disciplinată a norodului.

Când este vorba de Biserică, principiul autorității, reprezentat de ierarhia superioară, stă în legătură și mai strânsă cu ființa ei. Dar în Biserica noastră ortodoxă n'avem de-a face nici cu absolutismul episcopal, ca în papism, și nici cu individualismul exagerat și dizolvant din protestantism. Aici, autoritatea episcopală se armonizează cu activitatea preoției și a mirenilor.

Acest principiu stă și la temelia societății „Renașterea”, care desfășoară o activitate culturală și alta economică.

Ea lucrează mai întâi prin *Centrele parohiale* alcătuite din 8—12 parohii. Preoții acestor parohii se strâng lunar și prin rotație în fiecare parohie, într-o zi de Duminecă sau sârbătoare. În prima jumătate din zi, toți preoții slujesc Sf. Leturghie în sobor, care se încheie cu predică și cu parastas pentru ostașii căzuți în război. După experiența făcută până în prezent, aceste slujbe

sobor și rugăciuni pentru cei adormiți fac o deosebită impresie asupra norodului. În a doua jumătate a zilei, urmează serbarea propriu zisă, care are caracterul unei șezători biblice, în care elementul instructiv și religios se unește cu cel artistic. Șezătoarea se începe cu „Impărate ceresc” cântat de toți laolaltă: preoți, dascăli și norod. Urmează apoi o conferință cu fond sau colorit religios. După aceea, iarăși coruri religioase. Mai departe: un preot al cercului citește un pasagiu din Biblie, pe care îl tâlmăcește pe înțelesul tuturor, și după alte coruri religioase, șezătoarea biblică, care durează cel mult două ore, se încheie cu „Tatăl nostru”, cântat iarăși de întreaga asistență. Aceste șezători sunt foarte populate atât la sate, cât și la orașe. Săliile școlilor primare au devenit reîncăpătoare. La multe din ele se împart gratuit broșuri religioase sau iconițe și se fac colecte pentru procurarea altor cărți și ajutorarea celor necăjiți. Adeseori s'au luat chiar inițiative cu urmări efective, pentru ridicarea de biserici și de localuri de școală.

Iată și o parte din subiectele ce s'au dezvoltat în cursul anului 1923 la aceste șezători biblice:

Pentru centrele urbane: 1) Problema religioasă privită prin spiritul vremii. — 2) Trebuința religiunii pentru întregul cadru al vieții. — 3) Foloasele aduse de creștinism lumii. — 4) Sf. Evanghelie e cartea vieții. — 5) Ce are de făcut Biserica pentru suflete și societate? — 6) Rolul clerului în sfera de zidire sufletească a credincioșilor și de sporire și înălțare a mișcărilor culturale. — 7) Necesitatea și folosul operilor de binefacere prin Biserică pentru educația popoarelor și mântuirea omului. — 8) Dumnezeu văzut în natură. — 9) Minunile Mântuitorului și însemnătatea lor pentru sufletul creștin. — 10) Temelia societății este familia creștină. — 11) Suferința e izvorul înțelepciunii. — 11) Răzbumarea creștinului e ertarea! — 12) Folosul învățăturilor din viața mucenicească. — 13) Luxul și risipa privite în luminile Sf. Evangheliei și ale vieții de toate zilele. — 14) Valoarea muncii pentru propășirea și moralizarea omului. — 15) Setea de avuții ucide sufletul și surpă popoarele. — 16) Ce să facă și cum să trăiască adevăratul creștin? — 17) Importanța educativă a tainei Sf. Pocăinți. — 18) Mișcările culturale în trecutul Bisericii Olteniei. — 19) În ce măsură viața orașanului e prielnică dezvoltării virtuților creștinești. — 19) Biserica, școala și armata alcătuiesc laolaltă țaria înăuntrul și în afară a unei nații. — 20) Despre împlinirea datoriilor. —

- 21) Păstrarea datinilor strămoșești și folosul lor național și moral.
22) Jocurile naționale și importanța lor educativă.

Pentru centrele rurale: 1) Superioritatea credinții noastre ortodoxe față de celelalte credințe creștine. — 2) Cum arătăm noi că iubim pe Dumnezeu în viața noastră de toate zilele, ca cetățeni, ca Români, ca părinți și ca copii? — 3) Credința și faptele bune sunt pârghiile vieții de aici și mijloacele de dobândire a vieții vecinice. — 4) Pregătirea vieții de dincolo de mormânt. — 5) Cum se pot împăca împreună grija vieții de aici și cu grija de viața de după moarte? — 6) Datoriile sufletești, sociale și materiale, pe care le are creștinul către Biserică. — 7) Respectă ceea ce este al aproapelui tău: viața lui, avutul și cinstea lui, — zice Domnul. — 8) Repausul duminical este o trebuință și trupească și sufletească. — 9) Taina Sf. Spovedanii și folosul ei pentru educație și smerenie. — 10) Dovezi din viața de toate zilele și din istorie, că cel ce se înalță pe sine se smerește, după cum grăește Sf. Evanghelie. — 11) Jurământul fals și urmările lui pentru educație și pentru mântuire. — 12) Iubiți pe vrășmașii voștri! — 13) Nu vă încredeți în leacuri băbești și ce zice Sf. Scriptură în această privință? — 14) Vătămările pe care le aduc sufletelor și popoarelor, superstițiile prin urmările lor. — 15) Creșterea copiilor în frica de Dumnezeu și în rușinea de oameni și folosul acestei creșteri. — 16) Ce vătămări ne aduce lăcomia și cum vorbește despre ea Sf. Scriptură? — 17) Ce ne învață Sf. Scriptură pentru păstrarea sănătății și lecuirea boalelor, de care putem fi cuprinși și dacă trebuie să ascultăm și de doctori. — 18) Biserica și legăturile ei cu școala. — 19) De ce trebuie să sfătuim pe săteni să trimită copiii la școală și ce folosește Biserica din aceasta? — 20) Ce răspunderi avem înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, dacă nu ne cultivăm sistematic pământul de muncă? — 21) Binefacerile unei bune gospodării și dacă fără păstrarea rânduelilor creștinești se poate întemeia o bună gospodărie. — 22) Ingrijirea vitelor e o datorie sfântă rânduită de Dumnezeu spre folosul omului.

Față de această activitate teoretică și practică creștină, pe care comitetele parohiale o desfășoară necurmat pe toate plaiurile Olteniei, corpul didactic, administrația, reprezentanții justiției și ai armatei au avut la început o atitudine de expectativă. Probabil

că se credea că și această activitate, care s'a început cu entuziasm, va sfârși câțeva vreme ca atâtea alte inițiative culturale dela noi și apoi se va stinge.

Dar s'a văzut îndată că-i vorba de o organizație temeinică, din care nu poți scăpa cu una cu două tu, preot, și pe care n'o poți ocoli până la sfârșit nici tu, credincios. Atunci s'a început o colaborare fericită la această operă preoțească și din partea corpului didactic, mai ales a învățătorilor, cari au pus umărul alături de colaboratorii lor cei mai firești întru luminarea satelor. În multe părți s'a auzit și glasul judecătorului, al administratorului și-al ofițerului, îndemnând norodul să răspundă la chemarea păstorilor lor.

Această nouă atitudine a cârmuitorilor laici față de activitatea comitetelor parohiale este o mare mângăere pentru preoțimea olteană, care-și poartă noua sarcină cu multe jertfe și de tot felul și un îndemn pentru o înflorire necurmată a puterilor.

Al doilea organ, prin care lucrează societatea „Renașterea“, este adunarea județeană, ce se convoacă de două ori pe an: toamna și primăvara, în capitala fiecărui județ din eparhia Râmnicului Noului Severin. Rostul principal al acestor adunări, la care participă toți preoții din județul respectiv, este de a verifica și coordona activitatea centrelor parohiale și de a găsi noi mijloace de acțiune pentru luminarea și moralizarea norodului. Aceste adunări stau sub conducerea comitetelor județene.

Al treilea organ de lucru al „Renașterii“ este congresul eparhial, care se convoacă de un Comitet central odată pe an, în prima săptămână după Rusalii și în diferitele orașe ale Olteniei, prin rotație. La acest congres, la care participă o treime din toți preoții eparhiei, pe lângă expunerea a două conferințe publice, se face o dare de samă generală asupra activității societății în întreaga eparhie și în tot cursul anului. Se iau în dezbatere propunerile Comitetului central și chestiunile puse de oricare membru în legătură cu scopurile Societății.

Cel dintâi Congres eparhial al „Renașterii“ s'a ținut anul trecut la sfârșitul lui Mai. Dezbaterile s'au desfășurat în liniște, ordine și cu competență, cași cum preoțimea olteană ar fi lucrat de când lumea într-o astfel de organizare.

În ceea ce privește latura economică și gospodărească, societatea „Renașterea“, a primit donații dela membrii ei în valoare de aproape opt sute de mii de lei. Cu o parte din această sumă,

s'a cumpărat un imobil în Craiova, a cărui valoare este astăzi cel puțin de un milion. În acest imobil urmează să se instaleze o fabrică de lumânări.

În legătură cu misiunile de propagandă religioasă, Sf. Episcopie a mai colectat prin membrii societății încă aproape o sută de mii de lei pentru un fond misionar.

Dar pentru ca activitatea binefăcătoare a societății preoților oltene să fie cunoscută și imitată în cercuri cât mai largi și astfel rolul permanent de factor cultural al clerului să nu poată fi negat de cel dintâi nechemat, — javră politică sau sectar, — societatea își are și revista sa, care-i poartă numele. La 1 Ianuarie 1924, revista „Renașterea” intră în al treilea an de existență. Deși destul de tânără, ea a reușit să-și câștige un loc de frunte între revistele bisericești și să aibă un număr mare de cetitori prin chipul deschis și limpede, cu care pune în discuție chestiunile bisericești la ordinea zilei, prin forma vioasă, cu care le expune, și prin înfățișarea estetică, în care se tipărește în renumita tiparniță a institutului grafic „Ramuri” din Craiova.

Aceasta este în linii generale activitatea de doi ani a societății preoțești „Renașterea” din eparhia Râmnicului Noului Severin. Am crezut de cuviință s'o aducem la cunoștința unor cercuri mai largi, mai ales de mireni, fiindcă ea merită să fie cunoscută, și nu numai cunoscută, ci și sprijinită de toți oamenii de bine; căci mai târziu, când se va scrie despre renașterea culturală de după războiul de întregire politică, va trebui să se vorbească în primul rând și de munca tăcută, necurmată, spornică și însoțită de multe jertfe a preoției oltene, în frunte cu înțeleptul ei Păstor, grupată în societatea „Renașterea”.

Pr. Dr. Gh. I. Ghia,
profesor secundar în Craiova.

Mișcarea Culturală în T.-Severin

Casa Luminii din Mehedinți a intrat în al cincelea an de activitate cu șezătoarea culturală populară de Duminică 30 Decembrie 1923. A vorbit d-l prof. C. Ionescu, dela liceul „Traian”, despre Dimitrie Cantemir, iar elevii liceului au dat producțiuni

muzicale. Șezătoarea s'a deschis cu un cuvânt de îndemn pentru intensificarea culturii naționale, al d-lui Gr. Constantinescu, decanul baroului local, președinte al Societății.

Șezătorile vor continua în toate Duminicile dintre vacanțele școlare de Crăciun și Paști.

* * *

Datina, revistă literară din T.-Severin, reapare cu No. 1 al anului II sub direcțiunea d-lui Mihail Gușiță. Este o protestare împotriva înoirilor ce năpădesc din rosturi și graiuri străine și cari ne amenință făptura proprie națională; protestare împotriva goanei după forme și după năluciri de simțiri care slătesc făptura omenească.

Cuprinde: Cuvintele-program ale d-lor Mih. Gușiță și C. D. Ionescu; un fragment din „Oameni dela munte” de Simion Mehedinți, încheind cu îndemnul „îndărăt spre poporul nostru”; un cuvânt pios pentru poetul erou N. Vulovici, semnat de I. Cetind; poezii semnate I. Vania, P. Retezeanu, Delacerna, Castur; „La Crucea dela Curmeziș” de Iulian Predescu, poveste tristă din viața pioasă, cu străluciri și de flori și de furtuni, dela țară. Paginile revistei sunt înflorite cu dragălașe schițe de tipuri și de locuințe de țară ale D-lui P. Simionescu, profesor în T.-Severin.

* * *

Cercul Franco-Român din T.-Severin, întemeiat și condus dela 1 Aprilie 1922 de distinsul profesor d-l Marcel Fontaine, și care până la sfârșitul anului trecut și-a avut sediul la liceul „Traian”, și-a instalat într'un local particular închiriat, biblioteca și sala de lectură, zilnic deschise câte 2 ore. Are 760 volume, primește 12 reviste; cărțile se împrumută acasă. S'au citit în medie, lunar, câte 100 vol. în 1922, câte 220 în 1923, ridicându-se în ultimele luni la circa 350 vol. Se țin conferințe, se organizează producțiuni literare și muzicale; două reușite producțiuni au fost în Decembrie 1923 și Ianuarie c. Are mai bine de 300 membri. Prin cerc se pot lua informațiuni cu privire la tot ce privește Franța și se pot procura cu înlesnire și cu reduceri cărți și publicațiuni franceze. Este sprijinit de Ministrul Franței la București, de Ministrul Afacerilor Străine al Franței, de „Alianța Franceză” și de autoritățile locale.

* * *

Construcții de așezăminte culturale.

1. La teatrul orășenesc s'a lucrat cu spor în 1923, realizân-

du-se: tencuirea la exterior și interior, terasele, ornamentațiile exterioare, așezarea ușilor și ferestrelor. Se fac eforturi să se termine aripile clădirii, pentru instalarea bibliotecii Bibicescu și pentru deschiderea sălilor de cinematograf și de festivități.

2. S'au pus pietrele fundamentale ale celor 2 școli normale de băieți și de fete, în asistența d-lui Ministru al Instrucțiunii; lucrările de fundație ale acestor școli sunt aproape terminate.

3. La internatul liceului „Traian”, început în Mai 1923, s'au executat fundațiile, elevația în beton a subsolurilor și parte din planșeul de beton armat dintre subsol și parter. Lucrările vor reîncepe îndată după desgheț, așa ca, la sfârșitul anului, clădirea să fie acoperită.

4) La stadiul Traian, după ce în 1922 s'a îngrădit frumosul teren de 80000 m. p., în 1923 s'au plantat alăele și pajiștile și s'a făcut alimentarea cu apă. Comitetul școlar al liceului „Traian” face eforturi să realizeze anul acesta tribunele și apoi pista pietonilor. Pe acest teren au început să vină echipe din orașele vecine, din Serbia și depe vasele ce opresc în portul T-Severin, concurând cu echipele locale. Viața sportivă prinde putere în școli și în societatea noastră.

A. B.

Mișcarea culturală în Craiova

Societatea „Prietenii Științei” a continuat conferințele sale de Duminecă, în localul Teatrului Național, în ordinea următoare:

La 1 Decembrie 1923, D-l Prof. A. Vasulescu *Comemorarea*

Unirii Ardealului.

„ 2 „ „ D-l Prof. St. Nicolăescu (București)

Istoricul Craiovei.

„ 9 „ „ D-l Pamfil Șeicaru: *Spiritul Revoluției*

rusești.

„ 16 „ „ D-l Prof. I. Costinescu (Caransebeș)

Din tainele universului.

„ 23 „ „ Anghel Daniel (Caracal) *Specula*

scumpetea vieții.

„ 30 „ „ D-l Prof. Leó Thévenin: *Poetul Mistrălu*

* * *

Prelegerile Universității Libere „Prietenii Științei” s'au continuat regulat, de trei ori pe săptămână. Subiectele tratate de profesorii respectivi, dela 16 Octombrie și până la sfârșitul anului 1923, au fost cele ce urmează:

Cursul de *Istoria Literaturii române moderne*, făcut de D-l Profesor C. D. Fortunescu: Introducere în literatura română modernă; Gheorghe Lazăr; Gh. Asachi; I. Eliade Rădulescu; Văcăreștii și Conachi; Poetae minores (Mumuleanu, Facă și Cârlova); Scriitorii populari (Ardelenii și A. Pann); Vasile Alecsandri; deosebit de o comemorare a lui Dumitru Cantemir. În total 12 lecții.

Cursul de *Medicină populară*, al D-lui Dr. Aurel Metzulescu: Boalele oamenilor și animalelor (Turbarea și Cărbunele), în 2 lecții.

Cursul de *Istorie a Evoluțiunii Medicinii*, de D-l Dr. Ch. Laugier: Istoricul medicinei la popoarele primitive, la popoarele vechi, Egipteni, Asiro-Babilonieni și Elini, Hipocrat, în 3 lecții.

Cursul de *Istoria Civilizațiunii*, făcut de D-l Prof. A. Vasulescu. Pornind dela primele manifestațiuni ale civilizațiunii la popoarele primitive, D-sa a urmat dezvoltarea ei la neamurile vechi istorice, la Egipteni și Asiro-Babilonieni. Total 8 lecții.

Cursul de *Fizică*, al D-lui Prof. C. Brădițeanu, a tratat despre Electricitate, fiind însoțit cu demonstrațiuni și experiențe, cu ajutorul aparatelor respective, în 4 lecții.

Dela Ianuarie 1924 D-l avocat V. G. Sandulian a început un curs de *Istorie Filosofiei*; D-nii Vasulescu și Brădițeanu vor continua pe cele începute de D-lor.

* * *

Sfatul Negustoresc din Craiova, sub președenția D-lui Inginer P. P. Andreescu, mare comerciant și industriaș din localitate, a aprins un focar de cultură mai mult în orașul nostru, prin seria de conferințe ce a organizat iarna aceasta la sediul său din palatul „Ramuri”. Natural că subiectele tratate de conferențieri în acest cerc negustoresc sunt și ele de natură economică sau în raport cu obiectul or cu preocupările negustorului român. Iacă și lista acestor conferințe:

D-l Prof. N. Iorga: *Despre Comerț.*

D-na Flor. Ing. Andreescu: *Istoricul dezvoltării economice a României.*

D-nul Prof. G. Tașcă: *Crizele monetare: lipsa de numerar.*

D-l Prof. C. D. Fortunescu: *Negustorul în Literatura română.*

D-l avocat Mitu Stoenescu: *In contra falimentelor viitoare.*

D-l Ing. M. I. Stănoiu: *Moneta de azi.*

D-l Gr. Trancu-Iași: *Vederi economice și sociale în opera lui Eminescu.*

D-l avocat V. G. Sandulian: *Negustorul și negustoria în civilizația omenirii.*

* * *

Cercul literar „Ramuri”, emulat de activitatea pe care o seamă de societăți culturale o desfășoară de o vreme în orașul nostru, a hotărât să organizeze de asemenea un număr de șezători literare. În acest scop a și ținut în cursul lunii Decembrie două serate. În prima a vorbit d-l Pamfil Șeicaru despre: Curenții „Semănătorului” în literatura noastră, iar într-a doua, d-l C. Șaban-Făgețel a îndeplinit o piosă datorie prietenească, evocând cu căldură și talent figura poetului ofițer Vulovici, mort în primele zile de lupte ale înaintărilor oștirilor noastre în Transilvania, și care a ilustrat paginile revistei „Ramuri”.

S'a făcut și lectură literară. Tânărul poet Șt. Bălcești a recitat din versurile sale, versuri pătrunse de un delicat simțământ poetic și respirând sinceră emoțiune artistic redată: un exemplu mai mult că adevărata poezie nu stă în singularizare de atitudine sentimentală și de formă de versificație.

* * *

Centrul parohial urban Craiova al Societății „Renașterea” și-a urmat rodnică sa activitate culturală și socială, după cum se vede în expunerea Părintelui Ghia din această rubrică, pag. 68 „Mobilizarea culturală a preoției oltene”.

* * *

Societatea muzicală română „Armonia” din localitate ne-a vestit că nu a încetat de a exista — fapt pe care îl înregistrăm cu deosebită satisfacțiune — prin Audiția ce a dat în seara zilei de 1 Decembrie 1923 în sala de recepție a școlii primare Madona-Dudu. D-l președinte al Societății, V. G. Sandulian, a rostit cu acest prilej o însuflețită cuvântare, după care s'a desfășurat programul muzical, destul de reușit, compus din soluri și un trio instrumentale, canto, cor și declamație.

* * *

Cercul Studentesc Doljan a dat și în iarna aceasta un festival artistic la Teatrul Național, precum și un bal, din venitul

cărora tinerimea noastră studioasă își propune a face un cămin studentesc în Capitală, destinat să adăpostească pe fiii acestui județ, aflători la studii și cari ar fi lipsiți de mijloace.

Cu această ocazie semnalăm odatămai mult că, față de dărnicia altor județe și orașe mai mici și mai sărace pentru copiii lor, Doljul și Craiova — cele mai bogate din toată țara — n'au făcut nimic în acest sens. Și e trist a o constata, la începutul acestui an 1924, când ne vine vestea că guvernul a hotărât să arunce pe drumuri 1200 studenți români, pe cari îi vor da afară din căminuri — probabil spre a echilibra astfel bugetul și ridica valoarea leului nostru — și când în „Universul”, deunăzi, se putea citi următorul anunț: „*Student serios, de familie excelentă. aflat în nevoie, caut post de chelner*”. Afară numai dacă, în mărinimia lor pentru studenții români, Excelențele lor nu le vor rezerva pensiuine la Văcărești, unde țin de luni de zile pe câțiva bieți tineri de aceștia.

* * *

Muzeul Științific Național Craiova, a cărui organizare în curs am anunțat-o în aceeași rubrică din No. 7 al Arh. Olt., a luat definitiv ființă. Ne-având încă un local al său, la cererea comitetului organizator al Muzeului, Societatea „Prietenii Științei” i-a oferit găzduire provizorie la sediul său din Palatul Prefecturii, intrarea peste drum de teatru, unde e instalat Muzeul Regional de arheologie și etnografie al județului.

Inaugurarea primelor colecțiuni ale Muzeului științific ¹⁾ a avut loc în ziua de 2 Decembrie 1923. Au participat la această solemnitate d-l Prefect al județului, membrii societății „Prietenii Științei” în frunte cu Președintele său, directoarele și directorii școalelor secundare, o seamă de intelectuali ai orașului, ofițeri, адвоаți, medici și profesori. Preotul profesor Gh. Ghia a săvârșit slujba religioasă, după care a rostit frumoase cuvinte de laudă și de îndemn pentru o operă care va întări sentimentul credinței în Dumnezeu, — un muzeu științific fiind, pentru orașul cu o temeinică cultură, un naos în care splendorile culese din natură preamăresc pe Marele lor Creator. D-nul profesor inspector I. Ionescu-Bujor a arătat apoi, într-o frumoasă cuvântare, însemnătatea operei al cărei început se sărbătorește. Un muzeu, spune d-sa, schimbă cu încetul mentalitatea masselor; punând pe om față în față cu marele învățător care este natura, îl desrobește pe acesta de jugul faptelor

¹⁾ Cele ce urmează sunt luate după nota D-lui Prof. M. Demetrescu.

citite or numai auzite, îi crează o individualitate proprie, îi dezvoltă gustul pentru frumos și-l prefăce într'un iubitor conștient al patriei, despre ale cărei bogății variate și nesecate numai un muzeu poate să-l lămurească pe deplin.

Cu prilejul acestei inaugurări mai multe din persoanele de față au făcut donațiuni în vederea sporirii colecțiilor acestui muzeu și mobilierului său. Astfel D-l Otto Sachelarie a dăruit un mare și frumos dulap destinat păstrării colecțiilor (în valoare de 15000 lei) și D-l Mitu Andreescu a dăruit suma de 5000 lei. Comitetul Cercului Științific Craiovean, care va publica numele tututor donatorilor, le mulțumește și pe această cale.

* * *

Publicațiunile locale, prin dispariția celor cu respirația mai scurtă, au rămas, pe lângă acea a noastră: *Ramuri-DrumDrept*, *Năzuința*, *Renășterea*, *Grafica Română* și *Gazeta Școalei*, deosebit de *Hiena*, care se tipărește tot la Craiova.

Cât despre așa numita „presă” locală, în afară de gazeta partidului cu bogate resurse financiare,—mai ales cât e la putere,—și care apare destul de rar, se așteaptă doar noi alegeri, sau alt scandal politic, ca să dea semn de viață.

* * *

Expozițiile de pictură și reprezentațiile Teatrului Național din lunile din urmă, pentru importanța lor deosebită pretinzând mai mult decât cele câteva rânduri ce li s'ar putea destina în această rubrică culturală, fac obiectul celor două cronici speciale ce urmează.

Fortunato

Expoziția G. Teodorescu-Romanați.

Este a șasea expoziție de pictură ce se înfățișează publicului craiovean în mai puțin de un an de zile: un record merită să surprindă într'un chip îmbucurător într'un oraș ca al nostru.

După expoziția d-lui Eust. Stoenescu, pictor consacrat, a cărui valoare artistică e la înălțimea reputației sale; după aceea a tânărului I. Negulescu, talent cuprinzător de remarcabile potențialități în evoluție; după prezentarea tablourilor d-lui Visconte, un strein,—expoziții despre care am vorbit la timp în rubrica de

față —, am mai avut iarna aceasta încă alte trei: pe acele ale pictorilor Horațiu Dimitriu, Ionescu-Doru și G. Teodorescu-Romanați.

Expoziția d-lui H. Dimitriu a fost, evident, impovizată. Din pricina acesta pictorul, pe care l'am urmărit cu interes și plăcere în dezvoltarea talentului său, a fost departe de a ne înfățișa adevărata măsură a ceea ce e capabil să dea. În acest sens Autoportretul în primul rând, și chipul muzicantului Castaldi, după aceea, erau pânzele mai reprezentative ale d-sale.

D-l Ionescu-Doru—al patrulea craiovean—cunoscut publicului dela noi, ne-a dat o expoziție mai personală și unitară. La subiectele sale obișnuite: o casă de țară, un peisaj de iarnă, o crâmă, un colț de mahala săracă, tratate larg și viguros, sobru în culoare, respectuos, dar nu prea servil, al desenului,—artistul adăoga un însemnat număr de pânze jugrăvite la Balcic, în acel crâmpiei de Orient pitoresc și original uitat în marginea țării noastre. Stânci și faleze cretoase, în ale căror scobituri se cuibărește umbra albastră, și pe crestele și coastele cărora lumina pare a fi aderentă pietrei, uliți înguste și întortochiate, cu fântâni și cișmele primitive, case ciudate, cățărare pe clinul dealurilor, cu o arhitectură acomodată iregularității terenului, decorativul element al minaretului unei geamii sărace, marea și cerul deopotrivă de vânate, și peste tot o lumină puternică, brutală, învăluind lucrurile și simplificând contururile,—iată noi teme tratate cu meșteșug și simțire de d-l Ionescu-Doru.

Cea din urmă din aceste expoziții, aceea a profesorului dela Școala Normală de băieți din localitate, d-l Teodorescu-Romanați, prezintă un deosebit interes. Aceasta pentru că pictorul era cu totul necunoscut până acum, și spre neașteptata noastră surprindere, se revelează deodată — nu pot zice ca o personalitate — dar ca un talent cu totul remarcabil.

Numărul foarte mare al pânzelor—vreo 150 de bucăți, lucrate în ceva mai mult decât un an — înghesuite în sala cea mare a Prefecturii, derutează în primul moment pe vizitator. Sunt, de bună seamă, prea multe, și o selecționare mai riguroasă ar fi trebuit să presideze la alegerea tablourilor, în profitul impresiunii generale și definitive. Dar odată orientat în dedalul unor subiecte așa de variate, a atâtor genuri de lucrări și a celor câteva influențe care se indică în factura specială a unor anumite pânze, te oprești la o seamă de lucrări care se impun mai mult ca ale ele prin calitățile lor de execuție, cum și prin sentimentul ce cuprind. Un

popas lung mai întâi înaintea fericitelor motive — uneori cu totu originale — culese din satele și drumurile noastre de munte (prin județele Gorj și Vâlcea mai ales): case țărănești de tot soiul, biserici și mănăstiri, troițe și fântâni singuraticе, atâtea lucruri interesante din punctul de vedere istoric și etnografic; peisagiul, care în asemenea tablouri formează trup cu subiectul, este uneori tratat pentru sine, cum se vede din luncile și pădurile străpunse de săgeți de lumină și moiade în umbră jilavă; portretul mult mai fericit în desen decât în culoare — cel dintâi fiind în definitiv baza picturii; natura moartă, în special fructele zămoase și cu carnație proaspătă; înfățișat florile mai presus de toate, de o gingășie și de o frăgezime rară, bujori involți, nalbe svelte, trandafiri delicați, macii trufași, crisanteme melancolice, crinii reci și delicatele flori de lămâiță, de măr, de piersic, de cais și de răsură, sunt o încântare pentru ochi.

Câteva dintre lucrările pictorului poartă pecetea străină a unui maestru care a avut o înrăurire puternică asupra artistului, la un moment dat: Mirea și Stoenescu au imprimat influența lor folosită pe cutare pânză a d-lui Teodorescu. Cele mai multe, imensa lor majoritate, sunt rezultatul școalei serioase și mai ales al talentului acestui pictor, care are desen, simțul culorii, sentiment și o facilitățe puțin obișnuită.

Cu asemenea calități d-l Teodorescu-Romanați, care se arată a fi neobișnuit de harnic, ar putea merge departe. Dacă s'ar afla între bogătașii dela noi și unul mai înțelegător și mai inimos, ce bine ar face să mijlocească acestui tânăr posibilitatea de-a merge să studieze, să se perfecționeze în arta sa și în străinătate! Ar fi, de sigur, și un „plasament“ bun, întrucât binefăcătorul s'ar plăti cu lucrări de ale acestui artist, la înapoierea sa, și ar face în acelaș timp și un frumos gest. Născutu-s'a el oare până acum în capitala grânarului Olteniei?

C. D. Fort.

Cronica dramatică

Stagiunea Teatrului Național se apropie de sfârșitul ei, fructuoasă cum n'a fost, poate, de mult o stagiune dramatică locală. După Glauco, ce pare a fi fost gustat de public mai mult decât credeam eu la început — și sunt bucuros a constata lucrul pertru-

acest public al nostru, așa cum îl avem —, cu sforțări demne de elogi și mereu reînnoite — elogi pentru Direcție și pentru artiști —, s'au înfățișat pe scenă piese noi, sau jucate pentru întâia dată la Craiova, înlăturându-se încetul cu încetul vechiturile melodramatice care îngreunau și desfigurau repertoriul de până acum.

În montare, cunoștințele tehnice ale D-lui Bumbesti, unite cu priceperea și bunul gust al Directorului Teatrului, au reușit a da, în marginile posibilității, culoarea locală unor piese cu cadru istoric românesc vechi or străin, armonizând decorul cu costumele și subiectul respectiv, simplificând, stilizând cu ponderațiune — ca în foarte isbutita realizare scenică din „Nyu“ — sau întruchipând viziunile poetice din o feerie cu „Fata din Dafin“.

Aci este locul să menționăm cu elogi meritul talentelor și muncii colaboratorilor discreți, dar deopotrivă de prețioși, cari sunt creatorii desenatori ai decorurilor și costumelor teatrului, Domnii Feodorov și Al. Brătășanu (chiar dacă nu-mi place defel gravura secesionisto-expresionisto-decadento-germană de pe coperta Programului seral oficial).

În ce privește jocul artiștilor, de asemenea înregistrăm cu satisfacție progresul vizibil obținut în genere în acest sens, mai ales în serile când loja Direcției este ocupată de cel în drept. O mențiune „hors ligne“ D-lui Pop-Marțian pentru o activitate deosebită, în roluri lirice, dramatice și comice deopotrivă, în probe manifestări ale unui talent artistic care se îndreaptă spre desăvârșire.

Avocatul, de Brioux, n'a obținut succesul meritat. Procesul de conștiință profesională — marfă puțin obișnuită la avocații de azi — a lăsat reci, a obosit pe spectatorii cari formează grosul publicului nostru, prin discursivitatea piesei, prin lungimile unor dialoguri, deși opera aceasta e, netăgăduit de o remarcabilă calitate dramatică. Totuși am fi dorit s'o vedem jucată de mai multe ori.

„*Avocatul*“ a dat prilej D-lui Dordea să se reliefeze în rolul bătrânului care înfățișează incarnarea conștiinței magistratului de carieră; D-nii Coco Demetrescu și Dan — cel dintâi mai ales, pentru că își și învață bine rolurile — au jucat corect.

Fata din Dafin, lucrare dramatică în versuri, de D-nii A. Maniu și Sc. Froda, a avut parte de o punere în scenă îngrijită, originală și adecuată în fantezia ei decorativă unui asemenea subiect de vis sau de basm. Dacă această compunere poetică

amintește prea mult — în paguba ei, prin comparație — procedeu genului „Cometa“, în care spiritul și imaginația întraripată a lui Anghel se topește în delicata sensibilitate și duioșie melancolică a lui Iosif, — oarecare lipsuri, scăderi și chiar prozaisme ale poemului au trecut ușor la reprezentatie, mulțumită felului cum a fost înfățișată publicului de către teatrul nostru. D-soara M. Crețulescu a avut ocazia să facă o frumoasă creațiune din Domnița, împrumutând o atmosferă de poezie și de tragic eroinei ce intrupa, și pe care timbrul vocii sale și ritmul mișcărilor sale potolite le îmbina într'un tot armonios. Succesul Fetei din Dafin se datorește în egală măsură D-lui Pop-Mărțian; D-sa ne-a surprins de astă dată printr'o vervă comică și un joc de scenă, care arată mlădierea puțin comună a talentului D-sale.

Tartuffe, în excelenta traducere a poetului A. Toma, merită o mențiune specială. Jucată pentru întâia dată în orașul nostru, și jucată foarte bine, n'a putut avea succesul ce s'ar fi crezut. Această clasică operă, în care fățarnicia îmbrăcată în haină preoțească a fost biciuită după cuviință de genialul Molière, lasă rece sala. E drept, de altfel, că nici în Franța comedia aceasta nu mai place atât cât Avarul, Bolnavul închipuit, sau cutare farsă a marelui comic francez. Ne vom fi obișnuit noi oare într'atât cu fățarnicia, încât acest viciu să nu ni se mai pară excepțional, și deci tolerabil, natural? Sau, poate că la noi nu există ipocrizie, nici măcar în politică, și că prin urmare nu gustăm pe *Tartuffe* fiindcă nu-l înțelegem, ca pe ceva inexistent?!

Și cu toate acestea socotesc că piesa aceasta, chiar cu riscul de a avea puțini spectatori, trebuie negreșit menținută și mai adesea reluată, mai cu seamă că a fost în așa chip reprezentată încât face onoare teatrului craiovean. D-l Coco Demetrescu a creiat un *Tartuffe* tot așa de meritoriu ca Harpagonul D-lui Mih. Ionescu din anul trecut. Alături de D-sa menționăm pe D-ra Cosmanovici, care ne-a dat o *Elmiră*, a cărei distincțiune și măsură în ton, gest și atitudine ne-a fost o plăcere prelungită; D-na Fortino de asemenea a isbutit a ne schița o *Dorină* impertinentă și isteată, care a fost cu drept aplaudată. O dovadă mai mult, și pentru altele cași pentru D-sa, că pot reuși în roluri care li se potrivesc (căci și dintr'un rol de servitor poți face o creațiune de talent) și pentru care au — cum zice bine Francezul — „le physique de l'emploi“, fizic care să nu stingherească resursele naturale ale actorului, ci dimpotrivă. Foarte conștiințiosul și meșter

în a-și face figura, D-l Rocoș, merită de asemenea o mențiune deosebită pentru *Orgon*-ul său.

În punerea în scenă și costumarea îngrijită, o notă discordantă făcea bătrâna bunică, *Pernela*, care deși înfățișează — după autor — pe o habotnică biserică, severă, „prude“, era decolată și plină de dantele și zorzoane; și e păcat, căci altfel și-ar fi ținut bine rolul său.

O bună idee aceea de a fi servit publicului, ca un prolog, un menuet dansat mulțumitor de două perechi, și care în sunetele unei muzici de Lulli transpune oarecum în timp și spațiu pe spectator, pregătind atmosfera unei piese din sec. XVII.

Nyu este un roman dramatizat, de factură cinematografică, operă a unui autor de mare talent, dar nedibaciu încă în ale tehnicei dramatice, și al cărui suflet rusec a vrut să creieze o piesă după rețeta franceză naturalistă a formulei „tranche de vie“.

Intr'un decor impresionist, extrem de simplificat, și de o meritorie realizare, scene scurte se succed, scene în care dialogu e întrerupt de tăceri, de multe jocuri de scene sugestive, cu schimburi de cuvinte uneori voit banale, banale ca viața însăși, or cu vorbe adânci și pline de tâlc sau de poezie. Un suflet de femeie — amestec de sensibilitate, inconștiență, misticism slav și nevroză modernă — leagă, în capriciile unui moment, într'o atmosferă enervantă de bal, între două tururi de vals, firul unei aventuri de dragoste, cu aceeași ușurință cu care s'ar înfășura în spiralele unor serpentine de hârtie, pentru a-și părăsi casa și bărbat și tot, ca să plece cu un altul pe care nu-l cunoaște, și pentru ca această iubire să o ducă la desperare și la sinucidere; un soț complexant, care, pentru a-și conserva favorurile, or măcar prezența în casă-i a femeii care „i-a intrat în carne“, se face a închide ochii, apoi tolerează cu bună știre sub acoperișul său pe amant; în sfârșit un erou de duzină, victimă prin pasivitate, or profitor cinic, care mână la moarte pe o nenorocită, pentru ca apoi, în drumul dela cimitir spre casă — o a două îngropăciune — să se îndrumeze, cu inconștiența unui element orb, spre o nouă aventură amoroasă: iată subiectul și iată personagiile din *Nyu*.

Piesa se sfârșește virtual cu sinuciderea femeii; romanul cinematografic se prelungește însă cu încă alte două tablouri, menite — cred — a sugera ideea fragilității a tot ce e omenesc în cadrul neclintit și veșnic al firii, impresiunea covârșitoare a tristeții despărțirilor, a supraviețuirii părinților în urma copiilor lor.

Dar cu toate stângăciile ei ca tehnică, cu tot descusutul ei ca piesă, cu toată brutalitatea câtorva scene realiste și cu toate inconsecințele psihologiei eroinei, Nyu impresionează adânc și pe alocurea ne sgudure simțirea.

Personagiul complex al eroinei a fost jucat admirabil de D-na Lili Popovici, artistă a Teatrului Național din București. Rând pe rând cochetă și ușoară, femeie îndrăgostită pătimăș, suflet amărit de a nu fi înțeles și obosit de a face orce altă sforțare decât cea extremă: nebunia sinuciderii, — D-na Popovici a făcut o desăvârșită creațiune din Nyu.

D-nii Dan și Marțian au secundat destul de bine pe colega D-lor. O notă bună și D-nei Sterescu și D-lui Rocoș în micile lor roluri bine interpretate.

O nuntă în Revoluție, dramă a scriitorului danez Sophus Mihaelis, e ultima piesă nou introdusă în repertoriul acestui teatru înainte de anul nou. E o piesă menită a se susține mai multă vreme pe afiș, întrunind în ea și avantajul de a fi spectaculoasă, cu scene de efect pentru publicul mult, cum și calitățile literare pentru celălalt public. În zilele turburi ale prefacerii societății franceze prin Revoluție, asisti la drama care se petrece în sufletul unei mândre fete nobile care — crescută în credința superiorității acestei nobleți, deprinsă a socoti privilegiile castei sale ca ceva sacro-sanct — vede că o cocardă albă și floarea de crin nu sunt neapărat întovărășite de apanagiile unor virtuți cavalierești, și că subț învâlișul simplu și neelegant al unui om din popor se pot ascunde calități de bravură și în același timp de finețe sufletească.

D-șoara Crețulescu a isbitut odată mai mult a face o creațiune meritorie din rolul tinerei contese de Tressailles, în felul cum a redat gama sentimentelor sale, dela rigida mândrie aristocratică la umilința delicată a îndrăgostitei; D-nu Marțian, în neîncetată și reînnoită ostenință de a înfățișa cât mai bine un alt om decât cel din creațiunile sale anterioare, și care să nu trădeze pe autor în concepțiunea acestui personagi; mențiune particulară D-nilor Coco Demetrescu, Dordea și D-șoarei Nicolau, apoi D-nilor Rocoș, Călin și celorlalți cu roluri mai mici, din a căror colaborare a ieșit satisfăcătorul ansamblu al Nuntei în Revoluție.

Fortunato

Oameni fosili din epoca aurigniană

Solutré este una din stațiunile paleolitice cele mai celebre din Franța. Descoperită în 1866 de Adrien Arcelin, fu dela început explorată de el și de H. de Ferry, apoi de abatele Ducrost și de numeroși alți cercetători.

În 1907 D-rul Fabien Arcelin a început explorația metodică a acestor zăcămintele. Tocmai în 1922-923 însă s'au făcut cercetările pe o scară mai întinsă, cu ajutorul asociațiunii feșionale de Paleontologie Umană din Lyon. Este interesant de semnalat, în treacăt, că această importantă instituțiune a fost fondată și condusă de un simplu institutor din satul Royer, d-nul *Mazenet*, care însă a muncit cu o deosebită stăruință și cu tot sufletul în acest scop.

Așezat în formă de amfiteatru a picioarele masivului calcaros și abrupt cunoscut sub numele de „Stânca Solutré”, satul cu acelaș nume prezintă de-asupra sa o pantă de prăvălituri calcaroase stratificate, amestecate cu pământ argilo-feruginos, și așezate pe mările din stratele jurasice inferioare, ce constituiesc zăcămintele preistorice din Solutré, atât de cunoscute în lumea întreagă. Acest strat de dărâmături e numit „Crot du Charnier”, datorit faptului existenței în acest loc a unei enorme cantități de oseminte de cai, resturi de bucătărie reprezentate prin zeci de mii de animale consumate de vânători nomazi din epoca quaternară.

Arcelin deosebește în acest ză-

cământ două straturi. Crot du Charnier sau „magma de cal” străbate tot terenul prăvălit, deosebind vatra superioară de altă vatră mai veche, inferioară magmei. Ea este peste tot aproape orizontală, afară de partea dinspre răsărit, care a fost turburată probabil printr'o lă sare generală a terenului din partea de est, provocată de disoluția marelui subiacente. Ca urmare a acestei structuri, magma de cal se arată pela mijlocul terenului în strat mai superficial, permițând prin aceasta a orienta metodic săpăturile întreprinse în vederea cercetărilor, fie a nivelului inferior aurignian, fie a nivelului superior solutrean.

Deși Arcelin indicase cu o precizie remarcabilă succesiunea nivelurilor acestor straturi și recunoscuse foarte bine că frumoasele silexuri tăiate fin în formă de frunze de laur se găseau totdeauna deasupra magmei de cal, totuși abatelui Breuil îi revine cinstea de a fi fixat vârsta aurignianului, magmei de cal și a vetrelor situate deasupra ei. Săpăturile ulterioare au confirmat punct cu punct concluziile abatelui Breuil.

În August 1922 Asociațiunea Regională de Paleontologie Umană din Lyon, a făcut, în punctul dedesubtul păretelui stâncos care limitează în jos „Crot du Charnier, un șanț lung de 16 m. larg de 6 m. și adânc de 5,50 m. Magma de cal era aproape la suprafață. La 0.70 m. dedesubt se găsea o linie continuă de vetre, întinzându-se pe toată lungimea șanțului,

sub care se găsea un strat cam de 30 cm. grosime, compus numai din dărămături de stâncă prăvălită fără obiecte; dedesubt o a treia și o a patra linie de vetre, și în fine din nou prăvălituri și dărămături sterile în restul de adâncime al șanțului. În magma s'a recoltat un utilaj litic extrem de bogat, cuprinzând sute de dalte, lame frumoase și undrele puțin sau de loc lustruite prin întrebuițare. Unele din ele se termină printr'un mâner semi-circular. Dar ceea ce constituie caracterul aurignian al acestui utilaj este găsirea a peste două mii de lame ascuțite cu muchea răsfântă. Vetrele n'au dat nici un silex, nici un os lucrat. Nu s'au găsit decât cenușe și oseminte de cal calcinate.

În August — Septembrie 1923 șanțul fu adâncit și prelungit. Spre marginea de vest, imediat sub magma, s'a găsit o mare vatră, cam de un metru înălțime în mijlociu. Din această vatră s'au scos 14 lame mari și frumoase, lungi de 8-14 cm.; una din ele meșteșugit lustruită pe ambele părți, o alta cu colți mediani retăiați pe o mică parte din lungime.

În sfârșit, campania de săpături s'a terminat strălucit prin descoperirile făcute într'un al doilea șanț. Aci magma fiind aproape de suprafața solului, dar totuși intactă, s'a găsit sub ea o aliniere de trei schelete, dispuse pe un plan înclinat. Primul schelet, schelet feminin, însoțit de resturile a două schelete de copii mici, s'a aflat la 1 m. 50 dela suprafață, de sub stratul de magmă; cel de al doilea

era îngropat la 1 m. 80 dela aceeași linie de suprafață. În fine un al treilea schelet, la 2 m. 40 adâncime, în aceeași strat. Câteși trele erau orientate pe aceeași linie dreaptă — Apus-Răsărit —, cu fața spre soare răsare.

Că acestea au fost morminte, o dovedește nu numai orientarea comună, dar și faptul că în dreptul capului fiecărui corp s'au găsit înfipte câte două lespezi calcare, luate din stânca din Solutré, înalte ca de 0.50 m. și așezate vertical, câte una de fiecare latură a capului, fără însă ca să scoboare chiar până la nivelul capului. Fără îndoială că ele vor fi fost înfipte în pământ, pe vremea aceea, ca semn al unui mormânt.

O dispoziție similară de lespezi calcare a fost de altfel semnalată de Verneau lângă scheletele aurigniane ale grotei Grimaldi. Prin aceasta s'a făcut dovada definitivă a existenței mormintelor în epoca aurigniană.

Deosebit de interesant mai e faptul că scheletul Nr. 2 repauzează într'o vatră plină de cenușe și de oase calcinate, în care s'au găsit 316 obiecte de silex, toate de dimensiuni mici și destul de rău tăiate. Ele amintesc utilajul litic găsit în magma: lame fără lustru, mai mult sau mai puțin stîrbite, câteva undrele, dalți, răzușe de factură banală, priboae, cu bucați de cuarțită, nuclei diverși, nici un obiect de os. În pământul întrat în oasele craniului celui de al treilea s'a găsit un vârf de săgeată de silex.

După principalele caractere an-

tropologice ale scheletelor masculine, se pare că ele se pot așeza în marele grup quaternar al oamenilor de tipul Cro-Magnon.

Talia, calculată după coeficienții lui Rollet, este de 1.85 m. pentru scheletul Nr. 2, și 1.75 m. pentru Nr. 3; vârsta unuia și altuia de 25—30 ani. Oasele membrilor: robuste, voluminoase, servind de prindere unei musculaturi viguroase, dar nu exagerate. De remarcat că raportul segmentelor membrilor e diferit de cel de azi: antebrațul e mult mai scurt în raport cu coapsa, și totalitatea membrului superior în raport cu membrul inferior. Craniul mesaticefal aproape sub-brahicefal (tipul Neandertal este dolicocefal). Capacitatea craniană evaluată la 1690 cmc. și 1600 cmc. Curba sagitală armonioasă; fruntea bine dezvoltată se ridică abia oblic, porțiunea parietală e lungă, linia occipitală scoboară aproape vertical. Fața foarte largă (diametrul bizigomatic 147 mm.), dar fără prea mare disarmonie cu craniul lărgit. Orbitalele rectangulare. Nasul lung, strâmt, mult ridicat (ind 44.6). Falca inferioară exagerat de înaltă: 39 mm. Bărbia se îndoaia la extremitatea sa și se resfrângea marginea inferioară într'o mică îndoitură sub bărbie. Unghiul mandibular (maxilarului inferior) 113°. Acest aspect arhaic al mandibulei se atenuiază la subiectul 3. Nic un prognatism, nici superior, nici inferior.

Scheletul feminin înfățișează o femeie de aproape 23—25 ani. Indice cefalic de 77.7. Fața și nasul

sunt mai largi. Mandibulul relativ tare și înalt.

În rezumat: Săpăturile din 1922—1923 la „Crot du Charnier“ (Solutré) au precizat definitiv stratigrafia acestui celebru zăcământ preistoric, dând astfel o bază solidă și o orientare precisă cercetărilor ulterioare.

Două schelete masculine adulte au fost descoperite în Septembrie trecut, formal date din epoca

aurigniană. Ele se apropie de rasa Cro-Magnon, deosebindu-se de cele ale vânătorilor de cai din valea Saonei, care au un cranin mult mai lungueț.

Descoperirea acestor morminte aurigniane afirmă și tranșează definitiv importanța chestiune mult controversată a mormintelor paleolitice.

Dr. Ch. Langier.

Restaurarea Alhambrei

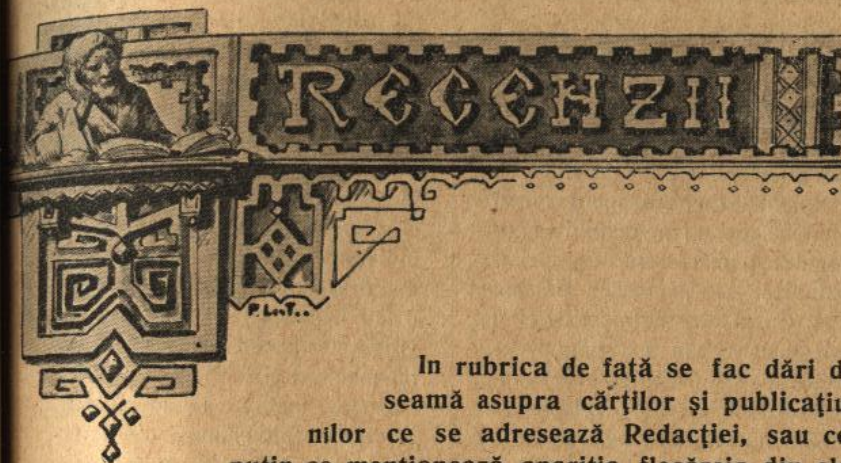
Vestita operă arhitectonică a genului maur din Sevilla ajunsese, în timpul din urmă, aproape ca biet monumentele noastre istorice din Oltenia. Presa spaniolă conștientă a dat însă alarma, lumea intelectuală s'a agitat la această veste, iar guvernul respectiv a luat măsuri, destituind mai întâi pe arhitectul însărcinat a veghea la conservarea celebrului monument istoric arab. Vechiul arhitect nevrednic a fost înlocuit cu un om de omenie, care este în același timp un adevărat artist și un pasionat pentru arta sa.

Apucându-se imediat de lucru, noul arhitect a reparat în scurt timp „Torre de las Damas“ (turnul doamnelor), lucrări de reparație începute, dar trăgănite vreme de șapte ani până acum. Lucrările au fost făcute cu mare îngrijire: spărtura care se făcuse la portic a fost dreasă și corectată cu multă dibăcie; arcadele slăbite au fost consolidate printr-o legătură de fer invizibilă, așa că s'a asigurat din nou trăinicia monumentului. Planurile de reparație ale Patio-ului (sala consiliului:

Mexuar) cu frumoasa-i colonadă și cu galeria lui Machuca (arhitect din sec. XVI) au fost stabilite, prevăzându-se imediat în buget de către niște miniștri înțelegători cheltuelile necesare acestor lucrări, și astfel soarta acestui minunat giuvaer arhitectonic și monument al trecutului istoric național a fost asigurată.

Fie-ne îngăduit, prin asociație de idei, a reaminti aci că noi, Oltenii, avem — dacă nu o Alhambra — câte un monument de mândrie strămoșească. Făcut-am noi ceva pentru ele? Sunt ani de când am pomenit în public că la capul lui Matei Voevod, la Arnota, nu arde o lumânărică; că zidurile împrejmuitoare mănăstirii au ars; că la Horez, în giuvaerul brâncovenesc plouă; că în palatul domnesc din același loc, Regina României întregite nu poate să se odihnească, din cauza dibăciei fostului arhitect al comisiunii istorice; că în sfârșit piatra mormântală dela Cozia a lui Mircea fondatorul este spartă în chip barbar!

T. G. B.

În rubrica de față se fac dări de seamă asupra cărților și publicațiilor care se adresează Redacției, sau cel puțin se menționează apariția flecăreia din ele.

Studi sulla Romania, apărută la Napoli, 1923, în editura Ricciardi, face parte din seria II-a a publicațiilor ce „Istituto per l'Europa orientale“ din Roma tipărește, cu scopul de a face cunoscute Italianilor țările și neamurile din acest colț răsăritean al continentului.

Volumul, frumos și îngrijit imprimat, de vreo 340 de pagini, cuprinde următoarele articole: N. Iorga: Raporturi politice între Italia și România; — A. Giannini: Unitatea națională a României la Conferința Păcii; — O. Randi: Statutul fundamental al Regatului României; — A. Giannini: Constituția română; — N. Bănescu: „Roma nouă“ la gurile Dunării; — Em. Panaitescu: Latinitatea și creștinismul în evoluția istorică a poporului român; — P. Nicorescu: Populațiunea României; — G. G.

Mateescu: Românii și deosebitele minorități din România; — C. Stoicescu: Situația financiară a României; — V. de Sanctis: Emigrațiunea italiană în România; — I. Bianu: Academia română; — A. Marcu: Un pictor român la Academia de pictură din San Luca (Tătărașcu); — S. Pușcariu: Literatura română; — G. Pascu: D. Cantemir; — G. Tagliavini: Mihail Eminescu.

Prefața d-lui Giannini previne pe cititor că nu va da o monografie completă asupra țării noastre, ci deocamdată câteva notițe destinate a înfățișa principalele aspecte ale României, în așteptarea unei opere de informație și documentare întregită asupra Regatului, pe care Institutul și-a propus a o înfăptui.

În primul articol, d-l Iorga dă interesante amănunte asupra ra-

porturilor lui V. Alecsandri, ca delegat al domnitorului Cuza, cu ambasadorul Sardiniei, marchizul de Villamarina, cu Vegezzi-Ruscalla, cu Cavour și cu Victor Emanuel în 1859.

În „Unitatea Națională a României“, de A. Giannini, regăsim, spre a deștepta melancolice regrete, articolele prin care marii noștri aliați ne garantau restituirea întregului pământ românesc al Banatului și al ținuturilor dinspre Tisa. Cu plăcere citim la sfârșitul articolului că în tot timpul deliberărilor și discuțiilor diplomatice care au precedat înfăptuirea unității noastre naționale, Italia a stat alături de noi, ca o prietenă credincioasă, chiar și în momentele cele mai dificile, când ceilalți mari aliați ai noștri jucau la masa verde a diplomației pe mâna altora mai degrabă decât pe a noastră.

D-l O. Randi, după o scurtă privire asupra originilor Constituției noastre și a modificărilor ei, oprindu-se la atitudinea partidelor politice românești, cu prilejul discuției și votării Constituției, zice: „Cu tot triumful guvernului liberal, datorit în parte slăbiciunii opoziției din pricina deosebirilor de vederi politice, rămâne faptul indiscutabil că noua Constituție a fost votată numai de liberali, și a fost combătută de toate celelalte partide».

Tot de Constituție se ocupă cu toată obiectivitatea și d-l A. Giannini. Dacă d-sa socotește că abținerea opoziției de a vota Constituția din 1923 „nu exprimă o opoziție politică așa de puternică“,

constată și d-sa că „opoziția a observat că Parlamentul nu e expresia Țării, dat fiind modul cum au fost făcute alegerile, și că prin urmare votul său nu exprimă readele curente ale opiniei publice“.

Lucruri noi ne spune d-l Valerio de Sanctis în informațiunile ce dă despre emigrația Italianilor în România, pe cari i-ar vedea cu bucurie — întocmai cași noi — îndreptându-se spre țara noastră mai degrabă decât înspre America.

D-l I. Bianu face istoricul activității Academiei Române, al cărei membru și bibliotecar este.

Craioveanul Alexandru Marcu, cercetând influențele culturii italiene asupra noastră, în epoca eroică a latinistilor, a lui Eliade și Asachi, „fii spirituali ai Italiei“, arată că și în artă, nu numai în literatură, sora cea mare a influențat pe cea mai mică, după cum se vede — între alte exemple — și din studiile și începuturile artistice ale pictorului G. Tătărașcu la Roma. Articolul e însoțit și de o reproducere reușită a unei Alegorii a României, operă a tânărului artist român, elev al Academiei din San Luca, făcută pe la 1849.

D-l Carlo Tagliavini, un perfect cunoscător al limbii noastre, autor al unei Gramatici și unei Antologii românești, publică un studiu bogat informat despre Eminescu. D-sa se ocupă mai întâi de om, pe care îl înfățișează așa cum se reflectă din opera sa, apoi de activitatea sa literară multiplă, dând numeroase citații din proza și versurile poetului, cu traducerea lor în italienește.

Să fim recunoscători prietenilor Italiani, inițiatori și organizatori ai acestei manifestațiuni de frățietate și omagiu adus neamului românesc, prin aceste bine-venite „Studi sulla Romania“.

Scavi eseguiti da privati nel territorio Pompeiano, extras din „Notizie degli Scavi“ an. 1923, fasc. 7, 8 și 9, de D-l Prof. Matteo Della Corte, este al treilea raport pe care distinsul director al săpăturilor din Pompeia îl înaintează autorității respective.

Explorările întinzându-se în jurul orașului înmormântat, noui ville rustice s-au scos de sub lavă și cenușă. Aceste case de țară fiind prevăzute cu *cellae vinariae* (cămara de păstrat vinul) și având și *torcularia* (teascuri de stors strugurii), dovedesc că de atunci, chiar pe șesul de pe valea râului Sarno, între Pompeia și Stabia, erau podgorii. Într-una din aceste ville (pag. 271) s'a găsit, sub podeala atriumului, un sarcofag monolit de tuf, cu osemintele răposatului înmormântat acolo. Într-o alta, neobișnuit de mare (pag. 275), cu vastă curte centrală și feldefel de încăperi, — 35 la număr —, cu răzniță și cuptor, cu grajduri și staule (unde erau numeroase schelete de cai și boi), și chiar cu un *ergastulum* (închisoare) pentru sclavi. Multele obiecte de podoabă, vase, ornamente, statuete, bronzuri, arată că proprietari trebuia să fi fost bogați. Dintre afrescurile aflate pe pereții încăperilor se reproduc trei: una reprezentând doi luptători goi remarcabil de corect desenați, o

scenă de bae, cu o servitoare ajutând pe stăpână să se spele, și o scenă mitologică — Ercul și Omfala —, cel dintâi tablou plin de viață și mai bine conservat.

Novacula, de acelaș autor, extras din revista „Ausonia“, tratează — cum spune titlul latinesc —, despre briciul de ras, instrument de a cărui vechime dovedesc pasagiile din poemele omerice. Primele scule de acest fel, informe specimene primitive, tăiate în chipul cornului lunii, din bronz or fier, se găsesc în străvechi morminte din Italia, Grecia și în alte părți ale Europei. Sunt extrem de rari aceste brice, din cauza fragilității lor, căci subțirea lamă de metal se află, aproape totdeauna, atât de mâncată de rugină, încât se pulverizează la desgropare. D-l Della Corte prezintă cinci din aceste rari instrumente, dintre care patru aflate la Pompeia. Din ele se vede că bricele din epoca romană erau cu lama dreaptă la tăiș, muchea lamei fiind adesea tăiată în linie curbă, având un mâner de os, de fildeș, or numai de lemn, mâner ornat și terminat în formă de deget, potrivit așa ca să poată fi ținut comod în mână spre a rade cu el. Lama se închidea, făcând rotație în planul său, prinsă de plăsele într'un cui (ca cele de azi), având și o teacă în care se păstrau. Reproducerea acestor brice, comparată cu acea de pe unele inscripții din catacombe ale unor morminte de bărbieri creștini, arată lămurit că obiectele prezentate de autor sunt într'adevăr „novaculae“. Se cercetează

apoi evoluția formelor acestor instrumente în evul mediu și până la forma de azi a briciului nostru.

O călătorie pe apele române și prin Basarabia în 1835, de C. I. Karadja, București 1923. Broșura aceasta — scoasă din *Buletinul Soc. Regale Rom. de Geografie* — dă un extract din notele unui călător englez C. B. Elliott, care un an după înființarea comunicației cu vapoarele pe partea românească a Dunării, adică în vara lui 1835, coboară fluviul dela Buda-Pesta până la Galați. Amănunțele preotului anglican sunt foarte interesante pentru partea ce privește observațiile și reflecțiile sale despre porturile românești pe unde s'a oprit și locurile pe care le-a văzut în trecere.

Vaporul era mic, murdar, fără nici un confort, toți 50 de pasageri grămădiți într-o cabină. Înaintea Porților de fier, călătorii urmau drumul pe o barcă până la Orșova. În lungul malului dunărean în Banat erau niște turnuri de pază cu câte doi păzitori *români*, cari declară că „măcar că serviau în armata austriacă, țara lor este românească” și că acest district, numit Iliro-Vlah, era locuit de Români veniți aci din Muntenia (Oltenia adică). Dela schela Cladova, sat locuit de Români și Țigani, o pornise iar pe un vapor. În drum se oprește să meargă până la Cerneți, unde erea ispravnic un Dumitru Kinez. Țăranii sunt foarte săraci, trăind mizerabil. Soarta robilor țigani îl înduioșează. Bacșișu domnește în administrație cași în justiție. Notează ruinele podului Traian, dar de Severin nu pomeneste nimic, ca de un târg neînsemnat (capitala județului până la 1841

a fost Cernețul). Pe malul bulgăresc mulți locuitori fugiți de biruri și administrație din Muntenia. Giurgiul e un orașel sărăcăcios, cetatea veche fiind aproape distrusă încă din 1829; aci se făcea totuși comerț întins, fiind drumul comerțului austriac de pe Dunăre spre București. Malul românesc e păzit pe alocurea de soldați munteni, cam șoiși, cari privighează depe înălțimea unor cerdace de lemn. Brăila, după incendiul mare dela 1829, începe a se reclădi. Află aci un han curat, ținut de un neamț. În port vase streine comerciale, mai ales grecești și chiar britanice. Din oraș se exporta, între altele, și 1000 pfunzi de cantaride. La Galați e un vice consul englez. Aci constată mare activitate negustorească. Viața foarte ieftină. Casele mai toate de lemn; câte-va (3-4) aveau geamuri (de sticlă) la fereastră. Străzile erau podite cu scânduri de lemn, ca la București și Iași. Orașul are vre'o 5000 locuitori, mai mult de jumătate fiind Greci.

De aici pleacă cu căruța spre Odesa, trecând Prutul în Basarabia rusească, pe drumuri pustii și locuri nemuncite. Poposește într-o noapte la un sătean român, cu casă curată și multe chilimuri și lavițe peste tot. Chișinăul cu aspect frumos de departe, dar urât de aproape, cu aproape 40000 suflete, din cari cel puțin un sfert Ovrei. Hotelul cel mai bun murdar și neconfortabil. De aci până la Nistru regiunea și mai pustie încă.

Broșura d-lui Karadja se citește cu mult interes și tot atâta folos.

C. D. F.

Ingrămădirea prea mare a materiei ne silește a lăsa pentru numărul următor — care se pune sub tipar imediat după apariția celui de față — câteva din recenziile ce erau destinate a fi tipărite de data aceasta.

Cărți primite la Redacție

În editura „Cartea Românească” au apărut:

Sadoveanu și Pătrășcanu: Din viața Sfinților. Spre Emaus.
N. Filimon: Ciocoli vechi și noi.
C. Rădulescu-Codin: Din trecutul nostru.
A. Cazaban: Păcatul Sfinției Sale.
Const. Șoltuz: Jocuri școlare.
P. Dulfu: Ion Săracul, povestire în versuri.
Moș Grigore Sfătosul: Verde împărat și Zmei.
Iuliu Vuia: Magii sau Colinde pentru stea.
Gen. Panătescu: Dela Omer la Einstein.
Iuliu Pascu: Lămurirea Legii dărilor.
Dr. Od. Apostol: Doctorul în casă.
Prof. E. Severin: Cum să trăim.
V. Harea: Români de peste Nistru.
N. Rașianu: Creșterea viermilor de mătasă.
V. Crășescu: (Basarabeanu): Din viața pescarilor Dobrogeni.
Cilibi Moise: Cuvinte înțelepte, „Pagini alese”.
Emil Gârleanu: Suflet de Femeie.
P. Dulfu: Din Gruia lui Novac.
Gr. Alexandrescu: Memorial de călătorie.
P. Ispirescu: Din poveștile unchișului sfătos.

În alte edituri diferite:

Calendarul Național al Ziarului „America”.
Almanachul ziarelor „Adevărul” și „Dimineața”.
Calendarul Plugarilor pe 1924, București.
Almanachul și Calendarul jud. Teleorman, T.-Măgurele.
Anuarul Soc. literare „Gr. Alexandrescu”, Focșani.
Anuarul IV al Sc. Normale „Andrei Șaguna”, Sibiu.
Anuarul Sc. Sec. de fete gr. I Externat, Craiova.
Al. Popescu Telega: Prozatori spanioli contemporani.
N. Iorga: Contes roumains, transposés en français.
L'Art populaire en Roumanie.
Ștefan Bosie: Funcționarii și oligarhia.
C. J. Karadja: Quelques considérations sur le service consulaire roumain.
P. Mușoiu: Platon, Banchetu, traducere.
Th. Capidan: Raporturile linguistice slavo-române.
T. T. Socolescu: Prin Ardeal.
Leca Morariu: Ce a fost odată.
V. Alecsandri: Trei convorbiri cu Napoleon III.
C. V. Obedeianu: O pagină asupra evenimentelor dela 1854.
Ursu: Petru Rareș.
N. Ploșor: Bordeii în Oltenia.
M. Sadoveanu: Nouelle romene, volte în italiano da Al. D. Marcu e G. F. Cecchini, Foligno.

CRONICA REVISTELOR

Din lipsa de spațiu se va face în numărul viitor, mulțumindu-ne deocamdată a menționa pe cele primite la Redacție:

L' Europa Orientale, revistă lunară, apare la Roma.

Delta, revistă lunară, cu un număr special pe Nov. Fiume.

L' Art à l'Ecole, Buletin al Soc. Franc. a Artei în Școală. Paris.

Bulletin international al Federației Profesorilor secundari. Paris.

L' Athénée, organ al învățământului secundar belgian. Liège.

Ogniwo, revistă școlară polonă. Varșovia.

Cronica numismatică și arheologică No. 5—8. București.

Buletinul Soc. Numismatice Române No. 47. București.

Arhiva, an. XXXI, No. 1. Iași.

Ioan Neculce, Buletinul Muzeului Municipal din Iași.

Revista Stiintifică „V. Adamachi“ vol. 10 No. 1. Iași.

Buletinul Soc. de Stiinte din Cluj.

Viața Românească 10—12.—*Convorbiri Literare*, 9—10.—*Natura*, 1.—*Cugetul Românesc*, 10—12.—*Gândirea*, 7—10.—*Viața Nouă*, 9—10.—*Democrația*, 1.—*Buletinul Cărții*, 19—20.—*Țara Noastră*, 4—5.—*Lamură*, 1—2.—*Revista Vremii*, 18.—*Cultura* (Cluj), 1.—*România Viitoare*, 7.—*Peninsula Balcanică*, 10.—*Cosinzeana*, 1—2.—*Revista Moldovii*, 8—9.—*Gândul Nostru*, 10.—*Tudor Pamfite*, 11—12.—*Ghimpele*, 1—2.—*Analele Râmnicului*, 6—7.—*Câmpul*, 22—24.—*Viața Agricolă*, 1.—*Revista Teologică*, 1.—*Arhiva C. F. R.* 11—13.—*Adevărul Literar*.—*Roma*, 10—12.—*Ziarul Căldătoriilor*.—*Gânduri Bune*, 7—8.—*Clipa*, 12—15.—*Cele trei Crișuri*, 1.—*Gazeta Copiilor*, 27—30. *Victoria*, 49—50. *Transilvania*, 10—12.—*Hiena*, 4—5.

Din Oltenia: *Năzuința* an. II, No. 6—7.—*Renașterea* an. III, No. 1.—*Ramuri*, an. XVIII, No. 3.—*Gazeta Școlii*, an. VI. No. 1.—*Grafica Română*, an. I, No. 11—12.—*Datina* (T-Severin), an. II, No. 1—2.—*Făclia* (Caracal), an. II, No. 3—4.—*Slove* (Calafat), an. II, No. 1.

Ziare: *Cultura Poporului* (Cluj); *Deșteaptă-te Române* (C. Lung. Mold.); *Cuvântul Studențesc* (București); *Vestul României* (Oradea M.); *Progresul* (Oravița); *Carpații* (Brașov); *Drum Nou* (T.-Măgurele); *Voința Școlii* (Cernăuți); *Cerna* (T.-Severin); *America* (Cleveland).

ARHIVELE OLTENIEI

se vând cu numărul în librăriile:

Socsec & Comp. Craiova

Ramuri "

Lazăr Sanft "

Librăria Națională

Pavel Suru, Calea Victoriei 83 București

G. Onisor Club

NUMĂRUL 25 LEI

Colecția numerelor din an. I Lei 200
250

Colecta numerelor din an	250
" " " " " " " "	200

Abonamentul în tară p. an.	III	200
----------------------------	-----	-----

Abonamentul în țară p. an. în	"	200
" în străinătate	"	300

Abonamentul se plătește direct sau prin mandat poștal. Altfel, se mai adaugă 25 la sută, taxa încasatorului trimis la domiciliul abonatului.

**FABRICA DE SALAM ȘI MEZELURI
FRĂȚII CUMPĂNAȘU & Comp.**

SOC. IN COM. SIMPLĂ

C R A I O V A

Unica instalație sistematică cu electricitate din țară
SUCURSALE: București, Calea Griviței 102. Iași, Str. Uzinel 14,
FILIALE: Craiova, Strada Madona 2, Strada Jules Michelet 21,
Strada Justiției 32 și 60, Strada Elca No. 9. SERVIM PROMPT.
DEPOZITE: Timișoara, Galați, Petroșani, Slatina, Câmpulung,
Bălti. Reprezentante în fiecare capitală de județ.
P R E T U R I A V A N T A J O A S E

SE RECOMANDĂ
CITITORILOR NOȘTRI

Revista „NĂZUINȚA“

De vânzare la toate librăriile.

SCRISUL ROMÂNESC

INSTITUT DE EDITURĂ ȘI ARTE GRAFICE
SOCIETATE ANONIMĂ / CRAIOVA

EDITURA / TIPOGRAFIE / LITO-
GRAFIE / NOTE MUZICALE
LEGATORIE / CARTONAGE

ARHIVELE A-OLTEHIEI.

APARE LA DOXĂ LXMI.

— SUB DIRECTIUNEA D-LOR :

DE CH. LARGIER și PROF. ED. FORTUNESCU

IN NUMARUL DE FAȚĂ
ARTICOLE SEMNATE DE:

C. J. CARADJA
I. C. BĂCILĂ
G. M. DEMETRESCU
R. S. MOLIN

COMUNICĂRI DE:

DR. MARTIN ROSKA
PROF. IONESCU-ARG.
N. G. DINCULESCU
T. G. BULAT
C. V. OBEDEANU
PROF. ILIE CONST.
N. PLOȘOR

OLTENIA PREISTORICA
DOCUMENTE
OLTENIA CULTURALA
CRONICA ȘTIINȚIFICA
RECENZII

ARHIVELE OLTENIEI

PUBLICAȚIE BIMESTRIALĂ

Sub direcțiunea D-lor Dr. CH. LAUGIER și Prof. C. D. FORTUNESCU
CU COLABORAREA DOMNILOR

AL. BĂRCĂCILĂ	T. G. BULAT	ILIE CONSTANT.
Profesor, T-Severin	Profesor, R.-Vâlcea	Profesor, Caracal
N. G. DINCULESCU	C. GEROTĂ	N. PLOPȘOR
Profesor, Craiova	Profesor, Calafat	Profesor, Plenita

SUMARUL No. 12.

Ceva despre Turnul Roșu: I. O hartă veche

II. Călători străini prin Turnu Roșu . C. J. Karadja

Oltenia sub Austriaci: Un document cartografic . Ioan C. Băcilă

Craiova în veacul trecut (Începutul sec. XIX) . G. Mil. Demetrescu

Hore voinicești din Bănat . Romul S. Molin

Oltenia preistorică: Noui date cu privire la ceramica cordată, de Dr. Martin Roșka. — Olărie înșorită în Oltenia. — Cioburi încrustate în alb. — Obsidiană în Oltenia, de N. Plopșor.

Acte și documente: Acte vechi inedite, comunicate de Al. Bărcăcilă. — Carte de scuteală, comunicată de Plopșor. — Hrisov dela 1724, comunicat de C. V. Obedeianu. — Hotărnicie, comunicată de N. G. Dinculescu. — O diată din 1687, comunicată de Plopșor. — Zapise privitoare la vânzări și schimb de țigani, comunicate de T. G. Bulat.

Note și comunicări: Pasări rare, vizitatori ai țării noastre, de Prof. Dr. Ionescu-Argetoiaia. — Însemnări mărunte: Dobrișan, de N. Plopșor. — O poezie necunoscută a lui N. Nicoleanu, comunicată de Prof. Ilie Constantin. — Din lucrările lui August Pessiacov, de Dem. D. Stoenescu.

Oltenia culturală: Dare de seamă a activității Soc. „Prietenii Științei”, de Dr. Ch. Laugier. — Mișcarea culturală în Craiova, de Fortunato. — Mișcarea culturală în Calafat, de C. G.

Cronica științifică: O foarte interesantă descoperire istorică. — Experiințe asupra variabilității sexelor, de Ch. L. — Însemnări istorice: Natalitatea în Franța; Filip II și Don Juan de Austria; Explorări subterane în Franța, de T. G. B.

Recenzii: *Discorso sulla lingua valacca, di Cardinale Gius. Mezzofanti*, de Carlo Tagliavini, Bologna. — *Novelle Romene*, di Mich. Sadoveanu, trad. de Al. Dem. Marcu și G. F. Cecchini, recenzate de C. D. F. — *Dacia în antichitate și evul mediu*, de I. Andrieșescu, recenzie de N. Plopșor. — *Invățămintul Istoriei Artelor la Universitatea din Cluj*, de Cor. Petranu. — *Quelques considérations sur le service consulaire roumain*, par C. J. Karadja. — *Un vechi cimitir românesc*, de Dr. Martin Roșka. — *Bordeiul în Oltenia*, de N. Plopșor. — *Rolul Istoricului de Artă română în Transilvania*, de Cor. Petranu. — *Petru Rareș*, de Prof. Ursu. — *O pagină asupra evenimentelor dela 1854*, de C. V. Obedeianu. — *Almanahul Graficei Române*, ed. „Scrisul Românesc”, Craiova. — *Vocabularul tipograficului român*, de V. Molin. — *Pagini de Literatură veche*, de N. Drăganu. — *Toponimie și Istorie*, de N. Drăganu. — *Copiștii Psaltirei Scheiense*, de C. Lăcea. — *Raporturile lingvistice slavo-române*, T. Capidan. — *Buletinul Soc. Reg. Române de Geografie pe 1922*. — *Calendarul Național al ziarului „America” din Cleveland-Ohio*. — *Anuarul Soc. literare „Gr. Alexandrescu, a liceului „Unirea” din Focșani*. — *Credința mea*, de T. Bucurescu, recenzate de C. D. Fort.

Revista Revistelor, de C. D. F.

Pentru recenzii, schimb de reviste și ori-ce privește partea redacțională să se adreseze d-lui Prof. C. D. Fortunescu, Str. Jules Michelet No. 2. 15021. Redacția și administrația la aceeași adresă.

Anul III, No. 12.

Martie—Aprilie 1924.

ARHIVELE OLTENIEI

SUB DIRECȚIUNEA D-lor

DR. CH. LAUGIER și PROF. C. D. FORTUNESCU

Sprizinitorii Arhivelor Olteniei pe anul 1924

D-nu EMIL MARIAN, Craiova	2000 lei
Epitropia Bisericei MADONA DUDU	3000 lei
D-nu J. BELIGRĂDEANU București	1000 lei
D-nu IULIAN VRĂBIEȘCU, Craiova	500 lei
Banca Generală a Țării Românești	500 lei
D-nu Inginer I. Gigurtu, București	1000 lei
Societatea minieră „Mica” București	2000 lei
D-nu Mitu Andreescu, Craiova	2000 lei
Principele BARBU STIRBEY, București	1000 lei

Ceva despre Turnul Roșu

I. O hartă veche

Printre documentele din veacurile trecute, care merită atenția noastră, sunt și vechile hărți geografice, precum și planuri de orașe, moșii ș. a. Asemenea interes prezintă nu numai hărțile desemnate cu mâna, ci chiar cele reproduse prin meșteșugul gravorului cu ajutorul blocului de lemn sau al plăcii de aramă.

Hărțile de acest fel sunt în deosebi interesante la noi, unde, prin împrejurările vieții noastre istorice sbuciumate și adesea nenorocită, atâtea documente și amintiri din trecut au fost nimicite, și unde chiar configurația geografică a țării a fost de multe ori modificată, sate și chiar orașe întemeiându-se și dispărând unul după altul, în cursul vremurilor.

Cercetătorii trecutului prea puțin s'au ocupat cu hărțile la noi. Și cu toate că acestea sunt uneori inexacte și adesea grosolan lucrate, ele sunt totuși prețioase când le examinăm și comparăm una cu alta în mod științific.

O bibliografie a tuturor hărților înfățișând regiunile noastre ar fi, suntem convinși, de o mare însemnătate, o asemenea lucrare lipsindu-ne cu desăvârșire. Adevărat este că D. Docan ne-a dat un început, lucrat cu îngrijire, publicând cunoscutele sale memorii despre lucrările cartografice din 1787—1791 și despre explorațiunile austriace pe Dunăre la sfârșitul veacului al XVIII-lea (Anal. Acad. Rom. XXXVI); aceasta însă nu poate să ne fie de ajuns. Ce ne-ar trebui ar fi, ca început, o listă cât se poate de completă a tuturor hărților țării câte se păstrează azi, portolane, deseme, hărți gravate, litografiate ș. a., toate rânduite în mod cronologic. Mai târziu s'ar naște și la noi ambițiunea de a poseda un atlas cu reproduceri facsimilate pe hârtie bună și cu indice complete a unor asemenea documente, o lucrare în stil mare, cum a făcut-o Nordenskiöld în Suedia pentru hărțile din veacurile al XV-lea și al XVI-lea (Early history of cartography și Periplus, Stockholm 1879 și 1897). Asemenea proiecte sunt firește prea ambițioase pentru ziua de azi în țara noastră ruinată; mâine însă, dacă vom munci, avem speranță să ajungem și noi a înfăptui asemenea lucrări de o valoare incontestabilă. Până atunci, constatăm cu bucurie un început serios de-a aduna materialul ce ne stă la îndemână. Avem harnici cercetători la Academie și aiurea, cari lucrează cu râvnă în această direcțiune, și avem, chiar în grelele condițiuni de astăzi, reviste unde se dau la lumină lucrări interesante și serioase de materia aceasta.

Ne vom sili și noi să dăm pe rând hărțile și alte documente ce ne-au căzut sub ochi, și care ar merita atenția unui public mai larg, începând azi cu o hartă de drum a Turnului Roșu, lucrată pe aramă (Kupferstich) și colorată, datând din timpul ocupațiunei austriace între 1718 și 1739.

Această hartă, de-o mărime de 27×39 cm., în afară de margine, a fost găsită la un anticar din Budapesta. Este foarte rară; de fapt nu cunosc niciun alt exemplar, explicația fiind, că a fost probabil tipărită într'o ediție restrânsă, pentru a fi întrebuințată ca hartă militară și de drum pentru călători și negustorii cari mergeau dela Sibiiu în Muntenia.

Găsim însemnate, după cum se vede, următoarele localități:

Rothenthur=Turnul Roșu; *Boiza*=*Boitza* pe harta lui J. G. Cotta 1828; *Mauth*; *Alte Rothe Thurn*; *Csetate Feli*; *Reu Vadul*; *Axavis*=*Axavia*¹⁾ pe harta lui Joseph Dirwaldt 1810.

Continuând înspre Cozia:

Robest=Robești; *Seresinest*=Sărăcinești; *Cornets*=Mănăstirea Cornești; *Kelinest*=Călinești; *Projen*=Proieni; *Lona*; *Seit*=Mon. *Turva* pe harta lui Pappazoglu 1864; *Cosia*=Cozia.

Dela Axavia înspre Curtea de Argeș:

Knien=Câineni; *Griblest*=Gribleşti; *Boyschor*=Voisoara; *Titest*=Titești; *Spin*=Spânu; *Perischan* este însemnat încă pe harta lui Dirwaldt 1810. La Pappazoglu însă, nu.

Mai la sud se vede o fortificație fără nume, desigur fortul Perișan, zidit de Austriaci și distrus conform art. IV al tratatului de pace dela Belgrad 1739. (cf. Actes et Négociations pour la Paix conclue au Congrès près de Belgrade servant à compléter (sic) les Mémoires secrets (sic) de Mr. le General (sic) Schmettan, A Vienne 1788).

Alte localități, notate și pe harta Pappazoglu:

Redecinest=Rădăcinești; *Steinest*; *Scaujer*=Scauneni; *Bolasch*=Berești; *Klokoties*=Clocotiță; *Bresivoest*=Bra-

¹⁾ Nemțește: Strasburg, cf. D. Sestini, Viaggio, Firenze, 1815, p. 44. Aci fusese un castel zidit de împăratul Carol VII, v. Karakzay, Beitrage zur Europäischen Länderkunde. Wien, 1818, p. 82.

toviești; *Bînboest*=Bumboești; *Rakovitz*=Racovița; *Gausan*=Gaușeni; *Sculazeni*.

De remarcat este că mai toate localitățile însemnate sunt în jud. Argeș, iar nu în Oltenia stăpânită atunci de Austriaci.

O greșală ciudată este că tocmai Muntenia austriacă de atunci să fie însemnată „*Türkische Walachey*“, iar partea rămasă sub stăpânirea voevodului dela București „*Oesterreichische Walachey*“.

II. Călători străini prin Turnu Roșu

Iată acum ce spun câțiva călători despre drumul care ne ocupă:

1) *Domenico Sestini* (*Vlaggerio curioso-scientifico-antiquario per la Valachia, Transilvania e Ungheria fino a Viena, Firenze, 1815. 8*) călătoria în anul 1780. Părăsi Bucureștii în Maiu, sosind la Argeș în ziua de 29. Stătu o noapte la Sălătruc, sat foarte sărac, cu biserică scundă, fără preot. A doua-zi trece Oltul. Notează pădurile de „*Platanoides Campestris et Tatarica, Salix Caprea și Cratoegus*“, care îmbălsămează aerul. Ne dă numele muntelui „*dell Orso*“, de pe care coboară cu anevoie, trăsura răsturnându-se de două ori. Ajunge la Perișan, pe Râul Alb, într-o regiune pustie și nelocuită. Aci era stație de poștă. Apoi trece prin satele Spina (= Spânu), Cokoi (?), Didești (= Titești), Boisciora (= Văișoară), Coigiani (= Gaușeni), și Kribleşti (= Gribleşti), unde locuitorii trăiau din pescărie. Notează pădurile de mestecăn. Trece valea „*Boscitoru*“, unde curge torentul „*Boicio*“ care din cauza furiei sale este poreclit „*Apa nebună*“.

Sosind la Căineni constată că aci Oltul e „navigabil“ (?) și trece râul pe o barcă țigănească. Aproape de graniță notează o piatră cu următoarea inscripție având deasupra stema imperială:

STA VIATOR
VBI NATVRA STARE IVBET
ET VIRTVS TRAIANI STETIT

HIC

SVB AVSPICIIS

CAROLI SEXTI

IMPERATORIS CAESARIS VERE AVGVSTI
SUBACTA BREVI BELLO SED FORTI ANIMO

EUGENIO

CAESARIS VICARIO DVCE

RIPENSI DACIA

VT MEDIAE MVTVIS COMMERCIIS IVNGERET ALPESTRIS
EFFRACTIS RVPIB. PRAECIPITIIS IN PLANVM DVCSTIS
ALPIBVS PONCTE IVNCTIS

XI. HORARVM VIA VEHICVLARIS APERTA EST

OPUS EGIT

STEPHANVS COMES A STEINVILLE

LEGATVS ET PRAESES CAESARIS IN DACIIS

ARCHITECTO FRIDERICO SCHWANTZIO

QVID PROVIDENTIA AVGVSTI

PRO SALVTE PVBLICA PER FIDELE MINISTERIVM POSSIT

GRATAE POSTERITATI PERPET. MONIMENTVM

IAM VADE PROSPERE ET MEMINERIS

VIRTVTI CAROLI INVIAM NVLLAM ESSE

VIAM

QVAE DVM ALPES EVISCERAT ET FLYMINA DOMAT

BELLVM SISTIT POPVLOS. MONTIBVS NVDATOS

IMPERIO FRAENAT OBSEQVIO FELICES

VIA CAROLINA

HAEC EST

MDCCXVII

POSVIT SENATVI DACICO

A SECRETIS

S. K. D. K.

toviești; *Bînboest*=Bumboești; *Rakovitz*=Racovița; *Gausan*=Gaușeni; *Sculazeni*.

De remarcat este că mai toate localitățile însemnate sunt în jud. Argeș, iar nu în Oltenia stăpânită atunci de Austriaci.

O greșală ciudată este că tocmai Muntenia austriacă de atunci să fie însemnată „*Türkische Walachey*“, iar partea rămasă sub stăpânirea voevodului dela București „*Oesterreichische Walachey*“.

II. Călători străini prin Turnu Roșu

Iată acum ce spun câțiva călători despre drumul care ne ocupă:

1) *Domenico Sestini* (*Vlaggio curioso-scientifico-antiquario per la Valachia, Transilvania e Ungheria fino a Viena, Firenze, 1815. 8*) călătoria în anul 1780. Părăsi Bucureștii în Maiu, sosind la Argeș în ziua de 29. Stătu o noapte la Sălătruc, sat foarte sărac, cu biserică scundă, fără preot. A doua-zi trece Oltul. Notează pădurile de „*Platanoides Campestris et Tatarica, Salix Caprea și Cratoegus*“, care înbălsămează aerul. Ne dă numele muntelui „*dell Orso*“, de pe care coboară cu anevoie, trăsura răsturnându-se de două ori. Ajunge la Perișan, pe Râul Alb, într-o regiune pustie și nelocuită. Aci era stație de poștă. Apoi trece prin satele Spina (= Spănu), Cokoi (?), Didești (= Titești), Boisciora (= Văișoară), Coigiani (= Gaușeni), și Kriblești (= Griblești), unde locuitorii trăiau din pescărie. Notează pădurile de mestecăn. Trece valea „*Boscitoru*“, unde curge torentul „*Boicio*“ care din cauza furiei sale este poreclit „*Apa nebună*“.

Sosind la Căineni constată că aci Oltul e „navigabil“(?) și trece râul pe o barcă țigănească. Aproape de graniță notează o piatră cu următoarea inscripție având deasupra stema imperială:

STA VIATOR
VBI NATVRA STARE IVBET
ET VIRTVS TRAIANI STETIT

HIC

SVB AVSPICIIS

CAROLI SEXTI

IMPERATORIS CAESARIS VERE AVGVSTI
SUBACTA BREVI BELLO SED FORTI ANIMO

EUGENIO

CAESARIS VICARIO DVCE

RIPENSI DACIA

VT MEDIAE MVTVIS COMMERCIIS IVNGERET ALPESTRIS
EFFRACTIS RVPIB. PRAECIPITIIS IN PLANVM DVCSTIS
ALPIBVS PONCTE IVNCTIS

XI. HORARVM VIA VEHICVLARIS APERTA EST

OPUS EGIT

STEPHANVS COMES A STEINVILLE

LEGATVS ET PRAESES CAESARIS IN DACIIS

ARCHITECTO FRIDERICO SCHWANTZIO

QVID PROVIDENTIA AVGVSTI

PRO SALVTE PVBLICA PER FIDELE MINISTERIVM POSSIT

GRATAE POSTERITATI PERPET. MONIMENTVM

IAM VADE PROSPERE ET MEMINERIS

VIRTVTI CAROLI INVIAM NVLLAM ESSE

VIAM

QVAE DVM ALPES EVISCERAT ET FLYMINA DOMAT

BELLVM SISTIT POPVLOS. MONTIBVS NVDATOS

IMPERIO FRAENAT OBSEQVIO FELICES

VIA CAROLINA

HAEC EST

MDCCXVII

POSVIT SENATVI DACICO

A SECRETIS

S. K. D. K.

Podul în chestie nu mai exista nici atunci, măcar că se mai zăreau ruinele lui. Drumul nu era întreținut de mult pe teritoriul muntean.

Râul „Rivaduli“ marcă granița dela 1737 încoace. Toată regiunea era bântuită de hoți. Sestini se întâlneau în cale cu un transport de tâlhari condamnați la moarte.

Sosiră noaptea târziu la carantină; ploua șiroaie, nimeni însă nu se deranja pentru a-i primi. În sfârșit fură conduși într-o odaie mică, cu o laviță „militărească“, o masă și un scaun—locuința pentru Sestini și cinci alte persoane. Vinul îi încălzea mai bine decât soba stricată.

A doua zi scrise Guvernatorului la Sibiu, Generalului Preis. Și cum Sestini călătoria sub protecțiunea ambasadurii franceze la Constantinople Saint Priest, i se făcură toate înlesnirile. Maiorul Frisoni, comandantul Turnului Roșu, un bătrân vesel și glumeț, îl vizită, dând poruncă să i se scurteze carantina, reducând-o la patru zile. Alții mai puțin norocoși erau adesea ținuti acolo și 3 săptămâni. Rufăria trebuia toată spălată și parfumată. Paza lui Sestini nu pare însă a fi fost riguroasă. Avea voie să se plimbe chiar până în grădina și casa chirurgului și a directorului. Lazaretul era situat la joncțiunea râului „Oltariolo“ cu Oltul. Directorul, doctorul și chirurgul aveau locuințele lor deosebite; mai erau apoi trei case pentru călători și una pentru bucatărie.

Părăsind carantina, Sestini fu parfumat în toate chipurile, ca la sosire, de nenumărate ori și toți banii lui băgați în oțet. Urmează după aceea o sumedenie de formalități, trecerea într'un registru voluminos a fel de fel de indicații și semnalmente: nume, pronume, patria, statură, vârstă în ani zile și ceasuri, ochi, gene, sprâncene, piele și păr, culoarea lor, privire, fizionomie, cauza călătoriei, toate aceste și multe alte ca dovadă că el călătorește „pro bono publico“ — aproape tot așa de rafinat ca sistemul vizei pașapoartelor în ziua de azi!

La Turnul Roșu găsi o poartă antică, vechea Porta Rubra, stricată de inundații. Vama fusese altădată aci.

Notează următoarea inscripție amintind deschiderea Drumului Carolin:

HAEC VIA IN DACIA APERTA EST ANNO MDCCXVII.

În apropiere de aci erau ruinele Poartei Traiane, numită „Poarta Romanilor“, iar drumul „Calea Traianului“ fusese pavat, cum se vedea încă, până aproape de Cozia. La vechea „Contumaz“ erau clădiri din evul mediu. Aceste părți rămăsese Împăratului la pacea dela Passarowitz, făcând parte din districtul „Lowisca“, conținând 22 de sate mici.

Femeile surugilor, toate săsoaice, îi întâmpinară pe călători pe drum și-și înlocuiră bărbații, așezându-se pe cumpana căruțelor.

La cetate fu vizată foaia de carantină. Fortul impunător cu turn, șanț și „pont-levis“, garnizoană compusă din maior cu 30 soldați. La vamă era între alții și un funcționar italian Cornelli, căsătorit cu o grecoaică dela Constantinople. Pentru fiecare cal se plătea o vamă de 2 parale.

2) *Lady Craven* (*A journey throught the Crimea to Constantinople*—London 1788,4^o) trece pe aci în anul 1786, venind dela București. Este încântată de frumusețea munților. Drumul însă era atât de stricat, încât trebuia ridicată trăsura peste bolovanii de piatră mari cât ea. Această cale, ne spune Lady Craven, a fost întradins făcută impracticabilă pentru artilerie, conform „ultimului tratat de pace“. Într'adevăr, găsesc stipulat într-o convenție cu data de 5 Noembrie 1739 că toate drumurile trasate după pacea dela Passarowitz și care fac legătura între Muntenia Austriacă și Ardeal, precum și fortul de pe acest drum, să fie cu desăvârșire distruse și să nu fie restabilite nici în viitor. Acest lucru fu executat atât de bine încât Lady Craven ne povestește cum una din caleștile ce veneau în urma ei fu ruptă în mii de bucăți. Numai călare se putea trece relativ ușor pe aci. „Cu toate aceste neajunsuri țara merită să fie cunoscută din cauza frumuseței sale“, adaugă această „*grande dame*“; ea este într'adevăr un diamant frumos, „însă rău montat“. Pădurile erau neexploatate, munca scoa-

terei lemnului fiind prea grea pe asemenea drumuri, iar altul era prea împedecat de stânci, copaci ș. a. pentru a putea permite trecerea cu plutele.

Satele erau firește sărăcicioase. Lady Craven petrecu o noapte într-o odaie abea destul de mare pentru ca să poată încăpea în ea o saltea. La Turnul Roșu fu bine primită de un bătrân maior. Urcă sus până la cetate, pe o scară de piatră de mai mult de optzeci de trepte. Aci avu parte de o găzduire bună, cu pat curat. Acest bătrân ofițer păzia granița de 23 ani, Lady Craven fiind în cursul acestui timp îndelungat prima doamnă nobilă trecând pe acolo.

3) *William Hunter (Travels in the year 1792 through France, Turkey and Hungary, London 1796, 8°. Cf. Viața Românească XV, 1923, No 5), pleacă din Constantinople în luna Maiu 1792 prin Dobrogea, Galatz, Focșani, București și Pitești. Nu trece însă pe drumul obișnuit prin Curtea de Argeș, ci mai la sud, sosind la un sat mic pe Olt în ziua de 19 Iunie. Doarme aci în trăsură, și trece în zori de zi peste râu cu un pod plutitor, mergând spre nord prin orașul Râmnic. Vede trei mănăstiri pe malurile Oltului (Cozia, Turnu și Cornetu, de sigur), toate rămase pustii dela războiu (1789—1790) încoace.*

La Căineni fu bine primită de vătaful românesc, pentru care avea scrisoare de recomandatie dela Vodă Mihai Șutu.

Carantina la Turnul Roșu trebuia făcută numai de călătorii ce veneau din Țarigrad. Hunter fu silit să se oprească aci 10 zile, locuind într-o căsuță de „Lazaretto” (erau vre-o 12 asemenea case), fără mobilă, cu un pat compus numai din câteva scânduri și așternut de fân. Fu nevoit să-și aerisească toate hainele, cari fură întinse împrejurul odăiței. Mâncare aproape nu exista de loc, și ce se putea procura era prost. Hunter răbdă deci de foame. Un ofițer francez, Domnul M., făcea carantina odată cu el. Hotărîră să scrie directorului vamei dela Turnul Roșu. Acest funcționar austriac le răspunse îndată, venind în persoană la carantină, și de atunci primiră feldefel de delicatețe foarte estive: ca-

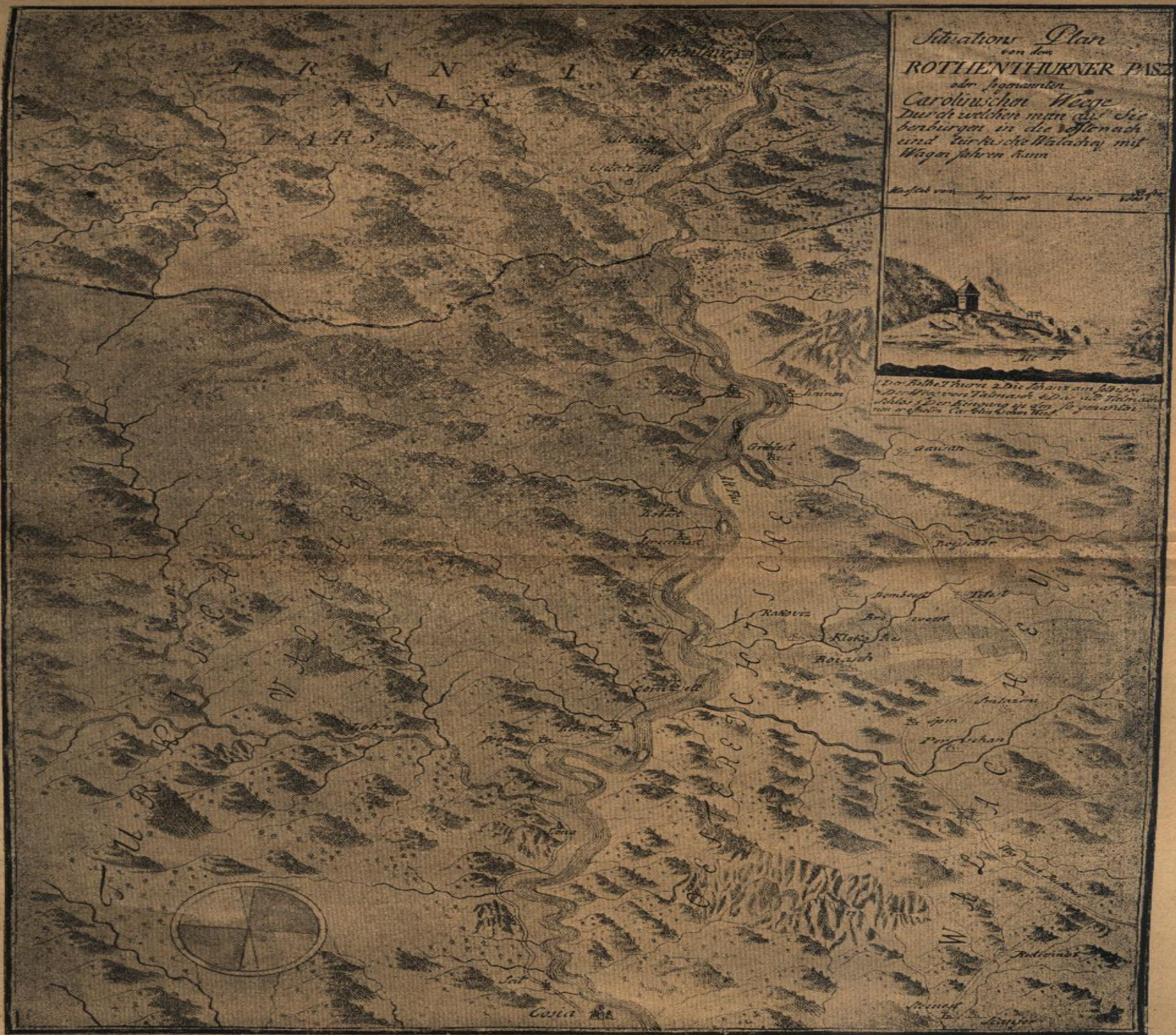
pră, fazan, miel, cel din urmă costând numai 6 pence, adică 60 centime. Vinul însă foarte prost.

În timpul carantinei li se îngăduiau plimbări făcute prin munții și pădurile învecinate; pe drum însă nu; erau spurcați, cum ne spune un alt călător ¹⁾, și sentinele păziau porțile la limitele spitalului.

La eșire din carantină străinii vizitară pe guvernatorul cetății, poate acelaș maior Frisoni care primise pe Sestini și Lady Craven. Acest ofițer își petrecea timpul cu studii militare și avea casa plină cu planuri de cetăți.

4) *J. B. Morritt of Rochby* (cf. Revista Istorică VIII, 10—12), spune în jurnalul său inedit dela 1794 că plecă dela Sibiu cu trei trăsuri trase fiecare de patru cai. La întâia stație de poștă, înainte de-a intra prin munți, vorbi cu un șef de poștă foarte politicos, prin care obținu mai multe lămuriri despre modul de a călători în Muntenia. Castelul dela Turnul Roșu era foarte stricat. Fu desemnat de artistul ce-l însoția pe călător: păcat că acest desemn nu mai există. Munții acoperiți cu păduri încântă pe Englez. Stătu la masă într-o casă de țărani, în mijlocul pasului. Drumul se urca și se scobora dealungul Oltului, adesea chiar drept deasupra apei. Lângă Căineni un stâlp cu o aquilă neagră: granița. Pe stâncă, observă și el la dreapta, placa cu inscripția copiată de Sestini. Căinenii era un sat compus numai din vre-o zece sau douăsprezece bordeie sărace. Cărciuma—han era atât de proastă, încât nici-o ființă civilizată n'ar fi putut dormi în ea. Numai doar un antreu de 6 pe 2 picioare mărime și o odaie cam de 12 picioare pătrate, unde dormeau cărciumarul, 3 ori 4 copii murdari și un porc sau doi. Englezii se culcară afară în trăsurile lor, iar servitorii pe bănci sau pe pământ. Trebuia o tocmeală lungă pentru ca să obții opt boi și doi cai până la Curtea de Argeș, pentru că patru cai era cu neputință să ducă trăsurile mai departe peste munți. Poșta nu era organizată. Ispravnicul ajută însă pe străini întru găsirea cailor

¹⁾ L. de Stürmer: Skizzen einer Reise nach Konstantinopel. Pesth 1817.

și boilor. Acesta era un grec, îmbrăcat ca și soția lui în haine grecești. Morritt este încântat de frumusețea drumului. Pretutindeni păduri minunate, copaci de fag ca nicăieri.

5) Ambasadorul Englez *Sir Robert Ainslie*, care călătoria în același an, însă în sens invers, întorcându-se dela Constantinopole, ne-a lăsat în frumosul său *Album* (I. ediție, London 1801—1804 fol.) o vedere luată de pe Olt (reprodusă în Bulet. Com. Mon. Ist. V 1912 p. 116) Aci vedem câțiva țigani, spălători de aur, precum și bordeiul unui „commissaire” al Domnitorului, care avea ca datorie să oprească jumătate din producția aurului pentru Domnița la București.

6) Trecem acum la *Iohn Jackson*, care și descrie călătoria în cartea: „*Journey from India towards England in the year 1795*, ... London 1799 8°. Acest englez străbătuse țări multe, venind prin Indii. Este deci de presupus că, obosit de drum, nu mai avea ochi pentru frumusețile peisagiului; în tot cazul nu face nici-o observație în această privință. Călătorea repede, făcând drumul dela București până la Turnul Roșu în două zile. Sosi la carantină în ziua de 5 Septemvrie 1799. Fu bine primit și găzduit; i se oferiră fel de fel de mâncări, vin, fructe ș. a. Trebuia ținută carantină de zece zile. La Boitza (localitate însemnată pe harta noastră) avu loc revizuirea pașapoartelor și a certificatelor de carantină.

7) Ajungem la Francezul *Contele de Lagarde*, care trecu prin țară în iarna anului 1812—1813. Acest autor ne-a lăsat diferite descrieri ¹⁾, adesea contradictorii, despre cele văzute, așa că nu este ușor de ales unde spune adevărul și unde este târît de imaginația-i prea fertilă. De Lagarde călătorea cu marele logofat Dudescu. Drumul prost ca cel descris de Lady Craven. Contele preferă să meargă pe jos,

¹⁾ *Voyage de Moscou à Vienne* ... Paris 1824, 8°, Ed. a doua sub numele: *Voyage en quelques parties de l'Europe* ... Londres 1824. 8° și *Journal of a Nobleman* ... 2 vols. London 1831. 8°. Cf. Revista Istorică IX. 1—3.

decât să rămâie în trăsură, ceea-ce ar fi fost primejdios. Deacurmezișul drumului erau trântiți bolovani și copaci uriași sfărâmați pe trăznet, așa că trăsurile nu puteau să treacă decât cu ajutorul echipelor de țărani aduși într'acest scop dela Salatruc. Trebuia o zi întreagă pentru a străbate drumul de aci până la Căineni. La granița austriacă era o baterie mică de tunuri, deasupra cărora fâlfăia drapelul imperial. Soldaților de pază li se îngăduia să-și împartă timpul între datoriile militare și cultivarea pământului. Greutățile la vamă erau grozave, dacă trebuie să credem ce ne spune Lagarde în cartea engleză. Dudescu mai ales avu să sufere din această pricină, importul argintăriei, tutunului ș. a. fiind oprit. Carantina însă nu ținu decât cinci zile. Era un orașel întreg la graniță, spitalul de izolare singur fiind compus din 20 sau 30 de case. Mai erau și magazine, locuințe, biserică și cazarme, etc. În casele ce serveau de carantină totul era foarte primitiv. Paie în loc de pat, o masă grosolană și vre-un scaun-două: atâta. Dudescu se plângea că nu-și adusese un mobilier întreg, paturi și covoare; de sigur că un boier muntean nu era obișnuit să se lipsească de asemenea necesități. Avea însă ca mângâiere bonboanele aduse dela Pitești. Mâncarea servită la carantină era bună: păsări, vânat, felurite mâncări nemțești, ouă, cafele, unt și vin bun, totul adus dela o cârciumă din apropiere. A cincia zi directorul în persoană îi puse în libertate, pof-tindu-i la masă. Fiica lui cânta frumusețea la pian. Se vede că Turnul Roșu era pe atunci un centru artistic!

8) Ajungem la Preotul anglican *R. Walsh*, care a trecut prin părțile noastre scurt timp după Eterie. Acesta ne-a lăsat o carte interesantă și puțin cunoscută la noi: *Narrative of a journey from Constantinople to England*, London 1828, 8°. La Salatruc stătu o noapte într'o odaie având chiar o sobă. Aceasta alcătuia un pat destul de convenabil, cu ajutorul unui așternut de fân. Peisagiul îl încântă și pe Walsh. Drumul era mai bun atunci, fiind reparat pe unde fusese stricat. Se schimbă caii la o localitate numită Prepora (Priporul) sub muntele „Kosay”. Aci băntuia ciumă

îngrozitoare. Walsh fu chiar ajutat la scoborire din trăsură de un țaran având o tumoare pe obraz; se liniști însă când șeful poștei îi spuse într-o „latinească“ curată: „Tumor non esti domnee, esti gunsha“. Gușele erau foarte răspândite în toată regiunea. Casele de poștă mult mai rele aci decât în Bulgaria. Noroc că Walsh luase provizii cu dânsul dela București. O femeie îi oferă ceva pere și mere. Fu poftită să bea o cafea în schimb. Ea nu văzuse însă nici odată această beutură, care nu-i păru după plac, așa că o scupă îndată jos. Întrebat cine era femeia aceasta, șeful poștei răspunse: „Non est soror, est uxor“.

Oltul trebuia trecut cu pod plutitor, pe care fură încărcăți și caii și trăsura. La granița austriacă era târg de vite de două ori pe săptămână: Miercuri și Vineri. Mulți țărani veniau din Ardeal. Drept la graniță era o clădire mare cu două uși; una pe teritoriul transilvănean, cealaltă în Muntenia. În interior o masă care despărția pe vânzători de cumpărători. Vitele exportate din Muntenia erau mănate mai întâi într'un iaz, și chiar banii plătiți din Muntenia trebuiau spălați într'o oală cu oțet, pentru a nu aduce molima în Ardeal. (Un alt călător ne spune însă că ciuma ne bântuia adesea mai tare în Ardeal decât în Muntenia, și citează 57 cazuri la Rășinari în anul 1786). Multe vite, porci, capre și oi erau exportate pe aci în fiecare săptămână, cinci sau șase sute de țărani adunându-se în fiecare zi de târg aci.

Fortul era în stare bună, cu opt tunuri. Aci Alexandru Ypsilanti căzu, cu puțin înainte, în mâna Austriacilor, pentru a fi dus apoi de ei la închisoarea dela Muncacs.

A doua stație de carantină era îndepărtată de o jumătate ceas; avea un personal întreg: director, medic, inspector, doi secretari, 12 slugi și 40 soldați. Călătorii par a fi fost tratați și mai rău decât în timpul lui Lagarde. Odăile: adevărate închisori, de-o murdărie revoltătoare. Medicul se temea de ciumă ca toată lumea. Se arăta foarte prost și ignorant; vorbea numai nemțește.

Odată cu Walsh se afla în carantină un curier rusesc, un negustor elvețian și un boier român. Mâncarea, servită

și acum de cârciumar, proastă și scumpă; pâine, carne de porc, rechiu și vin înăcrit — atâta; chiar apa era rea; fântâni lipseau, se bea deci numai zăpadă topită.

Dumineca preotul nostru dori să facă o slujbă religioasă pentru cei câțiva Nemți protestanți din carantină. Nu i se îngădui să se apropie de ceilalți. Fu hotărât însă că slujba să fie oficiată pe un prund de nisip în albia râului. Preotul fu însoțit de un funcționar ținând un fel de stâlp; aceasta pentru menținerea distanței între pastor și credincioșii săi.

Walsh fu deținut trei săptămâni la carantină; țărani și muncitorii săraci numai zece zile; cei din urmă erau însă siliți să rămâie afară, cu femeile și copiii, măcar că timpul era foarte rece și că ploua neîncetat. Imbrăcămintea acestora trebuia trecută prin apă. Rufăria lui Walsh însă nu, ci fu băgată murdară înapoi în geantă, după ce fusese inventariată. Se vede că măsurile administrative erau tot așa de bine chibzuite ca în vremurile noastre.

La o îndepărtare de o jumătate de ceas dela carantină era cetatea Turnul Roșu, reședința guvernatorului. Aceasta era bine apărată, cu tunuri multe și situată pe o stâncă dominând un sat mic locuit de țigani.

9) Un alt Englez, Căpitanul *Charles Colville Frankland*, este autorul cărții *Travels to and from Constantinople...* 2 vol. London 1829, 8°. Despre carantină și cetate nu aflăm nimic nou. La Căineni era un șef de poștă grec, Georgios Steriopolu. Frankland stătu o noapte aci, chinuit de pureci. Drumul se stricase din nou: trăsura trebuia trasă de opt cai și căruța cu bagaj de patru; pe alocuri era nevoie chiar să fie înhamăți toți caii laolaltă, pentru a putea urni din loc trăsura.

10) Câțiva ani mai târziu Turnu Roșu primi iarăși vizita unui Englez, *John Paget*, care ne-a lăsat o carte interesantă mai ales pentru frații noștri Ardeleni²⁾. Paget,

²⁾ *Hungary and Transilvania...* 2 vol. London 1839 8°, New edition 1855.

ca mai toți străinii, își exprimă admirația pentru frumusețea munților noștri. El căzu însă grav bolnav în timpul carantinei, din care abia scăpă cu viață. Albia Oltului era pe multe locuri ocupată de mori, măcar că Domnitorul dela București ordonase suprimarea lor „în interesul navigației”. Industria era, cum se vede, încurajată chiar atuncea.

Am dat aci câteva spicuri de descrieri mai vechi ale acestui drum. Știu prea bine că mai există și alte izvoare, ca de pildă a lui Batthyani (1800) ¹⁾, Madame Reinhard (1806) ²⁾, L. de Stürmer (1819) ³⁾, Kruechely (1820) ⁴⁾ și A. Vlăhuță ⁵⁾, fără a uita însemnatele descrieri ale Olteniei întregi scrise de Schwanz von Springfels (1783) și cartea lui Bauer (1778), la cari vom reveni altă dată.

Va veni o vreme când călătoriile acestea străine vor fi poate traduse toate în limba noastră și puse astfel la îndemâna tuturor. Și chiar dacă, fiecare luată în parte nu ne dă lămuriri multe, trebuie să ne aducem aminte că după cum toată viața nu este decât o serie de incidente, tot așa este și viața unui popor. Aducând un șir întreg de asemenea amănunte ne stă însă în putință de-a reconstitui prin imaginație înfățișarea țării, a vieții și gândirii înaintașilor noștri; studiând trecutul vom înțelege mai bine ce factori ne-au format în chipul în care ne aflăm în ziua de astăzi și vom fi mai bine pregătiți pentru a făuri viitorul.

Constantin I. Karadja.

¹⁾ *Reise nach Constantinopel*, Pesth 1810 p. 258.

²⁾ *Lettres de Madame Reinhard à sa Mère* 1798 — 1815 Paris 1901 p. 192.

³⁾ *Skizzen einer Reise nach Konstantinopel*, Pesth 1816, v. N. Iorga: *Scènes et Histoires*, Bucarest 1902 p. 29.

⁴⁾ În *Hurmuzachi* X. p. 90.

⁵⁾ *România pitorească* ed. București 1908 p. 107.

Oltenia sub Austriaci, 1718—1739

Un document cartografic

În urma păcii dela Passarovitz din 1718, prin care se hotăra ca Oltenia până la Olt să cadă în stăpânirea Austriei, Austriacii au ocupat imediat această provincie. Tot atunci s'a hotărât ca să se ridice o hartă amănunțită a Olteniei.

Comandantul trupelor imperiale din Transilvania, Conte de Stainville, însărcinează cu această lucrare pe căpitanul Friedrich Schwantz. Această hartă, lucrată între anii 1720 și 1722, cuprinde pe lângă Oltenia și mici părți din Transilvania, Bulgaria, Muntenia, Banat și Serbia. Ea a fost bine apreciată, căci peste un an, inginerul locotenent Berndt face o copie după harta ridicată de Schwantz și o mai completează cu stemele tuturor județelor din Oltenia.

Această hartă a lui Berndt a fost în posesia Arhivei Războiului din Viena, înainte de a ajunge în colecția Academiei Române.

Tot în această colecție de hărți se mai găsește: o fotografie a hărții lui Friedrich Schwantz, compusă din patru foi; și o fotografie a hărții lui Berndt, compusă tot din patru foi.

Harta lui Fr. Schwantz nu a mai fost reprodușă în mărimea în care o dăm noi, ci numai redusă, și în corpul hărții Ungariei în anul 1769, de către Ignatz Müller.¹⁾

Descrierea hărții o dau după copia manuscris al lui Berndt, care se găsește, după cum am spus, în colecția Academiei Române.

Cele patru foi din care este compusă harta sunt lipite pe pânză și fiecare foaie are mărimea de 64,5×57,5 cm., care toate formează un patrulat.

În partea de sus a hărții în stânga e figurat un vultur care

¹⁾ Despre harta lui Fr. Schwantz, cf. N. Docan, *Memoriu despre lucrările cartografice privitoare la războiul din 1787—1791*. Pag. 1258—1262, în «Analele Academiei Române» Seria II, Tomul XXXV (1912). Memoriile secțiunii istorice.

ține în cioc și în ghiare un sul de hârtie desfășurat pe care sunt scrise următoarele versuri latinești:

CAROLO VI/ ROM. IMPER. SEMPER AUGUSTO.

Servica Caesar redimite lauro
Cujus adnatus famularis Ister.
Et Sylus duplex, et Aluta pronis
Volvitur undis.

Quas tuis pressae cita causa pacis
Addidit regnis, Temesaea pone
Rura, terrarum tibi Singulare.
Sacro volumen.

Daciae cernis loca capta, magnae
Nota, devicto Cotisone, Romae,
Dote naturae modo, non vetusto
Splendida fastu.

Diruti restant monumenta pontis
Caesaris restat via, restat alti
Pars Severini, reliquas loquuntur.
Pauca ruinas.

Mellis at torrens, niveiq. passim
Lactis, effusis secat arva rivis:
Affluit Bachus, neq. vim Pelasgis
Invidet uvis

Hic Salis multi lepor impolitas
Promit, obscura sine foece, gemmas,
Et sub antrosis juga faeta vastos
Rupibus ursos.

Amplus hic aeris rubor, amplus auri
Census e Larga properatur urna,
Et Ceres tutis hilares olivis
Nectit aristas.

Hinnunt colles, gravidaeq. late
Mugiunt Sylvae, fluviiq. balant;
Alter Alcidae petit hic Sonantem
Maenalus arcum

Hic diu regna, Superumque paulo
Differ, Augustos geniture, nectar:

Dum triumphatos alio revincas
Matre Gelonos.
Non prius laetis Carolina coelis
Te Patrem reddat, via, quam rubentis
Dedat Aurorae tibi Subjugatus
Sceptra Tyrannus.

Jos în stânga, scena reprezintă o peșteră, pe care este scris titlul hărții: **TABULA / VALACHIAE / CIS = ALUTANAE / per Frieder: Schwantziun / Regiminis Heisteriani / Capitaneum Ao: 1723;** dedesubtul chenarului este următoarea însemnare: **copiam Fe: Io. Berndt Ing. Lieut.**

În stânga peșterii este un bătrân (Danubius) cu barbă mare și cu o cunună de frunze pe cap, ținând în mână stângă o lopată de vâslit; la picioarele lui un pește; lângă el o femeie tânără (Aluta) înaripată, îl ține de gât. În dreapta peșterii sunt următoarele figuri: un satir, o capră, o oaie, un bou, un porc, un cerb, un copil cu trei snopuri de grâu și o pasăre pe craca unui copac. Deasupra peșterii: o vie, un pom fructifer, un stup cu albine și un coș cu fructe. Toate aceste reprezintă bogățiile Olteniei.

În partea dreaptă a hărții, în partea de jos, este o femeie cu o coroană pe cap (un fel de turn) rezemată cu mâna stângă pe un scut oval reprezentând stema Munteniei: corbul cu crucea în cioc, soarele și craiu nou; cu dreapta ține de capătul unei hărții desfășurate—de cealalt capăt ține un copil—pe care este legenda: **Notarum explicatiu: Fortalitum, Urbs, Castellum, oppidum, oppida Turcica, pagus, pagus desolatus, agger romanus, episcopatus, monasterium maj. monast. min. sive Skitt, monialium, ferrum, cuprum, Sal, therme, fluvius, rivulus, vl. vallis, mons, play.**

Toate aceste numiri sunt însemnate cu semne și litere. Mai jos este o planșă cu o hartă, un lanț de măsurat, o busolă și doi copii.

Mai sus este o scenă foarte interesantă: se dă vederea munților Carpați pe unde intră Oltul și drumul de pe valea Oltului. Pe o stâncă plină cu plantații de brad și de vii scrie: **VIA CAROLINA / in Daciis aperta / Anno 1719, iar dea-**

TABULA
VALACHIAE
CIS-ALUTANA

per
Frider. Schwantzius
Regim. Heisteriani
Capiteum. A. 1723

B U L G

VIA CAROLINA
in Dacia aperta
anno 1749.

Explicatio iconis adumbrantis Viam Carolinam
Cum Prospectu Agraria et castro Gentis Valachiae

A. Monachos Basilianus. B. Vir Nobilis.
C. Famae Nobilis. D. Rusticus. E. Rusticus.
F. Rusticus operarius. G. Parochus Ragi.
Hortulus rusticus infra. Altiore aditus. H.
qui nitenti pulchritudine. An 1749. Signum
navigantium. I. Conventus.

Notatione Capitulari

A. Basilianus	B. Nobilis
C. Famae Nobilis	D. Rusticus
E. Rusticus	F. Rusticus operarius
G. Parochus Ragi	H. Hortulus rusticus
I. Altiore aditus	K. Nitenti pulchritudine
L. An 1749	M. Signum navigantium
N. Conventus	

supra munților: *Strasburg Steinvillē Arxaviā dixere Latini / Arceo ab Augusta tela inimica vīa*. La Olt dă o vedere a satului Căineni, două bărci legate de mal și o explozie în Olt aruncând stâncile ca să-l facă mai navigabil. Tot în legătură cu această vedere dă și câteva vederi etnografice: un preot de oraș, un țaran rezemat în bătă, o țaranca torcând, un boer și o jupâniță în costumele lor caracteristice de atunci. În dreapta este vederea unui bordei, un preot de țară și doi lucrători țărani.

În această hartă munții sunt reprezentanți prin movile, după sistemul cartografic vechiu și numai micile ridicături de pe lângă Dunăre, Olt și Jiu sunt reprezentate prin hașururi.

Tot ea cuprinde și părți din Muntenia—Valachia Turcică—din Transilvania, Banat, Serbia și Bulgaria. Oltenia este împărțită în județe, arătând și mărcile fiecărui județ.

Astfel sunt: Mehedinți cu marca un știubei cu albine, Gorj—Syl-Superior—un cerb, Dolj—Sil-Inferior—un pește, Romanți—Romunatz—un snop de grâu și Vâlcea—Wultză—un brad. Teritoriul Loviștei nu are marcă.

Hotarele Olteniei încep dela Dunăre, mergând spre nord, dela vărsarea râului Cerna în Dunăre până la un afluent al lui, Belereka, de aici o ia pe creasta munților de unde isvorăsc pâraiele care se varsă în Cerna, Bedina și Precesima, Arșan, Juta, Slivir, Baba, Craiova, Olanul, Tata, Godieanul, Moșerliu, Morari, Micuș, Scurtul, Sturul, Drăgșanul; merge pe la poalele muntelui Retezat peste crestele munților Custurile, Făgetu, Tuliș, Piatra Tătarului, unde este trecătoarea Vulcan. De aici merge spre nord urcând pe creasta unor munți nenumiți, lăsând în stânga munții din Țara Hațegului: Merișor, Cununa, Datco și Sigoru, apoi urcă pe culmile munților Tertereo, Titian, Comărniceș, Surianu, care este partea cea mai nordică. De aici coboară, trecând prin vârfurile munților Petru, Solanul, unde e trecătoare care duce în Transilvania, apoi prin munții Crifoești, Conțu, Bucezul, Posomegu, Voineasa, Sterpu, Negru, Pârcaș și cursul râului Vadului, până unde se varsă în Olt.

Privitor la limita județelor, ele nu au avut întinderea ce o

au astăzi; erau cu mult mai mari, dar în cursul timpului s'au modificat. Să le cercetăm acum pe fiecare în parte.

Județul Mehedinți

Acest județ spre sud-est începe dela Dunăre, la sud de Ciuperceni, merge în linie dreaptă, trecând râul Caraula între satele Smerdești și Galița, ocolește satul Mărăcini (Dolj), face un mare W pe la Perișor (Mehedinți), Târnavă (Dolj), trece râul Dăsnăuului, ocolește satele Viana, Radovanul (Mehedinți), trece prin valea râului Radovan, o ia peste niște dealuri, trece râul Beloză pe lângă satul Predești, trece râul Jiul pe lângă Pornești și printre satele Almaș (Mehedinți), Negrești (Dolj), merge paralel cu Jiul, și lângă satul Broșteni se întâlnește cu hotarul județului Gorj. De aici trece Jiul și merge aproape până la râul Motru, face câteva cotituri printre satele Sura, Trestioara, Artan, Urdari, Ursoaia, Neagomir, Schitul Tismana, Berbenești, Drăgotești, trece pâraul Gligorești și Reguleni și râul Bistrița. De aici merge pe acest râu până la vărsarea râului Tismana în Bistrița, în fața satului Gâlzești. De aici apucă pe creasta unor munți de unde isvorăște râul Sohodol, peste vârful munților Neagra, Merișor, Carpinul, Culmea Cernei și de aici pe râul Cerbunele, ajunge la culmea dintre munții Sturul și Drăgșanul.

De observat că în acest județ satele sunt rari—urmând o linie dreaptă dela Cerneți pe râul Dăsnăuului până la satul Ciutura—și numai la nord de această linie sunt mai multe.

Tot în acest județ se arată un depozit de sare lângă Dunăre în apropierea satului Gruia. Mai avem **agger romanus**, între Opișor și Dârvari, altul lângă satul Răcari, apoi între Calafat și Coman sunt două **agger romanus**; între Dârvari și Caraula un alt „agger”, lângă Vodîța altul, la sudul satului Olteni lângă malul râului Motru alt **agger romanus**. Lângă râul Cerna este o stațiune termală. Tot pe hartă mai arată Turnul lui Sever și Rudera, pe malul Dunării.

Drumurile în acest județ sunt următoarele: unul e care vine dela Islaz d'alungul Dunării până la Calafat, altul este cel care

vine dela Craiova tot la Calafat, din acest drum se desface la Sidar în două, unul merge la Calafat după cum am spus, și altul la Cerneți. Altul dela Tântăreni merge d'alungul Motrului până la Ciuperceni pe Tismana, de aici ducându-se la Târgu-Jiu. La Strehaia se desface o ramură a acestui drum care merge până la Cerneți și de aici la Baia de Aramă.

Satele sunt arătate pe hartă de două feluri, unele cu locuitori și altele cu locuitori fugiți—pagus desolatus.

Satele cu locuitori sunt următoarele:

Baia de Aramă, Bahna, Balea de jos, Balea de sus, Balta, Bătuți, Bistrița la Dunăre, Boboița, Bolovăniș, Brădetul, Brăloștița, Brebina, Breșnița, Broscaru, Broșteni, Bucești, Budănești, Bulboșeni, Burbi, Buriecul, Burila, Burso, Calafat, Călnul, Călugăreni, Caraula, Cârlești, Cârnești, Casinci, Celcovațu, Cerna, Cernătești, Cerneți, Cetatea Ciorboreni, Cireșul, Ciufrenaci, Ciuperceni pe râul Tismana, Ciutura, Schitul Ciutura, Clesnești, Clesovaci, Cloșanii de jos, Cloșanii de sus, Coman, Comenic, Conezel, Copinteni, Corcova, Costeni, Coțofeni, Crivelnic, Crainici, Dilboacă, Drăgoia, Făcerogoi, Fântâna Banului, Filiași, Florești, Florești, lângă Plosca, Fometești, Frasinul, Gădilești, Gârbovița de jos, Gârla, Gelovățul, Gîrnovița, Glogova, Godanul, Gogostul, Gornavodita, Gostești, Groșești, Gruia, Gubovița, Halenga, Hinova, Iablenița, Ibinul, Imoș, Isema, Iupchi, Isvorul, Joinești, Jurești, Lacul, Lupoia, Lupsa, Lutăroasa, Maglavitu, Mănăstirea, Martalog, Mătăsaru, Meterișul, Meriș, Miculești, Mițiu, Molovezu, Morile, Motru, Murișești, Negoești, Negotin, Obuși, Ohaba, Olteni, Oreavățu, Ostrovu de jos pe Dunăre, Ostrovu de sus pe Dunăre, Pădești, Padina, Păucești, Perdești, Perilor, Plenita, Plosca, Ploștina, Ponor, Poroina, Prășnei, Proșeni, Pistol, Proietești, Pungina, Răcari, Răstoviț, Retezul, Rudari, Rudăria, Rudina, Runcu, Salcia, Savorna, Șerbănești, Șerdenești, Severinești, Siana, Siana, Simerinești, Sleteni, Sorila de jos, Stăncești, Stigniți, Strâmbul, Strehaia, Studina, Șura, Șurești, Șurșița, Tântăreni, Târna, Tatomirești, Terovăț, Tișel, Tigănești, Topoleț, Topolnița, Treșnic, Ulm, Văjeni, Valjera, Vârful, Vladimirești, Vodița, Voisilești, Vrața, Vurbița,

Satele cu locuitori fugiți sunt următoarele:

Ascunsa, Băbăița, Bascuf, Beloza, Bosănești, Brenești, Bucelu, Bucleșul, Bulteni, Bultenul, Călinești, Ciuperceni, Căneșul, Corlatele, Cornul, Corși, Cragoești, Crețești, Cruci, Curpenul, Cusmirul, Dârvari, Deveselu, Dragneul, Drăgoița, Drăgotești, Drânza, Fântâna Domnească, Frăteștița, Gaboru, Galița, Gârbovița de sus, Gheresci, Gogoșu, Goișu, Grădiștea, Iablenița, Iusur, Izvoarele, Izvoarele de lângă Dunăre, Izvoru, Lașul, Liscovăț, Marga, Martalog, Moșna, Moștișu, Orodelu, Oprișorul, Piatra, Pișmenu, Plopșor, Predești depe Jiu, Pușpău, Radovanul, Răneșu, Rași, Risipiți, Rogova, Ruja, Rușești, Ruși, Sălcuța, Șarul, Scoju, Scorila de sus, Securici, Sidar, Similești, Smerdetesti, Stircoviți, Stube, Stubeiul, Vardarița, Vârtopu, Viana, Vurbișoara.

Județul Dolj

Hotarul de răsărit începe dela Dunăre, dincolo de Jiu, între satele Sălcuța și Plopul, merge pe lângă satele Costești, Călești, Puțuri, Coșcoveni, Alumașu, Vulcănești, Gârlești, Stânga, până la Uniul. De aici pe hotarul de apus al județului Râmnicul-Vâlcea, apoi până la râul Gegul, care formează hotarul de nord până la râul Turbura, un afluent al Gilortului, trece Gilortul și râul Groșerilor pe la Groșeni, merge spre sud până la Borosteni, unde formează hotarul cu județul Mehedinți.

Drumuri, Centrul principal este orașul Craiova, de aici pleacă drumuri spre județul Romanați; trece Jiul pe la Jitianu, râul Prodila și trece în Mehedinți pe la Viana. La nord merge d'alungul Jiului, trece râul Amaradia, satul Struja și ajunge în Mehedinți. Alt drum merge d'alungul râului Amaradia prin satele Florești, Isvorul, Uniul, Milești, Lețești, Vlădueni, Negoiești, Spini și trece în județul Râmnicul-Vâlcea pe la satul Berliești. Alt drum este d'alungul Dunării—continuarea drumului dela Islaz, trece prin satele Potroslii, Seval, Nedeja, Măceș, Cârna, Ploșești, Bistrița, Călugăreni, Strâmba, Rastu, Ghidici, Poiana, mergând la Calafat, în județul Mehedinți.

În acest județ avem și câteva „agger romanus”: între Săl-

vine dela Craiova tot la Calafat, din acest drum se desface la **Sidar** în două, unul merge la Calafat după cum am spus, și altul la Cerneți. Altul dela Tântăreni merge d'alungul Motrului până la Ciuperceni pe Tismana, de aici ducându-se la Târgu-Jiu. La Strehaia se desface o ramură a acestui drum care merge până la Cerneți și de aici la Baia de Aramă.

Satele sunt arătate pe hartă de două feluri, unele cu locuitori și altele cu locuitori fugiți—**pagus desolatus**.

Satele cu locuitori sunt următoarele:

Baia de Aramă, Bahna, Balea de jos, Balea de sus, Balta, Bătuți, Bistrița la Dunăre, Boboița, Bolovăniș, Brădetul, Bralovești, Brebina, Breșnița, Broscaru, Broșteni, Bucești, Budănești, Bulboșeni, Burbi, Buricul, Burila, Burso, Calafat, Călușul, Călugăreni, Caraula, Cârlești, Cârnești, Casinci, Celcovățu, Cerna, Cernătești, Cerneți, Cetatea Ciorboreni, Cireșul, Ciufrenaci, Ciuperceni pe râul Tismana, Ciutura, Schitul Ciutura, Clesnești, Clesovaci, Cloșanii de jos, Cloșanii de sus, Coman, Comenic, Conezel, Copinteni, Corcova, Costeni, Coțofeni, Crivelnic, Crainici, Dilbocița, Drăgoia, Făcerogoi, Fântâna Banului, Filași, Florești, Florești lângă Plosca, Fometești, Frasinul, Gădilești, Gârbovița de jos, Gârla, Gelovățul, Gîrnovițul, Glogova, Godanul, Gogostul, Gornavodița, Gostești, Grofești, Gruia, Gubovița, Halenga, Hinova, Iablenița, Ibinul, Imosa, Isema, Iupchi, Isvorul, Joinești, Jurești, Lacul, Lupoiaia, Lupșa, Luta-roasa, Maglavitu, Mănăstirea, Martalog, Mătăsaru, Meterișul, Meriș, Miculești, Mitiu, Molovezu, Morile, Motru, Murișești, Negoști, Negotin, Oburși, Ohaba, Olteni, Oreavățu, Ostrovu de jos pe Dunăre, Ostrovu de sus pe Dunăre, Pădești, Padina, Păucești, Perdești, Perilor, Plenița, Plosca, Plostina, Ponor, Poroina, Prâsnei, Proșeni, Pristol, Proietești, Pungina, Racari, Rastoviț, Retezul, Rudari, Rudăria, Rudina, Runcu, Salcia, Șavorna, Șerbănești, Șerdenești, Severinești, Siana, Siana, Simerinești, Sleteni, Șorila de jos, Stăncești, Stiguli, Strâmbul, Strehaia, Studina, Șura, Șurești, Șurșița, Tântăreni, Târna, Tatomirești, Terovăț, Țitel, Țigănești, Topoleț, Topolnița, Trestnic, Ulmă, Văieni, Valjera, Vârful, Vladimirești, Vodița, Voisilești, Vrața, Vurbița,

Satele cu locuitori fugiți sunt următoarele:

Ascunsa, Băbăița, Bascuf, Beloza, Bosănești, Brenești, Bucelu, Bucleșul, Bulteni, Bultenul, Călinești, Ciuperceni, Clevul, Corlatele, Cornul, Corși, Cragoești, Crețești, Cruci, Curpenul, Cusmirul, Dârvari, Deveselu, Dagneul, Drăgoița, Drăgotești, Drânza, Fântâna Domnească, Frăteștița, Gaboru, Galița, Gârbovița de sus, Gheresci, Gogoșu, Goișu, Grădiștea, Iablenița, Iusur, Izvoarele, Izvoarele de lângă Dunăre, Izvoru, Lasul, Liscovăț, Marga, Martalog, Moșna, Moștișu, Orodul, Oprișorul, Piatra, Pișmenu, Plopșor, Predești depe Jiu, Pușpău, Radovanul, Râneșu, Rași, Risipiți, Răgoa, Ruja, Rușeșu, Ruși, Sălcuța, Șarul, Scoju, Scorila de sus, Securici, Sidar, Similești, Smerdetesti, Stircoviți, Stiube, Stiubeiul, Vardarița, Vărtopu, Viana, Vurbișoara.

Județul Dolj

Hotarul de răsărit începe dela Dunăre, dincolo de Jiu, între satele Sălcuța și Plopul, merge pe lângă satele Costești, Căcaleți, Puțuri, Coșcoveni, Alumașu, Vulcănești, Gârlești, Stânga, până la Uniul. De aici pe hotarul de apus al județului Râmnicul-Vâlcea, apoi până la râul Gegul, care formează hotarul de nord până la râul Turbura, un afluent al Gilortului, trece Gilortul și râul Groșerilor pe la Groșeni, merge spre sud până la Boroșteni, unde formează hotarul cu județul Mehedinți.

Drumuri. Centrul principal este orașul Craiova, de aici pleacă drumuri spre județul Romanați; trece Jiul pe la Jitianu, râul Prodila și trece în Mehedinți pe la Viana. La nord merge d'alungul Jiului, trece râul Amaradia, satul Struja și ajunge în Mehedinți. Alt drum merge d'alungul râului Amaradia prin satele Florești, Isvorul, Uniul, Milești, Leitești, Vlădueni, Negoști, Spini și trece în județul Râmnicul-Vâlcea pe la satul Berliești. Alt drum este d'alungul Dunării—continuarea drumului dela Islaz, trece prin satele Potroslii, Seval, Nedeja, Măceș, Cârna, Ploșești, Bistrița, Călugăreni, Strâmba, Rastu, Ghidici, Poiana, mergând la Calafat, în județul Mehedinți.

În acest județ avem și câteva „agger romanus”: între Săl-

cuța și Lipov, la Dunăre în fața bălții unde se varsă Dăsnățuiul și pe râul Caraula unde se varsă râul Gârbova.

Se poate vedea că la sudul acestui județ sunt multe sate împrăstiate.

Satele cu locuitori sunt următoarele:

Albești, Alumașu, Bălășani, Bistrița, Bodești, Borca, Bretovești, Schitu Bucovăț, Cacalet, Căciulătești, Călugăreni, Carcove, Cârna, Chircia, Ciobanu, Cioroiu, Cioroiul pe râul Caraula, Ciorozelu, Comeșteni, Cornița, Craiova, Crasna, Greșteni (Schitul), Cruci, Curmătura, Dârvești, Desa, Dobrești, Dulorcenii, Făcar, Fișeni, Foișor, Fometești, pe Jiu, Frumuseeni, Futești, Gaia, Ghidiciu, Gârlești, Gegeul, Giorman, Godan, Ișalnița, Jitianul (Schitul), Jurjița pe Dăsnățuiul, Leimna, Livezile, Măceș, Magarez, Mancovăț, Melinești, Mihăița, Milești, Mischi, Moroslav, Muereni, Murta, Nedeia, Negoști, Negrești, Ohaba, Olar, Orez pe Jiu, Obedinul, Orihești, Pade, Panaghia, Perdești, Petroșlii, Piscu, Pleșoiul, pe râul Sersca, care se varsă în Belotă, Plopul, Closca, Poiana pe Gilort, Popoști, Potbanița, Puțuri, Rastu, Reci, Redేశor, Rojiștea pe stânga Jiului, Rotunda, Sadova (mănăstirea), Secui, Șegarcea (Schitul), Semenicul de jos, Semenicul de sus, Seval, Siera, Șipor, Spahi, Struja, Târna, Târnavă (Schitul), Tingurești, Torog, Ungurel, Uniul, Urâți, Urzica Mare, Vârla (Schitul), Vurci, Zdegla.

Satele fără locuitori sunt următoarele:

Băilești, Belezin, Buban, Ceroul, Creșani, Crușor, Cura, Dâlga, Dreceni, Drenic, Florești, Gârbova, Goieni, Izvoru, Iosemsoi, Jiurjița, Leitești, Leoveni, Linteni, Lipov, Măceșul, Mălăești, Moțăței, Murșani, Odobeni, Padina lângă Dunăre, Percu Surpat, Poiana, Pomelsiu pe Jiu, Povar, Raboda, Rojiștea, pe dreapta Jiului, Saca, Sălcuța, Spini, Strâmba, Tesiac, Torfura, Urzica Mică, Urzicuța, Vlădueni, Vulcan, Vuleșteni.

(Sfârșitul în numărul viitor).

Ioan C. Băcilă.

„Craiova în veacul trecut”

(Inceputul sec. XIX-a)

Fără a avea pretenția de a fi un istoric, am cercetat și eu trecutul neamului nostru, ca și trecutul orașului căruia îi aparțin, călcând astfel pe urmele regretatului bătrân, avocatul Aug. Pessacov, un pasionat cercetător al istoriei Craiovei.

Resultat al acestor cercetări¹⁾, este și comunicarea de astăzi.

Despre Craiova, în veacul trecut, sunt multe de spus. Și numai cine a cercetat acest trecut, cine a prins firul neîntrerupt al faptelor și evenimentelor ce s'au scurs în lungul vremurilor, poate să povestească atâtea lucruri însemnate, asupra cărora s'a așternut desăvârșită uitare a oamenilor și vitregia vremurilor.

Sunt fapte de frumusețe, sunt fapte de glorie, a acelor vremi; dar sunt și fapte de reștriște, de durere, de multe și ne-numărate nevoi care au sbuciumat viața acestui oraș și a locuitorilor lui; Și unele și altele trebuiesc cunoscute, căci numai așa putem ști și binele, dar și tot amarul acestor vremi îndurate de moșii și strămoșii noștri, de aceia care primind în secolul XVI-a moștenirea Craioveștilor, au pățimit în veacul trecut „urgie înfricoșărilor stăpânitori dela Dunăre”, pentru a ne da, nouă celor din vremurile mai noi, posibilitatea să ne mândrim cu aceia cu suntem, astăzi.

* * *

Dela început intrând în sobiectul comunicării noastre, ne punem o întrebare, la care trebuie să dăm un răspuns. Pe unde să fi fost vechea limită a orașului nostru la începutul veacului trecut? Cu alte cuvinte care era întinderea Craiovei în acest timp, întindere ce sub nici un raport nu se poate asemăna cu aceia de astăzi.

Reconstituind-o, după vechile documente ale timpului și însemnările din diferite procese, putem preciza astfel: către partea

¹⁾ Care au servit pentru a desvolta conferința cu acelaș nume, ținută la „Prietenii Științei”, în ziua de 21 Oct. 1923.

de sud, marginea Craiovei era cam' pe unde este astăzi pârâul Tabacilor, începând din drumul „Diului“, ținând drept marginea acestui pârâu până în isvorul dela Oota și urcând în sus pe la biserica cu același nume, unde era cealaltă margine a orașului, — „siliștea Craiovei“ — ce făcea parte din moșia Domnească a orașului, pe lângă drumul Caracalului.

Intr'un act vechiu din 1797, prin care jupân Hristea Belivacă, neguțator bogat și ctitor al bisericei Sf. Nicolae (Belivacă), cumpără un loc de zalhana dela Stoian sin Tudor Kintescu, se arată că locul ce cumpără se învecinează cu locurile ce tot acesta cumpăraseră mai înainte, tot pentru „zalhanale“, dela Spătarul Geanoglu, loc ce mergea în lățime „până în gardul Tabacilor peste pârâu în sălcile ce sânt în gard“.¹⁾

Acest loc, care era destul de întins, — existent și astăzi (locul Geblescu din str. Petru Rareș, în vale până în str. Tabaci), era atunci situat la extremitatea despre miazăzi a orașului și servea de loc de zalhana, adică un loc unde se tăia vite. Pe acest loc situat lângă pârâul Tabacilor, Hristea Belivacă își făcuse un șopron unde tăia oi, și alte vite, și i se zicea „zalhanaua Belivacă“, — spune un contemporan, care opucase acele vremi, într'un vechiu proces perindat mulți ani înaintea instanțelor judecătorești, pentru proprietatea acestui loc, între moștenitorii lui Belivacă și Primăria Craiovei.

Alături de acest loc întins, pe care mai în urmă au fost grădinăriile lui Anghel Constandin²⁾ și mai apoi „săpunăriile“ lui Nae Atanasiu, Stancu Dumitriu și Ștefan Dumitru Sârbu, se întindea până în pârâu și până la fântânile Părului, iar în sus până în drumul din „coasta Părului“, — locul orașului, unde se strângeau vitele mahalalelor, pentru pășunat și odihnă. Acestei părți din oraș i se zicea „zăcătoarea vitelor“, așa cum a fost cunoscută până mult târziu de epoca de care ne ocupăm, după

¹⁾ Act, din procesul dintre Primăria Craiova și Ștefan Geblescu. Originalul în posesia moșt. def. St. Geblescu. Copie, tradusă de Arhivele Statului, la dosarul acestui proces.

²⁾ Ginerile lui Nicolae Hristea (Belivacă), aceleași acte din procesul de mai sus.

cum rezultă din spusele aceluiași contemporan, bătrânul Alecu Andreescu, din relațiile căruia dăm aceste știri.

Pe lângă pârâul Tabacilor, erau numai mici bordeie risipite ici—colo, până aproape de „Oota“, bordeie în care încă de pe atunci meșterii tăbăcari își lucrau, în dubele lor primitive, tăbăcitul pieilor. La zalhanaua lui Hristea Belivacă se tăiau vitele, iar meșterii tăbăcari cumpărau de aci pieile și le treceau peste pârâu, unde — și aveau zăcătorile lor de argăsit.

În deal de fântânile Oota, unde se afla noua zidită biserica „Maica Domnului“, pe locurile libere ale ctitorului Clucerul Brăiloiu³⁾, — ce se întindeau până în „siliștea Craiovei“ și până în drumul Caracalului, marginea orașului mergea pe lângă pădurea cea mare — ce se mai vede și astăzi — din spre bariera cu „crucea de piatră“⁴⁾ către „moșia Craiovei“; — isbind în siliștea orașului — despre care vorbesc numeroasele acte din acele vremuri — punând-o imediat ca vecinătate în partea despre sud-vest a orașului.

Pe la 1800, nu se pomenea nici o casă pe aci. Câmpii și loc de pășune, cât se putea cuprinde cu ochii și cât ținea hotarul moșiei Domnești a Craiovei, despre care ne vorbește atât de lămurit ocolnică din 1761 a boerilor Radu Socoteanu Șetrar și biv-vel Medelnicir Fota Vlădoianu⁵⁾ numiți de Divanul Craiovei ca să facă hotărnicia acestei moșii și să-i descopere semnele ei cele vechi.

Abia mai târziu, după 1830 începu pe locurile bisericei „Maica Domnului Oota“, să se facă mici case (bördeie), „plătindu-se embatic către sfânta biserică“⁶⁾ și astfel se putu înfiripa spre această margine a orașului, mai multe case, ce se înmulțiră încetul cu încetul până când în timpurile mai noi, ajunse de se formă un întreg cartier al Craiovei, cu stradele de astăzi: Poterași, General Magheru, Prudenței, Domnul Tudor, etc.

³⁾ V. N. Iorga. Inscriptii din bisericile României II, p. 70.

⁴⁾ Fosta proprietate a farmacistului Glatz, azi a moștenitorului Părvulescu.

⁵⁾ Act reprodus în întregime în „Notițe Istorice“ de A. Pessacov.

⁶⁾ V. Registru de plata embaticurilor ale bisericei „Oota“.

Pe vremea ce ne preocupă, „Târgul de afară“ nu era acolo unde se găsește azi, ci în altă parte. Pe aci era câmp liber, care se întindea către toată partea stradei Cuza Vodă, din spatele bisericii Postelnicu-Firu și a mahalalei zisă a „Dudulenilor“, până către biserica Pitarului Ion Hârșu, în spatele căreia se aflau marile locuri ale acestui boer și numeroasele bordeie ale robilor lui. Între această câmpie spre mahalaua Dudulenilor, nu atât de întinsă cât este astăzi, cam pe unde vine strada Știrbei Vodă⁷⁾ era „Târgul de afară al Craiovei“, unde în „șandramale“ cu chip de prăvălii, în șetre sau băraci de scânduri, se făcea negoțul Craiovei, până pe la 1850, când târgul a fost mutat de aci odată cu întinderea orașului și creșterea populației Craiovei.

Dincolo de biserica Pitarului Hârșu, era marginea orașului, pe valea lui Opincă,—astăzi strada Rahovei,—locuită și ea de robii boerilor sau de calicimea Craiovei, în bordeie și mici căscioare de pământ.

În sus de valea lui Opincă, către Sfântul Gheorghe, ctitoriu neguțătorului Milcu Stoenescu⁸⁾ dădea de marginea orașului, pe „brazda Craiovei“, denumire rămasă și astăzi, și care cuprindea toată limita dela Nord—Est, în special porțiunea dintre strada Amaradia și Sf. Gheorghe Nou.

Pe aci, trecuse cândva un drum vechiu,—foarte probabil un val roman, după cum l'a stabilit cercetările istorice⁹⁾ începând aproape de Dunăre, dela Severin, apoi intrând în județul nostru și în urmă în Craiova prin Nord—Estul său, tăind în două mahalaua Sf. Nicolae-Belivacă, apoi strada Amaradia și îndreptându-se în lungul marginii Craiovei, până la extremitatea de către răsărit, prin comuna Ghercești spre Olt, trecând de aci în Muntenia și mai departe în Moldova și Basarabia până la Nistru.

⁷⁾ Act de vânzare din 1830. V. inscripția bisericii *Hagi Enuși* în N. Iorga o c. p. 61, unde se arată că biserica aceasta „se numește Târgul de afară“ fiindcă era în apropierea locului unde se făcea atunci acest târg al orașului.

⁸⁾ Aceleași inscripții, p. 60.

⁹⁾ V. în această privință studiul d-lui Alex. T. Dumitrescu în Revista p. istorie, arheologie și filologie XIV. Buc. 1914 pp. 14—15, și documentele acolo citate.

Acest val de pământ, acest drum lat de 8 pași pe vremuri, astăzi mai tot pierdut, cotit pe ici, pe colo, este acea brazdă despre care se tot vorbește și astăzi în această parte a orașului,—este vechea margine a orașului, zisă **brazda a lui Novac**, sau drumul lui **Ler Împărat**, ori **brazda Împărătească**, pe care ar fi tras-o **Ler Împărat**, când a trecut cu oastea sa dela apus către răsărit la Ierusalim¹⁰⁾ Legendă sau adevăr, este însă stabilit că în foarte multe acte vechi, chiar după 1850, unde era vorba de vânzări sau strămutări de proprietăți, dinspre această parte a orașului, am găsit pusă ca limită a proprietăților, „șanțul“ sau „drumul vechiu“ ce trece prin mahala. Credem că nu poate fi vorba decât de acest vechiu drum roman, care a trăit în mintea Craiovenilor sub diferite numiri, și care forma în partea de nord limita orașului, alături sau chiar în trupul moșiei Domnești a Craiovei.

Ceva mai sus de biserica lui Hristea Belivacă, se întindea locurile marilor boeri: Cornea Brăiloiu și Obedeianului. Ele se isbeau în moșia Domnească a Craiovei și mergeau până în pârâul Potbanița dela fântâna Obedeianului și lacul lui Corniță Brăiloiu: care nu este alt, decât heleșteul „Cornițoiu“ din vremurile mai noi ale Craiovei, loc de petrecere pentru populația marginase, până în zilele noastre.

Plecând de aci în jos, limita Craiovei se oprea pe povârnișul de deal care coboară dela casele Brăiloiilor și Bengestilor către bălțile lui Geanoglu, rămase din vechea mlaștină a moșiei Craiovei cea legendară¹¹⁾ Aci se întâlneau fânețele Spătarului Geanoglu cu moșia Craiovița a mănăstirii Hurezului¹²⁾ și cu moșia Domnească a Craiovei, mergând toate în linie dreaptă până dincolo de livezile lui Chiriac Gaianu, pe locul căruia se ridica încă de câțiva ani mândra ctitorie a lui Hagi Gheorghe Ioan și a Clucerului Fotescu,—Maica Precista dela Dudu.

De aci, prin livezi de duzi, tot în coborâș, se mergea spre Sfântu Dumitru Băneasa, vechea podoabă istorică a Craiovei, neterminată nici astăzi, unde pe înălțimea dinspre Jiu, se găsea

¹⁰⁾ Vd. A. T. Laurian, în «Magazinul Istoric», t. II, pag. 103.

¹¹⁾ *Legenda Craioviții* de Lucia P. Chițu în «La Petite Roumanie» No. 15 din 1900.

¹²⁾ N. Iorga. «Mănăstirea Hurezului» pp. 21—22.

la un loc, lângă ctitoria lui Matei Basarab, casele mari ale Basarabilor,¹³⁾ iar ceva mai departe fosta Curte Domnească a lui Mihai Viteazu, din vremea băniei lui la Craiova¹⁴⁾.

În dosul acestor curți și case mari boeresti, orașul se perdea în marginea fânețelor sau locurilor moșiei Domnești care-l înconjura peste tot, și mergea de se pierdea spre drumul Diului, către hanul Chintescului, la fântâna lui Matei Basarab, unde Domnul își pusese încă de mult, de pe la 1651, pisană la Domnească la fântâna de pe această moșie Basarabească.

Pe aci mergea drumul către Vidinul turcesc, spre „Diu”, drumul care aducea la Craiova sau ducea din Craiova, tot ce trebuia pentru neodihniții și neertătorii Pași Turcești din Vidin. Aceasta era calea de scurgere a tuturor relelor ce ne veneau de peste Dunăre.

Acum, când se cunoaște cât era întinsul Craiovei pe la 1800, să trecem mai departe, pentru a arăta în scurt care era situația socială și politică a orașului nostru acum 100 și mai bine de ani.

Bănie a Olteniei, încă din timpul strălucit al Craioveștilor, pe care ei o ridicase la acest însemnat rang dintr'un mic târgoșor, Craiova perduse sub Fanarioți puterea ei, ca și strălucirea ce-i dedese până aci Marii Bași ai Olteniei din secolul XVI-a, cu puternica lor personalitate politică în conducerea celor cinci județe din dreapta Oltului și uneori a Munteniei întregi.

Dela 1740, Craiova Bănie poate să fie socotită ca existând numai cu numele. De fapt, dela această dată Băniei Craiovei nu mai stăteau la Craiova, ci lângă scaunul Domnesc. Locul lor aipi îl ținea Caimacamul Craiovei, care este „Locotenent Domnesc”, — administrează Oltenia, și deci și Craiova, în numele, Domnului și judecă în locul acestuia la Divanul Băniei.

Se păstra numai ca normă pentru câțva timp ca unul din

¹³⁾ Fostul local al Școlii Normale de Învățătoare, iar acum de curând al Seminarului teologic din Craiova, — mult transformat în forma lor de acum.

¹⁴⁾ Pe locul caselor din strada Ulise Boldescu (fosta Sf. Dumitru) proprietatea D-lui Mișu N. Popp și locurile de alături.

boerii de frunte ai Craiovei să fie numit Caimacam. Astfel găsim pe Constantin Obedeanu (pe la 1740), fostul Consilier Imperial sub Austriaci, mare și bogat Craiovean din familia Obedeanu, ctitorul bisericii cu același nume din orașul nostru, — pe Constantin Strâmbeanu, iarăși fost Consilier Imperial Austriac, pe Constantin Bengescu, din marea familie a Bengesților, pe Pandele Otetelișanu, pe Stolnicul Diamandi, pe Clucerul Grigorie Razu, și chiar pe Hagi Stan Jianu, marele boer oltean, prigonit de Mavrogheni și de Turci, numit în această demnitate de către Austriaci în 1789, când Oltenia fu din nou iarăși pentru doi ani de zile sub ocupațiune austriacă¹⁵⁾.

În vremurile ce ne preocupă, către 1800, găsim la Craiova, Caimacam, încă de la 1797, pe biv-vel Postelnicul Costache Caragea, iar mai târziu după 1802 pe unchiul lui Vodă Șuțu, Postelnicul Samurcaș. Lui Samurcaș îi urmă în 1808 Serdarul Alexandru Ghica până către sfârșitul anului 1811¹⁶⁾. În timpul ocupației Rusești până la 1812, Caimacam al Craiovei, fu Manolache Lahovari; lui îi urmă la această mare dregătorie Manolache Grădișteanu, ginerele lui Constantin Știrbey; iar acestuia îi succedă Constantin Dudescu, bogatul boer muntean, care își cumpără Căimăcămia cu 1000 galbeni și o ținu până la venirea lui Caragea, ca Domn al Munteniei¹⁷⁾.

Sub Vodă Ioan Caragea, care veni la Domnie în 1812, găsim cele mai multe schimbări și numiri de Caimacami, la Craiova. Odată cu numirea lui Const. Filipescu ca Mare Ban al Craiovei (19 Decembrie 1812), se numi Caimacam la 1 Ianuarie 1813, grecul Gh. Arghiropol, „boer înțelept, cu bun ipolipsis și cercat în slujbele domnești”¹⁸⁾. I se dădu leafă în moneda de pe atunci, cam 1000 lei pe lună.

Ca titlu de curiositate istorică, redăm cartea domnească,

¹⁵⁾ V. N. Iorga. „Ocupațiunea Austriacă în Oltenia” 1789—1791. A. A. R. t. XXXIII, p. 13.

¹⁶⁾ Cf. Pomelnicul bisericii Sf. Ioan-Hera din Craiova.

¹⁷⁾ V. N. Iorga. „Studii și Documente”, VIII. Prefața XXXIV.

¹⁸⁾ V. Urechia. „Justiția sub Caragea”. A. A. R. p. 25. Acest Arghiropol, era ginerele lui Caragea. (Cfr. C. D. Aricescu: «Istoria Revoluției pela 1821», p. 2).

ofisul, prin care Vodă Caragea aduce la cunoștința boerilor de la Craiova, numirea acestuia în dregătoria de Caimacam:

„Cinstiților și credincioșilor boerilor. Domniei mele i Dumné Vóstră Divaniților și tuturilor boerilor de la Craiova, Sănătate. Facem Dumné Vóstră în știre că-am orânduit Domnia mea Caimacam aici la Craiova i la cinci județe ot peste Olt, pe D-lui cinstit și credincios boiarul Domniei mele biv-Vel Ban Gheorghe Arghiropol (boer înțelept și cu ipolipsis către Domnia mea) fiind cercat în slujbele Domniei mele, căruia i-am dat pe larg domneștele noastre învățături și cuvincioasele porunci, după și care sîntem nădăjduiți pentru ocârmuirea trebilor din partea locului, ca prin silința și sîrguința dumnealui, se va urma întru toate întocmai după voința și bun cugețul Domniei mele, care asemenea privește și asupra Domniei voastre i a obștiei celor credincioși locuitori. Drept aceia vă poruncim Domnia mea ca să-l cunoașteți pe D-lui mai sus numitul boer de Caimacam, dându-i căzuta cînte și ascultare ca unui Epitrop al Domniei mele, și sîrguindu-vă împreună cu Dumnealui de a se păzi buna orânduială la căutarea trebilor de judecăți ale Divanului nostru de acolo, ca prin silința Dumnealui și a Dumneavoastră a Divaniților cu unirea cea cea cuvincioasă să se urmeze fără întârziere ca să nu să zăbovească, cheltuindu-se și pierzându-se vremea muncilor“.
1813 Ianuarie 13¹⁹⁾.

Frumoase vorbe, dar rele timpuri, putem zice!

Cum era peste tot locul, așa va fi fost în acel timp și la Craiova, de și Vodă Caragea, venind Domn după administrația ocupației rusești, voia—poate, cu tot dinadinsul—să dea și Craiovei și celor 5 județe ale Olteniei o mai bună administrație.

Gh. Arghiropol, numit Caimacam al Craiovei cu 1000 lei pe lună,—o sumă foarte mare pe acele vremii,—se îmbolnăvește „din pricina aerului“ și cere să fie înlocuit, pentru ca

¹⁹⁾ V. Urechia, o. c. p. 25.

ducându-se la București, să-și poată căuta de sănătate.²⁰⁾ Caragea Vodă, numește în locu-i un alt grec,—de care era atunci plină țara—pe biv-vel Postelnicul Nicolae Scanavi, iarăși „boer înțelept, cu bun ipolipsis către Domnie, fiind cercat în slujbe²¹⁾ Acesta stă la Craiova, Caimacam de la 5 Iulie 1813, până la 17 Martie 1815. Tot din cauză de „trupească slăbiciune“, Scanavi este rechemat la București, și înlocuit la Martie 1815 prin Vornicul Costache Samurcaș.²²⁾ Nici acesta nu stă mult, căci se îmbolnăvește și el, iar la 24 Mai 1816, este înlocuit la nefericita Căimăcămie a Craiovei prin Vel-Spătarul Costache Șuțu. Șuțu nu stătu în Craiova nici un an, și fără să se mai îmbolnăvească, cum era obiceiul, este înlocuit la Căimăcămie prin biv-vel Spătarul Nicolae Șuțu, frate sau văr al său²³⁾. După 15 luni și acesta este schumbat cu un alt grec, Postelnicul Lucache Arghiropol, „boer practicos și vechiu în slujbele altor frați Domni, cu bun ipolipsis, cercat și de însăși Caragea în Domnia sa.“²⁴⁾ Arghiropol fu numit Caimacam la 18 August 1818 și peste trei luni și plecă: Nu se știe din ce cauză, fiindcă documentele nu ni spun. Veni însă, în locul său la 20 Noembrie, tot un grec, biv-vel Vistierul Grigorie Romanitis.²⁵⁾

Caragea Vodă părăsise Domnia Munteniei încă din Sept. 1818, lăsând conducerea Țării unui Comitet de boeri, în frunte cu Mitropolitul. Turcă, după cererea boerilor, numără Domn în Țara Românească pe bătrânul Alecu Șuțu.

În aceste vremuri turburi, în care țara noastră fu o simplă jucărie în mâna Turcilor sau Rușilor,—la Craiova fu numit în 1819 Caimacam, biv-vel Spătarul Gheorghe Șuțu²⁶⁾, iar

²⁰⁾ V. Urechia, o. c. p. 27.

²¹⁾ V. Urechia, o. c. p. 27.

²²⁾ V. Urechia, o. c. p. 29.

²³⁾ V. Urechia, o. c. p. 31.

²⁴⁾ V. Urechia, o. c. p. 32.

²⁵⁾ V. Urechia, o. c. p. 33. Acesta fu numai locșitor al Caimacamului „vechit“.

²⁶⁾ V. N. Iorga, „Situația agrară, economică și socială a Olteniei“, în epoca lui Tudor Vladimirescu, p. 115.

în 1820 biv-vel Postelnicul Ion Tipaldos (Depalta)²⁷⁾. După aceea se numi Vornicul Costache Samurcaș, ce mai fusese Caimacam în 1815, și pe care-l găsim și în anul 1821 în timpul revoluției lui Tugor Vladimirescu, trimis aici, cu expresă misiune „de a potoli și proprii cugetul cel rău al numitului Sluger (Tudor Vladimirescu) și al tovarășilor săi”²⁸⁾.

După înăbușirea revoluției lui Tudor, urmă ocupația turcească, apoi numirea lui Grigorie Ghică ca Domn. Boerii Olteni, dintr'un sentiment de mândrie locală, cerură să le numească Caimacam, ca mai înainte vreme, un boer Craiovean. Dar Vodă nu le primi rugăciunea, și le trimise Caimacam pe boerul Alexandru Nenciulescu, din familia Nenciuleștilor.²⁹⁾ În Ianuarie 1823 el fu înlocuit, pentru că nu primise amestecul celor dela Domnie în trebile Caimacamiei, cu biv-vel Logofăt Constantin Câmpineanu, boer de frunte al țării.³⁰⁾ Lui Câmpineanu îi succedă în 1824 biv-vel Hatmanul Dimitrie Ralet³¹⁾, iar acestaia biv-vel Hatmanul Costache Ghica, care păstră scaunul de Caimacam până pe la 1830, când fu înlocuit cu biv-vel Dvornicul Alexandru Scarlat Ghica,³²⁾ ce pare a fi cel din urmă Caimacam la Craiova, din'aintea ocupației Rusești, sub care ocupație, administrația țării fu condusă de un Divan al boerilor, președenția și conducerea de fapt având-o generalul rus Paul Dimitrievici Kiseleff. Aceasta, cu concursul lui Barbu Știrbey. Domnul de mai târziu al Munteniei, Consilierul său intim și Ministru de Interne în 1830, elaboră regulamentul organic al Munteniei, cu noile norme administrative.

Căimăcămia Craiovei.—Bănia cea veche și mândră,—încetă de a mai apare de acum înainte în actele oficiale. Regulamentul Organic din 1831, o desființă.

Rangul boeresc de Ban sau Mare Ban, mai subsistă puțin,

²⁷⁾ Vd. N. Iorga. „Situția agrară, economică și socială a Olteniei, în epoca lui Tudor Vladimirescu”, p. 115.

²⁸⁾ Vd. C. D. Aricescu, o. c. p. 73

²⁹⁾ Vd. N. Iorga. „Studii și Documente” VII. Prefața p. LIX.

³⁰⁾ Idem o. c. aceeași prefață.

³¹⁾ Idem o. c. p. 131.

³²⁾ Vd. N. Iorga. «Correspondența lui D. Aman», p. 129.

purtat doar de aceia cari-l mai apucase, spre a fi desființat definitiv odată cu Constituția modernă, care șterse orice urmă de privilegiu boeresc.

Pentru noi cei de astăzi, Bănia Craiovei a încetat de mult. De aceia ni se pare și așa de veche. Un secol trecut, de când ea nu mai există. Dar avem aproape trei secole, de când Craioveștii o înfințară aici la Craiova, pentru ei și urmașii lor, ea a strălucit cu o putere neînchăpuit de mare, putere care a făcut-o să nu piară nici astăzi din amintirea noastră și să rămână pe vecie în istoria țării ca o epocă de glorie locală.

(Va urma).

G. Mil. Demetrescu

„Hore voinicești” din Bănat

Comunicat de: R. S. Molin, Timișoara

Vintilă Vodă

Această baladă populară, cunoscută la țară numai pân'la anii 1850—1860, a fost culeasă de N. Lupu în prejurul Timișorii și publicată la Viena în cercul dela România Jună la anii 1865—1866.

Originea ei, de căutat pe la Comloșul-mare, zis și Comloșul-Bănățan. Comloșenii, azi peste zece mii de suflete, sunt cei mai curați Olteni și din urmași de panduri.

Nu știu dacă este cunoscută în Oltenia. Și ar fi de un deosebit interes dacă s'ar găsi o variantă în județele dintre Olt și Severin.

Vintilă Vodă a domnit dela 1533—1535 și se numește Vintilă Vodă dela Slatina,—așa zice culegătorul acestei balade. A ucis pe mulți boieri și în anul ultim al domniei a călătorit la Craiova, unde a făcut o vânătoare de cerbi, la care plănuia să mai ucidă vr'o câțiva, însă simțindu-se planul lui Vodă, boierii îl uciseră pe malul Jiului. În Banat Vintilă e nume de batjocură. (Nota marginală a baladei).

Susu frundia mărunță
Iosu cale batută, —
Dar' de ce-i batută?
Totu de lume multa,
De-unu carvanu domnescu,
Si negustorescu
Ce-i acoperitu,
Cu pocrovu negritu
Lungu pana'n pamentu
Flusturandu la ventu, —
Si-lu trag calusiei
Că corbi negrisiei,
Iuti că nesce smei!
Cine se cară,
Si'n carvanu eră?
— Domnu Vintila Voda,
Cu tóta-a lui ródă
Dragi coconii lui,
Si cu dóm'n'a lui!
Carulu, cine-lu mana?
Mai de-o septemana!
— Carulu mi-lu mană
Pan' se osteniă,
Totu Savoia Siuiculu
Si polcovniculu!
Dar' Voda Vintila
Far' de nici o sila,
Lui Siuicu graiă:
«Gicitórea mea,
De n'o vei ghici,
Bine nu ti-a fi:
Ce frundia se bate?
Candu iesimu d'in nópte
In versatu de diori
Pela cantatori?!»

Si Siuicu graiă:
«Déca 'ntrebi asia, —
In versatu de diori
Pela cantatori,
Bate mi se bate
Si se da pe spate
Frundi'a perului
Perului bogatului!»
— Dar' de ce se bate?
«Bate mi se bate
Că-i la fôia 'ngusta,
Si la códa, lunga!»
Siuicu se mană,
Pe Voda 'ntreba:
„Tu Voda Vintila
Raspunde-mi de sila,
Ce mi se mai bate
Intra peptu si spate?»
Voda nu-i ghiciă,
Siuicu 'i graiă:
Bate mi se bate,
Intra peptu si spate
Anim'a din tine,
Ean tiene-te bine!¹⁾
Siuicu ce facea?
Palosul tragea,
Anima-i 'mpungea,
Lui și domnei lui,
Și la pruncii lui!²⁾
Siuicu ce facea?
Elu că se ducea,
Ca sê povestésca
Hor'a volnicésca
'N tiéra romanésca!

Oltenia Preistorică

Noui date cu privire la ceramica cordată

In două rânduri m'am mai ocupat cu chestiunea ceramice cordate (adică: cu șnur, în chipul unei sfori răsucite), din fosta Ungaria ¹⁾.

M. Hörnes a pus la îndoială exactitatea datelor mele ²⁾.

Eu pe vremea aceea fiind în războiu, abia în 1918, am putut lua cunoștință de obiecțiunile D-sale și numai în 1919, le-am putut întări datele mele ³⁾, accentuând că în colecția S. Torma din Muzeul

¹⁾ Dolgozatok-Travaux v. 1914, p. 418 și VI 1915, p. 1.

²⁾ Wiener Prähistorische Zeitschrift II 1915 și M. Hörnes: Urgeschichte der bildenden Kunst, ed. II-a, p. 607—608.

³⁾ Dolgozatok-Travaux v. 1919, p. 147—149.

Ardelean, între fundurile de oală se află mai multe bucăți, pe care se pot constata urmele șnurului, având aici a face cu un fenomen pur tehnic, înainte de a se fi dezvoltat stilul de decorare cu apăsarea șnurului în argila moale.

Sunt foarte mulțumitor prietenului meu d-r. *Francisc László*, custode al muzeului din Sf. Gheorghe, care îmi trimite trei bucăți de hârburi (cioburi), împodobite cu șnur, încă nepublicate, pe care le reproducem aici. Tustrele sunt în posesiunea muzeului secuesc din Sf. Gheorghe și tustrele s'au găsit în județul Trei-Scaune. (Vezi gravurile din pagina precedentă).

No. 1. E un hârb dintr'un ulcior cu două toarte. S'a aflat între Sf. Gheorghe și Ghidfalău pe malul stâng al Oltului, unde D-l *László* a descoperit înainte de războiu, 38 de locuințe subterane. Ciobul aici reproduș s'a găsit în locuința No. 1.

No. 2. S'a aflat lângă Sf. Gheorghe, pe dealul numit *Örkö* (piatră de pază), într'o stațiune preistorică, ale cărei rămășițe corespund stratului superior din Ariușd.

No. 3. S'a găsit în hotarul numit „*Fünnenyes tető*” al comunei Malnaș. Aici nu s'au făcut săpături. D-l *László* e de părere însă că aici vom avea a face cu un strat premycenian, cu ceramică pictată, și cu unul aeneolitic.

Câteși trele bucățile arată o tehnică fină.

Chestiunea aceasta o las deschisă, rugând și pe conlucrătorii mei din vechiul Regat să controleze datele referitoare la acest capitol, după piesele ce vor fi având la dispoziție în diferitele colecțiuni din țară.

Cluj.

D-r Marton Roska.

Olărie înșforită în Oltenia

Pentru a face bucurie D-lui Dr. Roska, dau alături de rândurile D-sale, câteva știri mărunte cu privire la ceramica cordată (înfrumusețată prin întipărirea unei sfori împletite în lutul moale al vasului), cunoscută până acum în Oltenia. Ca unul ce singur a cercetat mai temeinic acest ornament pe pământul Daciei, cred că rândurile mele îi vor veni în ajutor pentru dezlegarea acestei chestiuni de artă decorativă.

De altfel rândurile mele nu sunt altceva decât o înștiințare, fără nici o pretenție a unor lucruri asemănătoare găsite în Oltenia și aflătoare astăzi la Muzeul Regional de Antichități și Etnografic al Prefecturii jud. Dolj.

* * *

La noi în Oltenia, fără îndoială, așezările preistorice depe **Botul-Mare** și **Botul-Mic**, de lângă **Coțofenii din Dos**, jud. Dolj, stau în fruntea celorlalte, în ceiace privește acest soi de înfrumusețare.

Aceste așezări alăturate au fost descoperite încă din 1915 de către Const. Bădescu—elev al Liceului Carol I din Craiova, pe atunci—acum administrator de plasă la Săcui.

În ziua de 26 August 1919, însoțind acolo pe D-l Dr. I. Andrieșescu și D-l Prof. Șt. Ciuceanu, am cules împreună des-tule cioburi și alte mărunțișuri, care, deocamdată, vorbesc de vremea aeneolitică. Cele 7 planșe cu lucruri dela Muzeu, ne dovedesc îndeajuns aceasta.

Ciob dela Coțofenii din Dos. 1/2.

Aici, pe lângă ornamentul liniar, foarte des întrebuințat, am găsit pe câteva cioburi pe cinci numai—și ornamentul cu pricina.

1. Ciob dintr'o mănșe lată a unui vas mare. Are dealungul mănșei—paralel cu marginile—opt dungi aproape paralele între ele; toate adâncite prin întipărirea unei sfori subțiri răsucite.

2. Ciob roșu, bine ars, bătut de ploi și cam șters, pe care însă se cunosc destul de lămurit patru dungii paralele, datorite întipăririi în pământul moale, a unei sfori mai grosuță.

3. Ciob, vânat în spătură, din partea lată a unui vas. Are trei dungii paralele, care se vede a fi fost umplute cu ceva alb. Dunga de jos e acoperită din loc în loc cu năsturei (5 la număr).

4. Partea de jos a unei mânuși de oală. Are dealungul mânușei, paralel cu marginile, patru dungii, dintre care cea din marginea stângă e acoperită din loc în loc cu năsturei (trei la număr). Marginea dreaptă, care va fi fost la fel, lipsește.

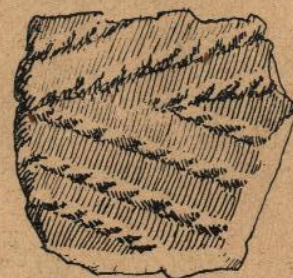
Ciob dela Coțofenii din Dos^{1/1}.

5. Altă bucată de mânușe, pe care se vede în chip cu totul lămurit, că numai cu sfoară răsucită s'a putut face acest fel de înflorituri. Dungile care au mers paralel cu marginea mânușei în dreapta, cum ajung sus se încovoae, mergând pe partea cealaltă, păstrând totuși în încovoetură regularitatea firului împletit.

Al doilea loc unde s'a găsit acest ornament, e așezarea depe **Piscul-Cornișorului**, de lângă Plopșor-Dolj. În a treia zi de Paști, în 1916, când am descoperit această așezare— a cărei înșănătate e cunoscută—între sumedenia de cioburi adunate depe deasupra arătorei a fost și unul înșforit.

E singurul cunoscut până acum, alături de unul cu valuri, ce s'a găsit în stratul de pământ negru de deasupra. La săpăturile ce au urmat în adâncime, străbătând straturile până

la 3 m. afunzime, unde s'a aflat pământul sănătos, nu s'au găsit alte asemenea cioburi. Este deci mai nou decât așezarea pe care o cred cel mult dela sfârșitul neoliticului, deci ciobul poate fi din vremea bronzului.

Ciob dela Piscul Cornișorului^{1/1}.

Tot așa, stingher, am găsit la Plenița, pe valea Fântânilor, un ciob mare, pe care se cunosc—ca și la cel dela Plopșor,—unghiuri paralele. Cum am arătat în altă parte, aici mă aflu în vârsta bronzului, deci și ciobul nostru nu poate fi din altă vreme.

Ciob dela Plenița.^{1/2}

Afară de acesta, tot la Plenița, în Dealul Cimitirului, am găsit un asemenea ciob înșforit. Ținând socoteală că în același strat în care am găsit ciobul cu pricina, s'au găsit și tiparele din

vârsta bronzului, publicate de mine în „Oltenia“, Fascioara 4-a, înflorirea cu sfoara o găsim aici în plină vârstă a bronzului.

În afară de aceste trei locuși din județul Dolj, țin să po-menesc în treacăt că dela **Ostrovul-Corbului**-Mehedinți avem în muzeu trei cioburi care se par a fi înșforite, dar pe două negre se vede că adânciturile sunt făcute cu un vârf tare, ascuțit, iar pe altul adânciturile regulate făcute tot cu un lucru tare, neted, dau lămurit înfățișarea întipăririi unei sfori mai groase cu împletitura deasă. Un ochi mai băgător de seamă însă, vede că

Cioburi dela Ostrovul Corbului.—1 a ciob cu înflorire asemănătoare înșforirii.—2 a. buză de vas cu înflorire asemenea.—2 b. buza de vas văzută în retez.

pe aceste cioburi e departe să avem adevărata înflorire cu sfoară, dar faptul acesta ne dovedește, dupe cum spune D-l D-r R. Marton, că asemenea cioburi „avec un pseudo-ornement cordé... prouvent indirectement l'ornement cordé“. *Dolgozatok* 1914, V. p. 435.

Acestea sunt deocamdată cele câteva însemnări, ce am avut de adăugat la rugămintea D-lui R. Marton, și nu le socotesc de prisos.

Se știe că „ceramica în șnur răspândită cu prisosință în Europa centrală, în regiunea carpato-balcanică e rară și de o întrebuințare secundară, (*Andrieșescu*, Contribuție la Dacia înainte de Romani, p. 78). La noi până acum, acest soi de înfrumusețare n'a fost cunoscut decât la Cucuteni, iar înșforire neadevărată la Calomfirești și Bălaci (id. ibid).

Până acum se desprinde constatarea că această înflorire se ivește în Oltenia odată cu sfârșitul neoliticului, dăinuind până în plină vârstă a bronzului.

În toate locurile însă acest fel de înfrumusețare nu se bucură de o prea mare întrebuințare. Având prea puține locuri, nu încerc să privesc răspândirea geografică, iar pentru legăturile cu ținuturile înconjurătoare, îmi lipsesc cărțile trebuincioase.

Las dar și eu la rându-mi deschisă această cercetare, și când ni se va mai înștiința și din alte părți olărie înșforită, vom mai vorbi.

Ploșor.

Cioburi încrustate în alb

Insemnez în treacăt că pe unele cioburi, mai ales la Ostrovul Corbului, se întâlnește destul de des ornamentul cu încrustare în alb, care după părerea lui *Sophus Müller* p. 24 își are o bârșia în țările de miazăzi. Cum în părțile noastre acest fel de înfrumusețare se ivește cam către sfârșitul neoliticului, și cum ne aflăm la răspântia înrăurilor de miazăzi și răsărit, se vede bine că e venit dinspre răsărit.

Felul cum se înfrumuseța este ușor de înțeles. Așa, dupe ce sgăriau în lutul moale înfloriturile dorite, dupe uscare le umpleau cu această materie albă văroasă.

Ploșor.

Obsidiană în Oltenia

Între rocele cu structură vitroasă, cu toți cunoaștem obsidiana, acea sticlă vulcanică sau sticlă naturală, de culoare negricioasă, câte-odată apoape opacă, verde închisă, sau chiar limpede ca geamul. Are prea puțin cuarț, și rareori, la microscop, de-abea se bagă de samă un început de cristalizare.

În Europa avem obsidiană în Holanda, Franța, Boemia, Ungaria, Italia și Grecia, apoi în afară de Europa o găsim în Siberia, Armenia rusească, Mexic, Columbia, Japonia și altele. De la începutul neoliticului și mai ales în eneolitic și începutul epocii de bronz, silixul începe să fie înlocuit cu obsidiana.

Spărgându-se lezne în fășii cu tăiușuri și ascuțișuri, preistoricii o utilizează pentru trebuințele lor, răspândind-o astfel și în părțile unde această rocă nu se găsea.

Ținând socoteala că, nu în toate zăcămintele obsidiana are aceeași culoare, că se poate dar deosebi obsidiana dintr'un loc de cea din altul, vedem ușurința cu care se poate urmări comerțul preistoric.

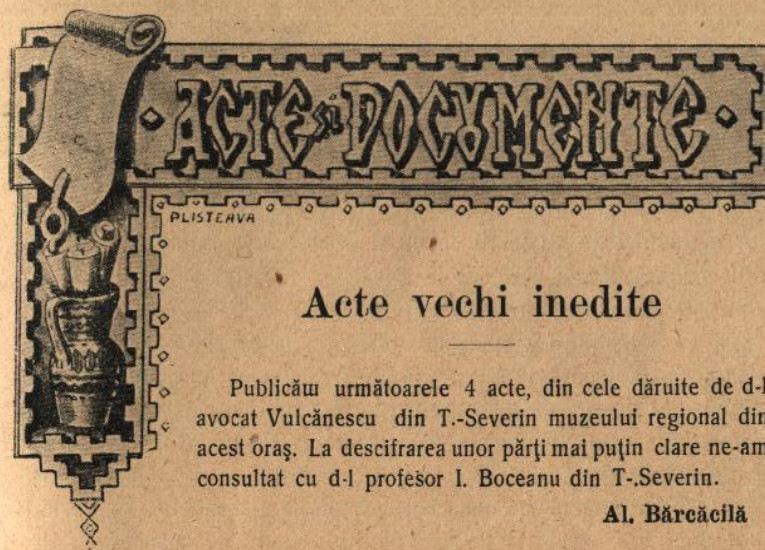
Oltenia fiind aproape de Ungaria și de insulele grecești, în care se găsește obsidiana, nu ar trebui să fie lucru de mirare dacă am găsi și aici obiecte lucrate din astă rocă. Dar până acum nu cunosc în Oltenia decât o custurice găsită de D-l Bărcăcilă la Ostrovul Corbului-Mehedinți—azi aflătoare în muzeul Liceului Traian din Severin—și o spărtură micșoară găsită pe câmp la locul numit „Pricină” depe moșia Suharu-Dolj.

Ca unul ce nu-mi este la îndemână Bibliografia arheologică ungurească,—deși zăcămintul din Ungaria ca și altele „parcă a fi fost foarte puțin exploatate și puse în folos; numai pentru trebuințele locale” (Morgan), având în vedere că sunt negricioase, aproape opace, cred că bucățile rătăcite pela noi sunt venite dela miazăzi, din arhipelagul grecesc.

Rămâne ca neînsemnatele mele rânduri, să fie întregite de către D-l Dr. Roska Marton,—care în numărul 10. an. II din Arhive, pomenia de obsidiană la pag. 467, și care cunoaște și-l este la îndemână întreaga bibliografie arheologică preistorică ungurească—spunându-ne locul unde este zăcămintul de obsidiană în Ungaria, culoarea obsidiane și orice ar crede D-sa că ar fi de oarecare însemnatate pentru arheologia preistorică olteană.

Bibliografie:

1. D-l I. P. Voitești, Elemente de geologie generală, Buc. 1921.
2. Jacques de Morgan, L'Humanité préhistorique, Paris 1921.
3. Joseph Déchelette, Manuel d'archéologie préhistorique, Paris 1908.

Acte vechi inedite

Publicăm următoarele 4 acte, din cele dăruite de d-l avocat Vulcănescu din T.-Severin muzeului regional din acest oraș. La descifrarea unor părți mai puțin clare ne-am consultat cu d-l profesor I. Boceanu din T.-Severin.

Al. Bărcăcilă

1).—*Jupan Lupul Buliga Vel Capitan* ¹⁾ scris-am cartea nostre acestui omă *Bălaci ot Nădanova* cum se-și ție moșiea din sată din *Dălanți* ²⁾ ce are de cumpărătură; pentru c'au părăt *Bălaci* cu *Radulă Croitorul* pântru acea moșie naintea nostre, noi amă judecat pre lege și pre dreptate; ș'au luatū 6 omeni buni anume: *Mihna ot Crive...*, *i Palhărū ot Ckiva*, *i Frăfilă ot Baltă*, *i Stoicanū ot...* *i Părvulea Brezoi ot Preșina*, *i Oprea ot Vlăcă[ne]ști*, se caute și se adevăreze cu sufletele lur a cui va hi acea moșie. Și au dat acești omeni buni ci-s mai suși scriși cu sufletele lor, dat-au lu *Balaci din Nădanova* [se-și] ție în bună pace de cătră *Radulă Croitorul*. Intr'ace[ia a]mū datū și noi cartea nostre la mână lu *Bălaci* [se-și] ție moșiea din sată din *Dălanți* în bună pace de către *Radulă Croitorul*, c'au rămasi de lege și n'au avutū nici o trabă cu acea moșie. Aceast'am scris într'alt chip se nu hie

Lupul Buliga Vel Capitan

Vă[leat] 7151 (1643).

NOTĂ: Documentul este deteriorat în părțile împlinite, sau rămase necitite.

¹⁾ Este ctitorul Schitului Topolnița din Mehedinți, luptător în oastea lui Mateiu Basarab în luptele cu Moldovenii și cu Tătarii, povestite pe lespedea mormântului său din interiorul bisericii.

²⁾ Numele satului dat mai jos sub forma redusă „*Dălanți*”. În documentul din 1785 ce urmează, avem un „munte ce să zăce *Dălanți*”. Există azi un loc cu numele *Dălanți* (adecă unde s'a tras odată cu lanțul) la Sud de Nădanova.

Sud. Mehedinți

2).—După jalba ce am dat la divanu Craiovi *Ilie Vălcănescu cu cetași lui* pentru *Lupu Drăgan*: Că fiind toți moșneni la moșiia *Nădanova*, astă-primăvară au mersu *Lupul Drăgan* la Dumnealor ispravnici de au jăluit că nu-și poate să-și agonisască de pricina celorlalți moșneni, că le strică cu dobitocele. Și mi să poruncește de către Dumnealui *Stolnicu Costin, Vechilă de Caimacam*, ca fățișindu-i să le cercetezi pricina. Și față venind toți, le-am cercetat cu amărunt; și la hotărnicia ce au făcut-o ei mai din nainte vreme, să vede că sânt cinci părți într'acel hotar: din care părți patru stăpânește *Ilie Vălcănescu cu cetași lui*, iară o parte stăpânește *Lupu Drăgan*; și la împărțirile ce au făcut moșii nu au pricină, fără numai să pricinuesc pe săliște; că la acea hotărnicie au lăsat-o toți neîmpărțită, ca să o stăpânească dea-valma. Și căuta *Lupul Drăgan* cu o parte a lui ca să zgorneasce omeni ce șad pe celelalte patru părți ale lui *Ilie cu cetași lui*. Și după multă pricină ce au avut ei în judecată am găsit cu cale ca să-s împartă și săliștea, după cum au împărțit moșiia. Și partea *Lupului Drăgan* ce i să va veni, să ș-o stăpânească, iar cu celelalte părți ale lui *Ilie* nici o treabă nu are ca să să mestece, fiindcă de atâta vreme șad omeni acolo și au casă vechi. Și primi și *Lupul Drăgan* cu ceialalți moșneni să împartă săliște, și cerură doi megeși de le rândui, de acoloa din partea locului, ca să le împartă să nu mai fie pricină între ei.—Am dat această carte lui *Ilie Vălcăneștii i cetașilor lui, Paului Nicolici i lui Gheorghe Papoe*, ca să stăpânească cu pace acele patru părți ale lor de către *Lupul Drăgan*.
1782 Mai 2.

(Semnătura nedescifrată).

Trecută la condică de *Mateiu Sin Ionasco Logofăt*.

3).—*Dumitre Frânculescule, i Barbule Frânculescule, i Badașiule, i Lazăre Ureche*, dela Satu *Vidimirești*, aicea ne arată *Ilia Vălcănescul* dela satu *Studina* zăcând că ar fi avut și el moșie dinpreun cu voi la un munte ce să zăce *Dalanți*¹⁾ și voi v'ați pus dă ați fi vânduto; și nu că ați vândut numai partea voastră, ci ați fi vândut și partea lui. De care mergând el la *București* și dând jalbă la *Măriia Sa Vodă*, i s'au făcut luminată poruncă către dumnealor ispravnici ca să cerceteze.

¹⁾ Vd. același nume în primul document publicat aci.

Pentru care să căutați să vă sculați cu câte cărți veți avea și să veniți aicea ca să vi să izbrănească (sic) pricina; că neurmând poruncii vi să va triimite slujitori cu trăpădu.

1785 Dechemvrie 16.

(Semnătura nedescifrată).

4).—Adeverința noastră la mână lui *Dumitru Vălcănescu ot Șovarna* precum să să știe că avându noi în compania¹⁾ noastră pe un *Dumitru Sărbuel, Micu ot Baia cumpănaș* și ne mai putându a-și purta dajdia să din multa scăpătaciune, rămăindu-ne datoru din dăjdii taleri 120, adecă o sută dooăzaci, și neputându a-i împlini i s'au datu voe de către noi a-și găsi om în locu de a-și așeză în companie;—au găsit pe mai sus numitu și aducându-l înaintea noastră de a lui bună voe au datu și zapis numitului, acum leatu 1814 februarie 16, răspunzându-i și săneturile ce le-au avut la mână împreun cu zapisu de vânzarea și așezământu învoirilor. După a căror învoire răspunzându numitu atât rămășița ce mai sus să arată, cum și *dejdiile ce au venit pe companie*, și au rămasu numitu bun *cumpănaș*, iar *Dumitru Sărbu* au lipsitu din foia catalogului domnescu rămăind cu va putea să să chivernisască. Și tot la acestu veleat ce mai sus arată, al zapisului, din poruncă cerându-ni-să săneturile de Dumnealui *Cluceriu Glogoveanu i Dumnealui Cluceriu Folcoianu, boeri așezământului*, și lăundu-i-să săneturile de s'au arătat la Dumnealor împreună cu a celorlalți toți *cumpănași*, au rămasu bun *cumpănași*; cum și la așezământu ce s'au făcut de Dumnealui *Cluceriu Socoteanu* cercetându-să toate săneturile iarăș au rămasu numitu bun *cumpănaș*. Și dându-să săneturile înapoi pe la *cumpănași*, au mai rămasu asupra mea, *Pătru Starostea*, mai multe săneturi nedate înapoi de ale *cumpănașilor*, întră care au rămasu și ale numitului și din pricina vremilor puindu-să la păstr[ar]e împreun cu alte lucruri de ale casii mele, nefiind la înlete²⁾ nu

¹⁾ Documentul este însemnat prin amintirea așezământului „cumpăniilor”, cu „Starostea cumpănașilor” (aici *Pătru Starostea*, care dă adeverința de față, notându-și numele în cuprinsul ei, fără s'o mai semneze la urmă); cu „catalog domnesc”, cu „săneturi” prin care se conferă dreptul de cumpănaș și care se verifică de „boerii așezământului”, cu „dejdiile pe companie”, cu dreptul, pentru cel ce nu mai poate „a-și purta dajdia sa”, „de a-și așeză om în locu în companie”.

²⁾ „La înlete”, expresiune locală, întrebuințată și astăzi, cu înțelesul „la îndemână”.

i s'au dată până îmi va veni bine a căută unde sânt pusă să i le dau. Și atât pentru acele săneturi, cât și de a fi știut că este bun *cumpănaș*, i să dete această adeverință spre încredințare de a nu să supără de nimicî acestă.

1815 Martie 30.

Carte de scuteală

Comunicată de Ploșor.

Lui Preda Săndulescu Calafat, ce este așezat la compania Cernețu județul Mehedinți carele dupe coprinderea luminatului hrîsove ce are această companie are a scuti drept bucatele lui, de dijmărit de vinerici cum și prăvăliile lui de fumărit de căminărit și cotărit, cai de olacă și zaherele; vase, să nu să supere de așternuturile musafirilor; alte potvezi și angarale; de vama buților, pe drepte bucatele lui de avaeul polcovnicului; câte o calfă de prăvălie scutită fără de pricină de dajdie apărat de rându dăjdiilor vistierii; de alte potvezi și angarale, drept aceia spre a fi cunoscut i s'au dat această adeverință a vistierii.

1829.

(Pecete neagră ovală având în mijloc o pasăre cu o balanță în cioc).

H r i s o v

de la Vel Banul Gheorghe Cantacuzino (fiul lui Șerban Voevod) dat lui Costandin Obedeianul Vornicul, prin care îi întărește stăpânire asupra moșiei sale Obedinu ot sud Dolj, din anul 7232 (1724) Fevruarie 8, pe când Oltenia era sub stăpânirea Austriei.

Comunicat de d. C. V. Obedeianu.

În numele prea sfințitei chesariceștii mării și prințipul Valahiei dincóce de Olt, Carol al șaselea Domnul, Domnul nostru prea milostiv.

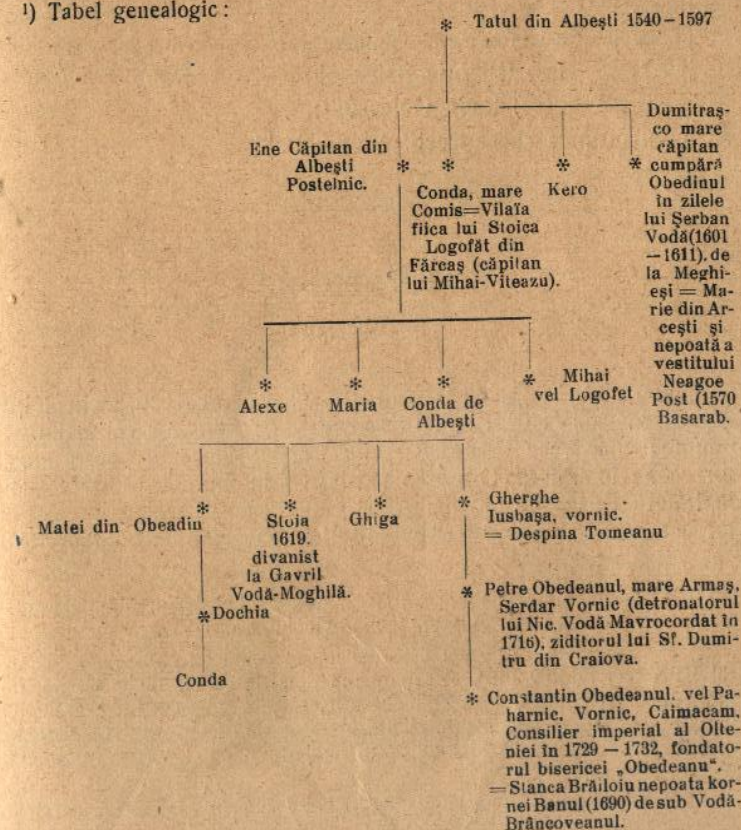
Dat-am cartea noastră Dumnealui Costandin Obedeianul Vornicul sud Doljiu ca să aibă a ținea și a stăpâni toată partea de moșie din Obeadeni ¹⁾ și din Mocirla și din Crovna sud Dolj de peste tot hotarul a patra parte, după cum le-au cumpărat Gheor-

¹⁾ Moșia de baștină a familiei „Obedeianu“.

ghe Capitan moșul dumnealui Costandin Obedeianul Vornicul cu zapis de la Dochia fata lui Matei din Obeadeni și de la Stoia și de la frații lui Matei și Conda de la Albești ¹⁾ precum am văzut și noi zapisul de cumpărătoarea acestor moșii ce scriu mai sus întărit cu iscăliturile și pecețile lor scris de la anul 7189 (1681) și de atunci până acum tot au stăpânit și moșul și tatal dumnealui Costandin Obedeianul Vornicul și dumnealui acea moșie ce scrie mai sus cu bună pace.

• Iară când au fost acum, s'au sculat Conda feciorul Dochiei ce scrie mai sus, zicând cum că când au vândut mumă-sa partea ei de moșie din Obeadeni moșului dumnealui Costandin Obedeianul Vornicul, o au fost tocmit drept lei 60, că trei zeci de lei i-au fost dat, iară trei zeci de lei nu i-au fost dat, ci apuca acum pe dumnealui Costandin Obedeianul Vornicul ca să i dea acei lei 30, — care viind amândoi de față înaintea noastră de s'au întrebat, au scos Conda feciorul Dochiei un zapis a lui

¹⁾ Tabel genealogic:

Gherghe Căpitan moșul dumnealui Costandin Obedeianul Vornicul, întru care scria ca să meargă Dochia să-și pue deagetul și iscălitura în zăpis și să-i dea ughi 20 care pe acei lei 30 și fiind într'acel zăpis de vânzarea moșii deagetul și numele Dochiei pus după cum am văzut și noi zăpisul, s'au cunoscut cum că au-dat moșul dumnealui Costandin Obedeianul și acei lei 30 Dochiei; că de nu i-ar fi dat nu și-ar fi pus deagetul, și numele în zăpis, și mai virtos că în 43 de ani de când au cumpărat moșul dumnealui Costandin Obedeianul Vornicul acea moșie, el n'au mai căutat acei banr ca să și-i ia, nici de la moșul nici de la tatăl dumnealui Costandin Obedeianul, pentru aceia s'au văzut cum că Conda umblă rău și fără nici o dreptate. Deci după dreptate dăm această carte a noastră dumnealui Costandin Obedeianul vornicul ca să aibă a ținea și a stăpîni acea parte de moșie din Obedinu ce au fost a Dochiei cu bună pace, și să aibă pace și pentru acei lei trei zeci de către Conda feciorul Dochiei și de cătră tot neamul lui că așa au ajunsu dreptatea.

L. S.

2)

(ss) Gheorghe Cantacuzino

(ss) Gligorie Băleanul

(ss) Radu Golescul¹⁾.

Dată în Craiova

Fevr 8 leat 7232.

Din porunca chesariceștii administrații.

Hotărnicie

Comunicată de N. G. Dinculescu³⁾.

După multele pricini și judecăți ce au avut Iordache i brat ego Barbu și Vasile i Mihai Costești cu fratele lor cel mai mare anume Dumitrașcu Costescu fecior Cărștei Costeștii pentru moșia lor ce au în hotaru Groșerea Costești i în hotaru Stărminoasa i în hotaru Rușca de moștenire cât și de cumpărătoare de părinții lor cât și de numiții, și neputându-i împăca între dâșii au jelu

¹⁾ Aceștia erau Consilierii imperiali ce au administrat Oltenia în acel an cu Gh. Cantacuzino ca Ban, în numele lui Carol VI.

²⁾ Pe documentul original este pecetia în ceară cu chinovar a lui Carol VI cu cei doi vulturi. Acest document scris în chirilice pe parchemin, pe două pagini cu sigiliul chesaric, este în posesiunea d. C. V. Obedeianu. Pe verso documentului original e scris de Const. Obedeianul: „Carte pentru moșia Obedeianul ce m'am judecat cu Constantin Bădescul și l'am rămas”.

³⁾ După originalul pus la dispoziția revistei prin bunăvoința d-lui Ilie Costescu, din comuna Groșerea-Gorj.

cinstit. Divan al Craiovei cât și la d-lor boeri ispravnici și fiind noi ceruți ne-am și orânduit de către stăpânire ca să le hotărâm toată partea lor ce-o au într'aceste de mai sus numite hotară și să le alegem părțile fieștecătoara frați despre ceilalți răzași ai lor să-i împărțim între dâșii după zăpise și cărți ce au adecă care cât au cumpărat părinții lor și cât s'au cumpărat și pă obrază fieștecăruia și câtă moșie au de moștenire să le dăm dreptu fieștecăruia frați având între dâșii și carte de blestem ca să-și arate fieștecăre dreptul său mai vartos asupra numitului Dumitrașcu măcar că mai nainte la leatu 820 au luat numiții pe un păcaș Gheorghe Zapciu Gilortului de Dolji carele viind în fața locului și intrând în cercetare neputând a li da izbrănire numai ce au făcut o carte de cercetarea pricinilor lor în care au rămas neizbrăniți și la leat 823 luându-ne pe noi cu cinstită poruncă ce mai sus numită, următori fiind am venit în fața locului unde fiind toate părțile față am intrat în cercetarea puind și blestemul la mijloc în care catadisesc de a primi blestemul numitu Dumitrașcu, păratu de mai sus, și văzând și alți oameni de cinste aceasta intrând la mijloc s'au împăcat prin zăpis la care iarăși scrisăi jalbă către cinstitul Divan lăsându-i de niufonia ce făcui. Prin cinstita porunca Divanului i a d-lor boerilor ispravnici de al doilea cerându-ne tot pe noi mai adăogându-se prin cinstită porunca Caimăcamului și postelnicul Costandin Bănulescu tovarăș ca de al doilea să le facem cercetare și izbrănire și prin blestem să le descoperim dreptu lor. Deci la zi și la soroc am venit câte trei la fața locului și intrând în cercetare, fiind toate părțile față, le-am căutat toate sineturile lor ce au avut atât de moștenire cât de cumpărătoare pari tească cât și de numiții dându-ne și o hotărnicie a doi boeri iscălită de Mihai Bibescu i de Răducan Căpleanu cu leat 1786 prin care alege partea tatălui lor Cărștea Costescu de frații lui diaconu Ion i Marin Costești din hotaru Groșerea i Stărminoasa neavând amestec acești doi frați la hotaru Rușcâi, deci prin cercetarea ce am făcut după sineturile lor ce au avut dovedind dreptu fieștecăruia frate fiind față și veri i răzașii lor spre a nu să călca hotarul lor am descoperit mai întâi semnele vechi rămăind și răzașii mulțumiți. Am plecat cu stănenul lor cel vechi și am tras toate hotărăle lor ce au rămas bune pă care le-am împărțit pă cinci frați adică Ilie sin Dumitrașcu, Stancu cu frați lui. i Mihai unchiul lor, i Vasile și Iordache i Barbul brat ego dându-li-să la fieștecăre partea sa de moșie de

moștenire i de cumpărătoare a tatălui lor Cârstea i cumpărătoarea pă obrazu lor și au rămas toți mulțumiți după zăpăsul ce-l dau toți frații la mâinile noastre de mulțumire și n'au a mai cerca alte judecăți pentru aceia prigonire rămâind și blestemul jos. Drept aceia mai întâi am trăs cu stânjenul hotarul Rușchiul culmea despre răsărit din marginea hotarului despre Groșerea Costeștii din teiu ce este cu cireșu împlătit în capu viii lui Vasile i Barbu unde s'au pus piatră pă culme în sus până la un cer ce au fost înșămnat despre Dinu sîn popa Nițu ce are și el cumpărătură tot dinir'acel hotar Rușchia unde s'au pus piatră stânjeni 464 a-decă patru sute șaizeci și patru. Am tras și mijlocu din piatra cea veche ce este în marginea drumului despre hotaru Groșerea Costeștii drept pă drum în sus până în gura ogașului cu păr ră-tund unde s'au pus piatră despre Dinul sîn popa Nițu patru sute șaizeci și patru și jumătate. Am tras și culmea dela Apus din piatra ce am pus despre Dinu Popii Niță culmea la vale ce le-am pus despre hotaru lor de Groșerea stânjeni șasă sute optzeci și trei unde s'au încheiat toată partea lor de hotaru Rușchiul. Deci după aceasta am tras și hotaru lor Groșerea Costeștii, capul moșii despre răsărit din hotarul celorlalți veri ai lor Niță sîn Diaconu Ion i Dincă sîn Matei, frați Cârștii, în sus până în teiu cu cireșu unde s'au pus piatră despre Rușchiu stânjeni 297 a-decă două sute nouă zeci și șapte. Am tras și mijlocul acestui hotar din piatra ce s'au pus despre verii lor Costești ce este la capu po-dulul, pă drum în sus până în piatra ce este veche despre Ruș-chiu stânjeni 297 a-decă două sute nouă zeci și șapte. Am tras și culmea despre apus despre piatra ce s'au pus despre hotaru lor Rușchiu pă culme la vale până în piscul ciușului uude s'au pus pia-tră despre verii lor fiind față și numiții Niță sîn Diaconu Ion și Dincă sîn Matei brat Diaconu Ion stânjeni patru sute și șaispră-zece și jumătate unde s'au încheiat tot hotarul Groșerea Costeștii. După aceasta am deosăbit pă fieștecare frate cu partea sa ce li s'au cuvenit de moștenire și de cumpărătoare unu despre altui spre a-și ști stăpânirea fieștecare pe câtă sumă are puindu-li și sămne între dânșii. Li s'au mai ales și din hotaru Stărminoasa stânjeni douăzeci și cinci care li să cuvine a stăpâni de un frate câte stânjeni cinci acolo într'acest hotar, numai partea lui lordache i s'au dat în hotaru Groșerea. Acești cinci stânjeni din partea lui Ilie cu frați lui sîn Dumitrașco Costescu și numiții au a stăpâni partea lui lordache în Stărminoasa. Am ales și părțile fieștecăruia

frate anume dintrăceste hotară după cum să arată mai jos în ca-rele facem cu suma stânjenilor fieștecăruia frate și pentru a le fi stăpânirea temeinică s'au dat această carte la mâna lui Mihai Costescu. Asemenea cărți s'au dat la fieștecare frate adeverindu-să și de noi cu iscăliturile noastre.

1824 April 27.

stânjeni răsărit	stânjeni mijloc	stânjeni apus		
37 ¹ / ₂	37 ¹ / ₂	52 ¹ / ₂	Partea Barbului pă dela vale din piatra cea veche la deal până în piatra ce s'au pus de noi pă drum la deal lângă frate-său lordache.	
37 ¹ / ₂	37 ¹ / ₂	52 ¹ / ₂	Partea lui lordache Brat din pia- tra Barbului în sus până în pia- tra ce s'au pus lângă drum despre Ilie sîn Dumitrașco cu frații lui.	L
163	166	252	Partea lui Ilie cu frații lui feciorii lui Dumitrașco Costescu din pia- tra lui lordache la deal până unde s'au pus piatra iarăși des- pre lordache la al doilea împăr- teală ce ese.	D I H C S
34 ¹ / ₂	35 ¹ / ₂	49	Partea lui lordache din piatra lui Ilie nepotu-său până în piatra ce s'au pus despre Vasile.	D
43	44	61	Partea lui Vasile brat ego din pia- tra lui lordache în sus până în piatra Barbului brat ego.	R
26	26 ¹ / ₂	37	Partea Barbului pă drum la deal până în piatra lui Mihai Brat.	
124 ¹ / ₂	127 ¹ / ₂	178 ¹ / ₂	Partea lui Mihai brat ego din pia- tra Barbului până în piatra ce s'au pus în gura ogașului cu paru rătund.	
466	474 ¹ / ₂	682 ¹ / ₂	Adecă patru sute șaizăci și șasă ră- săritu și patru sute șaptezeci și patru și jumătate mijlocu și șasă sute optzeci și doi jumătate apu- sul de hotarul Rușchiul precum mai sus să arată.	

stânjini răsărit	stânjini mijloc	stânjini apus
---------------------	--------------------	------------------

29	29	41	Partea lui Iordache de cumpărătoare din piatra ce s'au pus în piscul ciușului despre verii lui Niță sîn Diaconu Ion în sus pă culme până în piatra lui Ilie cu frații lui.
68	68	95 ^{1/2}	Partea lui Ilie cu frații lui până în piatra lui Mihai.
50	50	70	Partea lui Mihai la deal până în partea Barbului brat ego.
50	50	70	Partea Barbului până în piatra lui Iordache brat ego.
50	50	70	Partea lui Iordache moștenire până în partea lui Vasile brat.
50	50	70	Partea lui Vasile la deal până în piatra cea veche despre Rușchiu.
297	297	416 ^{1/2}	Adecă două sute nouăzeci și șapte răsăritul și două sute nouăzeci și șapte mijlocu și patru sute șaiprezece și jumătate apusul din hotaru Groșerea-Costești după cum mai sus să arată.

Care au și stăpânit fieștecăre cum să arată fără de pricină iar pometurile și viile ce să află pusă până acum să și le stăpânească în jumătate și de aci înainte nu mai sânt slobozi a pune vie sau pruni unii în partea altora fără de învoire.

S'au trecut și 3 zapise de cumpărătură. Un zăpis de stj. 70 dela Diaconu Șerban cu leat 7303 și două de stânjeni 20 dela Vasile brat cu leat 1817 de cumpărătură.

1824 April 27.

(ss) Costandin Cepleanu

(ss) Neculae Belciugan

(ss) Costandin Bănulescu Postelnic

O diată din 1687

Comunicată de N. Plopșor.

Astăz fiindă bolnavă temându-mă de moarte fiind cu etatea trecută în vârsta bătrânețelor de nouăzeci ani trecut și pă cât amă fostă cu mințile mele întregi am scris cu condeul meu această diată ce o las fiiloră și ficelor mele anum Mihai și Călin și Rada să moștenească aver ma că și eu o moștenescă dela socru meu Miut care o las coplor mei de moștenire cu actele care le am dela socru-meu Miut luate lôn Alicsandru Voevodă, vel lat 7137 moșia a mea din satul Cucuet ce este alătur cu moșia Caraula care merge din capul moși Horode jos de o potrivă cu moșia pn în patra din padina Vulpi ce e vecină cu Carula Cornu și Cărligiu de aci până în piatra Plenița și... ș mai las de moștenire moșia mea din Caraula ce este alătur cu moșia Rudar că este a mea dela socrul meu Miut să o înpart copii mei ca frați și numina să nu aibă vob că este tot în acel cristov de mai sus și ori de cine să nu fie suprat de către vecinii lor oricine va sparge această diată să fie blestemaț de Dumnezeu și de toți sfinți du peste an și să da Dumnezeu să putrezască argintu și arama și acioaia iară oasăle și carnea loră să nu mai putrezască în veciu amin și am scris eu cu condeul meu și am iscălit.

1687 Noeb 4.

Gligorie zet Miută.

Popa Sava

Stan Mehedințanu

Oprea Ghenea

martori

am fostă

față.

Zapise privitoare la țigani *)

(vânzări și schimb)

Comunicate de T. G. Bulat.

1).—Adecă noi care mai jos ne vom iscăli, dat-am încredințat zăpisul nostru la cinst. mâna sfinției părintelui protopopii Hristea Dicles, precum să știe că de a noastră bună voe i-am vândut o fată de țigani anume Păuna, fata Măricăi țigăncei, fată ca de șasă ani fără de pricină de către noi și de către toate rudele

*) Toate actele ce dau aci sunt proprietatea mea. Cele străine se menționează cui aparțin. Ele se citesc cu toată atenția și obișnuința celor 12 ani decând fac paleografie românească. Aceasta și spre liniștea d-lui Bărbulescu dela Universitatea din Iași (vezi Arhiva XXXI, no. 1, p. 39—40), deși eu urmăresc mai mult elementele istorice, decât cele filologice, dintrînsele.

noastre, să o stăpânească cu bună pace, însă în tl. 140, adică una sută patru zeci tocmai. Și am primit banii toți în mâinile noastre. Să aibă a o stăpâni sfinția sa cu coconii câți D-zeu îi va dăruia în veaci. Și pentru mai adevărată credință ne-am iscălit mai jos ca să crează. Și când s'au făcut această vânzare, au fost multe obraze care mai jos ne vom iscăli.

1805 Ioli 20.

Eu diaconu Stanciu Diculescu vânzător. Eu Onița Baldovin vânzătoare. (Urmează 3 iscălituri de martori). Și am scris eu popa Radu dela Dozești cu zisa și cu învățătura mai susilor numiți și sânt și martor.

* * *

2).—Dau înscrisul meu soții mele Luței precum să se știe că fiind zizanie între noi pentru lipsurile ei de zestre ce i-am cheluit-o adică preț de lei două mie și două zeci și opt și par. două zeci însă cu salbă de galbini zece împărătești i patru zăci sfinți și un țigan preț pe lei cinci sute i alți zece galbini pentru giubea. Și alte lucruri mișcătoare ce le-am prețuit de față cu acești oameni cinstiți ce să văd iscăliți mai jos. Și eu neavând alt mijloc i-am dat andipricon (sic) moșia mea ce o am în hotarul Băbeni de moștenire dela părinți stânj. 20 și cumpărătoreea dela Nicolae Dovleac stânenj. 4. Să o stăpânească drept lipsa ei de zestre mulțumindu-se și numita. Și spre încredințare, m'am iscălit însumi 1815 Mai 18. Ion Băbeanu.

Gheorghe Boboceă martor

Radu Munteanu martor

Ileanche Măciuceanu martor

* * *

3).—Adecă eu care mai jos mă voi iscăli, încredințez cu acest zapis al meu la mâna dumnealui, Coconului Șarban Băbeanu precum să știe că învoindu-ne amândoi, am făcut schimb cu țiganele noastre, adică dădui eu pă Măriaca țigancă ce o am și eu de zăstre după soția mea și dumnealui mi-au dat pă Dumitrana țigancă, ce o are și dumnealui de zăstre dela Leanca dumnealui pă care să aibă a o stăpâni dumnealui, nesupărat de către nimeni, precum și copii dumnealui, nepoții, strenepoții câți D-zeu el va dăruia. Și pentru mai adevărată credință dederăm înscris unui la mâna altuia și ne-am iscălit mai jos, la înscrisul nostru spre încredințare 1829 Ionie 17.

Iscălit: Băbeanu

Mai jos tot un „Băbeanu“ martor.

NOTE ȘI COMUNICĂRI

Păsări rare, vizitatori ai țării noastre

În anul acesta s'au observat niște păsări cu un frumos colorit al penelor, după cum vom vedea din descrierea lor. Aceste păsări, din cauza gerului excesiv de mare, s'au coborât din țările lor de baștină și în țara noastră. Deplasarea sau plecarea animalelor—dela cele mai inferioare până la om—, constituie ce se numește: Migrațiune.

Înainte de a studia care sunt cauzele migrațiunilor voi arăta în câteva cuvinte cari sunt factorii de care depinde răspândirea animalelor pe suprafața pământului.

Acestea sunt: 1) *bogăția plantelor*, care formează hrana unor animale, sau în genere, nutrimentul lor; 2) *Temperatura*, unele sunt animalele dela Ecuator și altele cele dela Pol; 3) *Seceta și umezeala*; 4) *Culoarea lor*, care este rezultată din adaptarea la mediul în care trăesc și 5) *Omul*, care a contribuit și contribuie, cu sau fără voința lui, la răspândirea animalelor pe suprafața globului.

Obișnuința unor animale de a trăi în anumite condițiuni și în anumite regiuni depe suprafața globului, constituie ceea ce se numește adaptarea la mediu.

Se întâmplă însă ca mediul prielnic unui animal să sufere oarecare modificări, în care caz animalul, neputându-se adapta acestui nou fel de viață, părăsește regiunea, migrează.

Migrațiuni s'au observat în toate epocile și la diferite animale, exemple frumoase de studiat sunt în lumea păsărilor.

Migrațiunile păsărilor au făcut obiectul unor studii interesante (Graeser, *Der Zug der Vögel, eine entwicklungsgeschichtliche Studie*. Berlin 1904). În 1886 s'a fondat o asociație internațională pentru a studia toate faptele privitoare la această chestiune.

Nu toate păsările migrează; așa, multe dintre ele sunt sedentare, fie în regiunile polare, fie în zona caldă. Emigrările sunt în

proporție mai mare în zona temperată. Nevoia de a căta aiurea o hrană, pe care iarna sau seeta o fac să se împuțineze sau să dispară, este una din cauzele migrațiilor pasărilor. Cele care se întorc iarăși spre țările septentrionale o fac din grija progeturii, reproducerea făcându-se în țările de Nord. Drumurile pe care le urmează sunt bine determinate; ele urmăresc dese ori văile mari ale fluviilor ca: Dunărea, Rhinul, Rhonul în Europa, Mississipi în America sunt răspântii frecventate particular, care sunt adese ori deltele și strâmtoarele: delta Dunării, a Nilului, a râului Po, Bosforul etc.

Una din principalele cauze ale migrațiilor este *împuținarea* sau chiar *lipsa de hrană*, în acest caz viețuitoarele caută să plece în regiuni unde-și vor găsi hrană suficientă, cele ce nu se pot deplasa, termină prin dispariția lor. Dacă pentru unele animale munții și apele adânci și cu suprafețe întinse (mările și oceanele) sunt piedici de emigrare, pentru pasări nu. Pasările sunt cele mai bine dotate pentru aceste deplasări dintr'un ținut într'altul ele fiind dotate de natură cu putere și înțeleală de sbor.

O a doua cauză a emigrărilor se datorește *schimbării de temperatură*. Această cauză este cea care determină cucoarele, berzele, rândunelele și o mulțime de pasări numite călătoare să emigreze. Ele consideră ca patrie a lor întreaga suprafață a pământului. Vara ele populează bălțile și mlăștinile țării noastre și chiar în țările mai apropiate de mările polare; iar când frigul iernii îngheață apele mlăștinilor și odată cu aceasta hrana se împuținează sau dispare, le vedem adunându-se în stoluri formate din numeroși indivizi și emigrând spre țări cu temperaturi calde din Nordul Africei. Din această cauză nu numai pasările, dar și alte animale, și chiar omul se coboară iarna din munți spre șes.

A treia cauză a emigrărilor este *seceta* în anumite ținuturi, cum și diferite *epidemii*.

A patra cauză este și *înmulțirea prodigioasă* a animalelor în anumite regiuni, și ca o consecință naturală și fatală: împuținarea hranei. Cadrul restrâns al publicației, mă silește a cita numai faptul că în caz de imposibilitate a migrațiunei, animalele ajung a se mânca unele pe altele, fără a cita diferitele adaptări, transformări, etc.

Fără a mai enumăra numeroase alte cauze ale emigrărilor voi face o expunere sumară a acestor pasări ce ne-au vizitat țara noastră în diferite epoce.

S'a observat că aceste pasări s'au arătat ca oaspeți ai ținuturilor noastre în iernile geroase, aceasta explică prezența lor în stoluri uneori numeroase în câteva regiuni.

Descrierea pasărilor.

Denumirea: *Ampelis garrulus* sau *Bombycilla garrulus*. În nemțește *Rötlich grauer, Seidenschwanz*. În franțuzește *Jaseur de Bohême* sau *Jaseur d'Europe*. În românește *Mătăsar, Cocos de pădure*, sau *Coadă de mătase*.

Sub aceste două ultime denumiri a fost descrisă încă din 1837 de către d-r Czihak în lucrarea sa intitulată: „Istoria Naturală”.

Iată ce zice acest autor: „Are pliscul ridicat scurt și drept, la aceasta se numără Cocosul de pădure. Se găsește în Europa de Nord, însă uneori trece spre locuri sudice; este lung de două palmace, are pene sure roșatice și la aripe pe vârful penelor se văd păturele cornoase de culoare roșu deschis și pe cap un cucui de pene”.

Această pasăre este o pasăre circumpolară, locul ei de baștină fiind Nordul Europei, Asiei și Americii, prin Lapland, Fin-

landa, N. Siberiei, Alaska și ceva mai puține prin Japonia. Are o lungime de 20 cm., de mărimea unui ciocârlan, culoarea penelor în general este sur roșiatică, coada se termină cu pene galbene, penele din vârful aripelor au pe margini galben iar la capete alb, iar în rest sunt negre. La vârful penelor din aripi se observă niște prelungiri făcute dintr'o materie cornoasă (chitinoasă), colorate într'un roșu viu cu lustru (ca niște solzi). Astfel de solzi se mai observă în vârful penelor galbene dela vârful cozii și numai la bărbaii mai bătrâni. Penele de sub coadă sunt fine, mătăsoase și de o culoare roșie ruginie. Pe cap are pene fine, ridicate formând ca un moț, dând paserii o atitudine de mândrie.

În țările de baștină își fac cuibul prin molift, brad sau carpen, cam la 4—5 m. dela pământ, din mușchi cu licheni și cu 4—6 sau de obicei 5 ouă, pe care le clocește în a doua săptămână a lui Iunie.

În 1877 frații Sinteais le-au observat pentru prima oară în Dobrogea, prin luna Martie.

Contele Aléon le-a observat deasemenea în repetite rânduri în iernile cele mai grele. În 1889 Oscar Katargi le-a observat în Moldova în stoluri numeroase. Doctorul C. V. Almasy le-a observat cu ocazia studiului lui ornitologic în Dobrogea în 1898 la Ciucurova în număr mic. În 1903—1904 au fost observate în număr mai mare depe la începutul lui Noembrie, când au rămas în țară până la finele lui Martie. Localitățile din țară unde au fost semnalate sunt: Tunari (Ilfov), Comana (Vlașca), jud. Teleorman, jud. Bacău, Predeal (Prahova), Buftea, Ștefănești (Ilfov), Cernica, Cerna-Vodă, Constanța și în mai multe localități din Banat și Ardeal. Câteva stoluri mici au fost observate dela 14 Ianuarie a. c. până în prezent în jurul Temișoarei la Casa verde, unde se nutreau în special cu semințe de *Sophora* un fel de *Accacia* (din neamu, sălcâmului), de către d-l Profesor și cunoscut ornitolog Lințial căruia-i aduc mulțumirile mele pentru amabilitatea de a-mi fi pus la dispoziție datele și cărțile necesare.

Exemplarul fotografiat aci este împăiat de D-sa.

În colecția d-sale se găsesc mai multe exemplare de prin Banat, împăiate—, un exemplar a fost împușcat în localitatea *Deli-bata* (jud. Timiș-Torontal) în partea de sud în ziua de 9 Febr. 1914, unde d-sa le-a observat ultima dată și de atunci nu le-a mai văzut până în anul acesta. În acest an au mai fost observate la Mizil în jud. Buzeu în număr destul de mare, în grădina pu-

blică a orașului, apoi în orașul Lugos, în grădina botanică a Academiei de agricultură din Cluj, etc.

Eu le-am observat în grădina Liceului Frați Buzești din Craiova. În întreg orașul sunt numeroase exemplare ca și în județul Dolj, de unde mi-au fost trimise câteva exemplare pentru împăiere de diferite persoane, cărora le aduc vii mulțumiri cu această ocaziune.

Profesor D-r. Ionescu-Argetoiaia.

Insemnări mărunte

Dobrișan

Balada Dobriceanu, retipărită de d-l R. S. Molin în numărul trecut al *Arhivelor Olteniei*, e o baladă cunoscută. Astfel, fără să am cine știe ce bibliografie folkloristică la Plenița, spun că afară de balada din colecția lui At. Marian Marinescu (Balade, broșura II, p. 23 și următoarele), pe care o retipărește d-l Molin, se mai găsesc câteva variante ale acestei balade. Astfel Opreșanul lui Alecsandri nu e decât „o variantă a acestui cântec”; în col. I. Burada găsim o „variantă trunchiată” (v. G. D. Teodorescu, Poezii populare p. 473). Apoi o găsim la G. D. Teodorescu p. 473, la Vulpianu p. 43—44 și la Tocilescu (Materialuri folkloristice I p. 102, găsim trei variante. Atât pot ști eu de aici, dar e de ajuns că balada e cunoscută, ba încă trăește și astăzi, căci am cu les-o acum în plasa Plenița; deaceia mi se pare nepotrivit titlul „Hore voinicești” din Bănat cunoscute numai pân' la anii 1866”. Balada românească trăește și astăzi și cred că și în Bănat; ba ceeace este și mai însemnat—sub ochii noștri se nasc balade.

Amintesc în treacăt, că la studiile d-lui Iorga (Baladă populară românească, Văleni de Munte, 1910), și al lui Dimitrie Marmeliuc (Figuri istorice românești în cântecul popular al Românilor, Analele Academiei Române 1915), se adaogă o erudită cercetare a învățatului dela Cluj, d-l V. Bogrea, chiar asupra lui Dobrișan („Dobrișan, fratele Mircii-Vodă”, în Anuarul Institutului de istorie Națională, Cluj 1922).

Ploșor.

O poezie necunoscută încă a lui N. Nicoleanu

Comunicată de Ilie Constantinescu

Pe o foaie volantă tipărită, găsită între alte hârtii vechi în Caracal, am dat de alăturata poezie, care e, de sigur, de N. Nicoleanu. Ea nu e publicată în volumul „Biblioteca scriitorilor români.—N. Nicoleanu, Poezii și proză; Vasile Cârlova, Poezii; C. Stamati, Poezii și proză. Publicație îngrijită de G. Bogdan-Duică. București, edit. Minerva. 1906”. (352 pag. cu 3 portrete).

Poezia e tipărită singură pe acea foaie volantă. Deasupra textului poeziei e o figură feminină în sbor, cu câte o coroană de trandafiri în fiecare mână.

La 1855, data poeziei, Nicoleanu eră de sigur la Craiova, unde pare că a stat între 1849—1858 (Bogdan-Duică pag. 10—12 op. cit.).

Poezia prezintă oarecare interes și pentru faptul că arată o clipă din trecutul artei la Craiova.

Am reprodus-o întocmai, cu punctuația și ortografia, înlocuind numai literile chirilice cu latine.

În locul literelor care lipsesc, din cauza rosăturilor dela îndoiturile foi, s'au pus linii punctate.

La Domnișoara E. Valeri

*Dintr'allă Dimboviței leagănă, dela dulcele suspine
Te avîntași țilomelă, spre allă Jiului izvor
Și pe fărîmul său romantic, în accentele divine
Cîntî cu dor, cu fericire înflorirea 'n viitor.*

*Auză vocea ta și-mi pare... divină armonie,
Sau acordul ce odată m....lă inimi deștepta,
Sau Româna copillită în duiosa reverie
Cte-o doină amoroasă cu deliriu a întona.*

*Cîntă dar bellă artistă! sublimați voce resune:
Ea ne 'ncîntă, ne deșteaptă și ne face a spera,
Și 'n cerească aromire, ea se pare că ne spune,
Că curînd și noi cu alții vom putea a concura.*

*Cîntă! căci în sinul nostru vei lăsa o suvenir
Pe care nimic în stare a o șterge nu va fi
Și pe fruntea unde-i scrisă a ta sintă renumire
....ot-de-una cu plăcere noi lauri vom t....pleti.*

1855, Octomvrie 30. Craiova.

N. N.

Din lucrările lui August Pessiacov

În Craiova, nu de mult, a murit avocatul August Pessiacov. El s'a ocupat cu studiul istoric al Craiovei și cu interpretări a numeroase documente din vremurile trecute. Variatele lui articole sunt răspândite prin calendarele timpului, ziare și reviste—și prin broșuri, care azi, foarte rar se găsesc.

Și lui, ca unui modest și harnic cercetător al vremurilor noastre de demult, ca unei figuri reprezentative a muncii, i se cuvine o pagină biografică în aceste „arhive”. Până atunci, socotesc că o operă de mult folos este publicarea, rînd pe rînd, aci, a tuturor articolelor lui, ca să fie un îndemn și pentru alții și ca un omagiu pentru frumoasa lui îndeletnicire și mai ales pentru truda lui de a lumina multe fapte obscure în istoria orașului nostru.

Culegerea tuturor articolelor lui și publicarea lor de către mine aci, este o pioasă recunoștință, pentru încrederea acordată în timpul vieții de a-mi încredința reeditarea unei vechi lucrări a lui despre biserica Sf. Dumitru, de care se amintește în primul articol ce urmează.

Dem. D. Stoenescu.

I.

În calendarul revistei „Ramuri” alcătuit de d-nii C. Ș. Făgețel și N. Vulovici, în 1908, la Craiova, editura Sache Pavlovici, la paginile 63—68 s'a publicat următorul articol:

O pagină inedită din istoria Craiovei.

Despre modul administrației cestor cinci județe ale banatului Craiovei, în scurta domnie a Nemților dintre anii 1718 și 1739, în urma tractatului de pace încheiat între Austria, Veneția și Turcia, istoricul Enghel la anul 1719 scrie următoarele: „Într'acest an, boiarii de preste Olt trimițând dintre ei, la împăratul Carol VI-lea, pe Radu Golescu spătarul și pre Elie Știrbeiu, visțierul, au adus decret către generalul Stainvil de au venit la Craiova și au numit pe Beizadea Gheorghe Cantacuzino Ban Craiovei, și i-au rânduit și patru consillieri pe patru boeri”.

Dacă Beizadeaua Cantacuzină, numită de către Împăratul Carol ca Ban al Olteniei, a luat și în fapt frânele administrației

acestei țări, sau nu, n'am putut da peste nici un act oficial sau particular din timpul acela.

Din actul însă original, de mai la vale, se pare că Beizadeaua, care aspira la ceva mai mult decât la bănie, prefera să reșadă la Viena, decât la Craiova, pentru că în fruntea celor patru boeri consilieri, semnați în acest act, se vede un nume strein — german, un oarecare d'Ottensfels, fără nici un titlu sau funcțiune.

Iată cuprinsul acestui act:

„După tocmeala și așezământul ce s'au făcut cu Dumneaei jupâneasa Dospina a repausatului Matei Cămpineanu, ce au fost comisariu mare al țării, pentru casele Dumneaei de aici din Craiove, care den bunăvoia Dumneaei le-au vândut împreună cu alte case jos, cu cuhnia, cu grajdul și cu locul curții, cât ține împrejur gardul curții acum, afară de pinița de la uliță și cu locul ei cât ține îngrădișul, drept zloți 1200, și afară dentr'această sumă de bani, i s'au dat Dumneaei și casele cu bordeiul și cu locul ei cât ține împrejur de lângă Popa Ion, care s'au fost cumpărat iară de la lada țării de la Dumnealui secretarul *Deporta*, că să șează Dumneaei într'ânsele, și să le stăpânească cu loc cu tot cu buna pace, au să facă cu dănele și cu locul ce va fi voia Dumneaei.

Și această sumă de bani ce scrie mai sus, nefiind în ceastă dată bani de *extraordinarium* la lada *Comisariatului țării*, ca să i se dea Dumneaei acum toți banii deplin, i s'au dat Dumneaei acum banii pe jumătate, adică zloți șease sute, iar zloți șease sute ce mai rămân pe jumătate, a rămas ca să i se dea Dumneaei acum la anul nou la luna lui Ghenar, după cum scrie *asignațiunea* nostru, ce s'au dat la mâna Dumneai pentru toată suma de bani ce scrie mai sus. Pentru că aceste case s'au luat ca să fie pentru Dumnealui *colonelul* și *comendantul regimentului* mării sale gheeneralului Grof de Veterani, care au venit aci în țară, pentru aceia i se dă Dumneaei această scrisoare de încredințare.

B. Svain d'Ottensfels.

Craiova 1726 Noembrie 16

D. Brăiloiu, I. Stirbeiu,
G. Vlastos, C. Strâmbeanu.

L. S.

Actul este scris cu litere cirilice foarte lisibile, cu puține aruncături, pe hârtie aspră albă, a cărei marcă de fabrică, din cauza vechimei și a ruperei tocmai în locul unde se vede încă puțin, nu se poate distinge. Data este pusă în litere cirilice Noembrie 31. Sigiliul, de mărimea unei piese de doi lei argint, este în ceară roșie fină, și are stema imperială austriacă, vulturul bicefal cu co-

roana deasupra, iar în mijloc—în pieptul paserei cu două capete—se vede vulturul Romănesc, cu capul întors spre dreapta, cu crucea în plisc și altă coroană d'asupra capului,—stema României. Exerga nedescifrabilă, din cauză că ceara de și foarte fină se vede stricată.

Caracteristic este că întreg cuprinsul acestei scrisori de încredințare, se vede într'o românească curată, lipsită de barbarisme aflate în scrierile contemporane din România de decindea Oltului, ba chiar cu un început de radicalism latin ca: *extraordinarium*, *comisariat*, *asignațiunea*, *colonel* și *comendant*, ceia ce ne probează că secretarul-scriitor al comisariatului a trebuit să fie trecut prin vre-o școală cu clase de latinească.

Din cei patru consilieri semnați în act, I. Stirbei este din boerii cari au adus decretul Imperial pentru numirea beizadelei G. Cantacuzino ca Ban al Craiovei,—ceilalți trei sunt din boerii partizani ai închinării țării către Austria. Ce funcție avea d'Ottensfels semnat în fruntea celorlalți patru membrii ai comisariatului—n'am putut-o afla, precum nici ce rol avea marele comisar al țării, Matei Cămpineanu.

Mențiunea că în data aceasta nu se aflau bani în lada țării, ne arată că finanțele țării își aveau contabilitate separată proprie, și cheltuelile se făceau după un budget regulat.

Poate că în arhivele Sibiului să se afle ceva acte relative din acele timpuri. La noi nu cred să ne fi rămas ceva, pentru că n'am putut afla nimic.

Domnia Nemților se știe că a fost foarte scurtă, aproape efemeră, abia vre-o două zeci de ani și ceva, de aceia și foarte puține urme despre aflarea lor aci ne-a rămas.

Zidurile barajilor—colegiul pentru propaganda fide—, a dispărut și din amintirea poporului, ca și după fața pământului. O amintire există într'o inscripțiune din intrul bisericei Sfântului Dumitru publicată în opusculul meu, *biserica Sfântului Dumitru-Băneasa din Craiova* în 1881, a cărei cuprindere, ca o pagină a istoriei Craiova, o reproducem, de oarece pe biserică nu mai există—biserica fiind în reedificare.

„Această sfântă biserică este zidită din temelia ei, de reposatul Domn Mateiu Basarab voevod, și trecând în urmă mulți ani la mijloc s'au fost stricat învelișul și zidul împrejur. Deci sculându-se un boer din neamul Obedenilor, i-a dres zidul și o au șindrilit. —Așijderea și acum la anul 7231, din întâmplarea rezmiriței ce au fost mai nainte, iarăși s'au fost

stricat ca și mai înainte și au rămas *țara aceasta din Olt încoace sub stăpânirea Nemților*; și reposând Dumnealui *Petre Obedeanu* bivvel Armași l'au îngropat într'această besearică. Iar feciorul D-lui Constantin Obedeanu vel stolnic, au pus cu cheltueala d-lui de o au dres și o au acoperit cu șindrilă, și au pus pietrii și fiare pe la ferestrii, împreună cu sticle sus și jos, și înfrumusețând-o și cu zugrăveală, cumpărându-i și alte odoare, pentru pomenirea părinților și a d-lui și a tot neamului d-lui; în zilele prea înălțatului Impărat Carol al șaselea biruitoaru, la anul de la zidirea lumii 7232—1724, fiind zugrafiu Teodosie, Andreiu, Preda, George, Macarie monahu, Ștefan, Pătrașcu, Gheorghe, Țeru".

Pacea încheiată în 1718 la Passarovitz, pe 24 de ani, n'a durat decât 19 ani, căci la 1737 din nou s'a încins războiul între Turcia și Imperiul vecin. De data aceasta în fruntea armatelor Imperiale nu se mai afla genialul Prinț Eugeniu și cu Stat majorul său compus din ofițeri superiori, ca savantul general Conte Marsigli și alții, astfel că aceste armate fură învinse mai pe toată linia de operațiune, și Impăratul nevoit să încheie o pace rușinoasă și păgubitoare.

Istoricul Enghel, despre pacea aceasta scrie următoarele: „In pacea cea groaznică de la Belgradul sârbesc făcută în Septembrie 1739 curtea cesaro-regală a dat banatul Craiovei îndărăt Turcilor. După pacea aceasta banatul Craiovei iarăși s'a împreunat cu Valachia“.

Noi vom încheia aceste note istorice cu următoarele: *că atunci s'au împreunat iarăși cu Valachia, și împreunate au rămas și vor rămâne în perpetuitate.*

5 Noembrie 1907.

Aug. Pessiacov.

Dare de seamă ¹⁾ a activității Soc. „Prietenii Științei“

Fondată la 29 Ianuarie 1915, Societatea noastră intră pe aceeași zi din anul acesta în al 10-lea an al ființării sale. Cu aceeași ocazie am încheiat două sute de conferințe ținute de „Prietenii Științei“, și pentru a releva acest eveniment cultural

în viața Craiovei, am început cea de-a treia sută printr'un Festival Beethoven, care a avut un succes moral și material desăvârșit. Consemnăm aici că festivalul a fost înjghebat pe de-a întregul de d-l Gr. Drăgoescu, valorosul director al Teatrului nostru Național, și că succesul se datorește atât d-sale cât și doamnelor L. Defleury și Grossu, precum și d-lor executanți amatori, cari au binevoit a da concursul d-lor grațios interpretând muzica lui Beethoven. Mulțumindu-le încă odată, am ținut ca numele D-lor să fie trecute în procesele noastre verbale, care vor constitui desigur pentru viitor o frumoasă arhivă a evoluției culturale și sociale a orașului nostru.

Cu ocazia acestei conferințe festive, ziceam—și cred nemerit a o repeta azi—că: Faptul ca o societate culturală să poată trăi nouă ani în Craiova e îmbucurător desigur, e unic și merită să fie relevat; dar ceea ce este mai remarcabil nu e atât durata, cât calitatea acțiunilor inspirate de societatea noastră.

Activitatea instituției noastre culturale se poate împărți în două: activitatea dinainte de război și cea de după război.

¹⁾ Rostită înaintea Adunării Generale a numitei societăți, în ziua de 10 Martie 1924, de către Președintele ei, D-nul Dr. Ch. Laugier.

Am început primul ciclu de conferințe la 8 Februarie 1915. Am avut eu cinstea a deschide seria lor, vorbind despre: Boalele ce însoțesc armatele. De aci conferințele s'au urmat neîntrerupt în 1915 și 1916, din săptămână în săptămână, până cu o lună înainte de a porni pe drumul lung și greu al întregirii. S'au ținut în total 50 de conferințe în această primă perioadă, și între altele s'a vorbit în acest timp de către d-nul Ciocazan odată despr Ideal și Entusiasm, altă dată despre Mihai Viteazu, de prof. Fortunescu despre Artă și Război, de d-nul Sardulian—Războiul nu este o instituție de ordin natural, de Locot. Teodorescu—Explozivele, de Căp. Negulescu—Submarinele, de Sublocot. Cetate—Navigația Aeriană, de prof. Bușilă—despre Patriotism, despre Scutul Țării și despre Unire, de dr. Botescu din București, despre Războiul de toate zilele, de d-nul D. Tomescu—Este Războiul o necesitate?, de d-nul Negrescu—Finanțele și Războiul, de Mihail Popescu—Gazele asfixiante, de I. Teodorini—Problemele chimico-technice ale războiului, de Căp. Zătreanu—Războiul: Pregătire și conducere, cum și alți mulți, nu mai puțin merituosi conferențieri, peste cari trec. De altfel această spicuire o fac nu ca să evidențiez numele conferențierilor, ci obiectul conferințelor, care ne arată cu prisosință rolul moral și educativ ce societatea noastră a înțeles să-și asume, pregătind sufletele pentru marea încercare ce cu toți simțeam că trebuie să vie.

Avem mândria să credem că munca noastră n'a fost zadarnică.

Mulți vor fi fost cei ce și-au reamintit și au folosit în timpul războiului cele auzite la conferințele noastre, și mulți sunt cei dintre noi cari, conștienți de sacrificiul ce-l făceam, s'au dat istoviți pământului, neavând, pentru a trece în întinericul de veci, altă candelă, decât văpaia idealului ce necurmat purtau în inimile lor. Bravul General Vișoreanu, harnicul inginer Mateescu, blândul profesor Bărbulescu, neobositul V. Anestin, din a cărui inițiativă s'a înființat societatea noastră locală, distinsul medic Botescu, simpaticul dr. Constantinescu-Slatina, stimatul nostru Președinte de onoare chiar, Generalul Dr. Vercescu, și atâția alții nu mai sunt printre noi. Cinste memoriei lor!

Activitatea noastră dinainte de război este dar, dacă o putem numi astfel: o fază pregătitoare.

După război, activitatea noastră se intensifică și câtă să îmbrățișeze cele mai variate subiecte. Conferințele noastre devin din ce în ce mai atrăgătoare; conferențieri distinși de aici, din

București, din toate părțile României Mari, vin să-și spuie cuvântul de pe tribuna noastră. Provoacă vizite și manifestațiuni de înfrățire între Bănățeni și noi. Ținem conferințe și aiurea decât la Craiova, cum de ex. la Caransebeș, Lugoj și acum pregătim Aradul și Timișoara s'audă glasul „Prietenilor Științei” din Craiova.

Am reinviat practica abandonată a premiilor școlare, instituindu-le pe seama noastră în 1921 și 1922. Azi fiecare școală ține să distribue premiile sale. Am contribuit la propășirea Muzeului etnografic din localitate. Am înființat în fine, cu sprijinul marelui nostru profesor N. Iorga, „Universitatea Liberă, Prietenii Științei”, care ține regulat cursuri de trei ori pe săptămână: Marțea, Joi și Sâmbăta dela 6 jum. la 7 jum. la Muzeul Aman,

În cursul anului expirat s'au ținut în total 30 de conferințe la Teatrul Național, deosebit de prelegerile dela Universitatea liberă. Lista și a unora și a altora însoțește această expunere ¹⁾. S'a înăpoi, într'un grup de 200 membri, în zilele de 27 și 28 Mai vizita Caransebeșenilor, unde d-l Fortunescu a vorbit despre Caragiale, organizând cu acest prilej și 2 șezători muzicale și literare. Am comemorat prin conferințe osebite ale d-lui Prof. Fortunescu pe Caragiale, Gh. Lazăr și Cantemir, prin a d-lui Vasulescu: Unirea Ardealului, iar prin a subsemnatului pe Pasteur.

Tot în cursul acestui an, grație stăruințelor prietenilor noștri d-l deputat D. Stoenescu și d-l senator profesor părintele Breasta, cărora le suntem adânc recunoscători—, societatea noastră a fost recunoscută persoană juridică. Această ne permite între altele să ne gândim la realizarea idealului nostru, acela de a construi un Palat Cultural în Craiova, care, pe lângă o sală specială de conferințe, să poată adăposti și Muzeu demne de acest nume, precum și toate societățile culturale. Pentru aceasta avem firește nevoie de fonduri mari. Deși azi săraci, avem totuși convingerea fermă că în scurt timp vom putea realiza și acest ideal.

Pentru a păși pe această cale n'am mai stat mult la gândire. Cu sfatul restrâns al Consiliului nostru de administrație am hotărât pe de o parte cererea modestelor cotizații membrilor societății și sporirea ușoară a taxelor de intrare la conferințe, sume relativ foarte mici, dar care totuși ne-au dat un total buniceș, iar pe de alta am solicitat și am obținut autorizația de a lansa bilete bote-

¹⁾ Nu o reproducem aici, deoarece am înregistrat aceste conferințe și cursuri, pe măsură ce s'au ținut, în rubrica respectivă: „Mișcarea culturală în Craiova”.

zate de noi „Pietricele“, în valoare totală de 3.000.000. Cea mai mare parte sunt și tipărite și în bună parte încredințate spre vânzare. Până acum am distribuit în cifră totală de aproape un milion și jumătate lei.

Mulțumind tuturor celor ce au binevoit a primi spre distribuire aceste pietricele, facem apel la toți prietenii noștri, și la toți viitorii de bine, să sprijinească cu dragostea și sacrificiul de mamă pe acest nou născut ce se anunță a se ridica falnic și trainic în inima Olteniei noastre: Palatul cultural. Menționez aci cu deosebită mulțumire pe următorii cari s'au grăbit să ne și verse sumele adunate și anume: D-l C. M. Ciocazan un carnet, d-l Mitu Stoenescu un carnet, d-ra Olga Frangopol un carnet, d-l Dr. Gropper C. cinci carnete, d-l Locot. G. Știrbulescu un carnet, d-l Locot. V. Voicescu cinci carnete, d-l Dr. Fr. Maier, neobositul nostru casier, două carnete.

Sumele rămase după plata tiparului vor fi consemnate la Bănci, iar numele celor ce ne varsă sumele încasate vor fi publicate.

Tot ce am realizat până azi am făcut-o fiindcă am găsit între noi oameni de știință și de muncă, oameni de suflet și de jertfă, toți de o potrivă de desinteresați și plini de avânt. S'ar cădea să-i citez pe toți aci: n'o fac pentru a nu le răni, lor, modestia și a nu vă răpi D-v. timpul.

Nu pot însă să închei această scurtă dare de seamă de cât mulțumind atât acestor devotați colaboratori, cât și tuturor celor cari cu vorba sau cu fapta sprijinesc societatea noastră.

Consiliul de Administrație al Societății „Prietenii Științei” Craiova

Membrii de onoare

Profesor N. Iorga

„ Gh. Țițeica

Dr. C. Argetoianu

Gen. V. Rudeanu

Consiliul de Administrație

Președinte, Dr. Ch. Laugier.

Vice-Președ. C. M. Ciocazan.

„ „ D-na M. Popp, care prezidează și Comit. Protector.

„ „ C. D. Fortunescu, care prezid. Comit. Publicității.

„ „ Dr. Metzulescu „ „ Muz. sec. Numis

„ „ Gh. Mil. Demetrescu „ „ Muz. sec. istorică.

Membrii: Gen. C. Lăzărescu, T. Ștefănescu, I. B. Georgescu, Gr. Drăgoescu, Pr. I. Ghia, C. Brădețeanu.

Bibliotecar: A. Vasculescu.

Secretar General: Dem. D. Stoenescu.

Cassier: Dr. Fr. Mayer.

Contabil: V. Făcăianu.

Censori: Dr. M. Enculescu, A. C. Carianopol, V. Sandulian.

Censori supleanți: N. Popescu, M. Paveliu și farmacist Petre Crăsnaru.

Situația Generală a Soc. „Prietenii Științei”

Incheiată în seara zilei de 10 Martie 1924.

A C T I V.

P A S I V.

Banca Creditului Agricol și Comerc.		Capital la 1 Ianuarie 1924	31.204	—
C-t Deposit . . .	50 433 65	Donățiuni diverse și cotizații	5.950	—
		Conferințe și abonamente	15.038	—
		Festivaluri și șezători	15.869	—
		Universitatea Liberă	1.241	—
		Cotizații	300	69.602
		Din care se scade:		
		Cheltueli generale		19 168 35
	50 433 65			50 433 65

Contabil, V. Făcăianu.

Directorul Băncii Cred. Agricol și Comerc.

Casier, Dr. Fr. Mayer.

Verificat și găsit în regulă.

Censori: { Dr. Enculescu,
A. C. Carianopol,
V. G. Sandulian.

Mișcarea culturală în Craiova

Universitatea Liberă „Prietenii Științei” și-a continuat, după vacanța Crăciunului, prelegerile sale din următoarele materii:
Istoria civilizației la popoarele vechi, curs în continuare, de d-nu prof. A. Vasculescu;

Istoricul electricității, în continuare, de d-nu prof. C. Gh. Brădițeanu.

Indrumări în studiul Filosofiei, de d-nu avocat V. G. Sandulian.

Din trecutul Craiovei, de d-nu G. Mil-Demetrescu.

* * *

Conferințele Soc. „Prietenii Științei” s'au ținut în fiecare Duminică în ordinea următoare:

La 20 Ianuarie 1924, d-nu N. Vrabiescu: *Cicerone și elocința Romană către sfârșitul Republicii*.

La 27 Ianuarie 1924, d-nu N. Plopșor: *Oltenia preistorică*.

„ 3 Februarie „ „ Dr. Metzulescu: *Educația fizică și națională*.

La 10 „ „ C. Argetoianu: *Stabilizarea monetară*.

„ 17 „ „ Mircea Djuvara: *Filosofia poeziei lui Eminescu*.

„ 24 „ „ Tr. Macovescu: *Bătrânețea la om și animale*.

La 2 Martie „ „ C. Gh. Brădițeanu: *Evoluția Materiei*.

„ 9 „ „ A. Vasculescu: *Lumi uitate (Egiptul)*.

* * *

Din partea aceleiași societăți s'au mai organizat trei conferințe în orașele Banatului, și anume:

La Caransebeș, la 24 Fevr. în localul Liceului „Traian Doda”, conferința d-lui prof. C. D. Fortunescu, despre *Viața și opera lui Dimitrie Cantemir*.

La Timișoara, în sala Cercului Militar, la 15 Martie: *I. L. Caragiale*, de către acelaș.

La Arad, în Palatul Cultural la 16 Martie: *Lumea lui Caragiale*, de acelaș.

Călduroasa primire ce s'a făcut în câteși trele centrele bănețene celui ce reprezenta societatea „Prietenii Științei” și manifestațiile de simpatie pentru instituția craioveană care se străduște a cimenta legăturile culturale dintre aceste două puternice

centre românești, ne-a îndemnat a ne gândi la înființarea unor filiale ale „Prietenilor Științei” în Banat. Intru acest scop, cu stăruința d-lui prof. St. Ciuceanu și cu ajutorul d-lui colonel H. Laugier—doi craioveni—și a d-lui Nichi, directorul Palatului Cultural din Arad, suntem pe cale a creia în acest oraș cea dintâi filială a societății noastre, și aceasta în scurt timp.

* * *

Pentru a serbători intrarea în al zecelea al său an de existență, **Societatea „Prietenii Științei”** a dat un Festival, la Teatrul Național, în seara de 1 Fevr. cor. A fost consacrat exclusiv marelui Beethoven. El cuprindea o minunată conferință a d-lui Drăgoescu asupra *Vieții și operei lui L. von Beethoven*, presărată cu interpretări din o seamă de bucăți mai caracteristice ale acestui geniu muzical, prin mijlocirea talentului și bunăvoinței doamnei L. Defleury, care a cântat câteva lied-uri din Beethoven, doamnei L. Grossu, care a executat la pian o parte din Sonata Apasionată, precum și a unei muzici de cameră, quartet și septet de coarde, făcută de câțiva diletanți și artiști craioveni.

Venitul acestui festival a fost destinat formării unui fond cu care să se clădească un Palat Cultural în orașul nostru.

În vederea aceluiași scop, la 3 Martie s'a dat o *Șezătoare Eminescu*, unde d. prof. C. D. Fortunescu a ținut o conferință despre „Lirismul lui Eminescu”, la care au dat concursul d-na și d-l Dordea, artiști ai Teatrului Național, cari au declamat versuri de-ale genialului poet, iar d-na Blaju a cântat melodii pe care versurile lui Eminescu le-a inspirat câtorva din muzicanții români.

* * *

Conferințele organizate de „*Sfatul Negustoresc*” din localitate s'au continuat cu o a doua serie, după cum urmează:

Morala creștină și capitalismul, de preot. Gr. Cristescu.

Vadul comercial, de d-l I. Constanțiu.

Politica deflaționistă, de d-l Virgil Madgearu.

* * *

Teatrul Național, în meritorii sforțări mereu reînnoite, a mai dat spre sfârșitul acestei stagiuni încă trei piese noi: o traducere și două lucrări originale.

Pescuitorul de umbre, comedie dramatică în 4 acte, de Jean Sarmant, e o piesă de un dramatism puternic, a unui autor tânăr, talent în desfășurare, care s'a impus atenției în ultimul timp. E un

teatru pentru un public mai intelectualizat, și ca atare această piesă nu e menită a ține de multe ori afișul. Ea a fost un deosebit succes pentru direcție—care a avut curajul să o înfățișeze unui public ca acel pe care îl avem—, cași pentru artiștii cari au montat-o și au jucat-o, și în special pentru d-nu A. Pop-Marțian și d-șoara Mioara Popescu, un talent a cărut valoare o consemnăm cu plăcere în această rubrică.

Doi oameni, piesă originală în 3 acte, de d-r Anton Ionescu, nu va fi având cine știe ce calități literare, nici o tehnică dramatică măiastră; în modestia sa autorul e departe de a avea astfel de pretențiuni; este însă o lucrare meritorie și mai presus de toate „o faptă bună” a fi înfățișat—asa, tendențios cum a făcut-o—publicului o lecție de morală în acțiune și a-l fi obligat să reflecteze la ce poate expune pe cineva o ușurință foarte comună multora de a neglija curarisirea la timp a unor anumite boale ale tinereței. Replica românească a lui „Les Avariés”—cu care autorul nu are comun decât intenția de a demonstra o lege necruțătoare—este din piesele ce se impun tocmai prin această tendință unui repertoriu care trebuie să fie mai mult utilitar decât estetic, dată fiind enorma proporționalitate a celor ce au nevoie de educație, față de exigențele unei intelectualități înfime în orașul nostru.

Autorul a găsit în d-l Dordea un interpret bun pentru eroul său prim, avocatul Popescu; artistul a făcut din acest rol o creațiune într'adevăr mulțumitoare, personalitatea sa artistică isbutind a se reliefa mai vizibil la sfârșitul acestei stagiuni. D-nu Coco Demetrescu ne-a dat un samsar evreu tipic, insinuant și mlădios, nuanțat, deși uneori puțin „sarjat”. Câteva siluetări corect indicate de tinerii Rocoș și Rovințescu; o mențiune deosebită d-nei Dordea, în nota justă a temperamentului discret, sentimental și resemnat al Stelei, cum și d-nei Sterescu în peșitoare, cu rezerva cătorva trăsuri din jocul său indicând prea multă înclinare în a exagera nota caricaturală, al cărei exces duce la bufonerie, ceea ce ar fi în afară din limitele artei dramatice. Despre ceilalți „nihil nisi bene”, chiar dacă pun onorabile eforturi ca harnicul d-l Cantorichi.

Ultima piesă originală a stagiunii: *Contra Patriei*, de d-l prof. N. Iorga, s'a reprezentat odată cu venirea primelor zile de primăvară, cu actori cam obosiți după ostenințele unei stagiuni fructuoase și înaintea unui public saturat de atâtea spectacole câte ne-a dat iarna aceasta.

Piesa d-lui Iorga transpune în lumea franceză din Marea Revoluție probleme de conștiință națională, de scrupule patriotice, care vor fi agitat o seamă de suflete nehotărâte pe vremea războiului nostru din urmă și a ocupațiunii prusace. E o atmosferă de idealism, de un înalt caracter educativ în lucrarea dramatică a distinsului învățător, care nu uită niciodată, în țară cași în străinătate, ca profesor, ca propagandist, ca savant, ca gazetar, ca literat, ca om politic chiar, că este un îndrumător, conștiința morală și patriotică a românismului.

Contra Patriei are, poate, cele mai înalte calități teatrale din toată opera dramatică a d-lui Iorga. Actul din urmă mai ales e pătruns de un suflu tragic.

Modul cum s'a jucat piesa lasă, desigur, încă de dorit. E însă și foarte greu de jucat, personagiile fiind prea numeroase, iar perioada amplă, grea de cugetare și pe alocurea plină de lirism, e o dificultate remarcabilă pentru debitul actorilor.

Notăm un talent promițător într'un artist nou angajat, d. Budeanu.

* * *

O gazetă serioasă—poate tocmai pentru că nu e una politică—a apărut în Craiova; este o foaie săptămânală, organ al Sfatului Negustoresc: „Oltenia Economică”. E un jurnal care informează pe cititor în materie economică, în tot ce privește munca și comerțul, și e redactat cu îngrijire laudabilă. Încă una din faptele bune ale inimosului și luminat între negustori și industriași, Inginerul P. P. Andreescu, președinte al Sfatului Negustoresc oltean.

Fortunato.

Mișcarea culturală în Calafat

În orașele mici viața culturală e adesea redusă la simpla manifestare a școalei și la inițiativa profesorului. Dacă manifestările culturale sunt rare sau mai puțin de cât în orașele mari, rolul profesorului și al școalei este covârșitor. La noi toate îndrumările de o viață culturală sunt îndreptate de către școală și numai de la ele se așteaptă.

În timpul acesta s'a luat inițiativa de către corpul profesoral ca să ție fiecare câte un ciclu de conferințe din specialitatea lui. La aceste conferințe vor participa ca vorbitori ofițeri și orice alt intelectual, ce ar avea de spus ceva. Săptămâna viitoare va începe d-l C. Gerotă cu subiectul „Aspecte din filosofia veche”. Conferințele se vor ține în saloanele Cercului Militaro-Civil.

* * *

Ziua de 24 Ianuarie s'a sărbătorit ca întotdeauna în Calafat, cu multă, foarte multă populație în sală. Ziua aceasta e ziua de întâlnire a întregii societăți din Calafat. Liceul a avut un festival precedat de conferința directorului. După festival membrii Cercului au avut o serată în saloanele lui, unde s'a jucat „Hora Unirii”.

* * *

În Calafat cititul cărților și revistelor este foarte puțin întins. Se citește „Năzuința” ceva mai mult, „Arhivele” mai puțin. În schimb ziare se vând în cea mai mare măsură. Ziarul aduce intrigă și cancanurile, ura și bănuiala, ceea ce place micului provincial. Psihologia provincialului este foarte interesantă, dar grozav de repulsivă. Fără orizont, fiindcă n'a căpătat privirea lucrurilor eterne ce le găsește omul cult prin experiența cărții realizate în artă și știință, fiecare provincial, în miopia lui intelectuală, se crede a fi centrul universului. Banul fiindu-i singura ocupație, are în curând toate consecințele lui: avariția, sau vanitatea politică. Cei mai mulți au pe cea dintâi, foarte puțini pe cea din urmă. De aceia în acest oraș, unde se află atâția milionari, nu există un act de binefacere. Școlile primare sunt într-o stare de plâns: neigienice și fără material didactic, fără mobilier, amintesc neconținut disprețul nostru pentru școală. Statul nu poate, iar inițiativa particulară, care face minuni în alte părți, nu se simte la Calafat. Se cheltuesc zeci de mii de lei pentru rochii de bal, să svârle banul pentru ceaiuri și serate, dar lipsește ori ce act filantropic în Calafat. Apoi cultura la periferie este și aici ca pretutindeni un gol apăsător. Școala trebuie să se opintească din răspuțeri pentru a arunca lumină cât mai departe. Aici s'a și luat inițiativa unor șezători săptămânale pe mahalale, împreună cu preotul și profesorul.

Provincia, dacă ar vrea, ar putea întrece orașele mari prin inițiative și acte filantropice.

* * *

În ultimul timp Calafatul a trecut printr-o acută criză la primariat. Politica tradițională, anchilozată în rituri false, stereotipe, c'a opus cu înverșunare noiei politici de avânt și de jertfă. Azi spiritele s'au liniștit. Noul primar a făgăduit că va rupe cu trecut, trecut în care politica era mijlocul cel mai comod de îmbogățire și care cultiva toate păcatele omenești. Noi simțim o legitimă bucurie, fiindcă atât „Arhivele”, cât și „Năzuința” nu s'au bucurat niciodată nu de oblăduirea, dar nici de simpatia măcar a unei autorități, ce are obligația, dacă nu să ajute, cel puțin să încurajeze cât pe departe orice manifestare cinstită culturală.

C. G.

O foarte interesantă descoperire istorică

Untâнар arheolog din Toulouse (Franța), d-nul *Norbert Casteret*, cercetător priceput și plin de avânt, a avut curajul să exploreze cursul subteran al unui râu ce, eșind din grotă *Montespan* (Pirinei), trece prin comuna cu acelaș nume și se varsă în Garona. Grotă era cunoscută; la 60 m. însă în interiorul ei bolta peșterii, și așa cam joasă, se lasă până aproape de nivelul apei, stăvilind astfel pătrunderea și posibilitatea de a o explora mai departe. Pentru a o putea face nu era decât o singură cale: a încerca să treci acest gât de stâncă, de-a scufundușul pe sub apă, pentru a eși, în complect întuneric, nu se știe unde. Pe d-l Norbert Casteret însă, care este un tot atât de bun înotător ca și îndrăzneț cercetător,

aceasta nu-l putea opri în loc. Luându-și o lumânare și chibrituri într-o pungă de cauciuc, se scufundă în apă și reuși să ajungă după un parcurs de câțiva metri, ieșind la suprafață într-o altă galerie, iar de aci, după mari și periculoase greutateți, ajunse într-o galerie de circa 200 metri lungime, care-i va răsplăti cu prisos curajul și tenacitatea; ajunse într-o adevărată sală de muzeu preistoric.

Pe pereții stâncoși ai sălei a putut descoperi (azi fotografiate) peste 50 de desene, sgarate cu ajutorul silixelor, perfect de bine executate și conservate. Ele reprezintă diverse tipuri de animale, din cari multe dispărute de mii de ani din Europa. Dar ceea ce este mai important, și care se

vede pentru prima oară, este aflarea în mijlocul lor a unui cap de om, desemnat din profil, în linii impecabile. Printre desenhuri, tot felul de semne misterioase. Jos pe pământ, argila scobită pe alocuri, frământată, făcută gogo-loae, gata de modelat. Intr-o parte a sălei statuia unui urs enorm culcat în atitudinea sfinxului; se vede numai trupul, capul fiindu-i înlocuit printr'un craniu autentic de urs, azi căzut între picioarele dinainte. Corpul îi este ciuruit de găuri de sulite, acoperite în parte de concrețiuni stalagmitice, ce fac dovada vechimei acestei piese unice. Se mai găsesc, răzmate de zid, trei reproducții de animale mari—lei sau tigri—mai puțin bine conservate, pe care se poate și aci observa ușor înțepături de sulite. Pe sol sunt răspândite numeroase modelaje mai mult sau mai puțin bine conservate, printre care câțiva cai foarte frumoși.

Aceste piese datează foarte probabil din *epoca glaciară*, când, datorită climei reci și uscate, grota era uscată și deci accesibilă. Descoperirea lui *Casteret* vine să confirme descoperirea și părerea contelui de *Begouen*, care a gă-

sit în peștera de pe domeniul său *Andoubert* cei doi *bisoni* faimoși, că aceste grote serveau populațiilor primitive nu numai ca adăposturi, dar și ca locuri de întâlnire pentru a practica diverse operațiuni de magie. Căci ce înseamnă împunsăturile acestor trupuri de fiare sălbatice, altceva decât ceea ce se face încă și azi pe alocurea: se străpunge fotografia sau chipul de lut al dușmanului; se pune cuțitul. Superioritatea descoperirii lui *Casteret* constă însă în faptul că, dacă vechimea bisonilor poate fi prețuită la 12.-15.000 de ani, ursul dela *Montespan* e opera *primilor Magdalenieni*, cari trăiau acum 20 sau 25.000 de ani.

Și mai este un lucru—pe care îl socotim de importanță covârșitoare și asupra căruia desigur se vor isca discuțiuni aprinse—, este profilul de om desemnat pe pereții acestei caverne. Este primul chip de om, primul portret ce ne înfățișează omul de acum 25.000 de ani; și acest chip, spre uimirea tuturor vizitorilor, nu diferă într-un nimic de cel al omului de azi.

Ch. L.

Experiențe asupra variabilității sexelor

La Paris în vestita grădină «*Parc aux Princes*» s'a înființat o «*Stațiune fiziologică*» care se îndeletnicește cu studiul experimental al variațiunii sexelor. Rezultatele obținute până acum sunt din cele mai curioase. Iată de exemplu un

cocoș, castrat la vârsta de 3 luni, căruia i s'a grefat după un an două bucăți de ovare, jumulind tot deodată penele pe jumătate corp. Rezultatul: pe când penele nejumulate au rămas de cocoș cele jumulate au crescut din nou în

formă și culoare de pene de găină dând astfel acestei pasări un aspect cu totul ciudat. Acelaș rezultat invers însă s'a obținut și asupra găinilor ovariectomizate.

Dar nu numai schimbări în aspectul penelor, ci chiar în însăși constituția pasărilor s'a obținut la acest laborator. Astfel s'a constatat că în genere la pasărea femelă nu există decât un singur ovar, așezat în partea stângă a corpului; și dacă i se scoate, se dezvoltă în partea simetric opusă, într'un rudiment de glandă ce a fost luat până acum drept un ovar atrofiat, nu un ovar ci o glandă bărbătească. Și astfel putem ajunge a provoca la pasări o transformare integrală dintr'un sex într'altul.

De altfel, în lupta dintre sexe, sexul zis tare, sexul zis masculin, pare să fie în evidentă inferioritate față de cel feminin. La multe specii el tinde să dispară.

Vandel, conferențiar la Facultatea de Științe din Toulouse, a

studiat această eliminare a bărbăților, constatând-o în special la anumite crustacee din regiunile septentrionale și mijlocii ale Europei. Din 1140 indivizi examinați, abia a găsit 6 masculi. *Vandel* a dovedit că reproducția la aceste animale era posibilă și prin ouă nefecundate. Faptul nu e nici unic și nici măcar prea rar. Acelaș lucru pare că se petrece și la anumite insecte, și mai cu seamă la plante. Toate aceste descoperiri sugerează biologilor de azi întrebarea firească: să fie oare sexul bărbătesc indispensabil, și prezența lui nu este oare mai curând o simplă etapă în evoluția ce duce toate ființele spre o autoreproducție?

La ovipare poate, dar la mamifere, cum suntem noi, întrebarea aceasta nu poate avea alt rost decât a forma obiectul puțin banal de discuții pentru feministe și pentru... humorști!

Ch. L.

Insemnări istorice și geografice

Natalitatea în Franța.

Statistica nașterilor pentru primul semestru al anului 1923, în cele zece mai mari orașe ale Franței, în comparație cu cifra anului 1921 și 1922 aceiași perioadă, arată că lipsa de nașteri, face ravagii în aceasta țară. Diferența este de 6260, deci o împuținare de 11%. Se vorbește mult

deasemenea de descreșterea natalității în Germania. Deși aceasta este adevărat, statistica Reich-ului pe 1923 arată un excedent de 513.000 nașteri asupra morților. Pentru acelaș an, Franța n'a înregistrat decât 70.000 de nașteri. Aceasta ne dispensează de vre-o comentare, îngrijorându-ne și pe noi

Filip II și Don Juan de Austria.

Între curioasele și vechile monumente în Spania este interesant de amintit, ne spun știrile noi, și mănăstirea Cisterciană dela Espina, situată la două leghe de Villagarcia de Campos, și care se conservă destul de bine. Aci s'a desăvârșit o scenă istorică: recunoașterea oficială de către Filip al II, a fratelui său Jeronim, fiul lui Carol Quintu și al unei femei flamande, Barbara Blomberg. Jeronim se născuse la Ratisbona, la 27 Februarie 1547. Carol Quintu, în testamentul său spusese: „am un iu natural cu o femeie nemăritată, care se numește Jeronim“. Acesta trăise ascuns, încredințat servitorilor credincioși, până în ziua când fu recunoscut în mănăstirea dela Espina. Scena recunoașterii avu loc înaintea lui

Luis Quijada și a ducelui de Alba. Regele, adresându-se fratelui său, îi spuse această frază: „Și știi cine fu părintele d-tale? Împăratul, tatăl meu și domn, fu și al d-tale, și pentru aceea eu te recunosc și te iubesc ca pe un frate“.

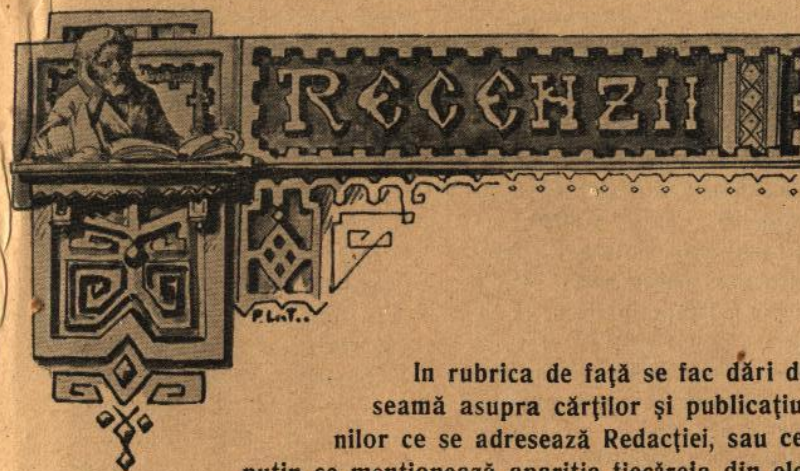
Documentele epocii se acordă în a mărturisi că, acest act de recunoaștere a aceluia ce devine învingătorul dela Lepanto, avu loc Joi 28 Sept. 1559. Luni 2 Oct. luna următoare el fu recunoscut oficial și solemn în fața curții; dela această dată el deveni prințul Don Juan de Austria. Moartea acestuia, pe când era guvernator al Flandrelor, fu ca și nașterea sa înconjurată de mister. Don Juan zace azi în Escorial, lângă părințele său Carol Quintu.

Explorări subterane în Franța.

Atragem atenția asupra faptului că d-l Fournier, profesor la Facultatea de Științe din Besançon, colaborator principal la harta geologică a Franței, începe să publice rezultatele explorărilor sale subterane, făcute în ținutul Franche-Comté. Două volume au apărut. Ele se ocupă cu problemele cele mai delicate ale geografiei fizice, stabilind legile de eroziune și fixând sursele de alimentație de apă. Mai mult, cavernele studiate prezintă interes și din punct de vedere al

formei, acum dispărută; ele au servit de refugii și pentru cei mai dinți oameni. Opera apărând în serie, sub denumirea de «Le régime hydrologique des régions calcaires», «applications scientifiques et pratiques de la spéléologie» este publicată cu ajutorul financiar al departamentului Doubs. Ne putem noi gândi cândva la un studiu la fel, asupra ținutului calcaros oltean, în special în colțul Motrului sec?

T. G. B.

În rubrica de față se fac dări de seamă asupra cărților și publicațiilor ce se adresează Redacției, sau cel puțin se menționează apariția fiecăreia din ele.

Discorso sulla Lingua Valacca, di Card. Giuseppe Mezzofanti, Bologna, 1923, se tipărește prin îngrijirea amicului nostru Carlo Tagliavini, autor al unei *Grammatica Rumena* (Heidelberg 1923) și al mai multor traduceri din limba noastră în italienește. D-sa ne face o plăcere și un serviciu dând la lumina tiparului, după un manuscris păstrat în Biblioteca Archigimnaziului local discursul pronunțat la 13 Iulie 1815 înaintea Academiei de Științe a Institutului din Bologna de către celebrul savant poliglot Cardinalul Mezzofante, profesor de limbile orientale la Universitatea din acel oraș. Ne surprind cunoștințele destul de aprofundate, pătrunderea și vederile juste asupra multor chestiuni privitoare la neamul și limba noastră, într-o vreme în care la noi chiar studiul temeinic al istoriei naționale și al

limbei noastre era abia la primii săi pași.

Discursul lui Mezzofanti se cere a fi negreșit tradus și publicat în românește. Să fim recunoscători d-lui Tagliavini pentru comunicarea acestui document de însemnătate, cum și pentru tot interesul și dragostea ce poartă neamului și limbei noastre.

Novelle romene, di Michele Sadoveanu, publică, în traducerea italiană a d-lor Alex. Dem. Marcu și Gius. F. Cecchini, editorul din Foligno Campitelli. Volumul bine și frumos tipărit, de aproape 200 de pagini, și cu o copertă împodobită cu chenar românesc, se înfățișează cât se poate de simpatice. După portretul bine reușit al autorului, o prefață a traducătorilor în care se lămurește necesitatea cunoașterii literaturii noastre de către frații italieni, ca mijloc de

a pătrunde sufletul nostru specific; se indică analogia dintre opera și caracterul artei lui Sădoveanu și a lui Giovanni Verga; apoi se înfățișează biografia scriitorului român și o schițare generală a operei și artei sale. La urmă, făgăduind a mai da și alte traduceri din tânăra noastră literatură, traducătorii menționează că au înțeles a face nu o traducere ad literam, ci una care să redea cât se poate mai aproape de spiritul lumii italiene povestirile nuvelistului român,—ceea ce socotim că într'adevăr este cel mai bun fel de a traduce.

Urmează apoi traducerea admirabililor bucăți din Sădoveanu: Hoțul, Bulboana lui Văliuș, Sci-gal și Pe mormântul unui copil.

C. D. Fort.

***Dacia în antichitate și evul mediu*, de I. Andrieșescu.**

Îmi pare destul de rău că cele trei articole ale d-lui prof. I. Andrieșescu tipărite în „Adevărul Literar și Artistic“ (*Dacia în antichitate și evul mediu*, *Dacia Romană* și *Dacia la începutul evului mediu*) au trecut aproape nebagate'n samă.

Cu prilejul unor cărți noi d-l A. face cunoscut pe scurt marelui public, cum trebuie înțeleasă istoria țării, din veacul al VII înaintea de Cristos până în veacul al V-lea dupe. La noi, unde toți sunt specialiști, nu se scriu decât studii de *specialitate*, iar pentru popularizarea studiilor mai de seamă nu se ostenește nimeni. E știut că specialiștii sunt sgârbiți cu profanii; ei scriu *pentru ei* și

pentru cei câțiva care-i înțeleg; încolo cei mulți, n'au de unde să înțeleagă, fiindcă, chiar aruncându-și ochii pe asemenea scrieri, ai pricepe ca pisica ce se uită'n călindar. Multe din celelalte științe se popularizează la noi, și sunt reviste pentru aceasta (*Natura*, *Orizontul*, *Ziarul Științelor populare*), ba chiar se găsesc oameni—cum de pildă prof. I. Simionescu—care se indelectează foarte mult cu popularizarea științei. Dar rezultatele arheologiei și preistoriei n'au fost temeinic și cu rânduială popularizate. Doar în manualele de școală se mai strecoară pe scurt unele rezultate noi. Încolo?... mai nimic. Iată de ce articolele d-lui Andrieșescu sunt bine venite.

De altfel în timpul din urmă însuși d-l V. Pârvu, printr'o minune nebănuită de nimeni, a scoborât depe vârfurile olimpice ale stilului *ideilor și formelor istorice*, la stilul limpede al *Inceputurilor vieții romane la gurile Dunării*, unde e scris, pe înțelesul tuturor, rezultatul la care a ajuns d-sa, în urma atâtor cercetări, publicate în 21 de studii, d-l A. ținând seama că „trecutul trebuie să fie cunoscut și înțeles în tot largul țării căreia aparține“, caută a „tălmăci și face cunoscute în cercuri cât mai largi“ unele „laborioase cercetări privitoare la propriul nostru trecut“.

Nu e ușor însă a-ți lua asupra muncă de a înțelege și a rezuma atâtea lucrări noi. E o muncă greoaie și stăruitoare pe care nu are răbdare s'o facă oricine.

În aceste rânduri este sinteza celor din urmă lucrări ale d-lui V. Pârvu și ale d-lui C. Diculescu. Cel di'ntâi îmbrățișând arheologia Greco-Romană se coboară până în timpurile preistorice, iar cel de-al doilea îmbrățișând acel nepătruns ev mediu al Daciei, au dat în timpul din urmă câteva lucrări, care prefac în mare parte temelia istoriei noastre naționale, după cum o poate vedea oricine citind rândurile d-lui Andrieșescu.

Ploșor.

***Învățământul Istoriei Artelor la Universitatea din Cluj*, de Coriolan Petranu (Extras din „Viața Nouă“ Buc. 1924)** După trei ani dela deschiderea Universității românești din Cluj și a conferințelor de Istoria Artelor ținute la această instituție de autor, d-l Petranu consemnează câteva constatări și observațiuni cu privire la studiul ce formează obiectul cursului d-sale ca profesor conferențiar pe lângă Universitatea clujană. D-sa dă o seamă de judicioase îndrumări asupra principiilor ce trebuie să călăuzească pe profesor în predarea unui curs de istoria artelor. Întru aceasta, prima fază va fi ostentiva de a desvolta simțul artistic, de a învăța pe student să vadă, a-i face educația ochiului spre a-l introduce apoi în contemplarea operei de artă—cu ajutorul proiecțiilor și gravurilor — pentru a trece apoi la cercetarea sa istorică în cadrul timpului, locului și împrejurărilor diferite. La urmă autorul consemnează câteva desiderate de a căror rea-

lizare, prin mijlocirea ocârmuirii, atârână posibilitatea întemeierii unui învățământ artistic serios în școlile noastre secundare și universități

***Quelques considérations sur le service consulaire roumain* par Const. I. Karadja, consul de Roumanie en disponibilité Bucarest, 1923.** Autorul pornește dela afirmarea adevărului că serviciul nostru consular este o organizație care nu mai corespunde noilor condițiuni în care statul nostru se găsește după război. Pricinele acestei scăderi sunt: în primul rând lipsa de pregătire a personalului consular și, poate, și a celor dela cari să poartească îndrumări și dispozițiuni ca dela o autoritate ce se presupune că ar avea un plan, o concepție în materie consulară. D-sa atrage atenția asupra avantajului de a avea un personal consular bine pregătit prin studii și specializat, cunoscând cel puțin sumar limba țării unde va să fie trimis. Câteva observațiuni juste cu privire la înființări și desființări arbitrare de posturi și silințele unor mandari ai Ministerului de Externe de a ucide inițiativa acolo unde o descopere la tineri harnici din personalul lor inferior. Se ridică împotriva inutilei și costisitoare formalități a vizei pașapoartelor, a căror taxare e illogică, uneori ridiculă, ceea ce face că Românul în străinătate ajunge să se ferească de consulat ca de un dușman. La urmă vin considerații asupra raporturilor consulilor cu publicul.

Cei ce ar dori să citească lu-

crarea d-lui Karadja—ce nu se află în comerț—o pot cere autorului, la Grumăzești—Tg.-Neamț.

Un vechi cimitir românesc, în fostul sat Vărarea din jud. Bistrița-Năsăud, publică, după săpăturile arheologice întreprinse de d-sa, d-l *Dr. Roska*, membru al Comisiunii Monumentelor Istorice din Transilvania. Satul acesta, menționat în documente de pe la 1606, a dispărut de vre-o 130 de ani. Din 1921 s'au început săpăturile, dând la iveală întreg cimitirul cu biserica lui, toate închise într'un patruleter. Biserica va fi fost din lemn, pe postament de piatră și podită cu lespezi. Din pietrele de morminte puține aveau desemnuri or inscripții. Material arheologic aproape nul. Bună recoltă de monede austriace, ungurești, polone, germane și transilvane din sec. 17-lea și 18-lea; foarte puține din sec. 16-lea. Ca obiecte: multe poteoave de încălțăminte, cioburi de vase, nasturi, inele, cercei și alte giuvaeruri simple.

Paralel cu aceste rezultate, săpăturile au dat la iveală și oarecare obiecte din epoca omului neolitic: cremene și vase arse.

Bordeiul în Oltenia, schiță antropogeografică (cu 16 figuri și 4 hărți), de *N. Ploșor*, extrasă din Buletinul Soc. Reg. Rom. de Geografie pe 1922. Vechimea acestui fel de locuință e foarte mare: Așezările neolitice ne-au păstrat urme de bordeie. La noi călătorii străini îl menționează din vechime, în partea câmpului păstrându-se până azi mai ales de

Rudari și Țiganii noștri. Lipsa pietrei de construcție, a cărămidei și raritatea lemnului de construcție, pe lângă nesiguranța vremilor, au condus la acest fel de locuință. Se studiază apoi tipurile acestor construcții primitive, dela cele mai simple până la cele mai complicate. Desenurile, planurile în secțiuni și fotografiile lămuresc pe cititor de meșteșugul clădirii bordeiului.

Rolul Istoricului de Artă română în Transilvania, de *Coriolan Petranu* 1924. — Dacă arheologia clasică a Daciei s'a cultivat de timpuriu în fosta împărăție dualistică, istoria artelor din Transilvania apare doar după 1850. La 1872 se înființează Comisiunea Mon. Ist. din B.-Pesta. Cea mai veche publicație românească despre artă este aceea a lui Barițiu din 1862: „*Despre artele frumoase cu aplicarea lor la cerințele poporului românesc*“, cu prilejul unei expoziții de industrie și artă națională, la Brașov, organizată de către „Asociațiune“. Cea dintâi revistă de natură adevărat artistică ardeleană e „*Luceafărul*“ apărut în 1892. Autorul lămurește apoi ce condițiuni trebuie să împlinească un specialist în istoria artelor, specialiști de cari noi, cu o țară plină de comori artistice îngropate în pământ or ascunse și aruncate peste tot, avem atât de mare nevoie. Se cere să utilizăm izvoarele a 50 de ani de muncă din Arhiva Com. Mon. Istorice din B.-Pesta, prin mijlocirea unei amicale intervenții diplomatice, spre a obține măcar

copli după inventarii, fotografii, reproduceri și rapoarte cu privire la ținuturile românești din Ardeal revenite nouă; de asemenea e necesar a se revendica materialul artistic românesc aflător în muzeul din Viena și B.-Pesta. În rezumat, istoricul artistic din Transilvania are de atins: Inventarierea monumentelor de artă imobile și a celor mobile din Ardeal, pregătirea revendicării celor din Viena și B.-Pesta, cum și elaborarea de studii monografice și sinteza bibliografică, care se pot atinge cu sprijinul material și moral al Statului

Petru Rareș, de *I. Ursu*, profesor la Universitatea din București, 1923, este cea dintâi apărută din o serie de cărți ce va să formeze „Biblioteca Istorică“ și pe care autorul o scoate „în dorința de a contribui la dezvoltarea gustului pentru citirea cărților de istorie și la cunoașterea trecutului nostru“. O piatră mai mult, și din cele de temelie, monografia aceeași care va servi odată celui ce va ridica un templu Neamului scriind o mare și definitivă Istorie a Românilor. Bogat informată și scrisă într'un stil cursiv, opera aceasta popularizează cunoștința temeinică a aceluia care, înainte de Mihai Viteazul, a schițat lineamentele Unirii, strângând sub autoritatea lui directă sau indirectă toate țările locuite de Români pe la 1530, „realizând — cum spune autorul—după formula de atunci cea dintâi unire a celor trei țări surori“. Cartea d-lui Ursu, împodobită și cu câteva gravuri, ser-

vește tot așa de bine specialiștilor ca și diletantului, fiind însoțită de Bibliografie, precum și de cuvenitul indice de nume proprii.

O pagină asupra evenimentelor dela 1854, de *C. V. Obedeianu*, București, 1923, povestește cum marele război european de atunci, războiul Crimeei, izbucnise, găsindu-ne pe noi slabi și neorientați, însă ne-a dat prilejul de a vedea „începutul realizării aspirațiilor noastre naționale“. Vo-dă Știrbei, după ocupațiunea Principatelor de către Ruși, părăsește Bucureștii la Oct. 1853, iar în anul următor vine contraocupațiunea austriaco-prusiană în a căror trupe intrau și 4000 de Italiani. Când armatele aliate trimit cor-puri expediționare spre Crimeea, o seamă de boeri plănuiesc a forma și ei un astfel de corp de oștire națională, spre a participa la acest război. Vasile Obedeianu se duce la Viena spre a supune acest plan lui Știrbei. Domnitorul cam timoros refuză consimțământul său, dar la insistențele tânărului eșit „din școala de cadeți din Dealul Spirii“ îl recomandă ambasadorului otoman, care la rândul-i îi dă o scrisoare către Omer-Pașa, ce se afla la Șumla. În tabăra lui Omer-Pașa află pe Șt. Goleșcu, Gen. Chr. Tell, I. Eliade R. și alți români, cu cari, după obținerea unui firman, se găsesc să formeze un corp de voluntari. Acest firman e apoi retras, învoind doar înrolarea tinerilor români în armata otomană. Obedeianu e primit căpitan aghiotant al lui Omer-Pașa, cum și alți Români. La 15

Aug 1854 Omer-Paşa intră în Bucureşti, având în statul său major doi români, pe V. Obedeanu, care e numit apoi comandant al pleţii, şi D. Creţulescu. Luptele încep în Crimeea, unde participă Prinţul Gr Sturza, D. Creţulescu şi V. Obedeanu.

Încetând campania, tratatul dela Paris ne reda Basarabia de Sud şi Principatele Române treceau sub garanţia marilor puteri semnate, ocupaţiunile străine luând sfârşit. Demascarea lui Vogoride din Moldova din epoca Divanurilor ad-hoc se datoreşte în bună parte aceluiaş V. Obedeanu, care a reuşit a pune mâna pe corespondenţa lui Vogoride cu Constantinopolul, lucru ce dovedea că s'au falsificat alegerile, şi îndreptăţea casarea lor, după care a urmat alegerile libere ce au dat Unirea cea mică pregătitoare a celei din zilele noastre.

Almanahul Graficei Române pe 1924, al revistei cu acelaş nume din Craiova, tipărit la „Scri-sul Românesc”, reinviază vrednicele de laudă vremi ale artei grafice de acum 20—25 de ani, când apărea *Almanahul tipografic* editat de „Minerva” bucureşteană, al harnicului tipograf G. Filip.

Almanahul craiovean nu e o publicaţiune destinată exclusiv celor cari se ocupă cu arta grafică, tipografilor; el poate fi citit cu folos de oricare doritor de a-şi îmbogăţi cunoştinţele. Căci, în afară de partea sa calendaristică, se găsesc în aceste pagini note informative felurite, interesante

totdeauna. Din tabla de materie citez astfel articolele: *Cum se distrug cărţile*,—*Desen şi cultură profesională*,—*Colorile simbolice*,—*Invenţii în domeniul tiparului*, de V. Molin,—o reproducere din „Arhivele Olteniei”: *O fabrică de hârtie lângă Cozia*, de N. Iorga,—o traducere după Giov. Papini: *De vorbă cu tipograful*; un studiu mai lung: *Istoria tiparului în Țările Româneşti, până la începutul veacului al 18-lea*, de C. D. Fortunescu, în care tiparul este cercetat din punctul de vedere grafic, nu din cel istorico-literar; şi *Hrisov al primei tipografii particulare în Țara Românească*, emanat în Noemvrie 1817 dela Vodă Caragea. Semnalez spre deosebită atenţie instructivele articole, ilustrate cu numeroase gravuri explicative: *Turnătoria de litere*, de L. L. şi *Invenţii în domeniul tiparului*, de V. Molin, amândouă cerând a fi negreşit citite de toţi câţi au direct or indirect aface cu atelierul tipografic şi cu arta tipăritului.

Cât despre înfăţişarea acestui Almanah, ea este din toate punctele de vedere ireproşabilă.

Vocabularul tipografului român, întocmit de Virgil Molin, licenţiat în Arte Grafice,—1923, editat autorului—este un nu se poate mai bun „povătuitor şi îndrumător acei or cari ar simţi încă lipsa unei educaţii profesionale”. Pentru lucrătorii tipografici, cărticica aceasta tinde a unifica vocabularul tehnic, înlocuind unii termeni străini adoptaţi prin uz de alţii româneşti mai puţin întrebuiţi or cunos-

cuţi. La urmă o foaie supliment arată cum se fac semnele de corectură, cunoştinţi indispensabile pentru toţi cei ce au ceva de publicat şi în a-şi supraveghea singuri tipăritul a ce scriu.

Am dori ca fiecare meşteşug să-şi colecţioneze în vocabulare tezaurul termenelor tehnice, pentru a pune o normă şi pentru înălăturarea străinismelor. „Vocabularul” întocmit de d-l Molin este un început care trebuie să îndemne şi pe alţii.

Pagini de Literatură veche, de N. Drăganu, profesor la Universitatea dela Cluj, 1923, Extras din „Dacoromania” an. III.

Spre a înmulţi cunoştinţele noastre cu privire la literatura veacului al 18-lea, ni se înfăţişează un codice-manuscris nou descoperit, de 318 foi, cuprinzând o numeroasă colecţie de cărţi populare de dupe 1750 şi scris probabil în ţinutul Bihorului. Printre texte se reproduce o „Rugăciune de alungarea dracilor din ape”. Urmează apoi o erudită cercetare asupra conjuncţiunilor *de* şi *daca*, important capitol de sintaxă românească.

Toponimie şi Istorie, de acelaş, 1924, extras din „Anuarul Instit. de Istorie Naţională pe 1923”. Deosebit de interesantă cercetarea asupra numelui *Ardeal*, despre care cea mai mare parte din filologii noştri au susţinut că ne-a venit din ungureşte. Dintre formele *Ardeal* şi *Ardeliu*, cea dintâi este cea mai veche, intrată în limba noastră poate înainte de

1390, cum dovedesc şi documentele slavo-române de pe vremuri. În sprijinul susţinerii acestei păreri aduce autorul temeinice dovezi de natură filologică istorică, cu referinţe noi privitoare la toponimie, scoase din geografie ca şi din poezia populară. Spre lămurire mai multă d-sa cercetează „analogia felului cum s'a înţeles în trecut numele Siebenbürgen”. Urmează o excursie în filologia cuvântului „ardău” şi a câtorva alte nume toponimice de pe Valea Someşului de Sus, iar la urmă a numirilor *Păguior* şi *Păgaie*, care sunt nu ungureşti, ci româneşti, derivaţie dela un: *paguleus* *paguleolus*=sătuleţ.

Copiştii Psaltirei Scheiene, de C. Lacea, extrasă din Dacoromania, an. III. Profesorul dela Cluj rectifică un număr de erori şi omisiuni scăpate de d-l Candrea în ediţia critică a Ps. Sch. tipărită de Comisiunea Istorică a României la 1916. D-sa socoteşte că „nu e exclus să nu fie poet român niciunul din cei trei copişti” ai manuscrisului, cari par a nu fi înţeles uneori textul şi a fi făcut uneori doar un lucru de mântuială. După multe particularităţi fonetice al celui de al treilea copist, ar rezulta că acesta era un sas din părţile Bistriţei, şi poate tot saşi au fost şi ceilalţi doi. În definitiv d-l Lacea crede că „textul a fost copiat de dieci domneşti, la ordinul Domnului, pentru nevoile sufleteşti ale acestuia, de pe vreun manuscris mai vechiu găsit la vre-o mănăstire din Moldova or la vreun particu-

lar". Iar ca rezultat al acestor constatări se impune „o revizuire a tuturilor studiilor făcute până acum asupra Ps. Sch. și a ediției critice a d-lui Candrea", precum și „controlarea ipotezelor bazate pe particularitățile de limbă" ale acestei opere.

Raporturile linguistice slave-române, de Th. Capidan (Extras din „Dacoromania, an. III) cuprind deocamdată prima parte a cercetărilor autorului, și anume: *Influența română asupra limbii bulgare*. După atâtea studii asupra influențelor limbilor slave asupra alei noastre, d. Capidan se oprește asupra înrâuririi ce noi am exercitat asupra vecinilor de peste Dunăre. Primele influențe de acest fel, puțin numeroase, vor fi fost din perioada preromână (ca: altar, crăciun, samar, săpun). În epoca expansiunii elementului românesc în Balcani, intră cuvinte cu caracter pastoral (turmă, a căra) și altele de altă natură. Cele din vremurile mai noi sunt mult mai numeroase, mai multe luate dela noi din regat decât primite dela Aromâni. Se cercetează apoi diferitele influențe exercitate de limba română asupra celei bulgare, anume: influențe gramaticale, bisericele, schimbări fonetice, termeni împrumutați din domeniul bisericesc, pastoral (cele mai numeroase și mai interesante), nume de animale, de plante, de domeniul locuinței, a obiectelor de gospodărie, alimentelor, cuvinte referitoare la părțile corpului omenesc, la idei abstracte și altele. Din considerațiunile finale reiese

că influența românească asupra limbei bulgare a fost mai mare decât înrâurirea contrarie, întrucât nu s'a mărginit la împrumut de cuvinte, ci a atins structura internă a limbei bulgare; că legăturile dintre noi și cei de peste Dunăre au fost mai strânse cu Bulgarii răsăriteni, și că în sfârșit caracterul acestei influențe este de natură pastorală.

Buletinul Societății Regale Române de Geografie, tomul XLI, an. 1922, București 1923.— Direcțiunea nouă a acestei publicații anunță pe cititori că dela acest număr înainte se va da Buletinului o înfățișare strict științifică de specialitate, în cadrul potrivit întinderii actuale a Statului. Cuprinde următoarele studii: *Delta Dunării*, de C. Brătescu; *Hotarul de Apus al Moldovii*, de I. C. Băcilă; *Regiunea Codrilor Băcului față de podișul Moldovenesc*, de Mih. David; *Populația ținuturilor românești de peste munți*, de N. Gheorghiu; *Contribuție la studiul populației și așezărilor omenesti din câmpia românească între 1853—1899*, de Vintilă Mihăilescu; *Câteva observațiuni asupra Românilor din Secuime*, de același; *Bordeiul în Oltenia*, de V. Ploșor; *Bărăganul în antichitate*, de R. Vlădescu-Vulpe și *Vechiul județ al Saacului în lumina istorică și antropogeografică*, de Ecaterina Zaharescu. După aceste articole urmează către note și traduceri din scriitori străini, de mare însemnătate pentru lumina ce aruncă asupra unor epoci din tre-

cutul nostru. La urmă bogate note informative, sub titlul de: Fapte, Recenzii și Bibliografie. Dintre aceste notițe, sunt foarte puține de interes special pentru regiunea noastră, cum bunăoară recenzia unei monografii asupra *Dunelor din Oltenia*, teză de doctorat în științe la Sorbona, a d-lui Ionescu-Balea.

Calendarul Național al ziarului „America“ din Cleveland, Ohio, St. Unite, pe 1924, apare în editura companiei de publicitate a Uniunii Societăților române. Valorosul organ românesc al intereselor culturale naționale din America, după 18 ani decând apare, dă la lumină prin grija inimosului nostru Dn. Andrei Popovici — șef-redactor al gazetei — un almanah care poate sluji de model în ale calendaristicii noastre, atât ca cuprins, cât și ca estetică. Deosebit de interesant „răvașul" — prefață al D-lui Popovici, pentru a cunoaște mentalitatea tânărului Român-american născut în America, sau a emigranțului stabilit acolo. Pentru a mulțumi nevoia de a cunoaște din fapte și nu din vorbe că avem și noi o literatură frumoasă și bogată, D-l Popovici a dat un calendar care e și o Antologie de literatură națională, cu pagini în mare parte inedite din scriitori de ai noștri, ca bunioară: N. Iorga, Sadoveanu, Prof. Țițeica, Slavici, I. C. Filitti, I. Lupaș, Lascarov-Moldoveanu, D-na Farago, Cezar Petrescu, V. Eftimiu și atâția alții. D-l Anton Bibescu,

unul dintre diplomații noștri, a cărui activitate luminată și veșnic trează am dori s'o vedem la câți mai mulți dintre cei cari ne reprezintă țara în străinătate, colaborează la această operă patriotică ce este calendarul „Americii". D-na Marta Bibescu dă în traducere o pagină din valoroasa D-sale lucrare publicată acu doi ani în franțuzește (două volume): „Isvor". Numeroase reproduceri de fotografii înfățișează chipurile unor tinere și tineri Români, studenți artiști, ingineri, industriași, cari fac cinste numelui nostru în apusul depărtat. Cu plăcută surprindere aflu și portretul unui drag fost școlar al meu din Liceul craiovean: George Anagnostache, fiu al fostului meu profesor de elinește, și care acum e inginer petrolișt, diplomat al Universității din Pittsburg. Un sculptor din cei mai de seamă ai Americii e azi tot un român: George Julian Zolnay din Washington. Un talent literar remarcabil este și D. Cuclin, care a semnat adeseori frumoase poezii în ziarul „America". Nu voi uita să pomenesc pe talentatul gazetar G. Stănculescu, ale cărui articole cu bune sfaturi sau vederi clare sunt totdeauna deosebit apreciate de cititorii Americii. La sfârșit o Bibliografie a operelor scriitorilor cari au colaborat la acest calendar.

Anuarul Soc. literare „Gr. Alexandrescu“ a elevilor de curs superior din Liceul „Unirea" Focșani pe anul școlar 1922—1923 este dovada de ce poate face un

biet profesor amărât, muncit și luptând din greu cu nevoile, când are tragerea de inimă și entuziasmul D-lui *I. M. Rașcu*, profesor de L. Română la acel liceu și Președinte al Societății Anuarul cuprinde rezumatul conferinței ținute de D-l Prof. Ovid Densușianu la Focșani: *Intre literatură și viață*, apoi Darea de seamă a ședințelor societății consemnate în procese verbale, Cuvântările rostite la Ședința Festivă din 24 Iunie 1923, când această Societate a împlinit 25 de ani de existență, descrierea unui Pelerinaj la mormântul poetului Duiliu Zamfirescu și al altei excursii școlare, precum și disertații, compoziții și încercări literare de ale elevilor membri ai acestei societăți.

Activitatea Societății literare, „Gr. Alexandrescu” din Focșani să servească de pildă și îndru-

mare elevilor noștri din toate școalele românești.

Credința mea de Teodor Bucureescu, apare în Biblioteca „Primăvara” în Sănnicolăul-mare. E o colecție de articole pe care autorul le a publicat în vreme de trei ani, semănând grăunțele sănătoase ale bunului semănător, în dragoste de Neam și credință în Bine. Strejar de veghe la frontiera de apus a Bănățului nostru ciopârțit de un neam hrăpăreț și fanatic, D-l Bucureescu a întreținut prin publicația sa modestă focul sacru al patriotismului luminat și cum-pănit românesc, a dat sfaturi—d-sa tânărul—ca un înțelept bătrân poporenilor noștri, i-a instruit, i-a învățat să iubească Țara, Neamul și Dinastia, să respecte Armata, Biserica și Școala, să fie buni gospodari și buni Români mai presus de toate. C. D. F.

Cărți primite la Redacție

In Editura „Cartea Românească” au apărut:

Vasile Conta: Opera Filosofică, cu o introducere de N. Petrescu.

M. Sadoveanu: Șoimii, ed. V.

I. Simionescu: Ardealul.

Dr. Em. Gheorghiu: Beția.

Artur Gorovei: Lămurirea Constituției.

Czerny: Medicul educator al copilului.

I. C. Teodorescu: Pământuri bune pentru vii.

C. Motas: Plante parazitare la animale.

D. Pătrășcanu: Decorația lui Vartolomei.

Popovici-Băjenaru: Cartea omului matur.

Alte edituri:

Victor Lazar: Clujul (Ed. „Cultura Națională”).

Carlo Tagliavini: Antologia rumena (Ed. Groos, Heidelberg).

P. E. Billotti: Monografia del prof. Mat. dela Corte su la Groma.

N. Iorga: L'Art populaire en Roumanie (Ed. Gamber, Paris).

Anuarul gimnazului „St. Popescu”, din Corabia, pe 1922—1923.

Silviu Dragomir: Vlahii și Morlacii.

„ „ Din cronica lui G. Brancovici.

Cronica Revistelor.

Unione Storia ed Arte, Buletin pentru educațiunea și cultura poporului, an XVII, No. 98, Martie-Aprilie 1924, apare la Roma sub conducerea marelui nostru amic *Profesorul Romolo Artioli*, Director al Castelului Sant'Angelo. Din această publicație aflăm că Societatea, ce publică acest organ bimestrial, ține în fiecare Duminică o conferință cu subiecte variate, conferențieri fiind profesori învățați, uneori cu vizite la muzeele sau monumentele de artă antică din Urbea eternă. Societatea aceasta organizează și călătorii, cum a făcut acum doi ani una în România, cu care prilej excursioniștii au cinstit și Craiova cu vizita lor, conduși de președintele lor Dl. Artioli, de curând decorat cu gradul de Comandor al ordinului „Corona d'Italia” pentru meritoasa d-sale activitate culturală. Și tot această asociație a organizat frumoasa primire ce s'a făcut delegaților români la Congresul internațional al Femeii, ținut la Roma în Mai 1923.

La 21 Aprilie din anul corent se va inaugura în Capitala Italiei un *Institut italo-român*, care s'a întemeiat cu concursul societății „Unione Storia ed Arte”. Festivitatea se va deschide cu o conferință despre România — ilustrată cu 200 proiecțiuni — a inimosului nostru prieten Artioli, vicepreședinte al numitului Institut. Buletinul anunță că, cu această ocazie, se va tipări un volum festiv:

Italia-Romania, ce se va edita de casa Campitelli din Foligno.

Il Concilio, revistă mensuală de cultură și literatură, organ oficial al Institutului interuniversitar italian, an. II, No. 1, Foligno, se redactează de un alt amic al Românilor, D-l *G. F. Cecchini*. Pe lângă articolele și chestiunile interesând în special pe italieni, *Il Concilio* își propune a da o găzduire largă și generoasă literaturilor străine, favorizând dezvoltarea raporturilor intelectuale cu străinătatea. Versuri de o maiestoașă frumusețe clasică dă poetul *Paolo Buzzi*; un scriitor apologet, *Ernesto Buonaiuti*, publică pagini pline de avânt și sugestive: *Locașul păcii* și al odihnei, prin care anunță o apropiată renaștere a credinței „care singură va reda marele ideal al misticei solidarității universale”. Interesante note despre literatura rusă, engleză și germană; la urmă o bogată Bibliografie.

L'Europa Orientale, revistă lunară, scoasă cu îngrijirea „Institutului pentru Europa Orientală”, an. IV, No. 1 și 2, Roma, este valoroasa publicație ce a tipărit volumul *Studi sulla Romania*, despre care am vorbit în ultimul număr al A. O. în această rubrică. No. 1 se ocupă de *Literatura slovenă nouă* și despre *Activitatea socială a partidului popular slovenesc*; No. 2 cuprinde un studiu despre opera poetului her-

țegovinean Ivo Vojnovici; o cercetare critică: *Reflexuri italiene în literatura serbo-croată*, și un articol despre poetul sârb Svetislav Stefanovici. Pe lângă aceasta, fiecare număr are o rubrică cu scurte notițe privitoare la situațiunea politică a Europei Orientale în cursul lunii trecute, cum și felurite însemnări și informații culturale și bibliografice relative la această Europă orientală.

Delta, revistă lunară, an. I, No 8—12, apare la Fiume, sub conducerea D-lor Arturo Marpicati, Bruno Neri și Antonio Widmar. Din sumarul numărului 8 o bună parte e rezervată literaturii noastre. Volfango Giusti face o competentă excursiune în *Poezia poporană românească*, arătând fericita ei influență asupra inspirațiunii marilor noștri poeți naționali, începând cu Alecsandri. „Printre diferitele literaturi poporane, poezia poporană românească — zice D-l Giusti — ocupă un loc din cele mai de seamă și este o minunată expresiune a bogăției de cugetare, de sentimente, ce posedă mulțimea anonimă a țaranului român”. Urmează câteva traduceri din românește, și anume: Din *Legendele Maicii Domnului* (colecția Marian); *Materialuri folkloristice*, (din col. Tocilescu); câteva frumoase poezii din *Demostene Botez*, *Nichifor Crainic*, *Lucian Blaga* și o admirabilă bucată de proză: *Năluca*, de *Cezar Petrescu*, fie care precedată de o scurtă prezentare a autorului. Tot D-l Giusti dă la urmă o succintă privire ge-

nerală asupra literaturii și publicisticii noastre contemporane. — Un număr întregit — 9—10—11 — *Fascicolo Spirituale*, dedicat în întregime chestiunilor religioase și preocupărilor pur spirituale, cu un bogat sumar, în fruntea căruia e un articol al lui Giovanni Papini, se publică sub îngrijirea D-lor Pietro Zanfrognini și Augusto Hermet. — No 12 se ocupă în bună parte de *Literatura neogrească*, din care se dau câteva traduceri.

Bulletin de la Soc. Gén. d'Education et d'Enseignement, Paris, în numărul său din Fevruarie, pe lângă alte interesante articole, se ocupă de *Reforma învățământului secundar și a învățământului limbilor vii*, asupra căror chestiuni D-l Fernand Hayward emite considerațiuni generale. D-sa constată că metoda așa zisă directă, în predarea limbilor moderne, cu toate pretențiunile sale științifice și psihologice, e de condamnat în eliminarea traducerilor (teme și versiuni) și extrema reducere a studiului gramaticii.

L'Art à l'Ecole, Buletin al Soc. Franceze a Artei în Școală, publicație bimestrială, No. 86, Paris, luptă pentru răspândirea cunoștințelor despre artă cu ajutorul cinematografului școlar, îngrijește de a decora într'un mod estetic sălile de clasă ale școalelor și incurajează estinderea asociațiunilor corale școlare, înregistrând în paginile sale orice inițiativă, orice sfărare în aceste direcțiuni.

Ogniwo, revistă internațională școlară, organ de informațiuni al Asociației profesorilor secundari din Polonia, An. II, No. 1, Varșovia, dă la sfârșitul său un supliment în franțuzește, cu articole și dări de seamă asupra revendicărilor profesionale, asupra reformelor școlare și orărilor chestiunii din sfera aceasta, primite dela corespondenți din diferitele țări. În curs de publicare un studiu despre *Mutualele școlare* (Self-government) în școlile secundare ale „Asociației” din Polonia, al profesorului Adam Kropatsch.

L'Athénée, organ al școalelor secundare belgiene, an. VII, No. 6, Fevr. Liège, publică Decretul Regal din 25 Ian. corent prin care se mărește din nou salariul profesorilor și măștrilor din școlile statului (cari fuseseră majorate în raport cu scumpirea traiului în 1921 și 1923) după cum urmează: Măștrii de muzică, după anii serviți, dela 3000 la 4800 franci anual; cei de desen și gimnastică dela 5900—8900; profesorii de religie dela 6500 la 8300; cei de alte obiecte de studiu dela 7500—14.500. Directorii dela 11.500—15.500. La salariile profesorilor, nu și măștrilor, se adaugă o indemnizare fixă de 2500 fr. pe an.

Cultura, an. I, No 1, revistă bimestrială, apare la Cluj, sub conducerea unui comitet și direcțiunea D-lui Sextil Pușcariu. Din articolul preliminar se vedește că această publicație se scoate în vederea formării unei mai strânse

apropieri intelectuale între învățați și oameni de litere români, francezi, unguri și germani, pentru „a creia o trăsura de unire între trei conștiințe etnice deosebite în esența lor intimă, dar unite prin numeroase și nobile interese comune”. Articolele sunt scrise în românește, franțuzește, ungurește și nemțește—cele două din urmă fiind însoțite fiecare de un scurt rezumat în limba franceză, pentru cei ce nu cunosc aceste idiome. Partea românească de colaborare e reprezentată de D. Prof. N. Iorga, cu un articol despre D. Cantemir; traduceri din marele poet ungur Andrei Ady, de Oct. Goga; impresii dela Liga Națiunilor, culese de S. Pușcariu; Semi-centenarul lui A. Șaguna de I. Lupaș; traduceri în ungurește din poezii de ale lui Eminescu, de Révay Károly și Franyó Zoltan; o cronică obiectivă a publicațiunilor periodice românești semnează la urmă N. Georgescu-Tistu. Se dau și patru gravuri reproducând picturi din colecția Muzeului etnografic ardelean.

Ioan Neculce, buletinul Muzeului Municipal din Iași, fasc. 3 de pe 1923, apare în Capitala Moldovei, sub direcțiunea harnicului profesor D-l Gh. Ghibănescu. De o deosebită importanță cercetarea D-lui Ghibănescu despre *Iașii în 1820*, dupe catagrafia lui Vodă Mih. Gr. Șutu, păstrată în arhiva statului din Iași. Între alte curiozități semnalează că acum 100 de ani nu erau în Iași decât vreo 6000 suflete de evrei, dintre cari

jumătate suduți străini. — Nume-roase *Documente* despre locuri, lucruri și persoane felurite dau colaboratorii revistei. Un alt capitol ce se citește cu interes și plăcere este *lașii în cronicari și călătorii străini*. — Note cu caracter de istorie literară dă Dn. N. A. Bogdan despre *C. Negruzzi față cu începuturile teatrului ieșean*. — Se publică opisul actelor făcute dănie (40 documente „slavo-române”) Muzeului Municipal din Iași de către D-l Mișu Săulescu, fost ministru, de a cărui bogată colecțiune din documente privitoare la Oltenia vom începe a publica și noi cu numărul viitor. — La Comunicări aflăm un necrolog al neultatului Th. Burada, neobosit cercetător al fraților risipiți pe la cele patru vânturi, și autor al lucrării despre „Teatrul în Moldova”. Recenzii multe și judicioase încheie această publicație meritoasă, pe care cu mari jertfe de muncă și cheltuielă o scot o mână de profesori inimoși la Iași.

Arhiva, an. XXXI, No. 1, Iași, se deschide cu articolul în franțuzește al Directorului ei, D-l Ilie Bărbulescu: *Une école littéraire cyrillique inconnue chez les Slaves et les Roumains*. D-sa arată că, pe lângă cele cinci școli literare cirilice, la a căror afirmare și fixare de caractere particulare a ajuns prof. Conev din Sofia după studierea textelor medio-bulgare — și anume: *școala etimologică*, *șc. mixtă*, *șc. fonetică*, *șc. din Ohrida* și *șc. din Zletovo*, deosebindu-se după locul unde se pune

și funcțiunea ce îndeplinesc semnele grafice *ѣ* și *ѥ* în ortografie — mai există și o a șasea școală literară: cea care nu pune nici odată semnele de mai sus la sfârșitul cuvintelor, când aceste litere nu reprezintă nici un sunet, însă le întrebuițăm ortografic la sfârșitul cuvintelor în textele celorlalte cinci școli, spre a păstra astfel înfățișarea vechei ortografii paleoslovenice. Și cum această școală își trage obârșia din lumea slavo-catolică dela sudul Dunării mai ales, care scria cu glagolitice și întru câțva și cu caractere latine, D-l B. numește această școală slavo-cirilică ce nu întrebuițează pe *ѣ* și *ѥ* finale mute (care nu există în scrisul latinesc): *șc. catolico-latină*.

Această ortografie se găsește în textele din Croația, Boemia, — unde se făcea mare propagandă catolică, apoi la Cehi din sec. XIV înainte, la Slovenci, la Bulgarii catolico-pavlicieni; un text scurt de altfel ni s'a păstrat emanând dela Câmpulungul muntenesc din 1705; în veacurile XVI—XVIII găsim acest fel de ortografiere adesea în diferite acte ale Pavlicienilor catolici din Bulgaria cari se răvășiseră prin Țările Românești, Ardeal și Ungaria; corespondența misionarilor catolici trimiși prin aceste părți se face în același scris, după cum și tipăriturile papalității destinate acestor Pavlicieni. — D-l N. C. Benjenaru cercetează istoria lui *Const. Șerban înainte de domnie*. E vorba de fiul lui Radu Șerban cu o fată de popă din București, pretendent

la Domnia Munteniei înainte de Matei Basarab, și mai târziu om de încredere al acestuia și serdar, care a urzit apoi complotul după urma căruia s'a tras pieirea Domnitorului bătrân, bolnav și amărât, pentru ca să se înscăuneze Const. Șerban. Autorul constată că în această criză boerii Olteni „erau strânși într'un mănunchiu politic, care susținea pe Domn fără nici-o condiție”, alături de ei fiind Episcopul de Râmnic și influentul Preda Brâncoveanu. — Urmează articolele: *Teoriile lingvistice ale lui Karl Vossler*, de I. Iordan și o seamă de *Etimologii* ale prof. Aug. Scriban, apoi *Comunicări și Recenzii*. O notiță atrage atenția că din lipsa de interes a celor îndatorați și în puțința de a o face, cele opt fascicule, ce mai lipsesc din valorosul monument al limbei române, *Dicționarul lui Tiktin*, nu se pot tipări, cu toate făgăduelile date de unii miniștrii ce au trecut pe la Instrucțiune.

Cronica numismatică și Arheologică, IV, 7—8, înregistrează cu regretele cuvenite moartea fostului Administrator al Casei Școalelor, Mihail Popescu, membru onorific al Soc. Numismatice Române. — D-l Olszewski înfățișează un prea frumos disc de argint de la marele vornic Șerban Cantacuzino, cu stema familiei Cantacuzineștilor, inscripție în cirilice și minunate ornamente — flori și medalioane — și care, lucru curios, a fost făcut dănie Mănăstirii Trisfitei din Iași, deși nu vedem ce raporturi va fi avut vornicul cu

Moldova. Inscripția ajută biografiei lui Șerb. Const. căci îl vedem din aceasta că la 1700 a fost numit Mare Vornic. — *Rolul istoricului de artă român din Transilvania*, de Cor. Petran, apărut și în extras, a fost recenzat la rubrica anterioară. — Urmează *Informații diferate* de C. M.

Buletinul Soc. Numismatice Române, No. 47, aduce o lumină definitivă, prin d-l Prof. N. Iorga, în chestiunea încercării, neisbuită din cauza opunerii Turcilor, a lui Vodă Cuza de a bate monetă, publicându-se contractul din 16 Mai 1860 care urma să fie încheiat între Ministru de Finanțe român și Directorul monetației franceze. Noile monete ale „Moldo-Valachilor” trebuia să se bată în piese de aur de câte 20 de „români” — unitate monetară egală cu francul, — și de câte 5 români; în monete de argint de câte 5, 2, 1, și 1/2 români; în bronz de câte 5, 2 și 1 ban (sutime de român). — Despre *Ponduri monetare de sticlă* — române, orientale și bizantine — tratează d-l Dr. Severeanu. — *O stemă interesantă dela Const. Ma. vrocordat* înfățișează d-l C. Moisil. Este cea desubt portretul Domnitorului, pictat de Liotard, în care se pun împreună armele unite ale celor două Principate, cu o coroană deasupra, mărginite de două animale care o sprijinesc, iar dedesubt o scenă cu privire la familia Corvinilor ardeleni.

Dunărea No. 5—8, Silistra, are în sumarul său un articol de d-l G.

Murgoci: *Caracterul fizic și etnografic al văii Dunării inferioare*; de d-l Papahagi: *Boboteaza la Români și Dovezi din studiul limbii noastre despre continuitatea Românilor în Dacia*; *Folklor tătaresc dobrogean*, cules de M. Niazi; *Etimologii și Cercetări arheologice* de D. Pahahagi; o notă despre *Sucidava*, unde e vorba de *Păciul lui Soare*. Pentru explicația acestui „Păci” vezi nota d-lui Papahagi despre *Ostroavele Dunărene* (p. 117 și urm. din acest număr al „Dunării”, cum și studiul d-lui Drăganu din *Daco-romania*, II, 1923, pag. 259—260.

Analele Râmnicului, I, 8—9, R.-Sărat. Dn. I. Gane, în jurul chestiunii *Monografia județului*, arată că pentru a face o lucrare completă de acest fel trebuie mai întâi cercetat în spirit științific întregul teritoriu al districtului, strângând documente, folklor, obiecte de artă și fotografii după monumentele vechi, apoi să se culeagă și ceiace este deja consemnat prin publicații imprăștiute, iar din sinteza tuturor acestor cercetări să se facă o monografie care să fie mai presus de orice critică. — *Documente râmnicene* de pe la 1815 și alte mici însemnări interesante pentru regiunea râmnică.

Revista Moldovei, III, 10, dă în traducere din rusește *Un document de pe vremea Eteriei*, o scrisoare a lui Pușkin către un oarecare Rajewski, datată din Chișinău, din primele zile ale

Revoluției lui Tudor (primăvara lui 1821). Din ea se vede că Grecii credeau atunci, când nu era încă lămurit gândul lui Tudor, că acesta va lupta pentru ei. — Dn. Urmă trimite *O veste*: că lângă satul Trușești, în ținutul botoșenean, ar fi o însemnată stațiune preistorică. — Se atrage atenția asupra unei lucrări de mare însemnată — de care nu avem cunoștință directă — a d-lui Giurgea, asupra unui *Dicționar statistic al Basarabiei*. — O notă statistică înfățișează Doctorul primar al orașului Botoșani, prin care constată în ultimii cinci ani un fapt dezastruos: descreșterea populației românești și creșterea celei evreiești.

Junimea Literară, XII, 10-11, 12, Cernăuți, a luat în ultimul timp o amploare și o importanță care o impun între cele d'întâi reviste românești, mulțumită muncii stăruitoare și sufletului ce pun într'ansa directorul ei Dn. I. Nistor și harnicul scriitor Leca Morariu.

În afară de partea pur literară, reprezentată prin versurile semnate de G. Murnu, Tutoveanu, Rotică, C. Morariu, Voevidca, N. Dracea, etc. *Junimea literară* aduce o însemnată contribuțiune de studii critice și cercetări metodice în materie de istorie literară, filologie, și artă. Consemnăm doar pe următoarele: *Problema „Soc. pentru cultură*, de I. Nistor, — *Păstorii*, de I. A. Candrea, — *Vasile Bumbac*, de V. Morariu, — *O icoană document istoric*, de V. Bardas, — *Viața și Opera lui Ion Grămadă*, poetul căzut în

luptele dela Cireșoia, de C. Loghin, — *Eminescu la Viena*, — de V. Gherasim, — *Stăna la Români din Bucovina*, de D. Dan, *Nicu Dracinschi* (Dracea), medicul care a semnat versuri frumoase în revistele din Bucovina. mort la Crăciunul trecut, de L. Morariu, — o povestire în dialect Macedo-român: *Calu a taxildarului*, cu note lexicale și traducere, de Chr. Geagea, — cum și foarte numeroase și de interes notițe literare și sociale în rubricile: *Plivind și Răbojul cărților*. *Junimea Literară* dă și câteva bune reproduceri după autografe, inscripții, portrete și monumente arhitectonice cu interes istoric național.

Roma, revistă de cultură italiană, IV, 1, 2, 3, condusă de profesorul Ramiro Ortiz, dedică primul său număr din 1924 scriitorului original, inițiator al unui curent — sau „manieră” — Luigi Pirandello. — No. 2 se ocupă de problema care agită azi spiritul public al cărturarilor — de altfel ca și din Franța și de la noi — *Reforma învățământului italian*. În acelaș număr bine caracterizată, din amintirile dela studiu ale D-lui arhitect C. P. Cerchez, figura maestrului *Camillo Boito*, profesorul de la Milano. — No. 3 înfățișează pe „sărăcuțul lui Cristos”, *Sfântul Francisc din Assisi*, care amintește craiovenilor

frumoasa conferință cu acest nume, ținută anul trecut la „Prietenii Științei”, de D-nul R. Ortiz.

Datina, T.-Severin, an. I, No. 1, 2, 3—4. O mențiune deosebită se cuvine acestei reviste oltenești, organ al Soc. culturale „M. Eminescu” din Severin, de sub direcțiunea D-lui M. Gușită, care — cum o spune frumos — „năzuește să aducă aminte celor ce le place să uite, că trebuie de sârg și fără zăbavă să ne întoarcem fața și inima către răsturile neamului nostru, căruia vâltoarea vremurilor nouă i-a scălciat limba și întinat sufletul”. — În No. 1 cuvinte de ploasă amintire poetului *Vulovici*, mort în luptele din Carpați la 1916. — În No. 2 articolul D-lui prof. Bărcăcilă despre poetul popular *Nicolae Vernicuță*. Note critice pline de bun simț și înțelepciune în *Goana după originalitate* a D-lui C. D. Ionescu, pe marginea volumului „*Aur sterp*”. — În No. 3—4 menționăm: *Cum ni se înfățișează poezia noastră nouă*, de Dn. M. Gușită; *Un scriitor de seamă: Cezar Petrescu*, de C. D. Ionescu; apoi literatură (poezii și schițe), însemnări și recenzii. Consemnez în special ilustrațiile „*Datinei*” toate semnate G. Simionescu, înfățișând deseneuri de troițe, case țărănești, cule, hore și scene dela țară, deosebit de frumoase. Urâm viață lungă „*Datinei*”.

261/13
222
27

SCRISUL ROMÂNESC

INSTITUT DE EDITURĂ ȘI ARTE GRAFICE
SOCIETATE ANONIMĂ / CRAIOVA

EDITURA / TIPOGRAFIE / LITO-
GRAFIE / NOTE MUZICALE
LEGATORIE / CARTONAGE

ARHIVELE A-OLTEHIEI.

APARE LA DOXĂ LXMI.

- SUB DIRECTIUNEA D-LOR :

D-CH-LARGIER și Prof. ED-FORTUNESCU

IN NUMARUL DE FAȚĂ
ARTICOLE SEMNATE DE:

I. C. FILITTI
C. J. KARADJA
G. M. DEMETRESCU
I. C. BĂCILĂ

COMUNICĂRI DE:

G. BOGDAN - DUICĂ
DR. MARTIN ROȘKA
D. IZVERNICEANU
N. PLOȘOR
ST. BOSIE
C. V. OBEDEANU
T. G. BULAT

OLTENIA PREISTORICA
DOCUMENTE
OLTENIA CULTURALA
CRONICA ȘTIINȚIFICA
RECENZII

ARHIVELE OLTENIEI

PUBlicație Bimestrială

Sub direcțiunea D-lor Dr. CH. LAUGIER și Prof. C. D. FORTUNESCU

CU COLABORAREA DOMNILOR

AL. BĂRCĂCILĂ Profesor, T-Severin	T. G. BULAT Profesor, R-Vâlcea	ILIE CONSTANT. Profesor, Caracal
N. G. DINCULESCU Profesor, Craiova	C. GEROTĂ Profesor, Calafat	N. PLOȘOR Profesor, Plenița

SUMARUL No. 13.

Banii și Caimacamii Olteniei Ioan C. Filitti
Craiova în veacul trecut (urmare) G. Mil. Demetrescu
Oltenia după memoriile Gen. von Bauer Const. J. Karadja
Oltenia sub Austriaci: Un document cartografie Ioan C. Băcilă

Oltenia preistorică: Roata olarului; Din olăria preistorică a Olteniei;
Lipsa cremenei lustruite în Oltenia, de N. Ploșor.—Sfaturi practice, de Dr.
Martin Roșka.

Acte și documente: Documente din Colecția D-lui Mișu Săulescu,
transcrise de N. G. Dinculescu. — Carte dela Matei Voevod, comunicată de
C. V. Obedeau. — Zapis din Negoști, transcris de N. G. Dinculescu.

Note și comunicări: Sâmboteanca? de G. Bogdan-Duică. — Inscriptii
din Bisericele Olteniei: Cerneți, adunate de T. G. Bulat — Manuscrutul unui
Bănățean, despre Moldova înainte de 1848, comunicat de D. Izverniceanu. —
O rectificare, de Ilie Constantinescu. — Din gura Poporului despre Tudor
din Vladimir de Gh. Dumitrescu-Bistrița. — Columbaca în pâraele Doljului,
de St. Bosie.

Oltenia culturală: Mișcarea culturală în Craiova, de Fortunato. —
Mișcarea culturală în Caracal, de Ilie Constantinescu, — Din Severin.

Cronica științifică: Rostul Muzeelor etnografice; Cum a fost desco-
perită America; Barea la vechii Mexicani, de Ch. L. — Însemnări istorice și
geografice, de T. G. B.

Recenzii: La Catalogne et l'Arménie au temps de Jacques II, de C.
Marinescu, Paris, recenzată de T. G. B. — Antologia Rumena, de Carlo Taglia-
vini, Bologna. — La Réforme Agricole en Roumanie et les optants hongrois
de Transylvanie devant la Société des Nations, Paris. — La Médecine au
temps des Pharaons, de Prof. J. Guiart, Paris. — Notes ethnologiques sur la
Transylvanie, de același, Lyon. — La Monografia del Professore Matteo Della
Corte su la Groma, de P. E. Bilotti, Salerno. — Menirea Etnografiei la Ro-
mâni, de G. Vâlsan. — Contribuții la o biografie a lui N. Bălcescu, de P.
P. Panaitescu. — Scrisorile lui Kelemen Mikes, publicate de C. J. Karadja. —
Vlahii și Morlacii, de Silviu Dragomir. — Fragmente din Cronica sârbească
a lui Brancovici, publicată de același. — Raportul Comisiunii Monumentelor
Istorice, secția pentru Transilvania. — Dare de seamă a „Cercului Științific
Craiovean”. — Poezii alese, de Elena Farago. — Prozatorii spanioli contempo-
rani, de Al. Popescu-Telega — Filimon Hâncu, de I. Dongorozi, recenzate
de C. D. Fort.

Revista Revistelor, de C. D. F.

Pentru recenzii, schimb de reviste și ori-ce privește partea redacțională
să se adreseze d-lui Prof. C. D. Fortunescu, Str. Jules Michelet No. 2,
15168.

Redacția și Administrația la aceeași adresă.

Anul III, No. 13.

Maiu—Iunie 1924.

ARHIVELE OLTENIEI

SUB DIRECȚIUNEA D-lor

DR. CH. LAUGIER și PROF. C. D. FORTUNESCU

Sprijinitorii Arhivelor Olteniei pe anul 1924

D-nu EMIL MARIAN, Craiova	2000 lei
Epitropia Bisericei MADONA DUDU	3000 lei
D-nu J. BELIGRĂDEANU București	1000 lei
D-nu IULIAN VRĂBIESCU, Craiova	500 lei
Banca Generală a Țării Românești	500 lei
D-nu Inginer I. Gigurtu, București	1000 lei
Societatea minieră „Mica” București	2000 lei
D-nu Mitu Andreescu, Craiova	2000 lei
Principele BARBU STIRBEY, București	1000 lei
D-nu N. COCULESCU, prof. univ.	500 lei
D-na ECAT. CARAGEA, București	500 lei
D-nu MIȘU SĂULESCU, București	1000 lei
BANCA NAȚIONALĂ, București	10000 lei
D-nu C. V. Obedeau, București	500 lei
D-nu Ernest V. Obedeau, București	500 lei
Cerc. Militar-Civil „Princ. Carol” Timișoara	2500 lei
D-nu Dr. I. TRAILESCU, T-Severin	500 lei
CLUBUL UNIREA, T-Severin	500 lei

Banii și caimacamii Craiovei

Legenda care, în jurul unui miez istoric ce se poate
regăsi, s'a creat despre originea banatului oltean, cores-
punde prea bine orgoliului local sau chiar național, pentru
ca o cercetare critică asupra ei să nu întâmpine obiecțiuni
de ordin psihologic, deci cele mai puternice.

Dar astăzi, din fericire, s'a încheiat vremea când o școală
istorică romantică era poate o necesitate națională, așa că
ne este îngăduit a face, și în istorie, știință pentru știință,
fără preocupare de rezultatele la care eventual vom ajunge.

I. Mai întâi fondul istoric.

Cu evacuarea oficială a Daciei Traiane de către Aurelian,

țara nu s'a deșertat cu totul de populația ei romanică ¹⁾ În timpul invaziei Hunilor și Avarilor această populație a fost sporită prin captivii romani aduși de la sudul Dunării. După suprapunerea slavă ²⁾ în sec. VI-VII, procesul de admigrare de Romani de la sudul marelui fluviu a continuat, odată cu alt curent de scurgere a Slavilor spre imperiul bizantin ³⁾.

O Bulgarie de „dincolo de Istru“, spre deosebire de cea de „dincoace de Istru“, este adeverită în sec. IX, dar argumentele aduse pentru a dovedi că stăpânirea ei se întindea și asupra Daciei ⁴⁾ nu sunt hotărâtoare ⁵⁾. Tot ce se poate spune este că au existat neapărate raporturi între așezările româno-slave de la nordul Dunării și statul bulgar desființat la 1018 de împăratul Vasile ⁶⁾.

Stăpânirea ungurească nu pare a se fi întins dincolo de Tisa, în Ardeal, decât pe la sfârșitul sec. XI, pe când păr-

¹⁾ N. Iorga, *Le problème de l'abandon de la Dacie par l'empereur Aurélien*. In „Revue historique du sud-est européen“ I (1924) p. 37.

²⁾ Vechii Slavi din Dacia sunt ziși de obicei Slavi-bulgari.—(P. J. Schafarik, *Slawische Alterthümer*, 1843, II, 152). — „Bulgar nu înseamnă în evul mediu decât partea din masa slavă... care a încăput sub o dominație politică bulgărească“. (Iorga, *Românii și Slavii; Românii și Ungurii*. 1922, p. 8).

³⁾ D. Onciul *Românii în Dacia Traiană până la întemeierea Principatelor*. 1902, p. 38—40.

⁴⁾ Niederle, *Manuel de l'antiquité slave*, 1923, I, 112. — D. Onciul, *Originele Principatelor române*, p. 13. 15. 16. 119. 123. — Acelaș, Papa Formosus, In „Omăgiu lui Maiorescu“, 1900, p. 625, 631. — I. Bogdan, *ibid.* 585-6. — In broșura de propagandă: *Les Bulgares dans leurs frontières historiques, ethnographiques et politiques*, apărută în patru limbi, la Berlin, Wilhelm Greve, 1917, Bulgaria este arătată ca întinzându-se asupra întregii Dacii până la venirea Ungurilor.

⁵⁾ Singura stăpânire bulgărească pe care o admitea Hasdeu la nordul Dunării era aceea din sec. VII. (*Negru-Vodă*, p. LXII). — Iorga, *Histoire des Roumains*. 1922.

⁶⁾ „A existat în Ardeal în vremurile cele mai vechi și o oarecare populație slavă“, iar în Oltenia „a existat fără îndoială o comunitate de locuințe și chiar o comunitate de organizație primitivă între noi și Slavi“ (Iorga, *Români și Slavi*, p. 12). — Pentru introducerea ritului slavon la noi, v. I. Bogdan, l. c.

țile Munteniei erau ocupate de Pecenegi, pe cari îi înlocuiește pe la sfârșitul sec. XII Cumanii, așa că voevodatele româno-slave, sau mai exact românești, cu organizație împrumutată de la Slavi, au fost cuprinse între Unguri la Apus și Pecenegi, apoi Cumani la Răsărit ¹⁾.

Și prin părțile Olteniei se adeveresc astfel de organizări încă din sec. XI—XII, căci epopeea Niebelungen din sec. XII citează pe „ducele român din țara vlahă“, vecin cu Pecenegii, iar diploma ungurească dela 1247 pentru Ioaniți zice că țara lui Litovoi fusese a Vlahilor și mai înainte.

Nici argumentele pentru o stăpânire asupra Daciei al statului Asaneștilor ²⁾ (1186—1241) nu sunt convingătoare ³⁾. Dar trebuie admis iarăși că între acest stat și voevodatele de la Nordul Dunării au existat relații de prietenie sau dependență ⁴⁾.

Pentru a se apăra contra Bulgarilor înființează Ungurii, pe la 1230, banatul unguresc al Severinului. Acest banat nu cuprindea toată Oltenia, ci numai răsăritul banatului timișan, poate Hațegul, județul Mehedinți adică o fâșie de amândouă laturile Carpaților, de la râul Lotru până la Dunăre ⁵⁾.

¹⁾ Iorga, *Românii și Slavii*. p. 48, iar la p. 23—4 arată cum trebuie înțelese unele arătări ale cronicarului anonim al regelui Bela, arătări care au indus în eroare și pe Onciul, *Originele Principatelor*, 20, 24, 127, 131, 146.

²⁾ D. Onciul, op. cit. 33—9. — Acelaș, *Românii în Dacia Traiană*, 28.

³⁾ Hasdeu, *Negru Vodă*, p. XLIX. — Nici chiar în harta statului Asaneștilor, din publicația de propagandă bulgară citată, nu figurează decât o parte apusană a Olteniei, cu Severin și Craiova, și încă numai pentru vremea lui Ioan Asan II (1216—1240).

⁴⁾ I. Bogdan, l. c. (Introducerea alfabetului cirilic la Români). — Hasdeu, op. cit. LXXXI. — De altfel fără o suprapunere veche slavă și fără influențe la nordul Dunării a statelor slave de la sudul fluviului, multe probleme din istoria vechiului nostru drept sunt insolubile.

⁵⁾ D. Onciul, *Originile Principatelor*, 43, 169 și rectificarea făcută de D. Onciul în *Titlul lui Mircea cel Bătrân*. Conv. Lit. 36 (1902) p. 40 nota.

La 1241 năvălesc Tătarii. Ei sunt întâmpinați, în Oltenia, de banul unguresc al Severinului ¹⁾.

La 1247 se adevăresc două voievodate românești, în raporturi de vasalitate cu Ungaria: al lui Litovoi în Oltenia —fără a o cuprinde toată—, al lui Seneslav la răsărit de Olt, care nu cuprindea întreagă Muntenia ²⁾.

Ca date istorice sigure mai urmează: luptele stăruțelor românești cu Ungurii pe la 1270—1280 și domnia întemeietorului unității de stat muntene „Basarab fiul lui Tihomir“, pe la 1330. În fine, de la 1367, o parte din banatul unguresc al Severinului trece, cu titlul de ban, asupra Domnului muntean Vladislav Basarab, care dobândește totodată, ca feod, de la regele Ungariei, ducatul Făgărașului ³⁾.

Pe acest fond istoric s'au creat legende.

II. Dimitrie Cantemir știe, din izvoare bizantine, că Petru și Asan, în luptele lor cu Bizantinii, s'au retras un moment la nordul Dunării și că în oastea acelor frați figurau Vlahi și Cumani ⁴⁾. Dar tot în istorici bizantini se mai putea găsi că Asăneștii au înființat o biserică cu hramul Sf. Dumitru ⁵⁾; de aci o apropiere pe care o găsim întâia oară în cronica banului Mihai Cantacuzino (scrisă puțin după 1775), care s'a folosit probabil de notițe ale învățatului stolnic Const. Cantacuzino, contemporanul lui Cantemir. Cronica ne spune într'adevăr că frații Petru și Asan făcuseră în țara lor o biserică în numele Sf. Dumitru și trage concluzia că acei frați stăpâniseră și Oltenia „căci acolo

¹⁾ *Cronica tătaro-persană* a lui Rașid, scrisă pe la 1303—4. (ibid. 35). Dar citirea „Bezeren-ban“, în care și Hasdeu și Onciul au văzut un Basarab, este greșită. Trebuie „Zeberen-ban“, adică, de Zevren-ban, banul de Zevren, Severin. (Cf. *Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale*, X, 1923, p. 90).

²⁾ Aceasta se vede din chiar diploma de la 1247 a regelui Bela despre cele două voievodate. (D. Onciul, *Originile*, 39, 46).

³⁾ D. Onciul, op. cit. 57, 179, 199.

⁴⁾ Cantemir, *Chronicul*, II, 255. — Pasagiul din Nicetas Choniates, în Onciul, *Originile*, 150.

⁵⁾ Hasdeu, *Negru Vodă*, LXXXIII.

este și biserica Sf. Dumitru, numită Băneasa ¹⁾. Aceeaș poveste o repetă apoi Dionisie Fotino ²⁾.

De curând chiar, unii au cheltuit vreme, osteneală și erudiție pentru a descifra numele lui Asan pe niște ornamente ale vechilor picturi murale din biserica domnească de la Curtea de Argeș ³⁾.

Din existența unui banat unguresc al Severinului încă de pe la 1230, din care se desprinsese, pe la 1367, banatul Severinului din titulatura Domnilor munteni, s'a născut legenda, pe care o găsim în cronica munteană scrisă în a doua jumătate a sec. XVII, despre un banat al Olteniei mai vechi decât întemeierea statului muntean unitar ⁴⁾.

Dar altă legendă, legată de cea precedentă, și pe care o întâlnim întâia oară în aceeaș cronică, mai vrea ca cei dintâi bani ai Olteniei să fi fost Basarabii, cari s'ar fi închinat apoi întemeietorului statului muntean, lui Radu Negru, care deci, rezultă indirect, n'ar fi fost Basarab ⁵⁾.

¹⁾ *Cronică*, publicată în grecește, sub numele *fraților Tunusli*, la 1806. — Trad. rom. de Sion.

²⁾ *Istoria Daciei*, trad. Sion, I. 114.

³⁾ Cf. *Buletinul comisiei monumentelor istorice*, X—XVI (1917—1923) p. 32.

⁴⁾ *Istoria Țării Românești de când au descălecat Românii*. În *Magazin istoric*, IV, 231 — Legenda se repetă apoi în scriitorii ulterioari, precum în *Genealogia Cantacuzinilor* scrisă de Mihai Cantacuzino pe la 1775 (ed. Iorga, 57—9), în prefața episcopului de Râmnic Chesarie Halepliu († 1780) la *Mineiul pe Noemorie* (reprodusă de V. A. Urechea, Ist. Rom. IX. 417) etc.

⁵⁾ Izvoarele dela nota precedentă. — Pentru a da o explicație istorică acestei legende, regretatul Onciul vedea în Negru-Vodă o personificare populară a stăpânirii Asăneștilor în Muntenia, numită, printr'o terminologie turaniană, Cumania neagră, apoi Vлахia neagră (*Originile* p. 23). Într'un recent și foarte interesant studiu intitulat „Cum s'a alcătuit tradiția națională despre originile Țării-Românești“ (Buc. Cartea românească, 1924) d. Al. Lapedatu arată foarte limpede că „Negru Vodă“ din tradiția populară este Basarab întemeietorul de pe la 1330. D-sa nu se aventurează însă să dea un răspuns la întrebarea: de ce Basarab a fost poreclit Negru? Dar tot d-sa arată că Basarab este acela care a izbutit să curețe țara de Tătari între 1345—1351 și și-a întins stăpânirea peste tot șesul muntean până la Dunăre și Mare. Să nu fie chiar aci cheia problemei? Să nu se fi zis lui Basarab «Negru» tocmai fiind că a cucerit Vлахia Neagră?

Originea acestei legende se găsește în „Viața și traiul Sf. sale părintelui nostru Nifon, patriaharul Țarigradului“, scrisă între 1517—1521 pentru preamărirea lui Neagoe-Vodă și intercalată parțial în cronica amintită. Vorbind de domnia lui Mihnea cel Rău „Viața“ zice că acesta dușmănea „un neam care era mai ales și mai temător de Dumnezeu, căruia era numele de moșie Banoveți, adică Basarabești“ și din care făcea parte Neagoe ¹⁾. Dar „Banoveții“ de care este vorba sunt Craioveștii, iar înrudirea lor cu Basarabii se mărginește, documentar, la înrudirea lor cu Neagoe Vodă. Asupra înrudirii, toți istoricii noștri au fost de acord a admite că o soră a Craioveștilor, Neaga, a fost tovarășa fără cununie a lui Basarab Vodă cel Tânăr (Mlad) și mama lui Neagoe Vodă. Mi-am permis să fiu de altă părere, anume că Neagoe a fost fiul natural al lui Basarab cel Tânăr și al Neagăi, soția lui Pârveu Craiovescu ²⁾. Trebuie însă observat că nici dintr'o ipoteză, nici din cealaltă, nu rezultă o descendență a Craioveștilor din Basarabi, și că ori-care din cele două ipoteze s'ar admite, Craioveștii și Basarabii rămân două familii deosebite.

După ce Neagoe a ajuns Domn, el și-a zis Basarab, ca fiu natural al lui Basarab cel Tânăr; „Viața“ lui Nifon fiind scrisă pentru preamărirea lui Neagoe, după ce acesta ajunsese Domn și-și zisese Basarab, se înțelege de ce Banoveții au fost confundați cu Basarabii.

Confuzia se explică și mai bine dacă se admite, cum a propus d. Iorga, că vorbele „adică Basarabești“ au fost adăogate după cuvântul „Banoveți“ în cronica din a doua jumătate a sec. XVII, și că n'au figurat în textul inițial, pierdut, al „Vieții“ ³⁾. Interpolarea ar fi foarte explicabilă: Nepoții colaterali ai lui Neagoe, adică Radu Șerban și Matei din Brâncoveni, când li s'a întâmplat să se urce și ei în

¹⁾ *Istoria Țării Românești*, I. c. 243.

²⁾ Filitti, *Craioveștii*. In „Convorbiri Literare“, 54 (1922) p. 217 și urm.

³⁾ Iorga, în ediția cronicăi „*Istoriile Domnilor Țării Românești*“, p. 2 nota și p. 31 nota.

scaunul domnesc, și-au zis și ei Basarabi, ca „nepoți“ ai lui Neagoe Vodă. Așa dar, când s'a scris cronica, în a doua jumătate a sec. XVII, trei Domni din neamul Craioveștilor își ziseseră Basarabi ¹⁾; era firesc ca pentru cronicar cele două familii, Banoveții și Basarabii, să se confunde.

Dar se poate să mai fi fost la mijloc și altă considerație. Cronica pe care am citat-o a fost scrisă pentru a justifica politica neamului cantacuzinesc, atât de puternic în a doua jumătate a sec. XVII; de aceea i se și zice cantacuzinească și a fost atribuită unui om de casă al Cantacuzinilor, lui Stoica Ludescu ²⁾. Dar Cantacuzinii de atunci erau nepoți de fiică ai lui Radu Vodă Șerban, care-și zisese, în domnie, Basarab; în amintirile de familie Craioveștii se putuse confunda cu Basarabii, iar în cronica scrisă pentru Cantacuzini de un om al lor, la pasagiul din „Viața“ despre Banoveți s'a putut adăoga, în mod firesc sau interesat, lămurirea că aceștia erau tot una cu Basarabii ³⁾.

Originea Basarabilor, aceeași cronică o trage din Romanii cari au descălecat la Turnu-Severin, s'au întins peste toată Oltenia și „au ales dintr'înșii boeri care au fost de neam mare și puseră banoveți un neam ce le zicea Basarabi, să le fie capi, adică mari bani“ ⁴⁾. Se amestecă aici cunoștința despre colonizarea romană cu legenda despre vechimea banatului oltean.

În Genealogia Cantacuzinilor însă, scrisă de Mihai Cantacuzino pe la 1775, Basarabii devin originari din Sârbia ⁵⁾;

¹⁾ Monopolizarea numelui de Basarab de către Domnii Craiovești se explică cu atât mai ușor cu cât numele de Basarab fusese uzitat numai în ramura lui Dan I (fratele lui Mircea cel Bătrân), căreia a aparținut Basarab cel Tânăr (tatăl natural al lui Neagoe), și care s'a stins încă de la 1530, cu Moise Vodă.

²⁾ Iorga, *Ist. literaturii române în sec. XVIII-lea*, II. 614—619.

³⁾ În cronica lui Radu Popescu, un potrivnic al Cantacuzinilor, nu se zice că Craioveștii erau Basarabi. (*Istoriile Domnilor Țării Românești*, ed. Iorga, p. 34 nota).

⁴⁾ *Magazin istoric*, IV. 231.

⁵⁾ *Genealogia Cantacuzinilor*, ed. Iorga, p. 57.

trebuie văzută aci o influență a notișelor rămase dela stolnicul Const. Cantacuzino, care dădea Basarabilor, ca și altor familii boerești, o origine bulgară ¹⁾. Stolnicul, la rândul lui, trebuie să fi fost inspirat de izvoare străine, rău înțelese de altfel și de istorici moderni, din care s'au dedus stăpâniri bulgare la nordul Dunării. Aceasta nu exclude ca strămoșii întemeietorului de pe la 1330 al Țării Românești, adică ai lui „Basarab fiul lui Tihomir”, să fi fost originari de la sudul Dunării ²⁾.

Cât privește legenda despre închinarea Basarabilor către Radu Negru, ea trebuie înțeleasă în sensul că închegarea statului muntean a izbutit s'o facă voevodul dela Câmpulung și Argeș, pe care l'au recunoscut ca șef și voevozii din părțile Olteniei.

III.—Trec la știrile pozitive ce ne dau documentele despre banatul Olteniei.

Mari bani, în înțeles de cârmuitori ai Olteniei întregi, nu întâlnim până la 1492, când apare în divan Barbu, marele ban de Craiova. El poartă, cel dintâi, titlul de *mare ban*, spre a se deosebi de simplii bani, ce se întâlnesc din când în când, până atunci și de atunci încolo, ca un fel de cârmuitori de județe ³⁾.

¹⁾ Iorga, *Operele lui Const. Cantacuzino*, p. 52.

²⁾ Tihomir, ca și Tugomir, sunt nume slave. *Revista istorică*, VI (1920) p. 186. Numele de Basarab nu se întâlnește înainte de Basarab de la 1330.

³⁾ Astfel: Mogoș, ban prin a doua jumătate a sec. XV; Dumitru Ghizdaveș și Detco la 1486; Hamza la 1489; Detco, Dediu, Diicu și Dragomir la 1491 (Stoica Nicolaescu, *Documente slavo-române*, p. 237); ban de Mehedinți la 1511; Toma și Vlad (probabil bunicul vestiților frați Buzzești) la 1534, odată cu Barbu III Craiovescu *mare ban*; spre sfârșitul sec. XVI: Petru banul de Băleni, Drăgușin banul de Hotărani, Drăgan banul din Glena, Dumitru banul (întâiul soț al Doamnei Stanca); la 1578 Calotă Părăianu este ban, pe când mare ban este Dobromir (Ștefulescu, *Gorjul istoric*, 151 nota); Mihai Viteazul a fost, la 1588, ban de Mehedinți (Stoica Nicolaescu, l. c. 301. 308); Pavlache banul [Caragea] pe la 1660 (Iorga, *Istoriile Domnilor Țării Românești*, 162 nota). Cred că n'au fost mari bani nici Teodosie banul din Periș, tăiat de Mircea Ciobanul la 1548, nici Matei banul din Caracal (Craiovescu despre mamă), care cade la 1560 în lupta dela Boian cu Petru Vodă, fiul Chiajnei.

Că Barbu Craiovescu a fost cel dintâi mare ban al Olteniei întregi se vede, de altfel, din chiar izvoarele care vorbesc totuși de o Oltenie autonomă mai veche decât întemeierea Țării Românești și cârmuită de Basarabi. Când cronica zisă a Cantacuzinilor, reproducând un pasagiu din „Viața” lui Nifon, vorbește de „Banoveți, adică Basarabești”, se referă la Craiovești. Mihai Cantacuzino, după ce citează aceeași cronică, scrie și el că banul Barbu Basarab a venit din Sârbia și s'a închinat apoi lui Radu Negru ¹⁾. Acest Barbu Basarab este însă tocmai Barbu Craiovescu ²⁾ dela 1492.

Ce împrejurări au hotărât înființarea însemnatei dregătorii de mare ban al Olteniei întregi în favoarea lui Barbu Craiovescu? Răspunsul pare greu numai fiindcă apasă asupra noastră legenda, întărită prin teoria neîntemeiată a lui Hasdeu despre neamul Basarabilor, și afirmația, dedusă din acea teorie, a acestui erudit cu bogată imaginație, că până la 1600 banii Olteniei nu se recrutau decât dintre Basarabi ³⁾. Dacă însă înlăturăm din minte acest balast, nu mai este nimic extraordinar ca un Domn să fi creat, în favoarea unui boer, o dregătorie care nu prea diferă de aceea de mare vornic de țara de sus sau de țara de jos, în Moldova.

Dacă ne obișnuim cu această idee, nu vom mai căuta nici ascendențe extraordinare pentru Barbu Craiovescu ⁴⁾ și frații lui, ci ne vom mulțumi cu ceea ce ei înșiși ne spun, că erau fiii lui Neagoe dela Craiova, fără a atribui tatălui lor nici o dregătorie. Am încercat să arăt, într'un studiu recent ⁵⁾, că până prin veacul al XVI-lea, situația socială principală era aceea de boer-proprietar. Un proprietar de multe sate, care putea răspunde cu mulți oameni de pe moșiile lui la chemarea Domnului pentru oaste, era

¹⁾ *Geneologia Cantacuzinilor*, ed Iorga, 57.

²⁾ Hasdeu, *Istoria critică*, ed. 2, I. 78.

³⁾ *Etymologicum magnum*. Vd. art. Ban, tom. III, p. 2403.

⁴⁾ „Barbu Basarab din neamul Dăneștilor”. (Hasdeu, *Negru Vodă*, CCXLIV).

⁵⁾ Evoluția claselor sociale în trecutul Principatelor române. In *Arhiva pentru știința și reforma socială*, V (1924) p. 71 și urm.

un personagiu măcar tot atât de important, dacă nu chiar mai important, ca un dregător domnesc. Neagoe dela Craiova, judecând după numeroasele proprietăți ale urmașilor lui, trebuie să fi fost un astfel de personagiu, poate cel mai mare proprietar din Oltenia pe la mijlocul sec. XV¹⁾. Fiii lui au intrat în cariera dregătoriilor pe la 1455, în vârstă numai de vre-o 15—20 de ani²⁾, după cum mai târziu Miron Costin slujea în oastea polonă la vârsta de 18 ani. Favoarea de care ei se bucură apoi sub Basarab cel Tânăr, se explică foarte bine prin raporturile acestuia cu Neaga, fie că era sora Craioveștilor, fie că era soția unuia din ei, a lui Pârvu. Bănia cea mare o înființează Vlad Călugărul pentru Craiovești și, stabilind reședința acestei dregătorii la moșia lor de baștină, Craiova, este firesc să fi numit mare ban pe cel mai mare dintre frați, pe Barbu. Rămâne întrebarea dacă Domnul a înființat noua dregătorie din motive de ordin intim, cum sunt înclinat a crede³⁾, sau silit fiind de puterea pe care Craioveștii o aveau în Oltenia. Problema poate fi interesantă, dar este secundară pentru subiectul ce ne preocupă aci.

Fapt cert este că de la 1492 la 1535 Craioveștii sunt mari bani numai cu două întreruperi: în Iulie 1529 și la 1531-3. Despre marele ban Hamza din Obislav dela 1531-3 știm că nici nu s'a intitulat mare ban de Craiova, ci de Jiu. Puterea Craioveștilor ajunsese atât de mare încât, până la stingerea lor în linie bărbătească la 1535, bănia nu le a putut fi disputată de Domni decât cu armele și încă, afară de momentele arătate, fără succes. Din aceste împrejurări se va fi născut și tradiția unei vechi autonomii a Olteniei. Radu Vodă Paisie, Mircea Ciobanul, soția acestuia Chiajna și fiul lor Petru, au luptat pentru înfrângerea pretențiilor Craioveștilor sau urmașilor lor prin femei și a ten-

¹⁾ Cf. spre pildă numeroasele sate ale boerului Cupcici din vremea lui Alexandru cel Bun. (I. Bogdan, *Docum. lui Ștefan cel Mare*, I. 195).

²⁾ Filitti, *Craioveștii*, I. c. 198.

³⁾ Ibid. 295.

dințelor de răzvrătire ce, pe urma acestora, se tot manifestau în Oltenia¹⁾.

Când dar, în a doua jumătate a sec. XVII, s'a scris cronica țării, s'a format și mitul etiologic pentru explicarea faptelor. S'au amestecat o vagă tradiție, poate și arătări rău înțelese ale unor izvoare străine²⁾, despre influențe sud-dunărene și despre Asănești; situația excepțională a Olteniei în tot timpul cât dregătoria de mare ban fusese de fapt un monopol al Craioveștilor; împrejurarea că, după Neagoe Vodă, Craioveștii își zisese rău Basarabi, — și astfel s'a înfiripat legenda despre o Oltenie autonomă cărmuită de Basarabi înainte de încheierea statului muntean, iar în timpurile apropiate de noi legenda s'a părut întărită întru câtva prin descoperirea unui pretins Basarab dela 1241 în cronica lui Rașid.

IV. Cu privire la bănia Craiovei se pun însă și alte câte-va probleme la a căror lămurire vor contribui colaboratorii revistei „Arhivele Olteniei“.

1. Când a devenit Craiova oraș pe moșie domnească?

Mi se pare sigur că la 1531—3 era încă moșie particulară a Craioveștilor. Altfel nu se explică de ce marele ban pus atunci de Domn din afară de neamul Craioveștilor, anume Hamza din Obislav, nu-și zice mare ban de Craiova, ci de Jiu. Și marele ban Șerban (1535—8), deși ginere de Craiovesc, se intitulează tot așa. Aș crede că după 1538 moșia a fost sau răscumpărată, sau confiscată de vre-un Domn. Poate că Mircea Ciobanul, sau fiul său Petru, prigonitorii urmașilor prin femei ai Craioveștilor, vor fi luat moșia „bazar“, cum a făcut Mircea Ciobanul cu moșia Târgu-Jiului³⁾. Trebuia, într'adevăr, ca sediul celui mai de

¹⁾ Prima parte, genealogică, a studiului meu despre Craiovești, mi-a servit tocmai pentru lămurirea, în partea doua și principală, a rolului lor politic și a unor evenimente conexe din Muntenia în cea dintâi jumătate a sec. XVI.

²⁾ Cf. *Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale* II (1915) p. 14.

³⁾ Ștefulescu, *Târgul Jiului*, 16—17. 69.

seamă alegător domnesc să nu fie la bunul plac al proprietarului locului ¹⁾.

2. Care erau atribuțiile marelui ban al Craiovei?

Nu suntem bine documentați în această privință decât pentru veacul al XVIII-lea ²⁾. Situația Olteniei în timpul marilor bani din familia Craioveștilor devenise desigur ceva excepțional ³⁾, din cauza puterii locale a acestei familii și a monopolului de fapt ce-și asigurase între anii 1492—1535. Totuși, primul mare ban, Barbu I Craiovescu, figurase uneori în divane în urma unor boeri fără dregătorii ⁴⁾. După stingerea Craioveștilor în linie bărbătească și înfrângerea urmașilor lor prin femei, marii bani au fost reduși la situația inițială de primi dregători ai statului, cam ca vornicii de țara de sus sau de jos în Moldova.

Este cert, lista ce urmează o dovedește, că măcar dela 1538 încoace, Domnii numeau și revocau ad-libitum pe marii bani ai Craiovei. Foarte des au lăsat bănia vacantă. Cronica lui Radu Popescu spune că Mihai Viteazul a fost numit „ispravnic în locul banului dela Craiova, nefiind ban, că nu voiau să pună Domnii bani, pentru că de multe ori se scorneau gâlcevuri asupra domniei, de acolo” ⁵⁾. Dela 1538 până la Mihai Viteazul întâlnim prea puțini mari bani și luați dintre rudele sau boerii de încredere ai Domnului.

¹⁾ Cf. Filitti, *Evoluția claselor sociale*, I. c. 100 și nota 3.

²⁾ Banul este „judecător și cărmuitor al Craiovei. Prin el se dau ordinele Domnului în cele cinci județe”, spune Mihai Cantacuzino (Tunusli, trad. Sion, 22). După recomandăția marelui ban se numeau de Domn funcționarii din Oltenia: vtorii armaș dela scaunul Craiovei, treti logofăt al divanului de acolo, polcovnicul dela Craiova, cel dela Cernăți, județul dela Ocna Mare, judecătorii și zapcii, dascălii dela școlile Craiovei. (Urechia, *Ist. Rom.* IV. 62—3. 79. 138. 150. VII. 82. 92. 171). Toți aceștia plăteau avaturii marelui ban. (Ibid VIII. 493).—Cf. Dionisie Fotinò, op. cit III. 266.

³⁾ Vezi formula domnească din cartea dată de Barbu II Craiovescu la 1529, în Filitti, *Craioveștii*, I. c. 201.

⁴⁾ Ștefulescu, *Tismana*, 202 (1493), 204, (1497).

⁵⁾ *Istoriile Domnilor Țării Românești*. Ed. Iorga, 82—3.

Marele ban Stan, deși nepot de soră al lui Mircea Ciobanul, nu stă totdeauna în fruntea divanului domnesc ¹⁾. Numai dela Mihai Viteazul începe șirul neîntrerupt al marilor bani, cu excepția anilor 1621—9. Cauza acestei întreruperi ar fi interesantă de studiat.

Atribuțiile marilor bani nu se prea deosebeau de ale marilor vornici din țara de sus sau de jos în Moldova. În trecutul principatelor, de altfel, dregătorii și mari și mici cumula atribuții administrative, financiare și judecătorești; ei lucrau însă toți prin delegație dela Domn ²⁾.

Cronica lui Radu Popescu vorbește ca de ceva excepțional că la 1669 Mareș Băjescu, numit mare ban de Craiova, „nu s'a dus *ca alți bani de mai naintea lui, smeriți*, ci cu mare pompă s'a gătit, cu slujitori mulți din București, cu grapă, adică steag bănesc, cu trâmbiță, surle, și după dânsul gloată și câți-va copii din casă cu sulite, iar înainte câți-va povodnici împodobiți” ³⁾.

¹⁾ Ștefulescu, *Docum. slavo-române privitoare la Gorj*. (Doc. din 1546—9).

²⁾ Dovada despre atribuțiile multiple ale funcționarilor domnești o fac hrisoavele scutind unele sate, în favoarea proprietarilor, de amestecul dregătorilor.—Vornicii de Dorohoi autentificau zălogirile de moșii (Iorga, *St. și doc.* XXII. 233, anul 1654.—Starostele de Cernăuți judeca pricinile de moșii (ibid. 381, anul 1643).—Părțile „și-au pus zi dinaintea dregătorului nostru jupân Dragomir vel vornic”, zice un act dela Matei Vodă, 1644 (op. cit. X 176).—Cărțile de judecată ale marilor bani (ex. dela Dragomir vel ban 1643, în Hasdeu, *Etymologicum magnum*, vd. art. ban; dela C. Știrbei 1707, în *Arhivele Olteniei*, I. 121; dela Barbu Văcărescu, 1752, ibid. II. 386) nu se deosebesc de ale marilor vornici și marilor logofeți (ex. din 1719 la Iorga, XXII. 339).—Județii și pargarii orașelor dădeau și ei cărți de judecată.—Și neguțătorii judecau în unele pricinile: „Măria Sa n-a dat pe seama neguțătorilor de le-au luat seama și a rămas dator (cutare) și l'au băgat în pușcărie” (pe vremea lui Matei Vodă; Iorga, op. cit. X. 176).—Tot prin delegație tacită lucrează marele ban Gheorghe Raț când, la 1600, confirmă Tismanei niște scutiri acordate de Domni anteriori (Ștefulescu, *Gorjul istoric*, 280). Gheorghe Raț nu era Basarab și nu putea fi vorba de autonomie sub un Domn autoritar ca Mihai Viteazul.

³⁾ *Istoriile Domnilor Țării Românești*, ed. Iorga, 165.

Din veacul XVII, se constată că unii foști mari bani apar în dregătoria de mari vornici (Preda Brâncoveanu), sau de mari cluceri (Ghiorma Alexeanu), pentru a reveni sau nu apoi în dregătoria de mari bani dacă au ocupat mai mult această dregătorie, sau dacă a fost ultima lor dregătorie.

3. Cine cârmuia Oltenia când dregătoria de mare ban era lăsată vacantă ?

Cred că se poate răspunde: ispravnicul scaunului Craiovei. Ne spune cronicarul Radu Popescu că Mihai Viteazul a fost ispravnic, locțiitor de mare ban. Am mai întâlnit ispravnici la 1624—6, când hrisoavele—și avem mai multe—nu menționează mari bani în divane.

Dela 1656 până la ocuparea Olteniei de către Austriaci, întâlnim în același timp și mari bani și ispravnici ai scaunului Craiovei. Prin urmare ispravnicul era,—poate că fusese și mai înainte,—un funcționar permanent care, la împrejurări, ținea și locul banului absent.

4. Mi se pare că dregătorii ziși caimacami pot fi priviți ca urmași ai ispravnicilor scaunului Craiovei din sec. XVII. Titulatura de caimacam va fi fost introdusă, prin influență turcească, de pe la 1737, când încep luptele între Austriaci și Turci pentru Oltenia și când se discuta dacă Oltenia va fi reîncorporată în Muntenia, sau va forma o provincie aparte.

Dionisie Fotinò spune că, dela 1761, marii bani nu s'au mai dus la Craiova, ci au rămas cu reședința permanentă la București și că prin aceasta, firește, atribuțiile și însemnătatea caimacamului au crescut ¹⁾. Data 1761 nu mi se pare exactă, căci Mihai Cantacuzino, care scrie puțin după 1775, spune că „banul, când pleacă din Craiova, lasă în locu-i caimacam“ ²⁾.

Ioan Vodă Caragea a redus și mai mult atribuțiile băniei. El scrie marei logofetii de țara de sus, în Dec. 1812, că deși „dregătoria băniei este căpetenia tuturor celorlalte

¹⁾ Fotinò, I. c.

²⁾ Tunusli, 22.

dregătorii..... dela toate acele județe de peste Olt, dar.... caimacamul ce se orânduiește la Craiova de către domnie este vechil chiar al Domnului, și precum în toate celelalte pricini corespondarisește cu domnia fără de mijlocirea altcuiva....., asemenea urmează ... ca și pricinile de judecări ce se caută la divanul ot Craiova.... să se cerceteze iarăș de către domnie“ ¹⁾, adică să vie în apel direct la Domn, fără mijlocirea marelui ban.

Prin urmare, de pe la sfârșitul sec. XVIII, cel mai înalt, dregător cu reședința la Craiova era caimacamul. Când lipsea temporar de acolo, sau când funcția de caimacam era lăsată vacantă, rămânea în locu-i un vechil ²⁾.

Cât privește divanul Craiovei, cred că-și are originea în consiliul dirigit de înființat de Austriaci pentru cârmuirea Olteniei, și că deci nu este mai vechi decât întâia jumătate a sec. XVIII.

5. O funcție mai puțin lămurită este aceea de vâtaf al căimăcămiei Craiovei. La 1695, pe când mare ban era Cornea Brăiloiu, se întâmpină un vâtaf bănesc al scaunului Craiovei, Preda Zătreanu ³⁾. Pare să fi fost un agent executiv, și nu știu dacă au coexistat mari bani, ispravnici ai scaunului Craiovei, și vâtafi bănești ⁴⁾.

De când marii bani n'au mai stat la Craiova, vâtafii pare să fi fost agenții executivi ai caimacamilor. Un raport austriac din 1785 definește foarte bine atribuțiile vâtafului de divan dela reședința domnească: „una spezie di procuratore, o sollecitatore delle cause che si trattano al divano“ ⁵⁾. La sfârșitul sec. XVIII, aceste atribuții au fost date în Muntenia asupra unui mare dregător cu titlul de mare hatman. El

¹⁾ Urechia, *Ist. Rom.* X. A. 493.

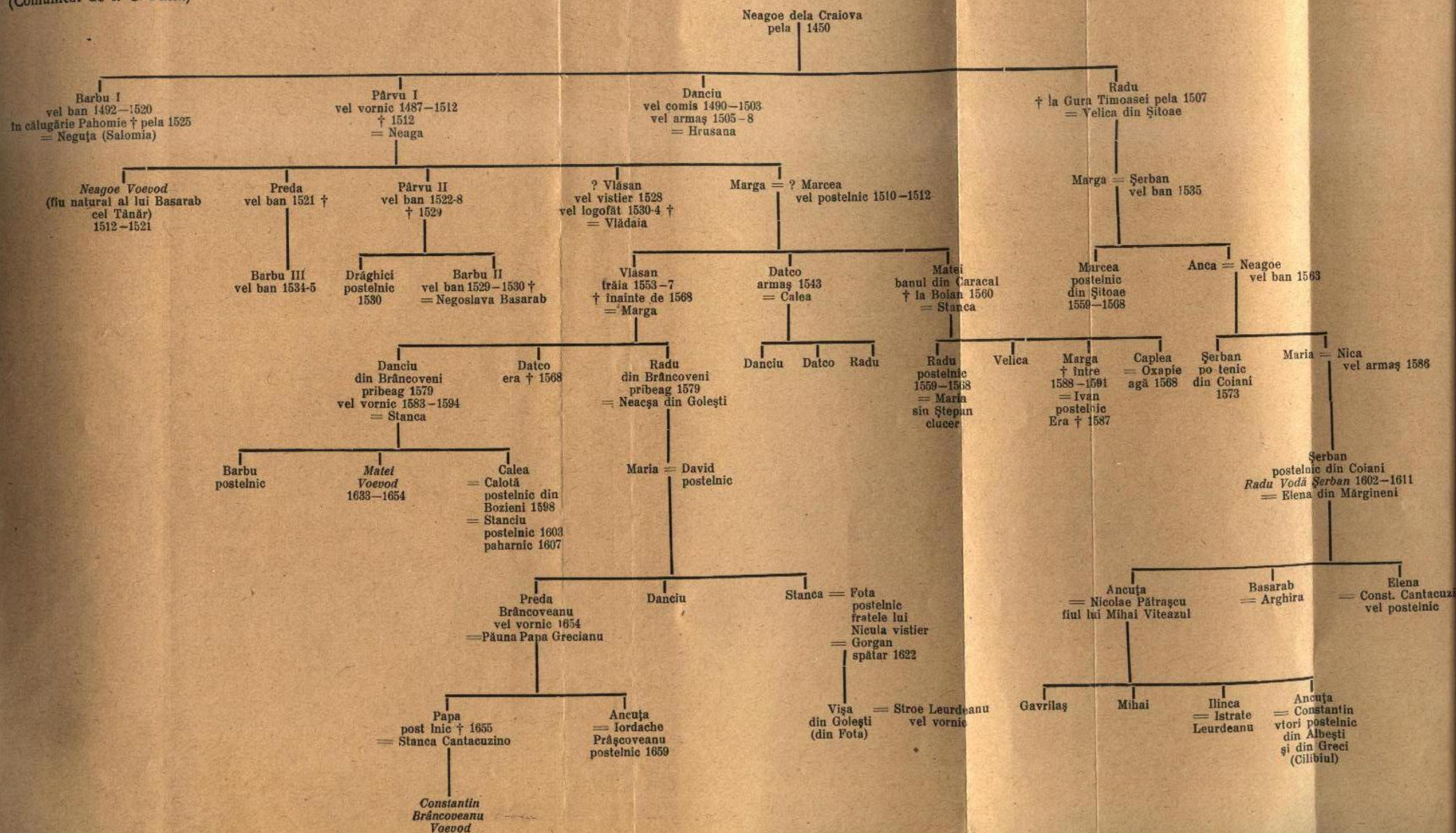
²⁾ La 4 Nov. 1826, Alecu Ghica lasă vechil pe clucrul C. Brăiloiu. (Iorga, *Starea Olteniei în epoca lui Tudor Vladimirescu*, p. 286).

³⁾ Radu Grecianu, *Viața și domnia lui Const. Vodă Brâncoveanu*. Ed. St. D. Grecianu, p. 70.

⁴⁾ La 1664 un Stan vâtaf este ispravnic al scaunului Craiovei. (Ghi-bănescu, *Divanuri*, în *Arhiva din Iași*, 28 (1921) p. 174).

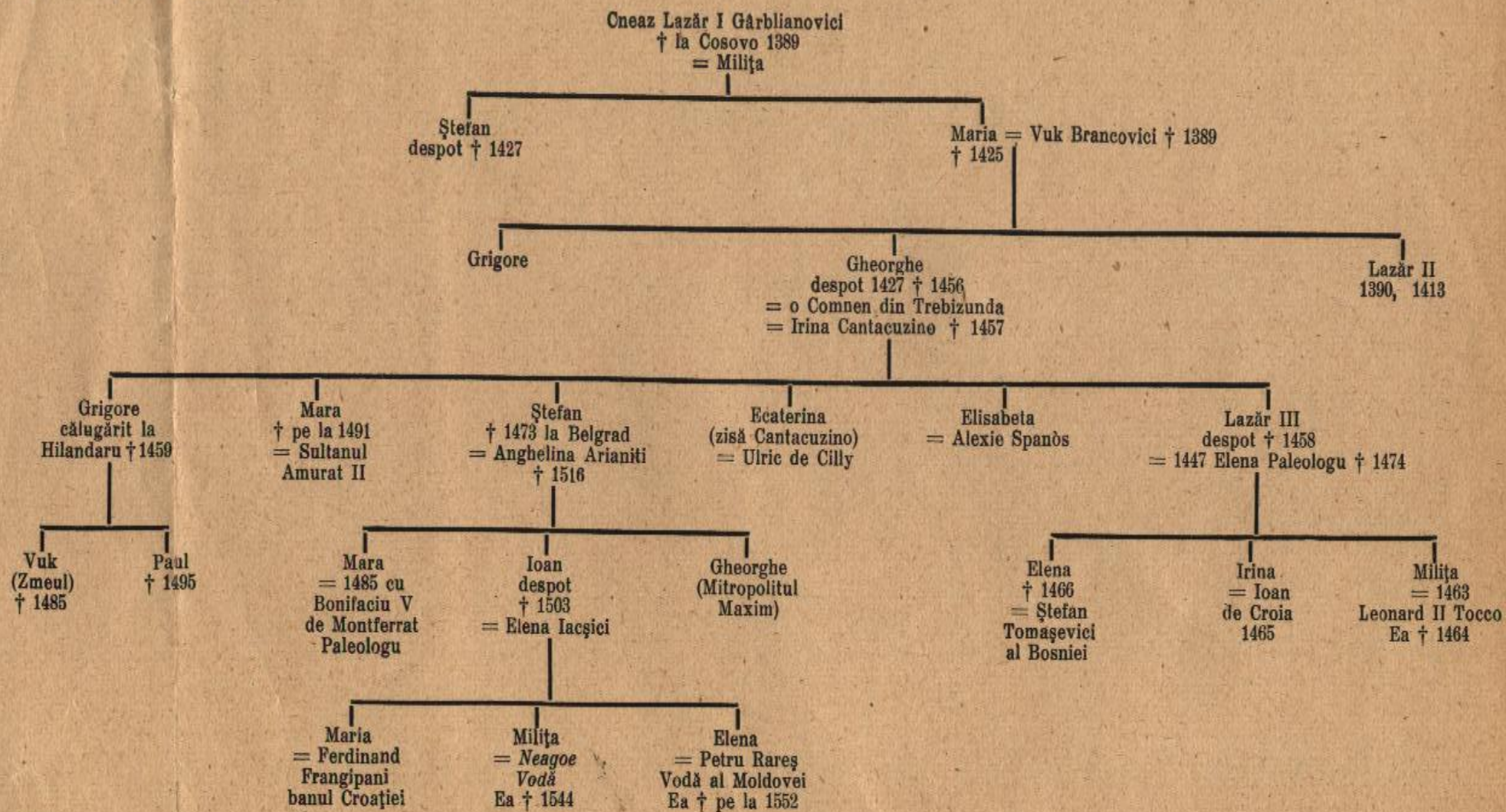
⁵⁾ Hurmuzaki, VII. 445.

Craioveștii
(Comunicat de I. C. Filitti)

Neamul Doamnei Despina

Comunicat de I. C. Filitti

introducea părțile la procese în divan și supraveghea executarea sentințelor. Aceleași funcții le îndeplinea la Craiova vâtaful căimăcămiei. El împlinea banii dela cei recunoscuți datori printr'o sentință a divanului de acolo și percepea din acești bani zeciuală pentru căimăcămie. După cum marele hatman avea la București un logofăt, tot așa exista la Craiova un logofăt al vătășiei. Acesta prezinta caimacumului pricinile ce urmau să se judece de divan, iar vâtaful era însărcinat cu introducerea părților ¹⁾.

Cunosc vătăfi ai căimăcămiei pe marele pitar Mihalache ²⁾ la 1815—1816 și pe marele stolnic Răducanu Filiti ³⁾ la 1817. Ei contrasemnează actele caimacumului, și socot că pot fi priviți ca niște directori ai căimăcămiei. În Iulie 1822, din porunca noului Domn Gr. Ghica „s'au dat pe lângă dumnealui caimacumul, pitarul Matache Prisiceanu“ ⁴⁾.

6 Mai relevez aci două interesante documente, de altfel publicate, privitoare la trecutul Craiovei.

La 1696, în catastihul de cheltueli al lui Brâncoveanu se menționează birul scos la cinci județe din Oltenia pentru „cheltuiala caselor domnești ce vor să se facă la scaunul Craiovei“ ⁵⁾.

Pecetea Craiovei, la 1650, era: într'un cerc dublu, o cruce, două stele și inscripția „Craiova, oraș“ ⁶⁾.

7. În privința tabloului ce urmează, și pe care colaboratorii revistei îl vor completa, am următoarele observații de făcut.

Prin semnul — înțeleg că în divanele hrisoavelor ce cunosc din anii respectivi, n'am întâlnit mari bani. Aceasta poate să însemneze tot atât de bine că în acei ani Domnii au

¹⁾ Urechia, *Ist. Rom.* X. A. 645—6 și XIII. 186.

²⁾ Iorga, *St. și doc.* XXV. 15. 18—19.

³⁾ Ibid. XXII. 182 și același, *Situația Olteniei în epoca lui T. Vladimirescu*, p. 84. 88.

⁴⁾ Urechia. op. cit. XIII. 325.

⁵⁾ Iorga, *St. și doc.* V. 356.

⁶⁾ Ibid. 300

lăsat marea bănie vacantă, sau că la data hrisovului cel am cunoscut marele ban lipsea din București, era la Craiova. Așa, spre pildă, într'un hrisev dela Mai 1613 lipsește marele ban ¹⁾, dar în alt hrisev din același an găsim mare ban pe Tudor. Pentru anii 1621—9, cunosc mai multe hriseave și în niciunul nu figurează un mare ban.

Când în dreptul unui an am lăsat spațiul liber, trebuie înțeles că nu m'am putut documenta dacă atunci a existat ori nu un titular al funcțiilor de care ne ocupăm aci.

Mai am un cuvânt de spus de marii bani onorifici. Cel dintâi ce cunosc este Alexandru Mano, ginerele lui Alexandru Vodă Ipsilanti. În documente ale patriarhiei din Constantinopol, la 1781 Mano este intitulat mare ban ²⁾, fără să-l fi găsit titular al acestei funcții în divanele noastre. Tot așa n'am găsit în funcția de mari bani în divane pe următorii boeri, cari apar cu titlu de foști mari bani: Costache Ghica la 1808, Gheorghe Mavrocordat la 1805, Grigore Brâncoveanu la 1814, Grigore Ghica (apoi Domn) la 1819, Gheorghe Arhiropol la 1812.

Mari Bani

1492-1520	Barbu I Craiovescu
1520-1	Preda Craiovescu
1522-8	Pârvu Craiovescu
1529	Radu
1529-1530	Barbu II Craiovescu
1531-3	Hamza din Obislav
1534-5	Barbu III Craiovescu
1535-8	Șerban [soț de Craio- vească]
1539	
1540	
1541	
1542	
1543	
1544	Stroe ³⁾
1545	
1546	Dumitru
1546-9	Stan [fiul Dobei, sora lui Mircea Ciobanul]

¹⁾ Ibid. XXII. 65.

²⁾ C. G. Mano, *Docum. privitoare la familia Mano*, p. 209.

³⁾ Vezi Filitti, *Craioveștii*, în *Convorbiri Literare*, 54 (1922) p. 318.

1549	Barbu [ginerele lui Mircea Ciobanul] ¹⁾
1550	²⁾
1551	
1552	Stan
1553	
1554	
1555	
1556	
1557	
1558	
1559	
1560	Neagoe [soț de Craiovească]
1561	
1562-3	Neagoe ³⁾
1564	
1565	
1566	
1567	
1568-9	Dobromir
1570	
1571	
1572	
1573	
1574	
1575	
1576	
1577-8	Dobromir
1579	
1580	
1581	
1582	
1583	⁴⁾
1584	
1585	
1586	
1587	lane [epirot, unchiul lui Mihai Viteazul] ⁵⁾

¹⁾ Hurmuzaki-Iorga, XI, 861, nota: „Banul, fratele Mircii Vodă”. Cred că este vorba de soțul Dobrei băneșei, fiica lui Mircea Ciobanul. Numele de familie pare să fi fost „din Bănești” (Stoica Nicolaescu, Doc. slavo-rom. 243. 280). „Fratele” Mircea ar fi în acest caz fiul lui Mircea Vodă Ciobanul.

²⁾ În acest an se află în Ardeal un Stefan (=Stan?) banul (Hurmuzaki, XII, 862 nota).

³⁾ Un doc. din Aug. 1562, dela Arhivele Statului, mi-a fost comunicat de d. prof. I. Vlădescu.

⁴⁾ În acest an pare a fi fost ban un Mihai (Iorga, *Contribuții la ist. Munteniei*. Extras din Analele Acad. rom. Seria 2, Tom. 18, p. 50). Acesta va fi Mihai marele ban, a cărui fiică moare în zilele lui Mihnea Turcitu (1577—1583 și 1585—1591). Iorga, *Inscripții*, I. 214.—Stoica Nicolaescu, op. cit. 281.

⁵⁾ Vezi Filitti, *Mama și soția lui Mihai Viteazul*. În *Convorbiri Literare*, 53 (1921) p. 613.

1588	—		
1589			
1590	¹⁾		
1591	lane		
1592	—		
1593	—	1593	Mihai [Viteazul] is-pravnic
1594			
1595	Manta [grec] ²⁾		
1595	Mihalcea [Caragea] ³⁾		
1596			
1597			
1598-9	Mihalcea [Caragea] și Calotă [Bozianu] ⁴⁾		
1600	Gheorghe Raț, Mihal- cea și Calotă		
1601	Mihalcea și Udrea [Băleanu] ⁵⁾		
1602-1611	Preda Buzescu [din Cepturoae]		
1611-1613	Tudor		
1614-1615	Ianache [Catargi]		
1616-1618	Dumitru [Mogoșescu]		
1618-1620	Ianache [Catargi]		
1621-9	—		
		1624	Ivașco [Băleanu] vel vornic, ispravnic
		1625	Mușat, vel clucer, is- pravnic
		1626	Fierea [Leurdeanu] vel logofăt, ispravnic
1630	Ivașco [Băleanu]		
1631	Miho [Racotă]		

¹⁾ În Iorga, *Inscripții*, I. 214, se dă inscripția tombală de la Bucovăț a lui Ștepan vel ban al Craiovei, care a slujit lui Alexandru Vodă și fiului acestuia Mihnea Vodă (1577—1583 și 1585—1591). De aci chiar rezultă că data morții nu poate fi 11 Dec. 7082 (1574), când Mihnea nu domnise încă. Avem hrisoave dela Mihnea, vorbind de acest Ștepan care i-a slujit lui și tatălui lui, dar încă la Aprilie 1590 îi zice vel clucer (Grecianu, *Genealogii documentate*, II. 277). Va fi fost deci Ștepan mare ban după Aprilie 1590, și data morții ar fi atunci 11 Dec. 7099=1590. Confuzia literilor cirilice respective e ușoară pe o inscripție învechită.

²⁾ Cronica lui Baltasar Walter, în Papiu, *Tesaur*, I (1862) p. 25. — La 1593 fusese vel postelnic, la 1594-5 vel paharnic în divane (Filitti, *Arhiva G. Gr. Cantacuzino*, p. 246).

³⁾ Fără legătură, pare-mi-se, cu familia domnitoare, cunoscută de altfel și ea din sec. XVI.

⁴⁾ Pentru Calotă, *Revista istorică*, I (1915) p. 223.

⁵⁾ Neidentificat rămâne încă „Andrei călugărul carele am fost ban”. Hasdeu crezuse întâi că era acelaș cu Udrea Băleanu, dar a revenit asupra acestei păreri (*Etymologicum magnum*, Vd. art. Băleanu), rectificare pe care n'a cunoscut-o Stoica Nicolaescu (op. cit. 293). Poate că Andrei nici n'a fost mare ban.

- 1631 Hrizea [dela Bălteni, Ilfov]
 1632 Aslan ¹⁾
 1633 Radu Buzescu
 1634-7 Hrizea
 1637-1641 Teodosie [Corbeanu-Buzescu]
 1642-3 Dragomir [fratele Doamnei Stanca]
 1644-5 Barbu [Poenaru]
 1646-1652 Ghiorma [Alexeanu]
 1653-4 Spahiul [din Vălsănești]
 1654-5 Ghiorma [Alexeanu]
 1655-7 Chirca [Rudeanu]
 1658 Preda [Brâncoveanu]
 1659-1660 Manul [Rudeanu]
 1661-2 Preda [Bucșanu]
 1662-3 Gheorghe [Băleanu]
 1664 Radu Popescu
 1665-9 Gheorghe [Băleanu]
 1669-1671 Mareș [Băjescu]
 1672-3 Vintilă [Bucșanu]
 1674 Chirca [Rudeanu, din Curtișoara]
 1675-7 Radu [Năsturel]
 1678 Barbu [Părăianu-Milescu]
 1678-9 Neagoe [Săcuianu]
 1680-3 Radu [Năsturel]
 1683-5 Barbu [Părăianu-Milescu]
 1686-8 Radu [Năsturel]
 1688-1692 Vintilă [Corbeanu]
 1693
 1694-1705 Cornea [Brăiloiu]
 1706
 1707-1715 Constantin Știrbei
 1716 Șerban Bujoreanu ²⁾
 1717 Pană Negoescu
- 1656 Iulie Stroe clucer, ispravnic
 1656 Dec. Dragotă [Poenaru] postelnic, ispravnic
 1658 Oct. Preda Danciu Părăianu ispravnic
 1661 Stan vătaf, ispravnic
 1672 Vlad [Cocorăscu ?] spătar, ispravnic
 1675 Manea stolnic, ispravnic
 1681 Iane căpitan, ispravnic
 1684 Dumitrașcu paharnic, ispravnic
 1695 Preda Zătreanu, vătaf bănesc
 1706 Bunea [Grădișteanu] vel comis, ispravnic

¹⁾ Din Moldova, cu rude în Muntenia. Iorga (*Studii și doc.* IX, p. 6 și 11) zice că Aslan a urmat în bănie altui moldovean, Boul, căsătorit de curând cu sora lui Leon Vodă.

²⁾ Părerea că la 1716 ar fi fost mare ban Nicolae Obedeianu s'a întemeiat pe înțelegerea greșită a unui raport, în l. germană, al serdarului Barbu Brăiloiu. Acesta zise însă: „raportează și că... m'am dus la Craiova cu gândul de a prinde *pe ban și pe un boer* însemnat, N Obedeianu, dar *aceștia* și trecuseră de partea cealaltă". Se vede clar că banul și boerul N. Obedeianu sunt două persoane deosebite. (Hurmuzaki, VI. 168).

- 1717 Radu Popescu [Caridi, cronicarul]
 1718 Șerban Năsturel

Ocupația austriacă, 21 Iulie 1718—18 Sept. 1739

- 1719 Martie Gheorghe Cantacuzino, beizadea ¹⁾
 1735 Manolache Lambrino [onorific, la București]
 1737 Dec. Matei Bălăcescu, pus de Turci ²⁾
 1738 Nov. Const. Argetoianu, vechil, pus de Turci ²⁾
 1739 Fevr. Grigore Grecianu ³⁾
 1739 April. Matei Cantacuzino ³⁾
 1740-1 Matei Cantacuzino
 1742 Antonache Caliarhi [prin soție, Florescu]
 1743
 1744 Gheorghe [Iordache Moruzi]
 1745-6 Grigore Grecianu
 1745 Iulie Gheorghe vel serdar, caimacam ⁴⁾
 1745 Oct. Caimacami: Radu Comăneanu, Const. Strâmbeanu, Const. Obedeianu, Radu vel agă, Iana che vel clucer za arie ⁵⁾
 1747 Caimacami: C. Strâmbeanu, C. Obedeianu, Fota [Vlădăianu], Dumitru [Geanoglu] vel șetrar ⁶⁾
 1747
 1748 Const. Dudescu
 1749-1750 Iana che Hrisoscoleu
 1751-3 Barbu Văcărescu

¹⁾ S'a retras la Sibiu la 1737, când au reinceput luptele între Turci și Austriaci (*Geneal. Cantac.* ed. Iorga, 283).

²⁾ Domnitorul C. Mavrocordat numise tot atunci mare ban pe serdarul Radu Comăneanu (cf. apelul lui Mavrocordat c. Olteni, Oct. 1737, în Iorga, *St. și doc.* XVI. 3—6). Era discuție dacă Oltenia va fi realipită Valahiei. Un act din Sept. 1738, este semnat de Matei Bălăcescul vel ban, (în Iorga, l. c. XIV, 59); el a murit la 19 Oct. 1738 (Daponte, *Efemeride dace*, ed. Legrand). Turcii pun „vechil” (locuitor) de ban pe Const. Argetoianu (ibid.).

³⁾ Aceștia au fost numiți de Domn.

⁴⁾ Ștefulescu, *Iismana*, 424

⁵⁾ Iorga, *St. și doc.* XIV. 65-6.

⁶⁾ Ibid. 90.

1753	Const. Năsturel	
1754	Ianache Hrisoscoleu	
1755 Mart.	Barbu Văcărescu	
1755-6	Const. Crețulescu	
1757	Ianache Hrisoscoleu	
1758-9	Const. Crețulescu	1759 Iordache Ramadan, caimacam
1760	Ștefan Văcărescu	
"	Dumitrașcu Sturdza	
1761-3	Const. Dudescu	
1764-6	Toma Crețulescu	1764 Iamandi vel stolnic, caimacam
1767-8	Pârvu Cantacuzino	1766 Iordache Mano vel postelnic, caimacam
1768	Ianache Hrisoscoleu	1768 Oct.-1769 Manole Giani-Rosetti, caimacam
1769		
1770	Dumitrache Ghanoglu [în timpul domniei, la Craiova, a lui Manole Rosetti]	

Ocupația rusească Nov. 1769—Iulie 1774

1771	Mihai Cantacuzino	
1772-4	Dumitrache Ghanoglu, biv vel ban și Ștefan Pârșcoveanu vel ban	
1775-6	Dumitrache Ghica	
1776	Toma Crețulescu	1776 Manolache Romaniti, caimacam
1777	Scarlat Caragea	
1777-9	Nicolae Dudescu	
1779	Ianache Hrisoscoleu	1780 Iorgache Lapati, caimacam
1779-1780	Dumitrache Ghica	1781 Grigore Razu, vel clucer, caimacam
1781	Nicolae Dudescu	1782 Costea, vel stolnic, vechil
1782-3	Până Filipescu	" Anastase [Mihailiți ?] vel paharnic, caimacam
1783-4	Dumitrache Ghica	1783 Ianache Hrisoscoleu, biv vel ban, caimacam
		1783-4 Manolache Romaniti, vel paharnic, caimacam
		1784 Ianache Hrisoscoleu, biv vel ban, caimacam
1785	Până Filipescu	1785-6 Iorgache Suțu, vel clucer, caimacam
1786-7	Dumitrache Ghica	1786 Costache Gherachi, vel postelnic, caimacam
		1787 Alexandru Gherachi vel postelnic, caimacam

1788	Nicolae Brâncoveanu	1788 Tudorache Diboglu, vel postelnic, caimacam
		" Costache Caliarhi [Chiani] vel clucer, caimacam
1789		1789
1790		1790
1791-2	Până Filipescu	1791 Costache Suțu, vel spătar, caimacam
1792	Dumitrache Ghica	1792 Costache Sulgearoglu, vel cămăraș, caimacam
1793-4	Dumitrașco Racoviță	1793-4 Const. Caragea, vel hatman, caimacam
		1794 Nicolae Hangerli, vel hatman, caimacam
1795-6	Nicolae Brâncoveanu	1795 Alex. Calfoglu, vel clucer, caimacam
1796	Ianache Moruzi	1736 Alex. Gherachi, vel postelnic, caimacam
"	Enăchiță Văcărescu	" Ion Glogoveanu, vel logofăt, vechil
1797	Dumitrașcu Racoviță	1797 Iancu Caragea, vel postelnic, caimacam
1798	Alex. Hangerli	1798 Dimitrie Hangerli, vel postelnic, caimacam
		" Iordache Lapati, vel agă, caimacam
1798-9	Dumitrache Ghica	1799 Nicolae Hangerli, vel spătar, caimacam
1800-1	Scarlat Ghica	1799-1800 Nicolae [epirot din Zagori] v. post., caimacam
1801	Manolache Brâncoveanu	1801 Vasile Lăcusteanu, vel clucer, vechil
		" Grigore Ventura, vel postelnic, caimacam
1802	Nicolae Brâncoveanu	1802 Const. Caliarhi, vel spătar, vechil
1803 Iul.	Manolache Crețulescu	1803 Costache Samurcaș, vel căminar, caimacam
		1804 Aug. Mihail Mano, vel vornic, caimacam
1804 Aug.-1807	Manolache Brâncoveanu	1805 Mihail Mano, vel vornic, caimacam
		1805 Nov.-1806 Iorgache Arghiropol, vel post., caimacam
		1806 Costache Caliarhi [Chiani] v. logofăt, vechil

Ocupație rusească

1807-1812	Manolache Crețulescu	1807-8 Costache Samurcaș, v. vornic, caimacam
		1808 Costache Bălăcianu, v. vornic, prezident

		1809	Barbu Văcărescu, v. vornic, prezident
		1809-1810	Costache Samurcaș, v. logofăt, caimacam
		1811	Manolache Lahovari, v. cupar, caimacam
1812	Const. Varlaam	1812	Const. Dudescu, v. lo- gofăt, caimacam
" Dec.	Dinu Filipescu	"	Dumitrache Racoviță, v. vornic, caimacam
		1812 Dec.	Gheorghe Arghiropol, bivvel ban, caimacam
1813 Iunie	Radu Golescu	1813 Iul.—1815	Costache Samurcaș, v. vornic, caimacam
1814 Aug.—1816	Const. Crețulescu	1816 Mai	Costache Suțu, v. spătar, caimacam
1816 Dec.—1817	Radu Golescu	1817 Oct.	Nicolae Suțu, v. spătar, caimacam
1818	Isaac Rallet	1818 Aug.	Lucache Arghiropol, v. postelnic, caimacam
"	Radu Golescu	" Nov.	Grigore Romaniti, v. vistier, vechil
1819	Const. Crețulescu	1819 Ian.	Gheorghe Suțu, v. spătar, caimacam
		1820 Mai	Ioan Tipaldo [Depalta] v. post., caimacam
1821	—	1821 Fevr. 2	Nicolae Văcărescu, v. vornic, caimacam
		" "	11 Const. Samurcaș, v. vornic, caimacam
		"	Martie Ioan Samurcaș, v. post. caimacam
1822	Grigore Brâncoveanu	1822 Martie	Costache Samurcaș, [fiul] v. cămăraș, caim.
		" Iulie	Alex. Nenciulescu, v. vornic, caimacam
" Nov.	Const. Crețulescu	" Nov.	Const. Câmpineanu, v. logofăt, caimacam
		1824 Aprilie	Dumitrache Rallet, v. hatman, caimacam
1825 Aprilie	Const. Bălăcianu	1825 Sept.	Aleco Ghica, v. hat- man, caimacam
1827 Mai 5	Costache Gr. Ghica, beizadea.	1827 Martie	Costache Ghica, v. hatman, caimacam
" "	31 Barbu Văcărescu		

Odată cu ocupația rusească de la 1828, vechile rosturi ale țării se schimbă.

Bănia cea mare devine, ca toate celelalte boerii, un simplu cin, după modelul rusesc, pe care oricare funcționar putea, măcar în teorie, să aspire a-l dobândi, prin treptată

înaintare în ranguri, și care nu mai are nici o legătură cu administrația județelor de peste Olt.

De altă parte, Regulamentul organic n'a mai prevăzut nici o autoritate superioară pentru cârmuirea celor cinci județe, așa că a dispărut din organizarea Țării Românești dregătoria de caimacam al Craiovei, ca și divanul deosebit de acolo. Sub ocupația rusească, până la aplicarea Regulamentului, mai întâlnesc caimacam, la 1830-1, pe Alex. Scarlat Ghica, biv vel vornic.

Ioan C. Filitti

Membru corespondent al Academiei române

Craiova în veacul trecut

(Inceputul sec. XIX-a)

(Urmare).

Existența Băniei, și apoi în vremurile ce ne preocupă a Caimăcamiei, implica de fapt șederea Banului și a Caimacamului la Craiova. Pe lângă aceștia se afla ca înalt organ administrativ și judecătoresc Divanul Craiovei, al doilea Divan, după acela din Capitala Țării, cu atribuțiuni administrative și judiciare peste cele cinci județe ale Olteniei. Prezența acestor înalte dregătorii în Capitala Olteniei cerea neapărat ca un număr însemnat de boeri să aibă șederea lor de fapt aici. Deși mulți din ei aveau locuința la țară, pe la marile lor moșii, totuși aveau și case de locuință la Craiova,—mari case boerești cu întinse locuri, ale căror urme se cunosc și astăzi. Unii dintre acești boeri frunțași erau boeri „halea”, adică boeri de Divan sau „divaniți”, agreații Domnului; alții erau boeri „mazili”, adică boerii eșiți din funcțiune,—foști Bani, Caimacami, sau foști Divaniți înlocuiți din cauza schimbărilor de Domnie de pe atunci.

Locuința Caimacamului era în clădirea Băniei, marea clădire ale cărei ruine au fost dărâmate definitiv de Consiliul Comunal al Craiovei, după 1865, și din care o mică parte din ziduri

rămase încă în ființă au fost declarate monument istoric în 1913³³). Atâta a rămas din marea clădire a Băniei, în strada Horezu (astăzi Bucovinei), ghemuită în acel ghetă evreesc al Craiovei. Aceste rămășițe, aceste vechi ziduri, ca și zidurile înalte ce se mai văd încă astăzi între clădirile noi ale sinagogelor evrești de pe strada Horezului și spre Piața Elca, sunt ruinele Curții Domnești a Băniei³⁴) și ruinele marelui han al mănăstirii Horezului³⁵) de alături, în care se făcea negoțul principal al Craiovei pe acele vremi, în apropiere de piața de astăzi, și unde se ținea și bâlcicul anual de la Sfânta Maria mare până la Sfânta Maria mică³⁶).

Aceste locuințe domnești, numite astfel fiindcă erau socotite ca și ale Domniei, în timpul ocupației austriece în special, fuseseră ocupate, atât ele cât și hanul mănăstirii Horezului—ca fiind dintre cele mai mari clădiri ale Craiovei,—de către Comandantul Militar Colonelul von Schram, apoi după 1728 de Baronul Tisch și de către catanele nemțești³⁷), de unde le rămăsese și denumirea de „Hanul Nemțesc“, numire păstrată multă vreme, până la dărâmarea lor.

Casele acestea, locuință a Banilor și Caimacamilor, sunt acelea pe care Alexandru Ipsilanti, Domnul Munteniei, le repară radical la 1775, fiindcă stricăciunile ce li se făcuse în decursul vremurilor, atât din cauza războaelor, cât și a ocupațiilor străine ce nu se mai sfârșeau, le adusesese în așa stare încât

³³) D-l profesor St. Ciuceanu, pe când era Director la fundația „Aman“ din localitate, a stăruit ca aceste ruine să fie decretate monument istoric. Fotografia acestor ruine se găsește la muzeul Aman, dăruită de D-l N. Romanescu.

³⁴) Pentru detalii, art. meu din „Arhivele Olteniei“ No. 10 „Un vechiu cartier istoric al Craiovei“, și studiul D-lui V. Drăghiceanu „Zidurile Băniei Craiovei“ în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice pe 1910 pp. 192—194.

³⁵) Vd. N. Iorga. „Mănăstirea Horezului“ pp. 19, 22 și urm.

³⁶) Cp. articolul meu „Un vechiu cartier istoric al Craiovei“ în „Arhivele Olteniei“, No. 10.

³⁷) Vd. Hurmuzache „Documente“. IV. I. p. 634,—5,—8. Notă în studiul D-lui V. Drăghiceanu în B. C. M. I. pe 1911. (articolul: Curțile Domnești-Brâncovenesti).

se simția nevoia de a fi reparate. Reparându-le, Domnitorul puse deasupra porței de la intrare o inscripție, pe care decedatul Aug. Peșacov, a transcris-o în lucrarea sa: „Schite din Istoria Craiovei“, inscripție săpată într-o piatră ce, multă vreme după dărâmarea acestei clădiri, a stat pe sala vechei Primării, până când în cele din urmă a fost trimisă la București cu ocazia Expoziției Generale din 1906, de unde i s'a pierdut orice urmă. Coprinsul acestei inscripții este următorul:

„Orașul Craiova din vechile vremi fiind locuit de vechi familii boeresti și de altfel de breasle, pe loc Domnesc iară slobod, fosta și din vremi trecute case Domnești pentru lăcuința boiarilor celor ce sînt orânduiri de Domnie oblăduitori Craiovei și celorlalți judecători de aici de peste Olt. Dar fiindcă aceste casă cu totu să dărăpănasă din pricină „răsmăriții“ și venise la o stare întru care nu era cu putință a lăcu cel mai prost om, Domnia-Mea socotind atâta trebuință ca să-și aibă odihnă boarii ce se trimit de către Domnie într'acest oraș al Craiovei pentru porunci Domnești. Și văzând că aceste casă sînt podoaba acestui oraș, socotind suma cheltuelei, am prefăcut de iznoavă aceste casă împreună cu paraclisu precum se vede, spre vecinică pomenire a Domniei-Mele de toți câți vor lăcu într'ânsele și de toți cei ce cunosc podoaba Patriei lor. Că spre facerea acestor case am orânduit Domnia-Mea doi boeri din Craioveni, pă Dumnealui Ioniță Brailoiu biv-Vel Sluger i Dumnealui Costantin Fotescu biv-Vel Clucer, de au fost epistați până la săvârșit „leat 1775“³⁸).

Pe cât de animat de frumoase și nobile sentimente a fost acest Domn al Țării,—de neam străin,—pentru orașul nostru, îngrijind și căutând să păstreze prin reclădirea vechilor case Domnești ale Băniei, fiind și pentru el „podoaba orașului“—pe atâta de vitregi și nepăsători ne-am arătat noi, în vremurile de astăzi, distrugând cu desăvârșire orice ne amintea trecutul, neținând seamă nici de importanța lor istorică, nici de podoaba ce ar fi fost pentru oraș aceste vechi clădiri³⁹). S'a procedat

³⁸) A. Pessacov. o. c. pp. 20—21.

³⁹) Există la Primăria orașului Craiova dosarul No. 48/863 în care se poate vedea cum edilii din acele vremuri au hotărât ca „pentru înfrumusețarea orașului“ să se dărâme atât „zidurile Bărăției“, cât și partea rămasă din „Hanul Nemțesc“, care nu era alt de cât vechile rămășițe ale Caselor Domnești ale Băniei reînnoite de Vodă Ipsilante, și acele ale Hanului Mănăstirii Horezului.

cu ele, în epoca noastră de renovare, — ca peste tot locul, — dându-se jos tot ce era vechiu, fără ca măcar să se fi gândit cineva să ia o cât de mică vedere despre vechea clădire ce se dăruia.

* * *

Pe lângă aceste clădiri de podoabă ale oraşului, în Craiova cu uliţele ei strâmte, pe care erau poduri făcute sau refăcute în timpul ocupaţiunii austriace, se mai aflau casele de seamă ale boerilor fruntaşi ai Craiovei. Erau de bună seamă atunci: casele Vornicului Barbu Ştirbei⁴⁰⁾, fostul Preşedinte al Divanului Craiovei sub Austriaci în 1789—1791; casele Marelui Vornic Dumitrache Bibescu, Vornicul lui Caragea şi tatăl Domnitorilor Barbu Ştirbey şi George Bibescu, case de o mărime deosebită pentru acele vremi, cu ziduri înalte, cu foişor deasupra porţii boltite, cu şindrilă înegrită şi cu grădina largă împrejurul casei boereşti⁴¹⁾. Apoi casele Stolnicului Dumitraşcu Obedeauu⁴²⁾; casele lui Hagi Stan Jianu⁴³⁾, ale lui Glogoveanu⁴⁴⁾, ale lui Cornea Brăiloiu⁴⁵⁾, ale Bengescului⁴⁶⁾, ale Spătarului Constantin Geanoglu⁴⁷⁾, feciorul Banului Dumitrache Geanoglu; ale Paharnicului Păianu⁴⁸⁾, ale Otetelişenilor⁴⁹⁾, ale Marelui Ban Pârşcoveanu⁵⁰⁾, ale lui

⁴⁰⁾ Astăzi, din aceste case nu mai există nici o urmă. Amintirile bătrânilor, le pun în apropierea Bisericii „Sf. Treime“, a Stolnicei Dumitrache Ştirbey

⁴¹⁾ Actualul local al Cinematografului „Modern“, proprietatea D-lui Ilariu Marian, şi marea grădină din prejur, — fost pe vremuri proprietatea jud. Dolj, şi mai înainte a Marelui Logofăt Iancu Bibescu, fratele Domnului George Bibescu şi Barbu Ştirbey, este vechea casă şi grădină a Marelui Vornic Dumitrache Bibescu.

⁴²⁾ În capul stradei Obedeauu, în imediata vecinătate a bisericii şi şcoalei Obedeauu.

⁴³⁾ Pe strada Jianu, în apropierea fântânei care poartă numele lui Jianu

⁴⁴⁾ Pe strada Traian, — actuala Primărie a oraşului Craiova.

⁴⁵⁾ În strada Libertăţii, în faţa grădinei „Mihai Bravu“, unde este Institutul Pedagogic.

⁴⁶⁾ Loc viran în strada Libertăţii, — azi proprietatea Gr. I. Popescu.

⁴⁷⁾ În str. Barbu Catargiu, în spatele caselor foste Brăiloiu.

⁴⁸⁾ În strada Mihai Bravu, şi astăzi proprietatea familiei Păianu.

⁴⁹⁾ În strada Smârdan, — astăzi localul Comandamentului Diviziei 2-a (fosta Mănuţanţi şi Arest al Comandurii) şi alături şcoala Comercială Superioară.

⁵⁰⁾ Pe strada Jianu, în spatele caselor Glogovenilor.

Farfara⁵¹⁾, ale lui Cocea, a Pitarului Ene⁵²⁾, ale Clucerului Fotescu⁵³⁾, ale Gănescului⁵⁴⁾, şi ale altor boeri mai mici.

Între negustorii de seamă cei mai bogaţi ai Craiovei pe acest timp găsim pe Hagi Gheorghe, ctitorul de la „Maica Precista din Dudu“, şi pe fiul său Zamfir Ralli, apoi pe Mihail Todoranu, bogat negustor de mătăsuri; pe Băluţă Ioan Goescu, pe Teiuşanu, pe Matei Popovici care făcea negoţ cu Ardealul, şi pe Hagi-Enuşii, pe nume adevărat Ene Nanu. Vin o serie de neguţători cari poartă nume sârbeşti ca acestea: Vela Pavlovici, Hagi Mladen Stoianovici, Vasile Pavlovici, Sava Ivanovici, Ion Minovici, Nicolae Radovici. Toţi aceştia nu sunt însă Sârbi, ci companişti (neguţători orientali), Chiproviceni, trecuţi în ţară în vremea ocupaţiunii Austriace, şi romanizaţi⁵⁵⁾. Mai târziu găsim pe Gheorghe Opran, pe Constantin Ieveprali, pe Dimitrie Aman, pe Stamate Mărgărit, pe Nicolae Dumba şi Nicolae Iotta, toţi aceştia şi alţii încă mai mărunţi care făceau comerţ cu Ardealul, şi în special cu casa sibiană Constantin Hagi Popp, de la care ne-a rămas un foarte însemnat număr de scrisori şi corespondenţă comercială din acest timp⁵⁶⁾.

Pe lângă cei de sus, Craiova avea un însemnat număr de mici neguţători braşoveni, abagii, cojocari, rachieri şi alţi bveslaşi, de numele cărora ca ctitori sau ajutători sunt pline toate pomelnicele bisericilor craiovene, foarte dăruitori pentru acele vremi. Găsim astfel pe jupân Gheorghe Coandă, pe Stoian Bacalbaşa, pe Sandu Guran; pe jupân Hagi Tudori; pe Hagi Ştefan Dumitru; jupân Florea Fălcoianu; jupân Benea Braşoveanu; jupân

⁵¹⁾ Pe strada Mihai Bravu, locul cel mare al Tipografiei „Scrişul Românesc“ fost Samitca, — fost proprietatea lui Pera Opran.

⁵²⁾ Pe strada Unirei, pe lângă podul de la „Proroci“, — azi farmacia Pictorian.

⁵³⁾ În apropierea bisericii „Maica Precista de la Dudu“, — azi loc viran între stradele Grădinari şi Matei Basarab.

⁵⁴⁾ În strada Justiţiei, în faţa Palatului Justiţiei, astăzi „Hotelul Victoria“ şi locul de lângă el.

⁵⁵⁾ Vd. în această privinţă scrisorile istorice citate în prefaţa de la „Studii şi Documente“ Vol. VIII de N. Iorga.

⁵⁶⁾ Idem o. c. „Scrisorile casei Const. Hagi Popp“ de N. Iorga, pp. 106—107, 117—119 şi urm.

Ion Brănețu; jupân Ion Globoiu; jupân Drăghici Peia; jupân Dumitru Ștefu; jupân Ivancea Cojocar, jupân Ghiță Cojocar; Matei Rusănescu Cojocar; Stan Pleșea Cojocar; Țenea Piperu Dianu; Gheorghe Chiurcibaș; jupân Delcea Cojocar; jupân Măra sin Dincă Cojocar; jupân David Cojocar; jupân Lilea Argintaru; Preda Islicaru; Andrei Islicaru,—și încă alți mulți, toți pomeniți în pomelnicele bisericelor Sft. Gheorghe Vechiu și Sf. Ion Hera din orașul nostru⁵⁷). Acești boeri și neguțatori formau cele două pături sociale de seamă ale Craiovei în această epocă.

Viața socială trebuie să fi fost dacă nu strălucitoare, dar cel puțin de admirat, nu însă și de mulțumit. Deducem aceasta pe-decparte din cele ce scrie despre orașul nostru istoricul Dionisie Fotino cam după anul 1811, în urma războiului ruso-turc, război care adusese la noi în țară pentru câțva timp ocupațiunea rusă, cât și de pe celelalte însemnări ale contemporanilor. Vorbind despre Craiova, în a sa „Istorie a Daciei“, Fotino, o descrie astfel:

„Multe și mari case boerești, târgul întins și mare, isnafurile de ne-guțatori și meseriași străini și pământeni, înpoporarea (populația) care „trece de 25.000 locuitori și pozițiunea minunată a acestui oraș reprezintă „o adevărată a doua capitală a României. Aici este o școală publică elinească (grecească) și un spital minunat zidit la anul 1811 sub Căimăcă-mia fericitului întru pomenire Vornicul Manolache Lahovari sub guvernul provizoriu al Rușilor. Tot aci este și un Divan, unde se caută proiecsele și judecățile celor 5 județe de către Căimăcamul și boerii mardivaniști de acolo, iar cele mai însemnate se supun deslegării și hotărârei Domnului“.

După ce arată mănăstirile (adică bisericile cu chilii de călugări) care sunt în oraș, Fotino spune că în Craiova, pe acel timp se găseau încă 33 biserici de lemn, celelalte fiind „de peatră“, și mai adaogă: „în oraș, pe lângă boerii și neguțatorii Craiovei, mai locuiesc încă 1129 familii, compuse din 167 companiști, 400 ruptași, 465 poslușnici (funcționari domnești) și 97 preoți mireni“⁵⁸). Așa cum ne-o descrie Fotino, în trăsuri gene-

⁵⁷) A se cerceta în această privință, pe lângă pomelnicele ctitorilor acestor biserici, și inscripțiile bisericilor: Sf. Gheorghe Vechiu, Sf. Arhangheli și Madona Oota, în: *N. Iorga*, „Inscripții“, Vol. I. pp. 67-68-70

⁵⁸) Vd. „Istoria Daciei“ de Fotino, III. pp. 178—179.

rale, după marele foc ce o distrusese în 1800—1801, Craiova pare pentru această epocă un oraș însemnat pentru țara noastră: „o adevărată a doua Capitală a României“, cum spune Dionisie Fotino. De sigur că această importanță i-o dădea marele număr de boeri însemnați cari o locuiau, comerțul ei cu Ardealul, cât și faptul că se menținea în Craiova, Căimăcămia Olteniei în locul strălucitei Băni de odinioară.

* * *

Boerii cei mari și neguțatorii înstăriți, ca și cei mijlocii, făceau în acel timp din belșugul lor fapte frumoase. Numeroase biserici sunt clădite de unii ca aceștia nu numai aici în Craiova, dar peste tot locul. Și astăzi este bine să amintim în coloanele acestei reviste, nobilele inițiative, donațiuni și fundațiuni pioase, de pe urma cărora credința strămoșească, ca și suferința ome-nească, aduc prinos memoriei acestor binefăcători. Acestui spirit de altruism înalt, cunoscut mai bine în veacul trecut de cât astăzi, când materialismul cel mai feroce domină, i se datorește faptul că s'au înălțat în Craiova în epoca ce ne preocupă biserici ca: Sf. Arhangheli, Madona-Oota, Hagi-Enuși, Sf. Apóstoli, cum înainte un Hagi Gheorghe Ioan întemeiasă Maica Precista de la Dudu, Vornicul Ilie Otetelișanu biserica Sf. Ilie, Stolniceasa Dumitrana Stîrbey biserica Sf. Treime, Stolnicul Obedeau biserica cu același nume, Clucerul Vlădoianu biserica Sf. Spiridon, neguțatorul Milcu Stoenescu biserica Sf. Gheorghe Nou, Pitarul Hârșiu biserica cu același nume și atâția alți neguțatori Craioveni întemeetori ai bisericii Sf. Ioan-Hera, arsă de focul cel mare din 1800.

Astăzi nu prea se mai vede așa ceva. Stăm cu toții impasibili, cheltuim zeci de milioane de multe ori fără nici-o normă sănătoasă, însă nu putem să strângem cât trebuie ca să dăm viață locașului de credință care este biserica Sf. Dumitru, vechiul monument al lui Matei Basarab,—veche podoabă a Craiovei, și nici să punem la loc ceea ce a făcut Hagi Gheorghe Ioan, cu biserica lui „Maica Precista“, pe care mult mai bine era dacă nu o dărau cei cari au dăruit-o.

* * *

Primele începuturi de viață nouă, către care Craiova pășea sfios la începutul veacului trecut, reclama necesitatea unei îndrumări culturale prin școală. Lumina, care pătrundea încet dar sigur din Apusul îndepărtat, trebuia să-și facă loc și aici. Ea nu întârziă. Și cei dintâi boeri luminați la școala Apusului căutară să dea viață nouă unei lumi vechi.

Școala de învățătură obștească de la mănăstirea Obedeaului, întemeiată încă de la 1775 de către învățatul Episcop al Râmnicului, Chesarie, cu „dascăli” de limba slovenească și grecească, fu reorganizată la începutul acestei epoci, prin hrisovul domnesc al lui Constantin Vodă Ipsilanti din 1803, ca școală pentru fiii boerilor și „altor obraze doritoare de învățătură”, iar mai târziu către 1813 Vodă Caragea, printr-o nouă organizare, adăugă noi venituri școlii, spre a se putea da învățătură la mai mulți „ucenici”, fără plată în această școală⁵⁹).

În 1822, școala modestă a Episcopului Chesarie deveni o școală publică sub numele de „școala Domnească”, cu curs primar și clase superioare. În această școală tinerețea Craiovei, tinerețea olteană, învață limbile română, franceză și greacă cu dascăli plătiți din veniturile bisericii Obedeau.

Mai târziu, după 1831, școala Domnească de la Obedeau fu mutată la biserica Maica Precista de la Dudu, unde predete timp de 10 ani luminoase cursuri de „rumânească” Grigorie Pleșoianu, cărturarul înflăcărat, învățat la școala „românească” a ardeleanului Gheorghe Lazăr din București. Acest „dascăl uitat” astăzi era o fire din cele mai alese, „un om cuminte” și plin de „o adevărată și rodnică iubire pentru țara și neamul său”. —doritor de a o ridica și ajuta în acele vremi de grele începuturi pentru cultura românească⁶⁰).

Oltean de origine, harnic și plin de bunăvoință, el a însemnat prin munca sa pentru școala noastră un pas sigur întru răspândirea acestei culturi în popor. De aceea numele său, ca și al

⁵⁹) Cp. în această privință, articolul nostru: „O veche ctitorie boerească, biserica Obedeau” publicat în aceste *Arhive* I No. 2-3, pp. 179-180.

⁶⁰) Cp. N. Bănescu: „Un dascăl uitat” 1915, N. Iorga în „Revista Istorică” No. 7-8 pp. 155.

lui Stanciu Căpățaneanu, I. Maiorescu și P. Poenaru de mai târziu, trebuiesc amintite și pomenite cu adâncă recunoștință, mai cu seamă de noi, căci ei ne aparțin prin tot trecutul lor, prin toată munca lor și prin toată frumusețea sufletului lor așa de ales și așa de deosebit pentru acele vremi!...

G. Mil. Demetrescu.

(Va urma).

Oltenia după Memoriile Generalului von Bauer (1778)

traduse și publicate de Const. I. Karadja

În prea interesantul memoriu al D-lui N. Docan despre Lucrările Cartografice privitoare la războiul din 1789—1791 (Anal. Acad. Rom. XXXIV) cetim următoarele:

„În armata lui Romanzoff, care luase comanda armiiilor rusești în 1770, se găsea un inginer militar de seamă, de curând trecut în serviciul Împărătesei. Friederich Wilhelm von Bauer era de felul lui German; se născuse în 1731 la Hanau, intrase foarte tânăr în armată, și după ce slujii în timpul războiului de șapte ani sub ordinile ducelui de Brunswick, trecu la 1769 în serviciul Rusiei (cu gradul de General-Major) și fu trimis la armata lui Romanzoff; la 1773 era numit general-lieutenant... muri în Petersburg la 1783.”

Acest Bauer era nu numai un militar distins¹⁾, plin de avânt și curaj, dar și un topograf și cartograf de seamă. El ne-a lăsat, precum știm, o lucrare serioasă despre țara noastră. În timpul ce petrecu la noi, în cea mai mare parte

¹⁾ Despre acțiunile militare ale lui Bauer v. între altele „Geschichte des Gegenwärtigen Krieges zwischen Russland, Polen und der Ottomanischen Pforte. 36 Theile. Frankt. & Leips. 1771—75. 40.

probabil în cursul anului 1772 ¹⁾, adună materialul trebuincios pentru o serie de hărți, din care nu fură însă gravate decât cele 6 planșe înfățișând Principatul Moldovei.

Țara Românească, Podolia și Volhinia, Crimeea, Bosforul, Dardanelele, precum și o parte din Bulgaria rămaseră în desenul original, mărețul atlas proiectat nefiind nicio dată executat.

Dacă n'avem harta Munteniei gravată de Bauer, ne-a rămas totuși o parte din materialul strâns de el. În 1778 apăru în tipografia *Henry-Louis Broenner, a Francfort et Leipsic* cunoscuta carte *Mémoires Historiques et Géographiques sur la Valachie...* formând un volum în 8° de 236 pagini.

Scopul principal al revistei de față fiind în primul rând de a face cunoscută Oltenilor trecutul pământului unde locuiesc, nu ne vom ocupa aci de descrierea istorică și geografică generală a Munteniei dată de Bauer în cele patru dintâi capitole din Memorii, ci numai de înșirarea pe județe a târgurilor și satelor din Oltenia conținută în ultima parte a capitoulului al cincelea.

Această listă n'a fost încă redată în limba noastră, măcar că toată lucrarea există într-o ediție grecească (trad. de Nic. Lazăr din Ianina), București 1789 în 4° (Bianu și Hodoș, Bibliografia Românească veche, II p. 332).

În traducerea pe care-o începem în numărul de față, ne-am silit să dăm numele exact și actual al fiecărei localități cunoscută azi și să descriem situația satelor dispărute ce le-am putut găsi pe alte hărți contemporane puțin posterioare lui Bauer sau pe frumoasa lucrare a lui Schwanz von Springfelz.

¹⁾ Operațiunile militare trăgăneau în cursul acestui an caracterizat mai mult prin tratativele în curs între beligeranți (cf. *Essais de Géographie, de Politique et d'Histoire...* Par M.L.C.D.M.D.L.D.G.D.C.D.M.L.C. D'A Neuchâtel, 1784, în-8°, a cărei parte a treia constituie un izvor însemnat pentru acest război, cu toate că această carte e scrisă în mod părtinitor pentru Rusia).

Începem azi cu Județul Romanai; celelalte, — Vâlcea, Dolj, Gorj și Mehedinți —, vor urma în numerele viitoare ale revistei. Vom vedea confirmat de Bauer ce era știut înaintea anume că hotarele județelor, și chiar fosta graniță a Olteniei înspre Ardeal, s'au schimbat în mod *nu cu totul neînsemnat*, cu timpul.

De notat este că diferitele județe sunt lucrate în mod foarte inegal. Vom observa de pildă proporțional mai multe localități corect notate în județul Romanai de cât în Dolj, unde printr-o omisiune ciudată chiar orașul Craiova nu este menționat, măcar că se vorbește adesea despre Banatul Craiovei. Bauer însuși admite lipsurile inerente unei asemenea lucrări, le explică prin faptul că, mai ales în ce privește materialul pentru partea de vest a Olteniei, n'a putut să controleze el singur știrile date de Ispravnicii (Gouverneurs) acestor ținuturi, dat fiind că rămăseseră ocupate de Turci în tot timpul războiului dela 1769—1774 (p. 105).

Cu toate lipsurile ei, putem spune totuși că lucrarea lui Bauer este unică în felul ei, și constituie un izvor însemnat pentru cunoașterea țării pe la sfârșitul veacului al XVIII-lea.

Va fi rolul istoricilor *locali* — cari se vor ocupa cu trecutul fiecărui ținut, județ sau chiar localitate în parte — de-a trage pline foloase din materialul lăsat de Bauer. Ei vor putea identifica satele dispărute de mult, ce nu ne a fost nouă cu puțința de-a repera. Astfel făcând, vor ajuta și ei la păstrarea uneia din comorile cele mai scumpe ale unui Neam: trecutul lui.

Pag. 194: Enumărarea orașelor, târgurilor și satelor din țara de dincolo de Olt, sau Banat al Craiovei.

Județul Romanozi ¹⁾

Acest județ se mărginește la miază-noapte cu Județul *Wulzi* (Vâlcea), la răsărit cu râul și Județul *Olt*, la miază-

¹⁾ Redăm aci numirile geografice exact reproduse, cu ortografia textului original, adăogând în paranteză și numele de azi ale localităților.

ză-zi cu Dunărea aproape de Nicopoli și *Dedeni* (? poate Vidin), la apus cu Județul *Dolschi* (Dolj).

Podilul (Potelul), sat cu biserică, așezat pe un pârâu, nu departe de un lac format de Dunăre.

Krostibodul (Grojdibodul), sat cu o biserică așezat pe lacul de mai sus; aci sunt vii.

Bagina (Gura Padinei), sat pe Dunăre, nu departe de Krostibodul.

Orla (Orlea), sat cu o biserică și vii în apropierea celui dinainte.

Wedestritza (Vădăstrița¹⁾ }
Wurlopol (Vârtoful) } locuințe părăsite.

Tzelejul sau *Cilejul* (Celeiu), sat cu o biserică și vii, așezat pe Dunăre în fața unei localități turcești numită *Pischti* (Besli).

Sileschtor sau *Selestora* (Siliștroara), sat pe Dunăre în fața unei localități turcești numită *Giki* (Ghigheeni).

Girkowul (Gârcovul), sat pe Dunăre, aproape de *Wale Blirac* (?).

Fristari ²⁾ }
Werde ³⁾ } două sate pe Dunăre.

Ireazul (Islazul), sat cu o biserică, la gurile Oltului, pe un pârâu *Dsirarerunture* (?), unde sunt vinuri bune. Acest sat are un târg, o vamă, un depozit de sare și țărături foarte abordabile.

Ralowitza (Racovița) de Sus } două sate mici ruinate
 " " de Jos } aproape de cel dinainte.

Romiratze } două sate așezate pe malul de vest al Oltului (necunoscute și uitate azi).
Zinzereni }

Kakowa (necunoscut azi), sat situat pe Olt.

Betersani ⁴⁾ (Betșani? " "), locuință " " "

Dinesty (?) " "), sâtișor " " "

¹⁾ Găsec Vadastritia însemnat pe harta lui Schwantz 1723 (cu numele: Vadastra), și pe cea a lui Pappazoglu 1864 la nord de Grojdibod.

²⁾ Traișteni, pe harta lui Dirwaldt 1810.

³⁾ Balta-verde " " azi neexistent.

⁴⁾ La sud-est de Izbiceni pe harta lui Schwantz.

Izbizeny (Izbiceni) de Sus, sat cu o biserică, situat pe Olt.

" " de Jos, " " "

Funde Wornikuli (Fundu-Vornicului) sat cu vii " " "

Kokaleti ¹⁾ (Cacaleți), sat. " " "

Tieka ²⁾ sau *Dieka* de jos (poate: Doanca ?) sat cu biserică cu o trecătoare peste Olt; împrejurimile acestui sat sunt expuse adesea revărsărilor Oltului.

Tieka sau *Dieka* de Sus (poate: Tia Mare ?) sat mic situat pe Olt.

Ragosile (poate: Potlogeni ?) sat cu vil situat pe Olt.

Ziliani (Cilienii) sat cu o biserică " " "

Rosoneschti (Rusănești) } două sate " " "

Fitzenzi ³⁾ (?) }

Plavireni ⁴⁾ (Plăviceanca) moșioară cu o mănăstire pe Olt.

Skerischora sau *Skorteschor* (Scărișoara), sat cu o biserică și vii, situat pe Olt

Pressba (Preajba), sat " " "

Badizul sau *Babitsch* (Babiciul) sat cu vii " " "

Breswika (Brezuica), locuință " " "

Gusta Wegul (Gostavățu), sat odinioară întărit " " "

Mischoeschti (?), sat cu o biserică " " "

Stojaneschti (Stoenești), sat cu o trecătoare peste Olt.

Forgasch (Fărcașele), sat așezat pe locul unde râul *Dirslow* (Tesluiu) se aruncă în Olt.

Sotschi (?), sat situat pe Olt.

Wischora (Vișoara), sat cu o biserică situat pe Olt

Falcojul (Fălcoiu), sat cu o biserică și un târg " " "

Tresteni (?) sat ⁵⁾

Tschoroy (Cioroiu), sat cu o biserică și o trecătoare peste Olt.

¹⁾ Kakalez, neexistent azi pe Olt, pe harta lui Dirwaldt 1810 este pus la sud de Izbiceni; Schwantz îl aflăm lângă Olt.

²⁾ Probabil Tiha din harta lui Schwantz.

³⁾ Fisenz pe harta lui Dirwaldt 1810 la nord de Rusănești. Fizenzi pe harta lui Schwantz.

⁴⁾ De ar fi Plăviceni, acela e dincolo de Olt, în județul Teleorman.

⁵⁾ Trestin, pe harta lui Dirwaldt la sud de confluența Oltețului cu Oltul.

Gindeni (?), sat înrre *Wale Grezi* (Valea Greci) și pârâul *Oldeschore* (Oltișorul; Oltețul); aci sunt vii bune; situat pe Olt.

Grezi (Greci), sat cu o biserică și o capelă în *Wale Grezi*.

Mărgenni (Mărgheni), sat

Fladuleni (Vlăduțeni), sat cu o biserică

Brankowani (Brâncoveni), castel boeresc și o mănăstire de piatră cu acelaș nume, pe râul *Oldeschore*. Aci se află o capelă și două biserici.

Flateori (Slătioara), sat boieresc cu trei biserici, pe drumul mare ce duce dela *Boukarest* la *Crayowa*, unde este și un pod peste Olt.

Maldaran (?)

Oseka (Osica)

Roscheni (Roșieni)

} trei sate pe râul *Oltezul*.

Cocoeschti (Cocorăști), sat cu o biserică și cu vii.

Pleschoye (Pleșoiul), sat cu o biserică și un pod pe pârâul *Beika*.

Dobrun sau *Drobunul* (Dobrunu), sat cu o biserică pe râul *Oltezul* (Oltet).

Ploschu sau *Balasch* (Blaju), sat cu o biserică, o capelă, vii și un pod peste *Oltezul*.

Flagulana (?), sat pe un râu mic, mai sus de cât cel dinainte.

Schubarltza (Șopârlița)

Pirscoweni (Pârșcoveni)

Burcan (?)

} trei sate pe *Barbazul*.

Rosoneschti (Rusănești), sat cu o biserică pe *Oltezul*

Polzeschti (?)

Margariteschti (Mărgăritești) de Sus

Margariteschti de Jos

Birsa (Bârza), sat cu o biserică.

Racowitza (Racovița), sat cu o biserică.

Meineschti (Măinești), sat cu o capelă.

Paltul sau *Palthuth* (probabil Balșu), sat.

Teischani (Teișu), sătișor.

Korbeni (Corbeni), sat cu o biserică.

Bobeschti (Bobicești), sat cu o biserică și un pod peste o mlaștină.

Kinteschti (Chintești), locuință părăsită.

Morenglavil (Morunglavu), sat cu o biserică.

Oboja (Oboga) locuință cu o biserică.

Kelujul (Căluu), sat cu o mănăstire.

Tzepturaja (Cepturoaia ?), sat cu o biserică și curte boerescă¹⁾.

Nowazi (?), moșie („terroir“).

Kornischul (?)

Pelrischul (Pietrișul)

Slatenia (?)

Fulenni (?), sat²⁾

} sate pe râul *Oldeschore*.

Choteran (Hotărani), sat cu o mănăstire de piatră cu acelaș nume.

Retschi (Reșca), sat cu o biserică și un pod peste *Teslui*; aci se găsesc urme de întăriri vechi.

Dobrosloweni (Dobrosloveni), sat cu o biserică și un pod peste *Teslui*.

Gorleteschti (Corlătești), sat cu o biserică. Aci e un vad pe *Teslui*.

Senoja (Zănoaga), sătișor.

Priaschwa (Preajba), sat cu o biserică.

Grosoweschti (Grozăvești), sat pe un pârâu ce se aruncă în *Teslui*.

Boschoteni (Boșoteni)

Wischora (Vișoara)

Mandar (?)

Trekoteschti (?)

} sate așezate pe *Teslui*.

Robaneschti (Robănești), sat cu o biserică pe *Teslui*.

Popunsaeschti (Popânzălești), sat pe *Teslui*.

Buschtunk (Buzducul)

Mogera (?)

} două sate pe *Teslui*.

¹⁾ Pe harta lui Schwantz: Cepturoaia.

²⁾ Poate Fălcoiul, menționat mai sus(?).

B A N A T U S

CAROLO VI

ROM. IMPER. SEMPER AUGUSTO

*Servis Caesari redimite lauro.
Cygnus adnotus, famuloque laeto
Et Sylus duplex, et Alata proci
voluitur undae.*

*Quis tunc potuit citra caesus pariter
Addidit regna, leneque pondus
Rura, terrarum tibi singulare
fuerit saltem.*

*Dacia cernis laeo cupis, magna
Nata deinde Corvula, Roma.
Dote natum nudo, non retine
splendida foeda*

*Diruti restant monumenta pontis
Quarum restat via, restat aut
Tuta, leneque, saltem, sequitur
Pauca ruinae.*

*Mille at loricis, mille, pariter
Lactis, albae, seras, uterque
Albus, huius, non, Pileus
Invadat una*

*Non dala, multa, lora, impetibus
Pomus, aliorum, non, fovei, gemmae
Nec, ut, arce, non, fovei, gemmae
Nec, ut, arce, non, fovei, gemmae*

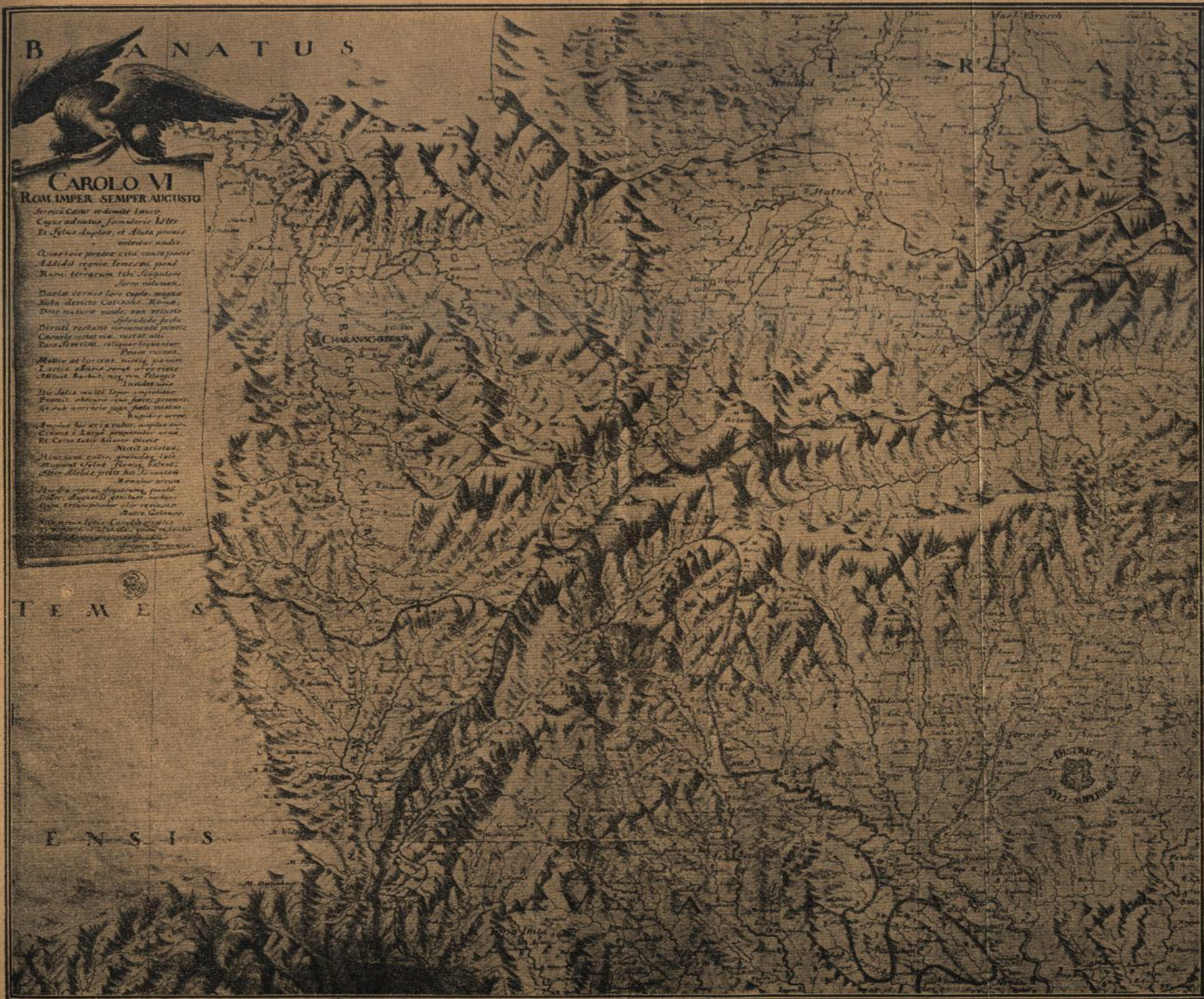
*Amplius, hic, erit, ruber, auras, non
Cernis, a lora, impetibus, non
Et, Cernis, lora, huius, Pileus
Nec, ut, arce, non, fovei, gemmae*

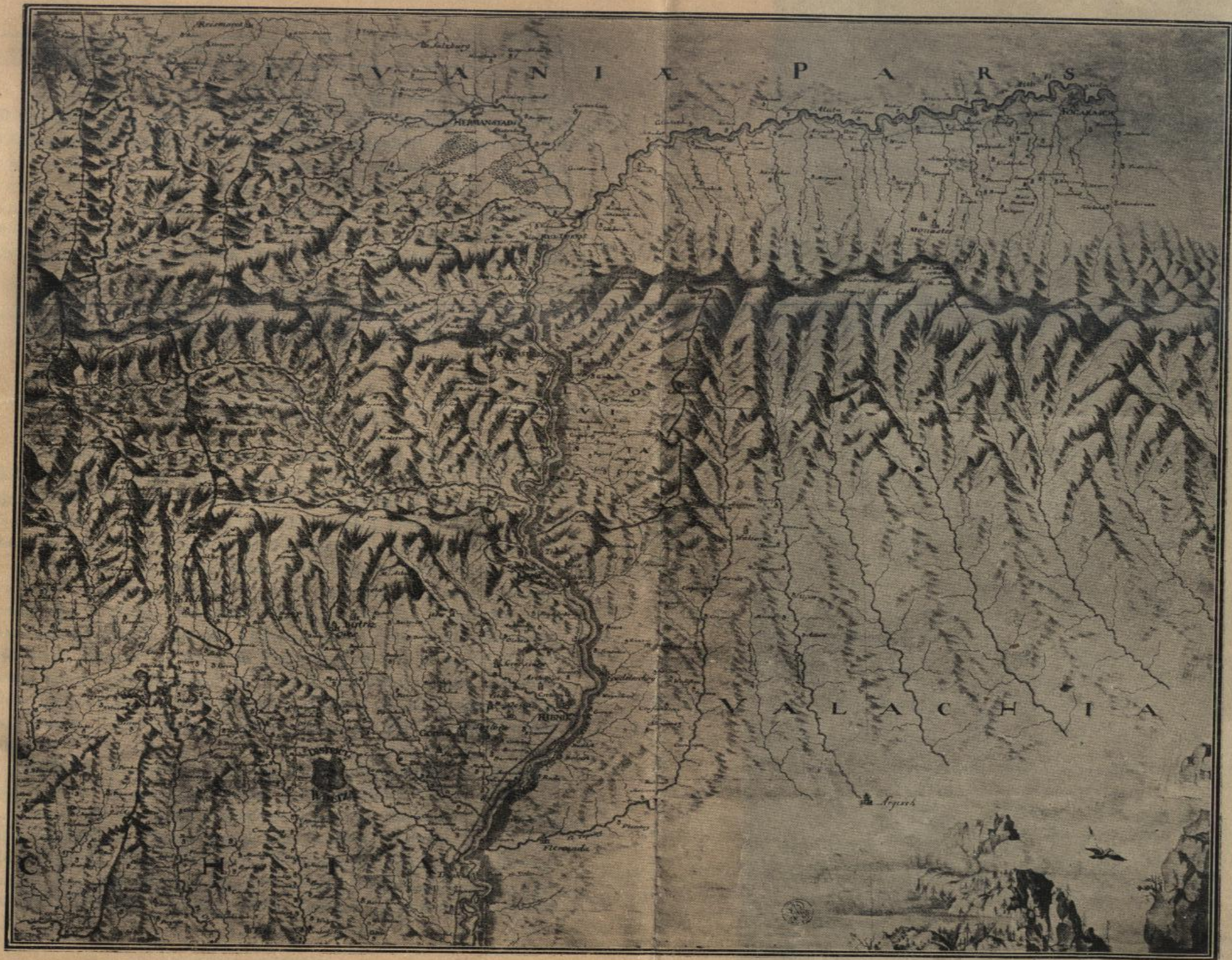
*Nunc, non, erit, quidem, lora
Nunc, non, erit, quidem, lora
Nunc, non, erit, quidem, lora
Nunc, non, erit, quidem, lora*

*Nunc, non, erit, quidem, lora
Nunc, non, erit, quidem, lora
Nunc, non, erit, quidem, lora
Nunc, non, erit, quidem, lora*

T E M E S

E N S I S

Koschoweni (Coșoveni), sat cu o biserică, pe hotarul județului *Dolschi* (azi în jud. Dolj).

Leoul (Leul), sat cu două biserici, aproape de cel dinainte.

Deoschti (Dioști), sat cu o biserică.

Trecotenni (poate Drăgotești?), sat.

Karacalla (Caracal), oraș și reședință domnească cu trei biserici, o căpitănie și un târg așezat într-o vale.

Rede (Redea) } două sate cu biserici așezate

Camanka (Comanca) } în o vale aproape de *Karacalla*.

Creteni (?) sat așezat în șes, aproape de cele de mai sus.

Appellewi (Apele-vii), sat cu o biserică.

Gisoweschti (Ghizdăvești), sat cu o biserică.

Sondeschti (?), sat.

Soreni, sat cu o biserică.

Zellari (Celaru), sat cu o biserică.

Burscowa (probabil Zvorsca), sat.

Isworeschti ¹⁾, sat.

Dobroteschti (Dobrotești), sat cu două biserici.

Amareschti (Amărăști), sat.

Okolnik sau *Okilna* ²⁾, sat.

Janca sau *Ganka* din Deal ³⁾, sat cu o biserică.

Dopoleni (Dăbuleni), sat.

Toate aceste sate sunt așezate pe hotarul Județului *Dolschi*, începând de la Miază-noapte la Miază-zi.

Ganca din wale (lanca din Vale) } trei sate pe *Balta*
Braneschti ⁴⁾ } lac mic format de
Salschiza ⁵⁾ } revărsarea Dunărei.

¹⁾ N'am găsit acest sat pe nici-o hartă.

²⁾ Găsesc *Okolna* pe hărțile lui Schwantz ca sat părăsit de locuitori, cum și la *Dirwaldt* 1820, puțin la Nord de *Potel* și *lanca*.

³⁾ Pe hărțile foarte inexacte ale lui *Güssefeld* 1785, *Thomas* 1788, precum și pe cea a lui *Reilly* dela 1789 purtând No. 13, găsesc satul *lanca*, azi dispărut de mult, la nord de *Potel*, cam unde e azi *lanca* nouă

⁴⁾ *Branista* este indicat pe hărțile lui *Schütz* și *Müller* 1789 și *Dirwaldt* 1810.

⁵⁾ *Salesiza* de asemenea pe harta lui *Schütz* și *Müller*, *Artraria* 1789).

Avem deci în total 119 localități însemnate în județul Romanai. Din acestea există azi 83, figurând în Marele Dicționar Geografic al României și pe hărți moderne; am mai putut repera 11 pe hărți vechi, localități care nu mai există însă; celelalte 25 nu le-am putut identifica. Nu mă indoesc însă că prin partea locului vor fi fiind studenți iubitori ai trecutului, cari vor complecta lipsurile lucrării mele în măsura în care aceasta mai este cu putință în ziua de azi.

Oltenia sub Austriaci, 1718—1739

(Urmare)

Județul Romanai

Hotarul acestui județ spre răsărit merge d'alungul Oltului dela vărsarea lui în Dunăre până la satul Pleșoiu, de aici merge spre vest pe lângă satul Căpanu, Morunglău, Cepturoaia, Curțisor, până în fața satului Uniul din județul Dolj. Hotarul apusean se poate vedea la hotarul de răsărit al județului Dolj.

Drumurile din acest județ sunt următoarele: Unul merge d'alungul Dunării dela Islaz până la râul Jiu, tăind drumul roman pe la Celei. La satul Gârko se desface o ramură care taie drumul roman pe la Crușov, trece prin satele Rotunda, Săpunari, Prișcov și trece în județul Dolj pe la Căcaleți. Alt drum merge dela Caracal la Liceni, Ciocănești, spre Craiova. Dela Craiova merge spre Prusneni, Balș și se întâlnește cu drumul roman. Dela Balș un drum merge în sus pe valea râului Olteț.

Relieful se distinge bine în regiunea inundabilă a Dunării; dela Caracal în sus sunt dealuri și păduri între Olteț și Olt.

Satele cu locuitori din acest județ sunt următoarele: Amărăști, Angheliești, Antim, Apele vii, Arefeni, Babicu, Balș, Balșuș, Betișani, Blaș, Bobiceni, Brâncoveni, Brătășani, Breneț, Bursa, Căcaleți lângă Olt, mănăstirea Călușul, Câmpeni, Căpitănești, Caracal, Cărnești, Celei, Celieni, Cepturoaia, Ciobanu,

Ciocănești, Comanca, Cîrba, Corbenii pe Olt, Costești, Grușcinor, Crușov, Curtișoara, Debuleni, Dehostu, Dobrosloveni, Dranovățu, Dubrun, Fălcoi, Fărcașu de jos, Fărcașu de sus, Fisenți, Frăsi-nești, Frăsinești pe Tâsluiu, Gârcău, Gârla, Găvănești, Gostovăț, Gredinu, Groboșani, Grojdibodu, Gubanduru, Hotărani, Ianca, Ilaz, Izbiceni de jos, Izbiceni de sus, Leotești, Leul, Mărgăritești, Marunglau, Obuș, Osica, Pârlitura, Pârșcoveni, Piatra, Piscani, Piscul, Plopul, Ploșoi, Popânzătești, Potelu, Priscovu, Prușneni, Racovița, Racovița lângă râul Scorbota, care se varsă în Olteț, Recl, Robănești, Ruinești, Rusănești, Sălcița, Săliștioara, Scărișoara, Schitu, Seliște, Soci, Spânzurați, Ștevănu, Stoenesti, Studina, Svorscă, Tărtărani, Tiha, Urzica, Vadastra, Vișna, Vlădueni.

Satele părăsite de locuitori sunt următoarele:

Albota, Berbenesti, Bonta, Broșteni, Deveselu, Dobrotești, Drăgotești, Ghendeu, Ghidovești, Grădinari, Iași, Liceni, Loloști, Mozgan, Obogna, Ocolna, Orez, Pârliți, Popești, Păpor, Preajba de jos, Preajba de sus, Radomir, Redeea, Redișor, Roșia, Rotunda, Săpunar, Stânga, Strâmba, Vișor, Vișor lângă Olt, Vladila, Vlași, Voinești.

Tot în acest județ mai avem câteva „agger romanus”. La Celei este un castru roman; între Babicu și Gostavăț un agger romanus; lângă satul Antim un ager romanus. Lângă satul Schit avem ruina lui Brâncoveanu, lângă Olt; pe drumul între Coșcoveni și Ciocănești este un sat fără nume.

Județul Râmnicul Vâlcea

Hotarul de apus al acestui județ începe de unde se isprăvește al județului Romanai, merge drept pe coama unor dealuri până la râul Plosca unde se varsă în Amaradia, apoi pe acest râu până unde se varsă râul Amereziu, apoi paralel cu el pe coama până unde se varsă râul Amereziu, apoi paralel cu el pe coama unor dealuri până la Colțești pe râul Olteț. De aici merge pe acest râu aproape de mănăstirea Polovraci, face un cot spre est, urcă pe coama munților Stănișoara și muntele Mare până la muntele Nedeia. În partea de răsărit hotar este râul Olt.

Drumurile sunt: cel dela Cepturoaia d'alungul Oltețului până la mănăstirea Polovraci (Gorj). De aici pleacă un drum spre Râmnic trecând prin satele Oteșani, Reci, până la râul Luncăvăt; o ramură apucă spre Râmnic prin satele Pietraru, Budești, Ocna, Râmnic; altul spre Orez pe creasta munților până la Lotru. Drumul roman am spus că merge dela Celei până la Râmnic; de aici până la Turnu-Roșu se numește **Via Carolina** și s'a făcut în timpul lui Carol VI.

Satele cu locuitori din acest județ sunt următoarele: Alunul, Schitul Arhanghel, Mănăstirea Arnota, Barbarișeni, Bărbătești, Bărcănești, Benești, Berbești, Beroiu, Mănăstirea Bistrița, Bogdănești, Bogdănești lângă Olteț, Boești, Boești pe Cernișoara, Bodești, Bodești pe Bistrița, Bosonul, Budești pe râul Burzănești, Bulcești, Bulcești, Bultești, Burșești, Buzureni, Căciulata, Căcova, Călimănești, Cârlogani, Casanești, Ceptura pe Șarșa, Cermedești de jos, Cermedești de sus, Schitu Cetezoi, Chirculești, Ciorăști, Ciorăști pe Luncăvăt, Cireșul, Ciulești de jos, Ciulești de sus, Ciumada, Ciuci, Colibași, Contu, Copăcel, Gopăceni pe Gerna, Costești, lângă mănăstirea Bistrița, mănăstirea Cozia, Crepar, Cristești, Demzeni, Densecești, Deși, Deșoi, Mănăstirea dintr'un lemn, Dobriceni, Dobrușa, Doșești, Drăgan, Drăgășani, Farcaș, Făurești, Flori, Folești de jos, Folești de sus, Frățila, Frăneșești, Gârdești, Genești, Ghecenii, Glevi, Glodu, Golumbul, Goși, Mănăstirea Govora, Grădiștea, Greceni, Hulvutei, Iacovilu, Schitul Iezer pe râul Iezer, Igoiul, Izvoranul, Joinești lângă Olt, Lepușatu, Licu, Măciuca, Măldărăști, Măldărăști pe Luncăvăt, Mănăstirea Mamul, Margineni, Mărtinești, Mazire, Mihăești, Moduja, Muierasca de jos, Muierasca de sus, Munidești, Munilești, Negovanul, Nemoiu, Obârșia, Ocna, Ohaba, Olănești, Mănăstirea Orezu, Oteșani lângă izvoarele Cerniei, Otetelișu, Pârâu, Petricei, Schitu Piatra, Pietești, Pietrar, Podești, Poenarii de jos, Poenarii de sus, Popești pe Luncăvăt, Popești pe Olteț, Porianu, Poroeni, Posoji, Presoiu, Prundeni, Rădești, Râmnic, Reci pe râul Reci, Redinești, Remești, Risipiți, Roșia, Rumănești, Runcu, Rușerați, Sacoș, Sălcioru, Schitul Sărăcinești, Săvestreni pe Olt, Scheia, Scundul, Șerbănești, Șerbănești pe Cerna, Șerbănești lângă Olteț, Șerinoasa, Șetreni, Sevestreni pe Olt,

Slăvești pe un afluent al Oltețului, Slăvitești, Mănăstirea Sletioara, Sletioara pe Cerna, Soceni, Socoteni, Spineni, Spurteni, Ștănești pe râul Burzănești, Schitul Ștănești, Ștănești, Străjești, Strâmba, Stolniceni pe Olt, Sunzeni, Schitu Surpatele, Surzeni, Tâlpași, Timbași, Titireci, Mănăstirea Titoi, Titoi, Tomșeni, Turcești, Ulmețu, Unguriți, Urlăești, Ursați, Ușureni, Vaideci, Văleni, Văleni pe Olteț, Vedești, Veteția, Vezel, Vieru, Voicești.

Satele părăsite de locuitori sunt următoarele: Amărăști, Băbeni, Balota, Bogdănești pe Luncavăț, Cucești, Diclești, Dobrițeni, Durșii, Faur, Fumureni, Goia, Gormeni, Mădulari, Milești, Murgoci, Novaci, Ohârșia pe Cernișoara, Orloești, Plesoi lângă Olteț, Preotești, Pușești, Șerbăneasa, Șerbănești pe râul Bărbăteștilor, Șimbi, Știrbei, Sutești, Ulicei, Ulmețu, Vasilați, Vulpeni, Zăicoiu, Zăvideni, Zenuneni.

Județul Gorj

Acest județ cuprins între județele Mehedinți, Râmnicul-Vâlcea și Dolj, are ca hotar cele spuse mai sus.

Drumurile: Toate drumurile din acest județ se întâlnesc la Târgul-Jiu. Dela Târgu-Jiu merge un drum spre Schitul Crasna, se coboară la Olteț și la mănăstirea Polovraci. Dela această mănăstire merge un drum spre mănăstirea Horez, în Vâlcea și altul spre râul Lotru. Tot dela Târgu-Jiu merg două drumuri în județul Mehedinți: Unul trece râul Sohodol pe la Copăceni și râul Bistrița pe la Telești de jos și pe la Ciuperceni trece în Mehedinți; altul tot dela Târgu-Jiu, dar mai sus, trece cele două râuri, trece prin Bediceni și la râul Tismana se desface în două: o ramură duce la mănăstirea Tismana și altă ramură spre Baia de Aramă în Mehedinți. La confluența râurilor Sușița Verde și Sușița Seacă, merge un drum spre pasul Vulcan, trecând pe creasta munților Zănoaga, Vulcan, trece Jiul Românesc și pâraul Crivadia și pe la Piatra Tătarului trece în Transilvania. Alte drumuri tot dela Târgu-Jiu merg d'alungul Gilortului.

Trebue să adaug, că ținutul la nord de Jiul românesc și Jiul unguresc sunt ale Olteniei, hotarul este cu mult mai la nord.

Satele cu locuitori sunt următoarele:

Albeni, Alexu, Aninișu, Aninu, Arcan, Baia de fier, Bălan, Bălăcei, Bălăcești, Bălănești, Bărlești pe Jiu, Bencelui, Bengești, Berbenești, Berilești, Bibești, Biludești, Bireș, Borcur, Borberești, Borești, Bomboești, Brediceni, Breniștoi, Bretoia, Bucești, Bulboci, Bulcești, Bulta, Bulticioara, Bumănești, Burești, Bursăleni, Bursești, Busoeni, Busuioci, Câmpu Foamii, Căpreni, Cârna, Cărpeneș, Carteul, Celnicu, Celnicu de jos, Celnicu de sus, Cerbunar, Cerbul, Cerbunești, Ceplea, Cerna pe Cernișoara, Cernedia, Cerneni, Ciaur, Schitul Cioclovina, Giobănești, Ciocade, Cincu, Ciufraceni, Ciuperceni pe Olteț, Ciurilești, Colcești, Colibași, Colțești, Comănești, Copăceni pe Sohodol, Copăcioasa, Corbi, Cornățel, Corșor, Costeni, Crasna, Schitul Crasna, Crețești, Cuciumănești, Curtișoara, Daia, Deești, Dobrița, Drăgoeni, Drăgoești, Drăgoești pe râul Turbura, Drumoesa, Farca, Frecești, Frumușeni, Ghelcioaia, Gilzești, Glodeni, Godinești, Goești, Grevi, Gruil, Gurăni, Hamerazoia, Hiboba, Hireișești, Hoboia, Humesul, Iași, Imoba, Izvorna, Jelei, Larga, Lelești, Lăcurici, Magovești, Marmurile, Martalog, Mirosălăveni, Mlața, Moga, Mogoșani, Narta, Negoști, Negrești, Nova, Ohaba, Ohaba pe Jiețul, Orbi, Oreda, Pășor, Schitu Pereu, Peș, Peșceana, Peștești, Petrești, Petrești lângă Târgu-Jiu, Pinoasa, Piscoiul, Piscurile, Plopșor lângă Jiu, Plou, Pocevalista, Poiana, Poiana lângă Jiu, Popești, Porceni, Posodeni, Poruja, Prigorile, Purlăreni, Rășina, Rașova, Rașova de sus, Rașu, Râul, Reci, Robița, Rogozu, Roșoși, Ropot, Ruji, Săcel, Sănitești, Sâmbotin, Șara Pătinești, Scheieni, Schila, Sgrada, Scoarța, Secer, Segrești, Șerbești, Șerbești pe Jiu, Șerbești pe Olteț, Slăvilești, Slobozia, Soi, Șomănești, Sorilești, Ștănești pe valea Ștăneștilor, Ștănești pe valea Sușița, Ștefănești pe Gilort, Strocești, Schitu, Strâmba, Stotoze, Suponești, Șurpați, Tatomirești, Târgu-Jiu, Telești de jos, Telești de sus, Tendelești, Mănăstirea Tismana, Satu Tismana, Schitu Tismana, Tâlpăce, Tomăești, Topești, Turbați, Turbura, Turceni, Turcin, Ungurel, Urați, Urdaru, Ursătoi, Vădeni, Văidei, Valaru, Văleni, Văleni pe valea Ștăneștilor, Verde, Vlădueni, Voilești, Voini, Vâlceava.

Satele părăsite de locuitori sunt următoarele:

Ars, Auricești, Dâmbova, Fagu, Moi, Recea, Reguleni, Rogojini, Roși, Rovinari, Șașe, Temișeni, Văcari.

Loviștea

Acest ținut cuprinde aproape toată valea Lotrului și parte din județul Argeș. Hotarele acestui ținut sunt următoarele: trece râul Olt între satul Lotru și Turnu, trece pe muntele Cozia, apoi pe niște culmi muntoase, cari nu sunt numite, pe vârful Clăbucetului, Zănoaga, Semteli, Șerbota, Burcaci, Fundul și Bodistau. Merge spre apus de muntele Sturul, Balș până la râul Frate, care se varsă în Olt. De aici trece Oltul, merge pe râul Vadului, trece culmea munților Pocalabu, Negru, Voineasa, Posmegu, Bugețul, Conțu, Crifești și Sărăcinul. De aici se coboară pe culmea unor munți între pâraurile Stevu și Serecinului, trece râul Lotru și se coboară în jos pe vărfurile Munilasa, Petrimanul, trece râul Latorița, vărfurile Nanușul, Tuluful până la muntele Nedeia. De aici merge pe vărfurile Balota, Mălăiu, Joinești, Brezoiu Sturi, se coboară pe **Via Carolina** până la un pârau al Oltului în dreptul muntelui Cozia.

Drumuri. Cel de pe valea Lotrului, care se desface din **Via Carolina**, merge până la satul Voineasa și la vărsarea râului Voineasa în Lotru, se desface o ramură care merge pe culmea munților la Rășinari și Sibiu în Transilvania. În partea stângă a Oltului este un drum care pornește dela Fedeleșoi, tot pe malul stâng al Oltului, trece prin Titești, Boișor și merge până la Căinenii din Argeș.

Satele toate sunt cu locuitori și sunt următoarele:

Boiași, Boișor, Bomboești, Bretivoești, Brezoi, Căineni din Argeș, Călinești, Clocodici, Căcoi, Mănăstirea Cornet, Drăgănești, Găușani, Gribilești, Imlăteni, Lotru, Mălăi, Perișani, Proieni, Racovița, Robești, Sărăcinești, Spin, Strasburg—pe malul drept al Oltului, este o întăritură făcută de Austriaci, așezată în fața Căinenilor din Argeș—, Titești, Văraticea, Voineasa.

Ioan C. Bacilă.

Oltenia Preistorică

Roata Olarului

Când au cunoscut preistoricii Olteniei roata? Intr'o însemnare (Arhivele Olteniei An. II 8, p. 298-299) spuneam că am găsit cioburi, care ar arăta că, încă în vârsta bronzului, locuitorii de prin părțile noastre au putut cunoaște roata olarului încă înaintea influențelor culturale, ce le-au primit pe drumul Dunării dela Grecii care își așezaseră coloniile în Dobrogea.

Fie că roata fusese născocită de ei, fie că le-o adusesese vre-un val invazionar sau cultural, obiceiul vechi de a lucra vasele cu mâna nu pierde nici chiar în vremea șederei Romanilor aici, căci alături de vasele aduse din Grecia sau Italia, precum și de cele făcute de ei cu roata, după ce învățaseră dela alții meșteșugul, găsim vasele preistorice cunoscute.

Va să zică, se spune că de-abia mai târziu, după părăsirea Daciei, roata trebuie să se fi întrebuițat mai mult.

Nu avem însă dovezi. Din toată acea mie de ani, dela părăsirea Daciei până la întâele știri ce avem despre părțile noastre, până acum arheologia n'a spus încă nimic, deși ar fi cea mai îndreptățită să înlăture cu totul marele punct de întrebare ce plutește în istoria noastră.

Ceea ce s'ar putea înșirui pe scurt în privința ceramicii vechi, ar fi însă următoarele: Cei dintâi locuitori ai părților oltene, după cercetările de până acum sunt neoliticii. Neoliticii, cari știau să-și facă din lut câteva forme de vase prea puțin înfrumusețate, cu eșituri, împunsături, puncte sau linii. Fie prin progres, fie pe cale de împrumuturi culturale, formele lor de vase, precum și ornamentica vaselor, se desvoltă cu vremea, dând naștere altor forme. Cele care au luat naștere prin progres lasă a se străvedea forma primitivă dela care s'au depărtat, iar celelalte nu fac de obicei decât să se dea oarecum după moda locală, sau să se facă o îmbinare, de multe ori isbutită, între forme noi și vechi.

Oltenia fiind aşezată tocmai în locul de scurgere al atâtor invaziuni răsăritene, nu e de mirare că vom găsi aici o aşa varietate de forme. Fiecare din aceşti noi sosişi veneau cu câte ceva nou, care altoindu-se pe ceea ce rămăsese dela cei dintâi invazionari, a dat cu vremea naştere înaltei culturi trace, a celor cari singuri rămăseseră în stare a se împotrivi Romei.

Dar să revenim la subiect. Roata e de mare însemnătate în trecutul cultural al locuitorilor părţilor noastre de ţară. Ea, ca s'o spun din capul locului, a omorât toată arta decorativă a ceramicei, precum şi formele vechi preistorice ale vaselor.

S'ar părea îndoelnic, dar iată cum stau lucrurile: La ivirea meşteşugului de a lucra vasele cu roata, pierde foarte firesc toată dibăcia şi arta cu care mai înainte se lucrau vasele, căci pe câtă vreme, când roata erea necunoscută aproape, fiecare preistoric trebuia să-şi lucreze singur vasele de care avea nevoie, acum unul singur putea mulţumi sate întregi. Când lucra unul singur cu mâna, îi trebuia multă vreme pentru a făuri un vas. Erea deci legat sufleteşte de lucrul ieşit din mâna lui, căci îl făcea el pentru el, şi nu socotea deloc o pierdere de vreme ca, după ce-l isprăvea de modelat, să-l înfrumuseţeze cu tot felul de ornamente, care mai de care mai frumoase. Apoi cu mâna vasele luau forme de animale, şi mai ales forme cu eşituri în colţuri, forme ce nu mai pot fi lucrate cu roata, care nu poate croi decât vase ale căror linii începând dela gură până la fund, sunt perfect simetrice. Industrializându-se ceramica, vedem că cu ajutorul roţii olarul făureşte mult mai multe vase ca cu mâna. Pentru ele însă nu mai erea vreme de înfrumuseţat şi nici sufleteşte nu mai erea legat de aceste vase, care încetau a fi opera lui, ci erau opera roatei. Apoi pe suprafaţa netedă lucie a vasului nici nu-şi mai aveau rostul unele ornamente, ce se puteau înbina numai pe suprafeţe mai grosolane. Singur luciul vasului şi unele linii paralele, drepte sau în valuri, începuseră să mulţumească ochiul.

Şi-acum, cred că nu sunt prea îndrăzneţ, când încerc a spune că roata e pricina unui hiatus al formelor şi artei decorative a ceramicii preistorice. Ea omoară aproape tot ce fusese înainte, nelăsând să străbată până la noi decât forme ceramice primitiv generale, care oricum nu puteau pieri nici în vremea acelor năvăliri, ce aduseseră pe locuitorii părţilor noastre la o aşa stare de regresivitate de civilizaţie.

De aceia, deşi noua teorie a continuităţii culturale trace îşi

face mereu drum, ar trebui să se ţie socoteală şi de unele din mărunţişurile arheologiei preistorice, care—îmi place să cred,—poate spune destul de limpede că, între formele şi ornamentica ceramicii preistorice şi cea din zilele noastre nu se găsesc mai deloc asemănări.

Din olăria preistorică a Olteniei

Iată o ulcică găsită la întâele săpături dela Piscul Cornişorului.

Reproducerea de faţă o arată redusă la jumătatea mărimei naturale.

Lucrat din lut mărunţ, bine mestecat, de culoare gălbue-roşiată, lustruit pe din afară, nu are pe faţa exterioară nici o înfloritură, afară de doi bumbi mărunţi, unul într'o parte şi altul în alta a locului unde se îmbucă sus mănuaşa.

Pentru cei cunoscători forma acestei ulcele vorbeşte mult. E deajuns să spun că s'a găsit ulcele asemănătoare în Ciclade şi la Troia.

Lipsa cremenei lustruite în Oltenia

Să ştie că neoliticul, sau vârsta pietrei lustruite, este însemnat prin ivirea obiectelor de piatră lustruită. Omul paleolitic solutrean şi magdalenian ştie să lustruiască osul şi fildeşul, dar dela începutul neoliticului omul nu mai e mulţumit cu săcurile cioplite, şi lucrează cu răbdare din răspuiteri la netezirea ciopliturilor care nu-i mai plăceau. Vom vedea în curând felul cum se lucra piatra lustruită. Deocamdată, e de luat aminte că, deşi preistoricii olteni cunoşteau cremene, din care îşi lucrau custuri răcăitoare, săgeţi şi altele, totuşi, fiind prea greu de lustruit, în-

trebuințau altfel de pietre. Dealtfel faptul e cu atât mai însemnat fiindcă *Sophus Müller* (L'Europe préhistorique, p. 22) deosebește în această privință două ținuturi. Italia, Peninsula Balcanică, Spania, ca și ținuturile din răsăritul Europei mijlocii, nu întrebuințează cremenea lustruită, în vreme ce, cum treci Alpii, săcurea lustruită e întâlnită din ce în ce mai des până în Anglia și Scandinavia, unde „această stare de lucruri provine fără îndoială mai ales pentru că arta grea de a lustrui o materie așa de tare ca silexul s'a dezvoltat mai târziu în țările mai septentrionale, unde vârsta pietrei a avut durată sa mai lungă“.

Ploșor.

Sfaturi practice.

Una din problemele cele mai grele ale unu muzeu: cum se pot lipi obiectele de piatră, care sunt rupte în două sau în mai multe bucăți, și cum se pot lipi obiectele diferite de argilă, aflate sparte, spre a le întregi?

Ici-colo se lucrează cu cleiu de tâmplar, sau cu syndeticon, care materii se alterează sub influența schimbărilor atmosferice, iar altundeva se folosesc alte materii.

În colecțiunea preistorică a muzeelor din Berlin, și după ea la Muzeul Ardelean din Cluj, precum și la Muzeul Săcuesc din Sf. Gheorghe, se întrebuințează o compoziție, care se prepară astfel:

Punem 250 gr. de *cleiu de Colonia (Köln)*—(nu cleiu simplu de tâmplar)—în 800 gr. de apă, și după ce s'a topit astfel timp de o zi, îl încălzim în baie de aburi și punem în el două coli de *hârtie de filtru*, ruptă în bucăți mici, pe care mestecându-le laolaltă, fierbem materia. În acest timp o mestecăm mereu cu o lopețică de lemn, punând în ea 2-3 pumni de *praf de cretă* pisată, apoi 30 gr. de *terpentin venețian*; după aceea turnăm iarăși peste ea câțva pumni de praf de cretă pisată, pe urmă vărsăm deasupra 120 gr. de *uleiu de în* și—ca să nu se mucezească mai târziu—5 gr. de *acid fenic* (carbolic), apoi punem în ea iarăși praf de cretă pisată, până când amestecul e destul de gros. Îl luăm de pe foc, îl lăsăm să se răcească și îl păstrăm într-o cârpă umedă, pe care zilnic o udăm, ca să nu se usuce materia. Astfel, când vrem s'o întrebuințăm, nu o mai încălzim din nou.

După ce am lipit cu ea, cleiul acesta se usucă și se întărește ca țimentul. Urmele de clei, care rămân acolo unde s'a lipit obiectul, se rad apoi de pe el. Locul lipirii se lasă așa, sau se poate vopsi în culoarea obiectului. Cazul dintăiu corespunde adevărului; în cel de al doilea dispar urmele care strică impresia.

Cu această materie se poate face și întregirea părților ce lipsesc.

Cluj.

Dr. Martin Roska.

Documente

Din colecția D-lui Mișu Săulescu

Transcrise de N. G. Dinculescu.

1655 Ianuarie 15.

Cu mila lui Dumnezeu Io Costandin Șarban Vo. și Domn a toată Țara Rumânească dat-am Domnia Mea această poruncă a Domnii Mele boerului Domniei Mele Nicolae Clucerul din Glogova și feciorilor lui căfi Dumnezeu îi va dăruî ca să fie știut că Gârbovii din Jiu de sus tot și cu tot venitul și cu toți rumânii și cu siliștea din hotar până în hotar pe hotărăle cele vechi și pe semne și rumânii pre anume: Stanciul, Miera cu fiul său anume Andronie, Vladul, Preda și cu feciorii lor drept ughi... mii și Oprea cu fiușău Radul și Ianuși cu feciorii lui drept ughi 32½ și Radul fratele Opii cu feciorii lor drept ughi 19 și Agapie și fiușău Negrea drept ughi 12 și Ivan cu fiușău drept ughi 12, Giurca și cu feciorii lui drept ughi 12 Stoica și cu fiu-său Baloi drept ughi 12, Bălan și cu feciorii lui drept ughi 20, Stan fratele lui Bălan și cu feciorii lui drept ughi 12 pentru că acești mai sus ziși rumâni ei au fost toți oameni județi pe moștenirea lor din Gârbovi și din Sărdănești, încă mai denainte vreme; după aceia când au fost în zilele răposatului Matei Vodă la leat 7100 iar ei au umblat ca să vânză rumâni la altă parte la alți boeri. Într'aceia boerul Domniei Mele Nicola Părcălabul Glogoveanul

dacă au aflat și au prins de veste, fiind el pe jumătate cumpărat și având și el moștenire acolo în Gârbovi dela jupâneasa lui n'au suferit ca să intre alți streini acolo, și când au fost cumpărat el acești mai sus rumâni ce scriu, însă banii nu s'au fost prinzând toți atuncea. După aceea, când au fost acum în zilele Domniei Mele, dacă m'au dăruit milostivul Domnii Mele Io Șerban Voevod, iar acești mai sus ziși rumâni din Gârbovi ei au venit cu pără înaintea Domnii Mele în divan ca să întorcă banii Nicolii Părcălabul înapoi și să fie iarăși judici; și fiind toți de față întrăceia Domnia Mea am căutat și am judecat pe dreptate și pe legea lui Dumnezeu împreună cu toți cinstiții îndreptători Domnii Mele, și am întrebat Domnia Mea pe rumâni impresurați sânt de boerul Domnii Mele Nicola Clucer au v'ați vândut de a voastră bună voe rumâni. Iar ei singuri din gurile lor au mărturisit cum că s'au vândut de a lor bună voe rumâni. Deci au rămas ca să le dea banii și pentru aceasta am pus Domnia Mea numai decât de au dat toți banii deplin căți nu le-au fost dat și au rămas rumânii de lege și de judecată ca să fie boerului Domnii mele Nicolii Clucer iarăși rumâni cu toate că moștenirea lor din Gârbovi și din Sărdănești, cum au fost vânduți și mai denainte vreme și cum am văzut Domnia Mea și zapisul cel dela mâna lor de vânzare ca să fie rumâni de moștenire ohabnică feciorilor și nepoților și strănepoților în veac și de către nimeni neclintiți după zisa Domnii Mele. Încă și mărturii am pus Domnia Mea: jupan Gheorma vel ban, jupan Preda vel vornic, jupan Stroe vel Logofăt, Bunea vel vistier, jupan Pană vel spătar, Gheorghie vel clucere, Chirca vel Stolnic, Radul vel comis, Hreza vel paharnic, Danciul vel postelnic. Și ispravnicul vel Logofăt. În orașul Bucureștilor. Ghenarie 15 leat 7163.

Procit vel logofăt.

Acest hrisov l-am tălmăcit eu Popa Anghel, proin protopop, din Craiova, din cuvânt în cuvânt și l-am și scris singur cu mâna mea*).

Canțelaria obșteștii Epitropii.

Această copie fiind prescrisă după original întocmai să adeverează cu a mea iscălitură.

Șeful canțelariei (ss) Ioan Simonescu.

Anul 1835

luna Octomvrie 7

orașul București

*) Prezenta traducere prezintă oarecare lipsuri provenite din citirea greșită a originalului și a unor omisiuni. Astfel pe boerul Nicola îl găsim și cu titlul de clucer și cu cel de părcălab. Iar anul la care s'a făcut vânzarea rumânilor, deși în timpul lui Matei Basarab, e pus 7100 (1592), dată la care stăpânea fie Ștefan Surdul (—Iunie 1592), fie Alexandru cel Rău (—Iunie 1592).

1699 iunie 29.

+ Să să știe boiarii adevitorii și alegătorii ai jupânului Manul Cupețul i cu părtașii lui, și ai lui Gligorie snă Gherasim Călugărul cu părtașii lui, boiarii anume: Radul Clucerul i Vlaicul Căpitanul i Badea Pitarul i Radul Logofătul Orăscul i Radul Căpitanul Bălosul, i Nicula Leondarul ca să caute acești 6 boiari să adevereaze și să aleagă moșia ce să chieamă Floreștii ot sud Elh(ov) (?). Intâi să li citească cărțile și zapisile ce vor fi având de moștenire și de cumpărătoare și să aleagă ce va fi partea de moșie a jupânului Manul cu părtașii lui să o dea pe den sus pre lângă moșnenii Măicăneșteni, să alătore moșie lângă moșie și ce va fi partea Gligorie cu părtașii lui să o dea pe din jos fieștecăroara duple cum le vor scrie cărțile și zapisele de cumpărătoare și duple cum vor adevara acești boiari mai cu dreptul cu sufletele lor așa să să aleagă unii de cătră alții și să pue seamne și să le facă scrisori pela mâinele lor ca să se știe cine pre unde va ținea să nu mai fie gâlceavă între dânșii și... Ispravnic vtor portar. Și astfel poruncește Domnia Mea.

Iunie 29 Anul 7207.

(ss) Io Costandin Voevod cu mila lui Dumnezeu Domn.

(L. P).

Procit Vtori logofăt.

Cartea raposatului domn Mateiu Voevod de la 7141 ce au fost dată la mâna Barbului vel Paharnic, cumnatul Condii comisul pentru moșia Ștubeu.

Comunicată de C. V. Obedeann

Milostiiu bojiu io Matei-Vodă i, gospodin vuuk pokoinago io, Basarab voevod, davat gospodstvo ni siin poveleniiu gospodstvo mi, boiarului domnii mele *Barbul biv-vel-Paharnic*¹⁾ ca să fie

¹⁾ Acest Barbul biv-vel-Paharnic este Brădescu; el este vestitul ~~ban~~ militar de sub domnia lui Matei Basarab, care a comandat Dorobanții la bătălia de la Dudești în 25 Oct. 1633; când s'au bătut Matei Vodă cu

volnic cu această carte a domnii mele să și ție ale lui sate Stubeiu tot și Vâlcomul tot preste tot hotarul și cu toți rumâni și cu tot venitul satului. Pentru că aceste sate fost-au de strămoșie ale boiarului domnii mele, ce iaste mai sus scris. Ci au fost avut o vară primară de o chiema *Mariia din Obedin* de au ținut'o Coanda, marele Comis²⁾; deci s'au prins mortea jupânesei Marii, de au murit, iar Conda comisul el au zis cum iau dat jupâneasa lui Maria, Stiubeiu ca să'l ție Conda Comisul, însă de va fi viu, partea ei, — Deci s'au prins mortea Condii vel Comis. Deci când au murit el au dat satul Stubeiu mănăstirii Jitianul drept sufletul lui și n'au avut treabă cu aceste sate; ci n'au dat moșiile lui la mănăstirea, ci au dat partea ei de moșie de sat din Știubeiu însă jumătate de sat. Drept aceia au venit fratele Condii armașul și cu călugării de la mănăstirea de la Jitianul și cu Barbul vel Paharnic de s'au pârât de față înaintea domnii mele în divan pentru aceste sate ce sânt mai sus zise drept acia am judecat domnia mea și am dat ca să le ție Barbul biv vel Paharnic Știubeiu, i Vâlcomul; pentru că aceste sate Vâlcomul fost-au jumătate ale lui Barbului Paharnic, iar jumătate au fost ale lui *Vlad den Arcești*,

Radu-Vodă al Moldovei, el a fost la un loc cu Tudosie spătarul Mehedințeanul, fiul vestitului Lupu, cu Ivașco vornicul Golescu, cu Băleanu, cu Dimitrie Vistierul Dudescu, cu Papa logofătul de la Greci, cu Cătărgiu Stolnicul, etc. și în această luptă, — una din cele mai importante din istoria militară a noastră, căci a ținut opt ore și au perit pe câmpul de bătae 5000 de oameni, fiind organizat un plan de apărare și de atac cu o adevărată știință de stat-major —, el a ramas rănit, la un loc cu Golescu și cu Băleanu; domnul Moldovei Radu-Vodă a scăpat cu capul gol fugind pe cal până la Afumați, mărzaccii tătărăști au perit în luptă, cum și mulți căpitani Munteni și Moldoveni (vezi cronică Const. Căpitănu Filipescu. Mag. ist. vol. 4 p. 312 și urm. apoi Dionisie Fotino p. 91 și altele. Această familie azi e stinsă; ea erea o ramură din neamul Poianarilor din Oltenia, căci el erea dela moșia lui Poiana, din Dolj. Chiar și numele de Brădescu se formă de la o altă moșie a lor: Brădești, tot din Dolj. Ultima Brădească fu mama D-lui Mihail Săulescu de azi din București.

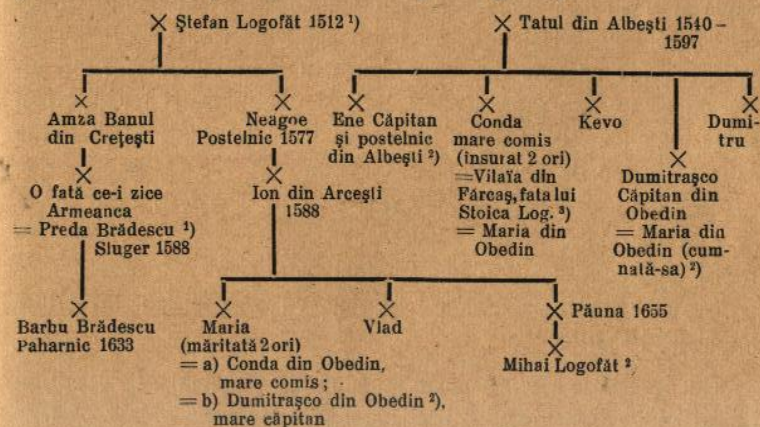
²⁾ Aci vom da schema genealogică a acestui Barbu Paharnic Brădescu, care, cum scrie documentul, se înrudea de aproape cu Maria din Obedin din neamul *Obedenilor*. Cu ceea-ce se arată în acest hrisov și cu datele

fratele jupânesei Marii; ci au fost cumperate *Preda Slugerul*¹⁾ încă din zilele lui Șarban Vodă drept 7000 de asprii gata. Și am văzut domnia mea și cărțile răposatului Șarban Vodă în divan. Drept aceia am dat domnia mea ca să ție aceste moșii i țigani: Pătru cu feciorii lui, și cu alți țigani, ce să vor afla de moșie despre Arcești să le ție Barbul biv vel Paharnic; pentru că au rămas *Ene Capitan*²⁾, fratele Condii și călugării de leage de naintea domnii mele. Drept aceia am dat domnia mea ca să ție aceste moșii i țigani lui și feciorilor lui. Inaco da nest gospodstvo mi.

Mai 18. 7141 (1633).

Arh. Statului, Conda No. 268 (Brâncovenească No. 4 pag. 951 (roșu) fila 779 (negru).

arătate în alte hrisoave de care vorbirăm în numerele precedente din „Arhivele Olteniei“, complectăm funia genealogică așa:

¹⁾ Boerii aceștia din *Crețești* și din *Arcești* ereau din neamul Basarabilor.

²⁾ Vezi toate aceste funii din documentele: No. 268 Cond. Brâncovenească No. 41 pag. 95, roșu, fila 779, negru, Arh. Statului; Acad. Rom. 65/XLIII; Acad. Rom. doc. 51 din pach. 72; Cond. Brâncovenească No. 4 pag. 944 roșu fila 775 negru verso; doc. Radu Vodă 1668, — toate în posesiunea d-lui Const V. Obedeianu, — și în doc. din 1597 Școala Obedeianu Arh. Statului fila 86.

³⁾ Acest Stoica logofăt din Fărcaș, tatăl Vilaei, ce o țin în doua a căsătorie Conda din Obedin, fu marele Căpitănu de credință al lui Mihai Viteazu; el fu trunchiul neamului Fărcașenilor (moșia Fărcaș e în Romați; el asediă cetatea Nicopoli în 1595, pe care o prefăcu în cenușă și bătu pe Turci, însă în urmă peri la Vidin, iar Mihai rămase tare măhnit de moartea lui. (Vezi cron. anonimă pag. 280 vol IV. Mag. ist.)

Zapis din Negoști

Transcris de N. G. Dinculescu ¹⁾.

Zapisul nostru la mâna lui Gheorghe Hăldană i la mâna lui Nistor Tilea [din] Negoști, precum să știe că sculându-ne noi asupra lor și trăgându-i la judecată cu o copie depe un zapis cerând ca să ne dea moșie din Teiu Miculescu, după un moș al nostru Miculescu, dară găsindu-să cumpărată de moși-său Tudor Hăldană dela Maria fata Neagului Tilei, tot un moș fiind cu moșu nostru Miculescu și fiind și acel zapis trecut în cartea de hotărnicie, și mai având și alte cărți de hotărnicie și văzându-ne noi singuri că nu avem dreptate și de vom mai intra prin judecată neavând noi drept vom împlini și cheltuiala lor, și luindu-ne samade a noastră bună voe, am făcut pace și i-am dat acest încredințat zapis al nostru să stăpânească cu bună pace de către noi și de către copiii noștri și de către tot neamul nostru. Și oricine să va scula din noi sau din neamul nostru asupra numiților cu judecată să fie sub gloabă taleri 100. Și pentru mai adevărată crei dinț ne-am iscălit mai jos ca să crează puind și degetile noastre în loc de pecete.

(ss) Eu Lațco Bercea adeverez.

1781 iunie 13.

(ss) Eu Matei Bercea adeverez.

Și eu Răducan Cioroianu am fost martor.

Și am scris eu Dragomir Log[ofăt] cu zisa și cu învățatura lor și sânt martor.

Cu acest zapis viind amândouă părțile înaintea mea și spunându-mi că de bunăvoia lor l-au dat Lațco Bercea și Matei Bercea la mâna lui Gheorghe Hăldană și la mâna lui Nistor Tilea cunoscându-să că nu au nici un feli de dreptate a căuta judecată la Divan și temându-să de cheltuială, s'au învoit și s'au împăcat printr'acest zapis ca să nu mai caute acu[m] cu altă judecată. Pentru aceia l-am adevărit și eu cu iscălitura.

(ss) B. Știrbei Serdar

1781.

[. ²⁾] Bane pentru Gheorghe Tămaș și iar Gheorghe că dând jalbă ei pentru mine cum că le stăpânesc eu o parte din moșie din Teiu lui Tilea din hotarul Negoști sud Mehedinți

¹⁾ După actul original pus la dispoziția revistei spre publicare prin bunăvoința Doamnei Elisabeta Stoenescu, din Negoști-Mehedinți.

²⁾ Această parte din manuscris este ștearsă cu totul.

[. ¹⁾] eșit cinstită porunci D-vs. soroc ca să viu să mă judec și după poruncă am venit și am eșit în Divan și după cercetarea ce ni s'au făcut cărților s'au dovedit că acea parte de moșie a lor o stăpânesc alți moșneni iar eu nici un stânjen pentru care au dat ci deosăbit jalbă D-vs. și s'au orânduit la d-lor boeri ispravnici ca să cerceteze. Și eu [am cerut] la ei acum că să-mi dea o adevărită la mână să nu mai avem pricină și nici într'un chip nu vor. Pentru care ne rugăm D-vs. ca să fie cinstită porunca D-vs. după hotărârea ce s'au făcut de Divan ca să-mi stăpânesc acea parte de moșie cu pace Să fie cinstita poruncă D-vs. ca să mi să întărească stăpânirea să nu mai am pricină. Și ce va fi mila D-vs.

Plecat D-vs. (ss) Gheorghe Hăldan i Sanda din sud. Mehedinți.

Să să facă.

Ianache Hrisoscoleu biv vel ban Caimacamul Craiovi.

Devremece când ați eșit amândouă părțile la Divan din cercetarea ce s'au făcut și din spunerea a voastră a moșnenilor s'au dovedit că acea parte de moșie ce o căuta la voi acei de care vă jeluiți iară supt stăpânirea acelora de arătați voi adecă întru a unui Seamen Vârlan cu părtașii lui pentru care dând deosăbită jalbă acel Gheorghe Tămaș și Ion Banboe s'au orânduit cu poruncă la D-lor boierii ispravnici ot sud. Mehedinți să le ia seama și după cum vor cunoaște că iaste cu cale să facă hotărâre în scris cu care de nu să vor odihni vreo parte vor veni și la Divan. Iar voi căutați dară de vă stăpâniți partea voastră de moșie după cărțile vechi și noi ce aveți și precum veți fi stăpânit și până acum. Iar când vor mai pricinui cevași veți merge și voi cu cărțile ce veți avea iarăși la D-lor boierii ispravnici de vă veți înfățișa toate părțile și D-lor vor face îndreptare.

1784 Dechembrie 5.

(L. P.)

Treti Logofăt.

¹⁾ Această parte din manuscris este ștearsă cu totul.

NOTE ȘI COMUNICĂRI

Sâmboteanca?

Intr'un articol despre *Negoțul de oameni în Muntenia veacului 19*—adecă despre Țigani,—revista săsească din Sibiu *Transilvania*, Nr. 2, din 1845, povestește:

„Pe când trăiam în *Târgu-Jiului*, oraș de reședință la marginea Ardealului, locuia acolo o boeroaică, altfel doamnă cultă, care a tradus în românește mai multe opere franțuzești. Intr'o zi treceam pe lângă casa ei. Doi purcei se rătăciseră în curtea ei; boeroaica îi vede, chiamă îndată câțiva Țigani și le spune așa că puteam să auz și eu: „Dacă deseară, când am musafiri, nu-mi aduceți pe masă purceii ăștia fripți, fiecare capătă o sută de toiage!“ Țiganii se apucară de lucru, prinseră purceii și seara oaspeții se delectară cu friptura care a fost luată dela gura cine știe căreia văduve sărace“.

Cred că boeroaica a fost frumoasa, literara Sâmboteanca.

G. Bogdan-Duică.

Inscripții din bisericile Olteniei

Cerneți¹⁾

Adunate de T. G. Bulat.

Biserica mare, cu turnuri greoaie, este împărțită în trei părți până la altar, având și un pridvor deschis.

La prima despărțitură, pe dinnăuntru, se citește: „Cade-s a ști că acest anyon s'au zugrăvit cu toată cheltuiala boerilor oră-“

¹⁾ Cerneți, fosta capitală a județului Mehedinți, la distanță de 3 km. de T.-Severin.

șeni i neguțatori cum la vale arată spre pomenirea D-lor: Ștefan Miclescu, Stanciu Fratoștițeanu, Ion Gardareanu, Nocă Popovici, Iion Vicășoran, Ștefan Burilean, Dmtru Pleniceanu, Mihai Ciupagea, Stancu Puroicea, Iion Burilean, Alecasă Petrescu, Iion Ciupagea, Nicu Lupulescu Calin cu cizmarii lui.

La pronaos, la a doua despărțitură, tot pe dinnăuntru:

+ Această sfântă și Dmnezăiască bisarică unde să cinstește și să praznuște hramul nedăspărțitei sfinti Troiț s'au început din temelie de vesnic întru pomenire Domnul nostru Iion Grigorie Ghica Voivod la leat 7271 iar acum în zilele prea înălțatului nostru Domn Iion Grigorie Dîmitrie Ghica Voevod de iznov s'au înfrumusețat și s'au zugrăvit cu cheltuiala bisarici, episcop fiind iobitorul de Xr parintele nostr Neofit și egumen al sfintei Mănăstiri Tizmeni chir Neofit, în anul mantuirii 1827 Avgust“.

La stînga inscripției: „Iion Ghica Voivod și Domn“ având coroana împărătească pe cap; alătura soția sa cu același fel de coroană. Lângă Doamnă „Iion Grigorie Ghica Vvd,“ având alătura o femeie, probabil soție. Barba lui este roșcată, spre deosebire de a celui dintâi, albă. La dreapta inscripției „Iion Grigorie Dumitru Ghica Voevod“ frumos, cu cuca domnească în cap; alături insignile domniei: topuz, sabie și cruce. Vine apoi: „Egumen sfintei mănăstiri Tismana Kir Neofit“; la dreapta lui „Kir Kir Neofit Episcupu Ramnicului“.

Biserica, cu hramu Sfintei Treimi, are amvon și este deosebit de încăpătoare. Pe o icoană la dreapta: „Slia icona este Tanasie Jivanovicea Molovao Y Modoșu Aleza Cvileigatina 851 leat“.

Pe policandru solid: „Acest policandru este al sfintei Troiți ot Cerneț 1826, Ghenadie singhelu și eclisiarh și dhov Feb. 14“.

Pe dosul icoanei dela iconostas: „+ Această sfîntită icoana s'au închinat bisericii sfintei Treimi din O. Cerneți de smeritul între preoți Gheorghe C. Slătineanu protonotarul servitorul ei 1857 Mai 21.... Morți: Zmaranda, Lucsandra, Lăudat, Raducan“.

Pe tîmplă: „Această tîmplă acum a treia oara s'au zugrăvit cu cheltuiala sf. Biserici și prin staruința D-l Epitrop Gheorghe Dimitrescu 1866 Noemb. în 30“.

La Proscomidie: „Pomelnicul titoricesc“.

Morți:

Vii:

1) Grigorie V. V.	Smaranda, Grigorie, Ștefan,
Ioan V. V.	Maria, Nicolae, Tarița
Scarlat V. V.	
Alexandru V. V.	Callinic Arhiereu
2) Banu Dimitrie Ghica	
Maria Doamna și tot niamu	Gruia, Nestor, Țeca, Draghi-
cean, Călina.

Deasupra ușilor împărătești, în altar: „Fraților Preoți, după vremi care veți fi, vă rog să mă pomeniți. Ghenadie eclisiarhu și Duh 1828“.

Pe ușa din dreapta înăuntru la altar: Ghenadie eclisiarh și duhovnic. Ioanichie Moh. Zugraf. „Acest sft ușa s'au făcut cu cheltuiala Dum. Coconului Costandin Vladaan vl. caminar przvedt județ Mehdi 1838 gen. 8“.

Pe crucea depe sf. masă: „S'a făcut aceasta sf. și dumnezească cruce atât cu cheltuiala Preotului Filip Giurescu i cumnatu-s Costandin Crăciunescu și s'au dat har biserici din orașu Cerneț hramu sf. Ioan. Anu de la mantuirea lumi 1859“.

Între cărți se află un Octoih dela Mitrofan episc. Buzăului; pe el, aflăm: „+ Aceasta sfânta carte Ohtoich iaste al sfintei bisearici dela Cerneți dat de pomană de Măria sa Io Costandin... să fie al Biseareci — niapesah ar. Nicodim. Mța Mart. din lt. 7208. [1700].

Pe un Antologhion al lui Macarie: „Această sfântă și Dumnezească carte psaltichie s'au cumpărat de D. D. Gheorghe Conțipistu cand au fost trimis de orășeni pentru oraș la București: atunci mi l-au trimis aici la Cerneți, mie, ce aici mai jos mi am și iscălit aici, eu, cand mi-au venit în an 1838 Dec. 26. B. F. Iliovici“.

Pe un Octoih de Buda: „Acest octoih bogat s'an cumpărat de sfînția lui Părintele Protopopu Ilie dela D-1 Ștefan Pavlovici cu lei 75, adecă șapte zeci și cinci orașu Craiova, 849 Mart. 19“.

Pe un Minei: La anul 1866, Ianuarie 15 zile, am scris eu Pr. Constantin... în Or[ășul] Cerneț¹⁾.

¹⁾ Interesantă această mărturie, cum că la 1866 Cernețul era încă oraș, acest Cerneț care azi abia numără câte-va case. Merită toată atenția acest exemplu de migrațiune a așezărilor omenești.

Pe perețele exterior al Bisericei, spre sud, portretul săpat în piatră și încastrat în zid al lui „Ghenadie 1819 eclisiarhu“, al lui „Nocă“ pe tablă de tinichea, iar în spre altar „pomelnicul lui Dumitru Nicola“ săpat în piatră „1837 de Ghenadie eclisiarhu și doho“; în sfârșit pomelnicul lui Bibicescu, pe aceeași parte, spre M-zi. La Nord, încastrată în zid, o cruce pomenește pe „Maria Oprenoae“ „ce au fost în varsta de 13 ani când s'au măritat în anul 1814“. În curte lângă biserică mormântul neglijat al lui „Mihai Ciocazan“ „împreună cu două soții ale sale“.

(Urmează).

Manuscriptul unui bănățean, despre Moldova înainte de 1848.

Comunicat de D. Izverniceanu, Oravița.

Resfoind „Disertațiunea istorica-critica și literara tractanda despre originea romanilor, din Dacia Trajana“, de Basiliu Maniu, născut la Lugoj în anul 1824 și fost membru al Academiei române, găsesc în notițele sale că amintește și de un P. Popescu care a fost cândva în Moldova ca „profesor privat“.

P. Popescu era de origine bănățean și a trăit într'adevăr în Moldova până la anul 1848. În timpul petrecut acolo, pe lângă ocupațiunea zilnică de profesor, s'a mai îndeletnicit și cu studierea amănunțită a „referințelor, vieții și a acțiunilor fanarioților pe pământul Moldo-României“. Însemnările și le-a cuprins într'un manuscript, pe care la reîntoarcerea lui l-a adus cu sine în Banat. Din scrisul său reiese că a fost un foarte bun român, care purta la inimă dragostea de neam și mai ales o dragoste nemărgenită față de popor. El ură pe toți boierii de pe atunci, cari erau corupți cu desăvârșire, după spusele sale.

Despre această boierime Basiliu Maniu într'o notiță a sa scrie următoarele: „Patricii Moldo-României din acești timpi au întrecutu cu infamiile lor pe cei din Roma de pe timpii Sulani, Marieni, Cinnani, Neroni etc. etc. corupți pône în sufletu, legati de familiile fanariote parte prin incusceni, parte prin interesele complicității, prin cerința nedumerită dupo jafu se îndulciseră de viața desfrenată și înecați în tină crimelor, în abisul fere“.

delegiloru, nu mai cunosceau dumnedieire, umanitate. Satiu, lege s'eu atare dreptu facea'cu poporulu, dedati cu viciulu, le era și cea mai mica plecaciune din partea satelitelor turcești facia'cu poporulu, nesuferită; acești calei aveu cu tote infamiile lor recore si teamă de o resbunare possivera, fiindu streini pe pamentulu românescu, si erau prin urmare dispussi a se cūteni in multe- a fi ma crūtietori cu poporulu moldo-romanu, agitati in sa de nobilimea nationala, incuragiat de elita romană pamenteana si servila, nu se mai dedere din calea crimelor înfiorătoare!...

Tot Maniu zice mai departe: „Din manuscrissulu banetianului nostru inteligente P. Popescu — ce a fost descrisu referintielle, viatia și actiunile fanariotilor pe pamentulu moldo-romaniei — estragem frassele urmatore caracterisate prin svatulu (svadio) cellu dedere patricii romani, boerii desfrānati—domnilor intimidati“. Aici urmează citatul din manuscriptul lui P. Popescu: „Maria ta, poti să încarci pe suppusii mariei talle (!) cu dări mari, caci ei nunumai că sunt în stare a suporta grāutatiile care noi ti le propuneamu (!) ci si alte cu multu mai mari; izvorele fiscului sunt forte avute în Tiera nostra, ȧra indigentile poporului țeu (?) afora de proportiune facia cu veniturile lor. Tierenii provintiei talle (!) sunt de o sobrietate nespūsă, viptulu lor e simplu, s ei urescu din inima totu lussulu; imbrachāmintele tieranului custā din unu vesmentu de lāna tiesiuta de muierea s'a! — Maria ta suppunenda pe tiereni sub dare mare, vei promova agricultura în Provintia, marendu averea tieranului, caci debe cercatu un mijlocu de a destepa pe tieranu din apatia s'a spre care e dela natura forte plecatu“.

Astfel știau unii boeri din Moldova, pe timpul fanarioșilor să îndemne la jaf pe domnitorii aduși de vânturi în Țara românească. Ei deveniseră niște unelte servile nu numai fanarioșilor ci și Rușilor, iar pe popor îl considera de o masă inconștientă, vrednică numai de a săvârși lucrurile cele mai grele, fără de odihnă, fără de răgaz și fără de nici un fel de recompensă, numai și numai de a umplea buzunarele unei boierimi lașe și a unor domnitori jăfuitori.

Bănățeanul P. Popescu zice mai departe în manuscriptul său: „Boerii tieiei sa me ȧrte decā atingu unele zgaibe vechi a parintilor 'loru care ustura si pene în dio'a de adi, ranele āncō nevindecate a poporului moldo-romānu; In adeveru debe să mul-

tumimu ceriului că se află în timpul de facie mai multi d'ntre urmasii dumnealor cu sentimente nobile, si cu inimi adeveratu patriotice, mai alessu între tenerimea cea nestricată; dar însă acea ce nu se pote-ignora și nega, ȧ, că mai sunt în castelle boeresci a Moldovei Neroni, cari ar curma 'li sar pote cu o lovitura, forā cea mai mică muștrare de cugetu, gitulu întregului poporu rōmānu! In fruntea acelor Neroni, stā Schefulu Moldovei cu Calei sei si cu tote creaturile s'alle. — Moldova nu s'a folositu — dela alungarea fanarioșilor si introducerea domniei pamentene, cu nimicu pōne adi, caci domnulu Moldovei M. S.¹⁾ a fost mai reu de catu celu diā urmă fanariotu a lu vechului trecutu; Fanariotii tieneau celu pucinu jafulu, într'o mână tremurānda, si erau pururea cu frica în sinu (!)—pe cādu lipitorea Moldovei cea de astādi n'au avutu frică întru rapirile s'alle nici macār de Dumnedieu! — — Eu indreptesiu pe toti vīndietori de patrie, la sortea Poloniei si 'ii rogu să arunce o ochiere la trădătorii Poloniei: Felix, Potoky, Braniky e Malahovsky si apoi să mărturiescă dāca le place cāte le suferā sermanii Poloni, în urma acellor tradetori afurisiti — cari au restignitu Patria ca nescari Judū vendietori“.

Durere că numai aceste câteva șire au rămas din scrisul înflăcărătului bănățean ca notițe în opul sus amintit. Dar și acestea au rămas ca o mărturie vie a stărilor din Moldova înainte de anul patru zeci și opt. P. Popescu, ca mai toți bănățenii, copil eșit din vloga unui popor obidit, dintr'o provincie încă robită, a purtat în sufletul său durerile neamului de pretutindeni. El în timpul petrecut în Moldova a cercetat toate cu de-amăruntul și adānc a rămas impresionat de starea de sclavie în care era aruncat țāranul român și de nepāsarea boierimei înratā în apele fanarioșilor.

Ce se va fi făcut manuscriptul întreg, nimeni nu ne poate spune.

O rectificare

În revista „*Arhivele Olteniei*“ din Iunie 1922, pag. 167, e trecută ca cea mai veche publicație periodică din Caracal următoarea:

¹⁾ Mihail Sturza. Nota com. D. I.

„1848 Iun 9. Islaz, număr festiv, redactat de un grup de studenți, Caracal“.

E o eroare, cum se vede destul de clar și din simpla reproducere. Publicația citată o face o foaie volantă, de 4 pagini, formatul de jurnal, tipărită nu la 1849, ci la 1898, ca o comemorare de ½ de secol a lui 1848.

Ilie Constantinescu
profesor în Caracal

Din „Gura Poporului“ despre Tudor din Vladimir.

Aci în Bistrița-Mehedințului, ce se ascunde în valea strâmtă a pârâiașului cu același nume — înconjurată de pădure altă dată bătrână și deasă, acum sfârticată de trebuințele nestăpânite ale omului — se găsesc două urme de mănăstiri: una de maici spre răsărit de sat, mai în sus de heleșteul lui Neghină, și alta de călugări sus în pădure spre Balota, către Miazănoapte de sat, cam la 1 km. și jumătate. Doar locul arată că într'adevăr a fost ceva acolo; vremea, în nemiluita ei secătuire, a căutat să acopere și stingă totul.

Întâlnind odată, de curând, pe părintele Hinovescu din satul vecin Hinova, iată ce-mi spune despre aceste două mănăstiri:

„La Bistrița erau înainte două mănăstiri, una de maici și una de călugări, până mai de curând. Dar nu erau mănăstiri de maici și călugări cinstiți. Acolo erau păduri bătrâne în vechime, de „nu puteai răzbi cu una, cu două prin ele atunci, când era capitala județului nostru la Cerneți. Și aste mănăstiri au fost făcute de negustori greci din Cerneți, cari nu trăiau bine cu nevestele lor și aveau alte femei, fie grecoalice, fie românce, ori de altă nație, cu care se țineau. Și dela un timp se făceau călugări la „Bistrița, și aci aduceau la mânăstirea de maici și jupânesle cu care se țineau.

„Și trăia pe vremea aceea, la Curtea lui Glogoveanu dela Prunișor, Tudor din Vladimir; era încă copil, și a auzit și el din vorbele oamenilor ce se petrece la mănăstirile din Bistrița. Și când a venit cu pandurii lui la Cerneți, de se făcuse căpitan la

„lor, întâi și 'ntâi a venit la Bistrița de a dat foc la mănăstirile „astea, și apoi gonindu-i pe Grecii aceia, iar pe alții omorându-i, „a trecut dealurile către Fântâna Domnească și către Gorj“.

Auzită de Gh. Dumitrescu-Bistrița

dela

Preotul Hinovescu, de 73 ani,
din Com. Hinova-Mehedinți
la 5 Iunie 1923.

Columbaca în pâraele Doljiului

Zicătoarea franțuzească „A quelque chose malheur est bon“ raportată la Columbăcă se potrivește perfect; căci dacă și nenorocirea e bună la ceva, apoi numai ei îi datorim astăzi progresul realizat în decurs de un an în studiul Muștei columbase. Chestiuni obscure, contradicții și puncte de întrebare care te pironneau la fiecare pas, atâte și atâte lucruri de care atârna deslegarea problemei, prind a se clarifica azi și a-și arăta cu precizie punctele de reper. Mergem spre sistematizarea, dacă nu spre rezolvarea definitivă a problemei.

Morfologia limitată la câteva specii, aria geografică mărginită la Județul Pasarovitz și excepțional la Județele Torontalului și Banatului, sunt lărgite astăzi cu studii făcute în Oltenia și cu izolare de noui specii, pe care considerațiunile științifice de până azi le omisese cu totul.

Biologia, care stabilea maximum două generații pe an, cu ouă depuse înainte de emigrare în pâraele din locurile predilecte de prăsilă și anume: pârae cristaline calde, repezi, cu albia pietroasă, cu plante pe margini și fără vegetație arborescă pe maluri, a evoluat astăzi odată cu noile cercetări, până a se admite că musca își poate depune ouăle și prin pâraele noastre mai puțin calde, mai leneșe și fără așternul pretențios de bolovani. Larve proaspăt găsite în apele Corzului, Racoviței, Valea Adâncă, Pârâul Lemnei și Dăsnățuiul, ba chiar ouă—dacă cercetarea D-lui Dr. Zota se va termina prin confirmare—ne arată că musca sârbească poate fi foarte bine încetăținită și la noi, și că transplantarea este posibilă în afară de leagănul ei obișnuit de dezvoltare.

Și apoi musca aceasta se semnalează pretutindeni.

Franța și Germania îi acordă o deosebită atenție, cercetând-o prin specialiștii săi și căutând a-i stabili caracterele morfologice și determinismul migrațiilor. D-l Dr. Zota, care studiase această găză și prin alte părți, afirma cu inspirația cercetătorului iscusit, înainte de a o descoperi în apele noastre la pârâul Valea Adâncă de pe teritoriul comunei Tatomirești, că musca trebuie să-și aibă o bază de acțiune și un sălaș de prăsilă și prin alte locuri de cât în pâraele cristaline și sprintene ale muntelui. Expediția făcută în urmă i-a confirmat în totul prevederile.

Porniți împreună cu automobilul Regionalei Sanitare pe Amara, am cercetat o zi întreagă ape mai mari și mici, păduri, vite la plug ori acasă, la Godeni, Melinești, Fratoștița și Bodăești. Cu ideea preconcepută pe care o aveam personal că gângania nu iubește apele noastre, ci doar sângele vitelor, pe care-l sugă și pleacă ori dispare, priveam la D-l Dr. Zota, nu fără părere de rău, cum ia apă la picioare și noroi pe pantaloni, cu bățul într-o mână și cu umbreluța de prins muște în cealaltă, trecând în lung și în lat pârâul Plosca. Dar nimic și nimic până seara târziu, când la înapoiere pe șoseaua Tatomireștilor, la un pod peste pârâul Valea Adâncă, oprim mașina luând-o pe jos în susul apei, lăsând înaintea noastră pe explorator, și începem a desprinde pietrele din pârâu. Dr. Zota, contrariat de insuccesul zilei, devenise nervos, și-și tot potrivea ochelarii la fiecare piatră desprinsă din albie, căznindu-se să identifice larvele îngămădite pe luciul pietrelor. Era noapte deabinelea pe Valea Tatomireștilor, când aud în dosul meu o exclamație ca o ușurare și ca o izbândă: „Priviți D-lor, Columbaca e colea“. Imediat eu cu profesorul Argetoiaia recoltăm o colecție abondentă de larve și pupe de Columbăcă, pe care D-l Dr. Zota le primește în micul său laborator portativ. Și când a doua zi ne întâlnim din nou la Prefectură, D-sa ne face o îndoită surpriză, prezentându-ne într-o eprubetă scoasă din buzunarul vestei două Columbăce vii, care-și arată la lumina măritoare a lupei gheburile lor păroase cafenii, și antenele prelungite și aduse către virfuri în coarn de bisson. Erau muște prinse cu umbreluța de pe Valea Tatomireștilor, probabil din cele ce zăboviseră pe câmp, ori își lua seră sborul cu puțin înainte de asfințit din cornețeli de hibernație.

Trei zile mai târziu, în Sâmbăta Paștelui, de astădată singur, căci D-l D-r. Zota își îndreptase cercetările spre plaiuri mai mă-

noase, găsesc larve și pupe pentru un bogat material de studiu în pâraele Corzul și Racovița, pe care colegul David Petrescu le fixează la microscop și le dă ca tipice Columbăcei, izolându-le cele opt ramuri ale aparatului tracheal, în opoziție cu *simulium argyreum* care are șase, și cu *simulium maculatum* numai cu patru, dupe cum se pot vedea în clișeu din pagina următoare, după desenhul distinsului coleg și cercetător David Petrescu.

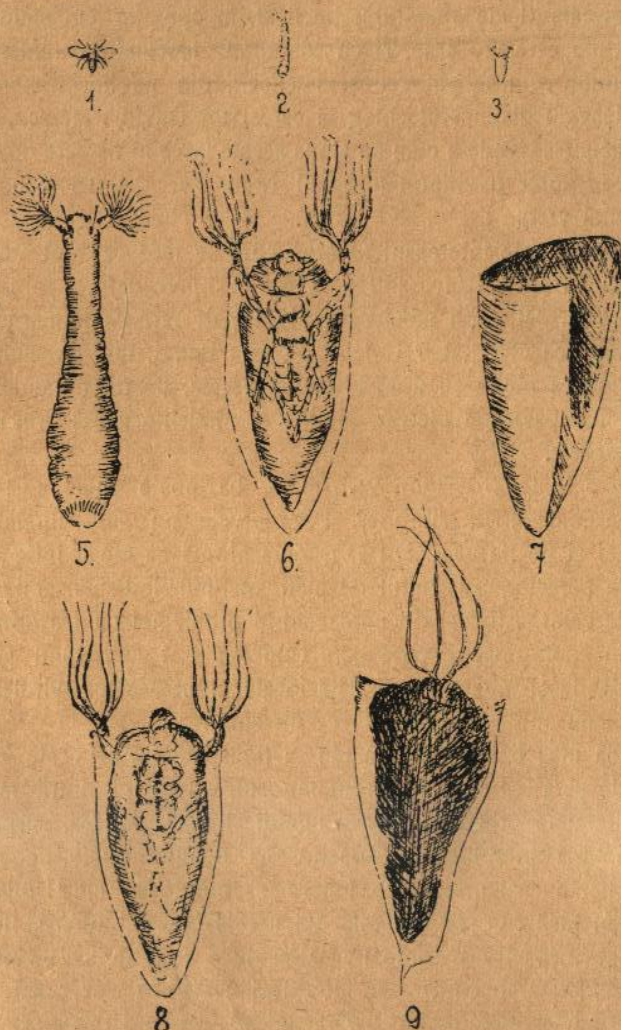
Și acum să vedem cum au ajuns aceste larve în pâraele noastre, și care le poate fi viitorul în cazul când s'ar dedulci zăbovind mai multă vreme aci.

Mai întâi este interesant să știm cum se face că anul acesta, după un an așa de favorabil găzei ca cel precedent, aparițiunea Columbăcei, cel puțin până azi, este așa de rară ca număr și atât de obosită ca activitate? Colegii de prin Banat, mai obișnuiți cu ea, afirmă că ploile au nimicit-o anul acesta, fie distrugând-o în muscă, fie dislocând pietrele albiilor și nimicind astfel prin uscăciune larvele.

Este o ipoteză desigur, verosimilă, ba poate chiar susținută de reale considerații științifice. Dar larvele nu sunt numai pe pietre, ci și pe burueni. D-l D-r. Zota afirmă că ele se înfig chiar pe albia pâraelor, așternutul de piatră nefiind indispensabil fixațiunei larvelor. Atunci? Și apoi centrul problemei cu descoperirea larvei în apele noastre pare oare cum deplasat azi, când găsim larve viabile și muște din prăsila locală. Sunt acestea virulente? Iar dacă nu sunt virulente, de ce nu sunt?

Umila mea părere este că musca transplantată aci este ca o floare de seră care și-a pierdut mirosul, ori ca o cultură microbică atenuată prin căldură sau agenți chimici. Musca, surprinsă de campanie prin locurile noastre, își depune ouăle negăsind pârae cristaline și prin apele leneșe și noroioase ale Doljiului. Generația însă care se dezvoltă din aceste ouă e pușină și firavă. Ea nu are capacitatea combativă și-și duce viața de azi pe mâine alimentând doar o curiozitate științifică. Dacă ea s'ar prăsi egal în toate apele, menținându-și forța nativă și patogenitatea sa virulentă, desigur că nu ne-ar da lovituri odată la 50 de ani, ci ar lua ofensiva mai des. Este neîndoios că Musca Columbăcă agresivă și virulentă este doar aceia care vine din districtul Pasarovitz, și poate și din Banat, și pentru că cercetări în apele noastre nu s'au făcut până azi, ele vor continua desigur ani de-a rândul, pentru a se stabili cu certitudine biologia și nocivitatea insectei

În afara leagănului de obârșie cunoscut. Oaspete vremelnice la noi, urmează să se dovedească ce și cât rămâne din prășila și acțiunea muștei pripășită prin locurile noastre.

1. Insectă adultă.—2. Larvă.—3. Pupă [mărime naturală].
4. Larvă cu aparat rotator.—5. Pupă de Columbaea cu aparat tracheal.—6. Gogoașă goală.
7. Pupă de *S. argyreatum*.—8. Pupă de *S. maculatum* (profil).—9. Pupă de *S. maculatum* (profil).

Combătând-o cu energie în locurile ei primitive de zămislire, vom parveni desigur să-i pierdem sămânța și în păraele noastre. Specialiștii au cuvântul.

Ștefan Bosie
medic veterinar

Mișcarea Culturală în Craiova

Conferințele Soc. „Prietenii Științei”, s’au continuat în ordinea următoare, cu întreruperea vacanței Sf. Paști:

16 Martie 1924,	D-nul G. Mil-Demetrescu :	<i>Originea Craiovei Vechimea și numele.</i>
23 " "	Emil Marian :	<i>Selecționarea plantelor.</i>
30 " "	Prof. T. G. Bulat :	<i>Ținutul Someșului (cu proiecțiuni).</i>
6 April "	Preot A. Pârvănescu :	<i>Două confesiuni : Sf. Augustin și J. J. Rousseau.</i>
20 " "	D-na M. M. Pop :	<i>Inferioara nevoie de pace în Europa.</i>
11 Mai "	Ștefan Botzoiu :	<i>Literatura artei dramatice.</i>
18 " "	C. M. Ciocazan :	<i>Teosofia înaintea științei.</i>
25 " "	Mitu Stoenescu :	<i>Un val de imoralitate.</i>

* * *

Universitatea Liberă „Prietenii Științei” a luat vacanță până la începutul toamnei.

* * *

Aceasi Societate a „Prietenilor Științei” a mai organizat prin membrii săi conferențieri următoarele conferințe în regiunea noastră olteană-bănățeană:

La Caransebeș, în ziua de 17 Febr., în localul liceului „Traian Doda” conferința D-lui Prof. A. Vasculescu: *Din viața Egiptului vechiu.*

La Timișoara în sala Cercului Militaro-civil cum și la *Arad*, în Palatul Cultural, în zilele de 12 și 13 April, conferința D-lui avocat V. G. Sandulian: *Femea în trecut, în prezent și în viitor.*

La Caracal, în localul Teatrului Național, la 17 Mai (în folosul Soc. „Profilaxia Tuberculozei” filiala din localitate), D-nul Prof. C. D. Fortunescu: *Din victimele tuberculozei.*

Deosebit de acestea la *București*, la *Ateneul Român* în ziua de 27 Mai, D-l Dr. Ch. Laugier. *Contribuția medicinei în etnografie.*

Sfatul Negustoresc—a cărui gazetă săptămânală „Oltenia economică” se remarcă din ce în ce ca o meritoasă publicație de specialitate—mai adaugă la șirul conferințelor ce a organizat în iarna trecută încă două: aceia a D-lui C. C. Neamțu despre *Criza Leului* și aceia a D-lui C. M. Ciocazan despre *Teosofie*.

Conferențieri străini ne-au vizitat doi în timpul din urmă. Cel dintâi un egiptolog, directorul muzeului din Hildesheim, Dr. Roeder, care a colindat țara, ca o colonie de cucerit, cu o conferință cu titlu promițător: *Tuth-Ankh-Amon*, citită monoton într-o franțuzească pocită și cu un text care nu întrecea pe acel al articolelor de reviste ilustrate de popularizare din streinătate, dar bun pentru acest orient de exploatat. Marfa se cunoștea de departe: made of Germany. După dânsul o franceză inteligentă și spirituală, Doamna Elisabeth Sauvy-Tissyre, cunoscută în literatură cu numele de Titayna, a vorbit la Teatrul Național despre: *Femeia franceză* și în special despre Pariziană, lămurind că „adevărata” franceză nu e nici acea din romanele de senzație sau eroina pieselor de boulevard, precum nu e nici „la petite femme” care roiește pe ulițele cartierului latin și în toate localurile de petrecere ale Parisului, acea pe care o cunosc studenții și toți străinii în trecere prin marele oraș, dar că ea este mai puțin cunoscută, fiind prea ocupată cu grijile gospodăriei și ale copiilor săi, că nu e străină de nimic ce e intelectual, fiind dăruită cu toate cali-

tățile de inimă, de spirit și vrednicie care fac din ea o soție și o mamă model. Pentru cei cari se așteptau să găsească în gentila franceză o „feministă”, conferința n'a corespuns așteptărilor; pentru ceilalți însă, a fost o încântare.

Un alt străin—dar dintre cei mai distinși—care a vizitat orașul nostru, oprindu-se aci spre a cunoaște cel puțin înfățișarea din afară a Craiovei, a fost profesorul francez dela Universitatea din Lyon, titular al catedrei de Istorie medicinei dela facultatea respectivă, D-nul Dr. Jules Guiart. D-sa era însoțit în această excursie—care s'a continuat pe valea Jiului înspre Petroșani—de tânărul profesor D-l Dr. Valeriu Bologa, asistent la Fac. de Medicină din Cluj.

O seamă de doamne craiovene a înființat o nouă societate cu denumirea de „Asistența Universitară Doljană” și cu scopul de a înlesni studenților universitari din județul nostru o viață materială mai suportabilă în București, cum și o îngrijire morală după cuviință. Comitetul societății s'a constituit sub președenția Doamnei El. Antonescu, și cu doamnele Gabr. Dr. Laugier, Ang. St. Rusănescu, Silvia G. Pencioiu, Eug. Neamțu, Gen. Niculescu și Prefectul Județului; plus doi studenți craioveni.

Pentru strângerea fondurilor s'au făcut donații și s'au organizat serbări. Menționăm printre cei cari au adus obolul lor în acest din urmă sens pe D-nul Dr. Profesor G. Marinescu, a cărui conferință în Craiova a fost ținută în folosul fondului acestei societăți, și pe elevii clasei a VII mod. a Liceului Carol I, cari au dat în acelaș scop la Teatru o reprezentație ce a adus un beneficiu de peste zece mii de lei Asistenței universitare doljene.

Cercul Studențesc Doljan a dat la 30 April, cu concursul Doamnei artiste Constanța Demetriad un festival reușit, al cărui venit e destinat înființării unui cămin studențesc la București. S'a jucat remarcabil de bine „Vlaicu Vodă” al lui Al. Davila.

Pentru clădirea *Palatului Cultural* al Soc. „Prietenii Științei” s'au pus în vânzare așa numitele „Pietricele” a câte 5 și 10 lei,

fiecare. Recunoaștem că publicul într'adevăr este asaltat de fel de fel de apeluri la generozitatea sa creștinească și românească și că prea adesea s'a văzut amăgit și descurajat în bunele sale intențiuni. Știm însă pe de altă parte că va fi început și el să deschidă ochii și să deosebească cum dă și pentru ce dă banul său, ne mai lăsându-se înșelat de organizatorii—de multe ori patronați de autorități—ai balurilor, serbărilor la parc ale cutărilor așa zise Societăți și de vânzătorii de prin târgul de afară, piețe și chiar biurouri publice ale cutărilor calendare și altele ca acestea.

Pentru mărirea fondului acestui Palat Cultural, Doamna Eug. Ciolac, profesoară de canto, a dat o Audiție muzicală cu elevele și elevii săi în seara de 25 Mai, la Teatrul Național, cu grațiosul concurs al D-rei Eug. Bazelli, care i-a însoțit la pian.

Societatea „Prietenii Științei” le aduce amândorora, precum și tineretului care a ținut programul, vtile sale mulțumiri și pe această cale.

* * *

Corul din Beiuș, sub direcțiunea maestrului compozitor Hubici, a dat la 2 April în orașul nostru un „Festival Coral” al cărui program era în întregime format din muzică religioasă, executată numai de ansamblul coral, cu soliști sau nu, alte ori însoțit de orchestra proprie. Compozițiile originale, în majoritate ale D-lui Hubici, au plăcut și au impresionat adânc prin calitatea lor muzicală, cum și prin o execuție corectă și nuanțată.

* * *

Cele mai frumoase serbători artistice din anul acesta pentru craioveni au fost zilele în care artiștii cântăreți—cei cari au format Opera Română și cari acum sunt nevoiți a peregrina din oraș în oraș—după ce au fost siliți să plece din casa lor—au dat două *Festivaluri muzicale* în orașul nostru. A fost o încântare, pentru publicul care venise și să admire dar și să manifeste dragostea și admirațiunea lor pentru acești artiști români, ceasurile neuitate în care un Jean Atanasiu, un Niculescu Basu și toți distinșii lor camarazi au făcut să se audă glasul lor pe scena teatrului nostru. Cu plăcere menționăm că dintre acești aleși cântăreți, cari ar face cinste oricărui mare teatru de operă din străinătate, regăsim pe doi fii ai Craiovei, foști elevi ai Liceului Carol: D-nii Gr. Teodorescu și V. Rabega.

* * *

Teatrul Național și-a închis stagiunea încă din Aprilie, cu un bilanț de succes moral și artistic pe deplin satisfăcător.

Pentru stagiunea viitoare Direcția pregătește oarecare remanieri—devenite indispensabile—în personalul artistic prea încărcat de mediocrități, între care și câteva inutilități.

Angajamentul făcut în persoana D-lui I. Manolescu, artist dramatic de prima calitate și care va fi în acelaș timp și Director de scenă, e o speranță surăzătoare; mai mult: o garanție pentru cei ce doresc sincer și desinteresat binele și progresul Teatrului Național craiovean.

* * *

Contribuția artelor plastice la aceste manifestări culturale din Craiova este reprezentată prin 3 expoziții: una a unui caricaturist, o alta a unui pictor și cea din urmă a unui sculptor.

Salonul umoristic „Drăgulescu” a înfățișat, în Palatul Băncii Olteniei, o serie de caricaturi, cele mai multe ale unor persoane din localitate, în care se recomandau calitățile de observator unite cu acelea ale desenatorului, reușind să dea în câteva bucăți efecte artistice remarcabile, atunci în deosebi când mijloacele artistului erau mai sobre, gestul și linia mai mult indicate decât apăsate.

Expoziția Doamnei Bica Stanovici, din Palatul Prefecturii, a prezentat, după atâte altele din ultimul semestru, o individualitate artistică nu lipsită de interes, cu calitățile și scăderile celor ce sunt în evoluție. Ostenințele pictorului se văd îndreptate mult mai mult asupra coloarei decât asupra desenului: de aci defectul cutărei meritoase în intenție compoziții a D-sale, care dintr'un amănunt (o poziție forțată, un gest țapăn, un membru disproporționat) păgubește ansamblul. Câteva flori și peisagii tratate cu sentiment și înțelegere, încercări de portret care fâgăduesc, facturi deosebite, indicând influențe din afară, nu dau încă o unitate acestei picturi, dar nici nu exclud posibilități de devenire. În totul o manifestare a unui talent promițător.

Expoziția sculptorului Severin, din sala „Minerva” (29 Mai—10 Iunie), cea din urmă venită, este și cea mai frumoasă ce ni s'a prilejit să vedem în orașul nostru anul acesta. Artistul severinean este unul dintre acei cari și-au câștigat galoanele în tranșeele și pe câmpul de luptă al muncii artistice îndelungate, stăruitoare și fără preget, în Franța ca și în țara sa. Din caracterul senin al artei sale—așa cum se înfățișează astăzi—nimic nu

te-ar îndrepta să ghicești truda, răbdarea și suferința care au frământat în anii grei ai începuturilor sufletul acestui artist, spre a face din el unul mare într'adevăr, și că mâna care a modelat argila sau ceara în cutare delicat trup de femeie or a prins pe hârtie dintr'o linie simplă și mlădioasă o ritmică aplecare a corpului, un gest al brațului fraged, își va fi apăsător odată peptul spre a potoli un spasm pricinuit de chinul foamei.

Sculptorul prezintă următoarele lucrări : O *Meduză* de un impresionant aspect, sugrumată de însăși serpini proprii sale coame, minunată lucrare în piatră sură de Dobrogea — pe care am fi bucuroși s'o vedem achiziționată pentru muzeul Aman din localitate — ; *Cap de femeie* și un delicat *Nud* în marmoră albă de Carara ; un *Cap de caracter* (intitulat : Bani, bani, și iarăși bani !), mască a rapacității întrupată într'o bucată de bronz ; o *Femeie care citește* (un exemplar în piatră și altul în bronz) ; o *Evă* cugând din pom fructul oprit la îndemnul șarpelui, bucată modelată în ceară (cu o replică în gips), și în sfârșit o în deosebi remarcabilă lucrare de mici dimensiuni : *Satiri*, odă a îmbrățișării păgâne și covârșitor de pătimăse.

O surprindere însă pentru cel care n'a cunoscut decât pe sculptorul Severin, este pictorul — aș zice mai bine „poetul“ cu același nume, ce se revelează cuceritor craiovenilor. Cele vreo 45 de sanguine — cu excepția câtorva capete de studiu — sunt un imn al vieții, intonat de un poet a cărui inspirație isvorăște din iubirea și înțelegerea naturii și al cărui sentiment încălzește și colorează înfăptuirile sale. Salonul pictorului Severin este un volum de poeme delicioase, în care idila și pastelul se întovărășesc și se completează armonice. Un nud, nimfă sau faun, pe un fond simplu — colț de crâng or de pajiște, sau malul unui eleșteu — formează subiectul celor mai multe din aceste tablouri, care se repetă fără a se asemana, ca variațiile unei teme muzicale dintr'o simfonie a unui maestru.

Delicateța de sentiment este — socotesc — trăsătura fundamentală a acestor opere. Observați că niciunui din nudurile pictorului nu are un caracter profan în variatele sale prezentări ; el face trup cu cadrul (interior sau plin aer) : e o floare între alte flori, o viață care trăiește în ritmul vieții vegetale, o notă în concertul frumuseților firii lui Dumnezeu. Și această concepție se reliefează și din tehnica acestor sanguine, în care desenul ferm dar mode-

lat este abia indicat și într'adins topit în ansamblul decorativ al fondului, în care aerul vibrează, lumina joacă în valuri, nimic nu e rigid sau petrificat.

Nu mai puțin interes merită micile schițe și deseneuri pe care artistul le expune, mărturii ale pasiunii sale de a observa, de a studia fără preget oricând și orunde, cum și a meșteșugului său : sunt vederi luate de pe front, din Iași refugiuului, din cutare cafenea din Roma, Florența, Milano sau Paris.

A doua zi după dezastrul criminalei neglijențe dela Cotroceni și în ajunul cine știe cărei alte manifestări a putreziciunii vieții noastre politice, expoziția D-lui Severin este pentru noi craiovenii o consolăție și o binecuvântare.

Fortunato.

Mișcarea culturală din Caracal în 1923

Mai potrivit ar părea, poate, să se zică *stare* culturală, întrucât mișcarea e lentă și nu se poate observa decât după un timp mai lung. Totuși, se pot găsi într'un an fapte culturale din care să se vadă, pe lângă starea, și mișcarea culturală. Voiu arăta faptele principale de care am cunoștiință (probabil că vor mai fi fost și altele care-mi scapă).

Școalele sunt desigur (cum le e și menirea) adevăratele pepiniere și motoare culturale din toate punctele de vedere : și prin selecționarea tinerimii și prin îndrumarea ei și prin stăruința asupra unor probleme culturale mai largi. În școală însă merg azi lucrurile greu, din cauza slabei noastre tradiții culturale și din cauza greutăților materiale și morale de tot felul. Statul spune că nu poate ajuta cultura mai mult, azi când problema culturală națională e capitală pentru Români. De aceea elementul principal în școală, profesorii, sunt încărcăți peste puterile lor, cu câte 500—600 de elevi, fără să li se asigure complet traiul material, fără să li se dea mijloacele didactice necesare, fără să aibă posibilitatea de a se ține măcar în curent cu arta lor de a predă unor elevi fără mediu prielnic, cu programe și manuale încărcate, abstracte și pedante. Ba încă unii sunt încărcăți și cu sarcini mai materiale, care es din atribuțiile lor, fiind purtați mereu pe dru-

muri pentru adunat bani și materiale de construcție pentru localuri care se încep lesne și se termină anevoie.

Directorii școalelor care s'au apucat de construit localuri, în loc să se ocupe cu îndrumarea elevilor și a profesorilor (cum ar trebui), sunt îndepărtați dela misiunea lor la ocupații pentru care nu sunt pregătiți.

Profesorii au mai făcut câte ceva pentru înaintarea culturii, afară de obligațiile programelor: serbări școlare pentru elevi și public, conferințe, etc., dar nu atât cât s'ar putea dacă ar fi redați complect ocupației lor după puterile ce au; altfel profesoratul devine ceva mecanic, rutinar, lucru care nu cadrează câtuși de puțin cu tendințele educației moderne.

Elevii, în mare parte, citesc destul de mult: literatură, reviste științifice-populare, etc. Ei sunt, poate, mai realiști azi (în sensul bun al cuvântului) decât altădată.

Tot elevii, sub conducerea unor profesori, au dat șezători (teatru, recitări, muzică), fie în amfiteatrul Liceului, fie în Parc, fie la Teatru, pentru scopuri culturale și educative. La una din acestea D-na Elena Puricescu a ținut o conferință despre „Opera lui Molière”.

Studentii romanașeni, cu toții în număr de vre-o 150, mai toți în București, la diferite școale superioare, nu-și uită orașul lor și dau și câte o serbare. Astfel au dat și ei la Teatru un festival cu un program ales la 17 Ianuarie 1923.

Asociația profesorilor secundari, secția Caracal, a ținut în amfiteatrul Liceului, Joia seara, o serie de ședințe compuse din câte o conferință (cu sau fără proiecțiuni), urmată de lecturi sau muzică. Public: elevi din cursul superior al Liceului, profesori, diferite persoane din oraș.

Iată acele ședințe—cuprinzând și pe cele patru din Decembrie 1922:

1. 1922, Dec. 7. Ilie Constantinescu „Nevoia de a se ține în curent cu cultura”.
2. „ 14. C. Iliescu, „Fizica și chimia în războiul mondial”. Cu experiențe.
3. „ 21. D. Eftimescu, Sugestia.
4. „ 28. C. Predețeanu, „Cărbunele alb, verde și albastru”. Cu proiecțiuni.

5. 1923, Ian. 25. Ilie Constantinescu, „Înjghebarea literaturii române”.
6. „ Febr. 1. D. Eftimescu, „Consolidarea Țării prin muncă metodică”.
7. „ 8. D. Breazu, „Astronomie popularizată”.
8. „ 15. D-na Elena Puricescu, „Mormintele celor vechi”.
9. „ 22. C. Predețeanu, „Fenomene fizice și chimice”. Experiențe.
10. „ Martie 1. I. Stroescu, „Caragiale în literatura românească”.
11. „ 8. Ilie Constantinescu, „Sufletele popoarelor”.

În cele mai multe ședințe a cântat cu vioara și a citit diferite bucăți (din Caragiale, I. Brătescu-Voinești) d-l Ion Stroescu, maestru de vioară dela Școala Normală de băieți.

Ateneul. În 1923 s'au ținut numai câteva ședințe, de obicei compuse din câte o conferință („Virgil Procopiescu, „Cultul individualității”, etc.) urmate de producțiuni muzicale (D-na Dimonie, D-l capelmaestru Caluș) și lecturi.

Diferite conferințe, independente de Ateneu sau de alte societăți, s'au ținut mai multe:

1. Maiu. I. Timuș (din București): „Din Japonia”. Cu proiecțiuni.
2. Oct. 9. Amfiteatrul Liceului. D. Voiculescu, profesor în Râmnicu-Vâlcea (romanașean din Dioști și care studiază literatura la Paris). „Muzica și poezia” urmată de producții muzicale ale orkestrei elevilor normalști, sub conducerea d-lui I. Stroescu.
3. Noemb. 9. La Teatru. Anghel Daniel, directorul agenției Băncii Naționale din Caracal: „Specula și scumpirea traiului”.
4. „ 29, 30. Amfiteatrul Liceului. Gh. M. Ionescu (funcționar în Ministerul Instrucțiunii): „două conferințe istorice despre România Mare preistorică, cu 50 proiecțiuni cinematografice”.

Societatea „Înfrățirea”. Aci, ca în toți anii dela 1918 încoace, iarna, de obicei Sâmbătă seara, ședințe compuse din câte o conferință (24 Noembrie, P. R. Tudoran, „Despre calendar”; Decem-

brie, Titu Bădescu, avocat, „Criminalitatea“; Gr. P. Dumitrescu, Pr. Tudorănescu ș. a.), urmate de producțiuni muzicale ale d-lui D. Christide, d-relor Christide, Dimonie,—lecturi, d-nii Dacian și Măinescu (magistrați), P. R. Tudoran, institutor.

Muzica. E și în Caracal un cerc muzical. Centrul lui e D-l D. Christide, care dă tot concursul d-sale, ca pianist apreciat, în diferite ocazii: la Ateneu, Infrățirea, etc. D-l Christide e secondat în aceasta de d-na Christide, d-ra Dimonie, d-nii Caluș, (capelmaestrul muzicii regimentului 19 Infanterie, Victor Spireanu (magistrat), I. Hagichirea, Paul. R. Tudoran, Angelescu. Maestrul G. Enescu a dat și d-sa în Caracal un concert la 1 Decembrie.

Muzia populară din județ și din alte părți ale Olteniei e cer. cetată cu pasiune de d-l Ion Stroescu, maestru de vioară la Școala Normală, care va da la lumină o lucrare în această direcție.

Teatrul s'a deschis de cele câteva ori când ne-a vizitat vre-o trupă din București sau Craiova. Dintre acestea voi cita reprezentațiile Doamnei Agata Bârsescu, ale D-lui Ion Manolescu și ale companiei Marioara Voiculescu, cum și trupa de operetă Stănescu-Cerna.

În marginea acestui capitol pomenim și „reprezentațiile de magie și hipnotism“ ale lui Levis.

Cinematografe. Sunt două în Caracal: „Apollo“, particular, în sala Iorgu Petrescu, și al Liceului. La al Liceului rulează filme potrivite pentru elevi; asistă însă și public din oraș. La „Apollo“ rulează mai ales filme de senzație, cu titluri și reclame exagerate (ca la București).

Presa. Publicații locale prea puține. O revistă didactică modestă, „Făclia“, apare de câteva ori pe an.

În Ianuarie—Martie (1 Apr.) (1/14 Ian.) au apărut 12 numere dintr'un jurnal local săptămânal „Sorcova“, sub conducerea d-lui Ilie Mărculescu, librar.

Cele 2 tipografii locale au publicat mai ales broșuri de interes practic imediat (dări de seamă ale băncilor locale, câteva cărți didactice), diferite foi ocazionale, reclame pe foi volante, etc.

Correspondență din Caracal și din Județ (Corabia, Balș) au publicat din când în când jurnalele din București: Universul, Dimineața, Adevărul, Presa, Lupta, etc.

Satele În sate se dau serbări (afară de cele școlare regulamentare) de câte 1—2—3 ori pe an în localurile școalelor de către învățători, studenți și elevi, unele cu afișe tipărite. De obicei

cuprind o conferință, 1—3 mici piese de teatru, coruri, dansuri, etc., urmate de bal. Se dau mai ales în vacanțele școlare: în sărbătorile Crăciunului, în zilele Paștilor, prin August. Acestea sunt interesante din punct de vedere social. Mai ales în satele de vechi moșneni, mai bogate și cu mai multă tinerețe plecată la școalele din orașe, se organizează serbări de acestea.

Constatări generale.

În rezumat noi stăm azi la Caracal cam cum se stă peste tot: suntem în toiul unor prefaceri mari sociale care merg repede, deși nouă ni se par că merg încet. Forțele sociale s'au lărgit foarte mult prin chemarea maselor de săteni la o viață nouă și prin aspirațiile lor spre cultură, manifestate puternic prin îngrădirea copiilor lor la școalele secundare din orașe. Acești săteni însă nu pot aprecia cultura decât vag, prin imitație. Asupra lor Statul nu poate apăsa impozite prea mari pentru a le da culturii, pentru că ei nu prea înțeleg lucrurile acestea, iar guvernelor le e teamă de pierderea voturilor mulțimii. Intelectualii văd acestea, dar n'au puterea de a reacționa decât tot intelectual, adică prin vorbe.

Până se va stabili un oarecare echilibru material, până se va aprecia mai bine puterea culturii și munca intelectuală de către Stat și de către concetățenii eșiți acum (sau mai exact care vor să iasă) din întunec mai la lumină, trebuie oarecare vreme.

În timpul războiului credeau mai toți că ne vor trebui 50—60 de ani pentru a ne reface, iar azi aceiași oameni se miră că nu ne-am refăcut material și moral în 5 ani! Însă acum nu mai e vorba numai de o refacere ca înainte de 1916, ci de o refacere cu schimbări radicale, de o renaștere.

Deci tot pe generația noastră de intelectuali modești cade și greaua sarcină de a munci cu răbdare, până vom aduce alte timpuri ceva mai fericite pentru toată lumea, timpuri care vor veni, desigur, cu sau fără voia noastră.

Atunci vom vedea în toate orașele și satele palate și case culturale și o lume mai civilizată și mai bună.

Ilie Constantinescu
Profesor la Liceul din Caracal

Din T.-Severin

Soc. culturală „Casa Luminei” al cărei conducător este prof. Bărcăcilă, a organizat în cursul acestei „campanii” nu mai puțin de 17 Șezători cu un variat program compus din conferințe, muzică, recitări și lecturi. Conferințele au fost următoarele:

Prof. D. C. Ionescu, despre: *Dimitrie Cantemir*; Prof. Al. Bărcăcilă: *Puterea voinței și canalizarea ei*; M. Gușiță, publicist: *Poezia nouă*; Prof. I. St. Paulian: *Unirea țărilor românești*; Virgil Netta, avocat: *Condițiunea juridică a femeii*; Ing. N. Dănilă: *Industria textilă*; P. Isvoranu, avocat: *N. Bălcescu și opera sa*; Prof. Elena Demetrescu: *Femea în teatrul lui Molière*. Ing. I. Vasiliu: *Vulcanii și cutremurele de pământ*; C. I. Năvărle, magistrat: *Mih. Sadoveanu*; Dr. A. Daniel: *Sănătatea școlarilor*; Preot I. Imbroane: *Biruința mulțumirii de viață*; M. Gușiță: *Basarabia noastră*; M. Băileanu, avocat: *Origina Romanilor*; Prof. Mih. Dragomirescu: *Statul și cultura națională*; Dr. Victor Gomoiu: *Progresele chirurgiei moderne*.

Biblioteca Populară „I. G. Bibicescu”, întemeiază în Oct. 1921 de omul de bine care a plecat mai deunăzi dintre noi, e unul din factorii culturali cei mai de seamă din Severin. Ea a înființat o mulțime de biblioteci populare prin satele din Mehedintzi și Banat, din fondurile sale proprii, cum și ajutată de „Casa Școalelor” care le-a dăruit câteva mii de cărți. În ultimul său an de funcționare Biblioteca Bibicescu a fost cercetată de aproape 12 mii de cetitori, cari au consultat peste 20 mii de volume, iar în cele 39 sate din Mehedintzi și 9 din Banat, unde s'au făcut biblioteci sătești, vre-o 6500 de inși au folosit cam 10 mii de cărți.

Publicațiunile periodice din Severin, destul de numeroase pentru un orașel ca acesta, apar cele mai multe din ele neregulat, înviorându-se în timpul campaniei electorale așa de prielnică ciupercilor politice. Se disting dintre ele gazetele *Cerna*, *Biruința* mai ales, iar mai presus de toate meritoasa revistă *Datina*, a D-lui M. Gușiță, care poate figura cu cinste și în capitală între publicațiunile literare și artistice.

Din Bistrița-Mehedințului apare de câțiva ani, cu întreruperi câteodată, ca apa de munte ce se ascunde uneori sub verdeață, *Izvoarașul* D-lui Gh. N. Dumitrescu. Este o publicațiune de sacrificiu, de acele care se fac cu conștiința că nu vor aduce celui care i se robește de cât osteneți, jertfe de bani muncii din greu și cinstiți, și nici măcar mulțumirea unei recunoașteri publice. Căci Izvoarașul cuprinde doar folklor muzical românesc, marfă care — de sigur — nu se caută așa cum s'ar căuta publicațiunile obscene ale industriei firmei Ignat Hertz din București, tolerate de vinovatele noastre autorități, vinovate pentru nepăsarea, or slăbiciunea lor, or nu știm ce să mai zicem alta.

Rostul Muzeelor Etnografice

Într'un articol remarcabil apărut în *Revue Scientifique*, Dr. Regnault constată mai întâi că muzeele etnografice din Germania, Anglia și America progresează foarte repede, fiind bogat înzestrate și având resurse importante. Pretutindeni, zice D-sa, în aceste țări știința etnografiei este cultivată.

Muzeele de etnografie sunt după D-sa un izvor tot atât de prețios pentru istorici ca și pentru artiști și pentru sociologi, — mai cu seamă pentru aceștia. Ele sunt o mină de documente cu atât mai interesante cu cât azi toate aceste muzee au adoptat și au dat o mare extensiune documentului cinematografic. Cinematograful ne dă documente exacte, ușor de studiat prin acele ce le prezintă și cari descompunându-se în numeroase imagini se pot ușor examina, mări,

compara și recompune prin proiecție pe ecran. Cinematograful nu uită nici un detaliu, pe când un observator, ori, cât de conștiincios ar fi, poate să le negligeze în descripția sa, fie că nu le vede, fie că le judecă neînsemnate, deși ele pot avea o valoare deosebită pentru alți cercetători, din alte puncte de vedere.

În muzeele de etnografie din străinătate s'a înțeles aceasta și se cheltuiesc sume enorme pentru a le înzestra cu colecțiuni de filme și fonograme.

Cât de departe sunt aceste țări de noi, cari nu posedăm alte colecții etnografice decât cele adunate de câte un idealist încorigibil, în nepăsarea celor mai mulți și în sarcasmele celor incuți.

Și iată de ce suntem unii cari credem că în Craiova e totuși nevoie de un Palat cultural.

Cum a fost descoperită America

D-l Henry Vignaud, care și-a consacrat o bună parte din viața sa pentru studiul populărei și descoperirii de către Europeni a Americii, înfățișează într-o lucrare în trei volume intitulată «Istoria mării întreprinderi din 1492» lucrări interesante.

Opinia generală este că Columb și-a întreprins călătoria cu ideea preconcepută de a găsi o cale mai scurtă pentru a merge în Indiile și a asigura astfel Spaniei traficul Indiilor. D-l Vignaud arată că scopul său era cu totul altul. El voia să descopere o insulă, insula *Antilia*, care figura pe cele mai multe hărți din secolul al XV-lea, și în special în acelea ale lui Bianco și Benincasa. Această insulă era situată într-o regiune a Ocidentului ce nu se putea preciza și era obiectul a o mulțime de legende, în special din partea marinarilor

de atunci. Pentru a dovedi aceasta Vignaud arată că nici unul din contemporanii lui Columb n'a știut că destinația întreprinderii din 1492 era Indiile orientale; ba mai mult: textul oficial al capitulațiilor intervenite între Regele pre catolic și marele Genovez stipulează expres că e vorba a se descoperi o insulă nouă. Autorul mai citează un mare număr de „probe” și ajunge la concluzia precisă că „marea expediție din 1492 avea în vedere două scopuri: descoperirea de către Columb a insulei menționate pe vechile hărți sub numele de Antilia, precum și a insulei Cypangu, despre care se spunea minuni, dar a cărei situație de asemeni nu era cunoscută”.

Această rectificare istorică, adaugă D-l Vignaud, nu micșorează întru nimic pe marele Genovez.

Berea la vechii Mexicani

Toți cei cari s'au ocupat de populațiile care au trăit în Mexic înaintea sosirii Europeanilor, știu că Indienii de altă dată aveau un gust foarte pronunțat pentru „pulca”, ce nu e altceva decât fâină fermentată de agavă (plantă cunoscută și sub numele de Cactus), de care de altfel descendenții lor mai fac încă uz și azi. Tot din-

tr'un fel de Cactus—Peyote—indigenii fac o beaură care absorbită le produce halucinații. Această plantă pisată și pusă să fermenteze cu apă într'un vas de lemn, în care se mai pune una sau două foi de tutun, dă o beaură care produce o beție delirantă urmată de o torpoare profundă.

Din timpuri imemorabile însă se

consumă beutura „sendecho”, care nu este altceva decât o bere fabricată din *porumb*. Boabele sunt așezate într'un coș pe foi de „tepozan” și acoperite tot cu același fel de foi, apoi stropite timp de 5—6 zile, până ce încep să încolțească. Grăunțele sunt apoi uscate la soare, zdrobite și amestecate cu ardei pisat. Fâina astfel obținută este amestecată cu apă și su-

pusă fierberei în mai multe rânduri. După răcire i se adaugă fermentul — aluat provenit din preparatii anterioare și păstrat cu grijă. Timp de două zile lichidul este menținut la o temperatură de 20—25° pentru a-i înlesni fermentația, și astfel se obține o bere de porumb mult gustată de vechii Mexicani.

Ch. L.

Insemnări istorice și geografice

După călătoria sa în America și China, Sven Hedin, cunoscutul călător în ținuturile misterioase din Asia, s'a dus la Moscova. El a străbătut întreaga distanță din Mongolia la Werchendins și intenționează în crusul anului 1924 o nouă călătorie în Tibet.

După cum se comunică din Breslau, prin telegrafia fără fir s'a primit știri dela Corabia de expediție „Maud” pornită spre polul nord, a lui Amundsen. Ea se găsește în marea polară, între Alasca și Spitzberg. Din acele știri se află că acolo temperatura este între 30—40° minus Celsius, ceea ce corespunde ținutului. Cerul n'are nori, așa că măsurarea atmosferei este posibilă până la 3000 de metri.

* * *

Dr. Ernst Debes a murit în toamna aceasta la Lipsca, în vârstă de 84 de ani. După ce între 1850—60 lucrase în Institutul geografic Justus Perthes din Gotha

și la Carol Baedeker, se întovărăși în 1872, la Lipsca, cu H. Wagner pentru fondarea institutului și librăriei H. Wagner și E. Debes. Cea mai mare și mai prețioasă operă cartografică care a fost scoasă de institut o lucrare Debes însuși. El deveni cel mai cunoscut maestru cartograf din toată lumea. A fost neîntrecut în construcțiile matematice ale hărților și în tehnica desenurilor. Principala sa operă este: cele trei categorii de atlase de școală, numeroasele hărți murale, noul atlas, atlasul de mână, iar ultima-i lucrare este atlasul lunei (Mondatlas). Universitatea din Giessen îl proclamase doctor de onoare în 1908, iar Regele Saxoniei îl numise profesor. Debes era membru de onoare al Societății geografice din Lipsca și purtătorul medaliei Leibniz a Academiei de științe din Berlin.

* * *

În nordul republicii Argentinei, în regiunea muntoasă, la frontiera

chilo-argentiniană, s'a descoperit o mumie de mare interes. Se presupune a fi a unui șef incas. Ea se găsește într-o stare de conservare desăvârșită. Intacte sunt deosebit de curioase este faptul că toate organele vitale interne ale acestei mumii sunt petrificate. În excavațiunea unde a fost descoperită, s'a găsit o cantitate de obiecte foarte interesante, arătând o civilizație înaintată. Ele sunt: instrumente de aramă, ace de fer, străchini și oale de beut imitând formele diferitelor animale: pisici, câini, maimuțe, papagali, apoi butelii de argilă arsă, farfurii, etc. Odi-noară se găsea în astfel de morminte de șefi incas mari cantități de aur; astfel în 1576 un Spaniol a scos dintr'un mormânt al unui șef o cantitate de aur ce reprezintă o valoare de un milion de „douros“, adică mai mult de 5 milioane franci. De data aceasta nu s'a găsit însă nici un tezaur. Se presupune că el a fost luat deja de foarte multă vreme.

* * *

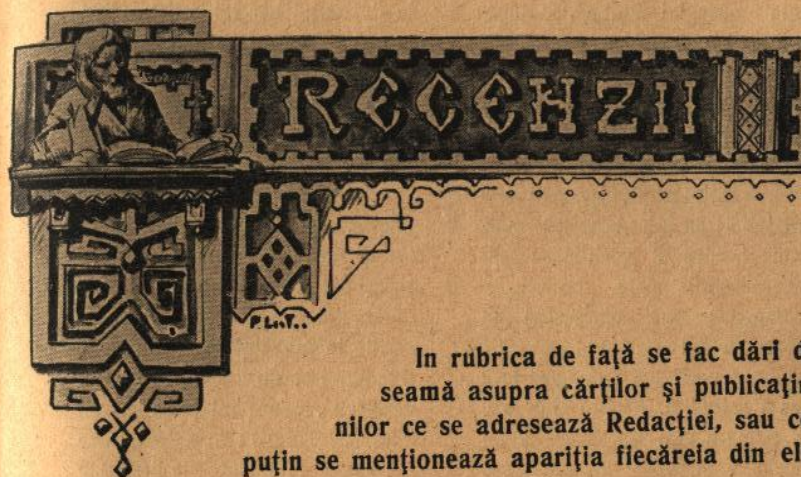
Săpăturile întreprinse în 1905

de guvernul spaniol pentru a descoperi urmele vechii cetăți iberice arse de Scipion Emilian cu 133 ani înainte de I. K., se urmează cu activitate și succes sub direcția unei comisii competente „Numancia“. S'a ajuns la concluzia că a existat acolo o cetate iberică datând din a doua jumătate a vârstei de fer, care se desvoltă, ajungând în secolul III înainte de Cristos cetatea cea mai puternică din Celtiberia.

* * *

Charles de Lesseps, asociat tatălui său la tăcerea canalului de Suez, a murit acum de curând în vârstă de 82 ani, salvând onoarea părintească prin tot ce a încercat să facă. Acuzația că a înșelat pe subscriitorii, și că ar fi încercat să corupă parlamentul, s'a dovedit a fost un șantaj. El moare lăsând, amintirea unei nefericiri demn și tăcut suportată, după ce a văzut-o terminată de alții, ceea ce înseamnă că n'a fost nici himeră nici irealizabilă, marea operă concepută și începută de Ferdinand de Lesseps.

T. G. B.

În rubrica de față se fac dări de seamă asupra cărților și publicațiilor ce se adresează Redacției, sau cel puțin se menționează apariția fiecăreia din ele.

La Catalogne et l'Arménie au temps de Jacques II (1291—1327) par *Marinesco* C. Paris, Gamber éditeur, 1923.

După V. A. Ureche, care a cunoscut întrucâtva Spania și tezaururile ei arhivistice, avem acum un tânăr profesor de istorie, d. C. Marinescu, care a avut buna inspirație să cerceteze arhivele menționatei țări în căutarea stabilirii legăturilor politice ale acestei puteri de mare importanță mai ales în vremea evului de mijloc și la începutul timpului modern.

D-sa a avut norocul să afle multe lucruri de un deosebit interes. Una din aceste descoperiri este și aceea care ni se prezintă în broșura aceasta. Relațiile între Armenia și Catalonia sunt foarte vechi. Sub Leon I în sec. XII și sub Leon II (1270) acești mesageri ai mării, Catalanii, căpătaseră privilegii care

se desvoltaseră până la stabilirea unor relațiuni așa de puternice, încât Iacob II de Catalonia trimise pe Catalanul Desportes spre a studia cum s'ar putea face o expediție cruciată contra Musulmanilor și la care trebuia să participe, alături de Armeni, și hanul mongol. În 1300 fu trimis „De Solivera“ către hanul Ghazan, oferindu-i-se în acelaș scop corăbii și soldați. Numai încercăturile din Francia împiedică această pornire a regelui, care-și reamintea veșnic că înaintașii săi cuceriseră țara dela Saracini, stăpânitorii locurilor sfinte. Mai mult; erau să se stabilească relațiuni matrimoniale: regele Ochine al Armeniei, cerea în căsătorie prin Frideric II, regele Siciliei, pe fiica lui Iacob al II-lea, care fusese însă promisă lui Frideric, duce de Austria. Ion, fiul regelui Iacob, ajuns arhiepiscop

de Toledo, cerea împreună cu Ramon d'Avinyo, cunoscând prietenia regesului său tată, să intervină pe lângă Ochine să li se dea moaștele sfintei Tecla, patroana catedralei din Taragona. Lucru fu dus la îndeplinire, așa că azi încă se pot vedea osemintele sfintei Tecla, patroana catedralei din Taragona ca mărturie trainică a vechilor relații între aceste popoare.

Este o pagină interesantă din istoria evului mediu acest mic studiu, documentat scris, care face cinste autorului. Asupra altor studii ce ne-a mai dat acest tânăr istoric, vom vorbi în numeroase viitoare.

T. G. B.

Antologia rumena, bucăți alese și adnotate din autori români, cu o introducere istorico-literară, de *Carlo Tagliavini*, Bologna, se tipărește la Heidelberg, 1923, de Julius Groos editorul, în colecția „Metoda Gaspey-Otto-Sauer. Lucrarea aceasta apare în același timp într-o ediție pentru Francezi și o alta pentru Germani; ediția de față este închinată Domnilor Ramiro Ortiz și Vasile Pârvan, profesori la București și promotori ai Uniunii culturale italo-română.

Introducerea, care cuprinde 70 de pagini, este un excelent compendiu de Istorie a literaturii noastre, ale cărei fiecare din cele trei părți: lit. veche, lit. nouă și lit. modernă, sunt însoțite de o bibliografie aproape completă a chestiunilor indicate sau atinse în acest rezumat, ceea ce face din el

un îndreptar ce va fi utilizat cu folos de oricare cercetător român în domeniul istoriei noastre literare. Iar ceea ce face superioritatea acestui ghid pentru străinul neorientat în materie, este senina obiectivitate cu care sunt privite curentele și scriitorii contemporani.

Antologia propriu zisă, de 300 pagini, cuprinde în prima parte bucăți de proză literară, proză critică și poezie din scriitorii moderni; partea doua ne dă câteceva din lucrările în proză și în versuri ale literaturii noastre moderne (școala ardeleană, epoca lui Eliad și cea a lui Alecsandri); în a treia ni se înfățișează fragmente din literatura română veche, iar cea de a patra e consacrată literaturii populare: basme, balade, doine, cântece, hore, colinde și bocete.

Cartea e frumos și foarte îngrijit tipărită.

Cuvine-se amicului nostru D-l Tagliavini mulțumirile noastre recunoscătoare pentru această dovadă de iubirea neamului și limbii noastre, cum și pentru opera de propagandă,—cu atât mai nobilă cu cât e gratuită, fiind formată din entuziasma dragoste pentru noi—, care e *Antologia rumena*.

La Réforme Agraire en Roumanie et les optants hongrois de Transylvanie devant la Société des Nations, Paris, Jouve & Cie éditeurs, 1924, este o dare de seamă complexă a discuțiilor urmate în lunile Martie—Aprilie 1923 în fața Societății Națiunilor, cu privire la reclamația pe care Guv. ungar o îndreptase Con-

siliului Societății și prin care pretindea că dispozițiunile legislative și administrative luate de guvernul român în conformitate cu Legea Agrară să fie considerate contrarii tratatelor existente. Un număr de acte, procese-verbale și expozeuri toate oficiale lămuresc cursul acestor discuții și negocieri, care s-au terminat prin recunoașterea dreptății punctului de vedere românesc. Astfel vedem cum la începutul acestor convorbiri, care porniseră spre o soluție amiabilă, reprezentantul autorizat cu depline puteri conferite de guvernul ungar, contele Czaki, cu un al doilea delegat, semnează un proces-verbal prin care recunoaște că exproprierile bunurilor optanților maghiari, făcute de Guv. român, sunt legal făcute în conformitate cu tratatele. La aceasta Guv. unguresc protestează, zicând că nu se recunoaște obligat de semnătura delegatului său oficial, semnătură dată „în împrejurări care nu erau deloc prietenoase a asigura matura chibzuire ce ar fi pretins extrema seriozitate a actului“. În urma discuțiilor reluate în ședința Consiliului Soc. Naț. din 23 April 1923, a convorbirilor de la 27 Mai, a ședinței de la 5 Iulie, când delegatul Ungariei, contele Apponyi a citit expozeul său, apoi a ședinței publice din 5 Iulie a Consiliului, la care delegatul României, ministrul nostru la Londra, d-l N. Titulescu, după lectura celui de al doilea expozeu al său, a discutat și apărut cu căldură și luminoasă inteligență punctul nos-

tru de vedere, așa că la urmă s'a votat în unanimitate rezoluțiunea propusă de d-l Hymans, care confirmă „recunoașterea tezei noastre, că anume declarațiunile făcute la Bruxelles au o valoare și nu sunt literă moartă. Această rezoluție sancționează acordul dela Bruxelles, și astfel toate chestiunile asupra cărora am ajuns la o înțelegere prin acest acord se găsesc rezolvate“.

Isbânda punctului de vedere românesc în această desbatere este și o isbândă a distinsului nostru ministru d-l Titulescu, un fiu al Craiovei. Din această pricină bucuria noastră e îndoită.

La Médecine au temps des Pharaons, de Profesorul de la Facultatea de medicină din Lyon și Cluj, d-l Jules Guiart, Paris, 1923, extras din „La Biologie Médicale“ Cartea e închinată amintirii întemeietorului egiptologiei medicale, Sir Armand Ruffer, cetățean englez de origină lioneză, mort în războiul cel mare pe Mediterana, torpilat de pirății germani. Autorul pornește în căutarea originelor medicinei la Egipteni, pentru că tot dela Egipt pare a fi pornit cea mai veche civilizație de care avem cunoștință până azi. Preoții lor ar fi fost cei dintâi medici, iar templele primele școli de Medicină, cu clinicele, spitalele și laboratoarele lor. Exvoto-urile așezate în templele lor mărturisesc această origină. Herodot, Strabon și Diodor din Sicilia vorbesc cu respect de medi-

cii egipteni, pe cari regii străini îi chemau la curțile lor. Isis era zeița Medicinii, reprezentată adesea alături de fiul său Harpocrate; Sekhet era zeița chirurgiei; fiul lui Ptah și al zeiței Sekhet era Imhetep, cel dintâi dintre divinitățile care presădau medicina. S'au păstrat multe manuscrise pe papirus, scrise cu caractere hieratice (o simplificare a hieroglifelor, dela care Favicienii au împrumutat elementele alfabetului lor și din care la rândul lui au ieșit alfabetele elin și roman) cuprinzând texte medicale, rețete, observațiuni felurite. Urmează o expunere amănunțită a cunoștințelor ce vechea medicină egipteană avea cu privire la fiecare din ramurile acestei științe, la diferitele boale, tratamente, operațiuni și igienă. Numeroase gravuri, perfect executate, înfățișează diferite inscripții, statui, gravuri, basoreliefuli, mumii, instrumente și scene reproducând fapte și lucruri cu privire la istoria medicinei.

Notes ethnologiques sur la Transylvanie, extrase din „Bulletin de la Société d'Anthropologie et de Biologie de Lyon“, de profesorul Dr. J. Guiart, este o broșură de informație cinstită în favoarea noastră, pe care autorul o scrie fiindcă o consideră „necesară de a distruge o legendă împrăștiată cu îndemănare de dușmanii României“, adică aceea că Românii ar fi o minoritate etnică în Ardeal, față de Unguri și Sași. „Nu numai că Transilvania e românească, dar ea e însăși leagă-

nul neamului românesc“. Se ocupă apoi în special de naționalitățile din România, cercetând rând pe rând din punctul de vedere antropologic pe Români (în majoritate brachycefali adriatici sau dinarici cu aporturi străine de origine dolicocefală analogă rasei mediteraneene), pe Secuii coloniști, descendenți ai Hunilor, pe Maghiari, amestec de triburi de rasa hunică și turcă, pe Sași, coloni germanici aduși de pe Rin și mai ales din Frisa prin sec. XII, pe Sârbii din Banatul ciopârțit, pe Rutenii din nordul Maramureșului, pe Ovrei, cei mai mulți năpădiți de curând din Galiția, pe Țigani, pe Armeni și pe Francezii veniți pe la 1728 în câteva sate din Banat, dar cari s'au amestecat cu Sași și Români.

În total „populația Transilvaniei este mai ales brachycefală și brună, constituind un bloc omogen, din care au ieșit Românii din vechiul Regat“.

La Monografia del Prof. Matteo Della Corte su la Groma, de P. E. Bilotti, Salerno, 1923. Printre obiectele desgroate de sub lava și cenușa dezastrului din an. 79 a. Cr. s'a putut de curând strânge și reconstrui instrumentul de fer și lemn numit „Groma“ și care servea la măsurătoarea pământului, pe care îl cunoșteam numai din descrieri sumare ale cutărui scriitor latin Valerius Inspector al săpăturilor dela Pompei, d-l Della Corte, a reconstruit acest instrument de arpentagiu, pe care l'a descris într-o

monografie publicată în actele Academiei naționale „dei Lincei“. Broșura d-lui Bilotti este un rezumat al lucrării d-lui Della Corte. Fotografiiile și desenele explicative ce însoțesc această lucrare, lămuresc pe cititor despre forma și întrebuințarea acestui „instrumentum mensurum“. Cum acest instrument e unic, se vede importanța lui în patrimoniul arheologiei italiene.

Menirea etnografiei în România, cuvântare ținută la „Soc. Etnografică Română“ din Cluj, la 24 Ian. 1924, de D-l Prof. G. Valsan.—Dintre științele care se ocupă de făptura unei țări și a neamurilor ce o locuiesc (Geografia, Etnografia, Istoria și Filologia), Etnografia e știința care cercetează *ființa neamurilor* în înfățișarea lor fizică și în însușirile lor sufletești. Ca cuprins și ca metodă ea are o mai mare apropiere de Geografie de cât de celelalte științe; folklorul și istoria ne prezentând decât o latură a vastului suflet popular, materialul folkloristic servind spre a evidenția doar simțul frumosului la un popor. Prin aceasta etnografia cuprinde oarecum în sfera ei Folklorul ca și Arta Populară. Etnograful trebuie să caute caracteristicile vieții și sufletului popular, de orice natură ar fi ele.

Să nu ne mărginim deci a studia, cum am făcut până acum, numai o parte din materialul etnografic, și anume producțiunile folkloristice în proză și versuri și cele câteva elemente de artă populară ca cusături, alesături, chi-

limuri, creștături, și strachini, ci să fixăm ceea ce a mai rămas din casă, port, ocupații, obiceiuri, superstiții și particularități ce înfățișează mentalitatea poporului românesc de pretutindeni. Aspectul etnografic privit din aceste variate puncte de vedere are o deosebită importanță, întru cât noi ne aflăm așezați într-o regiune de foarte veche civilizație, în mijlocul popoarelor sudesteuropene, dela Maloruși până la Greci.

Contribuții la o biografie a lui N. Bălcescu, de D-l P. P. Panaitescu, e o monografie bogat informată și care aduce și câteva date și note noi, din material inedit uneori, cu privire la viața acestui scriitor. De la început chiar, un portret sufleteș bine schițat al lui Bălcescu: „luptător pentru ideie, pentru ideia rece în logica ei și sigură de sine. Era un raționalist entusiast“, „un erou, un om al jertfei pentru credințele lui naționaliste și democratice Acest tânăr cu ochii adânci, cu figura palidă încadrată în barbă, avea de fapt foarte puțină poezie sufletească . . . el este eloquent, dar nu înduioșat. Căci era, lucru rar pentru entuziaști, un spirit practic cu o rară limpezime de vederi. Era un om cu hotărârea dâră, care cu lege pe drumul său tot ce-l poate sluji, dar sufletul lui nu și-l dă decât icoanei ce-l călăuzește“.

Nu ne e cu putință, cum am dori, să facem o recenzie completă a acestei lucrări căci ne-ar lua prea mult spațiu, dat fiind impor-

tanța ei. Ne mărginim s'o recomandăm călduros tutulor cercetătorilor în materie de critică istorică și oricărui iubitor de literatură.

Scrisoriile lui Kelēmen Mikes (1738—40); Pe Dunăre și prin Dobrogea (în 1865), publicate de *Const. I. Karadja* 1924, Constanța, dau câteva însemnări interesante pentru fisionomia țării noastre de odinioară. Cele d'întâi sunt ale unui pribeag ungur, date din Cernavoda, București și Iași; cele din urmă sunt ale Doamnei Audouard, care a scris o carte: *L'Orient et ses peuplades*, și care dela Budapesta a călătorit cu vaporul până la Constantinopole, oprindu-se și în Cernavoda, Megidia și Constanța.

Vlahii și Morlacii, studiu din Istoria românismului balcanic, de *Silviu Dragomir*, profesor universitar, se publică de către Institutul de Istorie universală al Universității din Cluj, 1924. Este cel mai complet și documentat studiu ce s'a scris până azi asupra acestui fragment din trupul nostru, așezați la nordvestul peninsulei balcanice, cari până pela a doua jumătate a veacului al XVI-lea vorbeau încă într'un dialect românesc, și cari azi s'au mistuit în neamurile înconjurătoare care i-au copleșit cu numărul. Acești frați pierduți locuiau împrăștiați pe toată coasta Adriaticei prin Istria, Dalmația, întinzându-se și mai în adâncul peninsulei, prin Bosnia, Herțegovina, Muntenegru, Croația și Serbia.

Autorul cercetează rând pe rând

pe Vlahii din împrejurimile Raguzei, pe cei din Bosnia și Herțegovina (sec. XIII, XIV și XV), pe cei din Croația și Veglia, cari pe litoral și în insule se vor fi răspândit mai târziu în sec. XV doar. Se ocupă de Morlacii din Dalmația, cari apar prin sec. XIV pe coasta dalmatină sub denumirea de Morovlach, Morloc sau Murlac mai degrabă decât Vlah; un număr din aceștia s'au așezat chiar pe teritoriul venețian. Trece apoi la Vlahii și Morlacii din Istria, cari încep a se numi și Cici de prin sec. XVI. Se studiază după aceea viața, organizația și împrăștierea acestor frați ruși din trunchiul românismului balcanic și din cari nu au mai rămas decât câteva mile prin 5—6 sate și cătune din Valdarsa și de sub Monte Maggiore, nu departe de Fiume, dar cari au jucat și ei un rol în viața istorică a evului mediu.

Un capitol de deosebită importanță este cel care tratează despre Problema originii Vlahilor și Morlacilor, unde se vede ce muncă și erudiție cuprinde acest studiu de 120 de pagini

Considerațiunile finale sunt următoarele: Patria străromână e vechea Moesia superioară, cu Dardania și ambele Dacii transdanubiene adică teritoriul dintre Drina și Bulgaria de azi, cu ramificații pe cursul de jos al Dunării și spre vechea Serdica (Sofia). Una din notele caracteristice ale vieții Românilor din peninsula balcanică e organizația lor militară. Intre sec IX și XI elementul românesc

s'a întins din valea Drinei spre Bosnia, spre litoralul dalmatin. Din Vlahii din Bosnia și Croația s'au desprins apoi cei din Istria și din insula Veglia.

Fragmente din Cronica sârbească a lui George Brancovici, tipărește D-l *Silviu Dragomir* (extras din Anuarul Instit. de Istorie Națională pe 1923), București „Cartea Românească” 1924. Sunt extrase, publicate în textul original și în traducere, din monografia D-lui Iovan Radovici (Belgrad, 1911), și anume cele privitoare la viața Mitropolitului Sava Brancovici, un vrednic arhieru al bisericii române din Ardeal. Cu tipărirea acestor fragmente s'au îmbogățit cu unul prețios izvoarele istoriografiei românești ardelen.

Raportul Comisiunii Monumentelor Istorice p. Transilvania cu privire la lucrările din al doilea an de funcționare (1922-23), întocmit de *C. Daicoviciu*, secretarul comisiunii, și cu două rapoarte tehnice de *Rud. Wagner*, arhitectul comisiunii. Cluj 1924.—Comisiunea a ținut în acest timp 12 ședințe, în care s'au tratat și rezolvat chestiuni ca; Inventarierea monumentelor și obiectelor istorice și artistice, păstrarea lor, lucrările de întreținere și restaurare necesare, executări de săpături și cercetări arheologice.—Cele două rapoarte ale D-lui arhitect Wagner privesc; 1) Ruinele Bisericii din Rodna-veche, din care au rămas resturi informe,

și 2): Cercetări asupra crăpăturilor din zidul Bisericii mănăstirii Prislopului din Silvașul de sus. Ambele rapoarte sunt însoțite de planuri și desene lămuritoare.

Dare de seamă a „Cercului Științific craiovean”, tipărită prin îngrijirea secretarului cercului, D-l Prof. Marin Demetrescu, Craiova, Ramuri, 1924, cuprinde câteva considerațiuni ale secretarului asupra rostului acestei societăți culturale, care năzuiește la răspândirea unei culturi temeinice și la înființarea unui muzeu științific. Urmează o cuvântare a D-lui prof. Ionescu-Bujor, ținută cu prilejul inaugurării Muzeului Științific craiovean, apoi raportul secretarului și al casierului cercului. La urmă statutele.

Poezii alese, de *Elena Farago*, publică Casa Școalelor în colecțiunea „Autori Moderni Români”: un volumaș de 80 pagini, cu portretul și un autograf al poetei, cum și o biografie searbădă de câteva rânduri, în care scriitoarea este caracterizată tot atât de searbăd: „activă și entusiastă pentru cultura românească”. Și atâta tot.

În ce privește alegerea poeziilor din cârticica de față, după ce ai cercetat-o rămâi cu o nedumerire, și-ți vine să întrebi dacă cel care are sarcina de a „alege” poeziile ce sunt de extras în această ediție a citit în întregime opera poetică a Doamnei Farago, sau — dacă a citit-o — a voit cu dinadinsul să înfățișeze incomplet fisionomia talentului autoarei; afară numai dacă nu este vorba decât de un

simplicu caz de incomprehenșiune iterară.

Căci nu se poate pricepe cum — când e vorba de un scriitor care a fost într-o continuă evoluție progresivă și care a dat în ultimul său volum o poezie grea de cugetare și de o sensibilitate în adâncime pe care n-o egalează decât sinceritatea inspirației — din 38 de poezii câte sunt toate, 25 sunt scoase din volumul de debut „Versuri” din 1906, al primei tinereți a poetei, 5 din „Șoapte din Umbră” 1907, 2 din „Taina vechilor răspântii” 1913, iar din cartea de plină maturitate a talentului D-nei Farago, din „Șoaptele amurgului” 1920, abia șase. De altfel nici alegerea bucăților din aceste volume nu e totdeauna fericită, căci s-au cules și versuri ce nu sunt din cele mai frumoase, după cum s-au omis foarte multe din poeziile într-adevăr reprezentative ale stadiului întregirii de azi a acestei originale individualități poetice.

Hotărât: din lectura acestor „poezii alese” cititorul nu-și poate face o idee exactă de ce este azi poeta Elena Farago, după cum ar fi greșit dacă și-ar însuși punctul de vedere al D-lui Lovinescu (vol. IX, Critice) care, așezând-o între poeții simbolisti Minulescu și Bacovia, reduce poezia acestei scriitoare la „o singură emoție: emoția erotică” „lipsită de sensualitate”.

Dar cine va fi făcând oare selecționarea bucăților din această colecțiune? Și va mulțumind ea doară pe criticul ce este D-l Mihail Dragomirescu de la „Casa Școalelor”?

Prozatorii Spanioli contemporani, de Prof. Al. Popescu-Telega, este o valoroasă contribuție la cunoașterea acestei literaturi, pe care autorul și-a luat sarcina să o facă cunoscută prin traduceri din lucrări de seamă a unor scriitori moderni mai puțin sau aproape de loc cunoscuți până acum la noi. După romantismul care întârzie în Spania până spre sfârșitul sec. XIX, un curent nou, „modernist”, cu o notă realistă pronunțată, isbutește a se forma. În jurul lui Unamuno „cu veșnicu-i paradox, cu eternele-i antinomii” se strâng luptătorii pentru un nou drapel, cari vor eliberarea de sub disciplinele și tiparele vechi și dreptul de a lărgi orizontul literaturii lor conservatoare, păstrând totuși prin firea lor ceva din romantismul spaniol. După Unamuno cel proteic, D-l Telega ne înfățișează pe fecundul Baroja, rapsozul vieții de boem și de vagonzi, pe Benavente, dramaturgul sceptic, de tendință satirică, necruțător al ipocriziilor și tuturilor slăbiciunilor omeniești, pe ironistul Palacio-Valdes, naturalistul umorist, care își îndulcește culorile paletii spre a zugrăvi pe femeie, îndrumându-se înspre o ideologie spiritualistă, pe Blasco Ibanez, reflex al naturalismului zolist francez, discutat în Spania, dar tradus și admirat mai mult aiurea decât în patria lui, pe B. Morales San-Martin, antropomorfist și regionalist valențan, fără declamatoriu și găteala bătătoare la ochi a lui Ibanez — celălalt valențan —, pe Ricardo Leon, puțin influențat de

simbolismul francez, dar care continuă tradiția bunului roman spaniol, împrumutând câte ceva dela fiecare școală literară, însă fără a se robi niciuneia, — amestec de clasic și romantic și modern, conservând tot ce e tipic spaniol.

Acum se oprește cercetarea D-lui Telega. D-sa nefăgăduiește un al doilea volum, în care se va ocupa de scriitorii grupați în jurul lui R. del Valle-Inclan.

Urmează apoi traduceri, pagini alese cu gust și pricepere, și pe care D-l Telega le-a tălmăcit pe românește cum nu se poate mai bine și mai frumos.

Cartea e destul de îngrijit tipărită în editura „Cultura Națională”.

Fillmon Hâncu, nuvele și schițe, de Ion Dongorozi, „Cartea Românească” București, 1924

La un interval destul de scurt după tipărirea celui d'întâi al său volum, D-l Dongorozi adună de prin revistele unde le-a publicat 11 nuvele și schițe, — mai degrabă numai simplu „schițe”, pentru că niciuna din acțiunile înfățișate în aceste pagini nu are amploarea unei adevărate nuvele. Personalitatea artistică a D-lui Dongorozi se arată unitară în cuprinsul acestor povestiri or însăilări de fapte și momente sufletești, și în continuarea a celeia indicată în „Cum s'o despărțit Tanti Veronica”, dar într'un vizibil progres. Căci ceea ce constituia pentru mine o scădere — deși, poate, nu era una — în primele povestiri ale sale, anume: o brutalitate de concepție și de expresiune în prea multe din

subiectele tratate de D-sa, cum și abuzul de moldovenisme, — acestea nu se mai află de cât relativ în mică măsură în cartea de față. Dacă o seamă de pagini (Scrișori, mai ales) se învârtesc în jurul veșnicului cântec al dragostei și al adulterului, în chiar temele acestea banale autorul isbutește mai totdeauna a ne interesa, căci scriitorul are însemnate însușiri de psiholog; isbucnirile vijelioase ale patimei — foc mornit, sau învolburare de vulcan or simplu capriciu — din scrisorile sale, din în-tren, și mai cu seamă din violenta Suflet ușurat, mișcă și sguđuile puternic câteodată. Sub chiar brutalitatea care rănește simțul nostru etic, nu te poți opri de a recunoaște o forță care poruncește admirația pentru acest talent nedisciplinat, sălbatec de păgân imn al patimii fără frâu nici lege. Dar alături de nota aceasta aflăm duioase povestiri de oameni necăjiți, de suflete îndurerate, umile sau resemnate, și care uneori sfârșesc dramatic, câteodată simplu comic — căci nu e atât de mare cât s'ar părea distanța de la tragic la ridicul — cum e bunăoară în Fillmon Hâncu, Impăcare, în toiu de iarnă, Din alte vremuri și Lică stins. Un dramatism intens, de o forță concentrată este mica schiță: Agonie, în care însă păcat că momentele acțiunii nu sunt bine indicate în succesiunea lor. Nu lipsesc din acest volum nici pagini descriptive a înfățișării cutărui târg moldovean, ca în într'un an la iarmaroc, cum și mici expresive portrete de caracter, bine schițate, în trăsături sumare dar evocative.

În definitiv: un progres în arta D-lui Dongorozi, și un succes remarcabil pentru autor.

C. D. F.

Cronica Revistelor

L'Europa Orientale, IV, 3 și 4, Roma, cuprinde următoarele articole: *Poezia bulgară în epoca luptelor pentru independență*, de A. Croma; *Organizarea Bisericii rusești în străinătate în anii 1920—23*, de S. Troitsky; *Condițiunile economice ale Poloniei sub stăpânirea străină*, de St. Kempner; *Polonia în vremea războiului mondial*, de I. Kosmowska; *Aleksa Santici* (poet sârb mort anul acesta la Mostar) de P. Kasandrici; *Cântecile populare letone*, de E. Hediger; apoi numeroase informațiuni de natură politică, culturală, economică, și bibliografia cărților cu privire la Rusia. La sfârșitul numărului din urmă, necrologul „marelui albanez” Anselmo Lorecchio, italian luptător pentru cauza Albaniei și apropierea italo-albană, fostul președinte al „Societății naționale albaneze” și directorul revistei „Națiunea albaneză”.

Il Concilio, II, 2-3 Foligno, se deschide cu un întriripat *Cântec al mării*, de G. Titta Rosa; *Biblia și Arta Romantică* al lui Salvatore Minocchi, prezintă ideea originală că Biblia e un tip de artă opus celei clasice, că e artă așa numită romantică, și conchide că cele două forme de artă pomenite, ambele forme esențiale ale spiritului uman, Omer și Biblia, arta pentru frumos și arta pentru bunătate, sunt deopotrivă necesare progresului societății.—

Paolo Serini studiază în *Pascal și Vauvenargue* influența pe care cel d'întâi a avut-o asupra formării spirituale a celui de al doilea; dacă însă Pascal adoptă un ideal de ascetism rigid, Vauvenargue — și în aceasta consistă originalitatea și adevărul lui merit — încearcă să reabiliteze natura umană atât de aspru condamnată de La Rochefoucauld și de Pascal.—Restul: literatură, cronică și note variate.—Cuvinte călduroase de meritat elogiu aduce la urmă Redacția pe mormântul încă proaspăt al amicului nostru, devotat propagandist pentru cauza noastră din pasiunea pentru adevăr și dreptate și nu din interes, — Dr. Michele Angelo Silvestri, secretar general al „Institutului Universitar” al „Fundațiunei Leonardo pentru cultura italiană”, director al gazetei „Romania” ce a apărut la Roma vreme de doi ani aducând imense servicii bunelor raporturi ce începeau a se întări între noi și Italieni, și pe care inteligente „economii” ale celor cari exploatează o țară întreagă pentru interesele alor lor a desființat-o

Unione Storia ed Arte pentru educațiunea și cultura poporului, XVII, 99, Roma, publică lista conferințelor, a vizitării muzeelor, monumentelor istorice și artistice din Roma și împrejurimi, și a excursiunilor proiectate pentru lunile Mai și Iunie, cum și a unei călă-

torii în Sardinia. — O pagină se dedică marelui tragediene Eleonora Duse, născută în 1859 la Vigevano și moartă la 21 April cor. la Pittsburg în America. — D-l Romolo Artioli înfățișează un tablou de distribuțiune cronologică, cu caracterele lor speciale, ale diverselor chipuri de a construi zidurile în vechime pe pământul Italiei. Astfel D-sa dă următoarea clasificare: 1) Zidurile ciclopeene, 2) zidurile pelasgice, 3) zidurile etrusce, 4) zidurile romane (epoca regilor și republicei), și așa mai departe până la cele sarasine din evul mediu. În același fel se dau caracteristicile podelelor (pământ bătut, piatră or pământ ars, cărămidă) din diferitele timpuri, tot cronologic.

Revista de Segunda Enseñanza, II, 10 Madrid, apare sub direcția profesorului J. Rogerio Sánchez, cu un format mai mare și tiparul frumos. Ca o publicație pur didactică a învățământului secundar, se ocupă de chestiuni de specialitate. Publică un proiect de plan al învățământului secundar, care e, ca și la noi și aiurea, în curs de prefacere. Potrivit acestui proiect, liceul lor va avea 7 clase, cu patru ani comuni, și trei de specialitate, adică o secție literară și alta științifică, cu examene de sfârșit de an, iar la urmă un examen de bacalaureat după specialitate. — Un articol se ocupă de al Cincelea congres profesoral internațional, care a avut loc în August 1923 la Praga, și unde nici guvernul, nici ministe-

rul nostru nu au fost reprezentați „pentru a economisi 10.000 lei”, când deunăzi s'au găsit sute de mii de lei spre a trimite zeci de inși la Paris la un concurs de . . . fotbal, unde ne-am făcut de ocară! Și e probabil că se va întâmpla tot așa și cu congresul profesorilor dela Varșovia, din anul acesta, unde vom străluci tot prin absență!

Bulletin International de l'enseignement secondaire public, 9, condus de prof. Jean Clavière, din Malo-les-Bains, e dedicat pregătirii congresului viitor (27—30 August 1924) din Varșovia. Se publică ordinea de zi a congresului a cărei principală chestiune este: *Coordonarea celor trei grade de învățământ* din punctul de vedere al elevilor și al profesorilor, apoi *Regimul pensiilor* profesorilor din diferitele state.— Alte articole se ocupă de *Reforma învățământului secundar al jeteilor în Franța*, de *Reforma învățământului în Cecoslovacia* și de *Congresul internațional de Educație Nouă* dela Montreux (2—15 Aug. 1923).

Bulletin de la Soc. Gén. d'Educ. et d'Enseign., LV, 4, Paris, cu o pronunțată nuanță catolică, discută subiecte ce preocupă învățământul. Găsim aci și numele unui român, al Prințului Vladimir Ghika, doctor în teologie, care publică conferința sa cu titlul: *Locul și rolul Ioanei de Arc între noi și Cer*.

L'Art à l'Ecole, XVI, 87, Paris, face o dare de seamă a Adunării

SCRISUL ROMÂNESC

INSTITUT DE EDITURĂ ȘI ARTE GRAFICE
SOCIETATE ANONIMĂ / CRAIOVA

EDITURA / TIPOGRAFIE / LITO-
GRAFIE / NOTE MUZICALE
LEGATORIE / CARTONAGE

ANUL III No. 14. Iulie - August

ARHIVELE - A-OLTEHIEI.

APARE LA DOXĂ LXMI.

- SUB DIRECTIONEA D-LOR:

D-CH. LĂGIER și PROF. ED. CORTONESC

IN NUMARUL DE FAȚĂ
ARTICOLE SEMNATE DE:

A. OPRESCU
C. J. KARADJA
R. S. MOLIN
G. M. DEMETRESCU
C. RĂD.-MOTRU

COMUNICĂRI DE:

T. G. BULAT
C. N. MATEESCU
D. D. STOENESCU
N. PLOPȘOR
R. I. CĂLINESCU
ST. BOSIE

OLTENIA PREISTORICA
DOCUMENTE
OLTENIA CULTURALA
CRONICA ȘTIINȚIFICA
ECENZII

OLTEFAVĂ. PINXIT

„SCRISUL ROMÂNESC” S.R. CRAIOVA

ARHIVELE OLTENIEI

PUBLICAȚIE BIMESTRIALĂ

Sub direcțiunea D-lor Dr. CH. LAUGIER și Prof. C. D. FORTUNESCU

CU COLABORAREA DOMNILOR

AL. BĂRCĂCILĂ T. G. BULAT ILIE CONSTANT.

Profesor, T-Severin

Profesor, R.-Vâlcea

Profesor, Caracal

N. G. DINULESCU C. GEROTĂ N. PLOPȘOR

Profesor, Craiova

Profesor, Calafat

Profesor, Pienița

SUMARUL No. 14.

Din Toponimia Olteniei Anton Oprescu
Câteva însemnări cu privire la Dialectul din Banat R. S. Molin
Oltenia după Memoriile Gen. von Bauer (urmare) . . . Const. J. Karadja
Craiova în veacul trecut (sfârșit) G. Mil. Demetrescu
Figuri Oltene: C. Rădulescu-Motru în autobiografie.

Acte și documente: *Acte oltene din sec. XVII, XVIII, XIX referitoare la vii*, comunicate de T. G. Bulat.—*Acte și scrisori din trecut*, comunicate de C. N. Mateescu.

Note și comunicări: *O corespondență dela Craiova, din 1846*, comunicată de T. G. Bulat. — *Un istoric al Orașului*, comunicat de D. D. Stoenescu — *Insemnări mărunte*, de N. Plopșor. — *Din însemnările unui naturalist*, de R. I. Călinescu.—*Apelul Arhivelor Statului*.—*O rectificare istorică*, de St. Bosie. — *Rectificare*, de C. K.

Oltenia culturală: *Mișcarea culturală în Craiova*, de Fortunato.

Cronica științifică: *Incerări de imunizare în contra tuberculozei*.—*Teorii nouă asupra Cancerului*. — *Sclipirea stelelor*, de Ch. L.

Recenzii: Dr. P. Cazacu, *Moldova dintre Prut și Nistru între 1812 și 1918*, recenzie de Ch. L. — *Unamuno*, de Al. P. Telega. — *Drumuri și cetăți Romane în Banat*, de Tr. Simu. — *Bănatu-i fruncea*, de Dr. Gh. Gârdea. — *Pictorul T. Aman*, de G. Oprescu. — *Anton Bacalbașa* de B. Lăzăreanu.—*Opiniile unui singuratic*, de Gr. Tăușan.—*Țărănismul: un suflet și o politică*, de C. R. Motru. — *Amintiri dintr'un castel la Nistru*, de Simeon Reli, recenzate de C. D. Fort.

Revista Revistelor, de C. D. F.

Pentru recenzii, schimb de reviste și ori-ce privește partea redacțională să se adreseze d-lui Prof. C. D. Fortunescu, Str. Jules Michelet No 2.

15928

Redacția și Administrația la aceeași adresă.

Anul III, No. 14.

Iulie—August 1924.

ARHIVELE OLTENIEI

SUB DIRECȚIUNEA D-lor

DR. CH. LAUGIER și PROF. C. D. FORTUNESCU

Sprizinitorii Arhivelor Olteniei pe anul 1924

D-nu EMIL MARIAN, Craiova	2000 lei
Epitropia Bisericei MADONA DUDU	3000 lei
D-nu J. BELIGRĂDEANU, București	1000 lei
D-nu IULIAN VRĂBIESCU, Craiova	500 lei
Banca Generală a Țării Românești	500 lei
D-nu Inginer I. Gigurtu, București	1000 lei
Societatea minieră „Mica“ București	2000 lei
D-nu Mitu Andreescu, Craiova	2000 lei
Principele BARBU STIRBEY, București	1000 lei
D-nu N. COCULESCU, prof. univ.	500 lei
D-na ECAT. CARAGEA, București	500 lei
B-nu MIȘU SĂULESCU, București	1000 lei
BANCA NAȚIONALĂ, București	10000 lei
D-nu C. V. Obedeanu, București	500 lei
D-nu Ernest V. Obedeanu, București	500 lei
Cerc. Militar-Civil „Princ. Carol“ Timișoara	2500 lei
D-nu Dr. I. TRAILESCU, T-Severin	500 lei
CLUBUL UNIREA, T-Severin	500 lei
BANCA COMERTULUI, Craiova	2000 lei
Minist. Culte și Arte	5000 lei

Către Abonați.

Adresându-vă acest al 4-lea număr al „Arhivelor Olteniei“—din 6, câte apar pe an—, Administrația revistei face din nou un stăruitor apel către toți cititorii, rugându-i să-și achite abonamentul (200 lei) pe anul în curs 1924.

Pe de altă parte, cum avem și o seamă de abonați cari, cu toate repetatele noastre solicitări prin circulări și scrisori personale, nu au plătit nici pe anul trecut 1923, ba unii nici chiar pe 1922,—anunțăm că, suntem nevoiți a înființa în intențiunea D-lor lor, de cu numărul următor pe lângă Tabloul de onoare al sprijinitorilor publicațiunei oltene, și o *Tablă neagră*. În această din urmă rubrică vom fixa numele celor cari nu-și fac niciun scrupul din a reține revista, apoi a-i refuza, cu sau fără pretext, plata cinstită cuvenită a abonamentului.

A. O.

Din Toponimia Olteniei

În primăvara anului 1920, D-l Profesor Murgoci a luat inițiativa de a ține la Institutul geologic cursuri de agrogeologie, la care a invitat pe agronomii de la diferite instituții agricole și în special pe cei de la Casa Centrală a Cooperăției și Improprrietării. Au asistat și câțiva silvicultori. A asistat și subsemnatul—care nu este nici agronom, nici silvicultor și în 1920 nu era nici măcar slujbaş la vre-o instituție cu caracter agricol: a asistat din dorința de a asculta pe D-nii Murgoci și Protopopescu.

Multe am aflat în timp de trei luni cât au ținut cursurile. D-l Murgoci mi-a vorbit odată despre unele probleme care-l preocupau. Între acestea era și aceea a invaziei pădurilor în stepă și a stepelor în pădure. Domnia-Sa mă îndemna atunci să mă ocup și eu de aceasta. Cum însă, cunoștințele mele despre geologie sunt așa de neînsemnate, în cât nu-mi îngăduiesc să adăncesc astfel de probleme, i-am făgăduit că voi cerceta hărțile vechi și pe cele mai noi ale pădurilor din vechiul regat, colecțiunile de documente, hotărnicile și toponimia țării, spre a aduna cât mai mult material cu privire la existența și întinderea pădurilor. Imprejurările mi-au fost protivnice, așa că nu m'am putut ține de cuvânt, n'am strâns materialul dorit. Totuși ceva însemnări tot am făcut. În cele ce urmează dau o listă de cuvintele care ar trebui urmărite în toponimie. M'am mărginit numai la regiunea Olteniei. Dacă D-l Murgoci va găsi în acestea ceva care să-l intereseze, aș fi bucurat.

După cum se va vedea nu m'a preocupat etimologia cuvintelor, ci numai însemnarea lor în graiul românesc.

* * *

1. Nu sunt tocmai numeroase numirile de localități care s'au format de la cuvântul **pădure**.

Un trup de pădure numit **Păduricea**, în comuna Miloștea-Vâlcea: un sat situat pe coasta dealului Zăcătoarea, în comuna Frâncești-Vâlcea, numit **Pădurețu**; o gârlă în comuna Băilești-Dolj cu numele **Pădureanu**. Cam atât găsim în Dicționarele geografice.

Nu mă opresc la însemnarea cuvântului **Pădurețu**; dar sunt convins că noi trecem cu prea multă ușurință cu vederea unele fapte. Între care și pe acesta: există în această țară două populațiuni, așa de deosebite în toate manifestările lor: popor pădureț (expresiunea este a lui Jipeșcu, „Suferințele țărănimii“ București, 1888) și popor de câmpie, de stepă.

Pădurean înseamnă locuitor al ținutului de pădure (de unde numele de familie **Pădureanu**).

Pădureni se numesc și locuitorii români așezați între Hațeg și Lugoș, a căror situație socială era mult mai prejos decât a altor locuitori. Graiul lor a fost studiat de filologii noștri și de unii străini.

Studiind întinderea pădurilor în Oltenia, să nu se mărginească cineva numai la numiri ca cele de mai sus, ci să urmărească și unele ca acestea: **Seaca de pădure**, comună în jud. Dolj—dar și pădure cu o întindere de 2000 ha. în coprișul acelei comune; **Sălcuța de pădure**—numită astfel spre a se deosebi de Sălcuța de câmp. Numiri ca acestea indică oarecum și limitele pădurii.

* * *

2. Se știe că, **codru** înseamnă mare pădure deasă, formată din copaci bătrâni.

Un loc izolat în comuna Bălcești-Vâlcea se numește **Codru-Oltețu**, iar o curea de moșie în comuna Măceșu de jos-Dolj se numește Codru.

Locuitorul ținutului cu codri s'a numit **codrean** (de unde numele de familie **Codreanu**).

Dela codru s'a format și un adjectiv: **codresc**, care a existat, de pildă în: „a ucis un cerb codresc“, Alexandri, Poezii III, 139. De la acest adjectiv numele de familie Codrescu.

În comuna Turcești, este un deal numit **Codrești** și o mahală cu același nume.

Codrii cărunți, care înseamnă tot atât cât codrii bătrâni, adăposteau mulți oameni fugiți din pricina unei administrațiuni vitrege, străine, și din pricina birurilor fără număr. Ei deveneau „hoți de codru“—(prin felul de a se purta, prin felul de a fura

se deosebiau de „hojii de drumul mare“) — și în literatura noastră poporană sunt simpatici. „A apuca calea codrului“ înseamnă: a se apuca de haiducie; e și aceasta o expresiune des întrebuințată în poezia poporană.

În com. Runcu-Gorj e un deal cu numele **Codrișoru**.

* * *

3. **Dumbrava** este pădure de stejar. O pădure de gorun, în întindere de 750 ha., în comuna Pestișani, județul Gorj; un trup din pădurea Racoviței-Vâlcea și un loc izolat în Mădulari-Vâlcea se numesc **Dumbrava**.

Din pricina multelor, frumoaselor și întinselor păduri seculare, care mai existau încă pe la 1890, s'au numit **Dumbrava de Sus** și **Dumbrava de Jos**, două plăși ale județului Dolj.

O plasă a județului Mehedinți încă s'a numit **Dumbrava**.

O dumbravă mică în comuna Folești-Vâlcea a dat naștere numelui geografic **Dumbrăvița**.

Din pricina frumoaselor sale dumbrăvi s'a numit **Dumbrăvița** un deal în comuna Bunești-Vâlcea.

Tot **Dumbrăvița** se numește un sat în comuna Husnicioara-Mehedinți și un loc în comuna Motoci-Dolj.

Numele de familie **Dumbrăveanu** este destul de cunoscut.

Dumbrăveanca este un nume întrebuințat în regnul animal; s'a dat unei ciori.

Dumbrăvești este un sat în comuna Folești-Vâlcea; numele de familie **Dumbrăvescu** este însă mai puțin întrebuințat ca **Dumbrăveanu**.

* * *

4. **Crâng** este o pădurice, tufăriș.

În comuna Horezu este un trup de pădure cu numele **Crângu**; în comuna Vânu Mare-Mehedinți se află o pădure cu numele **Crângu** și tot în aceeași comună o mahala se numește **Crângueștii**.

În comuna Verbița-Dolj, o moșie poartă numele de **Crângu**, ceea ce dovedește că a existat acolo un crâng, care a fost transformat apoi în pământ pentru cultură.

Lexicele dau numai diminutivul **Crânguleț**. Toponimia ne-a păstrat și drăguțul nume **Crângaș**.

* * *

5. Desiș de pădure, de codru, se numește **bunget**.

În comuna Deveselu din Mehedinți o pădure se numește **Bungetu** și un loc acoperit cu păduri **Bungelatu**.

Și în comuna Carau'a-Dolj este o pădure **Bungetu**.

Bunget a dat numele de familie **Bungețeanu**.

* * *

6. Dar pe lângă cuvintele acestea pe cari le cunoaștem din dicționare, mai sunt unele cuvinte pe care nu le găsim în dicționare, pe care ni le-a păstrat numai toponimia. Unul din acestea este cuvântul **budă**. În Legende române publicate de V. A. Ureche, București 1896, la pag. 41 dăm peste acest pasagiu: „în buda a pustie, unde șade baba Floarea“. Iar într'un document din 1678, publicat de Episcopul Melchisedec în Cronica Hușilor, București, 1869, la pag. 103, întâlnim următorul pasagiu: „ori în târg... ori în sat... ori în budă, ori hie unde i-or afla“. Este evident că în amândouă citatele buda înseamnă pădure. De altfel, acest cuvânt a fost cunoscut atât în Oltenia, cât și în Muntenia și Moldova, și pe unde a fost rostit a avut același înțeles.

Buda este numele unui deal în comuna Genuneni; al unui loc izolat în comuna Frâncești (din care face parte satul Pădurețu) și al unui cătun în comuna Oțele Mari, în județul Vâlcea.

Două trupuri de pădure în comuna Sărăcinești-Vâlcea se numesc **Buda mare** și **Buda mică**.

Pluralul de la Buda este **Budele**. Se numesc **Budele**: o mahala în comuna Nenciulești, un pârau în comuna Roșiile și un alt pârau, care izvorăște din hotarul comunei Românești, străbate comuna Săscioara și se varsă în Olteț.

Locuitorul ținutului cu bude s'a numit **Budean** și **Budac**. Dacă s'ar urmări aceste nume atât ca porecle cât și ca nume de familie, s'ar vedea cât de multe bude au fost în Oltenia.

Un sat și un deal în comuna Băsești din județul Mehedinți se numește **Budănești**.

Între **Budan** și **Budeanu** (de unde numele de familie **Budeanu**) este o mică deosebire de înțeles; **Budan** înseamnă: trăit numai în pădure, simplu; **Budeanu** înseamnă: din ținut păduros.

Inrudit cu cuvântul budă putem socoti cuvântul **budușlău**, care înseamnă, tâlhar. D. p. „Den ȧara ungurească veneau budușlăi preste munte de prădau și jecuiău”. *Mustea, Letop. III, 85.* Ar fi de pus în legătura budușlău cu hoț de codru.

În comuna **Tehomiru** din județul **Mehedinți** există o mahala numită **Budienii**, care se zice că și-a luat numele dela unul din cei dintâi locuitori ai săi, ai cărui urmași sunt și acum foarte numeroși. Poate să fie așa, dar poate să fie și altfel. Este de reținut faptul că din 1200 ha. cât este suprafața comunei, 750 ha. erau ocupate de izlaz, pomet și pădure.

O plantă se numește **budiană**—iarbă sălbatecă (*Boceanu „Cuvinte din jud. Mehedinți”*), precum o alta se numește iarba codrului.

Un sat al comunei **Diculești-Vâlcea** precum și o pădure din aceeași comună se cheamă **Budești**. (În legătură deci cu numele de familie **Budescu**).

Familia cuvântului **Buda** pare a fi fost numeroasă. Din ea mai fac parte:

Budoiu—numele unei moșii în comuna **Băsești**, al unei foste moșii în comuna **Tereuja** și al unei păduri în comuna **Sinești-Vâlcea**.

Budoiu s'a numit și o moșie pendinte de mănăstirea **Polvragi**.

Numele de familie **Budoiu** este foarte răspândit în **Oltenia**.

Buduroiu este numele unui pârâu, la miazăzi de com. **Zavideni** și care se varsă în **Olt**; al unei fântâni în comuna **Mischii-Dolj** și al unei fântâni în comuna **Mădulari-Vâlcea**. Despre această fântână se spune în *Dicționarul Geografic* că: vine numele de la un copac **scorbuos**, ce este băgat în acel izvor și prin care se scoate apă cu un vas.

În **Gorj** există și numele de familie **Buduroiu**.

O vale în comuna **Preajba** se numește **Buduroaele**.

Părerea filologilor este că **buduroi** vine dela ung.: **bo-don**—vas.

În comuna **Dobriceni** din județul **Vâlcea** este un sat situat între două frumoase păduri. Acel sat se numește **Budurești**.

Numele de familie **Budurescu** este cunoscut în **Oltenia**.

Ca nume de familie ne sunt de asemenea cunoscute **Buduruș**, și **Budurin**.

În comuna **Izvorul Aneștilor** din județul **Mehedinți** se află un deal numit **Budașca**.

Locul unde a existat o budă s'a numit **budiște**.

E adevărat că în dicționarele geografice ale celor cinci județe din **Oltenia** nu întâlnim nume de localități **Budiștea** sau măcar **Budișteni**; dar numele de familie **Budișteanu**, ne arată că a trebuit să existe topicul **Budiște**. Un **Budișteanu**, **Român de peste Olt**, aflăm la **Pah. C. Sion, Arh. Mold. 28**.

Poate că tot aci trebuie amintit și cuvântul **budulac**—simplu. De ex. **Jipescu, Opincarul, 100**: „Și el și ia sunt oameni apropiați, **budulaci**, ospătăreți și miloși... sau **Jip. Op. 14**, „uscățivă; puținică și **budulaca** mea vorbire cu ande finu n'ar fi în plăcu multor duhuri mari”.

Budulan, nume de familie în **Gorj**. **Budău**, **Buduzan**, nume de familie.

Într'un document din 1648, **Budurău**, megiaș din sat din **Petrești Scurtului** din jud. **Gorj**. **Ștefulescu, Strâmba, 86**. Când s'a pierdut înțelesul cuvântului, și rostirea s'a schimbat. Așa s'ar explica numiri ca **Bodești**—pădure în plaiul **Horezu-Vâlcea**; **Bodești**, sat care ține de comuna **Aluni-Vâlcea**:

Comuna **Bodăești-Dolj** avea o pădure în întindere de 850 Ha.

Cuvântul **buda** nu trebuie confundat cu un alt cuvânt **buda** care are înțelesul de clădire, dugheană, și care este înrudit cu germ. **Gebäude**.

* * *

7. Pădurile fiind pentru locuitori „de aret și sprijineală”, satele se întemeiau în mijlocul lor și tot astfel și mănăstirile.

Bran înseamnă la **Slavi**: apărare. Dicționarele noastre nu

dau înțelesul acestui cuvânt; toponimia românească l'a păstrat cu înțelesul de pădure.

Bran este numele unui deal, prelungire a culmii Moldovii în jud. Gorj.

Locuitorul ținutului branului s'a numit **brănean**, de unde numele de familie **Brăneanu**.

Locul unde a existat bran se numește și azi **braniște**, ba încă braniște se numește orice pădure mică.

În județul Mehedinți se numesc **Braniște** un deal în comuna Băcleșu și o mahala tot acolo; o comună la 58 km. de Turu-Severin, ce se întinde până în pădurea comunei Pătulele; un cătun al comunei Gornovița; un deal în satul Nadanova, în comuna Buseștii, acolo unde mai există și un deal cu numele **Budăneștii**.

În județul Dolj poartă numele de **Braniștea** un plaiu în comuna Cioroiașu, o moșie în comuna Locusteni și un sat tot acolo, un sat în comuna Balta-Verde și un izlaz tot acolo.

De la numele de familie **Brănescu**, topicul **Brănești**.

În județul Gorj se află o comună cu numele **Brănești**; în județul Vâlcea o **vale a Brăneștilor**, în comuna Olănești.

Locuitorul unui ținut de braniște se numește **brăniștean**, de unde numele de familie **Brănișteanu**, care nu trebuie confundat cu numele evreesc de familie Brănișteanu, nume de împrumut, căci acesta nu e altceva de cât Braunstein.

În legătură cu bran trebuie studiate și alte numiri de localități ca **Branciog**, **Branet**, **Branovăț**.

Pentru înțelesul cuvântului braniște și brănișteni se poate consulta Dicționarul român-german al lui Tiktin, pag. 221.

* * *

8. Foarte răspândit în toponimia românească, dar mai ales în toponimia Olteniei, e cuvântul **cornea**, pe care nu-l înregistrează lexicele, dar care nu e altceva de cât slav. **Корна** și înseamnă codru.

Găsim astfel un **Cornea**, deal în Cernaia-Mehedinți.

Dar alături de această formă slavică, cuvântul înfățișează și o formă românească: **Cornu**. Este numele unei păduri în care

se găsește cer, stejar și gârniță, care predomină. Pădurea este în comuna **Cornu**, plasa Dumbrava de jos, județul Dolj.

Este de reținut că în comuna Cornu există câteva numiri ca: Padină Adâncă, Padina Balaurului și Valea Teiului. Prin urmare când alcătuitoarea dicționarului geografic afirmă că „numele de Cornu poate să vie de la lemnul corn, căci se află pe acolo asemenea copăcei”, zămbim și nu primim această lămurire.

Locuitorul din ținutul cornului s'a numit **cornean** (de unde numele de familie—răspândit în Oltenia—**Corneanu**).

O pădure în Deveselu-Mehedinți se numește **Cornișii**.

Un diminutiv dela Cornu este **Cornișoru**. Un deal în Glogova poartă numele de **Cornișoru**.

Numeroasele numiri de **Cornețu**, în toate județele Olteniei ne arată cum a fost îmbrăcat ținutul Olteniei de mulțimea codrilor, ce bogat înveliș lemnos a avut Oltenia.

Dela **Corniș** numele de familie **Cornișanu** și apoi numele de localitate **Cornișani**.

Multe sunt și localitățile cu numele **Cornățel**.

Locuitorii din aceste localități ca și cei din localitățile cu numele Cornețu se numesc **Cornățeni**, de unde numele de familie **Cornățeanu**.

În județul Dolj se află și localitatea **Cornița**.

De la cornu vin numele de familie **Cornescu** și **Cornu**.

Pluralul de la cornu=codru este: cornurile.

* * *

9. N'am găsit în dicționarele geografice ale județelor Olteniei vre-o localitate cu numele **Bucov**. Sunt informat că există o localitate în partea de miază-noapte a județului Dolj cu numele **Bucova**.

Pe unde există aceste numiri de localități, se presupune existența codrilor de fag.

Locuitorii din aceste ținuturi s'au numit **Bucoveni**, de unde numele de familie **Bucoveanu**.

Numele de **Bucovățu** îl poartă o pădure și un sat de lângă Craiova, pădure de cer, stejar și gârniță¹⁾, de unde și numele co-

¹⁾ Aci se află și fag, dar mai puțin numeros. A. O.

munei. Într-o vreme nu tocmai depărtată, codrul Bucovăşului, se întindea neîntrerupt din munte până la Băileşti şi devenise sălaş al atâtor hoşi, cari nu puteau fi micidecum prinşi. Se zice că Statul s'a văzut atunci nevoit să taie acest codru în mai multe bucăţi.

Un diminutiv dela Bucovăţ este **Bucovicioru**, numele unui deal în comuna Glodu; al unui sat şi al unei moşii în comuna Vela.

* * *

10 O pădure în comuna Scăpău-Rogova (Mehedinţi) şi o alta în comuna Fometeşti-Vâlcea se numesc **Buciumu**. Tot **Buciumu** se numesc un deal, un pârau, o vale în Şopot.

Numele **Buciumu** ar putea însemna pădure de fag, după cum mă asigură cunoscutul slavist dl Profesor Stoica Nicolaescu.

O măgură lângă comuna Gogoşi-Mehedinţi poartă numele **Locul buciumului**, dar se mai numeşte şi **Buciumii**.

Într'un document slavon datat din Bucureşti 1545 şi publicat de Hajdeu în Cuvente, I, 241, dăm peste numele de localitate **Buciumiş**.

În judeţul Romanaţi este o comună înfiinţată acum o jumătate de secol, care se numeşte **Bucimiş**.

Locuitorul din ţinutul cu buciumi s'a numit **buciumean**, de unde numele de familie **Buciumeanu** şi numele de localitate **Buciumeni**. Lămurirea naivă pe care a dat-o un alcătuitor de dicţionar geografic că o localitate s'a numit **Buciumeni** din pricina mulţilor flăcăi, cari cântau din **buciume**, n'o putem primi nici în glumă.

* * *

11. Obişnuiau odată locuitorii să taie copacii din pădure mereu, de o făceau câmp pentru arat şi cosit fân. Aceste locuri se chemau **curături**. Şi obiceiul pământului şi legea scrisă hotărâseră că „cine pe cât loc putea să taie copacii, locul acela al său era”.

Autorii dicţionarelor geografice au înţeles că trebuie să ne

dea numai numirile de aşezări omeneşti, de munţi şi râuri, nu şi numirile locurilor izolate, al tarlalelor de moşii.

Dintre dicţionarele geografice ale judeţelor Olteniei numai cel al judeţului Vâlcea dă câteva numiri de localităţi: **Curături**. Astfel:

Curături, sat în comuna Govora, loc de fâneţe în comuna Buneşti;

Curăturile, poiană în comuna Şerbăneşti, deal în comuna Bărbăteşti, loc izolat în comuna Popeşti, pisc în comuna Costeşti;

Curătura Strigoiului, în comuna Modoia; **Valea Curăturilor**, în comuna Bodăeşti; **Curăturiţa** în comuna Olăneşti.

* * *

12. Un loc în mijlocul pădurii, unde n'au crescut sau unde au pierit copacii, dar unde creşte iarbă, se numeşte o **poiană**. Când poienile au avut destul de mare întindere au servit pentru aşezări omeneşti.

În judeţul Gorj o comună se numeşte **Poiana Seciurii**, „fiindcă pe vremuri au fost aci multe păduri, iar în mijlocul lor o poiană, unde s'au întemciat cele dintâi aşezări”.

Un munte în jud. Gorj se numeşte **Poiana lui Mihai**, „fiindcă Mihai Viteazul ar fi tăbărit cu oastea lui acolo”.

Prea sunt numeroase localităţile cu numele **Poiana**, **Poienile**, mari ori mici, de sus ori de jos, unele numai **Poienite** şi de aceea nu mai înşir aci care pe unde sunt.

Locuitorii aşezaţi în Poieni au fost numiţi **Poienari**.

Numele de familie **Poienaru** vine dela Poiana; numele de familie **Poienăreanu** vine de la Poienari.

* * *

13. Şi numele **Sihla**—de unde numele de familie **Sihleanu**—trebuie urmărit în toponimia Olteniei.

O gârlă în comuna Măceşu-Dolj se numeşte **Ticleanu** (dela tăhla-sihla).

În judeţul Gorj este o comună cu numele **Ticlenii**.

Cineva îmi pomenea de o localitate în Oltenia: **Tăhlişu**.

* * *

14. Pădure de sălcii, plop, anini și răchită pe marginea unei ape sau în ostroave se numește **zăvoiu**.

O pădurice care face parte din pădurea Băbeni-Vâlcea se numește **Zăvoiu**; gradina publică a orașului Râmnicu-Vâlcea se cheamă încă **Zăvoiu**. În comuna Voicesti—prin urmare lângă Olt—e o pădurice cu numele **Zăvoiu Călugărului**.

Alte numiri de localități:

Dealul Zăvoiu sau numai **Zăvoiu** în comuna Balta-Mehedinți; **Zăvoiu—Vale** în comuna Peri; și tot **Zăvoiu** un deal în comuna Vânu mare; o pădurice în satul Plopeni; o alta în satul Braniște, comuna Balta-Verde, și una în comuna Măceșu de jos.

Zăvoaiele e o pădurice în comuna Filiași și o a doua în comuna Rastu.

Zăvoeni: comună în Vâlcea, pe malul stâng al râului Cerna.
Zăvoiana. mahala a comunei Recea.

* * *

15. Dacă aș fi avut la îndemână izvoarele trebuincioase, m'aș fi ocupat și de numirile de localități: **Crevedia**, **Criva**, **Crivina**, care înseamnă ținut păduros.

* * *

16. Amintim că în comuna Bârsești-Vâlcea este o pădurice cu numele **Frunzarea**.

* * *

17. Când o pădurice urma să fie transformată în pământ de cultură sau de fân, proprietarul își păstra o parte, care trebuia să rămână și mai departe pădurice. Partea aceasta se numea **opritură**.

O pădurice în comuna Căciulătești și două păduri în comuna Malu Mare, jud. Dolj, se numesc **Opritura**.

În comuna Mischii-Dolj o luncă se numește **Oprita**.

* * *

18. Se întâmplă ca pădurile să ia foc din neglijența drumetilor, a păzitorilor de vite, a ciobanilor. Uneori însă aceste păduri servind ca loc de apărare, de ascunzătoare pentru cei urmăriți,

fie ei militari, fie băjenari, adică fugiți din fața dușmanului, la apropierea lui și de groaza lui, urmăritorii le dau foc. De aici numiri ca:

Jariștea—pădurice careia i s'a dat foc; **Jaroștea**: deal și sat în comuna Zăvoeni-Vâlcea; **Jaroștea fagilor**: pădurice în comuna Recea-Vâlcea; **Arsa**; **Arsu**: față de munte în plaiul Cloșani-Mehedinți; **Arșanii**: cătun în comuna Gruiu-Gorj; **Arsanca**: deal și sat în comuna Mibăești-Vâlcea; **Arșasca** în Mehedinți; **Arșița vale** în comuna Mălăsarii-Mehedinți; **Arșiștea**, un trup al pădurii Sevestreni-Vâlcea; **Arsurile**: cătun în jud. Gorj; **Pârjoletu**: deal în Slăvești-Vâlcea; **Pârlita**: vad în comuna Căciulătești-Dolj; **Pârliți**: cătun în comuna Vlădila-Romanați; **Pojaru**: deal care aparține la trei comune: Bârzeiu de pădurice, **Pojaru de Sus** și **Pojaru de Jos-Vâlcea** (**Pojar**, prin urmare, nu este un cuvânt întrebuințat numai în Moldova); **Pojorātu**: deal în comuna Copăceni-Dolj.

* * *

19. **Dosuri**—pădurice, tufiș, mărunț pe partea de miază-noapte a unui deal, Boceanu, Glosar de cuvinte din Mehedinți. În județul Dolj avem:

Dosul Sandei, pădurice în comuna Breasta; **Dosul mare** în comuna Melinești; **Dealul Dosului** în comuna Cernătești.

În județul Romanați: **Dosul Sandei**, cătun al comunei Gropșani.

În județul Mehedinți: **Dosu**: mahala în comuna Bresnița; **Dosu Mare**: deal în comuna Băltanele; și altul în comuna Albuștii; **Dosul gropilor**, deal în comuna Almăjelu; **Dosul Popii**, loc în comuna Padina mică; **Dosu racului**, pădurice în comuna Mîlța; **Dosu sacului**, loc în comuna Imoasa; **Dosu pristolului**, crâng în comuna Pristolu; **Doseni**: mahala în comuna Strâmtu; **Dosiștea**: loc între Broscari și Rogova.

În județul Vâlcea sunt și mai numeroase Dosurile. Astfel: **Dosul**: pădurice, în comuna Grădiștea; **Dosul**: trup de pădurice în comuna Costești; o mahala în comuna Folești de sus; un sat în comuna Vlădești și o pădurice în comuna Călimănești.

Dosu Călugărului, pădurice în comuna Oțeșani; **Dosul Vul-**

turi, pădure în comuna Oteșani; **Dosul Rusiei**, pădure în comuna Oteșani; **Dosul cu morile**, pădure în comuna Păușești-Măglași și o moșie în comuna Vlădești; **Dosul Curtii**, loc în comuna Brezoiu; **Dosul Mituleștilor**, pădure în comuna Pojogi; **Dosul Pietroșiei**, pădure în comuna Brezoiu; precum și alte numiri ca: **Piscul Dosului**, **Vâlceaua Dosului**, **Pârâul Dosului** și **Valea Dosului**, în comuna Olănești.

* * *

26. **Stârmina**—localitate deluroasă, păduroasă și prăpăstioasă, Boceanu. Glosar de cuvinte din Mehedinți.

Stârmina deal, pe malul Dunării, în jud. Mehedinți.

Anton Opreșcu.

Oltenia după Memoriile Generalului von Bauer (1778)

(urmare)

traduse și publicate de Const. I. Karadja

Județul Multza (sic!)

Acest județ se mărginește la răsărit cu cel al Argeșului la *Olta*, la miazăzi cu Județul *Romanazi* și *Dolschi*, la apus cu județul *Gorsy* și la miazănoapte cu muntele *Kosi* în Transilvania spre cetatea *Hermanstadt*.

Calamineschti (Călimănești), sat cu o biserică, situat pe *Olta*.

Osktt Frereno (probabil Schitul Frăsinet), sat cu o biserică, situat pe *Olta*.

Morari sau *Majorska din Suss* ¹⁾ | locuințe părăsite,
Morari sau *Majorska din Dgoss* | situate pe *Olta*
Bogdaneschti ²⁾ (Bogdănești), sat cu o biserică, pe *Olta*.
Boschodenni (Bujoreni), sat " "
Czettesziwa (Cetățea), sat " "

¹⁾ Muierăștile de sus și de jos (?).

²⁾ Bogdănești, la nord de Râmnicul Vâlci pe harta lui Pappasoglu, 1864.

Ribnic (Râmnic), oraș și reședința episcopului, cu o mănăstire și cinci biserici de piatră, o capelă, patru mori și vii, situat pe *Olta*.

Koporell ¹⁾ (?), sat, situat pe *Olta*.

Casaneschti (Căzănești), moșioară (terroir), situat la apus de *Olta*.

Joneschti (Ionești), sat, situat la apus de *Olta*.

Corbenca ²⁾, sat, " " " " "

Riskosez ³⁾ (Răscăeți?), sat, " " " " "

Skojosch (Scăioși), sat cu o biserică, " " " " "

Alinkuli (poate Alunul) ⁴⁾, sat situat la apus de *Olta*.

Sawidenni (Zavideni), sat cu o biserică, situat la apus de *Olta*.

Gallina ⁵⁾ (Călina), sat, situat la apus de *Olta*.

Perenni (Petreni?), sat, " " " " "

Trekoschani (? Drăgășani?) sat, " " " " "

Slatori (poate Slătioara?), sat cu o biserică, situat la apus de *Olta*.

Tschimbashzi, (?) sat, situat la apus de *Olta*.

Schirbanești (Șerbănești), mănăstire, " " " " "

Kelimeschti (Călinești), sat, " " " " "

Yezor (Viezeri, lângă com. Cheia), mănăstire, situată pe râul *Rimnikul*.

Pauteschti (Păușești), sat, situat pe râul *Rimnikul*.

Sarazineschti (Sărăcinești), mănăstire, pe râul *Rimnikul*.

Arangul (Aranghelul sau Arhanghelul), sat, pe *Rimnikul*.

Dasu sau *Dossul* (Dosul), situată pe râul *Rimnikul*.

Fladeschti (Vlădești), sat cu o biserică de piatră, situat pe râul *Rimnikul*.

Oloneschti (Olănești), sat cu o biserică, situat pe râul *Oloneștilor*.

¹⁾ Copăcelu, la sud-est de Ocnele Mari pe harta lui Pappasoglu.

²⁾ Găsim Dealul Corbenței în comuna Marcea.

³⁾ Poate „Ritosa” pe harta lui Pappasoglu, la nord de Ionești.

⁴⁾ Este însemnat de două ori de Bauer; vd. mai jos.

⁵⁾ Calina, la nord de Drăgășani pe harta lui Pappasoglu.

Koe sau *Keja* (Cheia), sat cu o biserică de piatră și una de lemn, situat pe râul *Oloneștilor*.

<i>Dejusch</i> (Teiuș)	} trei sate situate pe râul <i>Okna</i> .
<i>Titirex</i> (Titireciu)	
<i>Vakey</i> (?)	

Okna (Ocnele Mari), oraș cu cinci biserici de piatră, una de lemn și trei capele, situat pe râul susnumit.

Cocowa (Cacova), sat, situat pe râul *Birsa*.

Smioritu (Zmiorătu), sătisor cu o biserică, situat pe *Birsa*.

Stolneschti (Stoenești), sat cu o biserică, situat pe *Birsa*.

Dobrizeni (Dobriceni), sat cu două biserici " " "

Buineschti (Bunești), sat, situat pe râul *Birsa*.

Slateori (Slatioarele), moșioară cu o mănăstire de piatră cu același nume, situată pe râul *Birsa*.

Burseschti (Bârzești), sat cu o biserică, situat pe *Birsa*.

Gowaka (Govora), sat, situat pe râul *Birsa*.

Michajesti (Mihăiești), sat cu o biserică de piatră, situat pe râul *Birsa*.

Barbateschti (Bărbătești), sat cu două biserici, pe *Oltessul*.

<i>Bateschti</i> (Bodești)	} două sate situate pe <i>Oltessul</i> .
<i>Bursest</i> (Bârșești)	

<i>Petrari de Sus</i> (Pietrari)	} două sate cu două biserici,
<i>Petrari de Jos</i> " "	

Pauzeschti (Păușești), sat " " "

Schirbaneschti (Șerbănești), sat cu o biserică, o moară, un izvor și vii, situat pe *Oltessul*.

Surpatull (Surpatele), mănăstire, " " "

Dintro Unlemnă (Mănăstirea dintr'un Lemn), mănăstire, situată pe *Oltessul*.

Guleraze (?), sat situat pe *Oltessul*.

Talarecu (Tătăroaia, com. Prundeni) sat, situat pe *Oltessul*.

Askit Arnoda (Schitul Arnoda), mănăstire, " "

Bistriza (Bistrița), moșioară cu o mănăstire de piatră cu același nume, o capelă și două biserici, pe râul *Bistriza*.

Costeschti (Costești), sat cu o capelă de piatră și o biserică, situat pe râul *Bistriza*.

Domschani sau *Tointzani* (Tomșani), sat cu o biserică, situat pe râul *Bistriza*.

<i>Foleschti de Sus</i> (Folești)	} sate cu două biserici,
<i>Foleschti de Jos</i> " "	

Tschenoneni (Genuneni), sat, " " " "

Ileschti (?), sat, " " " "

Vranzeschti (Frâncești), sat cu o biserică și vii, situat pe râul *Bistriza*.

Meria (Merea, pe Peșteana ?), sat situat pe râul *Bistriza*.

Nlgrenni (Negreni) " " " " "

Forgasch ¹⁾ (?) " " " " "

Ures sau *Uresul* (Horezu), sat și mănăstire pe *Churesul*.

Remeschti (Râmești), sat cu două biserici de piatră, șapte munți mari și două cărări care trec peste ei, situat pe râul *Lunkawezul*.

Vay Dley (Vaideeni), sat, situat pe râul *Lunkawezul*.

Maldareschti (Măldărești), sat cu o biserică, sunt păduri împrejur, situat pe râul *Lunkawezul*.

Ottoschane (Oteșani), sat cu o biserică, este pădure, situat pe râul *Lunkawezul*.

Bogdaneschti (Bogdanești) sat cu o biserică, situat pe râul *Lunkawezul*.

<i>Cristoneschti</i> ²⁾ (Cârstănești),	} trei sate situate	
<i>Cuczeschti</i> (Cuțești)		} pe <i>Lunkawezul</i> .
<i>Urscha</i> (Ursani ?)		

Popeschti (Popești), sat cu o biserică, vii, pădure și o moară, situat pe *Lunkawezul*.

Ochaba ³⁾, sat cu două biserici și cu vii situat pe *Olta*.

Raskojetzi (Răscăeți, com. Fișcalia), sat cu o biserică, și cu pod peste *Olteza*, situat pe *Olta*.

Krivina, moșioară nelocuită, situată pe *Olta*.

Orleschti (Orlești, deja menționat mai sus), sat cu o curte boierească de piatră și cu vii, situat pe *Olta*.

Berei ⁵⁾ (Baroiu, pe Olteț), sat " " "

¹⁾ Farcaș pe harta lui Schwantz 1723.

²⁾ Cristești pe harta lui Schwantz.

³⁾ Ohaba pe harta lui Dirwaldt 1810.

⁵⁾ Beroiu pe harta lui Schwantz.

Dragazani (Drăgășani), sat cu o casă episcopală și cu o curte boierească, o biserică, vii, un târg și o trecere peste *Olta*, situat pe *Olta*.

Mogusenii (?), sat cu o biserică; aci sunt păduri și vii pe *Tzerna*.

Kojeni (Cueni), sat, pe *Tzerna*.

Slatarei (Slătioara pe Cerna), sat cu o biserică, pe *Olta*.

Mamul (Mamu), moșioară cu mănăstire de piatră cu același nume, situat pe *Olta*.

Woltzeschti (Voicești), sat cu o biserică, o fântână și două mori pe *Olta*, situat pe *Olta*.

Piskajeschti (poate Peșteana ?), moșioară nelocuită, situat pe *Olta*.

Runkul (Runcul), sat cu o biserică, un iaz, pădure și un izvor, situat pe *Olta*.

Daba de sus) (Doba, acum în nord Romanai), sat cu două biserici, pădure, un izvor și două mori, situat pe *Olta*.

Daba de Jos, sat cu o biserică, vii, un izvor și o casă de piatră, situat pe *Olta*.

Kirlogani (Cârlogani), sat cu o biserică, vii și pădure situat pe *Oltezul*.

Kirleschti (Ciulești sau Giulești ?), sat cu o biserică pe *Lunkawezul*.

Tzireschul (Cireșu), sat cu o biserică, situat pe *Chamorodia*.

Kopotzeni (Copăceni), sat cu o biserică, pădure și vii, situat pe *Olta*.

Bereschti (Berești, cătun în Com. Lăpușata), sat cu o biserică, situat pe *Tzerna*.

Berwajeschti (?), moșioară nelocuită, pe *Tzerna*.

Motzuka de Sus (Măciuca) | moșioare cu pădure și vii.

Motzuka de Jos " | situate pe *Tzerna*.

Dsamana ²⁾, sat cu o biserică, pădure și vii, pe *Tzerna*.

Bregeschti (?), moșioară nelocuită, situat pe *Tzerna*.

¹⁾ Doba, la sud de Runcul pe harta lui Dirwaldt 1810.

²⁾ În Marele Dicț. Geogr. găsim un deal și un râu Geamăna.

Alboteschti (?), sat unde sunt păduri și vii, pe *Tzerna*.

Draganul (Draganul), locuință părăsită, situat pe *Tzerna*.

Betesani (Bătășani), sat cu o biserică, pădure și vii, situat pe *Tzerna*.

Medeloni (Mădulari?), moșioară nelocuită, situată pe *Tzerna*.

Dsiurseschti (?), " " " " " "

Feresti (Făureștii de Jos), sat cu o biserică | pe *Olte-*

Dikoleschti (Diculești), sat cu o biserică | *zul*.

Mileschti (Miloștea), locuință părăsită pe *Chamorodia*.

Bobeni (Băbeni), sat cu o biserică și pădure, pe *Oltezul*

Mochetol (?), locuință părăsită, situat " "

Barejul (Baroiul), moșioară cu pădure și un izvor, situat pe *Oltezul*.

Telojul (Tetoiul, probabil), sat cu două biserici, unde este pădure, situat pe *Oltezul*.

Ganeschti (Gănești), sat cu o biserică, o moară și o casă de piatră, situat pe *Oltezul*.

Foureschti (Făurești de Sus), sat cu o biserică, o moară, vii și pădure, situat pe *Oltezul*.

Satreni de Sus (Zătreni), sat cu o biserică, și o casă de piatră, un pod peste *Oltezul*, două mori, pădure și vii, situat pe *Oltezul*.

Satreni, sat cu o biserică, un iaz, o moară, pădure și vii, situat pe *Oltezul*.

Woleni (Văleni), sat cu o biserică, două fântâni și cu vii, situat pe *Oltezul*.

Roscht (Roșiile sau Roșia), sat cu o biserică, o curte boierească, un pod, o moară, pădure și vii pe *Tzerna*, situat pe *Oltezul*.

Pleschojul (Pleșoiu), sat cu o biserică, pădure și vii, situat pe *Oltezul*.

Perenschani (?), moșioară nelocuită, situată pe *Oltezul*.

Gred'schte (Grădiștea), sat cu o biserică și vii, " "

Wulsineschti (?), locuință nelocuită, situată " "

Dimzeni ¹⁾ sat cu pădure și vii, situat " "

¹⁾ Demzeni pe harta lui Schwantz.

Barbeschti (Bârbești), sat cu o biserică, pădure și cu vii, situat pe *Oltezul*.

Budeschti (Budești), moșioară pe *Oltezul*.

Olieschti (Otești), sat " "

Maritza (Marița), sat cu o biserică " "

Oteschani (Oteșani? deja menționat mai sus), sat cu șapte munți mari, situat pe *Oltezul*.

Adecă un total de 128 localități menționate în Jud. Vâlcea. Din acestea am putut identifica 116; celelalte 12 nu le-am putut găsi pe nici-o hartă. Se va observa că satele sunt adesea indicate ca fiind pe râuri unde nu se află într'adevăr.

Județul Dolsehi.

Acest județ se mărginește la răsărit cu *Romanotzi*, la apus cu *Mehedinxa*, la nord cu *Multza*, și *Gorsy*, iar la sud cu *Oreowa* pe cealaltă parte a Dunărei.

*Jorojel*¹⁾ (?), sat cu o biserică pe râul *Koraula*.

Intorsura (Intorsura), locuință părăsită, pe *Desnetzujul*.

Tzeretul (Cerătu), locuință, " "

Borka (Bârca), sat cu o biserică " "

Kirna (Cârna), locuință părăsită, pe Dunăre.

Bistrezul (Bistrețu), sat cu o biserică pe Dunăre.

Stramba (Strâmba) locuință părăsită.

Rastul (Rastu), locuință părăsită pe Dunăre.

Dessa (Desa), locuință părăsită pe Dunăre.

Ursikuza (Urzicuța), locuință părăsită pe *Koraula*.

Ursikz (Urzica-Mare), locuință părăsită pe *Desnetzujul*.

Obedanul (Obedinu), sat cu pădure, o moară și o tre-cătoare peste *Dsiul* (Jiu).

Poveschti (Popești), sat situat pe *Dsiul*.

Podrutsani (?), sat cu o biserică, " " "

Dobreschti (Dobrești), sat cu pădure, " " "

Dormanul (Damianu), locuințe părăsite " " "

Dsiteanul (Jitianul, în comuna Balta Verde), " "

¹⁾ Coroiul, la nord de Boureni pe harta lui Pappasoglu.

Rosischa (probabil Rojiștea), moșioară, situată pe *Dsiul*.

Rebetxi (Rebegi), locuințe părăsite, " " "

Rekuleschti (?), sat cu o biserică, " " "

Kakilexi (Cacaleți, azi în jud. Romanati), sat cu două biserici, o moară, pădure și vii, situat pe *Dsiul*.

Komoschani (Comoșteni), locuințe părăsite " " "

Sekujul (Secuiu), sat " " "

Sewalul (Zăvalu), sat " " "

Soorotxetul (?) locuințe, " " "

*Litozni*¹⁾ (?) sat cu vii, " " "

Karxea sau *Kirxea* (Cârcea), sat cu o biserică și cu vii, situat pe *Dsiul*.

Presba (Preajba), sat având pădure, vii, un iaz, o moară și un izvor, situat pe *Dsiul*.

Turbure (Turburea, azi în jud. Gorj), sat cu o biserică pe râul *Dsilortul*.

Bresta (Breasta), sat cu pădure, o moară și un vad, situat pe *Dsiul*.

Kretzeschti (Crețești), sat cu o capelă de piatră, pe *Dsiul*.

*Werezi*²⁾, sat cu o biserică și un vad pe *Dsiul*.

Dilga (Dâlga), moșioară, așezat pe *Dsiul*.

Bitzenul (Bisdinul), locuință deșartă, " " "

Drenikul (Drănicul), sat cu o biserică, " " "

Padoe (Padea), sat cu o biserică, " " "

*Zigoureschti*³⁾ (?), locuință părăsită, " " "

Churesul (Horezul), sat cu vii, " " "

Ternawz (Tîrnava), sat cu o biserică, " " "

Gureni de Sus { locuințe părăsite " " "

Gureni de Jos { " " "

Radeschitza (Bratoștița? sau Fratoștița), locuință părăsită, situat pe *Dsiul*.

¹⁾ Găsim Linten însemnat pe harta lui Dirwaldt, pe drumul între Craiova și Caracal.

²⁾ Verit, la sud de Craiova pe harta lui Pappasoglu.

³⁾ Cugurești la Pappasoglu.

*Potrosani*¹⁾, sat cu o biserică și o moară așezat pe Dunăre.

Nedeja (Nedeia), sat cu o biserică pe *Dsiul*.

Matzeschul (Măceșul), locuințe părăsite, situat pe Dunăre.

Patrosani (menționat mai sus), locuințe părăsite, situat pe Dunăre.

Plopul (? există un sat Plopul, în plasa Amaradia însă), locuințe părăsite, situat pe Dunăre.

Sadowa (Sadova), sat cu pădure, vii și o mănăstire cu același nume, situat pe *Dsiul*.

Predeschti (Predești), sat cu o curte boierească de piatră și trei mori, situat pe *Dsiul*.

Tzorani (Ciorari), locuințe părăsite, situat pe *Chamorodia*.

*Poischani*²⁾, sat cu o biserică, vii și pădure, situat pe *Chamorodia*.

*Ochaba*³⁾ (Ohaba) locuințe părăsite, situat pe *Chamorodia*.

Negageschti (Negoești), sat cu o biserică, situat pe *Chamorodia*.

*Leoteschti*⁴⁾, sat, situat pe *Chamorodia*.

Gogeschti (Goești), sat pe râul *Desnetzujul*.

Albeschti (Albești), sat pe *Chamorodia*.

Fultzarul (?), sat

Frumuschei (probabil Frumușani, nume ce purta în vechime comuna Piscul, plasa Jiul de Jos), locuințe părăsite situate pe *Dsiul*.

Glodeni, sat pe *Desnetzujul* (găsim Godeni și Glodu, ambele pe Amaradia însă).

Didizul (Ghidiciul), sat pe Dunăre.

Obanul (Ciobanul, vechiul nume al localității Bechet, la gura Jiului), sat pe același râu.

¹⁾ Găsim acest sat aproape de gurile Jiului pe harta lui Dirwaldt 1810.

²⁾ Paisiani pe harta lui Pappasoglu, în nordul plășei Amaradia.

³⁾ Olaba la Pappasoglu.

⁴⁾ Leitești pe harta lui Schwantz.

Mujerent (Muereni),
Mileschti (Milești),
*Malkowezul*¹⁾ (?) } sate situate pe
Chamorodia.

Adecă un total de 62 localități, din care am putut identifica 56. Din acestea Bauer mărturisește că 21 erau pustiite, din cauza războiului desigur.

Câteva însemnări cu privire la Dialectul din Bănat

R. S. Molin

„Spiritul unei națiuni și caracterul limbii sale — zice L. Săineanu — sunt într-o legătură din cele mai intime. Mai tot elementul caracteristic al unei limbi stă în metaforele cu care poporul a știut să îmbogățească tezaurul său intelectual. Întrânsele putem surprinde adeseori momente etice ale vieții naționale, ceea ce constituie fizionomia proprie a fiecărui popor. Și istoria poate puternic contribui întru precizarea elementelor etnice; dar în limbă, în metaforele sale se pot găsi dovezile cele mai autentice. În acest focar al inteligenței sale se concentrează năzuințele, speranțele, apucăturile bune sau rele ale națiunii“²⁾.

Conduc de acest adevăr și de marea importanță ce prezintă un dialect cu toate nuanțele sale în genere, am căutat să dăm materialul de față despre graiul dialectal al Bănățenilor. Prin modul acesta, credem că dialectul bănățean va fi cunoscut din ce în ce mai bine și sub acest raport se vor face apropieri din ce în ce mai multe între diferitele dialecte culese dela Nistru pân' la Tisa.

N'avem câtuși de puțin pretenția de a fi făcut un lucru mare; multe, foarte multe sunt, poate, părțile dialectului

¹⁾ Mancovăț pe harta lui Schwantz.

²⁾ Săineanu. Incercare asupra semasiologiei limbei române, p. 314 Rev. p. Ist. Arch. Filolog. a. III.

bănăţean, dintre cele mai frumoase şi mai doveditoare a latinătăţii, pe care nu le cunoaştem. Am dori numai să dăm un imbold altora, mai chemaţi, a face studii te-meinice în acest domeniu.

* * *

Banatul nostru de azi, cea mai frumoasă şi mai bogată parte din „Dacia felix“ de odinioară, cuprinde cel mai ales tip de rasă romană „de unde să romanisară treptat celelalte provincii româneşti, cuibul mereu descărcându-şi prisosul remânând totdeauna plin“ (Hajdeu Etym. M. R.). Limba vorbită în Banat e o desvoltare, sau mai bine zis o continuare a limbii latine populare „care pe baza individualităţii teritoriale se caracterizează printr'un pronunţat conservatism dialectal“.

S'a dovedit că sub durată năvălirilor barbare Bănăţenii, ca şi ceilalţi Români, retrăgându-se în codrii şi în munţii fie ai Balcanului, fie ai Carpaţilor, unde îşi află tovarăşi de rezistenţă şi de suferinţe pe Slavi, pe cari îi romanizează, raportul cu conlocuitorii a determinat mult pronunţarea şi fizionomia idiomului născut din limba latină, primind mai ales elemente slave.

Vorbind despre dialectul bănăţean cu particularităţile sale fonetice şi lexicale, care îi dau un caracter mai unitar şi mai pronunţat ca cel ardelean, cu graniţe bine limitate între Mureş, Tisa, Dunăre şi valea Haţegului, îl aflăm deopotrivă vorbit dela Arad la Cuvin şi dela Ecica la Orşova. Se înţelege că diferenţieri, adeseori uimitoare după felul de rostire, sunt mai în fiecare sat.

Caracteristica dialectului bănăţean este muiarea tuturor consonantelor, apoi schimbarea sunetelor consonantelor: t, d, g, c, n, z, precum şi flexiunea verbelor. Astfel, pentru verbul auxiliar a fi, Bănăţanul are o formă de conjugare cu totul deosebită la Prezintele Indicativului: *io* (eu) *mis* şi *io misăm*, *tu esci*, *iâl* (el) *îi*, *noi nis* şi *noi nisăm*, *voi vis* şi *voi visăţi*, *iei* (ei) *îs*. La Viitor: eu voi, tu vei, el, ea

va, se conjugă cu omiterea lui *v*, aşa: *io oi*, *tu îi*, *iâl o*, *ia o* şi *a*, *noi om*, *voi fîi*, *iei or* şi *iei ar* ¹⁾.

Pentru verbele regulate: scriu, zic, dau, pun, duc, la Perfectul simplu avem forma veche: *scrişi*, *dzâşi*, *duşi*, *puşi*, *dgegi*, etc., iar pentru verbul *râd* avem numai forma reflexivă: *io mă râd*, *tu cie râdz*, *iâl să râdgie*, care la Perfectul compus face: *io m'am răs*, *tu ce-ai răs*, *iâl s'o răs*.

Consonantele *t*, *d*, urmate de *i*, *e*, se pronunţă: *ci* (în loc de *ti*), *gi* (în loc de *di*), *ce* (în loc de *te*) şi *ge* (în loc de *de*). De ex.: *tine*=*cinie*, *ticneală*=*cicniălă*, *odihnă*=*ogină*, *lapte*=*lapcie*, *frate*=*frace* şi *fracie*, *verde*=*viărgie*, *credinţă*=*crieginţă*, *crede*=*criegie*.

Ce, *ci*, se schimbă într'un sunet aproape ca *şi*, de ex.: *Ce faci*=*Şie faşi*. *Cine*=*şinie*.

Z să pronunţă *dz*. Ex.: *frunză*=*frundză*, *brânză*=*brândză*, *Dumnezeu*=*Dumniedzău*.

Consonantele: *m*, *n*, *l*, urmate de *i* sau *e* se exprimă cu sunet îndulcit, de ex.: *bine*=*bină*, *pâne*=*până*, *vie*=*vinie*, *scaun*=*scamn*, *scăunţ*, *cui*=*cuniu*, *cunie*, *urs*=*urs*, *ursoniu*, *ursoanţ*, *vale*=*valie*, *cale*=*calie*, *căli* (în loc de *căi*), etc.

Alte deosebiri fonetice mai sunt: Vocala *e* se aude ca precedată de un *î* (scurt), când *îe*, când *îă*, de ex.: *îepurie*, dar şi *îepuriă*, *lemn*=*liemnie*, *liămnă*.

Vechiul diftong *ea* a dispărut fiind înlocuit pretutindeni: cu *ia*. De ex.: *deal*=*dial*, *teacă*=*ciacă*, *ceapă*=*şiapă*, etc. *Oa*, în schimb se păstrează întreg: două ouă=*doauă oauă*; *ă*, *â* asemenea se păstrează întregi, ca şi în Oltenia: *strein*=*străin*, *necaz*=*năcaz*, *noroc*=*năroc*, *ţigan*=*ţăgan*, *sănătos*=*sânătos*, etc.

Ca deosebiri morfologice, articularea substantivelor se face numai în *u* fără *l* final, cum de ex.: *omu*, *copilu*, în loc de omul, copilul; sau cu *lu* înaintea numelor, de ex., *lu Ion*, *copilu lu vecinu* o căzut în ogaş (pârâu, vâlcoară).

¹⁾ În Banat de multe ori se aude verbul auxiliar: *a voi*=vreau, vrere, în înţeles condiţionat. Aşa: Să *vream* avea vrieime, mă *vriam* abacie (abate) pră la cinie (tine).

Nu se cunoaște întrebuintarea articolului impropriu *al, cel, cea*, ci numai formele: *a, ale, alea*, de ex: *a marîe*=cea mare, *ale mari*=cele mari. Pentru pronumele demonstrative sunt formele: *ăsta, asta, ăla, aia, ăia, alea, ălea*, în loc de acesta, aceasta, acela, aceia, acelea. Pronumele posesive: *său, sa*, se schimbă în *lui, ei*, de ex: Ion și copilul lui, Ioana și fata ei, în loc de Ion și copilul său, etc.

Prepozițiuni și Adverbe care numai în Banat se aud în graiul poporului, sunt *pră* și *pre*=pe și *dăloc*=deloc, cu înțelesul de: *îndată*. Asemenea sunt uzitate și Interjecțiunile: *Stu! Stucni! Stucăi*, ca advertisemente sau cuvinte de opreală, de împedecare, (Așa, a da înapoi boii cu carul=*a stucni* boii), etc. Aceste expresiuni sunt: formate din verbul „a sta” și pronumele personal „tu”. Stai tu! prin sincopă: S[tai]tu! Stucni, tot în același înțeles. *Stucăi*=a fi de ocară lumii și a se căi de faptele sale. Cuvântul e făcut din: Stai tu că te-i căi! Scurtat: S [tai] tu [că te-i] căi! ¹⁾

Pentru cunoașterea felului de gândire și rostire a țărânului din Banat, lăsăm să urmeze credința populară despre „*Ursitori*”.

La Bănățeni se aude foarte adesea la caz de moarte, ori de l-a ajuns pe cineva o mare nenorocire: „*Așa i-a fost ursita!*” „*Așa i-o fost scrisa-rânduită!*” „*Așa i-o fost sorocit, ori împărțit dâla nașcîerie*”. Ursăta sau Ursătoarea omului, apoi n'o poate schimba ori împiedeca nimeni, nici chiar Dumnezeu, o spune poveștile poporului nostru.

„Lu un om i-o făcut muieră mai mulți copii, unu după altu; dar toți or murit cam tot la o vrastă. La ăl mai dă pră urmă s'o gângit omu ca să-și schimbe nunașu, că doară-doară, poace să aibie năroce și să-i trăiască copilul. Gângind iel așa, o plecat pră drum să-și afle un nunaș și iacă s'o întâlnit cu Dumniędzău, dar nu l-o cunoscut că-i Dumniędzău, și l-o imbiat să-i bociędză copilul. Dar cum

¹⁾ Tot asemenea vorbe scurtate sunt: *Străcătoarie* pentru Strecurătoarea de lapte, *astară*=astă seară, *azi*=astă-zi etc. Pentru amănunte, vezi: Poezii populare din Banat, de E. Hodoș.

Dumniędzău șcia și i-s'o ursât la ursători și că copilul arîe să moară când o fi dă vrasta dă șinși ani, s'o prăfacut că-i grăbit și nu poace, dar omu să așciepcie căta că viniă și eneva și ăla o să-l bociędză. Omu al care o vinit, o fost baș (chiar) moarcă. Ia s'o învoit să-i fie naș și i-a bociędzat. Mai târdzău, când apoi după dacină finu s'o dus cu colacu (dar) la nunaș, o aflat în casă la iel mulce, tare mulce lumânări ardzând, unile mai puțin trecuce, alcile trecuce aproape dă tot, să să stângă. Finu o întrăbat pră nunașu-su că și în samnă atăcea lumânări aprinsă? Moarcă i-o spus cumu-s alea toace suflicie omîeneșci, cum alia și stau să să stângă is a alor și stau să moară.

Atunșia finuțu s'o dus la una și iera mai d'o trecută, gata-gata să să stângă, și-o rugat pră nașu-su să-i spună a cui o fi aia? iar moarcă i-o spus că-i baș (tăman=tocma=chiar) a lui și că arîe curând să moară, pântrucă atăta i-or fost dzilele, că atăta i-o fost otărât dâla nașciere ca să trăiască și că și urzăsc ursătorile niși Dumniędzău, niși Moarcă nu poacă străca”.

R. S. Molin

Craiova în veacul trecut

(Începutul sec. XIX-a)

(Urmare și sfârșit)

Ca să încheiem evenimentele istorice ale acestei epoci cu privire la orașul nostru, să ne aruncăm o privire și asupra suferințelor și necazurilor prin care strămoșii strămoșilor noștri din această epocă au trecut pe atunci.

Pusă în drumul Turcilor ce veneau de peste Dunăre, când de la Nicopole când de la Vidin, ațâțând prin bogăția ei dorul de pradă al Pașalelor turcești, Craiova a suferit destul de mult în această vreme, din cauza nesfârșitelor incursiuni și ocupațiuni turcești. Când scăpa de ocupațiunea

austriacă, după câțiva ani venea sau ocupațiunea turcă, sau cea rusă, după cum era soarta armelor. Oltenia, și cu ea Craiova, suferea consecințele acestor vremuri tulbure și nesfârșitelor poște de cucerire ale celor trei mari puteri ce-și disputau posesiunea ei.

Când scăpase de ciuma cea mare din 1795, care o decimase, și de Nemții cari îi arseze toate gardurile caselor în iarna cea grea ce urmase ocupațiunii austriace, „de ră-măsese tot câmp Craiova“, cum scrie un contimporan⁶¹⁾, anul 1800 venia ca un dezastru pentru bietul nostru oraș.

Sub pretext de a se răzbuna pe Căimacamul și boierii divaniști ai Craiovei cari nu-l satisfăcuse, numeroase cete neregulate de Turci trecură în Oltenia din ordinul lui Pasvantoglu, îndrăznețul Pașă dela Vidin. La trupele de pradă ale acestui jefuitor se adăogară pentru jaf alți Turci: Cârjalii.

Liniștea Olteniei fu din nou amenințată. În setea lor de răzbunare și de pradă cetele acestea de vecini barbari se năpustiră asupra orașelor oltene, și în toamna lui 1800 Craiova căzu pradă ne mai pomenitului jaf al Pasvangiilor și Cârjaliilor turcești. Hoardele acestea sălbătice nimiciră Craiova, în așa fel în cât se alese praful de ea. Furia lor fu o nebunie. Și nu se mulțumiră numai cu jaful și schingiuirile locuitorilor rămași, ci-i deteră foc în tot coprinsul, prefăcându-o în cenușă. Nenorocirea aceasta mare asupra strămoșilor noștri a trăit aproape un veac în amintirea Craiovenilor, și poate și astăzi mulți bătrâni păstrează în familie povestea ce li s'a făcut despre „Arsul Craiovei“ dela 1800.

Scrisorile și mărturiile contimporane, ce s'au păstrat din aceste zile de mare și cumplită nenorocire, povestesc lucruri grozave. Cronicarul Dionisie, Ecclesiarhul Sf. Episcopiei, scrie despre aceste timpuri:

„Pasvantoglu fiind nemulțumit, s'a mânia trimitând cuvânt la Căimacamul și la boierii divaniști ai Craiovei, că de nu-i va da cererile lui

⁶¹⁾ N. Iorga. Studii și Documente VIII. pp. 106—107. Scrisorile casei sibiene Hagi Pop de la Mihail Tudoran.

„va prăda orașul Craiova și pe boeri îi va tăia în bucăți. Boerii și negustorii auzind așa, s'au început a înfricoșa și, mai trecând nu multă vreme, au simțit boerii și au dovedit că cuvintele Pasvandului va să fie și în faptă, și au și început a-și ridica calabăcurile trimițându-le pe la mănăstirile de munte, alții în alte părți și negustorii cei mari rădicându-și mărfurile, dar nu se sfârțigase orașul, și trecând mai așa un an, fiind vremea cam în iarnă, fără de veste a venit Cara Mustafa cu o sumă de Turci și-au călcat orașul, prădând și jefuind prăvăliile și pe negustori și casele boerești și pe toți orașenii, pe cine apuca, spărgând pivnițele și prăvăliile și pradă bani, mărfuri, iar oamenii, orașenii își lăsa tot și fugia toți în toate părțile. Vodă (Moruzzi) înștiințându-se, au trimis Turci Impărătești de la Ruscuc și Arnăuți să le stea înpotrivă, și dacă au sosit au început a da cu sușinelele în văzduh ca cum s'arbate cu Turcii Pasvandului și mai la urmă s'au unit cu toți,—apoi pradă mare ce au făcut de n'au mai rămas nimic în oraș, că numai ei rămăsese în oraș“⁶²⁾.

Jaful a durat mai mult de două săptămâni, după care Cara Mustafa Pașa cu Turcii lui, sătul de jaf, umplându-se de bani, de mărfuri și de odoare de la biserici, au plecat din oraș, îndreptându-se spre Dunăre.

După plecarea Turcilor lui Cara Mustafa, au intrat în mai multe cete Cârjalii. Aceștia au venit în Craiova și au prădat ce au mai găsit. Ei au aprins orașul de toate părțile, de l-au ars până în fața pământului. Boerii cari fugiseră toți de urgia Turcească la Râmnic, alții la Sibiu, avură zile de groază. Tabloul fugei lor prin munți cu chervanele boerești pline cu familiile lor este așa de îngrozitor redată în unele scrisori din restriștea refugiului, că numai jale și durere îți face.

Paharnicul Constantin Brăiloiu, bolnav la Râmnic, scrie lui Constantin Hagi Popp de la Sibiu, aceste cuvinte: „Ne aflăm aici la Râmnic multe familii.... Casele noastre le-am lăsat pline de Turci.. Dumnezeu să-și facă milă, să le scape de foc...“⁶³⁾.

Alt boer, Zamfir Ralli, feciorul lui Hagi Gheorghe ctitorul bisericii Maica Precista, scrie și el: „Ne aflăm aici la

⁶²⁾ V. Dionisie Ecclesiarhul în cronograful publicat de Papiu Ilarian în „Tesaur de monumente Istorice“ pp. 201.

⁶³⁾ N. Iorga „Studii și Documente“ VIII. p. 113.

satul Jiblea, împreună cu tot calabalăcu nostru, cum și sfințele icoane amândouă le avem cu noi... Socotim că turburările se va fi mai potolit, dară bine nu știu..."⁶⁴).

Altul, — dacă nu tot Paharnicul Brăiloiu — zice: „Vei fi auzit de halul țării Românești și de arderea Craiovei cea cumplită, care n'are nimeni a o jăli, de negustori prădați și de jupănese batjocorite de păgâni. Și văzând și noi atâta pradă și jale și oameni omorâți și negustori, am fugit de acasă și am mers la locuri ascunse și acolo nepretenii noștri au adus pe păgâni la noi, iar mila Impăratului Ceresc ne-au apărat și i-am biruit și au fugit ca niște păgâni rușinați..."⁶⁵).

Alta dela Zamfirache Ralli: „Orașul nostru și ticăloasa Craiova, care să înpodobise cu case mari și bolte (prăvălii) frumoase, astăzi iaste pulbere și cenușe. Din tot târgul Craiovei, cât îl știi D-ta, cruciș și curmeziș s'a făcut cenușă; numai zidurile stau negre, și numai boltele Cămărașului lene au scăpat fiind închiși de Arnăuți la meterez, iar celelalte bolte și prăvălii toate au ars, cum și casele dela Târgu de afară până în Cămărașu Ene, toate au ars. Mai în scurt au scăpat casele Brăiloiilor, ale Glogoveanului, ale Bengescului, ale Jianului, ale lui Farfara, ale Pârșcoveanului, ale lui Știrbey, ale lui Geanoglu, ale Cocei, ale mele și ale lui Nanu, iar celelalte toate au ars. Bine-ar fi fost să fi ars și casele mele, decât am trăit să auz focul ce au fost și iaste și acum în lăuntru în sfânta biserică a „Maicăi Precista". Că omul care l'am trimis, s'au dus cu țiganii mei și s'au uitat cu ochii: de la ușa bisericeii până la sfântul altar au fost trei focuri, și pe foc ce au fost jețurile toate, jețul Episcopului, foisorul unde ședea femeile, amvonul Diaconului de sus, sfințele icoane....., stâlpii cei mari poleiți, sfânta respete...., și fumul focului au negrit sfânta biserică, iar prăpăditele de chilii au fost stând..."⁶⁶).

Așa își băteau joc păgânii Turci pe aceste vremi de bisericile creștinilor.

⁶⁴) Idem o. c. p. 114. ⁶⁵) Idem o. c. p. 115. ⁶⁶) Idem, o. c. p. 115—116.

Abia în 1801, prin Aprilie, boerii fugiți și neguțătorii reveniră la Craiova, după marea nenorocire ce le coprinsese orașul și avutul lor. „Prăpădenia" Craiovei, cum scriu ei către cunoscuții din Ardeal unde fuseseră găzduiți, îi înspăimântase, îi îngrozise.

Soarta bisericilor fu la fel. Cele de lemn fură nimicite, și chiar cele de piatră avură unele aceiași soartă.

Nu mai vorbim de bieții târgoveți spânzurați de Turci, ca spioni, în fața bisericilor, cum spune Zamfirache Ralli, și de cei tăiați de iataganele turcești.

Dar nu trec doui ani și în primăvara lui 1802 Cârjaliii trecură pe neașteptate Dunărea în Mehedinți, și în bălcuț de la Cleanov nimiciră pe cei ce-i apucară aci, boeri, negustori, țărani. Fugiră, fiecare cum putu, spre munți, urmăriți de hoardele turcești.

Mulți boeri din Craiova apucară iarăși drumul pribegiei cu familiile lor, scăpând călări în munții Vulcanului, unii îmbrăcați femeeste și ca țărani. Printre aceștia erau Dumitrache Bibescu cu familia, Paharnicul Brăiloiu, Serdarul Stănuț Jianu, Clucerul Dumitrache Brăiloiu, Clucerul Vlădoianu, Serdarul Ioniță Argintoianu, Dumitrana Farfaroaia și încă alți mulți⁶⁷).

Cârjaliii, cari îi urmăriseră până la Râmnic și Ocnele Mari jefuind tot în drumul lor, se întoarseră înapoi, trecură din nou prin Craiova, unde șezură două săptămâni, o prădară și o arseră din nou, „făcând și robi". Se poate zice cu drept cuvânt că după o așa grozavă distrugere, Craiova de la 1800 nu mai există.

* * *

Urmează câțiva ani de liniște. Și nici aceștia de liniște deplină. Ocupația rusească din 1806 ținu până la 1812; dar la început în 1806, până ce Rușii să pună stăpânire pe țară, Turcii iar veniră în Oltenia. Craiova îi avu din nou de mosafiri nedoriți, iar fugiră boerii și neguțătorii, „iar se sparse

⁶⁷) Idem o. c. pp. 117—119

orașul* ⁶⁸⁾ Caimacamul și Corniță Brăiloiu stau călări pe cai, gata de fugă ⁶⁹⁾. „Dumitrachi Bibescu și Capichihaia sunt la prinsoare (închisoare) de nu văd lumina; numai cere 450 pungi de bani (Turcii) și împlinindu-se banii, zice că-i va slobozi* ⁷⁰⁾).

În Martie 1807, același scrie către Hagi Popp: „Țara este toată spartă..., pentru frica Turcilor ce se află în Craiova, veniți de la Dii (Vidin), fiindcă oricâți neguțatori s'au aflat în Craiova, toți s'au jeluit.. Și până astăzi se află Turcii tot în Craiova și destule răutăți fac...“ ⁷¹⁾.

†Cât ținu ocupația rusească Craiova fu plină de Ruși. Casele boerești fură transformate în spitale, sau ocupate pentru armată.

Abia în 1812, după încheerea păcii și restabilirea liniștei, cei fugiți se întorc înapoi, și oamenii se puseră să-și îndrepte toate stricăciunile de până aci. Dar molima se încuibă iarăși în țară, și Craiova căzu și ea pradă ciumei venită din țara turcească de la Dii, „unde se încuibărise destul de tare“, mai vartos asupra Jidovilor și Turcilor ⁷²⁾.

În 1815, în Ianuarie, iarăși Turcii din Ostrov, de ai lui Pazvantoglu, nemulțumiți că nu li se dădu îndestulă „Zahareă“, vin din nou în Oltenia, trecând Dunărea, începând să prade. Gândul lor era tot la Craiova, să vie să prade pe boeri și pe neguțatori, dar ajunseră numai până la mănăstirea de la Strehaia, de unde luară tot ce au găsit. Craiovenii înspăimântați fugiră iarăși cu mic, cu mare în toate părțile,—așa groază aveau de Turcii lui Pazvantoglu. Boerii iar își luară calabalăcurile și familiile, negustorii mărfurile și se înprăștiară peste Olt și la munte. Așa era și porunca Caimacamului, „să se ridice orășenii să fugă“. Și așa „s'a spart orașul, rămânând casele goale, iar crailor le părea bine“ ⁷³⁾.

Ce vremuri grele! Ele se asemănă, sub un alt aspect

⁶⁸⁾ Idem o. c. pp. 124. ⁶⁹⁾ Idem o. c. pp. 124.

⁷⁰⁾ Idem o. c. p. 124. ⁷¹⁾ Idem o. c. p. 124. ⁷²⁾ Idem o. c. p. 170.

⁷³⁾ Dionisie Ecclesiarhul o. c. p. 233.

tot așa de dureros, cu acea a nefericitei noastre retrageri în fața armatelor germane și austriace din toamna anului 1916 și iarna lui 1917! Vremurile par uneori că se repetă!..

Turcii împărătești, veniți să apere orașul, au stat un an la marginea Craiovei, și abia după încheerea păcii cu acel Regep al cetății Ostrovului, s'au rădicat Turcii din Craiova cu oastea ce au avut și a rămas orașul în liniște. Și însemnează cronicarul Dionisie Ecclesiarhul, povestitorul acelor vremi, cu un fel de ușurare sufletească: „1815 la Decembrie 22 zile au plecat“ ⁷⁴⁾.

Dar suferințele Craiovei și locuitorilor ei încă n'au luat sfârșit.

În Februarie 1821 mișcarea revoluționară a lui Tudor Vladimirescu ia ființă. El ridică steagul mântuirii în părțile de sus ale Mehedințului, la Padeș, unde își strânsese oastea lui de Panduri.

Mișcarea lui neliind încă bine lămurită, și în bună parte fiind îndreptată contra Cărmuirii, boerimea și neguțătoria din Craiova fu pusă pe gânduri. Până să se cunoască bine sentimentele lui Tudor, boerii, mai cu seamă cei mari, fugiră din oraș. Ei fură urmați și de negustori. „Răzmerița“ lui Tudor avu și de astădată darul să risipească locuitorii Craiovei. Boerii, învățați ca de obicei cu fuga, plecase încă de la 9 Februarie, toți care încotro au putut. „Craiova Joi și Vineri la 4 Februarie s'au spart. Caimacamul Joi a umblat prin târg și noaptea a fugit“, așa scrie un martor al acelor zile, neguțatorul Stan Popovici. Și mai departe același zice: „boerii sunt învățați cu fuga, că acestora fuga le este o englingeă (distracție), sunt obișnuiți cu ea“ ⁷⁵⁾.

La 1 Martie Tudor intră în Craiova. La 10 Martie, după intrarea lui Tudor în Craiova neguțatorul Stamate Margarit, fugit și el la Gioroc, scrie lui Hagi Popp la Sibiu: „În Craiova n'au rămas nime, că Tudor singur a dat de știre la negustori să se dee înăuntru, că vin Turcii...“ ⁷⁶⁾.

⁷⁴⁾ Idem o. c. p. 233. ⁷⁵⁾ N. Iorga o. c. pp. 129—131.

⁷⁶⁾ Idem o. c. p. 135.

La plecarea lui Tudor din Craiova cu oastea sa de panduri spre București, el își lasă dregătorii lui în Oltenia, ca un adevărat Domn. La Dolj Sulgerul Solomon fu numit Ispravnic, iar Pitarul Harșiu Aga sau Polițai al Craiovei, de care Tudor Vladimirescu se arată nu tocmai mulțumit.

Nici la 26 Martie nu era în Craiova mai bine ca la începutul acestei luni. Intr'o scrisoare din această zi Nestor Pavlovici, fugit și întors în oraș, scrie cuiva la Sibiu:

„Aicea oastea care a fost s'a dus la Jitianu la mănăstire, aicea nu „este nimenea; Caimacamul a venit la Dii (Vidin) și spune ca va să vie „aici cu Turcii șase mii. Aicea a scris la Sluger Solomon și la Sluger „Panaioț ca să-i trimită cai de poștă să vie, și nici unul, nici altu n'au „voit să-l asculte. Ce va fi, Dumnezeu știe.... Vre-o negustorie nu este „să facă cineva, fiind orașu pustiu...“⁷⁷⁾.

Caimacamul șezu la Vidin până la 15 Mai 1821, când veni la Craiova cu oastea turcească. Mișcarea lui Tudor fusese înăbușită, și încă de la această dată Bucureștii erau perduți pentru mișcarea revoluționară a Domnului Tudor.

La 2 Iulie Nestor Pavlovici poate da chiar știri la Sibiu despre omorârea lui Tudor Vladimirescu și despre întoarcerea negustorilor la Craiova, unde târgul iar s'a deschis, numai, cum zice el: „cam cu frică“⁷⁸⁾.

Turcii veniți la Craiova, după cererea Caimacamului, sterteră toată iarna aici, zice-se pentru menținerea liniștei. Aceasta fu o nouă și grea pacoste asupra bieților locuitori ai Craiovei.

Chiar la 20 Octomvrie 1821 un Craiovean scria lui Hagi Popp la Sibiu aceste cuvinte îngrijitoare despre greutatea la care se așteptau:

„Bine ar fi să se ducă, că altfel va să avem la iarnă mare zor pen- „tru fân, lemne, carne și casă de locuit, că, cele mai multe casă sunt „stricate..., bieții oameni sunt rău căznii! Eri a luat pe băieții de prin „prăvălii ca să slujească la Agale, și casă multe vor să arză pe iarnă. În „zilele acestea în trei locuri se aprinsese înfricoșat și putea să arză Cra- „iova, dar a dat Dumnezeu și s'a stins. Acuma e rău, că dacă se aprinde

⁷⁷⁾ N. Iorga. o. c. p. 136.

⁷⁸⁾ Idem o. c. p. 146.

„unde va și vor fi Manafii la acea casă, nu cutează nimenea să meargă „să stângă, că li e frică...“⁷⁹⁾.

Un altul, ceva mai târziu, scrie jalnic de tot despre amărăta lui Craiovă:

„....din zi în zi tot mai rău....Vai de maica boerilor care s'au dus, „ce vor să tragă la iarnă cu păgânii de Turci. Bieții oamenii țărani nu „au fân pentru dobitoace și nu pot căra lemne. Turcii descopere case și „iau lemne pentru foc, ard garduri, palamari, stobori, porți, uși, ce gă- „sesc, tot. Acum este bir greu în țară...“⁸¹⁾.

Consulul austriac Drexler, care era și spițer în Craiova, mărturisește și el în înștiințările ce face la Viena, că: „Turcii se poartă rău“⁸¹⁾. La 9 Decemvrie, scrie din nou:

„Alți 600 Turci au sosit la Craiova. În ultimele patru zile de patru „ori foc la Craiova. Casa lui Tache Bengescu arde toată noaptea“⁸²⁾.

Peste tot locul Turci. „Toate drumurile sunt coprinse“, scrie boerul Șerban Murgășanu. „Opt sute delii vin de la Poiana și alți 500 Turci de la Ișalnița“⁸³⁾.

Cu venirea lui Grigorie Ghica Domn și restabilirea Domniei pământene, Craiova primi Caimacam pe boerul Nenciu-lescu, care sosi aici la 12 Iulie 1822⁸⁴⁾. Acum oștirile turcești pleacă. La venirea Caimacamului celui nou, abia dacă mai erau vre-o 200 de inși. Se spera că după venirea Domnului să plece toți Turcii.

La 30 Iulie din același an Paharnicul Constantin Brăiloiu, venit la Craiova cu familia și cu alți boeri refugiați la Sibiu, putea în fine să scrie prietenilor săi de acolo, des- tul de mulțumit: „Miluindu-ne milostivul Dumnezeu cu „Domnie, socotim fără îndoială că se vor șterge patimile „ce am încercat în diastimă de atâta vreme până acum“⁸⁵⁾.

* * *

Anii ce urmară, fu liniște, — pace, — cum spun așa de fricos în scrisorile lor comerciale, neguțătorii Craiovei:

⁷⁹⁾ Idem o. c. p. 150. ⁸⁰⁾ Idem o. c. p. 151. ⁸¹⁾ Idem o. c. p. 151.

⁸²⁾ Idem o. c. p. 152. ⁸³⁾ Idem o. c. pp. 153—154.

⁸⁴⁾ Idem o. c. p. 157. ⁸⁵⁾ Idem o. c. p. 158.

„oamenii își caută treburile lor fără supărare, numai tot cu „frica în sân...“⁸⁶⁾.

În 1829 izbucni din nou războiul ruso-turc. Rușii trec Dunărea la Rahova și bat pe Turci. Pe cei prinși i-au trimis la Craiova, împreună și cu beii lor. Craiovenii par a se răzbuna și ei de pățania Turcilor de acum.

În acest timp Craiova fu ocupată de Ruși, cari își conduceau operațiile lor militare peste Dunăre de aici. Casele mari ale boerilor fură luate pentru spitale. Așa luară casele lui Gănescu, ale lui Glogoveanu și ale Almajencii. Și hanul lui Dumba îl făcură tot spital. În țară: „lăcuește război și ciumă, scrie Nicolae Dumba către marele negustor Craiovean din acel timp Dimitrie Aman⁸⁷⁾.

Ciuma,—această molimă îngrozitoare, spaima vremurilor de atunci—adusă probabil de armatele rusești, continuă și în anul 1830. Același Nicolae Dumba ne dă amănunte în scrisorile sale către prietenul său Aman. aflat în acel timp la C.-Lung: „moartea în orașul nostru, slavă Domnului, s'a înpuținat. Sunt vre-o cinci-zeci de zile de când nu s'a mai auzit de loc că bântue, și poate că scăpăm cu totul...“ Și mai departe: „Papugii din mahalale, au scăpat de moartea ciumei,...Iarna este grea“. Într-o listă ce i-o trimite Dumba, arată pre cei cari au murit de ciumă, dintre cunoscuți. Se notează: Hristea Tunusliu cu nevasta, Ghiță Bureța, Stoian Bacalbașa, Dincă Mănescu, Trică Brașoveanu, Brătășanu cu fetița și alții⁸⁸⁾.

Prin Fevruarie 1830, Aman putea primi în sfârșit știrea că „ciuma s'a stins cu totul la Craiova“⁸⁹⁾, pentru a se reîntoarce ca să-și poată ocupa casa ce doi ani fusese transformată în spital⁹⁰⁾.

Către sfârșitul acestor vremi grele se începe o eră nouă, nu numai pentru Craiova, dar pentru întreaga țară. Ideile noi ale Apusului încep să-și facă loc, iar organizarea ad-

⁸⁶⁾ Idem o. c. p. 159.

⁸⁷⁾ N. Iorga „Correspondența lui Dimitrie Aman“ p. 119.

⁸⁸⁾ Idem o. c. p. 126. ⁸⁹⁾ Idem o. c. p. 128. ⁹⁰⁾ Idem o. c. p. 128.

ministrativă face și ea loc unei alte vieți la orașe. Regulamentul organic, votat de Divanul de sub președenția Generalului rus Kiselef care menținea încă ocupațiunea rusă, aduse noi norme, noi măsuri în administrație, și puse, în altă ordine, multe lucruri bune.

De aci înainte întâlnim o altă viață mai ușor de urmărit în cercetările noastre, pentru că actele și știrile de tot felul abundă vorbindu-ne de toate evenimentele ce au mai decurs în anii ce urmară.

Întâlnim imediat organizarea mai nouă a orașului cu „magistratul său“, cu „doctorul poliției“, cu „garda orașenească“ preludiul armatei regulate, cu iluminarea orașului cu „lumânări de seu“, cu modele noi aduse de la Sibiu sau chiar de la Viena, cu „rădvane“ sau „carăte mari boerești, și sbutci cu coperiș dinainte“, în care boerii și coanele își făcuse plimbările pe ulițele orașului prăfuit și fără pavele.

Moda se schimba și ea, prefăcându-se după aceea a Apusului. Se păstra totuși încă câtva timp costumul boeresc, cu ișlicul cel mare și cu marele dulămi înbrăcate cu bogate blănuri.

Cucoanele prind mai mult prefacerea modei și în special a peptănăturii. Și viața de familie se schimbă.

Cetirea, care pătrunse prin ziarele din Apus, desvoltă gustul unei culturi mai întinse. Dvornicul Barbu Știrbey dete cel dintâi semnul. Călătoria sa în Apus și legăturile de el stabilite acolo, îi dete puțința de a ajuta și pe ceilalți boieri doritori de a se cultiva.

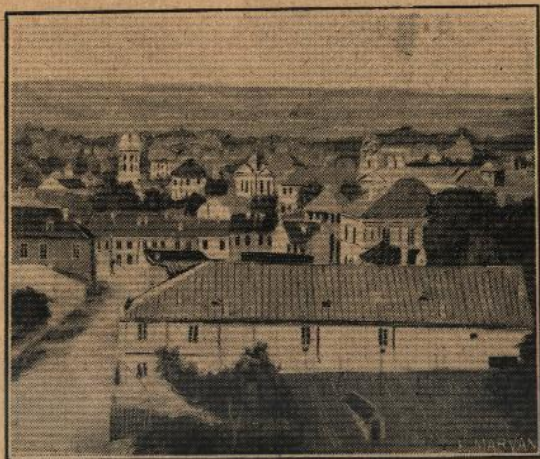
Înrăurirea aceasta apuseană avu ca urmare imediată trimiterea multora din copiii boerilor olteni la învățătură în Sibiu, la Viena și chiar la Paris. Încă din 1810 Dincă Brăiloiu plecase la Viena, Costache Glogoveanu la Sibiu, iar la 1820 găsim pe viitorii Domni Barbu Știrbey și fratele acestuia Gheorghe Bibescu, copiii Vornicului Dumitrache Bibescu, studiind la Paris⁹¹⁾.

⁹¹⁾ Pentru aceste vremi, a se consulta studiul D-lui N. Iorga „Craiova pe pragul vremurilor nouă“, în *Convorbiri literare* Nr. 1—2 p. 1907.

Toate aceste manifestări pregăteau vremuri noi, pentru o lume care dispărea pe încetul, zi de zi, se transforma, deschizând drumul vremurilor de astăzi, pe care strămoșii noștri ni le-au sfințit nu numai cu suferințele lor, dar și cu răbdarea și energia cu care le-au putut birui, afirmându-și în tot decursul acestor vremuri spiritul lor adevărat național, adevărat românesc, acel spirit ce a putut să ne dea Unirea de la 1859, iar în vremurile noastre Unirea cea mare a tuturor Românilor.

G. Mil. Demetrescu.

Craiova de acum 70 de ani.

Gravura de față reproduce un tablou în ulei ce se găsește în posesiunea Teatrului Național din Craiova. În primul plan în dreapta se înfățișează Teatrul cel vechi, pe locul actualului Teatru Național. Drumul ar fi Str. Justiției de azi, unde dă în Calea Unirii. În fund se vede între alte clădiri clopotnița veche a Sfintei Treimi și în dreapta ei vechiul local al liceului.

FIGURI OLTENE

D-l Rădulescu-Motru în autobiografie

D-l Sextil Pușcariu, directorul revistei Cultura din Cluj, a voit, anul trecut, să întreprindă o anchetă în lumea oamenilor noștri de știință, în scopul de a afla date mai principale din biografia acestora. Ancheta n'a reușit, din cauză că nu s'a primit decât un singur răspuns: acela al d-lui Rădulescu-Motru. D-l Pușcariu renunțând la întreprinderea sa, „Arhivele Olteniei” sunt în plăcuta situație de a comunica cititorilor răspunsul dat de d-l R. Motru. Avem astfel autobiografia unui distins oltean, de care

pe mulți ne leagă sentimente de prietenie personală isvorite din cunoașterea și cinstirea omului, iar pe toți simțământul de stimă și respect pentru profesorul învățat a cărui viață de muncă a fost pusă în serviciul științei românești și al învățământului nostru, universitar.

Iată răspunsul trimis de d-l Rădulescu-Motru, în Decembrie 1923, revistei *Cultura din Cluj*:

Am avut să răspund la multe chestionare în viața mea, dar n'am fost supus încă la un chestionar mai greu ca acela pe care mi-l trimite Revista „Cultura” din Cluj. O judecată obiectivă și dreaptă asupra operilor cuiva este totdeauna anevoioasă, cu atât mai mult cât ea este cerută asupra operilor sale proprii. A fi judecător în propria sa cauză nu este oare interzis? Dar fiind-că redacția revistei urmărește un scop cultural cu acest chestionar, mă grăbesc să răspund. Rămâne ca Redacția, în concluzia ce va trage din anchetă, să facă rectificările cuvenite într-o materie așa de delicată.

Vocațiunea mea de scriitor și profesor de filozofie o datoresc tradiție din familie. Tatăl meu, proprietar rural, originar din comuna Butoești, jud. Mehedinți, a fost crescut de egumenul mănăstirii Gura-Motru, de cunoscutul cărturar Eufrosin Poteca, primul profesor de filozofie în școlile românești. Fără această tradiție, aș fi studiat matematicile, pentru care aveam o deosebită aplicație în clasele secundare. N'am publicat nimic înainte de a ajunge la sfârșitul studiilor universitare, pe care le-am făcut în Universitățile din București, Paris, München și Leipzig. Prima mea contribuție originală la știința filozofiei se cuprinde în teza de doctorat și este publicată în revista ce apărea sub direcția lui Wilhelm Wundt, *Philosophische Studien*. Această lucrare a fost continuată apoi în scrierea *Elemente de Metafizică*, pe care am publicat-o în 1912 în București, și din care un extras s'a publicat și în *Revue de Métaphysique et Morale* din Paris. Direcția acestor lucrări nu caracterizează întreaga mea activitate. Încă de la începutul carierei mele am fost atras de problemele sociale, și mai ales de problemele sociale ale țării mele. Am contribuit pentru înțelegerea acestora din urmă cu câte-va articole în ziarul *Epoca*, dirijat pe vremuri de N. Gr. Filipescu și de G. Panu; articole, care apoi completate, au apărut într'un volum la librăria Soccec, în anul 1904, sub titlul *Cultura română și politicianismul*.

La 1900 am întreprins publicarea unei reviste, tribună liberă, în care avea să se discute mai ales cestiunile sociale. Aceasta, *Noua Revistă Română*, a avut 16 volume și a durat până în prezenta participării României la războiul mondial, în 1916. Articolele și studiile pe care le-am publicat în această revistă sunt numeroase și cu un conținut foarte variat. Tot dela 1900 am întreprins și publicarea periodică a unor lucrări de filozofie, la care am avut colaborarea celor mai distinși foștii mei elevi, sub titlul *Studii Filozofice*. Publicația aceasta a avut opt volume. La 1923, Aprilie, s'a transformat în *Revista de Filosofie*, ce se găsește în curs de apariție. În *Studii Filosofice* se găsește *Puterea sufletească*, pe care a premiat-o Academia Română în 1908. Pe când activitatea mea de scriitor să extindea asupra unor subiecte variate: politică, literatură, științe sociale și metafizică, activitatea mea profesională, de profesor la Facultatea de filozofie și litere din București, se îndreptă cu deosebire spre cercetările psihologiei și logicei. Rezumatul cursului de psihologie l'am tipărit în anul 1923 la București, editura „Cultura Națională”, sub titlul *Curs de psihologie*. Am nădejdea să pot tipări anul viitor și cursul de logică, al cărui manuscris il am aproape gata. Ce lucrări am în gând să mai scriu pe viitor? Ce aș putea răspunde? Deocamdată câte-va asupra culturii românești și asupra păturei țărănești, lucrări care îmi vor servi și de bază la alcătuirea discursului de recepție la Academia Română, unde am fost ales în Iunie 1923. Alte lucrări? Dumnezeu știe. La vârsta de 55 ani, în care mă aflu, unii sfârșesc orice activitate, alții atunci încep pe cea serioasă; — ce voi face eu? — încă odată, Dumnezeu știe. Care este opera vieții mele? Nu sunt mulțumit de nici una, din cele tipărite până acum. Nădejdea îmi este în cele viitoare.

Lucrez ziua, mai ales dimineața. Și noaptea, când este urgentă. Nu întrebunțez fișe. Înainte de a începe să scriu, mă documentez prin lecturile cele mai variate. De multe ori mi se întâmplă să deschid și cărți cu totul străine de materia ce voiesc să tratez. Nu odată, din asemenea cărți străine am primit inspirații fericite. Nu urmez o metodă propriu zisă, dar păstrez veșnic o atitudine de concentrație asupra subiectului ce studiez. Zi și noapte nu gândesc la altceva de cât la ce am de scris. După ce am tipărit însă lucrarea, m'am despărțit de ea definitiv. Nu mă recitesc, iar când mi se întâmplă să recitesc câte o pagină din cărțile publicate de mine, am aceiași impresie ca și cum aș citi

pe un străin. Cu toate acestea nu mi-a semnalat încă nimeni o contradicție între cele ce am afirmat la diferite intervale.

Am avut multe momente de descurajare, dar prin crize sufletești, datorite carierei mele, n'am trecut. Sunt, ca toți țărani români, un optimist înăscut, deși am scris poate cele mai severe aprecieri asupra timpului în care am trăit. Acest optimism m'a făcut probabil să ajung la ipoteza „personalismului energetic“, pe care am schișat-o în scrierea mea de Metafizică. Imprejurările vitregi prin care a trecut și trece Statul român nu au permis înzestrarea catedrei mele de psihologie și logică de la Universitatea din București cu tot aparatul științific necesar. Din această cauză sunt lipsit de colaborația sistematică a elevilor mei. Nu pot întreprinde cercetări experimentale la care, ani de-a rândul, să ia parte mai multe serii de elevi, și din care să rezulte apoi o mai intensă preocupare de știința sufletului omenesc în România. Cred totuși că activitatea mea personală, cu toată vitregia împrejurărilor, a înlesnit calea celor cari vor veni în urmă. Sunt convins, că o adevărată cultură românească se va consolida pe măsură ce munca intelectuală în România va lua un contact mai adânc cu problemele filosofice.

C. Rădulescu-Motru.

19 Dec. 1923.

Acte oltene din sec. XVII, XVIII și al XIX referitoare la vii.

Comunicate de T. G. Bulat.

I.

Adică eu Iașca Căp. dat-am scrisoarea mea la mâna d-lui Jup. Costa că să fie dă mare credință precum să's știe că ne-am tocmit cu d-lui de-am vândut o vie a mea din dealul Racoșilor carea vie am fost cumpărată dă la Macsim (?) stol. mai dinainte vreme însă răzor 12 m-am tocmit cu d-lui de i-am vândut de a mea bună voe însă în bani ug. 40 și am vândut-o cu de a mea bună voe cu și a tuturor moștenitorilor. Pântru acea i-am dat zapisul meu la mâna d-lui ca să-i fie d-lui moșie statornică și lui și copiilor d-lui moșie statornică și lui și copiilor d-lui căți D-zeu îi va dărui. Și când am făcut acest zapis fost-au mulți oameni marturi cari vor iscăli mai jos ca să să crează.

Mai 13/7105=1697.

Eu Iașca Căp.

Luca martur

+ Drăghici martur

Ioslov martur

Stanciu ot Cleasnești martur

Mihai Rumnu martur

Giurcă martur

II.

Cornea Brailoiu vel-ban, dat-am cartea noastră de judecată Iașcăi Căp. cas'aibă a-și ținearea și a stăpâni de acum înainte cu bună pace: o vie din dealul Racoșilor ot sud Gorj, care vei

o au fost cumpărat mai denainte vreame dela Iachim spăt. feciorul lui Posnan Căpit. ot Baia de Aramă. Și tot o au ținut cu bună pace cât au fost el aici în țară; iar după ce s'au lipsit el de aici den țară de au pribegit în altă țară, s'au fost sculat Necula Căpt. Glogoveanul de au fost luat acea vie, zicând el că n-au dat Iașca Căpt. bani pe dânsa, ci easte mai volnic el să o ție, fiindu-i Iașcii spăt. dator. Iar după ce au venit Iașca Căp. din pribegie și văzând el că-i stăpânește Necula Glogoveanul via fără de nici o treabă, s'au fost jeluit Măriei-Sale Domnul nostru, lo Costandin Basarab Voevod. Și Măria Sa, după jalba lui i-au fost făcut o cinstită carte a Măriei Sale la banul Vintilă ca să-i facă dreptate. Și mergând Iașca Căp. de față cu Necula Căp. Glogoveanul înaintea banului Vintilă, au fost dus Iașca Căp. și mărturii de au mărturisit înaintea banului Vintilă, cum că au cumpărat Iașca Căpt. acea vie cu bună tocmeală și cu bani gata dela Iachim Spăt. Și au fost rămas Necula Căpt. Glogoveanul de judecată denaintea banului Vintilă. Precum văzând și cartea banului Vintilă de rămas la mana Iașcei Căp.; după aceea, întâmplându-se Iaștei Căpt. a doua pribegie, s'au fost sculat Mladen din Cleșnești de au fost făcut un zapis, zicând că au cumpărat acea vie dela Iașca Căp. și s'au făcut... (rupt) și după ce au trecut... (rupt) au fost mers soru-sa Cărstina cu acest zapis de au părât înaintea Măriei Sale lui Vodă cu Necula Căp. Glogoveanul, zicând ia că au cumpărat frate-său Mladin acea vie dela Iașca Căp. și-au fost rămas pe Nicola Glogoveanul din divan și i-au făcut Măria Sa Vodă cartea Măriei Sale să-și ție via cu pace. După acea, venind Iașca Căp. iar în țară când au fost acum, jelindu-să el la Măria Sa Vodă cum că nu și-a vândut via nimăru, ci o ține fără dreptate, cu porunca Măriei Sale lui Vodă, au venit și înaintea noastră de s'au întreat de față cu Cărstina, sora lui Mladen și scoțând ea zapisul ce i-au rămas dela frate-său Mladin care scria pre nume Iaștei Căp. de vânzarea acei vie, și cu multe mărturii; iar Iașca Căpt. tăgăduia, zicând că nu și-a vândut via, nici iaste zapisul lui. Deci noi nu am crezut nici pe unul, nici pe altul, ci fiind noi la Tismana dimpreună cu părintele Atanasie Egumenul am trimis dă au adus marturii de față cari să scria într'acest zapis; și ei mărturisiră înaintea noastră cum că nu sânt iscăliturile lor și pop. Mitru scriitorul care să numia că au scris zapisul, fiind acum mort, au mărturisit părintele egumenul Atanasie că nu iaste slova lui. Deci noi adevărim

că iaste acest zapis făcut în meșteșuguri; am dat această carte a noastră Iaștii Căpt. să-și stăpânească de acum înainte via cu pace pentru că au rămas Cărstina de judecată.

Și când s'au găsit acest zapis făcut în meșteșug, fost-au martori și Necula Căp. Glogoveanul i jupânul Mino i jupân Costea ot Baie și alți mulți.

Cornea vel-ban.

Oct. 16—7105=1697.

III.

*Mltieo bijeo Io Costandin Voevod ignad davat vmid sispo-
blenie gomid.* lui Iașca Căp. ca fie volnic cu această carte a domniei meale să aibă a ținea și a stăpâni o vie în dealul Racofilor cu bună pace pe cătră Cărstina sora lui Mladeno și de cătră feciorii ei. Pentru că au avut întrebciune de față înaintea domniei meale la divan zicând Iașca Căp. cum că această vie iaste a lui de cumpărătoare dela Iani Spătarul feciorul lui Posnan Căp. încă mai dinainte vreme. Și tot o au ținut pre seama lui cu bună pace. Iar după aceia întâmplându-se de s'au lipsit Iașca Căp. den țară, s'au sculat Necula Căp. Glogoveanu de au impresurat această vie și după ce au venit Iașca Căp. aici în țară, au tras pără cu Necula Glogoveanu înaintea răposatului Vintilă, biv-vel ban și au rămas Necula de judecată. Și de atuncea încoace și-au ținut Iașca Căp. această vie cu bună pace. Deci când au fost acum, sculatu-s'au această fămeaie Cărstina sora lui Mladen cu pără pentru această vie scoțând și un zapis, dă zicea cum că iaste al Iașcăi Căpt. Scriind cum că a dat Iașca Căp. această vie lui Mladen, fratele Cărstinii, pentru o datorie ce i-au fost dator t. 42 de care cetindu-se zapisul în divan înaintea Domniei-Meale, Iașca Căpit. au tăgăduit, cum că nu iaste zapisu lui; nici au dat el via lui Mladen. Și au mărturisit și credincios boiarinul domniei meale Cornea vel ban cum că mărturiile ce să află iscălit în zapis iau adus de față de au mărturisit cum că nu sânt ei iscăliți nu știu de acest zapis. De care domnia mea necrezând pă Iașca Căp. am judecat împreună cu tot divanul cum că jură Iașca Căp. pentru acest zapis cum că nu iaste adevărat, ce iaste făcut în meșteșuguri. Și după judecata Domniei-meale, mers-au Iașca Căp. de au jurat cu sufletul lui în sfânta bisearică, fiind ispravnic la jurământ sluga Domniei-meale, Stanciu vel-post. Drept aceia, am dat domnia mea această carte a Domniei meale Iașkii Căpitanul, ca să aibă a ținea și a stăpâni această vie dela Racofi cu bună

pace de către Cărstina, sora lui Mladen, și de către feciorii ei, să-i hie moșie stătătoare pentru că au rămas Cărstina sora lui Mladen de judecată dennaintea Domniei mele den divan.

Blacodania nisad regumid. Ghen. 27 — 7107=1699.

Io Costandin Voevod.

(Pecetie mică roșie).

IV

† Nicodim, igumenul sfintei și dumnezești mănăstirii Tesmeani. Dat-am cartea noastră popii Drăghici den Vâlcea împreună cu frații lui, ca să aibă voe a-și pune vie fieștecare dintre ei pă locul sfintei Mănăstiri la Masloși, și să aibă a-și stăpâni tot cu bună pace ei și tot neamul lor: însă viile cu cât ține obrațul viei până în vale. Și vinărit adecă zeciuiala pământului diajma după obiceiul să nu dea până în trei ani, până când își va veni via pă rod: și atuncea să aibă a da zeciuiala pământului din zeace v^d (vedre) numai o vadră, iar mai mult nimic alt. Precum și este obiceiul și precum și la alte moșii unde sânt plaiuri de vii pă pământul sfintei mănăstiri iarăș așa s'au dat. Pentru ca să să întărească și să să înmulțească venitul sfintei case. Iar când nu o ar putea să o mai fie, ci ar vrea să o vânză, atuncea după ce vom avea noi știre, volnic să fie s'o vânză unde ar vrea și ori la fieștece obraz. Drept acea ca să întărim cartea aceasta, punem iscălitura noastră și peceata sfintei mănăstiri mai jos, la luna Ghen 1—7235=1727.

Nicodim, igumen Tis.

Io Nicodim eclisiarh am scris. (Alătura pecetea, purtând data 1671).

V.

Adecă eu care mai jos mă iscălesc încredințaz cu zapisul meu la d-lui biv. vel stolnic Alecu Nenciulescu precum să să știe că având eu vii mai mult de prisos m-au pohtit d-lui ca să-i vânz o vie a mea din dealul Berenilor ce este tot în hotaru Drăgășanilor dintr'acest județ de asupra fântânilor celor mari care vie o am și eu cumpărată de la cinci moșneni anume Badea, soția lui Tănase i Ioan Boboc i Badea Condei i Stan al Vasilcăi, și Dobrin care această vie să adună răzoare douăzeci și patru: vede o păduriță crâng ce să află între vii loc de șase răzoare.

Și acest hotar de vie are și pomet prin poalele tuturor răzoarelor, și iarbă de cosit de face fân. Și via aceasta este în vârful dealului, pă locul Sfintei Episcopii cu otaștină, care plătește toți stăpânii viilor pentru otaștină de o vadră o pară după simfonia ce este făcută mai de mulți ani de boieri și neguțători cu Arhiereul al Sfintei Episcopii. De care arăt și semnele hotarului vii, adecă den două răzoare de vie ce le are Stan al Vasilcăi alătura cu această vie despre Orașul Râmnicului și merge drumul cel mare pe vârful vii în jos spre ameză-zi până dă în drumul ce scoboară dealurile Buzilei și apucă în jos pe drumul cu îngrădișul vii până la o cruce de lemn, unde să abate alt drum prin poalele vii pă din jos de cruce și merge gardul dela începutul hotarului pă marginea drumului până dă iar în hotarul gardului al lui Stan al Vasilcăi care să află și el fugit peste Olt. Și această vie am tocmit-o eu în tl. 1500 adecă una mie cinci sute tocmai și mi s'au dat toți deplin de care d-lui și fii d-lui să aibă a o stăpâni până în veci nesupărat de nici un neam sau fii ai mei cum și orce neam să va trage din neamul d-lui să aibă a stăpâni cu pace, fiindcă într'această vie am fost dat șasă răzoare de zestre fie-mea Paraschivii care acum în vara trecută i-au murit soțu și fiind această vie depărtată de oraș, m-au rugat de i-am dat altă vie mai mare puțin decât acea de zestre, însă aici aproape peste Olt la Cetate, vie cu mult pomet.

Și pentru încredințare au iscălit și dumneei. La (?) bună vânzarea mea s'au iscălit și fiu-meu.

1810 Iuli 1.

Costandin David.

Dincă David.

Paraschiva fica d-lui tată-meu Costandin David am iscălit.

Pe același act:

Dela Ispravnicul Vâlcei.

Cu acest zapis viind vânzătorii înaintea noastră și arătând că vânzarea aceștii vii este cu bună învoire și tocmeală și că banii s'au primit deplin după coprinderea zapisului, spre încredințare s'au adeverit și de noi cu iscăliturile.

1810 Iulie 18.

(Două iscălituri).

VI.

„Pentru sădirea de vie ce are pe moșia noastră Drincea și Opișorul d. Tănase sin popa ot satul Vlădaia, despre partea crezut alături cu Radu Ciocan, și pentru osebite cuprinsuri de obrație a viei, pivniță și loc sterp, pe seama trebuinții sale și a vitelor cu care va merge la vie, însă peste tot lungul stângen șealsprezece și latul stângen doisprezece stângenul lui Șerban Vodă, pentru care se îndatorează numitul prin al său osebit înscris ce ne-au dat a lucra via napristan, și din rodul ce va eși, să dea pe fieșcare an dela zecă una, fără însă a mijloci cea mai mică asuprire la măsurătoarea vedrilor, și osebit să lucreze cu mâinile zile trei pe seama moșiei, sau să plătească în bani după prețul ce va urmă pentru munca zilii; iar vin sau rachiu nu va fi volnic niciodată sub nici un fel de cuvânt a vinde la vie decât cu rădicata.

Acestea păzindu-le întocmai numitul să aibă atât însuș cât și moștenitorii săi din neam în neam a se folosi cu rodul acestei sădiri fără nici o poprire sau cătuș de puțină împiedecare, și fără a mai fi supărat în viitorime de îngrijitorii moșii cu numire de ierbărit și altele, iar când în cugere de trei ani va rămânea via nelucrată, tunci se va urmă după paragraful al cincelea al capului al șaptelea dela partea a treilea din Pravilă pentru sădiri și locul va rămânea slobod în stăpânirea proprietății noastre.

Asemenea drepturile de săditor nu le va înstrăina prin vânzare la altul fără știrea și voia noastră.

B. Stirbei, bi-vel logofăt.

Acte și scrisori din trecut

Comunicat de Prof. C. N. Mateescu, R.-Vâlcea.

I.

Așezământul ce am făcut cu părcălab Rad(u) Talica ot Oreavița i cu părc. Rad(u) ot Voivoștiea i cu alți sătiani oraviciani fiind față pentru rându vinăriciului dela Oreavița i dela Voivoștiea ce să dea de vadra i de nume i pentru claca lor duple cum iaste porunca Mării sale lui Vod(ă) i pentru suhaturi precum va arăta în jos anume.

Adecă eu Radul părcălab Talica ot Oreavița și eu Rad(u) părc-

călab dela Voivoștiea sud Mehedinți împreună cu oa(me)nii noștri care mai jos ne vom iscăli, dat-am acest adevărat al nostru zapis ca să fie de bună încredințare la prea cinstit dreapta sfinției sale prea sfințitului Mit. al Ug. Chir Neofit¹⁾ precum să-s' știe că fiind noi șezători pe moșiile sfintei Mitropolii, șă având vii în dealul Oreaviței i în Voivoștiea, multă pricină și netocmire am avut cu ispravnicii ce-i trimitea sf. sa asupra vinăriciului, încât înțelegând Măria Sa Vod(ă), au trimis de ne-au adus cu treapd și ne-au pus la închisoare. Dar sfinția sa, ca un stăpân bun și milostiv, s'au îndurat de noi și n'au pus la socoteală greșeala și împotrivirea noastră, ci au rugat pe Măria sa Vod(ă) și ne au luat dela închisoare.

Deci noi văzând bunătatea sf. sale, încă l-am mai supărat și ne-am rugat ca să ne facem așezământ înaintea sf. sale de toate câte am avut pricină și sf. sa ne-au dat voe să ne facem duple cum pohtim și noi am făcut de câte ne-au păsat și am arătat pre cât putem să dăm bani vinăriciului și să clăcuim precum arată mai în jos.

Și sfinția sa, după rugăciunea noastră, au lăsat să fim odiliniți, însă să avem a da vinărici cu otaștină²⁾, din zece vedre o vadra(ă) și această să o plătim cu bani 30, însă vad(ra) ne iaste dreaptă bună de oca 12 și să ne spunem la vinărici bucatele drepte. Iar ori unde ar cunoaște vechil(ii) sf. sale că umblăm cu vicleșug și ne-ar găsi făcând înșălăciune, să fie bucatele acelea domnești.

Așisderea și pentr(u) poclon era carte domnească de să lua de nume câte un tal. Dar noi ne-am rugat sf. sale și ne-au ertat și ne-au așăzat să dăm de nume po bani 54, însă numele bani 24, și banița de orz bani 24 și azimă de pâine i puu de găină bani 6, iar mai mult supărare să n'avem.

Așisderea și pentru claca ce poruncește Maria sa Vod(ă) ca să clăcuim într'un an de zile, 6 să avem a clăcui. Cei cu plugurile zile 2 de arătură grâu, mei, porumbu primăvara și toamna i 2 zile de sapă, i o zi de secere și una de treerat. Iar cei ce sântem făt(ă) dobitoace, 2 zile de sapă, 2 zile de secere și doao zile de arie.

Iar ori carele din noi n'ar clăcui, să avem a plăti ziua cu bani 15 și suhat de boi, de vaci, de cai, să nu dăm; iar de rămători

¹⁾ Mitropolitul Neofit I-*iu* Cretanul a păstorit în anii 1738—1754

²⁾ otaștină = dijmă de vin.

câte bani 6 când va fi mâncare în pădure; iar când nu va fi mâncare, să dăm de rămător câte bani 3, căci plătim suhat de vară.

Și de tot stupul câte bani 3 și de matce și de roi. Și de oaie și de o capră iarna bani 51 i vara bani 81, însă fără miei de vară.

Și de fătăciune, unde va fi oi multe, să ia tal. 1 și un miel; iar la fătăciune mai mică să ia pă jumătate.

Și dijma de o clae de fân de cară 5 să ia bani 30, iar de cară 10 să ia bani 60, iar de o șără să ia bani 90.

Și toate sămănăturile câte vom avea pe moșie din grâu, din orz, din mălai, din porumbu i din ovăz din grădini, să avem a da din toate cu dreptate din zece una.

Așisderea și pentru tecovine, din câte cazane vom face rachi, pe dealul cu vinărici, să avem a da de cazan vadră una.

Drept aceasta, când am făcut acest zapis de voea noastră, fost-au și alte obraze de cinste mărturii și noi încă ne-am pus numele și degetele mai jos ca să-s(ă) crează, și pe acest așăzământ am pohtit și noi să facă și carte domnească, ca să fie neștrămutat acest așăzământ. — Mai 19 leat 7251.

Eu Radul părcălab Talica

Eu Drăghici Talica

Eu Stan al lui Petre

Eu Matei Burcea

Eu Ion Gonțea

Eu Păun al lui Semen

Eu Leontie Monah

Eu Petre Drăghici

Eu Iane Buceanul

Eu Preda Spuzoiul

Eu Necula Cameniță

Eu Stancul Grosul

Eu Stanciul Tatomer

Eu Radul părcălab ot Voivoștiea

Eu Ion Negovanul

Eu Ion Negrul

Eu Ion Străc

Eu Ion Ciocan ot tam.

NOTE ȘI COMUNICĂRI

O Corespondență dela Craiova, din 1846

Comunicată de T. G. Bulat.

În „*Vestitorul românesc*”, gazeta semi-oficială, anul X No. 26, 1846 2 Aprilie” găsim următoarele rânduri, — semnate Iosif Abel — care ne dau oare-care informații asupra oamenilor și lucrurilor din acea vreme, la Craiova.

Domnule Redactor,

Fiindcă foaia Dumitale este vestitor, te poftesc să vestești și aceste puține rânduri:

În veacul nostru în care toată lumea călătorește, și în care a ajuns chiar și calfe de croitori nemțești să se preumbe pe malurile apei Iordanul, și să se tipărească voiajurile lor la Sodom și Gomora; în acest veac negreșit nimenea nu mă va dojeni, dacă și eu mă fălesc a obști printr'aceste rânduri întipărirea ce mi-a făcut vederea orașului celui de al doilea de căpetenie a țării noastre, cu prilejul aflării mele acum de curând într'însul. Eu cunosc orașul Craiova de 20 de ani, și l-am văzut mai în urmă în anul 1840 și acum iarăși. Dar ce schimbare! Cititorul fără îndoială așteaptă să-i pui înainte chipuri deosebite a Craiovei. Dar la aceasta se înșală; și apoi, cu care drept poate să aștepte de la un condei atât cu desăvârșire neliterat, precum este al meu, un panorama literar? Mulțumească-se dar dacă voi încerca să arăt prin desenuri mai proaste și cu ruptul schimbările cele de căpetenie, care în cea mai din urmă vreme s'au ivit în Craiova.

Cea dintâia și tot deodată cea mai de căpetenie schimbare este rezultatul activității administrative a D. marelui logofăt și

cavaler Iancu Bibescu, în însușimea sa de însărcinat cu cărmuirea în Craiova, și tot de odată inspector al toatei Valahii mici!

Această activitate a zisului mărinimosului bărbat, se vede în toate unghiurile cele mai mici ale orașului.

Prin osârdia și alesul său gust, politica a propășit la înfrumusețarea ei într'un chip uriaș și o podoabă care se poate numi între cele dintâi este grădina ce se zice grădina lui Bibescu: o zidire a liberalității și a duhului său iscusit și iubitor de arte, în care intrând un strein mai ales într'o Duminecă sau sărbătoare, când ea se află deschisă pentru toată lumea, va fi nu puțin uimit de a vedea un parc în cel mai bun gust englezesc cu un chioșc și cu alte foșoare cât se poate de frumoase, și de a auzi muzica militară, care de două ori pe săptămână aduce preumblătorilor prin acel parc între care se vede chiar fruntea orașului de ambele secse, cea mai dulce desfătare, mângâind auzul cu cântice ale celor mai plăcuți compozitori. Apoi aceasta—vă întreb—nu este un dar mare pentru orașul de al doilea al Valahiei? mai vârtos când aceasta s'a lucrat de un patriot cu chiar de la sineși cheltueală, numai și numai ca să hărăzească locuitorilor un ce frumos și desfătător. Dar și frumoasa șosea care merge către această grădină, așternerea mai de obște a ulițelor politiei cu caldărâm de piatră, aridicarea de o mulțime de zidiri noi și frumoase (chiar în vara trecută s'au gătit precum am auzit 40 case nouă) și aceste toate îmbunătățiri isvoresc din activitatea sau cel mai puțin din mai de aproape îndemnare a prea vrednicului D. marele logofăt Bibescu. Apoi bine făcătoarea sa influență nu se mărginește numai asupra lucrurilor neînsuflețite, nemișcătoare, ci din potrivă străduirea sa în Craiova a modificat într'un chip foarte priincios chiar și duhul soțietății.

Așa spre pildă fu el acel om care știe să desființeze acea ne-cuviincioasă linie despărțitoare, care depărta în vileag pe boerul de la negustorul. Mulți negustori mă încredințară că D. Bibescu în multe rânduri a încercat și a isbutit de a mijloci (pe la baluri și picnicuri) o intrupare soțială între Boeri de neam și între tagma negustorească, pentru care sfârșit și acum numitul D. Karmuitor obișnuște de a aduna în fiecare an odată la un prânz cât se poate de falnic pe toți frunțașii locuitori din Craiova, poftind înadins la acest ospăț și pe mai mulți din cei mai însemnați boeri. Vezi aceasta însă, casa D-lui Bibescu în Craiova, a căruia cea mai frumoasă podoabă este însuși D-ei Cocoana Bibeasca, se află

a fi de a pururea punctul central al bunii soțietăți de acolo; locul de adăpostire al streinilor care toți se folosesc de a sa mărinimoasă protecție, și azilul și mângâerea sărmanilor, îmbielșugarea și asigurarea locuitorilor, cum și a călătorilor.

Acest adevărat nobil bărbat iubește a face bine chiar pentru dragostea facerii de bine, și chipul cu care urmează la această, dă binefacerii sale un îndoit preț. Iată schimbarea cea de căpetenie care s'a ivit la Craiova în mai de aproape trecuta vreme, și de care am fost mai cu deosebire eu foarte pătruns. Dea Domnul ca acest bărbat să rămâie încă multă vreme spre fericirea numitului oraș însărcinatul în postul său, dar și D. marele logofăt Bibescu, să binevoiască a lua în băgare de seamă, că dacă și i s'ar deschide cu înlesnire o cărare mai naltă în București, dar tot nu va găsi acolo un câmp atât de întins pentru mărinimoasa și binefăcătoarea sa activitate precum îl are în Craiova, unde toți de o potrivă îl proslăvesc, unde D-lui și casa sa este totul pentru toți, și unde d'apururea i se dă prilejuri de a-și câștiga cele mai frumoase, ba chiar nemuritoare merite!

Pentru „O istorie a Craiovei“*)

XX. Un istoric al Orașului.

La 1899 „Societatea Geografică Română“ a publicat din *Marele Dicționar Geografic al României*, alcătuit de D-nii George Ioan Lahovari, General C. Brătianu și Grigore G. Tocilescu, volumul II, fascicula IV, în care la paginile 738—746 s'a descris Craiova, sub variatele ei forme: topografie, cult, instituții, asistență, etc.

Credem, că istoricul orașului, pe care în întregime îl transcriem aci, s'a făcut de defunctul Gr. G. Tocilescu, fost membru al Academiei Române, profesor universitar și director al Muzeului național de antichități.

D. D. Stoenescu.

„Numele Craiova nu este de cât o formă a cuvântului Craiovia, cuvânt de origină slavonă, în care li s'a transformat în i muliat. Forma însă, cu mult mai obicinuită în vechile noastre

*) Vezi „Arhivele Olteniei“, An. III, 1924, No. 11, pag. 55-58.

hrisoave, este acea slavică originală: Cralieva. Cralieva sau Craliova nu este de cât un adjectiv posesiv femeesc din Crali (rege). Cu dreptate Laurian zice: Craiova, după etimologie însemnează cetate regală, sinonimă cu regianum al lui Ptolomeu, d'a dreapta Dunărei.

Concluziunea legitimă, pe care trebuie s'o tragem din cuvântul Craiova, este că va fi avut oarecând, direct sau indirect, a face cu vreun Craiu (rege). Însă dacă acest Craiu a fost Ioan, aceste nu însemnează nicidecum, că cuvântul Craiova ar veni de la regele Ioan; pentru că românește și bulgărește Ioan se cheamă Iova sau Ivan, iar rege, Craiu — și de aci Craiova e cam departe.

Această ultimă teorie susținută de Fotino și frații Tunusli, prin care se zice că Craiova a fost fondată de Ioanițiu, regele Româno-Bulgar, căruia și atribuesc și fundarea bisericii bănească Sf-tului Dumitru din Craiova, este falsă¹⁾.

Se știe cu siguranță, după o inscripție ce se află în pridvor la acea biserică, că a fost făcută din temelie a doua oară de către Mateiu Basarab la anul 1652²⁾.

Între epoca restaurațiunii (anul 1652) și epoca primei clădiri, a cărei dată cronologică ne lipsește, trebuie să fi trecut un interval destul de lung, de oare-ce Mateiu Basarab ne spune că nu mai găsisese bună nici chiar temelia. Având în vedere această împrejurare, precum și felul de zidărie, care se poate vedea după urmele unei clopotnițe care se află în fața bisericii, se poate crede că biserica primitivă ar fi fost făcută cu două secole înainte de restaurare.

Nimic nu îndeamnă deci a ne urca așa de sus până la împăratul Ioanițiu, cu patru secole mai înainte, după cum face Fotino.

Epitetul de Bănească ce se dă bisericii Sf. Dumitru din Craiova, vine dela primul Ban al Olteniei, cu reședința în Craiova, (în loc de capitala cea veche de la Severin), care se pare c'ar fi zidit-o.

Acest Ban a fost Barbu Basarab, supranumit Craiovescul, care a trăit cam între 1450—1510. Dar cum că există o tradi-

¹⁾ Vezi *Arhivele Olteniei*, an. III, pag. 55, documentul No. XVIII.
—Nota aceasta și cele următoare din josul paginilor sunt ale D-lui D. D. St.

²⁾ Vezi *Arhivele Olteniei*, an. III pag. 159, din lucrările lui August Pessiacov.

țiune la Craiova despre un oare care Crai Ioan, aceasta e necontestabil.

Pasagiul ce urmează a fost extras în revista noastră la pag. 18—19, an. II; de aceea nu-l mai reproducem aci.

Iar mai jos Pessiacov continuă astfel articolul său:

După o legendă poporană, Craiova cea veche negreșit înainte de secolul al XV-lea, când a devenit capitala Olteniei, clădindu-se cam tot pe atunci și biserica cea bănească, nu se afla punctualmente acolo unde este astăzi.

La porțile orașului, mergând spre Jiu — zice d. Margot — se vede a mare baltă numită Craiovița¹⁾. Tradițiunea poartă că orașul era zidit în vechime în acel loc și că în urma unui mare cutremur de pământ fu scufundat cu totul, înecat, și că apele bălții îl cuprinseseră.

Cercetări în fundul bălții ar putea să verifice această legendă. Este foarte probabil că pozițiunea primitivă a Craiovei să fi fost chiar lângă râul Jiul.

Cu toate acestea, legenda despre cufundarea orașului ni se pare a fi avut d'întăiu în vedere un alt punct teritorial, aplicându-se apoi către balta de lângă Craiova, din cauza apropierii locului.

D. Hasdeu crede că înainte de secolul al XIII-lea, orașul Craiova era situat cu mult mai jos de cât se află astăzi, și anume lângă balta Nedeia, aproape de Dunăre. În întreaga Românie, fără a vorbi de Banat sau Transilvania, nu se găsește nici o localitate cu acest nume și totuși în basmele poporane din Muntenia cetatea Nedeia joacă un rol foarte caracteristic.

Așa, bună-oară, în basmul „Fiul vânătorului” cules de neîntrecutul P. Ispirescu, noi citim:

„Împăratul iarăși îl chemă și-i zise:

— Fiule al vânătorului, mi s'a spus de un oare cine că tu te-ai fi lăudat că poți să aduci meșteri de la Nedeia-Cetate, să-mi zidească un palat, cum nu s'a mai văzut până acum.

Luând cele o sută de corăbii pline cu sare, fiul vânătorului plecă cu dânsul pre mare. După o călătorie foarte lungă ajunse la Nedeia-Cetate. Această cetate era vestită pentru meșterii ei, cari învășase meșteșugul de la zine, și nu putea nimeni să intre acolo²⁾.

¹⁾ Vezi *Arhivele Olteniei*, an. I, pag. 365 documentul No. XI.

Așa dar pentru poporul din Muntenia, Nedeia-Cetate a rămas ca un ideal de oraș mare industrial, vestit pentru meșterii săi.

Această celebritate a Nedeei nu se mărginește însă în cercul strict al Țării Românești, deși pe aiurea cuvântul a căpătat un înțeles ceva mai general. Astfel în Moldova pe la jumătatea secolului al XVII-lea, se chiamă Nedeia o numeroasă adunare de oameni, după cum în adevăr sunt toate orașele comerciale. Iată un pasagiu foarte precis din pravila lui Vasile Lupu: „Mai mare sudalmă se chiamă, când va sudui nescine pre altul în vreun loc ca acela de cinste unde vor fi mulți oameni străini cu unul în mijlocul târgului, sau la vre-o „nedeiă“ sau în curtea domnească sau la vre-un praznic“.

Este învederat dară că în districtul Dolj, acolo unde se află astăzi satul Nedeia, cel de lângă balta Nedeia și de lângă gârla Nedeilor, ba și pe aiurea, oriunde s'ar mai nemeri vre-o localitate românească cu același nume, trebuia să fi existat oarecând un important centru comercial, ceea ce se justifică în cazul de față prin pozițiunea locului tocmai la o trecătoare a Dunărei.

Ce se va fi făcut cu el? Cum oare și când anume va fi pierit? Nu se știe.

Tradițiunea poporană despre scufundarea unui oraș în baltă, fie ea întemeiată pe o catastrofă adevărată ori numai pe un ce metaforic, strămutată apoi la capitala Olteniei, unde ea nu are nici o rațiune de a fi, s'ar potrivi de minune cu Nedeia-Cetate.

Istoria dispărutului oraș doljean Nedeia, care ar fi fost interesantă prin sine însăși și ar merita de a fi cercetată și poate să nu fie fără legătură cu originile Craiovei.

Cine știe, dacă nu cum-va până și creșterea acesteia a fost datorită în parte, după cum se întâmplă mai totdeauna, căderii unei apropiate rivale!

Oricum, fundată în prima jumătate a secolului al XIII-lea de către un rege al Cumanilor, Craiova ne apare, peste vre-o sută de ani după aceea, deja ca un oraș de o însemnătate oarecare.

Reamintim că Craiova este locul de reședință al banilor Craiovei¹⁾, începând cu vestita familie Basarabă a lui Barbu

¹⁾ Interesante studii s'au făcut asupra banilor Craiovei de D-I G. Mil. Demetrescu, avocat, din ale cărui lucrări s'au publicat părți în Arhivele Olteniei, iar acum în urmă D-I I. C. Filitti, cu eruditul său articol publicat în No. 13, an. III al aceleiași reviste. Domniile lor au adus lumini noi pentru istoria Craiovei.

și a fraților săi Craiovești. El este orașul natal al generalului Haralamb, care a făcut parte din guvernul provizoriu la 1866, împreună cu Lascar Catargiu și Nicolae Golescu. Originari de aci mai sunt: familiile Bibescu, Știrbeiu, decedatul pictor Aman, lordache Oțetelișanu, care fundă aci prima școală de fete din Oltenia (1835), poetul Traian Demetrescu și alții.

Insemnări mărunte

Muscu

În No. 7 din anul trecut al „Arhivelor Olteniei“ D-I Anton Oprescu vorbește de numele *Moșcul* în Oltenia. Un *Muscu* a fost haiduc de curând în Mehedinți. De neam din Oprisor, acesta a haiducit câțva și a fost omorât la Prisăcea în 1891. Cântecul lui Muscu este cunoscut în părțile acestea.

Așteământ.

În „Istoria Revoluțiunii Române dela 1821“ de C. D. Aricescu, Craiova 1874, găsim în Nota No. XV p. 39 (Extractu din memoriulă răposatului Dumitrache Protopopescu din Severin) cuvântul *așteământă*, întrebuițat într-o frază în care se poate citi: „iară Ghiță se ținu după mine până la un loc, *așteământă* [?] și de frică...“.

Semnul de întrebare pus de Aricescu, ne arată că nu a știut ce să însemneze acest cuvânt, pe care Protopopescu, întrebuițându-l, neapărat că îi cunoștea înțelesul.

Hașdeu (Etymologicum magnum Romaniae) scrie despre acest cuvânt: „*Așteământ*, adv.; soudain, subitement, à la sourdine, furtivement“. El n'a cunoscut cuvântul decât din trei poezii poporane culese de G. D. Teodorescu din Brăila și Teleorman, spunând că „În condițiunile în care ni se prezintă acest adverb, fără varianturi fonetice și numai din regiunea de lângă Dunăre, e foarte anevoe a se rosti cine-va asupra originii lui“.

D-I Sextil Pușcariu (Dicționarul limbii române), întrebuițând acelaș material, îl dă cu însemnarea „furtivement“ (pe furiș?), spunând că „sensul lui nu se poate preciza bine“.

Lăsând la o parte etimologia necunoscută a cuvântului, adaog la cele știute înainte, că cuvântul *așteamăt* este destul de cunoscut în județul Dolj, având înțelesul tot de: *pe furiș*; dar trebuie să se știe că acest „*așteamăt*” are un înțeles mai larg decât atât. *Așteamăt* ar însemna: a urmări pe cineva pas cu pas, pe furiș, fără a fi simțit. În Dolj însă se întrebuințează altfel. De pildă: *m'am dus dupe el cu de-a șteamătu*, și cred că adevăratul cuvânt va fi *șteamăt*, nu: *așteamăt*. Căci tot așa se zice: *m'am dus de-a dura, de-a păstrăgala, de-a berbeleacu, de-a fuga etc.*

În cele trei cântece în care l'a găsit Hașdeu, iată cum e întrebuințat cuvântul:

Balada „Vălcan” din Teleorman (p. 554):

Turcii, unde'l auzia,
Planul mare căși schimba,
Așteamăt s'apropiea,
Semn lui Nedea că'i făcea,
Pungi de bani îi arăta...

Balada „Stanislav Viteazul” din Brăila (p. 566):

Grecul, banii când vedea,
Mințile din cap pierdea,
Cu ochii la ei era
Și mare se'ndupleca,
Pe Stanislav îl lăsa,
După ceauș se ducea
Și *așteamătul* călca...

unde urmează a se ceti: și *așteamăt* îl călca“.

În fine, balada *Ilincuța Sandului*“, tot din Brăila (p. 637):

Foică ș'o lălea!
Când Ilinca ajungea,
Turci *așteamăt* se vedea,
Sanduleasa de'i simția,
Nici o clipă nu pierdea,
Pe Ilinca ascundea
Și'nainte-le eșia...

În întâia baladă, versul „*așteamăt* s'apropia” trebuie înțeles, că s'apropiau pe furiș, cu teamă să nu fie văzuți; în a doua, versul „și *așteamăt* îl călca”, este iar cu înțelesul de a-l călca, de a-l urmări pe furiș până a fi simțit; în cea de-a treia, versul „Turcii *așteamăt* se vedea” trebuie înțeles, că Turcii se vedeau urmărind pe furiș,

temându-se de a fi simțiți, dar cu toată acea urmărire hoțască, nevasta lui Sandu i-a simțit.

Ca încheere, ar rămâne că adevăratul cuvânt este *șteamăt*, adverb care nu se întrebuințează decât când e vorba de urmărire, însemnând: *pe furiș, cu teamă de a fi simțit*.

Etimologia rămâne în seama filologilor.

N. Plopșor.

Din însemnările unui naturalist

Ursul în Oltenia.

Ursul, care se rărește pe zi ce trece în toate țările din Europa, a început să se rărească și în țara românească.

La noi îl cunoaștem ca existând în munții Moldovei. Povestea lui Petrea Dascălul ne este prea întipărită în memorie, ca să uităm acest lucru. Ceace nu prea s'a știut însă la noi, e faptul că ursul trăiește tot atât de bine și în munții Olteniei.

În munții Vulcanului (Cioșani, Cărpinei-Mehedinți), pe stâncă acoperită ici colo de smeură, trăiește ursul în toată plinătatea sa. Face mari ravagii prin vitele locuitorilor, din care cauză se întocmesc câteodată primitive și rari vânători, pentru a-l mai astâmpăra pentru câțva timp.

Ursul se prindea — și se prinde și azi mai rar — cu *fiarele*.

Câteodată rătăcește și pe la Cioclovina (deasupra Tismanei — Gorjiu) și pe valea Jiului, toamna, după porumb — zice-se.

Ciobani și vânători de pe lângă Runc povestesc că deasupra Runcului spre Retezat (Uricani, Livezeni) există urși.

Fapt important e că iarna, în zile mai călduroase, urșii noștri intrerup din când în când somnul hibernant, pentru a mai da o raită printre steirile de piatră.

Ursul e unul din animalele rare ale țării, prețioasă reliquă a unei faune mai mândre din alte timpuri, și deși păgubitor, ar trebui protejat măcar numai de dragul lucrurilor vechi, care amenință să dispară fără urme.

Corbul în Oltenia.

Corbul e deasemenea o pasăre pe cale de dispariție. Nu trebuie confundat cu celelalte ciori, care abundă pretutindeni.

Fiind cel mai mare reprezentant al genului (cam cât o găină), e și cel mai mare conirostru din Europa.

În Iunie 1914 am văzut doi corbi din aceștia pe marginea gârlei dela Obedin (Doljiu), devorând niște melci de apă.

Fiincă e rar, în alte țări Corbul a început să fie protejat, semnalându-i-se la timp în diverse reviste tendința de dispariție.

Oasele de prune.

În tot nordul Olteniei (Gorjiu, Vâlcea, Mehedinți), sămburii de prună se numesc și *oase de prune*, mesocarpul fructului considerându-se *carnea* sau *partea cărnoasă* a prunei.

Ruscus aculeatus în Oltenia.

Subarbust totdeauna verde din familia Liliaceelor, care se găsește în Dobrogea și Banat, se găsește și prin Oltenia.

L'am aflat într-o pădure bătrână pe dealul Cetățuia, comuna Mihăița (Doljiu), unde țărani îl numesc *Ghimpe*, nume ce se regăsește și în Dicționarul botanic al d-lui Z. Panțu.

Șarlă, javră, potaie.

Sunt trei adjective ce se dau câinilor și oamenilor. În Dicționarul Universal al limbei Române al lui L. Șăineanu (1914) găsim pentru *Șarlă*: „1. câine slab care latră într'una; 2. fig. și fam. om supărător (Dela Charles sau Șarlă, nume ce se dă adesea câinilor)”, — iar pentru *Javră*: „1. câine ce latră mereu; 2. fig. om flecar (orig. necunoscută)”.

De fapt *Șarlă* nu e altceva de cât frumoasa rasă de câini *King-Charles* *), ogar de lux, care pe timpul lui Ludovic al XIV-lea era la modă în toate apartamentele oamenilor bogați.

Românul zice *șarlă* unui om care doarme toată ziua, cască toată ziua, se'ntinde leneș — gesturi care tocmai caracterizează rasa *King-Charles*, care nu prea latră dealtfel mai de loc.

*) Dr. G. Carlet. R. Perrier. Précis de Zoologie. Paris 1896.

Cât privește *Javră* ea nu e altceva decât câinele de *Javarra*, care e caracterizat prin lipsa părului, făcând impresia că e chel, sau râios, ceea ce a impresionat mult poporul.

Românul zice *javră* unui om sdrențuros, murdar care, deși neputincios, amenință.

Potaie se numește un câine mic care latră mult, și un om de nimic care săcăie.

E interesantă semasiologia acestui cuvânt, fiindcă se știe că *potaie* mai însemnează și *haită*.

Jderul în Oltenia.

Astăzi jderul se'ntâlnește mai rar în pădurile de fag la munte și în regiunea colinelor, și chiar în pădurile de stejar.

În trecut se pare că acest animal trăia în Oltenia într-o cantitate mult mai mare decât astăzi.

În „Istoria Românilor” a lui V. A. Ureche (București 1893) există o rezoluție domnească din care reiese că *cozienii erau datori să dea ispravnicilor câte un jder, ca un fel de dijmă de vânat* (pag. 166).

R. I. Călinescu

Apelul Arhivelor Statului

Direcția generală a Arhivelor Statului își permite să atragă atenția autorităților și instituțiilor de Stat din tot cuprinsul țării, că în conformitate cu dispozițiile regulamentului său, sunt datoare să depună la Arhivele Statului toate dosarele ce conțin acte mai vechi de 30 de ani și de care nu mai au trebuință pentru serviciile lor.

Autoritățile și instituțiile din Capitală și de pe teritoriul fostului principat al Munteniei vor depune aceste dosare la Arhivele regionale din Iași și Chișinău; iar cele de pe fostul principat al Transilvaniei și părțile ungurene le vor depune la Arhivele regionale din Cluj.

Facem un apel călduros la toate autoritățile și instituțiile Statului să se conformeze dispozițiilor de mai sus, de oare ce suntem informați că în ultimii ani s'au distrus ori s'au pus în vânzare numeroase dosare din diferite arhive locale, aducându-se prin aceasta pagube incalculabile istoriei noastre naționale.

O rectificare istorică

Sub titlul acesta ¹⁾ D-nul G. Mil. Demetrescu, atât de bine cunoscut și apreciat pentru scrierile sale asupra trecutului nostru, rectifică oarecare erori, de vechime și origină a vechii Primăriei Craiovene, dărâmată nu de mult de edilii preocupați de estetica și perspectiva marelui centru oltenesc.

Foarte mulțumitori D-lui Demetrescu, am fi prea fericiți dacă rectificarea D-sale ar conținea și altceva decât simple afirmațiuni. Într'adevăr, dacă Banul Bălăceanu nu a locuit în Craiova, se putea foarte bine ca cineva apropiat din familia lui să fi zidit această monumentală casă. Boerul Călinescu, care a făcut danie aceste case orașului, nu se știe pe cine a avut de înaintași ca să stabilească adevărata vechime a casei. Dacă stilul arhitectonic, pictura, odorele, și celelalte piese de identificare lipsesc dela Casa Bălăcenilor, cum s'ar putea afirma că vechimea ei este precis de 120 ani, cum pretinde D-l Demetrescu?

Iată dar că chestiunea mai trebuie cercetată pentru scoaterea la lumină a adevărului, și cred că D-l G. Mil. Demetrescu, harnic și priceput cititor al trecutului nostru, dimpreună cu alți specialiști Craioveni, ca D-nul Profesor Ciuceanu de pildă, vor ști să ne dea adevărata origină și vechime a fostei Primărie a Craiovei.

Stefan Bosie.

Erori de tipar de îndreptat

În articolul D-lui I. C. Filltti „*Banii și Caimacamii Olteniei*” din numărul din urmă al revistei noastre, s'au strecurat următoarele greșeli de tipar, pentru care cerem iertare către cititor:

La pag. 204, rândul 1, în loc de „alegător” să se citească: *dregător*.

„ 205 „ 7, „ „ „vornici din” să se citească: *vornici de*.

„ 206 „ 4, după cuvintele „de mari bani” să se adauge: *Ei sunt cunoscuți de posteritate cu titlul de mari bani, dacă...*

„ 209 ultimul rând din text în loc de „Dobei” să se citească: *Bobei*.

La articolul „*Oltenia după Memor. lui V. Bauer*”, la jud. Romanați (An. III No. 13 p. 230) s'a omis două sate din cauza unei greșeli de tipar: După *Margenni* (rând 5) trebuie adăugat:

Piatra (comuna Piatra) sat cu o biserică; situat pe Olt.

Kirtun sau *Kirwa* (Criva)

Mai notez la pag. 232 satul necunoscut *Soudeschti* (nu *Sondeschti*); câteva alte schimbări de litere sunt fără importanță.

C. K.

¹⁾ *Arhivele Olteniei*, an. II, No. 10, pag. 476.

Mișcarea culturală în Craiova

Cu sosirea căldurilor verii, după înfrigurările examenelor de tot felul ale atâtor școli din Craiova, mișcarea culturală din orașul nostru aștește, intrând și ea în „vacanță”.

Revistele își suspendă apariția pentru 2—3 luni, Bibliotecile se închid și ele (deși nu văd că ar trebui să fie așa), Teatrul Național și-a trimis actorii la vremelnică odihnă, până să reînceapă repetițiile pentru noua stagiune. Doar cinematografele — s'a mai construit încă unul nou — mai chiamă în răcoarea serii pe amatorii de distracții cari n'au plecat încă pe la băi. Pe un asemenea „sezon mort”, firește că rubrica aceasta nu are multe de înregistrat.

* * *
Conferințele Societății „*Prietenii Științei*” au încheiat seria anului acesta odată cu venirea lui Cireșar. Se anunțase totuși una excepțională: aceea a savantului cu reputație mondială, Abatele H. Breuil, profesor de paleontologie la Paris. D-sa trebuia să vorbească, Duminecă 29 Iunie, despre *Preistorie*. Din nefericire această conferință nu s'a putut ține din cauza boalei ușoare care a împiedecat pe D-l Abate de a se mai opri și în Craiova înainte de plecarea sa din țară.

* * *
D-l Profesor I. D. Ștefănescu, conferențiar distins al Fundațiunii Culturale „*Principele Carol*”, răspunzând invitațiunii pictorului D-l Eust. Gr. Stoenescu, s'a oprit la înapoierea sa din

Italia și în orașul nostru, la 22 Iunie, spre a ne întreține într-o conferință despre *Participarea României la Expoziția Internațională de Arte frumoase dela Veneția*, a cărei deschidere s'a făcut în luna Mai din anul acesta. Cu un talent de vorbitor deosebit de remarcabil, înrădăcind la o laltă facilitătea unei elocinți bogată în vocabular, precisă și elegantă în expresie, împreună cu darul de a transmite ascultătorilor propriile sale sentimente și convingeri, D-l Ștefănescu ne-a povestit — model de ceea ce se chiamă „causerie“ — în ce chip s'a pregătit participarea noastră la Expoziția bienală, cum se înfățișează efortul nostru artistic față de pictura și sculptura celorlalte țări expozante, arătând în sfârșit impresiunile și părerea marii critici de autoritate europeană cu privire la arta românească, așa cum se prezintă în actuala Expoziție. Conferențiarul a început prin a arăta că dintre cele trei mari expoziții artistice de interes mondial, Expoziția din Veneția — față de cea din Roma și Salonul din Paris — are cea mai mare însemnătate, întrucât pe deoparte operele expuse aci nu sunt aduse în scopul mercantil al desfacerei în primul rând, pe de alta ele sunt selecționate cu extremă îngrijire, fără însă nici un ostracism pentru o școală, un fel de exprimare sau tendință cât de ultra modernă ar fi ¹⁾, dar mai ales pentru faptul că această expoziție este internațională, loc de întâlnire și de nobilă întrecere a eforturilor de creațiune artistică a diverselor familii ale geniului uman. Și, deși invitată a participa la acest concurs încă de la înființarea acestei *Exposizione Internazionale d'Arte della citta di Venezia* (în 1895, de țin bine minte), abia azi, la a XV-a ei serie, România răspunde grațiosului apel al Italiei. D-l Ștefănescu descrie cu umor dificultățile întâmpinate întru pregătirea participării, din cauza ignoranței și incomprehensiunii atâtor din cei de cari depinde o astfel de întreprindere: aparat administrativ, autorități financiare sgârcite pentru așa ceva, funcționari de cale ferată șicănitori și venali; arată insuficiența de mijloace cu care a avut să lupte, cheltuind din banul său propriu, cărând tablourile pe brațe și improvizând din sărăcie amenajarea celor două săli de expoziția puse nouă la îndemână, văruite și podite pe jos cu cărămidă, alături de somptuoasele săli ale Ungurilor, Sârbilor, Bulgarilor și Rușilor, cari aveau la dispoziție pentru

¹⁾ Articolul 5 al Reg. Exp. grăește: Expoziția din Veneția își propune să strângă floarea producțiunii artistice contemporane. Ea primește orice tehnică, și orice școală, dar respinge toate formele vulgarității.

aceasta zeci de milioane, pe când noi abia o sută și ceva de mii de lei. Face apoi o enumerare a lucrărilor ce au prezentat pictorii și sculptorii noștri după ce au fost acceptate de juriul Expoziției, — vreo 100 bucăți abia, în care lipsesc unele lucrări, și unii artiști cari ar fi trebuit să figureze aci, dar care nu din vina delegaților noștri nu s'au aflat la locul lor. La urmă — și aceasta e partea ce trebuie să reținem cu deosebită satisfacție — conferențiarul arată că, prin numărul proporțional de pânze românești ce au fost reținute pentru muzeele străine, cum și prin aprecierile pe care presa, oamenii competenți și mai ales criticii de artă cu autoritate din Italia ca și de aiurea, veniți să cerceteze această bienală, le-au făcut despre cele două modeste saloane ale noastre, participarea României la Expoziția dela Veneția a fost un succes strălucit și deci indirect, fără voie și fără meritul biuroului nostru de propagandă din Min. de Externe, cea mai frumoasă, mai rodnică și mai puțin costisitoare pentru Stat dintre toate organizările oficiale de propagandă românească în străinătate. În picturanoastră, — căci în sculptură nu ne distingem până acum — peste tehnica și maniera cutărei școli internaționale, care isbea și care „deruta“ pentru moment pe criticul de artă italian și francez, pentru a-l reține, a-i fixa atenția cercetătoare și a-l minuna apoi, odată descoperirea făcută, — se simțea, se făcea vizibil suflul unei entități etnice sănătoase, tinere, original întru totul și generator de adevărată artă, care e sufletul românesc.

D-l Ștefănescu ne-a mai făgăduit o conferință la „Prietenii Științei“ pentru luna Octombrie, cu subiectul *Artă țărănească*.

* * *

Domnul I. Tafrali, profesor la Universitatea din Iași și autor al *Istoriei Artelor*, a binevoit de asemenea a se înscrie pentru o conferință despre „Inmormântarea la Egipteni și descoperirea mormântului lui Tut-Ank-Amon“ (cu 100 de proiecțiuni), pe care o va ține în Noemvrie.

* * *

Tânărul pictor craiovean Sever Buradescu, înapoindu-se pentru câteva luni dela Paris, unde și-a făcut studiile artistice, va face o Expoziție în Capitală și — probabil — și în orașul său natal.

* * *

Comitetul ridicării unui monument lui Traian Demetrescu, roagă din nou pe acei căror li s'au încredințat liste de subscripție pentru strângerea fondurilor necesare încă de acum un an, să binevoiască a le depune, împreună cu sumele strânse, Doamnei El. Farago, la Muzeul Aman din localitate, sau cel puțin să răspundă la repetatele invitații ce li s'au făcut în acest sens. În Septembrie se vor publica listele, cum și numele celor ce nu le vor fi înăpoiă până atunci.

Lucrarea sculptorului Jalea, în curs de execuție, va fi de asemenea terminată la aceeași dată.

* * *

Congresul Eparhial al Soc. „Renașterea” a preoților din Oltenia s'a ținut la mijlocul lui Iulie în T.-Severin. Acesta e al doilea congres al meritoasei asociații culturale religioase, al cărui fondator e P. S. S. Episcopul Vartolomeu al Râmnicului și Noului Severin, și al cărui organ e vrednica revistă „Renașterea” care apare la Craiova sub conducerea redacțională a Părintelui I. Ghia.

Congresul s'a ținut în localul Liceului „Traian”. Au luat parte la tribună P. S. S. Episcopul, apoi preoții Gr. Cristescu, Ioan D. Popescu, Angh. Părvănescu, Silv. Părvulescu, I. Ghia, Stănică și alții. Pr. Gr. Cristescu, președintele societății, a dezvoltat conferința sa: despre „Cultul creștin ca mijloc de solidaritate socială.”

Despre activitatea rodnică și binemeritoasă a societății „Renașterea” s'a făcut o Dare de seamă amănunțită în revista noastră, la No. 11, pag. 68-74 din acest an.

* * *

Medicii delegați ai Ligii Națiunilor au vizitat Oltenia în zilele de 30 Iunie, 1 și 2 Iulie, spre a se documenta despre starea igienică a locuitorilor acestei regiuni, infectată de țăntării pricinuitoari ai paludismului, și a vedea care sunt mijloacele noastre de combatere împotriva acestui rău. Cei cinci delegați străini, reprezentând Engiltera, Olanda, Polonia, Grecia și Bulgaria, întovărășiți de doi medici români, au fost primiți în gara Craiova de autorități. De aci, sub conducerea inspectorului general al regiunii sanitare, Dr. Laugier, delegația a vizitat spitalele și laboratorul de igienă din oraș, apoi au pornit cu automobilele spre Bechet, oprindu-se prin multe sate, de acolo spre Caracal, Balș, Craiova.

În ziua a doua s'a vizitat partea de nord a regiunii, cu Drăgășani, Râmnicu-Vâlcea, Călimănești. În cea de a treia, pornind spre apus, excursioniștii au luat drumul Strehaiei, până la T.-Severin, de unde s'au înăpoiă, încheind această vizită printr'un banchet menit a cimanta legăturile de simpatie dintre oaspeții străini și gazdele lor Români.

În numărul viitor se va face o dare de seamă amănunțită despre constatările înregistrate de către delegații Ligii Națiunilor cu prilejul acesta.

Fortunato.

Incercări de imunizare contra tuberculozei

Profesorul Calmette, subdirectorul Institutului Pasteur din Paris, care se ocupă de multă vreme și care azi este o autoritate în materie de tuberculoză, anunță printr'o notă prezintată Academiei de Medicină din Paris că a reușit a prepara culturi de bacili de tuberculoză atât de atenuați, încât să poată fi socotiți ca inofensivi din punctul de vedere al contagiunii, dar totuși destul de activi încă pentru a produce în organismele injectate o imunitate aproape totală la animalele ce i-au servit de experiență—vîței și maimuțe.

Fapt cert este că a reușit a vaccina animalele bovine, lucru extrem de important, dacă vom reaminti că foarte multe forme de tuberculoză sunt datorite cărnurilor și mai cu seamă laptelui de la vaci atinse de această boală.

S'a zis cu drept cuvânt, făcându-se aluzie la acest fel de contagiune, că tuberculoza adultului este o dramă al cărei prim act s'a jucat la leagănul copilului.

Dar Calmette nu s'a oprit aci. Față de succesele înregistrate a trecut la experiențe asupra omului, tratând până în prezent 217 sugaci *chiar dela naștere*. Această condiție este foarte importantă, căci experiența pe animale a dovedit că, șansele de succes sunt cu atât mai reduse cu cât ne depărtăm de naștere, infecțiunile tuberculoase producându-se la om chiar din primele zile ale vieții.

Incercările profesorului Calmette datând abia de 18 luni, sunt prea recente pentru a prezenta rezultate definitive; cele mai bune speranțe sunt totuși legate de numele și străduința acestui mare savant.

Teorii nouă asupra Cancerului

În ultimul număr din Buletinul Academiei regale de Medicină din Belgia, d-nii Reding și Glosse din Bruxelles publică o comunicare plină de interes relativă la Cancer. Ei par a fi ajuns la următoarele convingeri, care mai au încă nevoie, credem noi, de control și adevărare științifică. — După dâșii Cancerul n'ar fi nici contagios, nici ereditar, ci o boală comună oamenilor și animalelor, și foarte probabil și plantelor. Prin simple procedee de laborator, fără ajutorul vr'unui microb sau țesut canceros, ei pot determina cancerul la anumite animale. Teoria prin care d-lor caută să explice formațiunea cancerului e de natură fizico-chimică. După dâșii, compoziția mi-

nerală a țesuturilor noastre ar fi precumpănitoare în condițiunile de dezvoltare și de trai a celulelor. Starea de echilibru a ionilor ar condiționa însăși viața celulară. Modificarea acestui echilibru ar avea ca consecință modificarea chiar a celulei. Și dacă prin această teorie s'ar putea explica turburările de evoluție a celulelor canceroase, tot ea le îngăduie să încerce tratarea acestei misterioase și neiertătoare boale prin introducerea de ioni metalici în celulele atinse de boală. Încercările acestor învățați au fost făcute cu ioni de magneziu, cupru, plumb și bismut, la care adaugă și injecțiuni de adrenalina. Prin acest tratament ar fi obținut vindecări de 40%.

Sclipirea stelelor

Multe au fost teoriile ce au căutat să explice anume de ce stelele sclipesc, iar planetele nu. Ultima, ce se propune acum, pare însă a da o explicație mai satisfăcătoare ca toate celelalte.

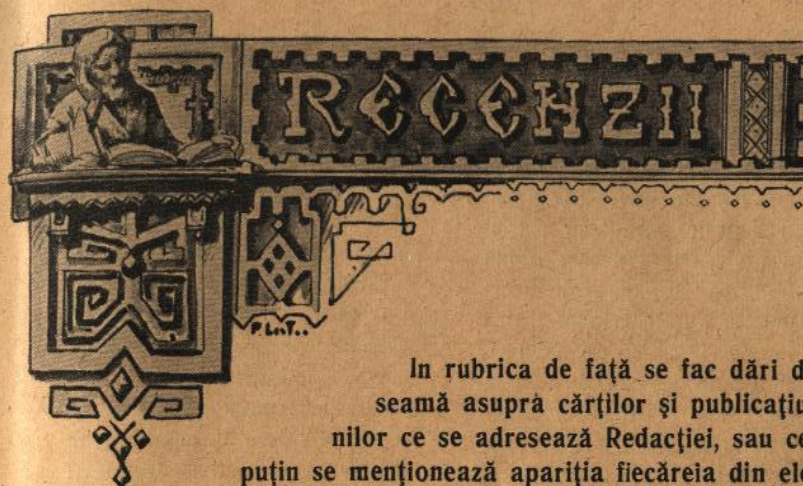
Se cunoaște teoria lui Vigard, după care aureolele boreale ar fi datorite unor particule foarte fine de azot solidificat la o temperatură de 210 gr. sub zero, care plutesc în atmosfera noastră dela 100 km. în sus și care emit lumină când sunt atinse de razele catodice ale soarelui. Ei bine, tot existenței acestor particule de azot solidificat în atmosfera noastră s'ar datori sclipirea stelelor.

O stea este de obicei pe puțin atât de mare cât soarele nostru; dacă o vedem însă ca un simplu punct sclipitor, e din cauza depărțării ei considerabile de pământ. Dacă o comparație ar fi po-

sibilă, s'ar putea spune că o stea e văzută de noi cam sub același diametru sub care am putea vedea o piesă de 50 bani la o distanță de 200 km. Sub un atât de slab diametru, se înțelege că abia dacă primim pe retina noastră o foarte fină rază de lumină. Acum, dacă în drumul ei această rază isbește o particulă de azot solidificat din atmosferă, raza e o clipă invizibilă pentru noi. Alternanța această de vizibilitate și de invizibilitate ar fi cauza sclipirii stelelor.

Planetele fiind văzute, din cauza apropierei lor de noi, sub un diametru mult mai mare, fâșia de lumină ce primim nu poate fi pe de-a întregul interceptată de particulele de azot solidificat, așa că lumina lor e continuă, e fixă pentru ochiul nostru.

Ch. L.

În rubrica de față se fac dări de seamă asupra cărților și publicațiilor ce se adresează Redacției, sau cel puțin se menționează apariția fiecăreia din ele.

Dr. P. Cazacu Moldova dintre Prut și Nistru 1812—1918.

D-nul Dr. Cazacu a întocmit sub acest titlu o lucrare de-o netăgăduită valoare documentară. D-sa de altfel era cu totul calificat să ne dea acest studiu. Basarabean de naștere, cu învățătură rusească, a știut totuși și înainte și în timpul și după război să coprină noțiunea de basarabean în cea de român și să-și mențină sufletul la înălțimea evenimentelor unice în viața unui popor, prin care am trecut. Grație cunoștințelor sale a putut extrage fie din publicațiile personajelor autorizate rusești, fie chiar din cele oficiale, nenumărate și foarte instructive date relative la covârșitoarea preponderență a elementului românesc din Basarabia, precum și al caracterizarea populațiilor din această provincie înglobată cu silnicie la imperiul Țarilor pentru a

servi drept punte de trecere peste gurile Dunării la Constantinopol, obiect al secularei și nesățioasei cupidități rusești. Aceste foarte interesante și numeroase date formează prima parte a lucrării D-lui Cazacu și din ele redăm mai jos, câteva sub formă de citate sau extrase. A doua parte o formează descrierea minuțioasă a epocii nu numai trăită, dar la care autorul a luat însăși o parte activă, a constituirii republicii moldovenești și a împrejurărilor în care s'a proclamat unirea cu țara mamă. Lucrarea trebuie citată pe de-antregul, căci e plină pe de-antregul de interes. Iată bunăoară câte-va date:

Din statistica imperiului rus din 1897, pe care D-sa o citează: „La acea dată imperiul rus număra 129 milioane de locuitori, din cari numai 43% erau ruși, restul de 57% erau neruși erau străini. Tot

atunci s'a înregistrat ca vorbindu-se în Rusia 146 limbi și dialecte!"

În privința cultului. Din memoriile contelui Witte pg. 22 și 23: „Decăderea bisericii oficiale ortodoxe și stingerea în popor a spiritului religios, este cel mai mare pericol pentru Rusia“. „Fără o biserică vie, religia devine o filozofie și pierde puterea de a pătrunde în viața oamenilor și de a o îndruma“. „Biserica noastră e din nenorocire moartă de mult timp. Este o instituție biurocratică și preoții noștri nu servesc pe Dumnezeu suprem al unei ortodoxii înalte, ci pe zeii de carne ai păgânismului. Treptat, noi devenim mai puțin creștini de cât membrii oricărei alte biserici creștine“. În centrul bisericii, la Petrograd, în Sf. Sinod, numirile de episcopi, mutările, etc. se făceau sub influența diferitelor cercuri (și de înalte personaje feminine) și din diferite ordine. Până și sfinții erau canonizați din ordinul țarului. Așa este Sf. Serafim din Sarov, canonizat din ordin, „pentru că țarina, făcând bae la izvorul miraculos, să conceapă un băiat, după ce născuse patru fete“ (Witte).

Despre educația populară aceleași memorii spun (pg. 24): „Nu este un secret că ea se află în stare embrionară și că din acest punct de vedere noi suntem sub nivelul nu numai al multor țări europene, dar chiar al statelor aziatice sau transatlantice“.

„Așa încât clasa țărănească, deși

personal liberă, este încă sclava arbitrarului, ilegalității și ignoranței; sub imperiul acestor împrejurări țăranul își pierde toată energia pentru a-și ameliora în mod legal soarta. El devine pasiv și fără suflet, oferind un teren fertil pentru progresul tuturilor vicilor“.

Despre nefericitul Țar Nicolae Witte spune (pg. 31): „Un suveran în care nu poți avea încredere, care astăzi aprobă ceea ce va dezaproba mâine, este incapabil de a guverna singur statul“. „Este în natura împăratului de a lucra ca o pendulă, de a se balansa între două extreme“. „El are deprinderi bizantine, dar cum nu are talentele unui Metternich sau unui Talleyrand, de obicei cade în bălta plină de glod sau în băltoacă de sânge“. Iar mai departe (pg. 33, 34): „Rusia era o țară de stăpâni și sclavi, de înaltă cultură, artă și civilizație rafinată și de ignoranță și sălbăcie primitivă, de înaltă morală și nobleță și de bestialitate“. „Era o imensă populație în fond neadministrată, dar exploataată. Un guvern și o birocrație inconștiente, care își băteau joc de țară, și o mână de intelectuali, crescuți în ideile lui Bacun, n. Lavrov, Mihailovsky sau Marx, Engels, Kautsky, Herțen, etc.“. „Revoluția era pregătită de toți: de autoritățile înalte, care-și băteau joc de popor, de autoritățile locale care prădau, și în sfârșit de intelectualitate, de toate curentele politice, cu mentalitatea romantică anarhistă, iar mai presus de toate, de dinastia care-și ducea viața în

mod scandalos, fără rușine, în fața lumii întregi“.

La pg. 66 D-nul Dr. Cazacu în note aduce argumente interesante în sprijinirea tezei de origine rusească a cunoscutei valori ale lui Traian din Basarabia. Argumentația e justă și credem procesul de mult câștigat, în contra celor ce susțin origina tătarească a acestor valori („hindichiuri“).

Relativ la însușirile populației basarabene găsim în (pg. 68, 69). Notele societății Odess. p. Istorie și Antichit. XX pag. 36, care au făcut cunoștință cu Basarabia, curând după anexarea ei: „toți laudau simplitatea, statornicia în credințe strămoșești, curajul față de moarte și supunerea la autorități. La baza acestei din urmă virtuți stă o oarecare doză de scepticism, de curând subliniat de cercetătorii francezi ai țăranilor valahi, foarte apropiați de Moldoveni, cu care sunt de un neam: Românul țăran privește cu oarecare neîncredere la orice manifestare a forței de stat. A văzut el mulți stăpâni, de când străbunii lui, Dacii romanizați, au populat între Carpați și Nistru locurile numite în vechime „solitudo Geta-rum“, și multe a suferit el încă de curând dela atacurile Baș-buzucilor, dela stânenirile ispravnicilor, dela Grecul arendaș și dela Ovreiul cârciumar“.

Iată în această privință și părerea lui P. Crușevan, care nu poate fi nici el învinovățit de românofilie: „Moldovenii sau Românii formează partea principală din po-

pulația guvernământului Basarabiei. Rudenia apropiată a limbei moldovenești cu limbile de rădăcină latină, îndelunga așezarea aici a legiunilor romane, însuși numele „Rumâni“ (Români) nu lasă nici o îndoială de origina acestui neam dela popoarele romanizate, care locuiau Moezia și Dacia lui Traian, și de la coloniștii Romani. Ei vorbesc o limbă latină stricată. Limba lor a menținut mai multă originalitate din limba antică romană, de cât chiar limba italiană“ „Basarabia“, Moscova 1903, pg. 70 apoi la pg. 57—177.

„Dacă privești mai atent fața Moldovenilor, se observă linii și forme deosebit de fine, care arată o rasă veche nobilă“. „Se întâlnesc figuri caracteristice de tăetură daco-romană, care amintesc sculpturile antice din epoca lui Traian. Un profil fin, energic, fruntea deschisă, nas aquilin roman, păr negru buclat, ochii negri, cap frumos așezat, te face să-ți amintești vre-o figură din forumul roman. Moldovencele de asemenea și-au păstrat tipul roman, care aduce aminte câteodată pe o Italiancă cu ochii negri, sau trăsăturile serioase ale unei matroane romane.“

„În viața populară s'au păstrat multe obiceiuri rupte din viața antice Rome.“

„În așezarea casnică acest popor a căutat să ajungă frumusețea posibilă, arta și chiar confortul. Și nu știu un popor care s'ar fi așezat mai simpatic, mai poetic. Chiar la cei săraci casa se împarte în

două jumătăți: într-una este așezată familia, alta este casa mare pentru oaspeți. În jurul păreților sunt lavițe acoperite de covoare de lână; deasupra lavițelor pe pereți tot covoare. La ferestre au perdele; soba și pereții sunt pictați. În odaie miroase a erburi de câmp și flori“.

Zastchiuc, căpitan de stat-major rusesc, însărcinat oficial și special cu descrierea Basarabiei, în volumul său: „Materiale pentru geografie și statistică Basarabiei din 1862“ fără să dea cifra exactă a populației, spune la pg. 151: „Moldovenii (Românii) formează partea principală a populației, aproape $\frac{3}{4}$ din suma totală. Ținuturile: Chișinău, Iași, (actual Bălți), Orhei (ținutul Ismail-Cahul în acest timp erau ale României) sunt locuite aproape exclusiv de ei; în ținuturile Hotinului se amestecă cu Ruteni, în ținuturile Bender și Akerman cu venetici din diferite părți. Moldovenii sunt aborigenii acestor părți și în ținuturile dela Sud ei ocupă locurile părăsite de Tatarii-Nogai“.

În privința numărului Moldovenilor, Părintele N. Lașcov, membrul comitetului însărcinat de Administrație, tipărește la 1912 un volum intitulat „Basarabia“ cu ocazia centenarului de 100 de ani de la răpirea acestei provincii românești. În această carte oficială găsim aceste rânduri: „Poporul cel mai vechiu în Basarabia sunt Moldovenii, după datele oficiale 48 la sută, în realitate Moldovenii

formează 70 la sută din toată populația“.

Foarte interesantă este și lista satelor de răzeși din Basarabia de la 1807, pe care din lipsă de spațiu nu o putem reproduce deocamdată. Asupra coprinsului acestei lucrări vom reveni de altfel.

Ch. L.

Unamuno de Al. Popescu-Telega, extras din revista craioveană „Năzuința“, nu va lăsa ca numele acestui mare scriitor și îndrumător de idei spaniol, ieri încă ignorat la noi, să rămână doar un vocabul, un nume propriu pe care ziarele l-au fluturat în jurul a două fapte diverse: exilarea lui în insulele Canare și acum amnestrarea lui de către guvernul dictatorial al Spaniei de astăzi. Broșura D-lui Popescu-Telega, un pasionat cercetător și perfect cunoscător al limbii și literaturii spaniole, ochitează portretul acestui profesor, gânditor, poet și erudit în același timp, titular al catedrei de elinește dela Universitatea din Salamanca.

Unamuno a scris romane, versuri, critică, descrieri de călătorii, amintiri, în care opera literară se împletește cu cea a filosofului și observatorului ager care este acest mare scriitor. Reproducem caracterizarea ce-i face așa de bine D-l Telega: Unamuno „a fost cel care, la fiecare răsruce a vremii a propovăduit cuvântul nou, a deșteptat pe cei adormiți în lăncezeală; a fost povătuitorul neobosit, anticipatorul tuturor lucrurilor, trâmbițașul dimineții, care în fie-

care noapte, când simte că e gata să se lumineze de ziuă, cântă zorile.... Cu veșnicu-i paradox, cu eternele-i antinomii Unamuno a străbătut toate treptele gândirii, până și cele atârinate de stele și ca un funambul eroic a făcut de multe ori salturi în gol...“.

Broșura cuprinde apoi câteva pagini alese din maestrul spaniol, și anume din: *Viața lui Don Quijote și Sancha Panza după Miguel de Cervantes Saavedra, Sentimentul tragic al vieții, Solilocvii și convorbiri, Simplitudinea lui Don Rafael și câteva Ensayos* (încercări), minunat de bine tălmăcite pe românește.

Drumuri și Cetăți romane în Banat, de Traian Simu, profesor la Liceul din Oravița, în editura Tip. Naționale din Lugoj, este închinată D-lui Profesor N. Iorga. În prefață autorul lămurește că dacă Banatul, cea mai pronunțată românească și cea mai pătrunsă de cultură dintre toate provinciile recăștigate, este cea care până în timpurile din urmă nu a dat Neamului vreun fruntaș al științei, este pentru că, după ce a fost sub puterea turcească a avut nenorocul să treacă sub tirania întunecului sârbesc, această „epocă a fanarioților“ cari sub masca de frați creștini au căutat să sugrume orice era românesc. Arată apoi că D-sa își propune 1) a dovedi că în Banat pe vremea colonizării Daciei pulsa o viață romană intensă superioară celei din alte provincii locuite de Romani și

2) a deștepta interes pentru cercetări istorice mai amănunțite asupra acestei părți de țară românească. O scurtă introducere exvone cum țara, odată cucerită de Romani, e repede romanizată prin armată, coloniști și funcționari, operă facilitată prin rețeaua de șosele ce lega Metropola și Italia de noua provincie. Și asemenea drumuri n-au fost nicăieri mai numeroase și nu au lăsat vestigii mai multe și mai bine păstrate ca în Banatul nostru. Întru cunoașterea acestor drumuri și vechi așezări romane suntem ajutați de însemnările geografului Plotomaeus (sec. II d. C.) și ale altor câțiva învățați de pe vremuri, și mai ales de Tabula Peutingeriana (din sec. III sau IV), care servește de bază a cercetărilor în această direcție.

Primul capitol tratează despre Drumuri și Valuri. Cea mai de căpetenie șosea romană din Dacia în partea Banatului de azi era cea care, desprinzându-se din marele drum ce coboară pe Dunăre pornea dela gura Cernei, unde Traian întemeiasse colonia *Trans-Tierna* (Orșova), pe malul stâng al pârâului, trecea pela *Ad-Mediam* (Medhadia), unde era castru, târg și loc de băi faimos pentru virtuțile sale curative, o lua tot spre nord pe la *Praetorium* (aproape de com. Plugova), pe la *Gaganis* (lângă com. Domașnia), prin strămoștoarea munților între *Ad Pannonios* (Teregova și Masclianis (Slătina), apoi pe valea Timișului la *Tibiscum* (lângă Caransebeș), unde

cârmea spre est pe apa Bistrei la deal trecând prin *Agmonia* (lângă com. Zavoi) și *Pons-Augusti* (alături de com. Voislova) până la *Sarmisegethiza*.

Al doilea drum mare ce pornește tot din Moesia este cel desprins din șoseaua *Viminacium* (satul Costolați), *Lederata* (Ruma) la gura râului Caraș, unde era pod peste Dunăre, și pe valea Carașului mergea prin *Arcidava* (Vărădia de azi), apoi pe valea Cernovățului la *Centum Putei* (lângă Surduc), la *Berzovia*, cotind apoi puțin spre sud, pe la *Aizisis* (Furling), de unde se îndrepta către nord trecând prin *Caput-Bubali* (între Dălinești și Valea Boului), ca să dea la Tibiscum în drumul dela Trans-Tiernă.

Mai erau apoi și drumuri secundare, cum de pildă cel de pe valea Mureșului și altele, arătând toate prin numărul și calitatea construcțiunii lor ce preț însemnat puneau Romanii pe acest mijloc de stăpânire și romanizare care erau drumurile.

Valurile romane sunt tot construcții cu caracter militar defensiv mai ales. Astfel de șanțuri de întărire brăzdează în mai multe părți solul Banatului. Asupra originii și datei construirii lor, părerile sunt împărțite. La Alibunar se disting bine asemenea valuri, care au uneori lățime de 4 metri $\frac{1}{2}$ și creasta de peste 1 metru.

Capitolul „Cetăți” descrie Castrul roman, cum alături de el se formau cu timpul municipii, orașe uneori înfloritoare; dupe aceea

face o descriere a cetăților romane, în ordine alfabetică, din câte au fost cunoscute și cercetate până astăzi.

Ultimul capitol se ocupă de Trupele Cetăților, adică de legiunile romane care au luat parte la expedițiile în potruva Dacilor și care au stat în diferitele garnizoane după cucerirea provinciei, vremelnice sau îndelungă vreme — cum bunăoară Leg. XIII Gemina „care a rămas permanent în Dacia pentru a termina opera colonizării”.

La sfârșitul volumului se reproduc două segmente din Tabula Peutingeriană, acele care privesc chestiunea lămurită de D-l Profesor Simu.

Cartea se recomandă cititorilor prin expunerea ei clară, cursivă, prin fondul său bogat în cunoștințe, metodic tratat, cum și prin înfățișarea curată și elegantă a tiparului lugoian.

Bănatul-i fruncea, versuri în grai bănațenesc, de Dr. Gh. Gârda, se tipăresc în a doua ediție de „Cartea Românească”. Sunt 28 de compuneri în versuri nu tocmai corecte în de regulă, dar mai totdeauna cu haz, — căci sunt compuneri umoristice prin cuprins și mai ales prin vocabularul particular plin de culoare cu care le-a investmântat autorul. Foarte multe cuvinte ne-ar fi necunoscute, dacă nu ne-ar ajuta înțelegerea lor micul „Dicționar” adăugat la sfârșitul cărții.

Pictorul T. Aman (extras din „Junimea Literară” 1924), de G.

Oprescu, se ocupă de această vlăstară a unei vechi familii craiovenesti, ca om și ca artist D-sa începe prin a lămuri adevărul că uneori critica trebuie să judece pe un artist nu numai în ceea ce a realizat, ci și în ceea ce a tins a înfăptui și în ceea ce a suscit la alții ce veneau pe urmele lui. D-l Oprescu — autorul interesantei lucrări „Arta țărănească la Români” — explică în ce chip, într-o vreme când pictura religioasă era în decadentă, când nici din clasa țărănească incultă și nici din cea plină de prejudeții a boerilor nu putea ieși un pictor-artist — nu un maestru-jugrav — au trebuit condițiuni speciale, pe care Teodor Aman le-a îndeplinit din fericire, pentru ca primul pictor român modern să se ivească.

Asupra originii românești a familiei Aman, pe lângă corespondența publicată de D-l N. Iorga și citată de D-l Oprescu, colaboratorul nostru D-l Ploșor a adus o dovadă pe deplin confirmătoare prin actul ce s'a publicat în „Arhivele Olteniei” an. II p. 8.

Se dau apoi datele și amănuntele ce se știu despre nașterea lui Teodor Aman la C. Lung în 1828 moartea lui Dumitru Aman tatăl la 1834, creșterea și educația copilului de către mama sa, studiile sale școlare la Craiova și București, educația sa artistică cu profesorii Lecca și Walenstein în țară, apoi la Paris cu Mich. Drolling și Fr. Picot, rivalii școlii lui Delacroix. La Paris își desăvârșește și instrucțiunea prin lecturi bune.

La 1853 expune „cu deosebit succes” un tablou la Salon: Portretul său. Cu progresele ce face în meșteșug, Aman își lărgeste și orizontul subiectelor, abordând pictura istorică, peisajul și natura moartă deopotrivă. La 1858 pictorul se înapoiază în țară, unde luptă, într'un mediu puțin pregătit, el, boerul bogat, frumos, cultivat, să facă o cultură artistică unui public pe care tot el îl creiază încet și cu răbdare. La 1863 izbutește a înființa prima noastră Școală de Belle arte, al cărui director este. Prin 1870, după vizite la Paris care îl țineau în contact cu noile îndrumări ale artei franceze, sub influența succesului subiectelor orientale ale lui Delacroix și a manierei lui Ingres, Aman se lasă înrăurit de școala aceasta și începe a se ocupa și de gravură, în care gen a lăsat câteva bucăți remarcabile. Autorul relevă apoi o influență a lui Munkacsy, pe care Aman îl cunoaște la Paris prin 1872, și chiar întru câtva a tânărului Grigorescu asupra bătrânului maestru, care se stinge la 19 August 1891.

La urmă o privire critică asupra pictorului din punctul de vedere al tehnicii. La el culoarea e subordonată desenului și compoziției, fără a fi neglijată. Ce-i lipsea lui Aman ca să fie mare pictor? Mai întâi *neliniștea* (termenul e prea vag) „care face că nu suntem niciodată mulțumiți de lucrul nostru” și aspirăm mereu spre mai bine, — căci pictorul era prea stăpân pe meșteșug, prea si-

gur de sine; apoi simplitatea, sinceritatea, candoarea, spontaneitatea și în sfârșit îi mai lipsea energie în accent, nota personală. Totuși „opera unui astfel de om formează cel mai interesant capitol din istoria începuturilor picturii la noi, căci Aman a fost mai mult decât un mare artist, a fost un deschizător de drumuri nouă”.

Anton Bacalbașa, de **Barbu Lăzăreanu**, București 1924, vine la timp spre a reinprospăta în amintirea celor de vârsta mea pe „spiritualul” Tony, care ne a descreștit de atâtea ori fruntea fixând la perete prostia fudulă, dar care fusese și făuritor al discreditului și antipatiei nemeritate ce acum 25—30 ani se revărsa din pricina lui Moș Teacă—individ imbecil—asupra unei întregi instituții, asupra armatei. Astăzi putem să-i iertăm acest păcat, pentru atâta talent și spirit cât a avut.

D-l Lăzăreanu își propune însă — și merită toată lauda pentru aceasta — a ne înfățișa pe Anton Bacalbașa încă sub alte aspecte interesante: ca poet liric mai întâi (cine din vremea mea nu ține minte: La Rosmersholm....?), ca satiric, ca poet epic al prozei gazetărești, ca model de stilist variat în creațiunile sale și ca tribun în sfârșit. Și, deși alunecă puțin cam repede asupra lucrurilor—eu aș fi dorit un studiu mai temeinic asupra lui Tony Bacalbașa, care o merită cu prisosință —, cânticica D-lui Barbu Lăzăreanu e o contribuție meritoasă la istoria noastră literară.

Opiniile unui singuratec. Cugetări asupra lumii, de **Gr. Tăușan**. Broșura aceasta de 30 de pagini nu înfățișează o unitate, un fel special și personal de a vedea lumea; cugetările din ea sunt oglindirea lumii din afară prin schimbăcioasa prismă a sufletului nostru care, dintr'un ceas într'altul nu mai e același. Dacă o bună parte din aceste cugetări cuprind o notă sceptică — mai ales cu privire la femeie și iubire — cititorul are destule altele care să-l mulțumească pe deplin: observațiuni juste de ordine morală, reflexe ale unei alte filosofii idealiste, pline de nobil avânt.

Ici-colo câte una din formulările D-lui Tăușan sunt cam greoaie, sau nu destul de clare. Reproducem aici câteva din cele ce ni s'au părut mai remarcabile:

„Majoritatea oamenilor utilizează rațiunea numai pentru a-și putea justifica faptele făcute fără de rațiune”.

„Ingratitudinea este o dulce dojană a celui cuminte care a primit o binefacere dela naivul care a oferit-o”.

„Grija mare a vieții nu e de a ajunge cât mai repede sus, ci de a vedea dacă acolo unde ești meriți să fii”.

„Este o mare artă să știi să privești viața. Mulți sunt nenorociți pentru că se uită prea sus, și trec pe lângă mulțumirile posibile, cu ochii spre cele ce nu sunt cu putință”.

„Cine iubește pe alții trăiește de două ori: odată viața lui, și odată viața altora”.

Țărănismul un suflet și o politică, de **C. Rădulescu-Motru**, profesor universitar și membru al Academiei. — Cartea cuprinde o Prefață și trei capitole: *Psihologia și Religia țaranului, Țăranii și partidele politice și Intellectuali și țărănimea*. Prefața cuprinzând sinteza acestor capitole, reproducem din ea ideile conducătoare:

Noua noastră constituție aduce schimbări radicale în viața politică. Prin ea țaranul capătă dreptul de vot proporțional cu numărul populației, și deci posibilitatea de a lua real parte la conducerea țării. Dar dacă această reformă nu e de cât un cuvânt, o formă, și nu aduce o regenerare reală sufletească, dacă tot politicianii necinstiți vor continua a amăgi țărănimea spre a o exploata sub o etichetă nouă înșelătoare, regenerarea va întârzia încă. Țăranul are bun simț, dar politicianul, vechi sau nou, cu o etichetă or alta, e șiret și insinuant; intelectualii satelor luptă în potriva unei ispite care e cu atât mai chemătoare cu cât sărăcia lor de funcționari prost plătiți este mai mare. Ce trebuie făcut, de către intelectualii mai ales, spre a împiedeca răul și a grăbi răsăritul binelui?

O organizare definitivă de partid țărănimea noastră nici nu are pentru moment, fiindcă conștiința nevoii ei nu a pătruns cu adevărat în poporul dela sate, e doar la suprafață. Partidul organizat și definitiv format nu va fi posibil decât atunci când țărănimea va

avea conștiința lămurită a idealului ce are de îndeplinit: un suflet și o politică. Noi suntem datori cu toți a lucra întru formarea și întărirea acestei conștiințe.

D-l Motru constată că poporul nostru e *religios, tradiționalist și conservator*. Noi îi falsificăm însă acest caracter, amestecându-l cu formula pașoplistă „libertate și democrație”, pentru care nu suntem încă copti, fiindcă, doritori în suflet de asemenea bunuri, nu suntem pregătiți a le avea și folosi prin o civilizație suficientă. Vrem să avem democrația și libertatea Angliei, dar cu incultura noastră orientală, și nu înțelegem că suntem prin firea lucrurilor și a timpului supuși relativismului istoric și nu paralelismului din acest punct de vedere.

Nu prin cuvinte sunătoare, înscrise în Constituție, dar netrecute în uz, vom regenera viața țărănimei, dar în primul rând printr'o *Autonomie comunală* largă și sincer aplicată. Prin ea vom da țărânilor puțința de a-și începe o politică a sa proprie, de a-și pune în valoare munca intelectuală a celor ieșiți din sânul ei și rămași la sate, și de a-și face înslășit educația politică necesară. Și numai în acest chip și atunci, zice D-l Motru, vom vedea ce vrea și ce poate sufletul țaranului nostru.

Amintiri dintr'un castel la Nistru, de **Simeon Reli**, 1924. Lucrarea de față cuprinde în cadrul narațiunii unei călătorii prin nordul Bucovinei înstrăinate, o seamă de

„icoane istorice din trecutul românesc al satelor Bucovinei dintr-un Nistru și Prut“, fixate cu un simțământ pios în paginile cărții de către autor.

În aceste regiuni mult înstrăinate se află totuși încă destule familii de boeri, mazili și răzeși români, păstrând vechi acte și documente moldovenești și străine, pline de informații cu privire la neamurile românești de prin aceste părți — unele dispărute, or înstreinate — la fapte, lucruri și locuri care sunt ale istoriei naționale.

Un asemenea loc este conacul boeresc din satul Ocna, castel al familiei Randa, a cărei stăpână e coboritoare din familia domnească a Cantacuzinilor. În bisericuța curții boeresti sunt morminte cu lespezi mari și cu inscripții șterse de ale morților din neamurile Cantacuzino și Zotta. În castel sunt portretele boerilor de odinioară, stăpâni ai acestui conac, dintre cari cel mai vechiu este al marelui Logofăt Mateiaș Gavrilaș, boer de-ai lui Vasile Lupu, din 1653. În arhiva păstrată în acest castel sunt acte de prin secolul XVI până azi, interesante pentru istoria Moldovei și Bucovinei. Se mai află însă și o *diplomă de baronie austriacă a unui boer din Oltenia*: e aceea a boerului Grigorie Vlasto, consilier imperial în Ad-ția Banatului Olteniei sub ocupațiunea austriacă, cu data de 10 iunie 1733, scrisă în latinește și semnată de Împăratul Carol al VI al Austriei

Acest Gr. Vlasto, cumnatul lui D. Cantemir, Domnitorul Moldovei, era coboritor dintr-o familie bizantină, așezată la noi în secolul XVII. Din textul acelei diplome se întrevede rostul obiceiului de a decerne titluri nobiliare boerilor noștri sub ocupație. Era doar intenția de a atrage pe boerii influenți mai aproape de tron și a-i depărta deci de neamul lor propriu, de a se sluji de ei întru cucerirea completă și stăpânirea acestei provincii cutrupită. Acest Vlasto se căsătorise cu Bălașa, fiica lui Șerban Cantacuzino. Dar cu toată diploma nemțească, Gr. Vlasto „nu s'a silit să apere cu multă energie (împreună cu boerii Băleanu și Pârșcoveanu) interesele poporului român din acest teritoriu ocupat“.

Un document ne arată pe acest boer Vlasto cerând dela contele Walles, comandantul Ardealului, încuviințarea alegerii unui egumen la Măn. Tismana; un altul cere aceluiași a învoi căsătoriile dintre locuitorii din Oltenia ocupată și dintre cei de dincolo de Olt; un altul e o plângere în contra apăsării poporului prin biruri prea grele. Gr. Vlasto a murit cu puțin înainte de anul 1744. Moșia satului Stănești, din jud. Vâlcea, a aparținut Bălașii, soția lui Gr. Vlasto, și a fost trecută apoi pentru datorie în stăpânirea lui Șerban Cernăianu, fiul lui Dumitrache Cernăianu din Dolj, în 1745.

C. D. F.

Cronica Revistelor

L'Europa Orientale, Roma, IV, 5, atrage atenția asupra *Sărbilor din Lusacia: rămășițele unei vechi civilizații slave*, prin scriitorul Wolfgang Giusti. Este vorba de Venzii (pe latinește: Veneti), așezați în Germania acum două mii de ani, din cari au mai rămas azi vreo 2 000, cea mai mare parte din ei fiind cu totul germanizați și a căror delegațiune a cerut în zadar drepturile acordate minorităților de aiurea, potrivit clauzelor tratatului de la Versailles.

Acești slavi locuiesc ținutul mijlociu și superior al râului Sprea, în regiunea Lusacia (nemțește: Lausitz) dintre Elba și Oder, Boemia, Silezia, Saxonia veche și Misnia. Cea mai mare parte din acești Venzii sunt pe teritoriul prusian, mai puțini pe pământul Saxoniei, majoritatea lor fiind protestanți. Ei sunt descendenți ai populațiilor slave care locuiau pe Elba prin veacul VI. Acești Venzii zic că sunt „Serb“ (Serbia, la plural) în partea de sus a Lușatei or „Serske“, sau „Serbske“ în cea de sud a ținutului lor; limba lor o numesc „Serbska rēci“, sau „Serska rec“. Nemții le zic de obicei „Wenden“ or „Sorben“ câte odată. Deșteptarea lor ca națiune începe din primii ani ai sec. XIX.

Autorul articolului ne dă copioase date și amănunte cu privire la istoria acestui popor, limba și literatura sa poporană, din care se publică fragmente remarcabile

prin calitatea sentimentului exprimat în ele, apoi ceva despre credințele și obiceiurile populare. La sfârșit o bibliografie. — La note și informațiuni politice, un articol care ar vrea să asigure că Pacifismul bulgar ar fi sincer. — La recenziuni se vorbește și de cartea D-lui Paul Nicorescu: *La Roumanie nouvelle* și de *Antologia rumena* a D-lui Prof. Tagliavini.

Delta, Fiume, II, 2-3, ca de obicei tipărită cu deosebită îngrijire, publică bună literatură. Remarcăm articolul lui Giuseppe Prezzolini: *Giovanni Gentile*, schiță critică înfățișând un scriitor puțin cunoscut afară din Italia, dar a cărui valoare și faimă apropiie pe a lui Benedetto Croce, alături de care a luptat în poezia pozitivismului și a spiritului rutinar, cași în contra modernismului. Gentile este un filosof și un pedagog original.

— Partea doua a revistei e rezervată *Literaturei românești*, prin îngrijirea d-lui Wolfgang Giusti, care dă în continuare studiul său despre V. Alecsandri ca poet, apoi traducerile d-sale din Coșbuc, Goga, Nichifor Crainic, Lucian Blaga, Ion Pillat, și câteva poezii populare din colecția Tocilescu și din Izvorașul mehedintean, cum și două bucăți de proză din Cezar Petrescu și Gh. Brăiescu.

Cultura, Cluj, I, 4, cuprinde: *Tourisme et Parcs naturels* de M. Haret, *A magvar lira mai*

fökepoiselöi Erdélyben, de Krisztó Gy., *Die alten orientalischen Teppiche in der evangelisch-sächsischen Stadtpfarrkirche* de E. Kühlbrandt, *Din biologia poporului român* de N. Leon, *A Balkán-félsziget jelentősége a római horban* de Buday A., *Neculai und sein Freund* tradus din Sadoveanu de H. Mateescu Cisek, *Valea superioară a Rahovei* de G. Vălsan, *Radiotelefonia în România* de V. N., *Die Kunst Hans Eders* de H. Wühr, *A Mánjoalá csárdájában* al lui Caragiale tradus de Jaklovsky, *O călătorie geologică în Ardeal la 1862* de C. J. Caradja, apoi Recenzii multe și variate.

Revista Arhivelor I, 1 publicație semestrială, sub îngrijirea d-lui Const. Moisil, director al Arhivelor Statului, apare spre a răspunde unei nevoi imperioase; căci, puținul cât am strâns prin arhivele noastre — sau mai bine zis cât s'a mai putut salva de ignoranța și indolența atătora — nu poate să mucigăiască neutilizat în rafturile acestor depozite oficiale. Cum bine spune vrednicul d-nu Moisil, Arhivele Statului au astăzi datoria „de a contribui (prin personalul lor) cu informațiunile sale la cunoașterea, lămurirea și deslegarea problemelor istoriei naționale“. În acest prim număr publică d-l Iorga un *mănușiu de acte prahovene*; D-l Gore un articol despre *Arhive*, cu bune îndrumări și informații despre felul organizării arhivelor dela noi și

aiurea, cum și despre starea de azi a materialului păstrat în arhivele noastre. Pentru a da un exemplu mai mult de lipsa de respect pentru trecut și incuria administrativă a ignoranței care ne cârmuește, menționăm că acum doi ani s'au ars pe un măidan din oraș toate dosarele cu acte din Arhivele Primăriei orașului Craiova, dela cele mai vechi până pe la 1890, afară de acele ale Stării Civile, care s'au păstrat. — Urmează apoi: *cenzura croniciei lui Șincai*, de dr. Z. Păclișanu; *Pamflete politice în potriva lui Mih. Sturza-Vodă*, de N. A. Bogdan; *Un dosar de porunci dela Ion S. Sturza-Vodă*, de C. J. Karadja; *Un act de superstiție din București, la 1796*, de I. Tuducescu; *Neamul Cantemireștilor* de S. Zotta; *Un tablou statistic al arhivelor din Transilvania* de I. Lupaș; *Über Archivfragen in den Friedensverträgen des 19. u. 20. Jahrhunderts*, de Dr. P. Eder (de curând decedat); *Arhivele din Ardeal după războiu*, de St. Meteș; *Cercetări de izvoare istorice în trecut*, de G. Nicolaiasa; și alte articole de informație și acte de d-nii Ghibănescu, St. Nicolăescu, M. Costăchescu, Motogna, A. Băleanu, Mototolescu, M. Stăncescu și Zaborovski. — Articolul d-nului Nicolaiasa cuprinde însemnări care privesc și Oltenia noastră. O notiță a d-lui Zotta ne procură interesante date privitoare la familia poetului Alecsandri.

C. D. F.

ARHIVELE OLTENIEI

se vând cu numărul în librăriile:

Soccec & Comp.	Craiova
Ramuri	"
Lazăr Sanft	"
Librăria Națională	"
Pavel Suru, Calea Victoriei 83	București
Librăria Cartea Românească	"
" Soccec & Comp.	"
" Alcalay	"

NUMARUL 40 LEI

Colecția numerelor din an. I	Lei 200
" " " " " " II	" 250
Abonamentul în țară p. an. III	" 200
" în străinătate	" 300

Abonamentul se plătește direct sau prin mandat poștal. Altfel, se mai adaogă 20 la sută, taxa încasatorului trimis la domiciliul abonatului.

FABRICA DE SALAM ȘI MEZELURI
FRAȚII CUMPĂNAȘU & Comp.

SOC. IN COM. SIMPLĂ

CRAIOVA

Unica instalație sistematică cu electricitate din țară
SUCURSALE: București, Calea Griviței 102. Iași, Str. Uzinei 14,
FILIALE: Craiova, Strada Madona 2, Strada Jules Michelet 21,
Strada Justiției 32 și 60, Strada Elca No. 9. SERVIM PROMPT.
DEPOZITE: Timișoara, Galați, Petroșani, Slatina, Câmpulung,
Băiți. Reprezentanțe în fiecare capitală de județ.
PREȚURI AVANTAJOASE

SE RECOMANDĂ
CITITORILOR NOȘTRI

Revista „NĂZUINȚA“

De vânzare la toate librăriile.

SCRISUL ROMÂNESC

INSTITUT DE EDITURĂ ȘI ARTE GRAFICE
SOCIETATE ANONIMĂ / CRAIOVA

EDITURA / TIPOGRAFIE / LITO-
GRAFIE / NOTE MUZICALE
LEGATORIE / CARTONAGE

ANUL III No. 15. Sept. — Oct.

ARHIVELE A-OLTENIEI.

• PARE LA DOXĂ LXMI •

— SUB DIRECTIUNEA D-LOR :

D-CH-LAGIER și PROF. ED-FORTĂNESCU

IN NUMĂRUL DE FAȚĂ
ARTICOLE SEMNATE DE :

AL. A. VASILEȘCU
D. IZVERNICEANU
LUCIAN COSTIN
THEODOR IONESCU
C. J. KARADJA
AL. BĂRCĂCILĂ

COMUNICĂRI DE :

G. POBORAN
Dr. V. BOLOGA
G. M. DEMETRESCU
T. G. BULAT
C. N. MATEESCU
N. PLOȘOR
R. I. CĂLINESCU

DOCUMENTE
OLTENIA CULTURALĂ
CRONICA ȘTIINȚIFICĂ
RECENZII

REDACȚIA
LIBERTĂȚII-25
— 0 —
ADMINISTRAȚIA
Gener. Florescu 20
— CRAIOVA —

ARHIVELE OLTENIEI

PUBLICAȚIE BIMESTRIALĂ

Sub direcțiunea D-lor Dr. CH. LAUGIER și Prof. C. D. FORTUNESCU
CU COLABORAREA DOMNILOR

AL. BĂRCĂCILĂ	T. G. BULAT	ILIE CONSTANT.
Profesor, T-Severin	Profesor, R-Vâlcea	Profesor, Caraeal
N. G. DINCULESCU	C. GEROTĂ	N. PLOȘOR
Profesor, Craiova	Profesor, Calafat	Profesor, Plenița

SUMARUL No. 15.

Vămile Olteniei supt Austrieci	Alex. A. Vasilescu
Glosar de cuvinte dialectale din Banat	Lucian Costin
Pagini din Istoria Banatului	D. Izverniceanu
Din Istoria școlilor craiovene	Theodor Ionescu
Oltenia după memoriile lui von Bauer	Const. J. Karadja
Figuri Oltene: I. G. Bibicescu	Al. Bărcăcilă

Acte și documente: *Acte și scrisori din trecut*, comunicate de C. N. Mateescu. — *Un Zapis și o carte domnească din Negoști-Mehedinți*, transcrise de N. G. Dinculescu. — *Carte domnească de boerie și scuteală*. — *Zapis de vânzare pentru satul Vârbița de jos*, comunicate de N. Ploșor.

Note și comunicări: Inscriptii din Bisericele Olteniei, de T. G. Bulat. — Contribuție la lista Banilor și Caimacamlor Craiovei, de G. Poboran. — Indreptări și adăogiri. — Muzeul Național din Chișinău, de G. M. Demetrescu. — Insemnări naturaliste, de R. I. Călinescu. — *Musca columbacă* (din isvoare ungurești), de Dr. V. Bologa. — *Notiță astronomică*, de Ing. Alex. Popescu. — Comunicări mărunte.

Oltenia culturală: *Mișcarea culturală în Craiova*, de Fortunato. — *Vizita medicilor delegați ai Ligei Națiunilor în Oltenia*, de D. I. Atanasiu. — *Expoziția Severo Buradescu-Burada*, de C. D. Fort.

Cronica științifică: *Suferințele exploratorilor muntelui Everest*, de N. P. — *Apel către naturalști*.

Recenzii: *Iuventu*, de Matteo Della Corte. — *Colonizarea Șvabilor în Barat*, de Traian Simu. — *Un manuscript al Efimeridelor lui Const. Caragea Banul*, de P. P. Panaitescu. — *Istoriografia română în 1921 și 1922*, de I. Crăciun și I. Lupu. — *Cercetări somatologice*, de Dr. Od. Apostol, recenzate de C. D. Fort.

Pentru recenzii, schimb de reviste și ori-ce privește partea redacțională să se adreseze d-lui Prof. C. D. Fortunescu, Str. Jules Michelet No. 2. 16800. Redacția și Administrația la aceeași adresă.

Anul III, No. 15.

Septemvrie—Octomvrie 1924.

ARHIVELE OLTENIEI

SUB DIRECȚIUNEA D-lor

DR. CH. LAUGIER și PROF. C. D. FORTUNESCU

Sprijinitorii Arhivelor Olteniei pe anul 1924

D-nu EMIL MARIAN, Craiova	2000 lei
Epitropia Bisericei MADONA DUDU	3000 lei
D-nu J. BELIGRĂDEANU, București	1000 lei
D-nu IULIAN VRĂBIEȘCU, Craiova	500 lei
Banca Generală a Țării Românești	500 lei
D-nu Inginer I. Gigurtu, București	1000 lei
Societatea minieră „Mica“ București	2000 lei
D-nu Mitu Andreescu, Craiova	2000 lei
Principele BARBU STIRBEY, București	1000 lei
D-nu N. COCULESCU, prof. univ.	500 lei
D-na ECAT. CARAGEA, București	500 lei
B-nu MIȘU SĂULESCU, București	1000 lei
BANCA NAȚIONALĂ, București	10000 lei
D-nu C. V. Obedeauu, București	500 lei
D-nu Ernest V. Obedeauu, București	500 lei
Cerc. Militar-Civil „Princ. Carol“ Timișoara	2500 lei
D-nu Dr. I. TRAILESCU, T-Severin	500 lei
CLUBUL UNIREA, T-Severin	500 lei
BANCA COMERTULUI, Craiova	2000 lei
Ministerul Cultelor și Artelor	5000 lei
D-nu C. ARGETOIANU	1000 lei

Către Abonați.

Adresându-vă acest al 5-lea număr al „Arhivelor Olteniei“ de pe anul în curs — din 6, câte apar într-un an —, Administrația revistei face din nou un stăruitor apel către Domniile Voastre, rugându-vă să achitați fără întârziere abonamentul (200 lei) pe anul 1924. Acei dintre Domniile Voastre cărora vom fi nevoiți a le trimite incasatorul la domiciliu, vor avea a plăti în plus și remiza acestuia, adică 10% din prețul abonamentului.

Cât privește pe acei abonați cari, cu toate repetatele noastre solicitări, nu au achitat sumele datorite pe anul trecut 1923, ba unii nici măcar pe 1922, vom fi nevoiți a le publica numele la *Tabla neagră* în numărul următor (16, de pe Noemvrie) al revistei.

A. O.

Vămile Olteniei supt Austrieci

Anexând Oltenia în 1718, prin pacea dela Pasaroviț, Austriei îi dau o nouă organizare politică și economică.

Prin noua organizare economică, se stabilesc șapte stațiuni vamale principale și anume: la *Vodița*¹⁾, pe unde trecea drumul către Banat, *Coman*²⁾, unde se afla o luntre pentru trecere, *Oreava*³⁾, unde se afla de asemenea o luntre pentru trecere, *Izlaz*⁴⁾, pe unde trecea drumul pe care veneau neguțătorii dela Giurgiu, *Slatina*⁵⁾, unde se afla o luntre, *Râmnic*⁶⁾ și *Vulcan*⁷⁾.

În afară de Oreava, Vodița și Izlaz, toate celelalte stațiuni vamale principale aveau filiale. Așa *Coman* avea două filiale: *Vrața*⁸⁾ și *Ghidiciu*⁹⁾, pe unde trecea drumul pe care veneau neguțătorii din Rumelia, Târnova și Macedonia, *Slatina* avea filiala *Stoenestii*¹⁰⁾, pe unde treceau neguțătorii din București, Pitești și Rușii de Vede către Caracal și Craiova¹¹⁾, *Râmnicul* avea o filială la *Arxavia*¹²⁾, iar *Vulcan* avea două filiale: *Novaci*¹³⁾ și *Baia de Aramă*¹⁴⁾.

Stațiunea vamală *Vodița* ținea dela hotarul Banatului Temișoarei și până la satul Gruia¹⁵⁾, pe o distanță de 12 ore¹⁶⁾; dela satul Pistol¹⁷⁾ începea filiala *Vrața*, și se întin-

1) Stațiunea vamală era izolată, ne fiind sat acolo și nici în apropiere (Statio sola est et in deserto absque ullo vicino pago) (C. Giurescu: *Material pentru istoria Olteniei supt Austrieci*, I, București 1913, p. 377).

2) Sat mai sus de Calafat, în dreptul satului, din Bulgaria, Zanotin (*Ibidem*, p. 378). Aparținea mănăstirii Tismana.

3) Mai înainte de anexarea Olteniei, acest sat se numea Ciobani (Olim Czobani dictus) (*Ibidem*, p. 380), iar astăzi se numește Bechet. Aparținea mănăstirii Sadova. (*Ibidem*). Și astăzi țărani mai numesc Bechetul Oreava.

4) Sat, proprietatea familiei Brâncoveanu (*Ibidem*, p. 381).

5) Oraș (*Ibidem*, p. 382).

6) Oraș (*Ibidem*, p. 383).

7) *Ibidem*, p. 383.

8) Sat, care aparținea boerului Ștefan Pârșcoveanu (*Ibidem*, p. 378).

9) Sat, proprietatea familiei Brâncoveanu. Locuitorii erau liberi (*Ibidem*, p. 379).

10) Sat (*Ibidem*, p. 382).

11) *Ibidem*, p. 382.

12) „ p. 383.

13) „

14) „

15) Sat. Aparținea boerilor Constantin și Mihail Cantacuzino (*Ibidem*, p. 377).

16) *Ibidem*.

17) Sat, în posesia mănăstirii Cozia (*Ibidem*, p. 378).

dea până la satul Ascunsa¹⁸⁾ pe o distanță de 4 ore¹⁹⁾; dela satul Ulm²⁰⁾ începea stațiunea vamală *Coman* și ținea până la satul Dessa²¹⁾, pe o distanță de 6 ore²²⁾; dela satul Ghidiciu²³⁾ începea filiala *Ghidiciu* și se sfârșia la satul Cârna²⁴⁾, pe o distanță de 9 ore²⁵⁾; dela satul Nedea²⁶⁾ și până la satul Siliștoara²⁷⁾ ținea stațiunea vamală *Oreava*, pe o distanță de 10 ore²⁸⁾; dela satul Gârcov²⁹⁾ până la satul Izlaz și apoi dela satul Izlaz pe Olt în sus până la satul Ficiensa³⁰⁾ ținea stațiunea vamală *Izlaz*, pe o distanță de 8 ore³¹⁾; dela satul Scărișoara³²⁾ și până la satul Fălcoiul³³⁾ ținea filiala *Stoenestii*, pe o distanță de 7 ore³⁴⁾; dela satul Burdești³⁵⁾ începea stațiunea vamală *Slatina* și se întindea până la Drăgășani sau Prundeni³⁶⁾, pe o distanță de 12 ore³⁷⁾; dela satul Zăvideni³⁸⁾ și până la mănăstirea Cozia se întindea stațiunea vamală *Râmnic*, pe o distanță de 14 ore³⁹⁾; iar dela vărsarea râului Lotru și pâna la hotarul Transilvaniei ținea filiala

18) Sat, proprietatea boerului Bengescu (*Ibidem*). Astăzi dispărut. Era în dreptul satului Călărași. În 1871 era acolo pichetul de graniță No. 79 (D. Frunzescu: *Dicționar topografic și statistic al României*, București 1872, p. 13, col. 1).

19) C. Giurescu: *Material istoric pentru istoria Olteniei supt Austrieci*, I, p. 378.

20) Sat. Aparținea lui Constantin Clucerul, frate cu Barbul Brăiloiul (*Ibidem*). Acest sat dispăre în urmă. Era aproape de satul Cetatea. În 1871 era acolo pichetul No. 40 (D. Frunzescu: *Dicționar*, p. 499, col. 1).

21) Sat. Era proprietatea boerului Obedeianu. Locuitorii erau liberi și întotdeauna au fost martalogi (C. Giurescu: *Material*, I, p. 379).

22) *Ibidem*, p. 378.

23) Sat. În posesia familiei Brâncoveanu. Locuitorii erau liberi (*Ibidem*, p. 379).

24) Sat. Aparținea mănăstirii Arnota, care lua de acolo o parte din a fiscalului și pescuitului. Locuitorii erau liberi (*Ibidem*, p. 380).

25) *Ibidem*, p. 379.

26) Sat. Proprietatea boerului Radul Goleșcu a familiei Brâncoveanu. Locuitorii o parte erau liberi, iar altă parte în stare de rumânie, adică iobagi (*Ibidem*, p. 380).

27) Sat. În posesia boerului Ioan Bălăceanul (*Ibidem*, p. 381).

28) *Ibidem*, p. 380.

29) Sat. Proprietatea boerului Ioan Bălăceanul (*Ibidem*, p. 381).

30) Sat. În posesia boerilor Matei Fălcoianul și Ficiensul (*Ibidem*, la pag. 382). Astăzi dispărut.

31) *Ibidem*, p. 382.

32) Sat. Proprietatea familiei Brâncoveanu (*Ibidem*).

33) Sat, în posesia boerului Matei Fălcoianul (*Ibidem*).

34) *Ibidem*.

35) Sat. Proprietatea familiei Brâncoveanu (*Ibidem*). Astăzi dispărut.

36) Sat. Avea două nume. Aparținea Episcopiei de Râmnic (*Ibidem*).

37) *Ibidem*.

38) Sat, în posesia boerului Const. Fărcașanul (*Ibidem*, p. 383).

39) *Ibidem*.

Arxavia, pe o distanță de 9 ore ⁴⁰⁾ Limitele stațiunii vamale Vulcan și a filialelor Novaci și Baia de Aramă nu erau stabilite ⁴¹⁾.

Fiecare vamă, stațiune principală sau filială, era condusă de câte un vameș, care avea ca ajutor câte un călăraș, la Vodița ⁴²⁾, Vrața ⁴³⁾, Ghidiciu ⁴⁴⁾, Oreava ⁴⁵⁾, Arxavia ⁴⁶⁾, Novaci ⁴⁷⁾, Vulcan ⁴⁸⁾ și Baia de Aramă ⁴⁹⁾, sau câte doi călărași la Coman ⁵⁰⁾, Islaz ⁵¹⁾, Slatina ⁵²⁾ și Râmnic ⁵³⁾. Numai vameșul dela Stoenestii n'avea niciun călăraș ⁵⁴⁾.

Pe lângă călărași, se mai aflau pe linia vamală, prin sate, câte doi străjeri, spre Dunăre și Olt. Spre Dunăre erau străjeri în satele: Zidostița ⁵⁵⁾, Șimian ⁵⁶⁾, Bistrița ⁵⁷⁾, Bratoli ⁵⁸⁾, Burila ⁵⁹⁾, Gogoși ⁶⁰⁾, Balta-Verde ⁶¹⁾, Gruia ⁶²⁾, Pistol ⁶³⁾, Gârla Mare ⁶⁴⁾, Ascunsa ⁶⁵⁾, Ulm ⁶⁶⁾, Maglav ⁶⁷⁾, Ciuperceni ⁶⁸⁾, Zdegla ⁶⁹⁾, Desa ⁷⁰⁾, Rastul ⁷¹⁾, Urâți ⁷²⁾, Bis-

40) *Ibidem*.

41) "

42) " p. 377.

43) " p. 378.

44) " p. 379.

45) " p. 380.

46) " p. 383.

47) "

48) *Ibidem*.

49) "

50) " p. 378.

51) " p. 381.

52) " p. 382.

53) " p. 383.

54) " p. 382.

55) " Nu se știa cui aparținea acest sat (*Ibidem*).

56) " Acest sat era în posesia mănăstirii Cozia (*Ibidem*).

57) "

58) " Satul acesta era proprietatea boerului Turculescu (*Ibidem*).

59) " Sat în posesia boerului Glogoveanu (*Ibidem*).

60) " Locuitorii liberi (*Ibidem*).

61) " Sat, proprietatea boerului Dumitrașcu Munteanu (*Ibidem*).

62) "

63) " p. 378.

64) " Sat în posesia boerului Barbul Brăiloiu (*Ibidem*).

65) "

66) "

67) " Sat în posesia boerilor Poenari (*Ibidem*).

68) " Sat în posesia mănăstirii Orez O parte din locuitori erau liberi (*Ibidem*).

69) *Ibidem*. Satul acesta era proprietatea mănăstirii Orez, care lua de acolo dijmă din produsele câmpului și pescuit (*Ibidem*) — Astăzi satul nu mai există. Numai balta mai poartă acest nume (D. Frunzescu: *Dictionar*, p. 534, col 2).

70) *Ibidem*, p. 379.

71) " Sat în posesia familiei Brâncoveanu (*Ibidem*).

72) " Satul aparținea mănăstirii Viroșiul din Valachia turcească (Muntenia), care lua dijmă din produsele câmpului și pescuit; mănăstirea Govora lua dijmă dela bălțile dela Strâmba; iar mănăstirea Tismana lua dijmă dela bălți, și călugării din produsele câmpului; mănăstirea Segarcea lua dijmă numai din pescuit (*Ibidem*).

treț ⁷³⁾, Cetatea ⁷⁴⁾, Cârna ⁷⁵⁾, Nedea ⁷⁶⁾, Botroșani ⁷⁷⁾, Plopu ⁷⁸⁾, Potelul ⁷⁹⁾, Grojdibod ⁸⁰⁾, Orlea ⁸¹⁾, Celeiul ⁸²⁾, Siliștoara ⁸³⁾ și Gârcovul ⁸⁴⁾, iar spre Olt în satele: Gârla ⁸⁵⁾, Bedeșani ⁸⁶⁾, Izbiceni ⁸⁷⁾, Căcaleți ⁸⁸⁾, Cilieni ⁸⁹⁾, Rusănești ⁹⁰⁾, Ficiensa ⁹¹⁾, Scărișoara ⁹²⁾, Bobicul ⁹³⁾, Fărcașul ⁹⁴⁾, Hotărani ⁹⁵⁾, Fălcoiul ⁹⁶⁾, Burdeștii ⁹⁷⁾, Grecii ⁹⁸⁾, Ipoteștii ⁹⁹⁾, Străjeștii ¹⁰⁰⁾, Giambașii ¹⁰¹⁾, Drăgășani ¹⁰²⁾, Zăvideni ¹⁰³⁾, Io-

73) *Ibidem*. Satul era proprietatea mănăstirii Tismana, care mai înainte vreme lua dijmă din produsele câmpului și pescuit, împreună cu Domnul și mănăstirea Șegarcea. Constantin Brâncoveanu a dat însă ambelor mănăstiri partea fiscului (*Ibidem*).

74) *Ibidem*. Satul aparținea mănăstirii Arnota (*Ibidem*).

75) "

76) "

77) " Satul aparținea boerilor Fărcașeni. Locuitorii erau parte liberi, parte rumâni (*Ibidem*).

78) *Ibidem*. Satul era proprietatea familiei Brâncoveanu. Locuitorii au fost călărași (*Ibidem*).

79) *Ibidem*. Satul aparținea mănăstirii Bistrița, care lua de acolo o parte din dijma produselor câmpului și a pescuitului. Locuitorii erau liberi (*Ibidem*).

80) *Ibidem*. Satul era proprietatea boerilor: Bălăceanul, Fărcașanul Vintilă, Goleșcul și alții. Locuitorii erau rumâni (*Ibidem*).

81) *Ibidem*. Satul era în proprietatea mănăstirii Cozia, care lua de acolo dijmă din produsele câmpului. Locuitorii erau liberi (*Ibidem*).

82) *Ibidem*. Satul aparținea mănăstirii Bistrița din Valachia împărătească (Oltenia) și mănăstirea Butoiul din Valachia turcească (Muntenia), care luau fiecare câte jumătate din dijmele produselor câmpului; mănăstirea Bistrița mai lua jumătate atât din partea fiscului dela pescuit, cât și a pescarilor. Locuitorii erau liberi (*Ibidem*, p. 380 și 381).

83) *Ibidem*, p. 381.

84) "

85) " Sat fiscal (*Ibidem*).

86) " Satul era în posesia familiei Brâncoveanu (*Ibidem*).

87) " Locuitorii erau liberi (*Ibidem*).

88) " Satul era proprietatea boerului Eustațiu Hotoianu (*Ibidem*).

89) " Satul aparținea familiei Brâncoveanu (*Ibidem*).

90) " p. 382. Satul era proprietatea boerului Ștefan Pârșcoveanu (*Ibidem*).

91) *Ibidem*.

92) "

93) Satul aparținea boerului Ioan Bălăceanul (*Ibidem*).

94) *Ibidem*. Satul era proprietatea boerului Constantin Fărcașanul (*Ibidem*).

95) *Ibidem*. Satul era în posesia Patriarhiei din Erusalim (*Ibidem*).

96) "

97) "

98) " Satul era proprietatea văduvei Greceanca (*Ibidem*).

99) " Satul era în posesia familiei Brâncoveanu (*Ibidem*).

100) " Satul era proprietatea lui Constantin Buzescu (*Ibidem*).

101) " Sat liber (*Ibidem*).

102) "

103) *Ibidem*, p. 383.

nești¹⁰⁴), *Cremenari*¹⁰⁵), *Călimănești*¹⁰⁶), *Mănăstirea Cozia*¹⁰⁷), *râul Lotrul*¹⁰⁸), și *Cornești*¹⁰⁹) La *Stoenești* se afla un străjer german, însărcinat cu verificarea veniturilor vamale¹¹⁰). Străjerii din satele mai sus citate, pe lângă pază, mai aveau sarcina să încaseze vama pentru lucrurile mici, în valoare până la 5 florini, pentru 6 vite mari și 20 oi. Veniturile încasate le vărsau în fiecare săptămână vameșului dela vama principală sau filiala căreia îi erau subordonați¹¹¹). Dacă însă treceau prin locurile unde se aflau străjeri mărfuri în valoare mai mare și turme mai numeroase, ei le îndreptau către vama sau filiala cea mai apropiată¹¹²).

Pe linia vamală despre Dunăre se mai aflau și martalogii, cari aveau însărcinarea să împiedice hoții de a trece Dunărea, și pe acei cari vor fi trecut să-i urmărească și să-i alunge din țară. Numărul martalogilor, cari înainte vreme fuseseră câteva sute și aveau căpitani și vicecăpitani lor, a fost redus, supt ocupația austriacă, la 72 și puși supt ordinele directe ale vameșilor¹¹³). Ei au fost împărțiți în 6 detașamente de câte 12 oameni de fiecare detașament¹¹⁴). Un detașament se afla în satul *Burila* și avea misiunea să păzească dela *Vodița* și până în satul *Gruia*¹¹⁵); al doilea detașament era în satul *Pistol* și păzea din acel sat și până la satul *Ascunsa*¹¹⁶); al treilea detașament se afla în satul *Maglavit* și păzea de acolo și până la satul *Zdegla*¹¹⁷); al patrulea detașament era în satul *Desa* și păzea de acolo și până în satul *Urâți*¹¹⁸); al cincelea detașament era în satul *Bistreț*¹¹⁹); iar al șaselea detașament se afla în *Celeiu*¹²⁰).

Cu alegerea și instruirea străjerilor și martalogilor era

104) *Ibidem*. Satul aparținea mănăstirii Govora (*Ibidem*).

105) " Satul era în posesia mănăstirii Dintr'un lemn (*Ibidem*).

106) "

107) " 111) *Ibidem* p. 384.

108) "

109) " 112) " p. 364.

110) "

111) " p. 382. 113) " p. 364.

112) " p. 377. În 1718 Staico Bengescu așezase acolo un căpitan

de martalogi (*Ibidem*). 114) *Ibidem*, p. 378. Acolo înainte vreme era un căpitan de martalogi, care depindea de cel dela *Cerneți* (*Ibidem*).

115) *Ibidem*. Aici fusese înainte vreme un vice-căpitan, care depindea de cel dela *Cerneți* (*Ibidem*).

116) *Ibidem*, p. 379. Acolo fusese mai înainte un căpitan de martalogi (*Ibidem*).

117) *Ibidem*.

118) " p. 380—381.

însărcinat un boer din Oltenia, atașat pe lângă vameșul șef¹²¹).

Linia vamală dela munte era păzită de plăeși, subordonați vameșilor dela *Arxavia*, *Novaci*, *Vulcan*, *Baia de Aramă* și *Vodița*¹²²).

Peste toate vămile era un vameș-șef, care avea lângă el doi călărași¹²³). El avea reședință în Craiova¹²⁴).

Vameșii dela *Vodița*, *Vadul Cumanilor* și *Izlaz* primeau un salariu de 200 florini rhenani anual¹²⁵); acei dela *Oreava*, *Slatina*, *Râmnic* și *Vulcan* câte 150 flor. rh.¹²⁶); iar acei dela *Vrața*, *Ghidiciu*, *Stoenești*, *Arxavia*, *Novaci* și *Baia de Aramă* câte 100 flor. rh. anual¹²⁷). Pe lângă aceasta, pentru că erau expuși în stațiunile lor și izolați de orice contact cu oamenii și totdeauna pentru a trăi cinstiți, ei aveau dreptul ca, pe lângă salariu, să încaseze în folosul lor dela fiecare foaie vamală liberată: dela 3 florini, 3 cruceri; dela 6 florini 6 cruceri; dela un cal cu povoaară 12 cruceri; dela un om pe jos 1 crucer; dela un om călare ½ crucer și dela un car încărcat 3 cruceri¹²⁸).

Călărașii primeau fiecare un salariu anual de 60 florini¹²⁹).

Străjerii erau scutiți de contribuții și sarcini publice și primeau a treia parte din contrabanda¹³⁰) prinsă de ei.

Martalogii, cași străjerii, erau scutiți de orice contribuții și sarcini publice¹³¹).

Vameșul-șef primea un salariu anual, ca și cel din Transilvania, de 800 florini și o diurnă sau spese de călătorie de 400 florini¹³²).

Plata întregului personal vamal se ridica la 4080 florini¹³³).

Până în 1719, cu toate că Oltenia era ocupată din 1716. stațiunile vamale fuseseră conduse de funcționari români. Dar, începând din Aprilie 1719, funcționarii români sunt treptat înlocuiți, și anume, la vămile dela Dunăre cu Tran-

121) " p. p. 364—365.

122) " p. 366.

123) " p. 362, 365, 375 și 376.

124) " p. 363.

125) " p. p. 366, 377, 378 și 381.—Fl. *rhenenses*, spre deosebire de fl. *Lungaricales*.

126) " p. p. 380, 382 și 383.

127) " p. p. 378, 379, 382 și 383.

128) " p. 374.

129) " p. p. 377, 378, 379, 380, 381, 382 și 383.

130) " p. 384.

131) " p. 364.

132) " p. p. 365 și 384.

133) " p. 384.

silvăneni, Români și Greci cari știau limbile română, sârbă, turcă sau greacă și, pe cât era posibil, numai cu Germani și Transilvăneni ¹³⁴); la vămile dela Olt sunt numiți numai Transilvăneni; iar la vămile dela munte numai Germani și nicidecum Români (Olteni) sau Transilvăneni, spre a controla mai bine pe funcționari, a opri orice contrabandă vamală și a împiedeca orice corespondență oprită între Oltenia și Transilvania ¹³⁵).

Dintre funcționarii vamali, cari au funcționat în 1716—1719 cunoaștem numai pe vameșul-șef Nicolae Pater ¹³⁶). El însă își dă demisia la sfârșitul anului 1719 ¹³⁷), dar este rugat să continue a funcționa cel puțin și în 1720 ¹³⁸). Și în adevăr în 20 Februarie 1720 era încă funcționar fiscal ¹³⁹), pe când în 13 August 1721 el ia în arendă dijmăritul și tutunăritul ¹⁴⁰).

În 1719 au fost propuși ca vameși: la *Vodița* Ștefan Keleman, nobil transilvănean și controlor în Hațeg, care știa limbile latina, ungară și română și cunoștea bine afacerile vamale ¹⁴¹); la filiala *Vrata* era desemnat un român ¹⁴²); la *Coman* a fost recomandat Nicolae Chira, grec, fost neguțator, care cunoștea bine afacerile vamale și știa limbile ungară, greacă, română, sârbă și turcă ¹⁴³); la *Ghidiciu* a fost recomandat Atanasie Literatul, român ¹⁴⁴), iar la *Oreava* Andrei Tot, care știa limbile latină, ungară și română, cunoștea afacerile vamale și fusese până atunci secretarul vameșului-șef, Nicolae Pater ¹⁴⁵); la *Izlaz* a fost recomandat Francisc Jenei, controlor la Turnul-Roșiu, nobil transilvănean, care știa limbile latină, ungară și română și cunoștea bine afacerile vamale ¹⁴⁶); iar la *Stoenest* era desemnat un Transilvănean ¹⁴⁷); la *Slatina* a fost recomandat Vladislav Scorei, nobil român din Transilvania,

134) *Ibidem* p. 373.

135) " p. p. 370—371.

136) " p. p. 375—376.

137) " p. 375.

138) " p. 376.

139) " p. 469.

140) " p. p. 523—524.

141) " p. 384.

142) "

143) "

144) "

145) "

146) "

147) "

care știa limbile ungară, română și latină, cunoștea bine afacerile vamale și totdeauna avea sarcina de perceptor ¹⁴⁸); iar la *Râmnic* George Szabo, nobil transilvănean, în locul lui Petre Dobro, recomandat ca translator la inspectorat ¹⁴⁹; la filiala *Arxavia* a fost recomandat Andrei Scorei, nobil transilvănean, care știa limbile latină, ungară și română, și cunoștea afacerile vamale ¹⁵⁰); iar la *Novaci*, a fost desemnat un german ¹⁵¹); la *Vulcan* a fost recomandat germanul Conrad Lier, care știa limbile germană și latină ¹⁵²), iar la *Baia de Aramă* germanul Ferdinand Schönstein, care, pe lângă funcția de vameș, mai era perceptor și conducător al minelor de aramă ¹⁵³).

După cum se vede, între vameșii recomandați, găsim trei germani, patru unguri, un grec, doi români transilvăneni, desigur renegați, un transilvănean, fără să i se precizeze neamul și doi români. Românii n'au fost recomandați la vămile principale, ci la filiale. Acel dela *Ghidiciu* avea dreptul să ia vamă numai dela lucrurile care aveau o valoare până la 20 florini. Pentru mărfurile care veneau din Macedonia, Rumelia și Târnova, trebuia să vină vameșul dela *Vadul Cumanilor* și să încaseze taxele ¹⁵⁴).

Se stabilesc drumurile principale pe care puteau veni neguțătorii străini. Marfa aceleia care venea pe alt drum se confisca ¹⁵⁵).

Începând din 1720, toți funcționarii vamali la instalarea lor primesc registre, ca și în Transilvania, dela oficiul vamal principal, cu semnătura și sigiliul vameșului-șef, și treceau în ele zilnic toate taxele vamale încasate, cum și foile vamale ce vor libera. Aceste registre trebuiau să fie anexate în original, la sfârșitul anului, la socotelile ce vameșii prezentau ¹⁵⁶).

Până în 1719, neguțătorii cari veneau dela Nicopol la Izlaz plăteau patru vămi: una la Nicopol, a doua când soseau pe teritoriul muntean, a treia la Olt și a patra la Izlaz, ceea ce era foarte greu pentru ei. Pentru a-i ușura, se stabilește ca în viitor să se plătească numai două vămi,

148) *Ibidem*.

149) " p. 385.

150) "

151) "

152) "

153) "

154) " p. 379.

155) " p. 367.

156) " p. 371.

și anume: una la Nicopol și alta la *Izlaz* ¹⁵⁷). Astfel că pentru toate mărfurile turcești, care veneau de peste Dunăre sau de peste Olt în Oltenia, se plăteau două vămi: una pe teritoriul turcesc mai mare, și alta în Oltenia ¹⁵⁸) de 3% din valoarea lor ¹⁵⁹). Dacă mărfurile turcești treceau în Transilvania, erau scutite de vămile dintre *Câineni* și *Turnul-Roșu*, vămi pe care le plăteau numai neguțătorii de supt stăpânirea austriacă ¹⁶⁰) la intrare și eșire, atât în Oltenia, cât și în Transilvania. Vama în Transilvania era mai mare. Așa, pentru un bou, taur sau bivoli se plătea vamă în Transilvania 1 fl. ung. și 50 dinari, iar în Oltenia 15 bani la intrare și 15 bani la eșire, în afară de erbărit. Mai înainte vreme, când se cumpăra o vită se plătea în târg telonium și erbăritul, iar la eșirea din țară vama. Supt Austriaci, se stabilește ca telonium, erbăritul și vama să se încaseze o singură dată, supt o singură denumire, la eșirea din țară ¹⁶¹). Neguțătorii din Oltenia, în baza cărților imperiale de comerț ce posedau, se bucurau de aceleași privilegii ca și ceilalți supuși ai imperiului austriac, plătind o singură dată vama întreagă pentru mărfurile ce exportau sau importau în sau din celelalte provincii austriace ¹⁶²). Pentru boii și alte vite cornute care se exportau pentru tăiere la Viena, se plătea jumătate din vamă în Oltenia, iar jumătate în Ungaria ¹⁶³). Până în 1722, pentru vitele cornute exportate din Muntenia, prin Oltenia, la Viena, se plătea o vamă în Muntenia, a doua vamă în Oltenia, a treia vamă la Sibiu în Transilvania, a patra vamă la Arad sau Seghedin, și așa mai departe până la Viena. Din această cauză aceste vite costau la Viena mai mult. În 22 Octombrie 1722, Generalul Königsegg ¹⁶⁴) și Locot.-Colonel Harrnekher ¹⁶⁵) intervin pe lângă Consiliul de război ca să se mai reducă vămile. Ei sunt de părere ca la intrarea în

157) *Ibidem* p. p. 367—368.

158) „ p. 368.

159) „ p. p. 368, 371 și 472, Hurmuzaki: *Documente*, VI, p. 244.

160) C. Giurescu: *Material*, I, p. 368.

161) *Ibidem*, p. p. 368 și 473.

162) Ungaria, Croația, Slavonia, Transilvania, Banatul Temișoarei și Serbia (*Ibidem*, p. p. 472—473).

163) *Ibidem*, p. 473.

164) Directorul superior al Olteniei, în care funcție îl găsim dela 26 Sept. 1722 (*Ibidem*, p. p. 525—527) și până în Iulie 1725 (N. Dobrescu: *Istoria bisericii române din Oltenia în timpul ocupațiunii austriace 1716—1739*, București 1906, p. 165).

165) Era „Hof-Camerath und Feld-Proviant“ (Giurescu: *Material*, I, p. 527).

Oltenia, să se plătească jumătate din vamă, iar la ieșirea din Oltenia, în Transilvania sau Banatul Temișoarei, cealaltă jumătate ¹⁶⁶).

Constatându-se că locuitorii din Oltenia, din neglijență și trândăvie, importau de peste Dunăre și Olt lucruri, ca vin și porci, cu preț destul de ridicat, deși le puteau cultiva în țară, s'a căutat a se mări taxele de import pentru asemenea articole.

Încă dela 22 Septembrie se cere aprobarea Inspectoratului cameral ca să se schimbe vama ordinară într'un impozit extraordinar, așa cum era în Transilvania, fixându-se o taxă de 6 cruceri de fiecare vadră de vin și 12 cruceri de fiecare porc importat. Pe lângă acestea se mai percepea o taxă de 2 fl. și 5 cruceri pentru fiecare vas cu vin, pentru repararea drumurilor ¹⁶⁷). În 1722 se cere ridicarea taxei la 12 cruceri pentru fiecare vadră de vin importată din Muntenia ¹⁶⁸). Pentru vinul din Muntenia, care trecea prin Oltenia către Transilvania, se fixează o taxă de 18 cruceri de vas, iar pentru vinul din Oltenia exportat în Transilvania o vamă de 4 groși sau 12 cruceri de vas ¹⁶⁹).

În 1723 se mai înființează o nouă taxă la vămi. Orice călător care intra sau eșia din țară, trebuia să aibă un liber permis dela Colonelul Schram ¹⁷⁰). Acesta împreună cu inspectorul cameral ¹⁷¹) hotărăsc ca la toate stațiunile vamale să se trimeată un număr oarecare de cărți bianco spre a se da călătorilor în schimbul unei taxe. Din taxele încasate, $\frac{2}{3}$ taleri se lua de Colonelul Schram, iar $\frac{1}{3}$ taleri de vameși ¹⁷²). În 30 Iunie 1723 comisarul de aprovizionare I. David Uhlein, face cunoscut Generalului Königsegg, directorul superior al Olteniei, înființarea acestei taxe ¹⁷³).

Cu timpul se dă o nouă organizare vămilor. De astă dată vămile sunt externe și interne. Vămile externe rămân în locurile citate ¹⁷⁴), iar vămile interne se stabilesc la *Craiova*, *Caracal*, *Târgul-Jiului*, *Cerneți* și *Ocna* ¹⁷⁵).

166) *Ibidem*, p. 532.

167) „ p. p. 369—370.

168) Dobrescu: *Istoria bisericii române din Oltenia în timpul ocupațiunii austriace*, p. 146.

169) C. Giurescu: *Material*, I, p. p. 526 și 529.

170) Comandantul trupelor austriace din Oltenia (Hurmuzaki: *Doc.*, VI, p. 332).

171) Procop (C. Giurescu: *Material*, I, p. 542).

172) *Ibidem*, p. p. 590—591.

173) „

174) „ p. 684.

175) *Ibidem*

Peste vămile externe era un vameș-șef, care sta la *Vodița*, iar peste vămile interne un alt vameș-șef, care sta în *Craiova*. De fapt vameșul-șef dela *Vodița* purta numai titlul, căci în realitate era tot vameș. Adevăratul șef vameș era cel din *Craiova*, unde se mai afla un alt vameș. Leafa vameșului-șef dela *Craiova* era de 800 fl., pe când a aceleia dela *Vodița* era de 200 fl. anual, ca a vameșilor dela *Coman* și *Izlaz* ¹⁷⁶⁾. Pe lângă leafă, vameșul-șef dela *Craiova* mai avea o diurnă de 200 fl. anual ¹⁷⁷⁾. La intrarea în serviciu depunea o cautiune de 2000 fl., pentru care primea o dobândă de 5% ¹⁷⁸⁾.

Lefurile vameșilor dela celelalte vămi rămân aceleași ca în 1719 ¹⁷⁹⁾.

Vameșul de *Craiova* primea 120 fl. ca și cel dela *Ocna*; acel dela *Caracal* și *Târgul-Jiului* câte 72 fl., iar cel dela *Cerneți* și *Cladova românească* 48 fl. anual ¹⁸⁰⁾.

Călăreții aveau aceeași leafă ¹⁸¹⁾, dar ei au de astă dată un șef, numit inspector al călăreților, cu reședința la *Craiova*, și o leafă de 80 fl. anual ¹⁸²⁾.

În 1725 toți vameșii erau străini. Vameșul-șef era Ioan Szendrei; la *Vodița* era vameș Anton Lihe, la *Baia de Aramă* Căpitanul Putnic, la *Vulcan* Ștefan Schy, la *Novaci* Andrei Scorej ¹⁸³⁾, la *Strassburg* Mihail Filip, la *Râmnic* Petru Dobraț ¹⁸⁴⁾, la *Slatina* Vladislav Scorej ¹⁸⁵⁾, la *Stoenești* Tadeu Krensfeldt, la *Izlaz* Matei Streütt, la *Oreava* Andrei Tot ¹⁸⁶⁾, la *Ghidiciu* Iosef Cziko, la *Vrața* Matei Repași, la *Craiova* Cristof Stratti, la *Caracal* Anton Frölich, la *Târgul-Jiului* George Hortobagy, la *Cerneți* și *Cladova română* Matei Hollo și la *Ocna* Mihalcea Literatul ¹⁸⁷⁾.

176) *Ibidem* p. 686.

177) „ p. 688. Mai puțin cu 200 fl. de cât în 1719 (*I. idem*, p. 365 și 384).

178) *Ibidem* p. 688.

179) „ p. 686.

180) „

181) „

182) „

183) În 1719 fusese numit la Arxavia sau Strassburg (*Ibidem* p. 385).

184) În 1719 el mai fusese vameș la Râmnic. Dar în acel an fusese trecut translator la Inspectorat (*Ibidem*).

185) Il aflăm acolo din 1719 (*Ibidem*).

186) Il aflăm acolo din 1719 (*Ibidem*).

187) *Ibidem* p. 686. Mihalcea Literatul era român, dar probabil re-negat. În 1719 fusese numit vameș la Ghidiciu, după cum am văzut, „*Athanasius Literati Walachus*“ (*Ibidem*, p. 384).

Atât inspectorul cât și călăreții erau străini. În acel an aflăm inspector al călăreților pe Paul Maurer, iar călăreți pe lângă inspector pe George Czalai și Nicolae Thorda. La vămi erau călăreți: la *Vulcan* Ion Szabo, la *Novaci* Matei Mezei, la *Strassburg* Ștefan Tot, la *Râmnic* Petre Föld, la *Slatina* Daniel Sardei și Ion Szabo, la *Izlaz* Sigismund Albert și Sigismund Zekeli, la *Oreava* Ștefan Hevisi, la *Ghidiciu* Iosef Mihoza, la *Coman* Mihail Poltovan și Mihail Sass, la *Vrața* sau *Pistol* Daniel Salanj și la *Vodița* Nicolae Feier ¹⁸⁸⁾.

Astfel administrația vamală era cu totul desnaționalizată în 1725.

Alexandru A. Vasilescu.

Din „Glosar de cuvinte dialectale din Banat“ lit. S și Ș

adunate și explicate de Lucian Costin
(Caransebeș)

Săbac, șăbac = cusătură ajur.

și sălbănac

„Și cu joarda de măstac
Să mă 'nvăț la *săbac*“.

Cântece bănățene, colecția L. Costin.

Săbău

= croitor.

(Magh. szabó).

„Du-te, taico, la *săbău*
Și fă țoale 'n trupul meu
Să mă duc cătană ieu“.

I. Popovici = ibidem

Bal. Landru, V. 7—9.

Săclie

= sticlură pentru țuică.

„Adă *săclie*“

Oravița, Vârșet și jur

Com. de Dr. Jianu (Torontal-Iugoslavia).

Saft

= sirop.

(Germ. Saft)

Reg. Caransebeșului.

188) *Ibidem* p. p. 686—687.

- Săina a se** = a se săniă.
(subst. *saină*) Se aude în tot Banatul.
- Sălăriță** = solniță.
(Form. din *sărăriță*) Pârvova (C.-Severin).
- Sălic** = glob de lampă.
Cireșa (C.-Severin).
(Conf. la Al. Viciu „sălic” în alt sens).
- Sâmcion și Sâncion** = Sf. Ion.
Șopotul-Vechiu, Marga etc.
(C.-Severin).
- Sâmicon** = Sf. Nicolae.
Marga.
- Samice** = poatecă, bagseamă.
(form. din *bagsami-te*) „Samice știe el”.
(Gherteniș (T-Torontal)).
- Sândar** = jandarm.
(Form. din *șândar*, *jândar*) Ezeriș (C.-Severin).
- Sânfirel**, dem. dela sânfireag = garoafă.
„Frunză verde *sânfirel*”
Șopotu-i sat micucel”.
Cântec din Brebul, colecția L. Costin.
- Săpăniu și săponiu**, pl. săpoane = târnăcop.
Cârpa (C.-Severin).
- Sărăor-ri** = salaor, lucrător.
(Deriv din *sărăhor*, *sălăhor*, *salahor*). Crușovăț (C.-Severin).
- Sbiciu-ce** = biciu.
(Verbul *a sbici*, *a se sbici* = a se usca
nu se aude în Banat). Gruni (C.-Severin).
- Scăfilă** = scafa, țeasta capului.
„Leși de diochi
Din *scăfila* capului”.
Desc. de diochi, colecția L. Costin.
- Scăiete** = laur.
Slatina-Timișana.
- Scamie și scamnie** = bancă.
(Deriv. din *scamn* = scaun). Rusca Montană etc.
- Schelă** = piață pentru diferite mărfuri.
Orșova.
- Schidoală** = hârghie, nemernic, prăpădit.
Sasca (C.-Severin).

Schili a se = a se găti frumos.

„Acasă să vii
Și să te chitești
Și să te *schilești*
Cu iie măreață
De pânză mistreată”.

A. Corcea, Bal. Pop. p. 35.

Sciomp = pociump, par înfipt în pământ.

Com. de N. Tucu.

Scobicuri = ogleji = trandafiri sălbatici.

Petnic (C.-Severin).

Scopi a = a jugăni.

(form. din *a scobi*) Pârvova (C.-Severin).

Scriptie = scripet.

Ciclova (C.-Severin).

Scrofoanie = scroafă mare.

Cârpa etc.

Scumpină = liliac alb.

„Frumos să le împodobiți
Cu frunzuică de *scumpină*”.

D. Cioloca: Dor și Jale p. 34.

Scutici a = a știrici

„El *scuticea* în toate părțile”.

Ciclova (C.-Severin).

Sdrăvina a = a strănuta.

și a străviga Zăgujeni (C.-Severin).

(Bocșa-Mont.).

(Conf. la Al. Viciu „a sdrăvăna”).

Secrin și sicrin = sicriu.

„N'ai măgrin

Să-mi faci *secriu*”.

Cântec din Teregova, colecția L. Costin.

Setalău = plimbare.

Clopodia.

Sfântuc, pl. sfântuci

sfântici = bani, monetă de 20 cruceri, ce

sfântiși eră înainte în circulație.

demin. sfântucei.

Sfedeia = vlagă.

„Nu-i lua *sfedeia*,

Nu-i lua puterea”.

Desc. de ceas slab din Bucovăț, colecția L. Costin.

- Sflecă** = sfeclă.
Gruni (C.-Severin).
- Sfrâncioc** mare = covăseală mare } Sasca
" mic = covăseală mică } (C.-Severin)
- Sgogi** a și a zgogi = a nimeri.
(Form. din a sgodi, a zgodi).
„O *sgogiși* bine!“
- Sgrebălat** = sgăriat pe mâni.
Ciclova (C.-Severin).
- Sîmți** = Sfinți, „la 40 de Sîmți“, „la Sîmți“.
Sasca (C.-Severin).
- Sipcă**, sipce = șpiț de țigarete.
(Mag. szopoka) „Nu pot fuma țigăreta cu *sipcă*“.
Gherteniș, (T-Torontal).
- Siutură** = solniță.
(vezi „sălărița“) Căvâran (C.-Severin).
- Slăboniel**, dem. dela slab.
„Că mi-i murgu *slăboniel*,
Nu poate duce doi pră el“.
Căntece bănățene, colecția L. Costin.
- Slăbie**, formă presc. pentru *slăbiciune*.
„Că la vreme de *slăbie*
N'are nime să mă ție“.
Gh. Cătană, Bal. Pop. p. 136
- Slagnă** = mâncare dulce, de fruct.
„El mănâncă de *slagnă*“.
Petnic (C.-Severin).
- Sloată** = zloată, timp urît.
Rusca-Montană, Pârvova.
- Slog și șlog** = apoplexie.
(Germ: Schlag). Mehadia și alte sate.
In Petnic, Jupalnic, „slog“ înseamnă
hatul la ogor.
- Sloiete** = sloiu de ghiață.
Se aude în tot Banatul.
- Smăci** a se = a se smunci.
Ciclova (C.-Severin).
- Smaga și maga** = putere, vlagă.
„Ce-ai căutat
De sângele l-ai băut
Și *smaga*
I-ai zdruncinat“.
Desc. de frică și tremurături, colecția L. Costin
„N'are *smagă* în el“. Caransebeș.

- Smeura** a = a mieuna.
„Mățul s'a pus pe *smeurat*“.
Povești bănățene, colecția L. Costin.
- Smiță și miță** = chipiu, căciulă.
Mehadia.
„Oșmiț“ înseamnă: chipiu militar, capelă.
- Socea** = diavol, drac.
Lăpușnicel (C.-Severin).
- Somot** = catifea.
(Germ. Samt). Cireșa și alte sate.
- Soruică**, dem. ca și sorioară.
„Somnu-mi-i și mor de somn.
Că o fi măța lu vecina
Ori a lui *soruica* Lina!“
Căntece bănățene, colecția L. Costin.
- Sovată** = covată.
Sasca (C.-Severin).
- Spăiie-ii** = boier, proprietar mare.
Se aude în tot Banatul.
- Spânzac-ci** = om prost, nebun, care umblă câmpii.
Mehadia.
- Spârlios** = zburlit, zbârlit.
„Baba *spârliosă*“. Com. de F. Pop.
- Speană-spene** = covată mică de scăldat copiii.
Cuptoare (C.-Severin).
(conf. la Al. Viciu „spene“).
- Spencuță**, dem. dela speană = măsură mai mică de 15 litri
Gruni (C.-Severin).
- Spienă, spiene** = hambar, coșar.
Marga (C.-Severin).
- Spicat** = cu puțini peri albi.
Cârpa (C.-Severin).
- Spir** = spirt.
Cârpa, etc.
- Sporcasă** = casă de păstrare, de economie.
(Germ. = Sparkasse). Clopodia, etc.
- Sprînji** a = a izgoni.
„Bărbătelul m'o bătut
Și din casă m'o *sprînjit*.
I. Popovici = ibidem
Bal. Iana Sâmbziana Nr. 23-24.

Spumă-e = burete

Goleș.

Stăci a = a agonisi („n'a stăcit nimic în viața lui“).

„Bani eu să-mi stăcesc

Birul să-mi plătesc“.

Gh. Catană: Bal. Pop. 12.

Stag-uri = steag

Topleș (C.-Severin).

Stavă-e = staul.

Topleș.

Steamăt = sunet.

(„Nu se știa *steamătul* nici de cai nici de trăsură“

D. Izverniceanu: „Icoane din Banat“.

Sterideal = Deriv. din *starideal*? = deal urât, sur, stâncos, vechiu. (Slav. stari = vechiu, bătrân).

„Clea sus și mai din sus.

La cei munți de *sterideal*

La cerdacul lui Novac“.

A. Corcea: Bal. Pop. p. 118.

Stobor-stobori = tarabă, gard, îngrăditură.

„Asta-i mândra cu doi bani

Ar săruta pe feciori

Că-i așteaptă la „*stobori*“

Căntece bănațene, colecția L. Costin.

În Gruni (C.-Severin) *stobor*

înseamnă o îngrăditură de scânduri.

Stocaus = pușcărie. Se aude în tot Banatul.

(Germ. Stockhaus).

Storî a = a se aduna.

„Și după ce a *storît* multă lume“.

(Povești bănațene, colecția L. Costin.

În Borlovenii-Vechi a *storî*

înseamnă a se prăpădi, a pieri:

„S'a *storît* sermanul“.

Strădomaș și strădomășiță = viermele galbăn, ce se pune la descântec în moalele capului, când au copiii dureri de cap. Viermele e frecat până ce e omorât.

„*Strădomaș*

Cu *strădomășiță*,

leșiți din creii capului“.

Dintr'un desc. de strădomaș (Șopotul-Vechiu).

Colecția L. Costin.

Străfocat = aprins.

„Ilencuțo, draga mea,

Ce ți-i capu *străfocat*?“.

I. Popovici: ibidem.

Bal.: Ilencuța și Viorel V. 23—24.

Strajă = casă comună.

Mehadia.

Străjoș = vârf de deal.

Mehadia.

Streaz, pl. streazuri = cadă, în care se pune prunele (comina) la fabricarea țuicii.

Petnic, Iablania, Temerești (C.-Severin).

Strepede, pl. strepezi = viermi în brânză.

Brebul (C.-Severin).

Strejăr, pl. strejeri = stâlpul (de regulă din stejar) din mijlocul ariei unde se treeră cu caii.

„I se strânge funia la *strejăr*“.

Streje = străji, ce pun noaptea la gheretă lămpi roșii.

(Form. din streaje, straje, străi).

„A plecat un om roșu

(Singularul *streajă* nu se aude prin

Dela *streje* roșii“.

Banat, în Mold. și Munt. însă da — Desc. de diochi din Caransebeș

Conf. glosarul lui N. Păsculescu, p. 380. com. de I. Ognanovici.

Strină = străină.

„Bună dimineața,

Apă lină.

Mulțumescu-ți Dumitale,

Muiere *strină*“.

Desc. de prefăcătură și spălat din Bozovici

Colecția L. Costin.

Strângui a se = a se strânge, a se aduna.

„S'au *strânguit* la givan“.

Petnic (C.-Severin).

Strușie = lictar, măgiun.

Oravița.

Stulpez, pl. stulpezi = stâlpii dela pat.

„Intr'un pat mare încheiat

Cu *stulpezi* toți de fag

Și cu scânduri tot de brad“.

A. Corcea. Bal. Pop. p. 101.

Sucnă, dem. *sucniță* = fustă, fustuță.
 apoi și „sumnă” (în Grosi, C-Severin). „Îți cumpăr o *sucniță*
 frumoasă”.
 Se aude în tot Banatul.

Sugina a = a se odihni.
 (Form. din „a se ugina”) „Stoican în pat să culca
 Peste noapte *sugina*.
 Iacă ziua se făcă
 El din pat nu clintea”.
 I. Popovici: ibidem.
 Bal: Stoican V. 76-79.

Sugurel = sugaci.

„Eu legea mea oi lăsa
 Dacă Turcii ei mi-or da:
 Un prunc *sugurel*
 Sub nouă scroafe-aplecătel.
 I. Popovici: ibidem
 Bal. Iancu Sibianu V. 15-18.

Sulhuit = zăpăcit. „Tu ești *sulhuit*”.

Rusca-Montană.

Sumuța a = a asmuța.

„Astă seară pe vremea cinii
Sumuța mândra cu câinii”.
 Căntece bănățene, colecția L. Costin.

Ș.

Șăbii, șâbe, șâbii = crengi uscate, apoi surcele.
 Mehadia, Rudăria. În Jdioara „șâbre”.

Șaică, pl. șăici = luntre.

Reg. Caransebeșului.

Șaitaf, șaitafuri = portmoneu.

Mehadia.

(Germ. Schreibtasche)

„Șăraitaf” în Bogăltin.

„Șlăitaf” în Bănia (Almăj).

Șaitău = o piesă pentru a slobozi beutura din vas.

(Mag. saito)

Sârbova (T-Torontal)

„Cam la capul vasului

La gura *șaităului*,

Unde vinu ciurăește”.

I. Popovici: ibidem.

Bal. Bagiu și Turcii V. 46-50.

Șălboc = santinelă.
 (Germ. Schildwache)

„Toată ziua merg pe drumuri,
 Noaptea stau *șălboc* la tunuri”.

Gh. Catană: Flori din război p. 26.

Șâld = cozoroc.

(Germ. Schild).

Topleț (C.-Severin).

Șanț = capătul satului din deal.

Mehadia. În Rusca-Mont-se chiamă *șanț* — de răs.

Șângilă form. din șândilă = șindilă, șindrilă.

Bucovăț, etc.

Șarâmpău = dără de apă vărsată din ulcior pe cărare.

Com. de D-na L. Pop.

Șarc-șarcuri = țițină, balama la ușă.

Com. de N. Țucu.

Șarlucătăr, șarlucatre = oblon.

În Ciclova (C.-Severin),

Ezeriș (C.-Severin).

se aude sing.: șolocat.

În Cornereva (C.-Severin) șolocatră-e.

pl.: șolocaturi.

Șărpar-e = chingă de piele.

Rusca-Montană. (C.-Severin).

Șcatulă = cutie.

(În ital. scătola).

Se aude în tot Banatul.

Șcârpeți = pantofi.

(Ital. scârpa).

Cireșa (C. Severin).

Șcarpă = șanț.

Pârvova (C.-Severin).

Șcergură, form. din ștergură = prosop, ștergar.

Com. de N. Țucu.

Șciengie = șina dela calea ferată.

Com. de N. Țucu.

Șchipa a = a scuipa.

Se aude în tot Banatul.

Șeleu, șelei = înșelător.

Pârvova (jud. C.-Severin).

Șelmă, șelmi = cap, căpățină, scăfârlie, turban.

(Form. din cealmă,

pl. celmi).

(Conf. în glosarul lui

Păsculescu „cealmană”).

„Și apoi în Turci se slobozia

Ca și un vânt viorint

Când se lasă pe pământ

Într'un pom înflorit:

Așa pica *șelmile*

Ca și toamna florile”.

A. Corcea Bal. P. p. 12.

Șeriglă, șerigle = partea dindărăt dela coșul căruții, apoi și șireghă, șireghe încovoiată pentru a putea ținea puțin fân pentru cal.

Marga (C.-Severin).

Șezare = proptea dela oiște.

Sârbova (C.-Severin).

Șineag = cantitate de 50 kg., o cantitate mai mare.

„Și frământă la colaci

Tot colacul de-un *șineag*

Și-o prescură de-o măsură“

Gh. Catană : Bal. Pop. p. 100.

Șinior = sfoară mai subțire.

(Mag. zsinor — Germ. Schnur)

„Prepurta se prepurta

Și cu fală îmi pășia

Ca murguțul porumbior

Cu căpăstrul de *șinior*“.

Gh. Catană : Bal. Pop. p. 65.

Șipcă, șipci = dantelă.

Cornereva, Rusca-Mont (C. Severin).

Șirepi = ciorapi.

Bogâltin.

Șișăit = susur ușor.

verb. „a șișăi“.

„Fluturii albi de zăpadă tot mereu

se cerneau de sus și se strecurau

lin într'un *șișăit* prelung“...

La D. Izverniceanu în „Icoane din Banat“.

Șiuși a = fluera.

Mehadia.

Șiușor = izvor.

Mehadia.

Șiuvănel = troacă mare.

Căvăran (C.-Severin).

Șlarfi = pantofi de piele.

Ezeriș (C.-Severin).

Șleacnă = zgură dela aramă sau fer.

(Germ. Schlake).

Sasca.

Șleg = ciocan mare.

Bogâltin.

Șloasăr = lăcătuș.

Ezeriș și în multe alte sate.

Șnaidăr = croitor.

Cârpa, etc.

Șocâte, pl. șocâți = chițoran, șobolan.

Brebul, Caransebeș. Com. de S. Șandru.

Șofeu, șofei = ciubăr, apoi cană, cofă.

„Iel sta rindu ușilor

Și vreadu *șofeilor*“.

I. Popovici : ibidem.

Bal. Simion Voinicul V. 57-58.

Șofran = mierlă.

Gruni (C.-Severin).

Șofru = șopru.

Bănia (Almăj).

Șogoran = cumnat drept.

(Form. din *șogor*,

magh. szogor).

(În Banat se chiamă cumnat de mână).

„A meu neică îi codrean

cu pană de *șogoran*“.

Cântece bănățene, colecția L. Costin.

Șol-uri = ceașcă.

(Germ. Schale).

Ezeriș, Pârvova (C.-Severin).

Șoldiș = cu mânele în șolduri.

„Sub fereastre se puneă

ca *șoldiș*

Și acum pleștiș“.

Gh. Catană : Bal. Pop. p. 175.

Șovar = plantă aquatică (în râț = bahnă, baltă).

„Murg frumos și subțirel,

Coadă atinge *șovar* verde,

Că pe lume nu se vede“.

A. Corcea. Bal. Pop. p. 27.

Șozenii, subst. = glume, haz.

(șod-adiect.)

Petroșnița, Mehadia.

Șpais = camară.

(Dela Germ. Speisekammer).

Se aude în tot Banatul.

Șpențâl = veston cu mâneci.

Șopotul-Vechi (C.-Severin).

Șpogot = șpagat, sfoară.

Ezeriș, (C.-Severin).

Șpoiart, șpoiart, șpohert și șporhert = vatră.

(Germ. Sparherd).

Se aude în tot Banatul.

Șrapântigăr = șurupelniță.

(Germ. Schraubenzieher)

Clopodia.

Șret-șreturi = alice.

(Germ. Schrotkugel).

Ghertenîș (T-Torontal).

Ștric = funie.

(Germ. Strick). Se aude în tot Banatul.

Ștrinfî, ștrinfî = ciorapi.

(Germ.: Strümpfe-pl.)

Cornereva, Brebul, Șopotul-Vechiu.

În Slatina-Timiș se aude „știnfi“.

Ștrechie = linie ferată.

Topleț, Cireșa etc. (C.-Severin).

Ștal = grajd.

(Germ. Stall)

Slatina-Timiș.

În Racovița: „ștalog“; iar în Bănia: „ștală“.

Ștălung = poziție, poziție de atac.

(Germ. Stellung).

Bucoșnița (C.-Severin).

Știubei = fântână, izvor.

Mehadia.

Știolnă = galerie din mină.

(Germ. Stollen).

Sasca.

Șuc-șuci = măsură de lungime (6 șuci fac un stângen).

(În Bucovina such, pl. șuchuri)

Bucoșnița (C.-Severin).

Șufețe = obeală la gheață.

(Germ. Schuhfetzen).

Cârpa (C.-Severin).

Șușară = șosea, drum mare.

(form. din șușă)

„Jos și mai din jos

La Țeara din jos

La rară șușară

La mică ciupară

La cei munți de rouă

Cine 'n ea sedea?“

A. Corcea. Bal Pop. p. 41.

Șușcăi a = a ofta.

(Slav-șușcatise).

„Acum rabd și șușcăiesc

Și mereu îmbătrânesc

La nime nu trebuieșc“.

Căntece bănățene, colecția L. Costin.

Șușilă = căsocioară pentru uscat fructe.

Ruginosu (C.-Severin).

Șuștăr = cizmar. Se aude în foarte multe părți pe lângă „păpucar“.

Pagini din istoria Banatului și scriitorii bănățeni.

de D. Izverniceanu.

Subt denumirea de Banat care pe vremuri, în urma diferitelor împrejurări, se numia și Banatul Severin, ori Banatul Timișan, înțelegem aceea provincie românească a României Mari, ce se estinde între Murăș, Tisa, Dunăre și ultimile ramuri sudice ale Carpaților ce pornesc în direcție sudică începând dela „Poiana Ruschi“, până la albia Dunării între localitățile Orșova și Verciorova.

Această provincie în urma pământului șes și fructifer udă de o mulțime de râuri ce-și rostogolesc undele domoale sub arșița dogoritoare a soarelui de Sud, mai departe în urma munților din partea răsăriteană, munți bogați în păduri, în livezi întinse, acoperite de pășuni îmbelșugate; bogați în minerale, începând dela cele mai nobile, ca aurul, (azi cărbunele), până la cele mai ordinare, au constituit din cele mai învechite timpuri o țărișoară bogată și râvnită de mai multe popoare.

Și țărișoara aceasta ajunsese să fie stăpânită de viteazul popor al Daquilor. Pe vremurile acelea în întregimea ei,—nu ciontită și sfârticată ca azi,—forma pentru Dacia aceea ce formează azi pentru România Mare.

Regele Dacilor, Decebal, un viteaz iscusit, nu a dat numai probe de eroism în războaie, ci tot odată a arătat și o dragoste nețărmurită pentru civilizațiune. El a fost unicul rege, dintre regii popoarelor barbare, care după ce și-a învins adversarul, superior lui și poporului său în cultură, nu a cerut despăgubirea de războiu în aur și argint, ci a cerut-o—după cum mărturisește St. Marc. Girardin,—în artiști, meseriași, arme și mașine. Așadar primul început de o civilizație temeinică a Daciei, și prin urmare a Banatului, a făcut-o regele Decebal cu ajutorul elementelor sosite din Imperiul roman.

Împăratul Traian dimpreună cu subalternii săi, nu au făcut alta, decât opera viteazului rege să o desvolte mai departe, făcând din întreaga Dacie o provincie romană înfloritoare (înțeleg

și Banatul), ceea ce atrăgea tot mai mult pe coloniștii romani întrânsa.

Zilele de pace și de liniște ce au urmat după crâncenele războaie dintre Traian și Decebal, au avut o influență binefăcătoare asupra Daciei și a acestei provincii și au făcut ca civilizațiunea și cultura adusă de pe malurile Tibrului să prospere tot mai tare, să înainteze tot mai mult. Timp de un veac și jumătate ținuturile (ocupate de ei, au devenit o adevărată grădină cultivată a imperiului, de unde se cărau cele mai prețioase bogății spre Roma, inima imperiului. Cele două popoare vrăjmașe ce trăiră mai până deunăzi în războaie, s'au înfrățit la olaltă și duceau o viață tignită și fericită.

Fericirea însă nu a durat mult, căci ceriul cel senin al păcii s'au turburat și zi de zi norii întunecoși se grămădiau cu duiumul întunecându-l și prevestind groaznică furtună ce avea să se deslănțuiască asupra frumoasei țări, deodată cu pulhoiul neobosit al migrațiunii popoarelor. Împăratul Aurelian, fiind încurcat în alte războaie și ne-mai putând ține pept turbatorilor valuri de barbari ce năvăleau ca o furtună groaznică în centrul Europei și peste Dacia Traiană și-au retras legionarii în dreapta Dunării. Cu ei deodată s'au retras și funcționarii statului dimpreună cu clasa mai avută a locuitorilor, dar a ramas înapoi poporul legat de glia sfântă în al cărei sin le durmiau acum părinții și strămoșii. Au ramas și pe mai departe să-și păzească bietul avut, au ramas ca niște stâlpi neclintiți ai vetrelor părintești. O asemenea pildă vie o avem în Banatul ciontit și robit de Sârbi de unde au fugit mai toți intelectuali și cei cu averi.

Și de atunci începând soarele de mărire al frumoasei provincii, numită azi Banatul, s'au învâlit în vălul înduioșător al întunericului. Frații gliei care până atunci au dus o viață în tignă, începură a lupta cu greul vieții. Cu o mână pe plug și cu alta pe armă munciau și totodată să și războiau cu cei aduși de vânturi pentru a-și apăra moșia de năvălitorii barbari. Mulți dintre barbari apucau în alte părți, dar mulți au ramas să ingrașe pământul cu hoiturile lor și cu toate acestea furtuna odată deslănțuită părea că nu mai are sfârșit, căci vâjeia tot mai sălbatec,

iar puhoaiete de barbari urmau unele după altele de păreau că răsar din pământ. Și bietul popor ramas pe aceste plaiuri o ducea într'o hărțuială continuă și mereu își pierdea din cultura însușită odinioară. Tatăl nu mai avea timp de a-și instrua băieții și așa încet se ștergeau și cele din urmă nuanțe ale civilizațiunii. Din știitorul de carte, care odinioară scria pe tăblițe cerate, mai târziu creștau numai pe raboaje cu biata știință ce le-a mai ramas.

Dar cu cât vremea se scurgea înainte, poporul acesta trainic și înzestrat dela natură cu o putere de viață vrednică de admirat, în decursul multor lupte s'a oțelit tot mai mult și în cele din urmă s'a recules și a întemeiat un principat propriu, de sine stătător, sub stăpânirea lui Glad, despre care se crede că adevăratul nume i-a fost **Claudiu**. Principatul în starea aceasta de independență a dăinuit până pe timpul primului rege creștin al Ungurilor, când avea de domnitor pe **Actum** sau **Ohtum**, un nepot de-ai lui **Claudiu**. Provincia începuse a prospera din nou. Scăpați pe un timp oarecare de invaziunile barbare, viața se reînoui, iar oamenii muncind în liniște făcure ca turmele infinite de oi și alte vite să inundeze luncile și livezile. Și poporul acesta urmaș al unui popor brav, și-au introdus administrațiune proprie împărțind provincia în mai multe districte, probabil în: Lipova, Caransebeș, Mehadia, Almăjul, Crașova, Illadia, Berzovia (Sidovia), Comeatu, Potoc, Verșeș, și alte districte care datează din învechite vremuri.

Țărișoara își avea independența sa încă sub principii ereditari ai lui Arpad. Armata sa constătătoare din călăreți și pedestrași devenise o armată temută. Poporul își întemeiasse localități unde își aveau casele proprii, cu uneltele economice și cu vitele indispensabile lucrării pământului și traiului zilnic.¹⁾ Cu timpul se întemeie și o clasă nouă a nobilimii și a cnezilor care conduceau destinul acestei provincii înfloritoare.

Dar toate acestea au durat până la moartea principelui **Actum**, când principele Ștefan se încoronă de primul rege creștin al Ungurilor. De atunci începând, Banatul dimpreună cu locuitorii

¹⁾ B. Maniu : Disertațiune Istorică-critică.

băştinaşi suferiau mult din partea diferiţilor colonişti romano-catolici şi a legilor aspre care ameninţau cu distrugere pe bietul popor ramas fără ocrotitori. Tot pe atunci mai sosiră din Balcani şi Slavii. Catolicismul le răpi nobilimea, care ademenită de făgădueli şi privilegii îşi părăseşte credinţa străbună. Slavismul iarăşi la rândul său a început a sugruma bisericile româneşti introducând pretutindeni prin călugării şi preoţii lor fanatici limba slavonă. Mănăstirile româneşti zidite în formă de fortăreţe pe rând le-au pierdut. Aşa s'au pierdut bunăoară mănăstirea dela Misici în apropierea Vârşeşului, mănăstirea Sân Gheorghe dintre Timişoara şi Denta, mănăstirea Hodoş lângă Murăş, mănăstirea Bezdinul din jos de Hodoş¹⁾ şi altele care odinioară au fost mănăstiri româneşti, dar prin introducerea călugărilor slavi în sinul lor, aceştia au nimicit ori şi ce fel de document care ar fi putut grai posterităţii despre originea lor.

Tărănimea începu a fi mereu despoiată de toate drepturile, apoi şi de moşii până în cele din urmă când intra în vigoare legea verboeţiană, fu despoiat şi de drepturile personale, şi poporul, liber de odinioară, în ţara lui şi pe moşiile lui, fu, aruncat în cea mai neagră sclăvie. Urmaşii legionarilor şi coloniştilor împăratului Traian deveniră iobagii celor aduşi de vânturi.

După bătălia dela Mohaci la a. 1526, Turcii se stabiliră în Banat şi-l ţinură subjugat timp de 164 de ani. Îşi poate oricicine închipui că sub domnia acestor noi stăpâni, câte a avut de îndurat bietul popor. Se zice că pe atunci un oarecare ţar Iova,—aşa se numia el însuşi,—s'a pus în fruntea alor câteva mii de călăreţi şi a cutreerat provincia în lung şi în lat prădând, omorând şi aprinzând. În urmă au urmat războaiele dintre Austriaci şi Turci, între anii 1658—1778, pentru eliberarea Banatului.

„Este prea bine cunoscut—zice P. Drăgălina, în Istoria Banatului Severin,—că Turcii n'au avut obiceiul să contribuie nici măcar cu mijloacele cele mai primitive la ridicarea bunăstării materiale sau culturale a popoarelor din provinciile subi-

¹⁾ Ibid. Opul citat.

gate. Ei n'au clădit nici nu au impopulat, ci au jefuit şi au distrus ceea ce au cucerit. Pe câmpiile bătute de copitele cailor spahiilor n'au crescut decenii de ani nici frunză nici iarbă. Sate ruinate şi deşarte de locuitori, predii pârlogite, lacuri şi mlaştini... acestea erau priverile înduioşătoare la retragerea Turcilor. Poporul zecimat îşi trăia vremurile de bejenie şi de grea cumpănă şi cu toţii s'au retras la munţi prin codri seculari fraţi de cruce ai Românului. Aşa se liniştiră furtunile şi când Românii voiau a coborî dela munte şi a-şi începe din nou lucrarea pământului, o altă pacoste le-a căzut pe cap. Mareşalul campestru austriac Mercy începe a aduce colonişti Germani şi Bohemi, care sunt aşezaţi prin comunele româneşti în vreme ce populaţiunea băştinaşă este alungată dela vetrele străbune.

Tot în opul citat mai zice P. Drăgălina: „Câte suferinţe au trebuit să îndure locuitorii băştinaşi (Românii) ne arată soarta tristă a lor... fiind deslipti de cuiburile străbune au fost mutaţi în alte părţi, iar casele lor au fost predate Germanilor din Francia, Alsaţia şi Lorena"... Unii apucându-se de lucru au reclădit aceea ce li s'a încredinţat... iar alţii întruniţi în bande de tâlhari bântuiau drumurile în lung şi în latul lor..."

Cu toate acestea, după retragerea Turcilor însă, norii îngămădiţi pe cerul Banatului începură a se împrăştia şi poporul a-şi căuta liniştit de gospodăriile sale. Unele legi de împroprietărire ale împărătesei Maria Teresia, întemeierea aşezămintelor culturale ca bisericile şi şcolile, în urmă dragostea şi compătimirea feciorului ei Iosif al II-lea faţă de supuşii săi oropsiţi, îmbărbătară populaţiunea spre muncă şi progres.

După atâtea veacuri de suferinţă poporul român din Banat ori şi câtă cultură să fi avut, în decursul veacurilor, în vremurile de grea încercare şi de restrişte şi-a pierdut-o cu desăvârşire. Bărbaţii în loc de a clădi ceva pe terenul culturii şi al progresului erau vecinic cu mâna pe armă şi se luptau pentru apărarea vetrelor străbune. Şi acest popor, vlăstarul unui trunchiu nobil era ameninţat de a-şi pierde până şi conştiinţa naţională. Indrumători culturali nu aveau. Străinii, aşezaţi în mijlocul lor, prin moşiile şi vetrele lor, mereu îi huiduiau şi nu-şi spărgeau capul de dâşii. Şi aşa bietul Român săracul nu mai avea unde să-şi

plece capul, ci 'era copleșit de umiliri. Și nu aveau nici o minte mai pătrunzătoare, care să le arate orizonturi mai largi, care să le arate steaua viitorului a acestui neam ce licărea încă în obscuritate. Cu un cuvânt om cu carte, care să poarte la inimă interesul și destinul acestui popor din Banat, încă nu era.

B. P. Hașdeu ne amintește despre un dicționar numit „*Dictionarium Valachico-Latinum*”, scris de un Român lugo-jan, care a trăit în jumătatea a doua a veacului al VII-lea și care autor necunoscut se mai numește și **Anonimus Lugo-shiensis**.

Abea la a. 1674 se ivește **Mihail Halici** originar din Caransebeș. Date mai lămurite despre originea lui nu există. Să știe atât numai că a studiat la Geneva și a compus o poezie românească ¹⁾, din 10 versuri în hexametri și pe care a scris-o cu litere latine. Că într-o cât a contribuit cu cultura sa la redeșteptarea Românilor bănățeni, până azi a ramas necunoscut.

Și s'au strecurat înainte încă o jumătate și mai bine de veac, până în jumătatea a doua a veacului al 18-lea, când începură să răsără întâii luceferi ai Banatului, întâii îndrumători în cele culturale, întâii redeșteptători ai conștiinței naționale ai poporului oropsit ce era amenințat cu distrugere și peire. Acești bărbați, la început puțini la număr, dar izvorâți din suferințele de veacuri ale poporului, nu se nizuiau de a se ridica numai pe dânsii ci și pe poporul din al cărui sin au eșit. Singuraticii îndrumători ai acestui popor până atunci erau preoții și învățătorii și aceștia din urmă foarte reduși la număr. Dar nici aceștia nu erau înzestrați cu te miri ce cultură superioară, afară doară de cunoașterea alfabetului cu potcoave și cetirea bucoavnelor vechi, că bunăoară Ciaslovul scris într-o limbă pe care nu o pricepeau și încolo nu mai știau nimic.

Din vremurile acestea amintim pe **Gheorghe Popoviciu** român, născut la a. 1745 în Biserica Albă și ajuns mai târziu episcop la Timișoara. Dela dânsul a ramas un liturgier manuscript scris în limba română. Având în vedere timpurile de atunci și socotind după manuscrisul românesc, ușor putem înțelege bu-

¹⁾ „Kent szevetate, szerind la voi, Romanus Apollo,
La totz chetz szvente 'n Emperecie sedetz“... etc.

nele intențiuni ale acestui episcop și că a fost un bărbat cu tragere de inimă față de Români.

Pe timpul acesta se ivește un bărbat de valoare, care avea la inimă înaintarea culturală a poporului din Banat. În calitate de director peste „școalele triviale banatice“ nu numai că a înțeles rostul acestor școale ci totodată a muncit din răsuputeri pentru ridicarea lor. Acest bărbat destoinic a fost **Teodor Iancoviciu**. Anul și locul nașterii nu se știe. Să știe însă că pe la anul 1770 a fost numit de director al școalelor triviale banatice, iar pentru a-și însuși o cultură mai vastă în direcțiune pedagogică, a fost la Viena. Aci a lucrat o gramatică, precum și „De lipsă cârtică de mână pentru învățătorii școalelor triviale illirice neunite“, și alte cărți școlare. Intors la Timișoara a înființat o școală pregătitoare pentru dascăli cu o durată a cursului de 6 luni. La această școală a funcționat cu mare zel și dascălul **Mihail Roșu**.

În formă de manuscris, în care se istorisesc „evenimentele petrecute pe pământul Banatului timișan“ și în care se descriu întâmplările războiului cu Turcii între anii 1788—1790 ne-au ramas dela venerabilul protopop **Nicolae Stoica de Hațeg** născut la a. 1751 în Media lângă Băile Erculane. În calitate de preot militar înrolat în armata austriacă ne descrie în culori foarte vii, parte după auzite, parte văzându-le cu ochii, luptele ce au decurs între Austrieci și Turci pentru desrobirea Banatului.¹⁾

La anul 1764 se naște în **Vărădia** din Banat **Paul Iorgoviciu**, fiul preotului Marcu, despre care se poate zice cu drept cuvânt că a fost nu numai întâiul pioner al culturii românești în Banat ci și primul redeșteptător al națiunii, căci în urma diplomei dată de Leopold I. din Viena la a. 1691, Români bănățeni deveniseră supuși ierarhiei sârbești. Studiile începătoare și le-au făcut la Vârșeți și Seghedin, apoi la Pesta și Pojon. Mai târziu a studiat dreptul la Viena și în cele din urmă în tovărășia altor colegi s'a dus la Roma. Aici nu fu primit în așa numita școală „*Propaganda fide*“ pentru simplul motiv că era de religiunea greco-orientală. Abea la stăruința

¹⁾ P. Dragalina: Din ist. Banatului Severin, Caransebeș, 1900.

colegilor săi fu primit. La Roma a studiat inscripțiunile de pe monumente romane și limba italiană. Terminându-și studiile la Roma, a mers la Paris unde fu prezent la decapitarea regelui Ludovic al XVI. De la Paris refugiindu-se din cauza revoluției a mers la Londra, iar în cele din urmă întorcând în Banat a fost chemat de episcopul Șacabent la Vârșeți ca avocat consistorial. Aici pe lângă alte multe ocupațiuni zilnice a lucrat la opul „Observațiuni asupra limbii române” în care „încearcă a împinge principiul latinist la aplicare practică” și în care zice „să nu gândească însă cineva că eu umblu să lapăd din limba noastră cuvintele cele străine, căci mie bine este cunoscut că nici o limbă nu este să nu fie mestecată cu cuvinte străine”.¹⁾ Tot în Observațiile lui mai vorbește și de creșterea copiilor. Aici mai traduce în românește inscripțiile din Roma, compune apoi Glosarul Român-latin-frances-germân. Sârbii însă nu-l vedeau cu ochi buni, iar când au mai văzut că scrie cu litere latine, s’au înfuriat contra lui și acuzându-l că deșteaptă simțământul de naționalitate ce tulbură pe Români, a fost aruncat în temniță. Manuscrisele muncitorului bărbat fură adunate și aruncate în foc, așa ca să se picardă ori și ce urmă de cultură românească. Neputându-se dovedi nimic din acuzele ce i s’au adus a fost eliberat din temniță și în urmă fu numit profesor la noul gimnasiu din Vârșeți. Ca profesor din nou se apucă de Glosar, Sârbii însă îl amenințară și de astădată fiindcă vedeau atât în el cât și în redeșteptarea Românilor un pericol foarte mare. În cele din urmă, a fost numit director la școalele naționale din regimentul româno-illiric. Dar nu ajunsese să-și ocupe postul, căci în ajunul plecării moare subit. Se vede că aceleși mâni ticăloase care l-au aruncat în temniță, i-au repus și viața.

Opere scăpate de mâinile sârbești și de flacărele mistuitoare au mai ramas de pe urma lui: „Scurta istorie a Românilor din Dacia” și „Descrierea celor mai faimoși împărați, filozofi și bărbați ai antichității”.

(Va urma)

¹⁾ O. Densușianu: Ist. limbii și lit. rom. Iași 1894.

Din Istoria școlilor craiovene

Una dintre cele mai interesante contribuții la istoricul școalelor din Craiova ne-o dă o broșură publicată în acest oraș la 1906 Tip. Fulgerul de fostul profesor al Liceului Carol I, actualmente la Iași, Domnul Theodor I. Ionescu, sub titlul: *Scurt istoric al învățământului din Craiova*. Nu este vorba aici și de școlile oficiale întreținute de Stat sau Comună. Cum însă această prețioasă lucrare este încă de mult epulzată și nu s’a mai retipărit, revista noastră își face o datorie reproducând părțile privitoare la cele mai vechi din instituțiunile de învățământ ale orașului — anume cap. II și cap. III — și dând în același timp titlurile tuturilor capitolelor cărții, cu numele școalelor care au făcut obiectul cercetărilor autorului, pentru ca în acest chip cititorul să-și dea seama și de economia generală a acestei opere.

Mulțumim călduros autorului, care, pentru iubirea și interesul Capitalei Olteniei, în care a servit Școalei vreme de 20 de ani, și de care se simte încă azi adânc legat sufletește, a binevoit a ne încuviința această reproducere.

Redacția „A. O.”

Cap. I. — Școli particulare înființate din donațiuni: 1. Școala Romaneanu (cu o sumară biografie a lui St. Romaneanu). — 2. Institutul menajer C. Dima Popovici. — 3. Inst. Lazaro-Otetelișanu (cu o notiță asupra lui Iordache Otetelișanu) — 4. Școala primară Petrache Trișcu. — 5. Școala de cântăreți.

Cap. II. — Școli particulare dinainte de 1860 (reprodus mai la vale). — 6 — 12.

Cap. III. — Școli pe lângă Biserici, ținute de dascăli (reprodus mai la vale). — 13 — 18.

Cap. IV. — Institute particulare de băeți: — 19. Inst. Arnold. — 20. Pensionul Faur. — 21. Pens. S. Mihailescu. — 22. Pens. Drăgoescu. — 23. Pens. Raymond. — 24. Pens. Grecescu. — 25. Inst. Panait. — 26. Pens. de băeți Olteanu. — 27. Pens. Malian. — 28. Pens. Settelin. — 29. Pens. Valsamachy. — 30. Pens. G. T. Buzoianu. — 31. Pens. N. Vintilescu. — 32. Pens. Nestor Georgescu. — 33. Pens. Alex. Frateș. — 34. Pens. Banciu. — 35. Inst. de băeți J.

Javet. — 36. Pens. Cantea. — 37. Pens. Stravolca. — 38. Institutul C. Popescu.

Cap. V. — Institute particulare de fete. — 39. Pensionul Diehl. — 40. Pens. Madaras. — 41. Pens. Mucinca. 42. Pens. Olteanu. — 43. Pens. Băltăceanu. — 44. Pens. Străinescu. — 45. Inst. de fete Z. Mărăcinescu. — 46. Inst. Ecet. Urziceanu. — 47. Inst. Hagi Preda. — 48. Școala Profesională (întreținută din fondurile Bisericii Madona Dudu din Craiova).

Cap. VI. — Scoli confesionale. — 49. Școala catolică. — 50. Școala protestantă mixtă de curs primar. — 51. Inst. Santa Maria (internat și externat). — 52. Inst. Em. Gross. — 53. Școala Comunităților israelite. — 54. Azilul confesional Buium Lupu. — 55. Azilul confesional condus de D-ra Miryam Zaly Emanuel.

* * *

II. Scoli particulare dinainte de 1860

6. Institutul „Athanasiaide”.

A avut local pe strada Cogălniceanu, pe la 1854—55. Elevi, între alții, a fost C. Comăneanu.

7. Institutul „Dimitrie Serghiade”¹⁾

Era în casele Brăiloiu, în care locuște astăzi D-l Th. Brăiloiu, președintele tribunalului Dolj.²⁾ Avea elevi de ai liceului, interni. Numărul lor era cam de 50, între cari a fost și Anton Brăiloiu, fost vice-președinte al Senatului, etc. Era unicul pension bine organizat pe vremea aceea. Valerian a fost în timpurile din urmă pedagog repetitor. Margot era profesor de limba franceză. Elevii erau foarte bine îngrijiți.

¹⁾ Eră profesor la clasele umane (mai târziu liceul „Carol I”). A murit la 1847, în vârstă de 60 ani; fu îngropat la biserica Obedeianu. A ținut loc de inspector pe la 1841—43 în lipsa lui I. Maiorescu. Eră profesor de limba română. Biciuia pe cei bogați, cari erau leneși. Eră serdar, în contact cu aristocrația timpului. La el a învățat și bătrânul Valerian, fost institutor pensionar până mai deunăzi, astăzi mort.

²⁾ Unde este azi (1924) Institutul Pedagogic N. R.

Pensionul a durat dela 1842—1847 și a trecut apoi sub conducerea lui Margot, care l-a condus dela 1847 până după 1851.

8. Pensionul „Margot”

Numărul elevilor era mai mic decât era când pensionul era condus de Serghiade. Pedagogi au fost: un francez pentru limba franceză, iar pentru limba română Valerian, care atuncea purta pronumele de Diaconescu și care și-a schimbat apoi pronumele după indemnul lui I. Maiorescu. Pensionul s'a mutat mai târziu în casele Tache Copcea, alături cu casele N. Glogoveanu, case care s'au dăruit de curând și care în urmă au fost proprietatea D-nei Gârleșteanu (văduva lui Vasile Gârleșteanu.¹⁾

9. Pensionul „Globalidis”

Inițiat în 1846, în casele D-rului Veron, unde era Prefectura poliției²⁾ în niște case din curte. De aci s'a mutat în 1847 în casele în care se află Primăria Craiovei.³⁾ Jumătate din aceste case erau ocupate de primărie (care pe vremea aceea se numea Magistrul Craiovei, având în frunte pe președintele Curții, care atuncea era Dincă Zătreanu, care stătea în casele Guran, str. Justiției,⁴⁾ în rând cu Teatrul Național; cealaltă jumătate a casei era ocupată de pensionul Globalidis.

Toți fiii de bogați, de negustori mari, învățau în acest pension, în care se învățau limbile: română, greacă, franceză și germană. Intre pedagogi era și Valerian, care predă și lecții de limba română. Institutul avea 60—70 elevi. Cursurile erau interne și țineau de ordinar patru ani.

Institutul a durat până la 1853, în epoca întâia a sa.

Globalidis a întrerupt câțva timp pensionul, luând o moșie cu arendă, însă a pierdut averea din cauza anilor răi și pe la 1859 a deschis din nou pension în casele părintelui I. Voicu.

¹⁾ În strada Popa Farcaș de azi, între casele Glogoveanu (colț) și Rioșeanu. N. R.

²⁾ Case azi dăruite, unde e azi actuala poliție, lângă Liceul „Carol I”. N. R.

³⁾ Acum dăruită N. R.

⁴⁾ Pe locul cărora se ridică azi Banca Comerțului N. R.

lescu (Ciulea), în fața liceului. De data aceasta avea elevi puțini. A durat până la 1864.¹⁾ Între alți profesori a avut și pe nepotul său Naum Globaridis, ca profesor de limba greacă, la clasa I-a și II-a.

10. Școala lui Farchida

Avea localul său aproape de biserica Madona-Dudu.

11. Școala lui Cioacă

Instalată în casa sa proprie, strada Gării. Era o școală cu curs primar. A existat între anii 1850—55. Se plătea 2 sfanți pe lună de elev.

12. Un oarecare Constantin a avut o școală particulară lângă biserica Sf. Gheorghe vechiu.

III. Școli pe lângă biserici, ținute de dascăli

13. Școala de cântăreți dela Madona-Dudu.

Ținută de Tudorache Castrino,²⁾ cântăreț la strana dreaptă dela acea biserică. Acesta avea între alții și 5 elevi, pentru învățarea cărora plătea episcoposia bisericii Madona câte un galben pe lună.

De asemenea avea ea elevi cântăreți dela bisericile din Craiova, ei fiind obligați să urmeze la această școală. Școlarii stăteau trei ani în școală. Se învățau cântări bisericești în limbă română. Școala, care era în curtea bisericii Madona-Dudu, a durat dela 1834—1844.

La acea școală a învățat și Valerian, cum și dascălul Alecu Hristescu Râmnicăneanu, apoi Ioniță Popescu, cântăreț la biserica Sf. Ioan Hera. Și Costea Ionescu, fost cântăreț la biserica Obedeanu.

¹⁾ Globaridis a murit la 1866, foarte sărac, nici n'a avut mijloace de îngropare.

²⁾ Dascălul Castrino a cântat întâi grecește, apoi românește, după indemnul bunului român lordache Otetelișanu.

14. Școala de lângă biserica Sf. Gheorghe-Nou.

A existat dela 1852 până la 1854, până ce s'a început războiul din Crimeea, fiind luptă la Calafat între Ruși și Aliați.

Dascăl la acea școală a fost Alexandru Hristescu Râmnicăneanu¹⁾, cântăreț în strana dreaptă la sus zisa biserică. A avut 40 școlari, între cari pomenim pe Iacob Strâmbeanu, mare proprietar, St. Grecianu, funcționar la primăria Craiovei și Petre Georgescu, institutor pensionar.

Se învățau următoarele materii la acea școală: aritmetica (cele patru operații principale, fracții zecimale, regula de trei simplă și compusă, etc.), geografia (țara noastră, toate continentele afară de Oceania), istoria, gramatica limbii române (numai etimologia), scrierea, care atuncea se făcea cu dirilice, citirea. Se scria numai pe hârtie. Se mai învăța religia, anume: Căzrul, Tatăl nostru, rugăciunile, poruncile, cele șapte mistere. Se citeau poeziile lui Bolintineanu și se recitau. Mai toate cărțile, după care se predă în această școală, erau făcute de Eliade Rădulescu.

Elevii plăteau 3 sfanți pe lună, banii dați înainte (un sfanț = 2 lei și un ort = zece parale). Ei veneau la școală cât timp puteau plăti; stăteau în școală cam 3—4 luni și totuși când esiau din școală plăteau a cîți, scri bine și a socoti, cum, a-firmă dascălul Râmnicăneanu. Unii din școlari se duceau la alți dascăli, cari-i primeau mai ieftin.

Școlarii aveau respect mare de profesorul lor, deși era școală particulară. Când intra dascălul în clasă, școlarii stăteau în picioare și ziceau rugăciunea: „Tatăl nostru“. După terminarea lecțiilor totdeauna școlarii spuneau tabla înmulțirii. Seara la plecare citeau rugăciunea: „Dumnezeule cel vecinic“—; apoi

¹⁾ Născut la R.-Vâlcei 22 Iulie, 1833. A intrat la 16 Sept. 1852 în serviciu ca cântăreț la biserica Sf. Gheorghe-Nou, unde a rămas neînterupt până astăzi, întâi la strana stângă cu leafă anuală de 400 lei vechi. La 1 Ianuarie 1858 a trecut la strana dreaptă cu leafă de 800 lei vechi pe an. S'a căsătorit la 4 Febr. 1856, la 1881 a serbat nunta de argint, la 4 Febr. 1906 nunta de aur. Are astăzi 73 ani, e sănătos, muncește ca un om tânăr.

se închinau zicând în cor: în numele Tatălui, al Fiului și al Sf. Duh și după aceea adăogau cuvintele: „să te găsim, D-le profesor, sănătos”. Lecțiile țineau dela 8 până la 12 dim. și dela 2 până la 4^h orî până la 5 după amiază. La Sf. Petru se făcea examen în prezența părinților copiilor. Se examinau câte doi băieți pe zi, fiecare școlar fiind examinat în fața părinților săi. De aceea examenul ținea până la 20 zile.

Notele erau: eminent, 1 (bine), 2 mediocru) și 3 (rău).

15. Școala de lângă biserica Hagi-Enuși.

A fost ținută de dascălul Ion pe la 1831. La ea a învățat și dascălul Nicu Theodorescu, care a deschis apoi deasemenea școală. Mai mulți copii veniau la școlile particulare, căci părinților le era teamă să-i dea în școala națională, fiindcă de acolo, credeau ei, îi ia la armată.

Școala națională era la Obedeanu, fiind ca institutor Stanciu Căpățîncanu. În toată Craiova era o singură școală publică pe vremea aceea. Apoi se înființă clasa III-a lângă bis. Madonna-Dudu; după aceea fură înființate clasele umanioare care mai târziu s'au transformat în gimnazii și apoi în liceu.

16. Școala de muzică bisericească de lângă Episcopie.

Era ținută de Toma Paraipan, cântăreț grec. Elevii învățau în grecește. Ei erau în număr de 20, fără plată, deoarece școala era întreținută de Episcopie. Dascălul Nicu a învățat 2 ani acolo psaltichia (cartea de muzică bisericească era făcută de Macarie).

17. Școala dascălului Nicu Theodorescu ¹⁾

A fost întâi lângă bis. Postelnicu Firu, apoi lângă bis. Sf. Apostoli și în urmă în casele proprii de lângă bis. Hagi-Enuși.

¹⁾ S'a născut la 1821, deci astăzi are 85 ani. Ca dascăl de școală a fost foarte ocupat: muncea dela 8 ore dimineața până la 12 neîntrerupt. E însă așa de sănătos, încât se duce și se întoarce pe jos în aceeași zi dela via și apoi toată ziua muncește stând în picioare. Doar puțin, la 2 ore noaptea e deștept. Se culcă la 9 ore sau 10 seara, rar la 11. Dascăl a fost dela 1836 până la 1903.

La bis. Postelnicu Firu a fost dela 1840—1850.

Lângă Sf. Apostoli școala a stat dela 1850 până la 1856.

Lângă bis. Hagi-Enuși școala a stat dela anul 1856 până la 1880 Noembrie 13, în casele proprii ale dascălului. Numărul elevilor la început era până la 40, mai pe urmă se urcă până la 300.

Până la anul 1850 dascălul Nicu a predat după metoda lancasterian, de când s'a luat dispoziția de Minister a nu se mai permite funcționarea școalelor particulare fără autorizația Ministerului. Acest lucru s'a făcut atunci, când s'a înlocuit eforia școalelor prin Ministerul Instrucțiunii. Mahalagii și alți orășeni au cerut printr-o petiție Ministerului ca să se permită dascălului Nicu să țină școală. Această petiție a fost făcută după inițiativa luată de sub-prefectul Berneanu și a fost iscălită de aproape 500 persoane.

Se găsisse defectuos localul de lângă biserica Sf. Apostoli de către directorii ministeriali, cari făceau inspecție. Acel local era construit după sistemul vechiu: casele pe jos erau cu

Se găsisse defectos localul de lângă biserica Sf. Apostoli pământ, bagdadia era de grinzi, ferestrele nu erau cu geamuri.

În urma petiției orășenilor a venit dascălului Nicu autorizația pentru a deschide școală cu clasele I, II și III. Erau 10 semicercuri.

Un rând de elevi erau semicerc înaintea tablei; monitorul sta în mijlocul lor, îi întreba și le explica, iar alt rând era în bancă. Școlarii scriau mai întâi pe nisip, până ce ajungeau să cunoască literile și să le scrie și apoi scriau pe hârtie.

Cei cari știau să scrie și să citească, stăteau în banca I-a.

Monitorul dela tablă spunea elevilor: mâinile în jos, ochii la tablă, faceți pe—a—. Scriau toți din banca I, cari erau la nisip (era pus nisipul dealungul băncii și elevii scriau pe el).

Monitorul se uita, să vadă cum au scris, apoi ștergea toate literile cu o blană și-i puneă să facă alte litere. Jumătate din elevi erau la semicercuri. (Erau niște semicercuri de fier în mai multe părți ale clasei, mai ales în colțuri, prinse în perete

și cari puteau fi fixate printr'o vergea groasă de fier, care se punea vertical).

Elevii se înșirau dealungul semicercurilor, iar înlăuntrul lor stătea monitorul, care le arăta la tablă literile făcute de el.

Apoi elevii erau puși să citească cuvinte scrise cu litere de tipar. Dascălul făcea observații, trecând pela fiecare semicerc și bănci.

Elevul care progresa, era trecut din banca lui în alta mai înaintea, d. ex.: din banca a 9 în a 10 și în locul lui se aducea altul din banca 8-a.

Se promovau elevii din bancă în bancă până la 10 cel mult.

Făceau inspecție la școală Iarcu Simonide, cari au fost revizori școlari. Iarcu a tipărit o aritmetică. Simonide era bătrân și umbla îmbrăcat turcește. Dela 1849 făcea inspecție și Fontanin, directorul școlii umanioare (mai târziu liceul „Carol I-iu”). După ce dascălul Nicu a obținut autorizația de a ține școală cu clasele I—III, școala a avut până la 300 elevi, toți fii de negustori fruntași.

Elevii plăteau fiecare cât puteau. Totdeauna erau primiți gratis câte 30—40 elevi. Plata obicinuită era un sfanț (90 parale).

Când școala era la Postelnicu Firu, școlarii plăteau o sfântuică (45 parale).

Materiile care se predau erau: citirea și scrierea. Se învăța abecedarul cu slove cirilice până la 1850 și de atunci cu litere latine.

Introducându-se scrierea cu litere latine, chiar dascălul Nicu a trebuit să ia lecții dela un profesor Neșliu¹⁾ un an, pentru a putea citi și scrie cu litere latine. Plătea acestui profesor 100 lei pe lună. În același timp învăța și el pe elevii săi²⁾

După terminarea abecedarului, se învăța cartea de rugăciuni.

Acestea erau materiile pentru cl. I. În cl. II se învăța: a)

¹⁾ Neșliu era moldovean. Știa latina și franceza.

²⁾ Dela 1854 dascălul Nicu nu mai știe nimic de Neșliu.

catechismul, b) aritmetica, anume: fracții, numere complexe, reguli de dobândă, etc. c) gramatica: etimologie și sintaxă, d) notițe de contabilitate, e) geografia (cele cinci continente), f) istoria: istoria sfântă, istoria universală (mici istorioare). Cele mai multe cărți erau făcute de Eliade Rădulescu și Poenaru, g) dessemnul liniar se începuse a se învăța în timpurile din urmă.

Disciplina era deosebit de bună. Elevii erau foarte respectuoși către profesorul lor. Cei nesupuși, după ce li se făceau mai multe dojenii, erau apoi bătuți la bancă. Cei cari nu veneau la școală, când școala era lângă Biserica Firu, erau puși în butuc și legați. Chiar părinții îi băgau în butuc.

A cercat dascălul Nicu să lase pedeapsa pentru școlari, însă a văzut că nu merge.

Când un părinte își aducea copilul la școală, zicea dascălului: „să-mi dai pielea și oasele, numai carte să știe”. Dascălul nu-i trecea din clasă cu nici un preț, daea nu cunoșteau materia acelei clase, iar părinții nu stăruiau ca să-i treacă în asemenea condițiuni.

Școala n'avea vacanță în timpul verii. Vacanța era la Crăciun și la Paști, câte două săptămâni. Examenul se făcea dela 1 Iunie până la 29 Iunie, când era ziua împărțirii premiilor. La examen venea o comisie dela primărie și una dela liceu. Din partea primăriei a venit deseori Obedeau și Peșeacov. La împărțirea premiilor se dedeau cununi de flori. Eforia trimetea cărți. Ministerul înființat în locul eforiei, trimetea mai puține premii.

Școlarii mergeau regulat la biserică. Era un cor compus din 16 băieți. Împărțirea premiilor se făcea cu cântări bisericești: doxologie, axioane, primăvară dulce, etc.

La eșirea din școală se cânta: Sfinte Dumnezeule, cu vine-se cu adevărat. Elevii cari învățau cântările rămăneau la școală după terminarea lecțiilor obicinuite. Erau tocmiți în scopul acesta cântăreșii: Ilarian, Alecu Râmnicănu, plătiți eu câte un galben pe lună. Școala a avut mai târziu și un profesor de germană, mai întâi Popp din Transilvania și apoi un evreu. Aceasta s'a făcut din cauză că unii negustori voiau

ca copiii lor 'să învețe nemțește în școală, între aceștia a fost Ioniță Proicea și alții.

18. Alte școli pe lângă biserici.

Mai erau școli lângă biserica Harșu, lângă biserica Oota, câte 5—6 elevi, lângă biserica Sf. Gheorghe vechiu; aci a fost un dascăl Mitrică, la care a învățat dascălul Nicu.

Prof. Theodor Ionescu
dela Liceul Național, Iași

Oltenia după Memoriile Generalului von Bauer (1778)

traduse și publicate de Const. I. Karadjia.

Județul Gorsy

Acest județ se mărginește la răsărit cu cel de *Wulza* la sud cu cel de *Mehedinza*, la apus cu *Bannat* și cu munții *Tisman* și la nord cu munții *Vulcan* și *Parungul* în Transilvania.

Saikoi (poate Săcelul?), sat cu o biserică

Saikoi sătuleț.

Batzeschte (Băcești), sat cu o biserică, vii și cu pădure, situat pe *Chamorodia*.

Bortzeshti (Bordești), moșioară (terroir), pe *Chamorodia*.

Igojul (poate Igoiul în jud. Vâlcea?), moșioară.

Plopul (Plopul în com. Pejeni) moșioară.

Zerouj (Zeicoiul, dela 1862 în jud. Dolj, v. Marele Dict. Geogr.), moșioară

Pagul, sat unde sunt păduri și vii, situat pe *Chamorodia*.

Grujeni

Obirschia (Obîrșia) } sate.

Negowani (există un munte Negovanul la N. de com. Polovraci), moșioară.

Radineshti (Radinești), locuințe părăsite.

Radineshti („ repetat), sat unde este o fântână și pădure.

Perigeni, sat cu o biserică, un izvor, o moară și vii.

Purijeni, moșioară cu vii.

Spineni (azi în jud. Dolj, în com. Godeni pl. Amaradia), moșioară cu o biserică.

Keineshti,

Fourei,

Piskojul (Piscoiul).

Churesul (Horezul).

Urseni (Hurezanii?).

Kapitoeni (Căpinteni, azi în jud. Dolj) } moșioare.

Bussiotzi (Busuiocul), sat cu o biserică, vii și pădure, situat pe *Chamorodia*.

Kontzeshti (Colțești), locuințe părăsite.

Tendeleshti (Tândălești), sat cu o biserică, un izvor, vii și pădure, situat pe râul susnumit.

Berileshti (Berlești, cătun com. Scrada) } sate.

Galtzeshti (Gâlcești, cătun com. Scrada) }

Skrada (Scrada), sat cu o biserică, un izvor, vii și pădure.

Negreni (Negreni), moșioară.

Chainari (Hăinari, cătun com. Negreni), sat cu o biserică.

Fromuschoi (Frumușei), moșioară.

Likorizi (Licuriciul), locuințe părăsite.

Logreshti (Logrești), sat cu o biserică; aci se produce un vin bun.

Tzubaneshti (Jupănești), locuințe părăsite.

Popeschti (este însemnat pe harta lui Schwantz), sat cu o biserică și un izvor, situat pe *Chamorodia*.

Posoya, sat.

Posarul de Sus (Pojarul), sat cu un izvor.

Posarul de Jos „ sat cu o biserică, un izvor, situat pe *Chamorodia*.

Kurwa Curva. Există și azi un pârâu Curva, v. Marele Dict. Geogr.), locuințe părăsite.

Skaurei, sat.

Unguretul de Sus (Ungurelul, cătun, com. Ștefănești) sat.

Stephaneschti (Ștefănești), sat cu o biserică, situat pe *Dsilortul*.

Barsojul (Bârzeiul de Gilort), sat cu o biserică, situat pe râul numit.

Albeni (Albeni)

Kelnekul (Câlnicul) } sate cu biserici.

Pojana (Poiana), sat cu o biserică, situat pe râul Tismana.

Setzurile (Seciurile) sat cu o biserică.

Ruschi (Rușia de Jos), locuințe pustii.

Ruschia de Sus (Rușia de Sus), sat cu o biserică.

Schetoaja, sat.

Sorileschti (Zorlești), sat cu o biserică și vii.

Prigorie (Prigoria), sat cu o biserică, situat pe râul *Kilnica*.

Negogeschti (Negoești), sat cu o biserică și vii, situat pe acelaș râu.

Mirowslaweni (Miroszlaveni), sat.

Birtzel (Bircei, cătun com. Bengești), sat cu o biserică.

Bereschti (Berești, cătun com. Alimpești), sat cu o biserică și o curte de boier, situat pe râul *Uresul*.

Tzokade (Ciocadia), sat cu o biserică și cu vii.

Choluba (Huluba, cătun com. Ciocădia), locuințe părăsite.

Beltzeschti (Bălcești, cătun com. Cârlichei), sat cu o biserică și cu vii, situat pe râul *Dsilortul*.

Kenepeschti (Cânepești), sat.

Siteschti (Sitești, cătun com. Bumbești Pițicul), sat mic.

Kirlidsi (Cârlichei), sat cu o pădure și vii pe *Dsilortul*.

Pojenari (Poenari), sat cu o biserică.

Tzipertzeni (Ciuperceni, cătun com. Poenari), sat cu o biserică, situat pe *Oltezul*.

Polowratz (Polovraci), sat cu mănăstire de piatră purtând același nume, situată pe râul susnumit.

Baja de fir (Baia-de-Fier), sat cu biserică.

Tzernadie (Cernadie, plasa Novaci), sat cu o biserică, situat pe *Dsilortul*.

Nowatze (Novaci), sat cu o biserică.

Balileschti (Bălcești, cătun com. Cârlichei), moșioară pe râul *Petreschti*.

Gerscheschti (Hirisești, cătun com. Novaci?), sat.

Potzuwalischte (Pociovaliștea), sat cu o biserică.

Korneschani (Cornișani, cătun com. Aninoasa), locuințe părăsite, situate pe *Dsilortul*.

Stirpoaja (Sterpoaia, cătun com. Bibești), moșioară.

Bibeschti (Bibești), sat cu vii.

Aninoassa (Aninoasa), sat cu o biserică și cu vii, situat pe *Dsilortul*.

Wladimir (Vladimirul), sat cu o biserică.

Tzorkojul, moșioară cu o biserică și cu vii, situată pe *Dsilortul*.

Pluschkul (Plușcul, două cătune în com. Andreești), locuințe părăsite, situate pe acelaș râu.

Purkare (Purcarul, cătun com. Musculești), sat.

Androjeschty (Andreești), sat cu o biserică

Skoika (Scoica, cătun com. Săulești), sat } situate pe

Bareteschti (Bărbătești), moșioară cu vii } râul

Chubawi (Huluba?), sat cu o biserică. } *Dsilortul*.

Gergawl, moșioară.

Petreschti de Jos (Petrești), sat cu o biserică, așezat pe *Dsilortul*.

Balinischi, sat.

Wiereschani (Vierșani), sat cu o biserică.

Saratzineschti, locuințe deșarte, situat pe *Dsilortul*.

Berbeschti (poate Berlești or Bibești?).

sat cu o biserică și vii, situat pe acelaș râu.

Sokul (Socul), sat cu o biserică.

Dsuponeschti (Jupânești, menționat deja mai sus), sa situat pe *Dsilul*.

Piriul (Pârâul, cătun al com. Fața-Valea-lui-Căine), sat cu o biserică pe acelaș râu.

Kerbuneschti (Cărbunești), orașel (bourg) cu o biserică.

Pesoseni, sat cu o biserică.

Purtzeleni (Purceleni, pe harta lui Pappasoglu 1864 pe râul Gilortu), sat cu o moară.

Unguretul de Jos (Ungurelul, com. Ștefănești), sat cu o biserică, situat pe râul *Dsilortul*.

Rogosina (Rogojina, sat cu o biserică și cu vii, situat pe râul *Dsilortul*.

Bosieni (Buzieni), sat cu o biserică

Boneschti, sat cu o biserică

Tzinzuleschti, sat cu o biserică și o moară

Petreschti (Petrești de Sus), sat o cu biserică

Kolibaschi (Colibași, cătun com. Pojogeni), sat cu o biserică.

Scoartza (Scoarța), sat cu două biserici.

Dirmoxe, sat cu o biserică.

Moguschani (Mogușani, cătun com. Bobul), sat cu o biserică și cu vii, situat pe *Blaniza*.

Sotzetul (Săcelul), sat cu două biserici, o moară și cu vii, situat pe *Dsilortul*.

Magiroschti (Magherești), sat cu o biserică și cu vii.

Lolojeschti (Lelești ?), sat.

Breneschti (Brănești), moșioară.

Surpatzi (Surpați, pe harta lui Pappasoglu la sud de Crasna), sat cu o biserică, o moară și vii, situat pe *Blaniza*.

Aninischul (Aninișul), sat cu o biserică.

Kerpenischul (Cârpenișul),

Krasna (Crasna),

Dragogeschti (Drăgoești or Drăguțești).

Turbaxi (Turbați),

Buseschti (Buzești, cătun com. Turbați),

Stantzeschti (Stănțești, cătun com. Mușetești),

Larga (Larga, cătun, com. Mușetești), locuințe,

Muschaleschti (Musetești ?).

Krasna (Crasna), moșioară cu o mănăstire cu acelaș nume.

Sorbeschti (Sârbești), sat cu o biserică, vii și pădure, situat pe *Dsiul*.

Grujul (Gruilul), sat.

Lusarischti (Lăzărești), moșioară

Ochaba (Ohaba), moșioară situată pe *Uresul*.

Glodeni (Glodeni),

Tzuteschti,

Woiteschti (Voitești),

Piteschti (Pistestii, cătun com. Bălănești)

Kopatzeni (Copăcenii) sat cu o biserică, un pod și vii, situat pe *Bistriza*.

Dragogeni (Drăgoeni, cătun com. Petrești de Vărsături), sat cu o biserică, situat pe *Uresul*.

Doneschti (Dănești)

Petreschti (Petrești de Vărsături)

Schassa (Șasa), sat.

Kretzeschti (Crețești)

Brotuja (Brătuia)

Tunschii (Tunși)

Brosteni (Broșteni), sat cu o biserică, situat pe *Dsiul*

Nissitpul, moșioară pe același râu.

Girbowul (Gârbovul), moșioară.

Plopschorul de Sus (Plopșorul)

Plopschorul de Jos

Isworile (Izvoarele), locuințe părăsite,

Serdaneschti (Sărdănești, cătun com. Piscurile),

Strimba (Strâmba), moșioară

Ulari (Olari, cătun com. Plopșorul), locuințe deșarte

Piskorile (Piscurile), locuințe deșarte.

Snagowul, sat mic cu o fântână.

Reschina (Rășina)

Peschona (Peșteana-de-Sus)

Balteni (Bălteni)

Wladeni (Vlădueni)

Prowinari (Rovinari)

Bonte, moșioară.

Tzoruleschti (Cioru), locuințe deșarte, pe râul susnumit.
Mol (Moi), locuințe deșarte, situate pe *Dsiul*.
Pojana (Poiana), locuințe deșarte, pe râul susnumit.
Biluleschti (Bălăcești) } locuințe
Tombeschti (Tălvești, cătun com. Cârbești) } deșarte.
Kerbeschti (Cârbești) }
Știrtzi } moșioare cu o biserică pe *Dsiul*.
Joschi , sat cu o biserică.
Urkeschti (Urechești), sat cu o biserică.
Romaneschti (Romaneschi), sat cu o biserică } situate
Tirgo Dsiolul (Târgu Jiul), oraș cu două } pe
biserici și cu vii } *Dsiul*
Wakare (Văcarea, cătun com. Bănești), sat cu o biserică.
Wodeni (Vădeni), sat cu o biserică de piatră.
Presba (Preajba Mare, cătun com. Vădeni), moșioară.
Schoscheshti (Sisești, la Nord de Tg.-Jiul pe harta lui Pappasoglu), moșioară.
Kurtischoara (Curtișoara), moșioară pe *Dsiul*.
Schofrintzeni (Șofrăcenii), sat cu o biserică pe același râu.
Keineni (Câinenii), sat.
Korbl, sat situat pe *Dsiul*.
Berleschti (Bârlești, cătun comuna Bumbești), sat cu o biserică situat pe *Dsiul*.
Berlești de Jos, moșioară, situat pe *Dsiul*.
Bumbeschti de Sus (Bumbeștii de Jiu), sat situat pe *Dsiul*.
Bumbeschti de Jos " " " moșioară, situat pe *Dsiul*.
Portzeni de Sus (Porcenii, cătun } două sate cu o bi-
com. Cartiul } serică situate pe
Portzeni de Jos (Porcenii, " } *Dsiul*.
Gorunetzi, moșioară cu vii.
Sambotinul (Sâmbotinul, cătun com. Cartiul), sat cu vii pe *Uresul*.
Runkunelu (Runcul?), moșioară.
Supaneschti (Jupânești), sat cu o biserică.
Partul (Pârâul?), sat cu o biserică.

Uresul (Horezul), sat.
Kereborul (Ceorobăile, azi în Mehedinți?, moșioară.
Waidejei (Vaideei, pe harta Pappazoglu la Nord de Horez), sat situat pe *Schutzitza*.
Kiltzul }
Skela Wuikanolui (Schela) } moșioare.
Griwile }
Negrile } moșioare.
Walare (Vălari) sat cu o biserică.
Alixeni (Alexieni, cătun com. Slăvești) } sate cu biserici
Freteschti (Frățești de jos, cătun com. Selești) } și cu vii.
Kurmatura, moșioară.
Runkul (Runcul), sat cu o biserică și vii, situat pe *Bistriza*.
Tzeple (Ceplea, cătun com. Broșteni), sat mic pe *Dsiul*.
Turtzeni, sat cu o biserică.
Kalapirul (Calopărul), moșioară.
Bareskul (Borăscul) sat cu vii, situat pe *Dsiul*.
Ohaba (Ohaba, în pl. Jiului), sat cu o biserică.
Bolbaschi (Bolboși), moșioară.
Razi (Raci), sat cu o biserică și cu vii.
Slawiteschti, sat cu o biserică.
Ketzmaneschti, sat cu vii și pădure.
Mundseshiti (Murgești), moșioară cu vii.
Girbowul (menționat a doua oară), sat cu biserică și vii.
Strimba (Strâmba, alt sat), sat cu mănăstire.
Stesarul (Stejarul, cătun Urdarii de jos) moșioară.
Urdari (Urdarii de jos), sat cu o biserică.
Kelugareni (Călugărenii, în marginea jud. Mehedinți), moșioară.
Gureni (Gureni, cătun com. Trăncești), moșioară situată pe *Dsiul*.
Wale Koapa (Valea-cu-Apă), moșioară.
Dodojeschti, moșioară situată pe *Dsiul*.
Firkascheshti (Fărcășești), moșioară.
Piriul (Pârâul), sat mic cu o biserică.

Ruschla (Roșia), sat mic cu o biserică.

Ruschia de Sus (Roșia), moșioară.

Pojana (Poiana, cătun comuna Rovinari), moșioară pe *Dsiul*.

Steserei (Stejarul, menționat a doua oară), sat mic cu o biserică.

Galeschoaja (Găleșoiaia, cătun com. Stejarul).
Mordeaja } sate.

Pinoassa (Pinoasa, cătun com. Stejerei), moșioară cu vii.

Kilnekul (Câlnicul), sat cu o biserică } pe râul

Kilnekul " moșioară cu vii } Tismana.

Wultzoapa (Vârtopu, locuințe deșarte; aci este o biserică.

Pirlul (Pârâul, menționat a doua oară), sat cu o biserică și vii, situat pe *Dsiul*.

Koltzeschti (Coltești), sat cu două biserici, vii și pădure, situat pe *Chamoradia*.

Rakowize (Racovița, azi în jud. Vâlcea), sat cu o biserică și cu vii.

Balatzeni (Bălăcești), sat cu o biserică.

Solomaneschti (Șomănești), sat cu o biserică.

Teleschti de Sus (Telești), sat mic cu o biserică, situat pe *Bistriza*.

Chobixa, sat cu o biserică și vii.

Dragogeshti (Drăgoești, cătun com. Brădiceni, or: Drăguțești), sat cu o biserică și vii.

Braditzeni (Brădiceni), orașel (bourg) cu două biserici și cu vii.

Peschteschani (Peștișani), sat cu două biserici și cu vii, situat pe *Dsiul*.

Kopatzeni sau *Kopozeni* (menționat a doua oară), sat cu o biserică pe râul *Saleschul*.

Korneschti (Cornești), locuințe deșarte.

Tampascheshti (poate Tămășești, repetat mai jos), sat mic.

Gawaneshti (Găvănești), moșioară.

Stolosani (Stolojani), sat cu o biserică, vii și pădure.

Kimpul Fomi (Câmpu Foamii, cătun com. Arcani), sat cu o biserică și cu vii, situat pe râul *Saleschul*.

Strojeschti (Stroești), sat cu o biserică și vii.

Arkani (Arcani), sat cu o biserică și cu vii, situat pe *Saleschul*.

Sanaleschti (Sănătești, cătun com. Arcani), sat cu o biserică.

Tzaurul (Ceaurul), sat cu o biserică.

Forkascheshti (Fărcășești), moșioară situată pe *Dsiul*.

Temascheshti de Jos (Tămășești, cătun comuna Ceaurul), moșioară pe râul *Rassowa*.

Temascheshti de Sus (Tămășești), sat cu o biserică.

Baleschti (Bălești), sat cu două biserici, vii și pădure.

Wolnitzeschti (Voinigești, cătun com. Bălești), locuințe deșarte, situate pe *Dsiul*.

Borseshti (Bârsești), locuințe deșarte, situate pe *Uresul*.

Rassawa, *Rasova* (cătun com. Bălești), sat cu o biserică și cu vii.

Scharapatinul (Sâmbotinu?), locuințe deșarte; aci sunt vii.

Ursedst (Ursăței sau Ursai), locuințe deșarte, aci sunt vii.

Ursari sat cu o biserică.

Txernadie (Cernădie, cătun com. Stănești), sat mic.

Tzernadie " " moșioară.

Balari, moșioară cu pădure, situată pe râul *Steneschti*.

Steneschti (Stănești), sat cu o biserică de piatră, și cu vii, situat pe râul susnumit.

Leleschti (Lelești), locuințe părăsite.

Bilta sau *Boelta* (Bâlta), sat cu o biserică pe *Bistriza*.

Tzolowina, moșioară.

Gureni (a doua oară), sat.

Resbojul, moșioară.

Boneschti, sat cu o biserică și vii.

Tismana (Tismana), sat cu o mănăstire purtând același nume și cu o biserică, situate pe râul *Tismana*.

Tzoklowina (Cioclovina-de-jos, schit), moșioară cu o capelă și cu o biserică zidită de piatră.

Popeschii (a doua oară, probabil: Topești) sat mic.

Pokruja (Pocruia), sat mic cu o biserică de piatră și cu vii.

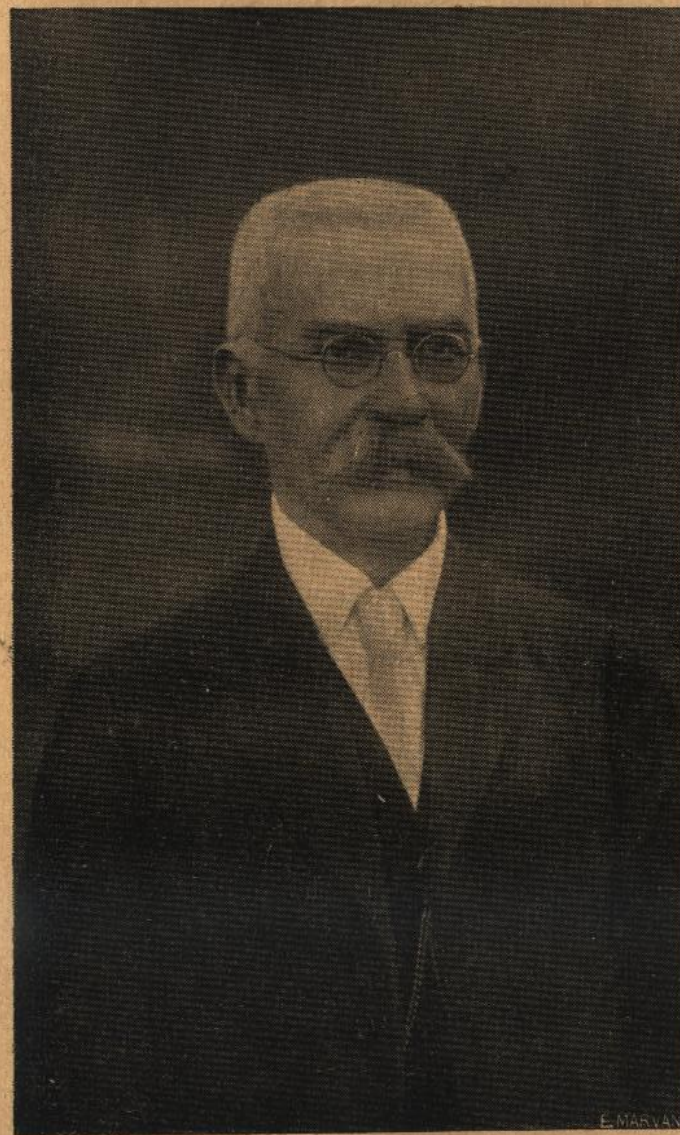
Grindul (Grindu-Rece), locuințe deșarte; aci este o biserică, sunt și vii.

Isvarna (Isvarna, cătun com. Pocruia), locuințe.

Acest județ pare a fi fost lucrat cu mai puțină îngrijire decât cele precedente; explicația firească fiind că Bauer a trebuit să se bazeze numai pe știrile date de alții, ținutul în chestie fiind ocupat de Turci în tot timpul războiului dela 1769 — 1774. Bauer va fi primit liste de sate întocmite de diferite persoane; aci găsim explicația faptului că repetițiile sunt atât de frecvente. Proporția satelor dispărute sau neidentificate este totuși, precum se vede, destul de mică.

FIGURI OLTENE

I. C. BIBICESCU

Severinul a câștigat din Octomvrie 1921 prin donațiune, un însemnat izvor de cultură națională, bibliotecă de peste 20.000 volume a fostului guvernator al Băncii Naționale a

României, I. G. Bibicescu, decedat la 2 Mai 1924. Biblioteca a fost cercetată în primul an de funcționare de 5763 cetitori a 10153 vol.; în 1922 de 7509 cetitori a 12831 vol.; iar în 1923 de 11.856 cititori a 20.856 vol. Afară de aceasta, administrația bibliotecii a trimis până acum mici biblioteci în 42 sate din Mehedinți și în 9 localități din Banat; în curând se vor trimite încă 14 biblioteci în Mehedinți și în Banat. Biblioteca este acum o instituție a cărei regulată funcționare și propășire sunt asigurate prin organizarea ce i s'a dat prin actul de dănie și prin legea din 19 Iulie 1921. Funcționarii sunt trecuți în bugetul Statului, localul îl are asigurat în construcția palatului cultural ridicat prin străduințele d-lui T. Costescu. Este subvenționată de primăria orașului, prefectura județului și Ministerul Instrucțiunii, de bănci și alte instituții financiare din Mehedinți. Donatorul i-a lăsat un însemnat fond de întreținere, iar Societatea culturală I. G. Bibicescu, formată în juriul bibliotecii, îi adaugă prin cotizațiile membrilor ei în număr de peste 10.000, sume însemnate: în 1923 membrii au cotizat cu 52.103 lei. Ne aflăm dar în fața unei instituțiuni de netăgăduită valoare culturală și cu viața asigurată.

*

Cine a fost donatorul? O personalitate de o valoare morală și culturală puse în slujba statului și neamului, printr-o neîntreruptă activitate de mai bine de 50 de ani, care merită, iar pentru biblioteca Bibicescu este o datorie, să fie lămurită într-o biografie întemeiată pe studierea faptelor și publicațiilor lui. O asemenea biografie va da, nu numai un model de viață cetățenească, dar și întreaga epocă de consolidare și întregire a Statului nostru dela 1870 până astăzi, prin unul din cei mai aleși reprezentanți ai ei. Nu aceasta voiu face în restrânsul spațiu ce mi se pune la dispoziție, ci numai o schiță din care să se bănuiască doar valoarea morală și culturală a lui I. G. Bibicescu.

Născut în 1849 la Cerneți, fosta capitală a jud. Mehedinți, din familie de modești negustori. A deprins acolo în 2 ani, apoi la Severin în alți 2, meșteșugul scrisului și cetitului, pe care avea să-l folosească mai târziu așa de frumos și

activ. În Craiova a primit învățătura la liceul Carol I, iar din 1870 în București la facultatea de drept, cultura universitară.

Nevoit să trăiască din muncă, a început cu cariera umilă de copist la primăria Capitalei, spre a se ridica prin calitate superioară a muncii lui la locurile și demnitățile cele mai înalte, lucrând în acelaș timp în domeniile variate ale ziaristiceii, ale vieții economice, culturale și politice. Ca mic funcționar la primăria Capitalei ajunge să fie cunoscut și prețuit de C. A. Rosetti, care-l ia printre redactorii ziarului celui mai mare și mai răspândit al vremii, *Românul*. Aci, ca prim redactor timp de 12 ani, a fost tovarășul de scris al lui Emil Costinescu, Eug. Carada, G. Cantacuzino, Anton Carp. De atunci a rămas legat de Rosetti, ale cărui principii politice de cel mai înaintat democratism și le însușește, le propagă și luptă pentru ele cu o rară consecvență. În timpul războiului pentru independență scoate și gazeta sa proprie *Dorobanțul*, iar mai târziu *Unirea și Telegraful Român*.

Începând cu anul 1883 face parte din mai multe consilii comunale ale Capitalei. În 1888 este ajutor de primar, în 1901 prim ajutor de primar, al doilea ajutor fiind actualul ministru. d-l Al. Constantinescu. În această calitate, fiind odată și locțiitor de primar, lucrează la transformarea Capitalei prin mari lucrări edilitare: canalizarea Dâmboviței, conducte de apă dela Bâcu, rezervorul de apă dela Cotroceni, rețeaua de canalizare, construirea halei de pește și halei Grivița etc.

De mai multe ori este alesul țării în parlament, din care în 1883 se retrage cu alți 9 deputați în frunte cu C. A. Rosetti, cari cereau colegiul unic, când majoritatea sprijinea cele 3 colegii. În colegiul unic, pe care Bibicescu îl vede realizat abia după marele războiu, găseau acești înaintemergători ai democrației române liberarea poporului muncitor de tirania marilor proprietari.

Nevoile înmulțite ale vieții noastre sociale îl fac de timpuriu să lucreze și să se specializeze în probleme și la instituțiuni economice și financiare. A muncit pentru renașterea fabricii de hârtie dela Letea, a fost director al primei socie-

tăți pentru industria și comerțul petrolului, societate străină, dar care, când s'a găsit în pericoll a apelat la un consiliu de români sub prezidenția lui Emil Costinescu¹⁾. Acest consiliu a dat primele orientări industriei române de petrol. În acelaș timp este numit de guvern director la Banca Națională; la 16 Noemvrie 1895 este ales de acționari ca director în locul lui Emil Costinescu, demnitate pe care o păstrează până la 1916, când este numit guvernator. La 1 Ianuarie 1922, expirându-i mandatul de guvernator, consiliul Băncii Naționale ca să nu fie lipsit de marea sa experiență îl cooptează din nou ca director, iar Ministerul de finanțe după recomandarea Consiliului general îi decerne titlul de guvernator onorific²⁾.

Timp de 29 de ani a lucrat neînterupt pentru propășirea celei mai de seamă instituțiuni financiare a țării, ale cărei temelii le-a lărgit, le-a întărit și le-a apărut în timpul groaznicei furtuni a războiului european. Mulțumită lui și semenilor lui sufletești, Banca Națională a devenit izvorul de alimentare al comerțului român, a agriculturii mari și mici, sprijinitorul statului în vremuri grele, susținătorul culturii naționale în țară și peste hotare. N'avem puțința de a intra în amănunte cari sunt titluri de glorie în analele Băncii Naționale, pentru instituțiuni ca și pentru conducătorii ei.

După cum se poate lămurii din activitatea lui ziaristică, politică și economică pe care abia am atins-o, Bibicescu n'a fost numai un făptuitor, practic, ci și un teoretician, un propagandist al convingerilor politice, economice, culturale și naționale. Aceasta ne-o dovedește, pe lângă bogata-i activitate ziaristică, lista lucrărilor de seamă pe care o dăm aci:

1. **Mișcarea poporațiunii în România dela 1870—1879, 1880.**
2. **Reforme necesare** (cercetări supuse consiliilor județene asupra acțiunii lor în economia națională), un ciclu de articole în Românul, 1880.
3. **Embaticul și răscumpărarea lui, 1881.**
4. **Reforma școalelor Secundare.** Studii în Românul, 1881.

¹⁾ Vd. *Lupta Economică* a, X. Nr. 325/1916.

²⁾ Din discursul funebru al d-lui C. I. Băicoianu, directorul Băncii Naționale, ținut în Severin la 7 Mai 1924.

5. **Cât sufăr țăranii** (documente pentru parlament în chestiunea tocmelilor agricole), 1882.

6. **Raportul Secțiunii Comerciale** (primul Congres economic la Iași) 1882.

7. **Câteva cuvinte asupra convențiunilor comerciale**, 1884.

8. **Cercetări asupra Crizei și cauzelor ei**, 1885.

9. **Poezii populare din Transilvania**, 1893.

10. **1848 în România**, 1898.

11. **Sunt persecutați evreii în România?** (Discurs tipărit în limbile română, germană și franceză).

12. **În chestiunea agrară**, 1907.

13. **Este în legile noastre vre-o sancțiune contra călcării art. 7 din Constituție?** 1908.

14. **Les revendications de la Roumanie**, 1913.

15. **Rectificări și constatări cu privire la Banca Națională a României**³⁾.

Claritatea, plasticitatea și vioiciunea cu cari scrie pe tărmuri așa de variate, face să fie urmărit cu interes chiar de nespecialiști și în chestiuni cari în parte sunt de domeniul istoriei. Toate pornesc din marele interes pe care-l purta asigurării și propășirii vieții noastre naționale.

Stăruiesc la sfârșitul fugitivei mele schițări asupra însemnatei colecțiuni „**Poezii populare din Transilvania**”: tipărită la Imprimeria Statului în București în 1893.

Înainte de a prefăți cetim: „**Ligei pentru unitatea culturală a Românilor închin această colecțiune**”. Citez din prefață următoarele rânduri:

„Am călătorit des prin Transilvania și mi-am dat osteneala „să cunosc țara, să cunosc mai cu osebite oamenii. Cu cât i-am cunoscut cu atât am iubit mai mult pe Românii d'acolo și, ca urmare, am întreprins și continuat, în curs de ani, în zilele unde scriam, o propagandă de toată ziua pentru Românii din Transilvania. Rubrica „**De peste munți**” n'a lipsit „o singură zi din acele ziare și ea conținea fie descrierea suferințelor și nedreptăților, ce îndurau frații de dincolo, fie

³⁾ Ziarul *Națiunea* anul I Nr. 5/1915 și *Lupta Economică* anul X Nr. 325.

„îndemnul către Românii din Regat de-a înoda relațiuni mai „dese cu cai de dincolo, și a da expresiune, fățiș și cu orice „ocaziune sentimentului de solidaritate care trebuie să unească „într'una pe Românii de pretutindeni, acum cel puțin moral- „mente.

„Eram p'atunci dintre cei pușini... acum însă... e o între- „cere. Suferim toți de suferințele fraților, cu speranța, pot zice „cu credința, că... soarele Românismului va străluci mândru și „peste acele țări. E; de datoria noastră d'a lucra spre a face „cunoscuți pe acei frați nu numai politicește, ci în întregime... „Hașdeu consultând manuscrisul acesstei colecții și citându-l des „în Etimologicum Magnum Romaniae, m'a făcut să văd că „tipărirea ei prezintă și alt folos...

„Eram la Vâlcele, acum vre-o 12 ani... Aud copile de „Români cântând ungurește „pentru că sunt mai frumoase cân- „tecele ungurești“ spuneau ele... Am început a chema pe stri- „gătorii dela horă între cari se distingea Nicolae Dăndărău... „Mers-a greu în anul I și al II-lea, dar hotărîrea mea creștea „cu cât dificultăți mai mari întimpinam“.

Ca să scoată aurul sufletului românesc din gura sfioșilor și neîncredătorilor țărani, întrebuințează toate mijloacele, între cari și fiorinii. Dar baba Nora pe care o îndeamnă fiorinii, parecă nu e stăpână pe memoria ei, spune trunchiat și se repetă; dar deodată singură își găsește cheia sufletului; cântarea: „Să-ți cânt Domnule“ și în cântare vorbele curg limpezi, cu șir și întregi sub înviorarea care întinerește.

Dar, las pe cetitori să dorească să-l citească pe Bibicescu, fie în tipărișurile lui, fie atunci când pioșii elevi luminați din cărțile ce le-a deschis generozitatea lui, îi vor publica din noi atât articolele și studiile lui, cât și această prețioasă colecțiune. Eu voi fi mulțumit dacă pentru mulți cari nu cunosc pe Bibicescu decât din cuvintele „fost guvernator al Băncii Naționale, donator al Bibliotecii din T.-Severin“, voi fi aruncat puțină lumină asupra uneia din cele mai frumoase comori sufletești ale trecutului nostru apropiat.

Al. Bărcăcilă

Directorul liceului „Traian“ T.-Severin.

Acte și scrisori din trecut

Comunicate de Prof. C. N. Mateescu
R.-Vâlcea.

II.

Adecă eu Ion sãn Ionichie Arjoca ot Călcești, data-m în- credințat zapisul meu la mânia lui Trăilă feciorul Mihnii Buzieanu ot Rățez precum să s' știe că i-am vândut(ă) un loc la Igreliște în lung stj. 60 și în lat stj. 25 adec(ă) douzeci și cinci drept bani gata tl. 32 în rupt, să-i fie lui moșie ohamnic(ă) pân'în veci lui, și feciorilor lui, și nepoților lui și câț(i) Dumnezeu îi va dărui.

Și am vândut de a me bun(ă) voe făr' de nici o săl(ă) cu ști- rea tuturor fraților și a meg(i)așilor din prejurul locului. Și când(ă) s'au făcut(ă) acest zapist fost-au mulț(ă) omeni buni mărturie, cari mai jos să vor iscăli.

Și pentru dieata ce mi-au lăsat-o tata, să fie mincinos naintea acestui zapist(ă), că i-am vândut eu de a me bun(ă) voe pă urma tătănă-mieu.

Și pentru adevărata credință mi-i am pus iscălitura și degetul în loc(ă) de pecete.

Eu Ion sãn Ioanichie Arjoca vânzător

Eu Costandin sãn Gheorghe Arjoca martor

Eu Gheorghe Buziean martor

Eu Mihuță Buziean martor

Eu Gheorghe Diiacu martor.

Eu Nica brat ego ot tam martor.

Eu Dumitrașco Cojocel ot Rățez martor.

Și am scris eu popa Gheorghe Cuzmescu cu zăsa și învăță- tura lui Ion Arjoca. Leat 7289. / 1781

5408

1781

77

III.

Adec(ă) eu Semen snă¹⁾ Dumitru Teterlea²⁾ brat ego Ianoș din Brebin, dat-am zăpisul meu la mână popii Nicolae ermonah și unchisău Dumitru snă Gheorghie Buzieanu ot Rătez³⁾ precum să-s' știe că le-am vândut un răzur de vie în Rătez din Dealul de sus în Igreliște, răzorul cu al vărui meu Semen, vie alături de pimnițe la deal drept bani gată tl. 53 bani 12 în rupt, ca să aibă a stăpâni de acum înainte cu bun(ă) pace despre tot neamul meu.

Și când am vândut această vie, am întrebat pre tot neamul meu și cu știrea tuturor meg(i)ășilor dinprejur, să aibă sfinția sa a stăpâni, feciorii lui și nepoți, strănepoți(i), câț(i) Dumnezeu îi va dărui.

Și pentru adevărată credință mi-am pus și degetul în loc de pecete ca să-s' crează.

Și cândă s'au făcut acest zăpis, fost-au mulți omeni bun(i) din prejurul nostru martori.

Leat 7285 Noemvrie 12.

Eu Semen snă Dumitru Teterlea vânzător.

Eu popa Ion ot Brebin martor

Eu popa Mihail martor.

Mihail Buzieanu ot Rătez martor.

Și am scris eu popa Iorga ot Călcești cu zisa și învățătura lui Semen Teterlea.

Eu Tudor bărbierul martor ot Baia de Aramă.

Eu Gheorghe Teterlea martor.

Să știi că de bun(ă) voea mea am dat ei Semen³⁾ partea mea de pimnițe popii Niculae brat ego Ianoș Teterlea de poman(ă) și cu toate vasele.

Și la acest zăpist⁴⁾, când s'au făcut, s'au cheltuit bani 3.

Note. — ¹⁾ snă-sin. — ²⁾ Teterleștii au fost păstori de oi. Ei au venit din Ardeal pela jumătatea veac XVIII-lea cu numeroasele lor turme și cumpărând o moșie lângă satul Rătez, s'au așezat aci întemeind un nou sat *Teterleștii*. Ceva mai târziu, după cum scrie Ion Ionescu dela Brad în *Monografia jud. Mehedinți*, au zidit și o biserică, zugrăvind pe perețele din față un cioban mănând o turmă; iar înăuntrul bisericii, ca ctitori, s'a zugrăvit tot neamul lor cu femelle și cu copii.

³⁾ articolul feminin pus înainte.

⁴⁾ formă necorectă care și azi se mai aude în popor prin unele părți.

IV.

Adecă eu Radu i cu frate-mieu Ion feciorii Manei, dat-am(ă) încredințat(ă) zăpisul nostru la mână verilor(ă) noștri, ficiorii Radului Bărdan precum să se știe că le-am-(ă) vândut(ă) tot(ă) partea noastră de moșie di Rămești di peste tot(ă) hotaru ce ni să vine din săliște, din livezi, cu vad(ă) de moră, cu plai, cu munte, le-am(ă) vândut(ă) statornic(ă) să fie lor moșie și copiilor lor(ă) și nepoților(ă) și strănepoților și câț(i) Dumnezeu îi va dărui din trânșii.

Le-am vândut în tal. 40, adecă patruzeci. Au dat Badea tal. 10 adecă zece; și au dat Costandin tal. 10 adecă zece; au dat Avram tal. 10 adecă zece și au dat Ion tal. 10 adecă zece și s'au potrivit de bani unii cu alții și moșia s'o împărțiască tot(ă) unu ca altu să aibă a stăpâni frățeste; ca și a pârintească să împărță și a unchisău Crăciun tot(ă) frățeste. Eu Radu vânzător i cu fratimieu Ion și am(ă) pus(ă) și degetele în loc(ă) de pecete. Și căn' s'au făcut(ă) acestă Zăpis(i), au fost(ă) mulți omeni care mai jos(ă) ne vom(ă) iscăli.

Eu Gligorie Covrigeanu martor

Eu Barbu Covrigeanu martor

Eu Duță Toderă martor

Eu Ion Părcălabu martor

Eu Niculae Gumineanu martor de funiea furcească¹⁾.

Eu Dincă Buileanu martor de funiea țarogească²⁾.

Adecă noi patru frați ficiorii Radului Bărdan(ă) anume care mai jos ne vom arăta, findu pricinuire între noi că au dată bani tl. 40 ce se arată mai mulți unii decâtă alți, ne-am împotrivit de bani tot(ă) unu cât(ă) altu și bani [lipsă] am(ă) dată. Au dat i Badea tal. 10 și Costandin tal. 10; Avram tal. 10; i Ion tal. 10. Și să findă frați toți pă moșia Manei, findă că am cumpărat de la ficiorii lui, verii noștri, cum(ă) săntem(ă) toți frați pă moșia unchi nostru Crăciun, carea am răscumpărat-o toți frații.

Iară de acum nainte, care să va mai scula cu vro pricină, ce chieltuială s'o face, să fie tot dela el.

Și am scris eu Ion cu zisa lor.

1802, Fevruari 7.

Note. — ¹⁾ funie furcească, nu se poate; cred că e vorba de funie francească.

²⁾ funie țarogească = funie împărătească.

Un zapis și o carte domnească din Negoești-Mehedinți

Transcriere de N. G. Dinculescu ¹⁾

VII

1629 iulie 28.

† Adecă eu Stoica fămeaia Opri direagătorului de Lupoiaia acest al nostru zapis ca să fie de marea credință la mâna lui Bălan ot Negoești pintru că s'au judecit dila noi cu totă moșia lui cum s'au fost vândut cu al patrulea pământ de preste tot hotarul. Dieci l-am judecit iar cu totă moșia lui de me-au dat ughi 50 și l-am judecit noi de a noastră bună voe ca să fie în pace de noi și de feciorii noștri; să n'aibă nime treabă cu dânsul nice cu moșia lui de acuma nainte. Iar de cine va ave vro nevoie să nu-i margă sufletul unde merg alte suflete ci să fie blăstamat de Dumnezeu pintru că s'au plătit dila noi. Pis mesita iulie 28 din vă leat 7137.

† Eu Stoica și pentru credință pus-am și degetul.

VIII

1650 Dechemvrie 31

† Cu mila lui Dumnezeu Io Matei Basarab Voevod și Domn dă Domnia Mea această poruncă a Domniei mele acestui om anume*) Bălan din Negoești din Mehedinți ca să fie volnic cu această carte a Domniei Mele de să-și ție a lui moșie den Negoești însă a patra parte despre tot locul din fântăna din strămătură până în cornul pietrii al Padeșului și să aibă pace de către Gherghina și de către Calian ot Negoești mai mult val să n'aibă pentru că acest om Bălan ce scrie mai sus el au fost rumăn Oprei Dregătorul mai denainte vreame vândut cu al patrulea pământ. Iar când au fost acum în zilele Domniei Meale iar el s'au răscumpărat de rumănie dela Oprea Dregătoriul iar cu al patrulea pământ cum s'au fost și vândut pentru ughi 50 bani gata cu zapis dela mâna lui și cu cartea Domniei Meale de coaje de răscumpărătoare la anul 7151 și tot au ținut cu pace. Iar apoi

¹⁾ Procurate prin d-l Ioan I. Bălu dela d-l V. V. Tarmigan, săteanu din Negoești. Documentele anterioare din aceeași proveniență au fost publicate în an. II p. 301 - 302, apoi 379—380 și 460—462.

s'au sculat Gherghina i Căliian de i-au împresurat moșia Cămpul Padeșului cu niște cărți reale și au luat cărțile lui Bălan în silă. Intr'aceea Bălan deac-au văzut atăta strâmbătate de către ei venit-au de față cu dânsii naintea Domnii Meale în divan. Și au venit și Hamza snă Oprei Dregătoriul de i-au mărturisit lui Bălan la divan cum l-au răscumpărat tăta-său Oprea Dregătoriul cu al patrulea pământ den Negoești. Derept aceia și Domnia Mea încă am căutat și am judecat pre drept și pre leage cu toți cinstiții dregători ai Domniei Meale. Și am văzut Domnia Mea cum au împresurat Gherghina și Căliian moșia în silă și fără dreptate cu cărți reale. Deci i-am bătut în Divan și i-am scos cu mare scârbă și le-am luat și cărțile lui Bălan de i le-am dat iar la mână ca să-și poată țină moșia al patrulea loc cu bună pace. Mai mult val să n'aibă pentru că au rămas Gherghina i Căliian de leage den divan și apoi au mărturisit și ei că n'au treabă cu această moșie a lui Bălan. *Și altfel să nu fie. Și ispravnic însuși cuvântul Domniei Mele. Scris în Târgoviște luna Dechembrie 31 zile la anul 7158.*

(ss) Io Matei Voevod Cu mila lui Dumnezeu Domn.
(L. P)

Carte domnească de boerie și scuteală.

Comunicată de N. Ploșor

Cu mila lui Dumnezeu io Grigorie Dimitrie Ghica Voevod domnu țării românești: fiindcă Preda Săndulescu den sud Mehedinți, păzinduș datoria către patrie, au sărit cu vitejie la prinderea i zdrobirea tâlharilor și a răzvrătiților ce s'au ivit într'acel județ, l-am miluit Domniea mea și l-am făcut postelnic, dându-să la mâinile lui această a noastră domnească carte de a fi știut și cunoscut că este pe orânduiala postelnicilor, și să aibă privileghiu cel obicinuit al scuteli pă drept bucatele lui dă dijmărit i vinăriciu după cum au și ceilalți postelnici. De aceia poruncim la toți câți să cuvine să cunoașteți pă mai sus numitul de postelnic că așa este porunca Domniei mele. 1826 Iulie 22.

Io Grigorie Dimitrie Ghica Voevod, Domn țării Românești.
(pecete roșie ovală)

*) Cuvintele subliniate sunt slovonește în original.

Zapis de vânzare al jupânesi Kălina către Matei Basarab Voevod pentru satul Vârbița de jos.

Adică eu jupâneasa Kălina a răposatului Barbului Brădescul biv vel stolnic, din preună cu coconul meu Preda, scrisam și mărturisim cu acesta al nostru zapis, ca să fie de mare credință la cinstita mâna Mării sale Domnului nostru Io: Matei Basarab Voevod, cum să se știe că au fost avut soțul meu Barbul stolnicu o datorie la Andrei spataru, feciorul Vladului logofătu Rudeanu, care scrie într'un zapis tot pre nume; deci de atunci de când au avut socoteală pentru acea datorie, tot au îngăduit soțul meu Barbul stolnicu până i s'au întâmpat și moarte, și nimeni acei bani nu 'i au mai dat; deci fiind la noi pus pentru acei bani, satul Dol-Vârbița ot Mehedinți, și ajungând și pre noi vremea de lipsă în urma soțului meu, n'am putut îngădui, ci am apucat pre coconul lui Andrei spătaru, Rudeanu, pre Dumitrașco, și am eșit cu zapisul înaintea Divanului și a tuturilor boerilor de față, ca să ne plătească Dumitrașco acei bani, și săș ție satul tătănisău, iar el nici cum nu s'au apucat de a darea banii, și să-și scoată satul, ci iar au rămas satul pre seama noastră, deci noi nu'l am mai putut ținea, ci l'am făcut vânzător, iar Măriea sa Domnul nostru, având moșii împreunate cu acest sat Dol Vârbița fostau Măriea sa mai volnic a cumpăra, de cât alți streini, deci noi ne am tocmim cu Măriea sa Domnul nostru, de'l am vândut Mării sale acest sat dol Vârbița, cu toți rumânii, cum scrie în zapisul lui Andrei spătaru, și cu toate moșiile lor de preste tot hotarul drept aspri: (4000), ughi: (200), și am dat și zapisul lui Andrei spataru la mâna Mării sale Domnului nostru, și am vândut de bună voea noastră, și am luat toți banii gata în mâinile noastre, ca să fie Mării sale Domnului nostru acest sat ce scrie mai sus de moșie de stremoșie ohabnic. Și la această tocmeală fostau mărturie toți boerii cei mari ai Divanului, carii își vor pune pecețile și iscăliturile mai jos, și pentru mai adevărită credință și noi ne am pus pecețile și iscăliturile, ca să se crează și să se știe.

Iunie 23 leat 7157

(Pecete) Eu jupâneasa Călina Stolniceasa.

(Pecete) Eu Preda sin Barbul stolnicu.

Dragomir vel dvornic martor.

Radu vel logofăt martor.

Stroe vel Vistier martor.

Bunea vel sluger martor.

Nicola vel pitar martor.

Radul vel Agă martor.

... vel Armaș martor.

Radul vel comis martor.

Diicul vel spatar martor.

NOTE ȘI COMUNICĂRI

Inscripții din bisericile Olteniei

Adunate de T. G. Bulat.

CERNEȚI ¹⁾

Biserica Sf. Ioan.

„In zialele Prea luminatului Domnului nostru eu Alexandru Nicolae Suțu Voevod cu blagoslovenia prea iubit-ui de D-mnezeu Episcopului nostru Galaction s'au zădit această sfântă biserică din temelie și s'au împodobit cu zugrăvitu i cu alte podoabe, cu toată cheltuiala i iosteneala D-nealui Jipan Iioan Grecescu biv vel polcovnic și cu a D-nealui Jipan Ștefan Miculescu biv vel clucer Zaharie i cu a d-lui Jipan Kir Jioaniță Armeanu adaogand și prisoasele ce să văd în launtru zugravit cu o sumă de taleri 555 bedealte ²⁾ daruri ce au dat și vor mai da de acum înainte. Și s'au zugravit de Popa Mihai cliricu ot Targu Jiu și Iioan Sav Popa Dobre calf. 1820 Oct. 15“.

Înăuntru, deasupra ușei: „1820 Octob. 15 fu săvârșită“. Portretul bisericei este ținut la stânga, de „Jipan St. Miculescu biv vel clucer ot (sic)“. Urmează: „soție Rsanda, Marina Socodlu, Dimitrie Ghica“.

Pe zidul despre sud: „Marina Oprescu, Elena soție, Costandin Brailoiu biv vel clucer ot (sic) Alexandru Suțu Voivod“; alături „Emeliad Galaction Ep. Ramnicului“. La dreapta intrării chipul bisericei este ținut de „Jipan I. Grecescu Plocovnicu (sic) ot (sic) cu fiu Costandin“, „soția Rădița“ cu fica „Maria“ Costandin Opr“. Pe zidul despre Nord: „Jipan Dumitru Armeanu, Stoei Cuhnat (sic), Marina Iancu Armeanu, Ioana G. Popovici, Sava Ginail, C-tin Strogonov, Masinca Sandu Bucșenescu, Caterina Smaranda Gorigițu, Tudor Udriș Catinca“. În total sunt 34 persoane, în costume

¹⁾ Vezi No. 13 p. 250.—²⁾ Cuvânt obișnuit în jud. Mehedinți.

foarte interesante. Păcat numai că o reparație recentă a schimbat, cu siguranță, din ceea ce era la început. Totuși colecția de chipuri rămâne foarte interesantă.

Pe o Evanghelie dela Filaret al Râmnicului aflăm scris: „Legatus'au această sfântă și dumnezeiască evanghelie de mine păcătosul Dionisie Diadoh ierodiaconul și psaltul sfintei mănăstiri Tismana la sfânta Troița din târgul Cerneții 1838“. Altă mână: „prin osteneala Ghenadie Protosinghelu“. Pe o altă filă: „la leat 1837 Mai 27 au venit împăratul musulman Sultanul până la Ruhciuc; Ghenadie Protosinghelu“; altă însemnare: „Ghenadie Protosinghel 1819“. Pe aceeași carte „† In anul 1843 Februarie 14 au încetat din viață duhovnicescul meu părinte sfinția Sa Părintele Ghenadie Protosinghelul, în care zi au fost lasatul de carne și încoronația Domnului Gheorghe Dimitrie Bibescu VVd și la anul 1844 August 22 m'am hirotonisit preot Bisericii Sfânta Troiță din orașul Cerneți județul Mehedinți unde în anul 1827 la dascălul Toma Paraipan Bucureșteanul am învățat cântări musicești și din anul 1835 Mai 17 am stat cântăreț până în leat 1848 Octombrie 15. Apoi din pâra mai multor fețe boerești am fost rădicat în car la Văcărești (monastire grecească a sfantului mormânt) cu triumf de spăngi, puști încărcate și săbii goale, afar din sulilele Cazacilor ruși (și care în anul 1812 îngrozise chiar pe împăratul Napoleon) intrând fără de voe în mănăstire la 7 de Noembrie și după cercetarea comisii în trei rânduri, arestanților politici în sumă de 175 întocmită din boerii țării: Mihalache Cornescu, Bizadea Scarlat Ghica, maior Darbasiu și procoror Iancu Șuțu, iar secretar Teodorache Iatrapolu. Drept a zice cam grobiam triumf și cercetare. Dar ce-i faci că așa să soarbe politica și fiecare sfântă Evanghelie au batut-o și o izgonește ca și pre toți slujbașii ei. Amin. Pro. Gheorghe R. Slătineanu Protonotar și Duhovnic. Și la 12 Februarie anul 1849 am fost slobozit și poprit din slujbă, apoi la Septembrie mi s'au dat voe iarăși. Dar ce folos că după ce mi-am pierdut nenorocita soție precum și pe fiul meu Gheorghita la 1851 Ghenar, tot rău am fost tratat de marele sărdar Dimitrie Pleniceanu epitropul Bisericei numai din pârele purtătorilor de javralăc iar nu că urmam faptă, sau măcar precugetare de a le fi supărători. Afară numai de cele ce se atingeau de mântuirea sufletelor în genere... Dar fie numele Domnului... 1852 Mai 18“.

Pe mormântul dela dreapta intrării în biserică, pe frumoasa

poartă roșie: „Aicea odihnește robul lui D-zău Polcovnicul Ion Grecescu unde August în 6 anul 1833 și-au dat obștescul svârșit în Rusava și s'au trimis aicea spre îngropare în vederea obștii care petrecând întru această lume 62 ani“.

La stânga, pe un alt mormânt: „Aici odihnește robul lui D-zeu Serdariu Ștefan Miculescu carele ales fiind de toată obștea din porunca stanginirii (sic) s'au trimis din partea județului deputat în București pentru întocmirea reformei legilor țării unde în 17 Ghenarie anul 1832 și-a dat obștescul sfârșit. Și slujindu-se de trei arhierii s'au trimis spre îngropare aici în vederea familiei. Au petrecut întru această lume 42 ani“.

Biserica Sf. Nicolae.

„Această sfântă și Dumnezeiască biserică ce s prăznuiască hramu sft-lui Nicolae i sf. Spiridon din temelie s'au început D-l Radu Pleșoianu s'au zidit pan la ferestile cel de jos dimpreună cu Stoian i de D-n Matei Pleșoian și nedându-le mâna a mai lucra la biserică au rămas pustie 10 ani. Iar de la ferești în sus, s'au îndemnat D-lui Biv. vel. logof. Ioan Glogovean de au zidit și înfrumusețat, după cum să vede, în zilele Prea Înălțatului Domn Io Alexandru Constantin Moruz VVd cu blagoslovenia Prea sfinții sale iobitorul de Dmnezeu Kiriu Kir Nactarie (sic) episcop Râmnicului. Și s'au săvârșit la leat 1794. Septbr. 30. Zugraf fiind Dmnlui Gheorghe biv. logof. portar“.

La dreapta intrării în biserică: „Pan Ioan Glogovean biv. vel logof.“; lângă el: „Pan Leohar (?) vel șatrar sin ego“, apoi: „Pan Nicolae brat ego“ toți cu crucea în mâini, căciuli la fel cu ale lui Tudor din Vladimir. Pe peretele de sud: „Io Alex. Costantin Moruz vvd“, Nactarie, Episc. Râmnicului, lângă Cuv. Paraschiva cu mână în argint; dincolo de sf. Paraschiva: „Pan Pârvu proin staroste epitrop bisericii“; la stânga lui: „Jupița Petria“. Cele dintâi patru portrete bine conservate.

La stânga intrării: „Panița Maria Glogoveanu“, și „Jupănița Stanca“ în admirabile costume. „Pan Radu Pleșoianu“ „Panița Balasa Ghițu sin ego“ „Pan Dimitrie Pleșoian“ „Juița Maria Pan Gheorghe“ „Juița Ancuța Pan Stoian“ „Pant Pauna“ „Pan Ștefan“ „Pța Ilinca“ „Pța Maria Balafteanca“.

Pentru a ne face o idee de populația fostei capitale de județ, dăm aci conținutul unei tipărituri din 1858. „Pomenire a persoanelor celor ce au contribuit la împrejmuirea cu zidu a curții

din dosul Bisericii hramul sf. Erarh Nicolae din or. Cerneji, prin sânguința și strădanția D-lui Domnul Teodor Nanovici, până la săvârșirea lucrului precum se vede.

Anul 1858 Mai 1. Teodor Nanovici, Ioan Stretcu, Dimitrie Pancea, Ioan Gărdăreanu paharnic, George Ilie Pitar, Ana Grozavoana din Rosava, Nasta Iordaichescu, Lazar Grozavu, Lanca Sisanu, George Popescu, Costandin Kristescu sărdar, Costandin Dragomanu, Gurcă Ioan Trăilă, Grigorie Racoviceanu pitar. George Ilescu, Pana Gardareanu sardar, Dimitrie Geculescu, Ioan Boboiceanu, Kristea Aurel, Luța Pereanu, Apostolu Vasiliu, Ioan Nucă, George Antoniu Grecu, Naidin Ionovici, Dimitrie Giurmaneanu, Ioan Ilescu, Pantelie Colibășeanu, Tanasake Croitoriu, Dimitrie Caluda pitar, Nae Fratoștițanu, Costache Petrescu pitar, Nicolae Marinovici, Ioan Baleanu, Iovita Pavlovici pitar, Ivan Petrovici, Vasilache Geoargiu, Anastasiu Mihai, George Sandulovici, George Petrovici, George Dumitrache, Costandin Sima, Nicolae Georgeovici, Dimitrie Staicovici, Ioan Aurel contipist, Dinicu Cuțui, Panasie Argintaru, Mitu Caraene, George Sardescu, Ștefan Strâmbeanu, pitar, George Burileanu sărdar, Petre Strâmbianu pitar, Matei Strehaeu, Nicu Gardareanu pitar, Nicolae Marghiloman, Nicolae Calotescu, Velcu Cozman, Mihail Ciocăzan sărdar, Taca Coserin, Dimitrie Lezviodacs căpitan, Joița Saverineanca. Mahalagii toți au contribuit cu amănuntul. George Petrescu scriitorul acestui pomelnic, Ștefan Zidaru cu ai săi cei ce au lucrat la această împrejmuire.

Pe un Minei de Buda: „Scriu eu dascălu Filip ca să știe că la leatu 848 Octre 14 în ziua de sf. Paraschiva au intrat Muscalii cu mare poznă în țara rumaneasca în pricina constituții adecă guvernul care vrea să mai micșoreze clăcile și să dezbrobească țiganii și să-i facă pe toți frați unii cu alții. La care luminând Dhul sf. crez că le va ajuta și va fi așa la coreantul acel toți neguțători..... Și când veți ceti aicea să vă lumineze Dhul sf. a zice D-zeu să-l erte. 1848 Oct. 14“.

Contribuție la lista Banilor și Caimacamilor Craiovei.

La studiul deosebit de important ce D-l I. C. Filitti a publicat în coloanele acestei reviste (No. 13, p. 193—217) cu privire la Banii și Caimacamii Craiovei, a căror listă a adăugat-o la cercetarea sa, însemnăm și noi notele ce urmează. Ele dau numele a câtorva din Banii și Caimacamii Olteniei cari nu se află în lista pomenită mai sus și pe cari i-am adunat din diferite acte și documente pe care le cităm la locul lor:

Adam Banul. Acest ban se găsește pomenit la anul 7139 (1631), în vol. IV din „Studii și documente“ de D-nul N. Iorga, la pag. 103.

Aga Ban, menționat la 1418 într'un act publicat în lucrarea „Despre boeri“, la pag. 23 (nota 1) de C. Giurescu.

Andon bio-vel Cămăraș, Caimacamul Craiovei, este pomenit de d-l N. Iorga în „Studii și documente“, vol. VI pag. 507, No. 274 cartea din 23 Iulie 1799.

Armag Banul, 1589 (7097), se află citat în actul publicat în revista „Salba“ No. 3—4 din 1—3 August 1910 pag. 22—23 și în revista Arhivele Olteniei No. 9 din Sept. și Oct. 1923 pag. 383.

Banul Lungeanu. Acest Ban se găsește pomenit la anul 1794, în „Istoria Românilor“ de V. A. Urechia, vol. III. pag. 132, 133, 134,

Bărbuza Banul se menționează la anul 1600, în vol. V pag. 176, din „Studii și documente“ de N. Iorga.

Drăgușin Banul este pomenit în „Documente slavo-române“ de St. Nicolaescu, pag. 304.

De Drăgușin Banul, de va fi tot acelaș, se vorbește și în Revista pentru istorie, arheologie și filologie, partea I, anul 1911, pag. 296 vol. XII, în actul din 1634 (7142) Mai 10.

Mai vorbește de el și d-l N. Iorga în „Studii și documente“, vol. V pag. 642 în actul din 1574, de va fi tot acelaș.

Pădure Banul din Săcueni se află pomenit într'un act cu data 1611—1611 dela Radu Vodă Mihnea, publicat de d-l N. Iorga, în vol. V de „Studii și documente“ pag. 479.

Sidor Ban. Acest ban se găsește numit în hrisovul de la

1602, Iunie 25, dela Simion Moghilă, publicat de C. Giurescu în lucrarea sa „Despre boeri”, pag. 49.

Toma Ban e menționat de Generalul P. V. Năsturel pe la 1534, ca făcând parte din familia Basarabilor, într'o genealogie a lui Radu Șerban Basarab și Matei Basarab, publicată în revista „Albina” din Septembrie 1906. De Toma Banul, de va fi tot acelaș, vorbește și d-l St. Nicolaescu în „Documente slavo-române” pag. 4 și 37.

Voda logofăt Ban se găsește pomenit într'un act de la 1602, Iunie 25, de la Simion Moghilă, publicat în lucrarea lui C. Giurescu, intitulată „Despre boeri”, la pag. 49. Asemenea se mai află pomenit într'un act din 2 Iunie 1605 dela Radu-Vodă, publicat de d-l N. Iorga, în „Studii și documente” vol. VI, pag. 460.

Vodă Banul mai este citat într'un înscris de la 1620, ca făcând parte din familia Locusteanu, în lucrarea lui V. Lecca „Familii Boerești” pag. 323.

Zaharia Banul. Acest Ban este pomenit la anul 7139 (1631) în vol. IV de „Studii și documente” de N. Iorga pag. 103.

G. Poboran.

Indreptări și Adăogiri

La „*Banii și Caimacamii Olteniei*”, articolul d-lui I. C. Filitti, din No. 13 al revistei:

La pag. 209 rândul de jos, al listei citește *Dobrei*, nu: *Dobei*.

„ „ 216 coloana Banilor, adaogă: *1820, April, Barbu Văcărescu*.

La pag. 216 col. Caim. la 1813, în loc de C. Samurcaș, pune: *Nicolae Scanavi, vel postelnic, caimacam*.

La pag. 216 col Caim. adaogă: *1815, Martie, Costache Samurcaș, v. vornic, vechil*.

Muzeul Național din Chișinău

Cu prilejul congresului din acest an al avocaților din România, ținut în zilele de 1—2 Mai în Orașul Chișinău, congresiștii au avut ocazia ca, printre alte lucruri interesante, să găsească în Chișinău un muzeu regional al Basarabiei, organizat și întreținut în niște condițiuni care au făcut admirația tututor acelor ce l-au vizitat.

Nu numai localul acestui muzeu, o mare construcție modernă în stil maur, impresionează pe cercetătorul acestei instituții de educație, dar ceea ce comandă o profundă admirație este interiorul, cu tot ceea ce cuprinde această clădire.

Muzeul conține trei etaje: subsolul, parterul și etajul superior. Intrarea prin parter, unde se află cele mai de seamă colecții, Aci sunt trei mari săli, în care se găsește concentrată roada unor osteneli de zeci de ani, organizată după principiile unei școale occidentale unice. Și toate acestea grație muncii unei femei. D-na Ostreman, conservatoarea muzeului și preparatoarea lucrărilor de anatomie a animalelor, păsărilor, plantelor, etc., cu un cuvânt sufletul întregului muzeu. Întreținerea și curățenia e peste tot ireproșabilă, ba chiar de admirat.

Diracțiunea a avut-o mai înainte profesorul P. Gore, iar acum în urmă profesorul Florov (Floru).

În subsolul muzeului se află instalată secția de geologie, de care pare a se ocupa în special Directorul muzeului. Am găsit aci două lucrări originale privind Basarabia, anume: 1) Profilul Mărei Negre, luat la comuna Budachi (Cetatea Albă), la o grosime de 22 m, compus din trei etaje, și la bază având luturi brun-roșcate anti-deluviane. Diferitele straturi ale loessului erau puse în cutii de lemn bine conservate în sticlă, formând toată lungimea întregului țărm, (22 m); 2) Profilul malului stâng al Prutului, luat la comuna Dănuțeni. Loessul avea o grosime de 15 m, iarăș la trei etaje, având la bază fosil mocirlos format din nisipuri anti-deluviene. Aceiași conservare ca și la profilul Mărei Negre pentru întregul țărm și pentru grosimea de 15 m. Expunerea era însoțită de numeroase fotografii și hărți; 3) Trei mari vitrine în sticlă și lemn, conținând tipuri de sol și subsol din întreaga Basarabie, pe regiuni, atât din partea fertilă cât și din partea stepei și partea păduroasă.

Urma apoi o bogată și variată colecție de roce, de minerale și o colecție completă de cărbune. Foarte interesantă era colecția de rămășițe ale omului preistoric, cu o stațiune specială pe malul drept al Nistrului, studiată anul trecut 1923. În două din cele trei mari săli de la parter, se găsește adunată cu cea mai mare atențiune întreaga floră și faună a Basarabiei sub diferitele ei aspecte, iar într-o altă sală, secția industriei casnice naționale și a covoarelor.

Ordinea, priceperea, unite cu meșteșugul cel mai desăvârșit în prepararea speciilor animale și plantelor face admirațiunea cercetătorilor acestui muzeu. Este de recomandat ca specialiștii și conducătorii de muzee regionale să viziteze Muzeul de la Chișinău, spre a se forma în această direcție. N'a fost vizitator al acestui muzeu, care să nu fie pătruns de acest adevăr. Nume distinse și-au însemnat în registrul muzeului impresiile lor și admirația pentru cei ce l-au organizat.

În aceste săli se găsesc expuse, în mari dulapuri de sticlă, un adevărat muzeu științific aranjat pe secții: secția animalelor sălbatice (mistreți, lupi, vulpi, pisici sălbatice, etc.); secția animalelor de vânat (cerbi, căprioare, etc.); secția păsărilor de apă (primăvara pe lac); secția păsărilor de iarnă; secția păsărilor răpitoare; secția păsărilor casnice; secția păsărilor de baltă; secția păsărilor de vânat; secția animalelor domestice; secția animalelor bovine; secția cailor din Basarabia, cu toate uneltele și accesoriile calului și cu numeroase fotografii de diferite specii de cai; apoi secția plantelor furagere, plantelor agricole, plantelor de mâncare; secția tutunului; secția plantelor din care se extrage mierea (prepararea mierei), însoțite de toate aparatele necesare la prepararea mierei și la toate genurile de stupi de miere; secția lemnului de pădure, cu numeroase monstre de lemn fasonat, fotografii și unelte pentru fasonarea lemnului; secția fructelor (foarte interesantă): struguri, mere, pere, prune, caise, piersici, toate conservate în sticle și borcane, din toate speciile. Fructele, în special lucrate din ceresină—la perfecție—imitând toate speciile, perfect reproduse ca mărime, colorat și formele fructei; secția viței de vie în tot complexul ei, cu fotografii și aparatele necesare la înțreținerea viei și recoltarea ei; secția insectelor (colecție de o bogăție completă); secția peștilor din apele Basarabiei și a reptilelor de diferite specii, toate conservate, cele mai multe studiate și în

mod anatomic; secția vermilor de mătase în toate detaliile, secția fluturilor, etc., etc.

La secția industriei casnice, care ocupă un salon aparte, este demn de a fi văzut, pe lângă întreaga industrie casnică a Basarabiei, a țesutului în războaie și a celorlalte fabricate și împletituri de pae, toată bogata colecție de țesături naționale și de cele mai frumoase alese covoare din ținuturile întregii Basarabii (Soroca, Hotin, Orhei, Tighina, Ismail, etc.); o adevărată comoară de artă națională este această parte a muzeului. Vizitatorul rămâne încântat și nedumerit, neștiind ce să aleagă și ce să privească. Aranjamentul este în deosebi ales în așa fel ca toate obiectele de artă să se vadă în întregimea lor.

Tot aci, se află o întreagă colecție a portului moldovenesc din Basarabia; apoi case românești, bulgărești, germane, etc. toate în miniatură. În sfârșit o minunată colecție de ouă încondeiate și o colecție însemnată de monede.

Pe lângă această secție, se formează acum și o nouă secție istorică a Basarabiei, care se vede că n'a existat sub vechea cârmuire rusească.

Când cineva se duce la Chișinău și pleacă fără a vizita acest frumos și bine organizat muzeu al regiunii basarabene, comite o mare greșală. Asemenea muzee trebuiesc create peste tot locul în cuprinsul României-Mari. Cel de la Chișinău, cred că trebuie să servească în direcția aceasta drept exemplu tuturilor, un exemplu ce trebuie generalizat.

G. Mil. Demetrescu.

Insemnări naturaliste

Cățelul pământului

Când țăranul îți vorbește vag despre cățelul pământului, constăți că el nu cunoaște animalul despre care-ți vorbește și despre care doar a auzit vorbindu-se, și ai impresia că el crede că acest animal, e un cățel veritabil, bătrân, sălbătic, ce-și sapă vizuina la câmp, unde începe a trăi spontan, înmulțindu-se și comportându-se la fel ca și celelalte animale sălbatice.

Țăranul crede că animalul numit *latră*. Această credință se

regăsește și în Eminescu (*Strigoii*). De ea mi-au relatat și câțiva învățători olteni, bazați pe *afirmațiile poporului*. Unul din Doljiu stăruie că l'a auzit el însuși lătrând.

Alții descriu cățelul pământului sub aspectul nevăstuicei, aceasta din urma fiind totuși pentru ei altceva decât cățelul pământului.

La *Giurgița* (Doljiu) se înțelege prin cățelul pământului un animal roșcat, cu gâtul alb și foarte rău.

Aceleași caractere și denumire se întâlnesc la *Sibiu* și *Caransebeș*.

La *Ghighera* (Doljiu) se înțelege prin cățelul pământului un animal mic, galben pe spate, alb pe pânțe, mai gros decât *Șuița*, sprinten, rău, sărind să muște omul ce ară la câmp.

După aceste caractere, ar fi trei rozătoare de stepă cu care-ar putea fi identificat cățelul pământului.

Întâi e *Șuița* (*Spermophilus musicus*). Odobescu în *Pseudochinegeticos* (B. p. t. pag 167) enumerând unele animale sălbatice, adaugă: „și cățeei pământului, de le zice și *șuițe*, care scot capul la amiază ca să latre la soare”.

Dar *șuița* pe deoparte nu latră, ci scoate din când în când un chițăit ușor, iar pe de altă parte caracterele sale morfologice sunt altele decât cele date de țaran pentru cățelul pământului.

Al doilea este *Hârciogul* (*Cricetus frumentarius*), animal brun pe spate, negru pe pânțe (câteodată cu gușa albă), care atacă omul fără nici un motiv, numai prin simpla trecere a acestuia pe lângă vizuina sa.

Fiind cel mai rău, putea fi lesne asemănat cu un *câine*, dela care ușor se putea trece la *cățel*, avându-se în vedere talia sa.

Dar nici *hârciogul* nu latră, ci numai sforăie (când e necăjit).

Al treilea e *Orbetele pământului* (*Spalax typhus*), cu spinarea brună gălbue și cu pânțele cenușii, cu dungi longitudinale Albe. Acesta e deasemenea rău, dar mai puțin de cât *hârciogul*, și mușcă și el scrâșnind din dinți, când este atacat. Nu i s'auzit niciodată vocea—și apoi pentru țaran, orbetele pământului în raport cu cățelul pământului, rămâne precis un simplu orbete de pământ.

E de remarcat tocmai faptul că țaranul face deosebire întotdeauna între cățelul pământului și cele trei animale respective cu care acesta ar putea fi identificat.

În consecință, cățelul pământului pare a nu exista de fapt—fiind numai o creațiune imaginară populară—sau este unul din aceste trei animale ultime—și atunci suntem siliți a renunța la lătratul său mistic, fapt ce șterge caracterul cel mai specific al cățelului pământului, care dispăre din nou ca atare.

Cârligeii

Sub acest nume, țaranii dela *Orzești* (Mehedinți) înțeleg *Tă-măioara* (*Viola odorata* L.), despre care cred că nu mai miroase după ce cântă cucul—credință generală la olteni. Numirea de *cârligei* (care nu se întâlnește în *Dicționarul botanic al d-lui Z. Panțu*) e foarte naturală, referindu-se la pintenul floral.

Știrica

Tot la *Orzești* sub denumirea de *Știrică* se înțelege *Coțofana*, despre care se crede că *dă de știre*, vestește un fapt important, o vizită neobișnuită (*Craiova*), moartea (*Orzești*) celui în curtea sau grădina căruia cântă.

Denumirea e în concordanță numai cu credințele populare.

Fluturii răsarei

(*Rosa canina* și *R. arvensis*) din Doljiu

Sphingine:

1. *Macroglossa oenotherae* — Iunie-August—Cernele.

Bombicine:

2. *Ocnieria dispar* — Aprilie-Iunie—Cernele.
3. *Saturnia spini* — Iunie-Iulie—Leamna.

Noctuine:

4. *Orthosia lithura* — Mai-Iunie—Breasta.

Geometrine:

5. *Selenia lunaria* — Iunie-Septemvrie—Mofleni.
6. *Selenia illustraria* — Iunie-Septemvrie—Mofleni.
7. *Odontoptera dentaria* — August—Cernele.
8. *Boarmia crepuscularia* — Iunie-Septemvrie—Breasta.

R. Calinescu.

Musca Columbacă

(din isvoare ungurești)

În foaia de Duminecă a ziarului maghiar „*Ellenzék*“ din Cluj, un anonim povestește că în 1603, sub domnia lui *Moise Székely*, musca columbacă a pustiit întreg Ardealul. Calamitatea era atât de mare, încât și pașaua Timișoarei și-a pierdut calmul turcesc și s'a hotărât să ia măsuri energice împotriva ei. Cronicarul *Ștefan Szamosközi* scrie amănunțit despre lupta împotriva ei. După ce descrie insecta și povestește basmele populare despre ea, arată ce îngrozitoare au fost pustiirile provocate. Pașaua Timișoarei a dat ordin să se facă un zid de piatră la gura peșterii în care obișnuștea să ierneze această muscă. Dar în zadar: musca se strecura prin crăpăturile parapetului. Atunci populația desnădăjduită a hotărât să-și ajute singură. În timpul iernii țaranii au cărat cantități mari de lemne și au făcut ruguri în peșteră, pe care apoi le-au aprins în primăvară. Totuși musca columbacă a putut părăsi peștera și a făcut din nou ravagii în Banat.

Într-o cărțuie puțin cunoscută asupra istoriei epidemiilor în Ungaria, scrisă de *D-rul Ludovic Fekete* la 1874, aflăm o interesantă enumerare a apariției muștei columbace dela 1813 încoace până la 1843. După *Fekete* ea apare la 1813 în plasa *Boroșineu* (jud. Arad). „Această specie de muscă mică dar grozavă, care e cea mai dăunătoare pentru agricultor iar pentru vite e direct primejdioasă, e numită în limba științifică *Simulia Columbaczensis*¹⁾. Mușcăturile ei produc dureri și înveninează. Cași la șerpini veninoși (sic. trad.) și la albine, veninul ajunge în corp prin niște fire țepoase, se împrășteie în sânge și schimbându-i compoziția îl face stricător vieții, provocând astfel moartea animalului. Mijloacele de apărare sunt în afară de fum toate felurile de alifii și spălături puturoase ca: tutunul, pelinul, ciunăfaia în decoct sau alifie, slănină sau untură râncețită, păcură, mai ales însă alifie pregătită cu petrol. Musca columbacă a mai cotropit plasa *Boroșineu* în 1819 și 1845 făcând însă mult mai mică pagubă ca în județul *Hunedoarei*, unde a apărut ca o adevărată calamitate în 1829, 1830, 1834, 1836, 1842 și 1843. (Vezi și anuarele Societății Regale Ungurești Științifice din 1851)“.

¹⁾ Ungurii o numesc: *Tipoly*. Românii din Ardeal îi zic: *țânțar țobic*, sau *sclepf*. (Nota trad.)

În sfârșit mai cităm cele scrise de *D-rul Albert Roth* în cartica sa scrisă la 1871 în limba maghiară despre Arad și județul Arad: „După observațiile mele în timp de 15 ani, muștele columbace apar de obicei când timpul este călduros. Uneori la sfârșitul lunii Aprilie, mai des în prima jumătate a lui Maiu. De cinci ori s'au arătat în câte doi ani consecutivi; la 1867 și 1868 au sburat în trei roiuri, unul urmând pe celelalte. Direcția vânturilor sau ploii calde n'au influență asupra apariției lor. Ploi reci și vânt puternic le nimicesc; după ce petrec câțva timp într-o regiune se prăpădesc și fără influențe exterioare stricătoare. În totdeauna se trag în spre regiunile păduroase și foarte rar se rătăcesc la câmpie“.

Cunoscutul naturalist ungar *Simonkai* afirmă în monografia județului Arad (1893) că a putut observa musca columbacă în 1888 și 1889 în acest județ, unde a descoperit și o mulțime de râuri cari conțineau larvele muștii. El e de părere că musca nu se dezvoltă numai în locurile clasice din jurul *Golubașului*, ci în toate pâraiele de munte mai mici din munții *Banatului* și ai *Serbiei*, precum și ai județului *Arad*, dela *Totvărădia* în spre nord către *Drocea*.

D-r V. Bologa (Cluj).

Notiță astronomică

În seara zile de 14 August a fost eclipsă totală de lună, vizibilă și în orașul Craiova.

Luna a intrat în umbră la ora 8,35 min., ascunzându-se complet în umbra pământului la ora 9,35 min.; întunecarea a durat deci o oră și 40 minute, când la 11,15 minute a început a eși din umbră, iar la ora 12,15 era finele eclipsei.

În total a durat 3 ore și 40 de minute.

Eclipsa a fost precedată de penumbră, de-asemenea la terminare.

Partea eclipsată avea o colorațiune negru-roșatică cu pete. În timpul eclipsei au fost și puțini nouri, care o ascundeau.

Luna s'a mișcat în acest timp dinspre răsărit și miazăzi spre apus până la meridian.

Ing. Alex. Popescu.

Comunicări mărunte

Ministerul Artelor a hotărât ca *Biserica* reconstruită a *Sfântului Dumitru din Craiova*—și căreia nu-i lipsesc, spre a fi terminată, decât îmbrăcătura cu marmoră a părții inferioare a pereților din lăuntru și pardoseala—să fie trecută Epitropiei Madona-Dudu, ca să slujească de catedrală orașului, aceasta fiind obligată a desăvârși lucrările de restaurare.

*

Muzeul „General Nicolae Cena“ din Băile Herculane a fost deschis cu pompa cuvenită, în vara aceasta. Colecțiunea, cuprinzând mai ales numeroase și de preț antichități romane găsite pe locul unde a fost castrul „Ad. Mediam“, a fost lăsată prin testament de numitul general spre a forma începutul unui muzeu regional. Comisiunea Monumentelor Istorice din Banat, de sub președenția d-lui Valeriu Braniște, a orânduit organizarea muzeului prin devotata îngrijire și privighere a părintelui Coriolan I. Buracu din Mehadia.

*

Documente istorice românești de valoare au fost descoperite de curând în localul primăriei dela Cluj, în odăile ce adăpostesc arhiva municipalității, veche de cinci sute de ani. (La Craiova, toată arhiva anterioară anului 1880 a fost scoasă pe un măidan, și i s'a dat foc din ordinul administrației, fiind hârtiile acelea vechi socotite ca inutile și împovărătoare!).

S'au aflat, între altele, un document în latinește, semnat de mâna lui Mihai Viteazul, în calitate de voevod al Ardealului, la 24 Ian. 1600, prin care se întăresc niște privilegii ale orașului Cluj; un altul, tot în latinește, prin care Domnitorul întărește niște privilegii unor nobili unguri, în Iulie 1600; apoi un ordin în românește al aceluiași către orașul Cluj, cum și alte acte dovedind că în veacul XVI se scriau acte oficiale în românește la această primărie.

Documentele s'au predat d-lui Meteș, directorul Arhivelor Ardealului.

*

Un român dela Biserica Albă, sat românesc ocupat de Sârbi în Banatul nostru, a lăsat prin testament o jumătate milion de dinari destinați unei fundații culturale celor din neamul său.

Mișcarea culturală în Craiova

La sfârșitul vacanțelor școlare și al epocii de vilegiatură, rubrica aceasta nu are multe de înregistrat. În vreme ce teatru, cursuri și conferințe au încetat, activitatea gospodărească a administrațiilor celor mai de seamă instituții culturale din localitate a continuat în prepararea unei noi campanii de muncă: la Teatrul Național s'au făcut oarecare reparații ferice, vechiul gimnaziu — acum liceu — Frați Buzești a pornit a-și construi un frumos și încăpător local propriu în Bul. Convețiunei, iar liceul „Carol“ și-a ridicat un al doilea etagiu și o aripă nouă, ceea ce-i dă o înfățișare mai impunătoare, deschizând stradei Bibescu o minunată perspectivă.

* * *

Avram Iancu, Craiul Munților, a fost serbătorit după cuviință și în orașul nostru, ca pe tot pământul românesc. În ziua în care la Tebea M. S. Regele însuși venea în pios pelerinagiu spre a proslăvi memoria celui pe care Pronia Cerească l'a hărăzit acum 100 de ani Neamului, la Craiova s'a cinstit numele său printr'o slujbă religioasă, după care Președintele Soc. „Prietenii Științei“, D-rul Laugier, a vorbit despre viața și faptele lui Avram Iancu, iar D-l Profesor A. Vasulescu i-a proslăvit amintirea printr'o cuvântare ce a ținut-o în piața Unirii, în fața autorităților, armatei și publicului.

* * *

Teatrul Național e în ajunul deschiderii stagiunii. Din bogatul repertoriu, reînviat în cea mai mare parte, s'au pus în repetiție până acum piesele următoare:

Cocoșul Negru, de V. Eftimiu — cu care se va deschide stagiunea —, *Tatăl* de Strindberg, *Clopoțelul de alarmă*, de Hennequin & Coolus, *Nepoțelul*, de P. Wolf, *Clopoțele din San Lucio*, de G. Forzano și *Cântec vechiu*, de Scheldon, traduceri.

Deschiderea stagiunii acesteia — în care suntem îndreptățiți a pune frumoase speranțe — se va face la 9 Octomvrie.

* * *

Biblioteca „Aman“ s'a redeschis dela 1 Sept. Orele de lectură sunt: dimineața de la 10 — 12, după amiază de la 4 — 6 și seara dela 8 — 10.

* * *

Soc. „Prietenii Științei“ își va reîncepe activitatea dela 1 Octomvrie. Din parte-i Comitetul mulțumește călduros tutulor persoanelor care i-au dat concurs vânzând „Pietricele“ pentru construirea „Palatului Cultural“ în Craiova, după cum se găsesc consemnate în următoarea listă, indicând și sumele depuse de fiecare din Domniile lor.

Dr. Ch. Laugier 3000 lei, Dr. Hasnaș 500 lei, Dr. Gropper 15.000 lei, I. Negulescu 1000 lei, I. Gâlceavă 2000 lei, Al. P. Iliescu 2000 lei, Dr. N. Enculescu 54.500 lei, Dr. I. Țurlui 4000, M. Alexandrescu 4000 lei, N. Rădulescu chimist 5000 lei, Dr. Drăghescu 5000 lei, Dr. Lecca 5000 lei, Chr. P. Andreescu 2000 lei, C. M. Ciocazan 1000 lei, Mitu Stoenescu 3000 lei, Serv. Mișcărei C. F. R. 8287 lei, Farm. Pictorian 1000 lei, Farm. N. Petrescu 1000 lei, Pr. Breasta 2000 lei, Damian Tomescu 7000 lei, N. Popescu 25.000 lei, Inst. Sf. Maria 500 lei, D. Diulescu 1000 lei, Sc. Pr. a Fem. Ortodoxe 1000 lei, M. Petrescu 500 lei, C. Sandru 500 lei, B. Stănescu 1000 lei, Dem. P. Iliescu 1000 lei, G. Șomănescu 47.000 lei, Farm. C. Șolmaru 500 lei, Divizia III 1619, Dr. Metzulescu 1000 lei, Dr. Fr. Mărtz 5000 lei, Dr. N. Porubski 1000 lei, Dr. Constantinescu 1000 lei, N. Veselu 3000 lei, Dr. A. Florantin 49.000 lei, Colonel Iacob 1527, Dr. F. Diulescu 2000 lei, P. Crăsnaru 1000 lei, Dr. Frangopol 2500 lei, Ad-ția financiară Dolj 3000 lei, Dr. I. Matu 2000 lei, Dr. Gabor 1000 lei, I. Roșianu 3500 lei, I. Papademetru 1000 lei, P. Lăzeanu 500 lei, Librăria Socec 1000 lei, V. Dobrescu 2000 lei, Spulbereanu 1500 lei, Dr. Oprescu 1000 lei, Olga Frangopol 2000 lei, Căp. Stîrbulescu 2000 lei, Căp. Voicescu 4000 lei, Dr. Fr. Mayer 2000 lei, D-na Cioroianu 1000 lei, Dr. N. Vasilescu 1000 lei, Dr. St. Bosie 1000 lei, C. Fortunescu 1000 lei.

Totalul sumelor depuse până la 15 Sept. este de 303.433 lei.

* * *

Cercul Studențesc Doljan, continuându-și frumoasa activitate pe care am semnalat-o dinainte în paginile noastre, a întemeiat până acum douăsprezece biblioteci populare în tot atâtea comune din județul nostru. Fiecare bibliotecă de acestea e înzestrată cu cel puțin 100 de cărți, pe care studenții le-au adunat din donații (cum bunioară din acea a „Casei Școalelor“), sau le-au cumpărat cu banii strânși din serbările și șezătorile ce au dat prin orașele și satele noastre.

* * *

Mișcarea artistică se vestește bine prin Expoziția pictorului craiovean Sever Buradescu, deschisă la 20 Octomvrie în saloanele de recepție ale Prefecturii județului.

Darea de seamă a acestei expoziții se face într-o rubrică ce urmează.

Fortunato.

Vizita medicilor delegați ai Ligei Națiunilor în Oltenia¹⁾

Trei zile am avut prilejul să străbat Oltenia în lung și latul ei, mulțumită atențiunii plină de bună voință a d-nului D-r Charles Laugier, pentru care îi sunt recunoscător. Prilejul acesta, nou și rar, se datorește vizitei unui mănunchi de misionari ai Ligei Națiunilor, veniți să ne studieze nevoile și să ne îmbrățișeze într-o comună conlucrare pentru înlăturarea lor.

Acești misionari însă, de astă dată n'au venit să ne sfredlească pământul ca să-i drămuiască petrolul, nici să cântărească din ochi valorile lanurilor la grâu ca să poată aprecia dacă merităm o valută mai forte, ci au venit ca niște apostoli ai științei să studieze la fața locului una din maladiile sociale care ne decimează, și care înseamnă o problemă pentru știință: *malaria*.

Datorită așa dar bunăvoinței d-lui D-r Laugier, mă aflu și eu în dimineața de 30 Iunie pe peronul gării Craiova, pentru că așa era ordinul în „*Programme et Itinéraire des journées du 30 Juin, 1-er et 2 Juillet*“.

O dimineață senină, plină de farmec, ca toate diminețile de vară. În fața gării două trei automobile și pe peron, la această oră, mai nimeni. D-I D-r Laugier și șeful său de serviciu G. Ili-

¹⁾ Inspectoratul sanitar regional, — care a organizat primirea Mislunei străine a medicilor delegați ai Ligei Națiunilor, veniți să viziteze Oltenia în zilele de 30 Iunie, 1 și 2 Iulie trecut —, a invitat pe d-l D. Atanasiu, ca reprezentant al presei locale, să-i însoțească în tot timpul vizitei d-lor și să ia note de desfășurarea faptelor acestor zile și de impresiunile ce va încerca în tovărășia acestor savanți.

D-sa a remis d-lui D-r Laugier interesante notițe, din care reproducem doar părțile esențiale, neputându-le publica în extenso din motive care se înțeleg dela sine.

escu, d-l Vasile Antonescu ajutorul de primar, directorul prefecturei d-l Nenoveanu, mai târziu prefectul județului d-l C. Popoviți și cel ce scrie rândurile acestea.

Din vagonul special rând pe rând coboară întâi d-r James, englezul a cărui figură nu se arată rece și refractară, cum suntem deprinși noi latinii să caracterizăm nația Albionului. Par'că toată filosofia științei medicale, prin esența ei umanitaristă, i-a încrustat și înflorit pe figură un zâmbet de nesfârșită bunătate. După dânsul d-r Swellengrebel olandezul, cu figura serioasă, blândă și care prin ochelarii lui mari pare că veșnic cercetează toate sub obiectivul lentilei de microscop; apoi d-r Anigstein, tânăr, foarte tânăr, cu înfățișare de atlet, delegat al Poloniei, nația prietenă de prezent și de viitor, și așa de simpatic poate tocmai prin acel ceva inconștient ce se reține din simpatia ce o purtăm Patriei sale. Urmează d-rul Marcoff, cu barbișonul său caracteristic: d-sa pare rezervat și străin, cu atitudinea omului care e gata să-ți ceară scuze pentru dușmănia pe făgașul căreia a fost târât poporul său să lupte contra poporului nostru vechi și cu multe interese aceleași. Însfârșit d-l Motousis, tânărul delegat al Greciei, robust și cu înfățișare mai de grabă a unui om care vrea să știe toate.

D-rul Ciucă, d-rul Zotta și colegul meu de gazetărie, d-rul Glicsman (d-r Yprec) completează buchetul oaspeților.

Recomandările sânt scurte; automobilele sub presiune ne duc spre Minerva. Lumea adunată între timp în preajma hotelului, salută respectuoasă mănunchiul de savanți.

Plecăm de aci spre birourile regiunii sanitare. În cabinetul directorului e aranjată o masă pe care stau la rând coli albe de hârtie, câte o poșetă în care se află o hartă lucrată de regiune cu arătarea localităților paludice din întreaga Oltenie, un grafic arătând evoluția paludismului, pe județe și pe anii 1912—1923 și o statistică a bolnavilor tratați în aceeași epocă, pe două categorii: bolnavii îngrijiți în spitale, bolnavii prezentați la consultații. Două cifre comparative vor lămurii starea de lucruri: În 1912 au fost în întreaga Oltenie 282 bolnavi tratați în spitale și 4533 veniți la consultație; în 1923, înregistrăm 1609 în prima categorie și ... 40768 (!) la consultații.

Delegații iau loc și D-rul Laugier dă explicații. Carnetele se deschid, creioanele alunecă pe hârtie și note se înseamnă rând pe rând, iar D-rul Laugier lămurește punct cu punct ofensiva

întreprinsă de d-sa contra malariei, ofensivă caracterizată în urmă de acești iluștri reprezentanți ai medicinei: *Metoda D-r Laugier*.

Notele mele fiind notele unui nespecialist, nu voi încurca lucrurile apucându-mă să rătăcesc în terminologia lui Esculap; totuși rețin din explicațiile date că e vorba de o chininizare preventivă la bolnavii vechi, chiar dacă manifestările boalei nu mai au loc. Din Aprilie până în Iulie populația olteană, la sate, a înghițit din ordinul D-rului Laugier opt sute (!) chilograme chinină.

Pornim de aci spre spitalul Filantropia, unde ne așteaptă întreg personalul sanitar al spitatului și toți medicii din oraș. Vizităm secția medicală a d-lui Dr. Voiculescu, unde după cercetarea bolnavilor d-sa citește un raport asupra stadiului malariei prins în cadrul secției ce conduce. Vizităm după aceea secția chirurgicală și sala de operații a eminentului chirurg care e d-rul Poenaru. Sala aceasta e o surprindere pentru oaspeți. Ne oprim apoi pe la secția infantilă a d-rului Cănciulescu, care face importante comunicări științifice, trecem pe la laboratorul de igienă condus de d-na Dr. Hesselman, unde li se arată cercetările făcute până azi, și acum... *en route, Messieurs, pour la Vallée du Jiu...* Un scurt ocol prin parcul Bibescu, mândria noastră a Craiovenilor, și apoi mai departe.

Ajungem la Săcui. În sala Primăriei mulțime de săteni adunați, autoritățile locale și copii de școală. D-nu Dr. Săndulescu a împodobit artistic sala principală cu lăviceră de ale noastre, care atrag atenția stăruitoare a oaspeților.

Rând pe rând d-rul James ia copilașii pe genunchi, le examinează splina și pe cei care îi găsește cu simptome caracteristice îi trece în seama D-rului Anigstein. Acesta le ia degetul arătător dela mâna stângă: puțină fricțiune cu alcool, o ușoară înțepătură în vârful degetului și răsare ca o boabă de mărgean picătura de sânge roșu, pe care o fixează pe lamele de sticle, numerotând-o.

În vreme de D-rul James face triajul, în vreme ce D-rul Anigstein înșiră boabe de mărgean, D-rul Swellengreben a dat fuga prin cele bălți, și acolo, cu unelte de pescuit și vânătoare, a adunat o bogată pradă. O ține închisă în eprubete mici de sticlă și a avut grija să le aștearnă domnilor țânțari, care în limba doftoricescului meșteșug se cheamă *anofeli*, un culcuș moale de vată.

Am cetit și eu Pseudokinygeticos al lui Odobescu și, deși nu sunt un aderent al sportului ce se cheamă vânat, totuși am gustat toată poezia rătăcirilor prin Bărăgan după vânătoarea de dro-

pii; dar probabil că mult mai atractivă și mai plină de 'senzații tari trebuie să fie vânătoria de țânțari, căci constat că s'a lăsat antrenat de această pasiune nu numai Swellengreben, dar și românii noștri D-rul Ciucă, D-rul Zotta și, dupe ce a isprăvit-o cu copiii, însuși președintele delegației D-rul James porcede la expediție cinegetică prin locuința celui dintâi sătean eșit în cale.

După D-rul Swellengreben și Ciuca, trebui să trimitem crainici ca să le aducă aminte că mai au bălți și pe la Sadova și pe la Dăbuleni. Însfârșit reușim să-i adunăm și, răscolind praful ulițelor, o luăm spre Sadova.

La Sadova oprim la Primărie. Se repetă scena cu triajul D-rului James, cu împunsăturile D-rului Anigstein și inevitabila goană după țânțari a D-rilor Swellengreben, Ciucă și Zotta.

De aci o pornim la deal spre *Domeniul Coroanei*.

Un scurt viraj și stopăm în fața scărilor de intrare. O sală mare, împodobită cu aceleași motive naționale, orânduite cu gust, și respirăm însfârșit răcoarea căminului acesta așa de simpatic, în care răcoarea se amestecă par'că cu miros de levănțică.

Curând ni se servește masa.

D-l Popovici face oficiul de gazdă. În locul chelnerilor înmănușați și încorsetați în fracul banalizat, trei mândre fete de țară, în și mai mândrul costum național, ne servesc cu o îndemănare fără seamăn.

E casă domnească aceasta, și din toată atmosfera ce mă înconjoară, par'că nu mai trăesc timpuri prezente.

O fi simțit și olandezul Dr. Swellengreben ceva ce am simțit eu?... Nu știu!... Știu atât că s'a ridicat și a închinat pocul pentru mărutul nostru Rege.

În picioare am ascultat urarea aceasta, pornită din sufletul unui om așa de departe, și tot în picioare am ascultat și răspunsul D-rului Laugier al nostru: „Vă mulțumesc pentru cuvintele roștite la adresa Măriei Sale Regelui nostru Ferdinand. Probabil că „Măria Sa nu știe că la ora aceasta sunteți oaspeții Săi. Este totuși o coincidență fericită. Puțin timp înainte, Majestatea Sa a fost oaspetele Societății Națiunilor la Geneva, și aceasta nu printr'o întâmplare, printr'un hazard, ci ca o dovadă că România este țara care vrea să pășească pe căile progresului“.

„Să trăiască oaspeții noștri delegați ai Societății Națiunilor.“

În timpul ăsta curtea se umpluse de mulțime. Femei și fete,

tineri și bătrâni, ne așteaptă la scară, să ne salute, să ne dea românescul bună ziua.

O surpriză a fost pentru oaspeții noștri călușarii. În atenția încordată a celor cinci oaspeți străini, călușarii frământau de zor pământul, chiuiturile răsunau tot mai vioaie, sdrăngănitura viorilor tot mai săltăreață, contra-punctată de țipetele ca de găscan răgușit ale clarinetului.

Mulțumim gazdei și ne aruncăm în automobil.

În marginea Bechetului un câmp plin de țigani, spectacol obișnuit pentru noi, dar curios, probabil, pentru oaspeți, căci îi vedem înapoiindu-se în automobil cu fotografii noastre, ca să ia câteva clișee.

Bechetul îl tăiem numai, și curând o tablă ne arată să intrăm în județul Romani.

La Dăbuleni, unde suntem întâmpinați de D-rul Porubschi, medicul primar de județ, de D-rul Gabor, medicul circ. și de autorități, facem un popas mai lung. În localul spitalului D-rul James își îndeplinește rosturile în tovărășia D-rului Anigstein și a D-rului Marcoff, iar D-rul Swellengreben, D-r Ciucă, și Dr. Zotta au plecat după... anofeli, așa că a trebuit și aci să trimitem după ei și în sfârșit aproape de seară plecăm.

Trecem de Caracal—după un scurt popas la primăria orașului, unde d-nul primar Marineanu salută în frumoase cuvinte pe membrii comisiei, oferind și beuturi răcoritoare.

Trecem prin Balș, tăiem de două-trei ori calea ferată, și iată-ne la Craiova, la banchetul oferit de prefectura județului și primăria orașului. Apoi Menu-ul se succede repede și seria toasturilor o deschide D-nul Antonescu, urând în numele orașului bun venit membrilor comisiei. D-l Dr. Laugier, arătând entuziasmul cu care au fost primiți oaspeții savanți și reprezentanți ai unor țări prietene, bea pentru D-rul James, rugând pe toți colegii săi să fie bine încredințați de sentimentele de admirație ce le poartă. Prefectul județului, d-nul Popovici, urează bun venit în numele guvernului și al județului, dorindu-le succes în lupta pentru combaterea malariei. D-rul James și d-rul Swellengreben răspund urându-ne, nouă, nației românești, să putem învinge boalele sociale cu care luptăm, fiind sigur că atâta energie, de care dăm dovadă, nu poate să nu ne conducă la izbândă.

Oboseala drumului, grija călătoriei de a doua zi ne grăbesc spre căminuri.

În aceeași ordine și aproape cu același aranjament, a doua zi la ora 7 dim., pornim spre ținutul Vâlcei.

La trecerea prin sate, grupuri de copii și fete ne strigă ura! și ne svârle flori. Din goana automobilului zărim pentru o clipă chipul învățătorului ori al preotului care, cu pletele'n vânt, cu gura larg deschisă, strigă din toată puterea, românește și bărbătește ura!...

Drăgășanii e în sărbătoare. Steaguri peste tot locul. La școala profesională „Lucia Simulescu”, corpul didactic întreg și autoritățile, în cap cu prefectul Niculescu și medicul primar Florantin, ne-așteaptă. Sunt delegați de societăți și corporații, sunt copii de școală, îmbrăcați în albe și înflorite costume naționale.

După ce fiecare își reia ocupația—James la constatarea copiilor, Anigstein, Marcoff și Motousis la luarea probelor pe lamele, iar Swellengreben, Ciucă și Zotta după țânțari—, trecem să admirăm expoziția școlii profesionale. D-rului James îi plac câteva obiecte. I se oferă ca amintire, dar d-sa refuză. Le primește totuși în dar, însă... donează școlii o mie de lei!

Plecăm mai departe și ne oprim la Băbeni.

Copilașii adunați în fața școlii se așează rând pe rând pe brațele D-rului James. În fața lui cu figura voinică a D-rului Anigstein, continuă să dea la iveală boabe de mărgean din vârful degetelor micuțe.

În vreme ce operația continuă, mă uit îndelung la D-rul James. O bunătate apostolică i se desprinde de pe figură. Mă gândesc ce minunată și simbolică atitudine și clipă e aceasta. Savantul crescut pe pământul Albionului, trăit o viață întreagă întretratate de medicină, venind pe malurile Oltului nostru și ținând pe brațele lui copilul de țăran, a cărui suferință îl interesează. Iată înfrățirea între popoare, iată încheierea acelui umanitarism pe care și cei mai utopiști apostoli ai socialismului îl visează înfiripându-se pe căi revoluționare, iată umanitarismul prinzând ființă pe căile culturii, o cultură și o civilizație burgheză totuși!

Cei trei mușchetari: Dr. Swellengreben, Ciucă, Zotta au plecat de mult la vânătoare. Recolta e supra-abundentă, căci și bălțile de prin prejur sunt multe.

Pe la 11½ dă Dumnezeu și pornim, pe o căldură de Sahara. Pare că din înaltul cerului curge plumbul topit peste capetele noastre. Când și când câte o umbră de nor se șterge ușoară și se destramă în fața soarelui.

Toate semnele sunt că vom avea în drum de luptat cu ploaia. Plecăm spre Vâlcea și la primărie, unde primarul ne urează bun venit, ne răcorim gura cu o bomboană, un pahar de apă rece, sau o cupă de șampanie, și o pornim, mânați parcă de furtună spre Călimănești-Căciulata. Din goana mașinei, ochii fugari urmăresc frumusețile ce ne înconjoară. Munții se apropie din ce în ce de noi, iar Oltul, când mai aproape, când mai departe, ne însoțește cu murmurul lui, ca un vechi și bătrân tovarăș al cărărilor acestea, ce au văzut așa de multe și pe așa de mulți.

La Căciulata ne așteaptă, sus pe terasa dela Arta Culinară, o masă... obișnuita masă bogată, dela care nu lipsesc păstrăvii.

Cel dintâi pahar îl ridică d. Dr. Laugier în numele celor ce sunt de gazdă, mulțumind pentru cinstea pe care ni-o fac oaspeții prin vizita lor. Îi răspunde d. Dr. Swellengreben, care bea pentru copiii acestei frumoase Românie și apoi pentru femeia româncă.

În vreme ce masa continuă, de pe munții din față încep să se îmbrățișeze pale de nori. La început simple valuri de ceață, apoi tot mai grei, până când din înaltul lor începe să cearnă o pânză deasă de ploaie răcoritoare.

Înainte de plecare vizităm izvoarele renumitei ape de Căciulata și apoi ne imbarcăm să facem calea 'ntoarsă.

Drumul de întoarcere îl facem când înaintea ploaiei, când în urma ei, până în apropiere de Balș. Aci începe seria *panelor*, de care nu scapă nici d. Doctor Laugier.

Atâta ploaie, atâtea pane, oboseala unui drum așa de lung, ne-a tăiat orice voie bună. Ultimii kilometri sunt un chin pentru noi. Ajungem la parc, aproape de unsprezece noaptea, unde ne aștepta cel de al doilea banchet oferit de Direcția Sanitară.

După o odihnă pe care o visam dela prânz, a doua zi, adică ziua a treia de itinerar, ne găsește pe toți recomfortați.

Ploaia din ajun ne schimbă drumul. Nu mai mergem la Hunia, Cetate, Cujmir, Vânu Mare, etc. ci ne vom opri la Strehaia și de acolo la Severin.

Drumul e splendid, pe o șosea fără praf și pe o dimineață plină de răcoare.

Ajungem la Strehaia.

Din cauza schimbării itinerarului nu găsim nici o pregătire. Ceva copii adunați în grabă, o vizită într-o casă, de unde se recoltează țânțari domestici, o vânătoare prin cele bălți, și plecăm spre Severin.

O interesantă constatare: Deși neașteptați, totuși membri mi-siunei au avut ocazia să vadă în localitate statistici.... și o activitate antipaludică care i-a impresionat plăcut. Era tot sistemul Dr. Laugier generalizat în întreaga regiune, care se adevărea ca foarte eficace.

La Severin ajungem târziu, și în parc, după ce ne-am curățat de praful drumului — pe aci n'a plouat — luăm masa.

E o masă intimă mai mult, la care iau parte d-nii: Rădulescu primarul orașului, Bărcăcilă directorul Liceului, Antonescu, și d-rii Lecca, Moraru, Basarabescu și Glavici. Prefectul județului, care nu știa de schimbarea itinerarului, a rămas așteptându-ne pe la Vânu Mare.

Cel dintâiu închină în franțuzește primarul orașului.

Răspund rând pe rând d-rii James și Swellengreben, apoi d. Dr. Laugier, care arată că nimeni altul mai mult ca medicul nu e un apostol al umanitarismului, un exemplu permanent al dragostei de aproapele ce suferă.

Dar d. Dr. Laugier, marele maestru și conducător, dăduse de mult ordin să vină mașinele, care ne conduseră iar la Craiova,

La nouă seara ultima masă: „*Diner offert par les confrères de Craiova, au restaurant du Parc Bibesco*“.

De data aceasta e o animație fără seamăn. Se încheaseră în aceste trei zile de stat împreună prietenii trainice, simpatii care nu se uită. La început puțină rezervă din partea confrăților, dar după primele cuvinte rostite de d-nul Dr. Augustin, distinsul președinte al cercului medico-farmaceutic din localitate, căruia răspunde d-rul James, care dă procură în materie de oratorie d-rului Swellengreben, armonia cuprinde pe toți și îi învăluie în aceiași haină de voie bună.

Surpriza serei este darul oferit de d-rul Laugier: un album în care sunt închise amintirile celor 3 zile de călătorie prin Oltenia. Sunt fotografii artistice luate de d-l Chaland. Toți rămân plăcut surprinși, mai cu seamă că ultima fotografie e luată la ora 4 la Severin, iar la ora 10 seara e în album. D-rul James felicită pe fotograf zicându-i: E ceva americanesc în toate astea!

Seria toasturilor abia a început. D-rul James dorește să audă un toast în românește, și Prefectul nostru se execută închinând pentru oaspeții toți și în special pentru delegații Poloniei, Greciei și Bulgariei.

Masa ia caracterul unui banchet studențesc: d-rul Marcoff toastează în rusește, Motousis în grecește, Anigstein în limba

polonă. Dintre ai noștri toastează d-rul Mețulescu, farmacistul Manciu, d-rul Glicsman (Ygrec) și alții.

Atmosfera de intimitate dăinuiește și, dacă e vreun regret, e acela că s'a apropiat ora de plecare.

Strângeri de mână cordiale se schimbă, urale se înalță în puterea nopții și rând pe rând automobile încărcate de oaspeți și meseni pleacă spre gară.

În vagonul special ce așteaptă, instalăm oaspeții, cari probabil deabia așteaptă să guste odihnă.

Nici ei nici ai noștri nu se îndură să se despartă. Dar o ultimă strângere de mâini, cele din urmă cuvinte de rămas bun și mulțumiri....

Și când tăcuți ne despărțim în adâncul nopții, urmăresc cu privirea pe d-rul Laugier. Nu e obosit de loc, cu toate că trei zile și trei nopți odihnă n'a avut. Din contră văd pe figura dânsului acea mulțumire sufletească izvorită din conștiința omului ce și-a făcut datoria, și chiar mai mult decât datoria.

D. I. Atanasiu.

Expoziția Severo Buradescu-Burada

Plecat acum cinci ani din țară, absolventul liceului din Craiova ale cărui alese însușiri și aplicare le descoperise răposatul pictor I. Stăncescu-Giovanni și le încurajase sculptorul I. Dimitriu-Bârlad, amândoi foști profesori de desen ai liceului Carol I, — tânărul craiovean Buradescu se înapoiază acum pentru câțva timp în țară, dedicând orașului său natal această primă a sa expoziție.

Bursierul, reușit prin concurs al premiului „Grigorescu“ — bursă pe cinci ani, a câte două sute lei (am scris lei) lunar —, elevul maștrilor pictorii Flameng și Simon dela Scoala de Belle-Arte din Paris, se va fi gândind cu potolită amărăciune la anii de luptă cu meșteșugul, și cu lipsurile mai ales, ai începuturilor sale. Astăzi Burada — numele ce a luat la Paris — a isbutit a pătrunde în rândul celor puțini străini cari se disting, făgăduind un frumos viitor. Distincțiunile luate în școală, primirea pânzelor sale la Salon și elogiile ce cu aceste prilejuri i-au adus publicațiile franceze de specialitate, sunt o dovadă și o garanție a acestui talent remarcabil.

Expoziția picturilor lui Buradescu din Palatul Prefecturii cuprinde vre-o 150 de cartoane și pânze de dimensiuni felurite, de la schița mărunță în care a fixat o atitudine, un colț de natură sau un efect trecător de lumină, până la tabloul terminat, cu subiecte variate, atacând mai toate genurile: portret, peisagiu, flori, interior, natură moartă și compoziție.

Un aranjament judicios face că — în sala mare mai cu seamă — tablourile, deși numeroase, nu par înghesuite și nu distonează între ele, diferitele panouri fiind garnisite fiecare cu picturi cam de aceeași tonalitate generală, separate din distanță în distanță prin pânze mai mari, asupra cărora ochiul se oprește mai mult, ca spre a se odihni. Căci din această expoziție — mulțumită în bună parte și acestui aranjament — nu ești nicidecum obosit, ci par'că repauzat după o baie de lumină a ochilor.

Cum picturile expuse sunt și din cele mai de acum câțiva ani, până la cele recente din luna trecută, vizitatorul expoziției va putea urmări (căutând pe săritele) și interesanta evoluție a picturii acestui artist, dela lucrările academice, corecte, care au pe ele pecetea școalei — cu calitățile, dar și scăderile oricărei „școale“ — până la lucrările în care influențele străine se amestecă cu originalitatea, și continuând în cele mai din urmă, în care personalitatea artistului se sbuciumă, se sbate și reușește a se avânta uneori în înălțimile unei arte superioare personale, care nu tinde nici de cum spre singularizare în nici un fel, ci înspre o simplificare a expresiunii artistice a unui sentiment animator și generator de frumos.

Desenul lui Buradescu este totdeauna corect; el se simte chiar în schițele unde pictorul construiește direct din largi trăsături de pensulă. Culoarea paletelor sale e bogată, de o variațiune de nuanțe remarcabile în finețea ei. Atrag atenția asupra câtorva peisagii în verde jilav sau în verde fraged de primăvară, or în vânt fumuriu, cum și asupra naturilor moarte în tonalitate cenușie, care par monotone în cromatismul lor, dar care, privite cu atenție, învederează de ce bogăție de mijloace fine și discrete dispune artistul nostru.

Technica pictorului variază și ea — în afară de mersul evoluției sale generale — cu subiectul tratat, iar câte o dată cu o stare sufletească subiectivă: de obicei așezată, potolită, în formulele tradiționaliste; mult mai rar nervoasă și cu veleități de emancipări cutezătoare.

Menționez dintre cele mai de seamă lucrări expuse: *Amicul meu, Marioara, În bluză, Angelina și Zora* dintre figuri, *Armonie în cenușiu, Pont-neuf, Quai des orfèvres, Pete de soare, Casa 'n pădure, Coperișuri din Quartier Latin, Sus pe Cioclovina, Din Făgăraș, În februarie, În iarbă, Biserica din Godinești, Coliba părăsită, În soare, Alea tainelor, Casa pădurului* între peisagii, *În poză* și studiul de atelier No. 141 ca nuduri, după aceea *Natură moartă 17 și 37*, multe flori de o deosebită gingășie (*Flori de câmp, Anemone*, apoi pomi înfloriți, flori de măr și garoafe), o foarte bună copie după un tablou de Tițian, cum și două trei eboșe de compoziții care te fac să regreți că, din pricina dificultăților transportului, pictorul n'a putut aduce în țară și vre-o pânză de dimensiune mai mare, unde am fi văzut și pe compozitor.

C. D. Fort.

Suferințele exploratorilor muntelui Everest

Locotenentul Colonelul Norton, care a condus corpul expediționar în ascensiunea muntelui Everest, descrie astfel suferințele supra o-menești ce au îndurat: „Trebuie să știe cineva ce este o altitudine mare, pentru a 'și putea închipui eforturile depuse și suferințele îndurate de expediția noastră.

Există la punctul Rongbuk o îngrămadire de morene, care nu lasă loc decât unei treceri foarte strâmte. Acest punct, care poate fi pe drept numit „poarta mării altitudinii“, se găsește la 5000 metri deasupra nivelului mării și goliciunea sa arată limita vieții. De aci în sus, nu se mai găsește nici urme de plante sau de animale, nu se mai găsește nimic decât stânci, zăpadă și gheață.

Insuficiența oxigenului dela această înălțime face ca cel mai mic gest să producă o oboseală neînchipuită. Te extenuezi mănând

sau chiar numai fumând o pipă — chibriturile de altfel nu s'aprim, — mișcându-te câțiva pași, sau chiar numai ridicându-te ca să umbli, chiar de dormit n'o poți face de cât cu greu. Toate aceste greutăți cresc progresiv cu înălțimea atinsă, și dela 8000 de metri viața devine chiar absolut cu neputință. Simpla povestire a deșteptării zilnice ne o dovedește. La ora 3 dimineata frigul sub adăpost este intens. Dopul sticlei cu temperatură constantă, care trebuia să păstreze caldă gustarea de dimineață, a lăsat să treacă aerul afară. Cafeaua a înghețat. A trebuit să topim puțină zăpadă pe alcool solidificat. Părăsesc sacul de culcare și apuc către poarta adăpostului. În momentul când ajung sunt deja la sfârșitul puterilor mele. Mă așez gâfâind și inspirând repede aerul, mă repauzez câteva minute, cu tot frigul care îngheață aerul. Dar

trebuie să continue, pentru a umple cu zăpadă 2 mici vase de aluminiu; fac câțiva pași pentru a ajunge la un banc de zăpadă, unul din vase îmi scapă din mână inertă, amorțită deja de frig și se rostogolește fără să-l mai pot ridica la câțiva metri mai departe. Pentru a mă înapoi trebuie să mă las alunecând pe pantă până la adăpostul unde cad de oboseală pe pat, incapabil de a mai face cea mai mică mișcare. E rândul însoțitorului meu să se ocupe cu prepararea prânzului. O oră după ce mâncasem o hrană foarte rea, și umplusem sticlele pentru zi, am făcut o chel-

tuială de energie, cât ar fi fost de ajuns la început să suim câteva piscuri alpine.

Când suim, eforturile ce facem sunt supraomenești. E imposibil a face 3 pași fără repaos și respirare. Fiecare pas greșit la ori ce putere. Capul îl simți gol; voința și energia dispar complect. Sufărința cea mai teribilă este însă uscarea căilor respiratorii, având ca urmare o sete insuportabilă. Tusa nu mai conținește, și când abia te-ai târat 2 ciasuri într-o după amiază, ești copleșit pentru restul zilei de o apatie și depreziune din cele mai profunde*.

Apel către naturaliști

Pentru strângerea materialului naturalist regional—cercetări și observațiuni biologice, biogeografice, semnalarea monumentelor naturale pomenite din amintire, existente or pe cale de dispariție; nomenclatură populară, folclor și toponimie naturalistă, cași paleontologie, mineralogie și geologie regională—facem un călduros apel către persoanele competente din Oltenia și de aiurea, rugându-le să binevoiască a comunica în scris revistei observațiunile și notele Domniilor lor cu privire la natura Olteniei și Banatului, pentru care vom deschide o rubrică specială intitulată *Oltenia naturalistă*.

Aceeași rugămintă e adresată tuturilor domnilor silvicultori și agronomi, precum și amatorilor naturaliști din regiunea noastră: vânători, pescari, florari, agricultori, preoți și învățători. Domniile lor ne-ar putea semnală raritățile și curiozitățile naturale oltenesti ce cunosc, privitor la numirea, locul de proveniență, legende, tradiții și credințe populare despre locurile, lucrurile și vietățile ce cunosc de prin partea locului.

Arhivele Olteniei.

Num. III - 1924 -
p. 460

RECENZII

Iuventus, de Matteo Della Corte, 1924, Arpino. — Distinsul arheolog italian, sub a cărui conducere și direcție se fac săpăturile din orașul desmormântat Pompei, și autor al mai multor lucrări de specialitate valoroase, dintre care cităm în primul rând monumentală „Case ed Abitanti a Pompei”, dă la lumină un nou studiu asupra sodalițiilor tinerimei romane, și în special asupra celei pompeiane. Originea acestor sodaliții e tare veche; în timpul lui August instituția aceasta s'a organizat în scopul de a strânge împreună — ca în „societățile” sau „asociațiunile” de azi — pe tinerii aristocrați. În aparență cu caracter școlaresc, în fond politico-militare, ele cultivau exercițiile gimnastice, sportive, dând uneori serbări publice, și erau protejate de stat, căci dintre sodali sau iuvenes, membrii acestor societăți, se recrutau viitorii ofițeri și funcționari. Dela centru, instituțiunea aceasta a iradiat către periferie, din Latium spre Campania, Apulia, Samnium, Etruria și de aci în Gallia, Aquitania, Belgia, Germania, Noricum, Panonia, Dalmația și Africa. În Pompeia nu, erau până acum de curând, dovezi de existența unei Iuventus. Autorul le aduce spre a face tocmai această demonstrație. *Juvenes Veneri Pompeiani*, era o astfel de asociație. Ea a lăsat numeroase urme de existența ei: dovezi epigrafice, tesere de plumb și mențiuni din scrieri ale timpului.

Cartea e minunat tipărită și cu numeroase ilustrații artistic reproduse.

Colonizarea Șvabilor în Banat, de Traian Simu, profesor la Liceul din Oravița, 1924, Timi-

șoara, se ocupă, — a doua zi după trambitașă serbătorire a celei de a doua sută aniversare a colonizării acestui neam pe pământul românesc al Banatului — de momentele mai însemnate din istoricul primei colonizări șvabești în deosebi. Această aducere a lor de către Austriaci în Banat s'a întâmplat între anii 1717 și 1734, adică după alungarea Turcilor de aci peste Dunăre, pentru a se relua apoi cu mai multă intensitate după 1763 sub Maria Tereza și fiul său Iosef al II-lea.

Prima colonizare începe din Noiembrie 1716 cu aducerea de către Prințul Eugen de Savoia a numeroși funcționari administrativi nemți la Timișoara, după care vin, chemați treptat, meseriași, marchitani, muncitori, călugări iezuiți, cei mai mulți din nordul Germaniei, apoi lucrători minieri — se înțelege că toți aceștia cu familiile lor — spre a exploata superbul băcănean. Coloniiștii sunt așezați și improprietăți mai toți în județul Palanca nouă, în Vârșat, Biserica Albă și Freidorf, Aradu-Nou, Cenad, Becicherec, Lipova, Periamoș, apoi Lugoj, Orșova, Recaș și Caransebeș. Fiecărei familii colonizate se da loc de casă și pământ de lucru cât putea munci, de multe ori în dauna proprietarului român băstinaș; ei aveau încă și alte privilegii: nu plăteau dări la început, aveau sămânță, vite de muncă, plug, car, lemne de foc și orice material de construcție fără plată, puteau face orice negot, având și îngăduință de a nu primi evrei să se așeze în orașele și satele lor. Industria a prins mai ușor și mai bine ca agricultura între acești Șvabi, precum și comerțul. Șvabilii coloniști s'au dovedit oa-

meni de ordine, harnici, economi, morali și religioși; au fost maghiarizați supt Unguri. După statistica austriacă din 1770 se aflau în Banat vre-o 40.000 de Șvabi față de 181.000 Români, numărul lor îndoindu-se până la 1790, iar azi fiind, după număratoarea lor din 1923, cam 230.000 de suflete, dintre cari 45.000 în Timișoara.

Un manuscript al „Efimeridelor” lui Const. Caragea Bannul, de P. P. Panaitescu, 1924, Buc. Tip. „Mercur”, publică *Buletinul Comis. Ist. a Rom.*

Acest Constantin Caragea, fiu al lui Nicolae Caragea, mare comis, care deși se numește, când vorbește despre sine în *Efemeride „Ban”*, de fapt n'a fost decât caimacam al Craiovei.

Publicația de față tipărește textul în grecește, cu traducerea în românește a unui caiet aflător în Bibl. d-lui C. J. Karadjă, și cuprinzând fragmente inedite ale *Efimeridelor*, din care o parte a fost publicată în vol. XIII din *Documentele Hurmuzaki*. Sunt însemnări de prin anii 1775—1808, cu lacune mai scurte or mai lungi în ordinea cronologică a povestirii; ele par a fi o rezumare selecționată a memoriilor lui Caragea, care vor fi fost pe larg și din care a publicat colecția *Hurmuzaki* fragmentele pomenite, și va fi fost făcută de însuși Const. Caragea, pentru vreun amic or cunoștință a sa.

Cuprinsul manuscrisului e interesant ca povestire, oglindind epoca de intrigi și aventuri politice ale vremii; aduce chiar și câte un amănunt or precizare nouă și importantă pentru istoria noastră.

Cartea începe cu studiul d-lui Panaitescu asupra biografiei lui C. Caragea, un portret înfățișând luminos personalitatea sulească a acestuia și o cercetare critică a textului publicat.

Istoriografia Română în 1921 și 1922; Repertoriu bibliografic întocmit de Ioachim Crăciun și Ioan Lupu, sub direcția d-lui Al. Sadi Ionescu, bibliotecar-ajutor al Academiei Române.

Acest repertoriu vine la timp spre a răspunde unei nevoi prea simțită de cercetătorii noștri în domeniul istoriei naționale, și mai ales de folos acelor ce trăesc în orașe lipsite de o bibliotecă ca aceea a Academiei Rom. Bogatul material folosit în lucrarea de față cuprinde cărți și articole de reviste și ziare, cu toate notațiile bibliografice, împărțite sistematic, spre a facilita găsirea izvoarelor în orice chestiune de istorie or în legătură cu istoria. La urmă un indice alfabetic de autori și unul de nume, lucruri și materii facilitează folosirea acestui excelent repertoriu.

Cercetări somatologice. Contribuțiuni statistice la o Geografie antropologică a României-Mari (cu două diagrame) de Dr. Od. Apostol. Cluj, 1924.—O serie de măsurători antropologice culese de autor,—medic militar—cu ocazia recrutării contingentului 1925 din Bistrița-Năsăud, care au o deosebită importanță documentară pentru studiul poporului nostru, din punct de vedere antropologic. Ele nu privesc însă decât foarte redusul număr de 1693 de tineri, ceea ce e prea puțin. Ar fi extrem de interesant ca cercetările d-lui Dr. Apostol să se întindă și asupra altor județe, din Ardeal măcar. Și ar mai fi încă de dorit ca datele acestea să fie completate și cu măsurătoarea diametrelor și indicilor cranieni, date absolut indispensabile pentru a ajunge la oare care concluzii cu adevărat științifice.

C. D. F.

Cărți primite la Redacție:

Din Editura „Cartea Românească”:

P. Dulfu, *Păcală argat*, comedie pop. în 4 acte.

„Isprăvile lui Păcală.

Al. Odobescu, *Din vechime* (Pagini Alese, No. 153).

Gr. Alexandrescu, *Fabule*.

Ion Ghica, *Egalitatea*, și altele.

Ilarie Chendi, *Impresii* (critică).

Alfred Moșoiu, *Toader Nebunul* (nuvele).

Bucura Dumbavă, *Pandurul* (roman).

I. Creangă, *Opere complete* (cu o prefață și un indice).

M. Sadoveanu, *Bordeenii* (nuvele)

Al. Vlahuță, *Din trecutul nostru*.

Dr. Albert Fiachs, *Anthologie Romänischer Lyrik* (1740—1900).

Tratan Demetrescu, *Nuvele și însemnări* (Bibl. Pagini Alese).

I. Al. Brăt-Voinești, *Călătorului îi șade bine cu drumul* „ ”

Zamfir Arbore, *În pușcărie*, Petro Pavlovsc, „ ”

V. Alecsandri, *Înșiră-te, Mărgrite*, „ ”

Gh. I. Nășase, *Lituania*, Bibl. Cunoștinți Folositoare.

T. Pop-Campeanu, *Câmpia Transilvaniei*, „ ”

Prof. I. Simionescu, *Gazurile naturale*, „ ”

„Viața omului primitiv”, „ ”

M. Cașanescu, *Diabetul și gălbinarea*, „ ”

Florian Cristescu, *Scrisoare către un învățător tânăr*.

Victor Racosi, *Satul meu*, trad. (Bibl. Minerva, No. 142).

Dr. A. Iliescu-Lespezi, *Căsătoria față de știință* (Bibl. Minerva).

I. Slavici, *Nuvele*, vol. II, retipărit.

Povești, „ I,

Th. D. Speranția, *Călătoriile lui Enache Cocoloș*.

Sandu Aldea, *Pe drumul Bărăganului*.

Dr. Em. Ghiorghiu, *Sifilisul și alte boale lăzeste* (Cunoștințe folositoare).

P. Rosiade, *Morcovul și alte legume*, „ ”

S. Gheorghiu, *Livada din sâmburi*, „ ”

M. Lupescu, *În jurul casei*, „ ”

I. Simionescu, *Om de la Cucuteni*, „ ”

C. V. Gheorghiu, *Raze vizibile și invizibile*.

Casa Școalelor:

I. Simionescu, *Plante de baltă. Plante de primăvară*.

Horia Petra-Petrescu, *Călcăiul lui Achile*.

Pr. Prejbeanu și Pârvolescu, *Arme împotriva adventiștilor*.

Dr. Silviu Dragomir, *Avram Iancu*.

Alte Edituri:

I. Dongorozi, *La hotarul dobrogean*, Ed. Scrisul Românesc.

G. Tutov anu, *Tinerețe*, versuri, Ed. Ramuri.

G. Pallady, *Simboluri*, „ ”

Alexandrina Fostini, *Sonete* „ ”

Barbu Lăzăreanu, *Cățiva povești*.

Dr. Eusebiu Roșca, *Anuarul Seminar. Andreian din Sibiu*.

N. T. Ionescu, *Mișcarea populației României pe 1921—22*.

Virg. Drăghiceanu, *Curtea de Argeș (călăuză)* Ed. Cultura Națională).

M. Stăureanu, *Istoricul Școalei israelito-române*, „Lumina”, Craiova.

Dr. Od. Apostol, *Cercetări somatologice*, Cluj.

N. Iorga, *Note polone*.

Reviste primite la Redacție:

L'Europa Orientale, IV, 6, 7 — II. *Concilio*, II, 5. — *Unione Storia ed Arte*. XVII. 100—101. *Revista de Segunda Ensenanza*, Madrid, II, 10, 11. — *Bulletin de la Société Générale d'Education et d'Enseignement*, Paris, LV, 6. — *Bulletin International de l'Enseignement public*, Tourcoing No. 9. — *L'Art à l'Ecole*, Paris, XVI, 89. *L'Athénée*, Liège, VII, 10. *Annales de Paléontologie*, Paris, tome XIII, fasc. 1 et 2. *Revista Arhivelor*, București, I, 1. *Revue Historique du sud-est européen*, I, 1—3. *Buletinul Soc. Numismatice Române*, XIX, 49—50. *Cronica numismatică și arheologică*, IV, 45—48. *Cultura*, Cluj, I, 1—4. *Cugetul Românesc*, III, 2—4. *Viața Românească*, XVI, 7, 8. *Lamura*, V, 10—11. *Revista generală a învățământului*, XII, 7, 8. *Gândirea*, III, 16. *Revista Moldovei*, IV, 3, 4, 5. *Gândul Nostru*, III, 4, 5. *Transilvania*, LV, 7. *Revista Vremii*, III, 5. *Buletinul Soc. de Științe din Cluj*, tom II, fasc. 1. *Buletinul de Informații al Grădinei Britanice din Cluj*, IV, 1. *Natura*, XIII, 8, 9. *Revista de Filosofie*, vol. IX, 1—4. *Buletinul Institutului de Literatură*, pe 1921—22. *Convorbiri Literare*, LVI, 7—8. *Junimea Literară*, XIII, 7, 8. *Tudor Pamfile*, II, 1, 2, 3. *Viața Nouă*, XX, 3—5. *Analele Râmnicului*, I, 11, 12. *Roma*, IV, 6, 7. *Ideea Europeană*, 150—153. *Pagini Agrare și Sociale*, I, 7, 8, 9. *Buletinul Cărții*, II, 5, 6. *Democrația*, XII, 7—8. *Peninsula Balcanică*, II, 4. *Consinzeana*, VIII, 16, 17. *Cele trei Crișuri*, V, 7, 8. *Țara Noastră*, V, 35, 36, 37. *Revista Științifică „Adamachi”*, X, 3. *Viața Agricolă*, XV, 14. *Societatea de mâine*, I, 20—24. *Adevărul Literar*, V, 190—199. *România viitoare*, IV, 8, 9. *Arhiva C. F. R.* III, 1—2. *Myriobiblon* I, 4. *Clipa*, teatrală, muzicală și literară, II, 65, 67. *Buletinul Asoc. Gen. a Prof. Secundari din Rom.*, IV, 11, 12. *Revista Teologică*, XIV, 8, 9. *Economia Națională*, XLY, 8. *Victoria*, VI, 57, 58.

Ziare: *Telegraful Român*, Sibiu. *Voința Școalei*, Cernăuți. *Progresul*, Oravița. *Cultura Poporului*, Cluj. *Carpații*, Brașov. *Primăvara*, Sannicolaul-Mare. *Foaia Diecezană*, Caransebeș. *Monitorul Oficial al orașului* Timișoara. *Vestul României*, Oradia-Mare. *Lumina Poporului*, Chișinău. *Deșteptarea*, București. *Foaia Parohială din par. Cărmidari*, Buc. *Gazeta Maramureșului*, Sighetul Marmăției. *Drum Nou*, T.-Măgurele. *Ziarul Călătorilor*. *Gazeta Alexandriei*. *Infrățirea Poporului* (Cluj).

Din Oltenia: *Datina*, T.-Severin, II, 7—8. *Buletinul Soc. de lectură „B. Delavrancea”* al elevilor din Liceul T.-Severin. *Slove*, Calafat, II, 5—6. *Făclia*, Caracal, I, 9, 10. Din Craiova: *Ramuri-Drum-Drept*, XVIII, 14, 15. *Năzuința*, III, 3. *Renașterea*, III, 7, 9. *Grafica Română*, II, 20. *Oltenia*, c. II, fasc. 1. *Gazeta Școalei*, VI, 3, 4. *Flamura*, II, 8. *Mântuitorul*, I, 1—4. Ziare: *Vremea Nouă*, *Liberalul*, *Oltenia Economică*, *Straja*, *Robia Modernă*, *Brazda*. *Cuvântul Parohiei* (Com. Salcea-Dolj).

ARHIVELE OLTENIEI

se vând cu numărul în librăriile:

Socec & Comp.	Craiova
Ramuri	"
Lazăr Sanft	"
Librăria Națională	"
Lumina	"
Pavel Suru, Calea Victoriei 83	București
Librăria Cartea Românească	"
Socec & Comp.	"
A. Stănciulescu	"
„Universala” Alcalay & Comp.	"
Cartea Românească	Cluj
Teatrului	Timișoara
Fundația Principele Carol	R.-Vâlcei
Munca	Piatra-N.
Ramuri	T.-Severin
Miloseșcu Fiu	T.-Jiu
Cartea Banatului	Caransebeș
Diecezană	Lugoș
Ciurcu	Brașov
Socec & Comp.	Iași

NUMARUL 40 LEI

Colecția numerelor din an. I	Lei 200
" " " " " II	" 250
Abonamentul în țară p. an. III	" 200
" în străinătate	" 300

Abonamentul se plătește direct sau prin mandat poștal. Altfel, se mai adaogă 20 la sută, taxa încasatorului trimis la domiciliul abonatului.

FABRICA DE SALAM ȘI MEZELURI FRAȚII CUMPĂNAȘU & Comp.

SOC. IN COM. SIMPLĂ

CRAIOVA

Unica instalație sistematică cu electricitate din țară
SUCURSALE: București, Calea Griviței 102. Iași, Str. Uzinei 14.
FILIALE: Craiova, Strada Madona 2, Strada Jules Michelet 21,
Strada Justiției 32 și 60, Strada Elca No. 9. SERVIM PROMPT.
DEPOZITE: Timișoara, Galați, Petroșani, Slatina, Câmpulung,
Bălti. Reprezentanțe în fiecare capitală de județ.
PREȚURI AVANTAJOASE

SCRISUL ROMÂNESC

INSTITUT DE EDITURĂ ȘI ARTE GRAFICE
SOCIETATE ANONIMĂ / CRAIOVA

EDITURA / TIPOGRAFIE / LITO-
GRAFIE / NOTE MUZICALE
LEGATORIE / CARTONAGE

1227

ARHIVELE A-OLTENIEI.

APARE LA DOXĂ LXMI.

- SUB DIRECTIUNEA D-LOK:

D-CH-LARGIER și PROF. C-D-FORTONESC

IN NUMĂRUL DE FAȚĂ
ARTICOLE SEMNATE DE:

AL. BĂRCĂILĂ
TRAIAN SIMU
D. IZVERNICEANU
N. T. IONESCU
C. J. KARADJA

COMUNICĂRI DE:

I. C. BĂCILĂ
C. V. OBEDEANU
D. VASCULESCU
N. PLOPȘOR
Dr. Od. APOSTOL
T. G. BULAT

DOCUMENTE
OLTENIA CULTURALA
CRONICA STIINTIFICA
R. E. C. M. E. de INȚĂȚI Craiova

Donăția Profesor AUREL MIRCEA
1933

Biblioteca Centrală

REDACȚIA
Str. LIBERTATEI-25
—
ADMINISTRAȚIA
Str. General Florescu 20
— CRAIOVA —

ARHIVELE OLTENIEI

PUBLICAȚIE BIMESTRIALĂ

Sub direcțiunea D-lor Dr. CH. LAUGIER și Prof. C. D. FORTUNESCU
CU COLABORAREA DOMNILOR

AL. BĂRCĂCILĂ Profesor, T.-Severin	T. G. BULAT Profesor, R.-Văleea	ILIE CONSTANT. Profesor, Caracal
N. G. DINCULESCU Profesor, Craiova	C. GEROTĂ Profesor, Calafat	N. PLOPȘOR Profesor, Plenița

SUMARUL No. 16.

Insemnări de drum prin Gorjin Al. Bărcăcilă
Crașova și Crașovenii Traian Simu
Pagini din Istoria Banatului D. Izverniceanu
Mișcarea populației României pe 1921 și 1922 N. T. Ionescu
Oltenia după memoriile Gen. von Bauer Const. J. Karadja

Acte și documente: Cartea lui Antonie Vodă către mănăstirea Sadova-Dolj. — Cartea Ispravnicilor Scaunului Bucureștilor către aceeași mănăstire, comunicate de N. Plopșor. — Acte și scrisori din trecut, comunicate de C. N. Mateescu. — Carte de judecată din Negoști. — Un Zapis, transmise de N. G. Dinculescu.

Note și comunicări: Vederi din Oltenia, de I. C. Băcilă. — Musca columbacă (din isvoare vechi românești), de C. V. Obedeianu. — Din trecutul Craiovei, comunicări de D. Vasulescu. — Notă astronomică, de Ing. Al. Popescu. — O scrisoare a Gen. Năsturel, privitoare la hotărnicia moșiei Negoii, comunicată de N. Plopșor. — Insemnări mărunte, de Dr. Od. Apostol. — Addenda et corrigenda, de M. Theod.-Carada. — Note mărunte. — O Statistică a Craiovei din 1838, comunicată de T. G. Bulat

Oltenia culturală: Mișcarea culturală în Craiova, de Fortunato. — Despre «Mișcarea culturală craioveană» de Prof. I. Simionescu. — Răbojul nostru, de F. — Expoziția regională a jud. Mehedinți, de G. Hâncu. — O scrisoare a Abatelui H. Breuil. — Festivitate culturală la Timișoara.

Cronica științifică: Arheologia în Statele-Unite. — Antropologia în India — Neoliticul în Sihara. — Locuințele Giganților în Danemarca. — Energie. Concepții moderne. — Unde a fost raiul pământesc — Epidemii de sughiț.

Recenzii: Le problème de l'abandon de la Dacie, de N. Iorga. — Noțiuni de igienă, de Dr. Ch. Laugier, recenzate de Vas. Mihailescu — Anthologie Românescher Lyric, de Dr. Albert Flachs — Înființarea Mitropoliei în Țara Românească și în Moldova, de C. Marinescu. — Avram Iancu, de Dr. Silviu Dragomir. — Curtea de Argeș, de Virg. N. Drăghiceanu. — Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice. — Tratatul Cărbunelui prin doze masive de seranticar. onos pe cale antrav. noasă, de Dr. Aurel Metzulescu — Liniști de schituri, de Radu Gyr — La hotarul dobrogean, de I. Dongoroz. — Anuarul Institutului de Istorie Națională, an II, 1923, recenzate de C. D. Fort.

Cronica revistelor, de C. D. Fort.

Pentru recenzii, schimb de reviste și ori-ce privește partea redacțională să se adreseze d-lui Prof. C. D. Fortunescu, Str. Jules Michelet No. 2. 17264.

Redacția și Administrația la aceeași adresă.

Anul III, No. 16.

Noembrie — Decembrie 1924.

ARHIVELE OLTENIEI

SUB DIRECȚIUNEA D-lor

DR. CH. LAUGIER și PROF. C. D. FORTUNESCU

Sprizinitorii Arhivelor Olteniei pe anul 1924

D-nu EMIL MARIAN, Craiova	2000 lei
Epitropia Bisericii MADONA DUDU	3000 lei
D-nu J. BELIGRĂDEANU, București	1000 lei
D-nu IULIAN VRĂBIEȘCU, Craiova	500 lei
Banca Generală a Țării Românești	500 lei
D-nu Inginer I. Gigurtu, București	1000 lei
Societatea minieră „Mica“ București	2000 lei
D-nu Mitu Andreescu, Craiova	2000 lei
Principele BARBU STIRBEY, București	1000 lei
D-nu N. COCULESCU, prof. univ.	500 lei
D-na ECAT. CARAGEA, București	500 lei
D-nu MIȘU SĂULESCU, București	1000 lei
BANCA NAȚIONALĂ, București	10000 lei
D-nu C. V. Obedeianu, București	500 lei
D-nu Ernest V. Obedeianu, București	500 lei
Cerc. Militar-Civil „Princ. Carol“ Timișoara	2500 lei
D-nu Dr. I. TRAILIȘCU, T.-Severin	500 lei
CLUBUL UNIREA, T.-Severin	500 lei
BANCA COMERTULUI, Craiova	2000 lei
Ministerul Cultelor și Artelor	5000 lei
D-nu C. ARGETOIANU	1000 lei

Către Cititori.

Cu numărul de față revista noastră împlinește trei ani de existență.

Intorcându-ne privirile la începuturile timide și puțin ordonate ale anului d'întâi, iar de aci la numerele care au apărut în anul următor și în cel care e pe cale de a se termina, socotim că n'am înșelat speranțele nimănui din acei cari ne-au încurajat din capul drumului și cari ne-au dat sprijinul material, fără de care onestele noastre eforturi ar fi fost reduse la neputință.

„Arhivele Olteniei“, au apărut regulat, cu un număr de pagini

mai mare decât cel care intra în socotelile noastre, în forma îngrijită în care se înfățișează, și cu un cuprins din ce în ce mai interesant și variat, al cărui merit revine devotaților colaboratori desinteresați ai acestei publicații.

Ne simțim mai ales fericiți a fi putut strânge în jurul nostru câțiva din meritoșii scriitori bănățeni, publicând studii și notițe cu privire la Banat și locuitorii acestei regiuni, întrucât dela început am năzuit a îmbrățișa cu interesul și frățeara noastră dragoste această anexă a Olteniei care e Banatul Temișanei, încorporând-o la orizontul regional al „Arhivelor Olteniei”.

Mărturisirile de simpatie și de prețuire ce ne-au venit dela numeroși intelectuali, cari nu pentru legături personale sau politice, or interese de reciprocitate ne-au adus cuvinte de laudă și îndemn — cum a fost bunioară foiletonul D-lui profesor universitar I. Simionescu, din „Viitorul” de Luni 20 Oct. cor. intitulat „Arhivele Olteniei” — ne răsplătesc ostentiv și jertfa ceasurilor ce le răpim, spre a conduce această revistă, unei odihne pe care o merităm și de care am avea nevoie în viața noastră trudită de funcționari exploatați de Stat. Ele ne mângâie întru câtva și de nepăsarea multora și de ignorarea disprețuitoare a oficialității (instituții culturale, ministere, prefecturi și primării oltene) care — cu excepția Ministerului Artelor — în trei ani de zile n'a aflat cu cale niciodată să ajute în nici un chip această publicație craioveană.

Este într-adevăr o ispravă puțin comună ca, pe vremea aceasta de extremă scumpete a hârtiei și a tiparului, să isbutești a scoate și susține o publicație serioasă și regionalistă, cu vre-o mie de abonați, — cu toate că mulți, foarte mulți din aceștia, înțeleg să primească revista gratuit, refuzând-o la ultimul număr și reținând pe celelalte 4—5, sau spunând că nu au primit revista or că au înapoiat-o prin poștă, prin poșta care de asemenea ne pricinuește mari neajunsuri și pagube înstrăinând sau rătăcind cam 20% din numerele ce se încredințează serviciului său plătit.

Mulțumind cu recunoștiință tutulor celor cari ne-au sprijinit și ne-au ajutat, rugăm din nou stăruitor pe cei cari au rămas în urmă cu plata abonamentului pe cei doi ani trecuți sau numai pe cel în curs, să-și achite datoria măcar acum. Și pentru a da un ultim răgaz de plată tutulor, amânăm pentru numărul de Ianuarie publicarea listei datornicilor rău voitori.

„Arhivele Olteniei”.

Insemnări de drum prin Gorjiu: Polovragi—Bengești—Cărbunești.

Pentru noua zidire culturală care va fi Internatul Liceului „Traian” din T.-Severin, am străbătut unul din cele mai pitorești drumuri ale Gorjiului, plecând din Târgu-Cărbunești prin Novaci la Polovragi, și de aci la brădetul și stâna din Pleși Aridele preocupări materiale, care m'au pornit la drum, nu mi-au putut rămâne singure stăpâne pe sufletul trezit și înălțat de frumusețea priveliștilor și de însemnătatea mai ales a monumentelor religioase din belșug presărate în acest ținut: mănăstiri și biserici vechi și noi, cruci bătrâne, alături de mulțimea celor ridicate pe urma războiului din urmă.

Aici, de altfel ca dearândul pe drumurile noastre de țară, rămâi cu intuiția adevărului care ne hrănește încrederea în noi înși-ne: pentru nevoile de cultură religioasă poporul nostru știe să-și dea astăzi, cum și-a dat și în trecut, lăcașuri și simboluri sfinte remarcabile. O durere simte numai cine s'a înălțat și la alte nevoi culturale pe lângă cele religioase, că odată cu ctitoriile noi nu se simte îndeajuns nevoia păstrării celor vechi, comori de puteri sufletești ale părinților. Cele vechi rămân îndeobște năpustite când, alături de ele și așezate mai la îndemâna credincioșilor, se ridică altele noi.

Această părăsire am văzut-o la biserica din Bengești, ridicată pe malul stâng al Gilortului „cu osârdia și cheltulala dumnealul Jupân Staico Bengescul consiliariul . . . în zilele prea stăpânitorului împărat al Romanilor Carol al Șaselea . . . leat 7238” (1730 d. Hr.) Familia Bengeștilor*), care numără între strămoși un Mihaiu, spătar al lui Mihaiu Viteazul, un Barbu, postelnic la 1577, un Stanciu Benga, cumnatul lui Basarab Vodă cel Tânăr din veacul

*) Vd. A. Ștefulescu, Gorjul Istoric și Pitoresc, care dă descrierea completă a bisericii și istoricul ei.

al 15 lea, și-a pierdut legătura cu legănul străvechiu. Prin-
tre înghesuitele cruci ale ogrăzii, cele mai multe bătrâne,
nu poți străbate de bălăriile în care calci peste șopârle;
până și mormântul familiei actualului proprietar, Dr. Gr.
Pociovălișteanu, alipit de zidul bisericii și cuprinzând în-
tr'un mare spațiu de 50 m. p. cu îngrădire de fier mor-
minte recente ca al tânărului „*Adrian, 21, ani, . . . mort
în războiu, 1917 și 1918, la Chiev în Rusia*” (sic), este
părăsit, bătrânul Doctor ne mai locuind în comună la conacul
de veche tradiție, de care se bucură acum un tânăr nepot.
Citesc totuși cu bucurie pe zidul pridvorului: „*Titorii din
comunele vecine care au ajutat la reparație, 1894*”; în
dreptul fiecăruia sunt trecute sumele date dela 1 leu până
la 126 lei, suma cea mai mare, pusă de *preotul Gh. Bir-
ceanu*. În interesul deșteptat în sufletul vecinilor vedem scă-
parea acestor comori ale culturii trecutului. În biserică n'am
putut intra spre a-i putea vedea mai de aproape starea de
azi, cu toată zăbava după cheie. În ogradă dau peste o
cristelniță veche de piatră, spartă, și pun la adăpost în tindă
un fragment de ornamentație florală pe piatră; apoi citesc
crucile modeste de piatră și de lemn, în fața zidului de în-
grădire, puse pentru eroii „*morți pentru Patrie pe câmpul
de luptă*”, între cari „*Ion Gogia, de 28 ani, mort luptând
ca un erou în războiul cu Unguria, în atacul dela Surduc,
în ziua de 15 August 1916*”.

Același front de cruci pentru eroi în fața bisericii noi,
ridicată la drumul mare „*prin îndemnul, cheltuiala și oste-
neala acestui cătun Bengeștii de Mijloc*” și sfințită la 26
Octomvrie 1902.

* * *

Cercetările făcute de A. Ștefulescu la bisericile vechi din
drumul până la Polovragi mă scutesc de a stărui asupra lor.
Însemnez numai buna îngrijire de care are parte *M-re* Po-
lovragi, pe care „*fostu o-au zidit den temelii ei Jupan
Danciu Pârâianu, marele Postelnic, în zilele luminatului
Domn Mateiu Basarab Voevod*”; iar mai târziu „*când au*

*dăruit Dumnezeu cu stema țării de Domnie pe bunul creș-
tin Ioan Costandin B. B. Voevod . . . Kir Ion Arhiman-
drit, năstavnic la Urez . . . câștigând această părăsită
casă, așa s'au îndemnat și ca de isnoavă toate le-au ri-
dicat și cu înfrumusețarea zugrăvelii o au înpodobit. . .*”

Pietatea răsărită și crescută în jurul lăcașurilor vechi face
din fiecare din ele o pasăre Phenix ce învie din cenușa ei...
Astăzi *M-re* Polovragi se ține ferită de ruină numai mul-
țumită pietății cucernicului *Arhimandrit Săbăreanu*, căci,
așezată cum este,—după nevoile sufletești și de viață ale stră-
moșilor, la o parte de drumul puțin bătut al Polovragilor,
la gura cheii Oltețului și a uneia din peșterile cele mai
adânc înfipte în măruntalele muntelui —, ușor poate recădea
în năpustire. Un singur „frate” adus aici, după ce și-a făcut
datoria de soldat, din porunca mistică religioasă a sufletu-
lui lui, îngrijește de biserică și de ogradă sub ascultarea
cucernicului arhimandrit.

* * *

Între Blahnița și Gilort, aproape de înpreunarea lor la
coada Câmpului Mare, se ridică târgușorul Cărbunești, o
stradă cu meșterii și prăvăliile cerute de trebuințele țără-
nești. Târgul este dominat de *biserica nouă Sfinții Voevozi*,
zidită în anii 1911 — 1915 și concepută fără sgârcenie și
din avânt: pe vârf, încăpătoare, cu tindă deschisă, sprijinită
pe columne și pilastri ce se înpreună în arcuri; cu biserica
femeilor (pronaosul) și a bărbaților (naosul), prelungite a-
mândouă lateral în abside; cu altarul sfârșit și el în absidă.
Pe din afară un brâu de firizi mari adăpostește chipurile
proorocilor și înțelepților; alt brâu de firizi mai mici, fără
zugrăveală, înpodobește câmpul de sub strașină. Acoperișul
este stăpânit de două turlle mici laterale și două mari centrale,
semnale ale depărtărilor, menite ca și clopotele din ele să
cheme pe om din micimea celor de jos spre largul și seni-
nul celor de sus.

E sfânta Duminecă; clopotele sună; în biserică un copil
aduce prinos lumânările trimise de părinți; aceștia și târ-

gușorul întreg sunt pironiți în vale: Dumineca e zi de târg. Negustorii așteaptă în prăvăliile deschise să-și vândă marfa țaranilor veniți din împrejurimi. Aceștia la rândul lor întind să-și desfacă produsul livezilor și meșteșugurilor lor primitive: legume, fructe, păsări, blide, oale. Târgoveți și săteni, toți sunt bine lămurii asupra a ceiace au de făcut astăzi. Singur preotul e nelămurit și se întreabă pentru cine va deschide ușile bisericii, pentru cine îi va răsună glasul între zidurile și bolțile frumos zugrăvite. Și biserica e de curând înălțată chiar de târgoveți, răspunde dar unei nevoi a lor sufletești; apoi nu toți au de vândut sau de cumpărat, și chiar având, câte un suflet din fiecare casă, pentru un ceas, se poate lăsa smuls de sunetul clopotelor, de viersul și lumina bisericii din deal. Dar din potrivă, târgul smulge până și pe slujitorii bisericii: unul din preoți, la ceasul slujbei, în prăvălia socrului, desface marfă cu toată îndemânarea tinereții sănătoase. Biserica are și loc de cor, unde la zile mari copiii școlii își înstrunesc glasurile plăcute. E un complex de pricini sufletești care fac ca, în sfânta Duminecă, biserica, singură între toate clădirile târgului, să rămână goală. Preoții și învățătorii, la nevoie cu povața autoritară a obləduirilor mai înalte, trebuie să găsească chipul de a umple golul, de a dovedi că noua, frumoasa clădire e o cerință reală a celor de azi, nu un anahronism de prisos și costisitor. Că nu este așa, ne-o spune și copilul, misionar curat, dar neajuns, al unei întregi familii, venind să aprindă lumânări la sfintele icoane; ne-o spun și crucile de piatră frumos rânduite în fața bisericii, balsam sfânt pentru rănilor deschise de războiu.

Ne oprim cu evlavie la aceste cruci, modeste și fragile monumente cu care ni s'a presărat țara și care, în graiu cumpătat, ne spun de atâta jertfă: „*Trecătorule, oprește-te și sfânta cruce privește! S'a ridicat de soția sa în amintirea neuitatului său soțiu, eroiu (sic) Ilie I. Radovicescu, mort pe câmpul de onoare în luptele de la Gruiu la 28 Octombrie 1916 Eternă fie-i memoria*“. De eroi la fel pomenesc și celelalte patru cruci din fața bisericii, ca și, în ci-

miturul Spitalului, monumentul celor 79 soldați și 1 ofițer, români, toți necunoscuți, căzuți în luptele depe Câmpul Mare din vecinătatea târgului, la năvala dușmanului. Acesta și-a înmormântat pe ai lui în șanțul larg deschis din spatele altarului bisericii, de unde apoi și i-a ridicat.

Pe câmp, în fața bisericii, o cruce bătrână de piatră, cu căciulă, deslușește în slove cirile aceiași nădejde și crez în cel de sus: „*l(sus) N(azareul) T(arul) lu(deilor). Is. Hr. Nica (=a biruit). Ioan, Luca, Matheiū, Marcu, Cu ajutoriu lui Dumnezău s'a făcută această sfântă cruce de Jupănu Ioanū Băxăvanū, Gheorghe, Costantinū, Ioanū, Sta[n]ca, Anița, Nicola, Ivanū, Stanca, Ioana, Stana, Gheorghe, Costandinū, Barbu, Ioanū, Costandinū, Bălașa, Preda, Stancu, Stafa (sic), Ilu[n]ca, Costandinū, Costandinū, Nicola, Păuna, Maria, Crăciunū, Barbu, Stanca, Preda, Gheorghe, Ioanū, Gligore (sic), Maria, Salomia, Rusada, Catalina și cu totū niamu lor. 1834*“.

* * *

Ceva mai sus pe malul drept al Gilortului, părintele Barbici mă conduce la podoaba cea mai de seamă a târgului Cărbunești, la *biserica Sf. Ioan Botezătorul*. De ea se ține azi parohia Petreștii de Sus. Este declarată de monument istoric pentru valoarea arhitecturii și zugrăvelilor și pentru alte semne ale trecutului tulburat dela sfârșitul veacului al 18-lea și începutul celui de al 19-lea. Tinda, sprijinită în față pe patru columne de piatră înflorate la bază și la capitel, te oprește cu frumusețea, viața și bogăția picturilor ce-i acoperă în întregime interiorul. Pisană, în adâncitura dreptunghiulară de deasupra ușii de intrare, este zugrăvită în înflorate slove albe pe fond negru:

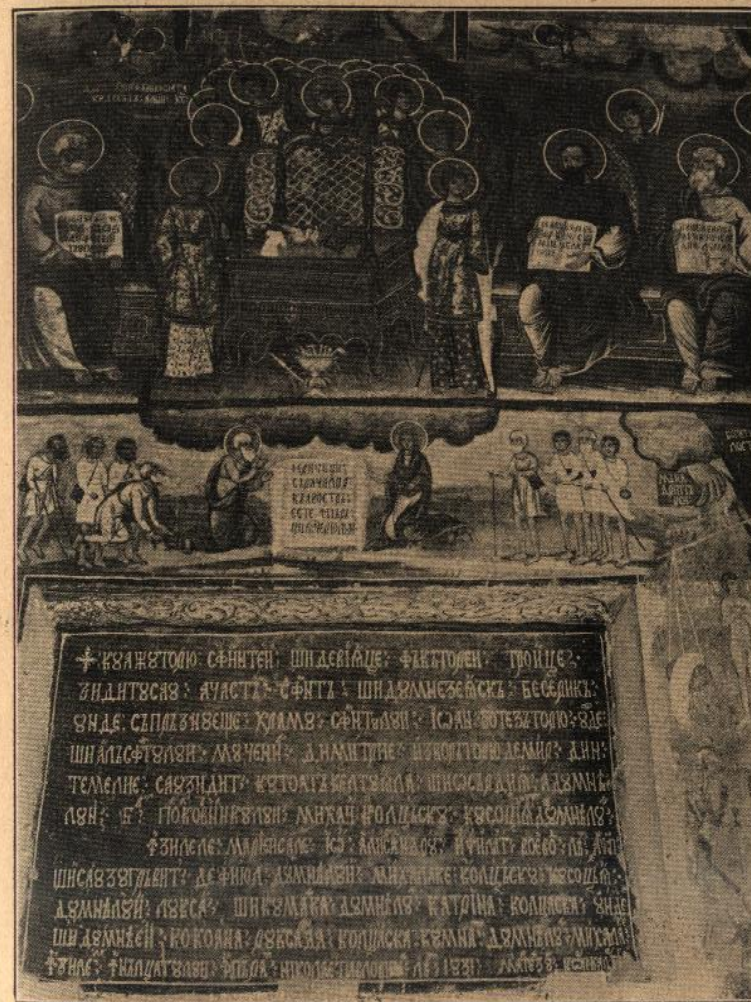
„† *Cu ajutoriu Sfintei și de viațe făcătoarei troițe, ziditu-s'au această Sfântă și Dumnezelască biserică, unde să prăxnueste hramul Sfintului Ioan Botezătoriu, unde și alii Sfântului mucenic Dimitrie izvorătoriu de mir,—din temelie s'au zidit cu toată cheltuiala și osârdiia a dumnealui B(iv) V(el) Polcovnicului Mihai Colțăscu, cu soția dumnealui în*

zilele mariei (sic) sale la Alicesandru Ipsilant Voievod, leat 1780. Și s'au zugrăvit de fiul dumnealui Mihalache Colțăscu, cu soția dumnealui Lucsa și cu maica dumnealui Catrina Colțasca, unde și dumneaei cocoana Rucsanda Colțasca cumnata dumnealui Mihalache,—în zilele înălțatului împărat Nicolae Pavlovici, leat 1831. Matei Zug(rav), Gheorghe calfă zugrav".

Anii pisaniei, 1780, 1831, ne amintesc zilele de reîncolțire și luptă spre nouă viață a spiritului național, copleșit de interesele Fanarului și ale pravoslavniciei Rusii, amândouă reprezentate aici prin Ipsilant Voievod și prin „înălțatul împărat" Nicolae Pavlovici. Hotărîrea de rezistență a spiritului național se vădește în întreaga făptură românească a bisericii și în alcătuirea ei de cetate: zidurile groase de un metru; cămăruțele din turlă, lângă clopotniță, din care una pentru locuit, cu cuptor și vatră de gătit, iar alta pentru păstrat proviziile; ferestruicile de împușcat din cămăruțe și depe scara turlii; golul conic care perforează oblic zidul din stînga bisericii femeilor, pornind mai larg de sus dela scara turlii și îngustându-se până la eșirea prin zugrăveala sfinților, având ca țintă mijlocul ușii de intrare; drugii puternici de stejar cari zăvoresc din interior ușa bisericii, ca și porțița cămăruții din turlă. Toate acestea ne dau tabloul vieții de apărare, dintre zidurile bisericii, a boerilor români din vremurile când, odată cu războaiele celor trei mari împărății hrăpărețe, bandiții tuturor neamurilor le pândiau avutul și viața. Cu toată această baricadare, legenda spune că bandiții au putut pătrunde în biserică și prinde pe polcovnicul Mihail Colțăscu în ziua Sfințelor Paști, când coborîse din cămăruța turlii ca să primească sfînta cuminicătură.

Biserica femeilor este despărțită de a bărbaților cu zid plin, pătruns de golurile unei uși și a două ferestre laterale; și catapeteasma este de zid. În biserica femeilor, de o parte și de alta a ușii de intrare, sunt chipurile ctitorilor: Polcovnicul Mihail Colțăscu și fiul Mihalache Colțăscu, cu soțiile și copii lor. Pomelnicul le este zugrăvit pe firida din zidul din stînga al altarului.

Pictura, care acoperă în întregime zidurile interioare și plafoanele bisericii, ne dă remarcabile exemplare de tradi-

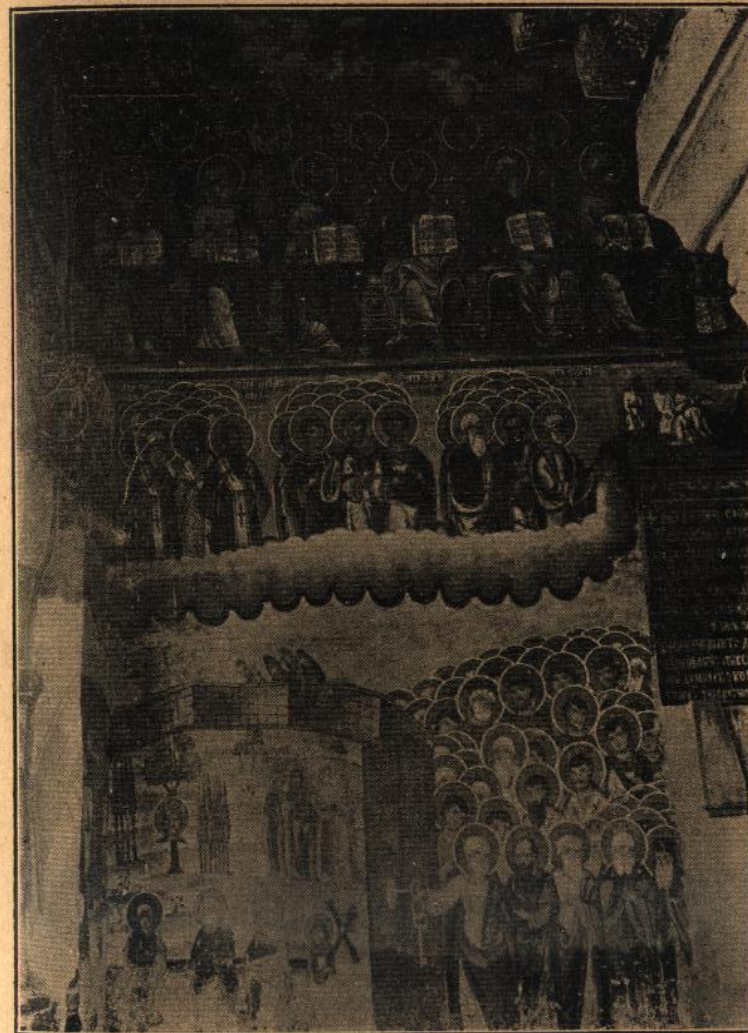

țională pictură bizantină. Minunat zugrăvit este *Pantocratorul* din bolta centrală. M'am oprit mai mult la frumoasele scene care, în tinda bisericii, ca la toate bisericile și mănăstirile noastre vechi, arată credincioșilor ce-i așteaptă după săvârșirea din viață pe cei buni și pe cei răi. Deasupra ușii, *Adam și Eva* țin desfășurat citatul: „*Fericiți săracilor, că a voastră este împărăția cerului*”; la stînga *raiul* cu „*Ceata*

*dreptilor** adunați la poartă, pe care le-o deschide *Sf. Petru*; de peste zid se uită înăuntru, triste și cu jind, cele „*cinci fete nebune*” la cele „*cinci fete înțelepte*”, care stau în raiu fericite, cu lumânările aprinse *înaintea tronului Maicii Domnului, păzit de doi arhangheli*; tot în raiu, *pe un divan șed Isac, Avram și Iacob cu „tâlhariu” credincios*, alături de care a fost răstignit Hristos. Deasupra scenei raiului sunt *cetele Apostolilor, Arhierilor și Proorocilor*. La dreapta ușii, cu multă viață și mișcare este înfățișat *iadul: un stâlp cu limbi de foc aruncat din gura balaurlui* din colțul de jos din dreapta; sus, alături de stâlpul de foc, *mâna dreptății ține o balanță*, între ale cărei talere stă sfios „*Sufletul drept*”; „*un înger străpunge cu furca cu trei dinți pe diavolul care caută să tragă balanța de partea răutăților*”; *trei draci mână cu bice spre stâlpul de foc ceata mare a păcătoșilor*; mai jos *Antihrist între doi draci*; „*loutoarea de lapte*”, „*fermecătoarea*”, „*muerea scoate pe dracu*” încălecându-l. Dincolo de stâlpul de foc *Moise, Turcii și Evreii*; *trei împărați* (între cari *Navahodonosur* (sic) și *Alexandru*) șed pe tronuri cu coroane regești pe cap, cu sabia într-o mână și lancea în alta. În preajma stâlpului de foc mai sunt animale fioroase, *un balaur aruncând din gâttelejurile întinse limbi de foc pe șapte guri*; „*Antihrist când au tălat pă Enoch și pă Ilie și pă Ioan*”; „*Verzevul*” (sic) cu coarnele încârligate peste capul fioros, cu gâtul lung și subțire.

Deasupra scenelor raiului și iadului zidul e împodobit dela o margine la alta cu „*dreapta și înfricoșata judecată a lui Hristos*”, înfățișată prin minunea de tron simbolic de aur împresurat de îngeri; pe tron *porumbelul, evanghelia, crucea și cămașa Mântuitorului*; sub tron *vasul cu oțet între sulită și burete*; în vas *cleștele, ciocanul, trei cue și steagul*, uneltele de tortură și de batjocorire a răstignitului „*Rege al Iudeilor*”. *Hristos* este înfățișat deasupra tronului *trecând peste nori pe cercuri înaripate*; de a dreapta și de a stânga tronului *divanul celor 12 apostoli pe tronuri arhieresti* împreunate 6 câte 6; deasupra lui Hristos,

pe tavanul tindei, *Duhul Sfânt și Dumnezeu Tatăl*, iar deo parte și de alta, în adâncitura celor două bolți din tavanul

tindei „*Isus Hristos o Emanuil*” (cu noi este Dumnezeu) și „*Sf. Ioan Botexătorul*”. Tot în tindă se mai înfățișază scenele biblice: „*Masa lui Irod*”, „*Când au ars Dumnezeu cetățile Sodoma și Gomora cu foc din cer*”; etc.

Icoanele atârinate în fața și între ușile catapetesmei sunt zugrăvite odată cu biserica, și ne completează numele meș-

terilor zugravi. Pe icoana Fecloarei citim: „1832 în 19 Martie, zugraf Gheorghe, zugraf Bănică; iar pe icoana Sf. Dumitru: „Gheorghe Sârbu de Scorp. Ioan Băzăvan au ajutat“. Este același Băzăvan care ridică în 1834 crucea din fața bisericii celei noi.

Pe pereții exteriori ai bisericii se remarcă deasă reproducere a semnelor de tortură ale Domnului Hristos: sulița cu care în coastă a fost împuns și buretele care i s'a înțins muiat în oțet să-i potolească setea.

Bogăția și frumusețea picturii acestei biserici reclamă grabnic măsuri pentru conservarea ei. Acoperișul deasupra pantocratorului este stricat, și prin el plouă, amenințând să doboare una din cele mai îngrijite părți ale picturii. Pe de altă parte umezeala a măcinat și amenință să desființeze părțile inferioare ale picturii cu zidărie cu tot.

* * *

Rezemată de zidul pronaosului stă o lespede mare de piatră, pisanie de înzestrare a bisericii, cu următorul conținut: „Cu ajutoriu S-tei și de viațe făcătoarei trolfe ziditu-s'au această S-tă și D-zeiască băserică. Și s'au dat acești Sf. biserici patru Stânjeni și jumătate din Moșu Cosma care merge la fântâna gropilor, cu sporiu lor, după cum merge hotaru; și patru stânjini din moșu de diladeal despre Dușăști, numit Popa Gheorghe, tot cu prisosu lor tot cu prisosu lor (sic); și din Moșu Rădinescu, de dilavale despre Ciontești, șasă stânjini, din apa Gilortului până în Drumu Roșu, despre apus, cu venitul lor din munte și din bălți; și cincisprăzace stânjini de moșie din codru dela viea bătrână, din hotaru Licuriciu, unde se învecinește cu Dușăști. Care acest dar să fie pe sama Sf. biserici cu hramu Sf. Ioan Botezătoru și Sf. Dimitrie cât și pe sama preotului ce va sluji Sf-tului lăcași și lui D-zeu, se aibă a stă, până acest dar de moșie cu venitu ei. Și oricare priot va sluji la St-ta biserică se aibă a îngriji de cele trebuincioase-untdelemn și lumânări și ce va trebui Și cine se va îndrăzni a strică acest dar, să aibă a-și da sama lui D-zeu“.

Aceste daruri nu le mai are astăzi biserica, lăsată fără mijloace de întreținere. Tânărul preot care m'a condus îngrijește de curățenia bisericii și a grădiniții frumos plantată; pentru mai mult trebuiesc alte mijloace.

Clopote nu mai are biserica. Le-au doborât Nemții sălbatec, ca și la biserica cea nouă, unde se văd urmele rostogolirii în rânile depe zidurile scării, pe care au fost aruncate. Aceste răni rămân ca o infamantă înfierare a impietății unor dușmani, cari n'au știut să-și înfrâneze pornirile sălbatice nici în lăcașurile dumnezești.

Al. Bărcăcilă.

Carașova și Crașovenii

Schiță istorică-etnografică

Comuna aceasta în istoria județului Caraș-Severin are un trecut foarte însemnat, fiind pe vremuri chiar și capitală de județ. Numirea de Carașova a împrumutat-o dela râul „Căraș“, care își are izvoarele la muntele Semenice. Prima mențiune despre Carașova se face la anul 1230, când o aflăm prin documentele ungurești sub numirea de „Carasu“.

Localitatea Carașova trebuie însă deosebită de cetatea Carașovei, ale cărei rămășițe de pe vremuri sunt la răsărit de comună, la o depărtare de-o jumătate oră, pe vârful unei stânci cam de 120 metri înălțime. Din cetatea de odinioară se ridică și astăzi încă un zid înalt de 4 metri.

La 1230 este amintit ca stăpânitor al cetății comitele Nicolae de Voila, investit în drepturile sale de regele Ungariei Andrei al II-lea.

La 1247 ajunge sub stăpânirea regelui Bela al IV-lea, iar la anul 1335 găsim pomenit drept castelan al cetății pe un oarecare Thouca, cetatea devenind apoi proprietatea arhiepiscopului de Kalocsa. În anul 1358 o aflăm înregistrată în arhivele regale ungurești cu numele de „Nog-Carașou (pe rom. Carașova-Mare), având pe atunci de

„cneaz” pe un anume „Baxarad” (de ce nu Basarab?). La 1364 este amintit de căpitan al cetății „Ioan Dorman”, care după nume pare să fi fost român. La 1382 se pomeneste de un anumit „Grigorie”, iar la 1408 figurează de căpitan al cetății: „Iacob Csép de Gyertyanosi” și la 1421 Petru Fejér. În posesiunea familiei „Orbonaș” (sau poate Arbănaș, probabil și aceasta română) ajunge cetatea la anul 1437, iar peste șaptesprezece ani, adică la 1454, comandantul cetății este un Iacob Pongrácz de Szentmiklósy, comite de Zsidóvár, adică de Jdioara. De aci încolo se pierde urma acelor cari stăpâniseră cetățuia de pe vremuri.

Istoricul ungar Frideric Pesti susține că cetatea aceasta, de aici încolo și până la cutropirea Ungariei de Turci, ajunge sub jurisdicțiunea comitelui din Er-Somlyó, o cetate a cărei așezare astăzi cu greu se poate preciza, dar în tot cazul este a se căuta în preajma râului Căraș. Când s’a devastat cetatea Carașovei pozitiv nu se știe; se crede că aceasta s’a întâmplat după lupta dela Mohaci.

Comuna Carașova este printre cele mai vechi din județul Caraș-Severin, figurând în decursul vremilor sub diferite numiri, ca de exemplu: Carasu, Carasov, la 1333 Carassov, după aceea Crassov și Carassou, la anul 1535 „Pred um Karassowcz” iar mai târziu Karassova, apoi Krassó și Krassóvár, iar la noi în România este înregistrată sub numirea de Carașova.

Încă pe la anul 1030 Carașova avusese o mănăstire, care pe atunci era în posesiunea unor călugări Greci, strămutați aici dela Orod—adecă Arad—de episcopul Gerhard, pentruca în locul lor să aducă niște călugări latini. Pe la anii 1332—1333 Carașova este ridicată bisericește la rangul de protopopiat, ca de aici încolo să prospereze în așa măsură, încât la 1500 să fie declarată de *oppidum*, adică oraș. Cu prilejul recensământului făcut în urma ordinului „camerei aulice”—la anul 1717—se înregistra constatarea că orașul Carașova a avut 400 case, ceea ce pe timpul acela a însemnat mult, în raport cu celelalte localități din județ, în mare parte devastate de Turci.

Călugării Franciscani, ca pretutindeni unde erau catolici, așa și aici și-au avut vreme îndelungată o reședință. Se susține că ar fi emigrat din mănăstirile lor din dreapta Dunării, de prin Bulgaria or Dalmatja, fiind strămtorați acolo de năvălirile Turcilor, încă prin veacul al XIV-lea. La 1726 se stabilesc și călugări Jesuiți, cari însă la 1741 sunt nevoiți a părăsi localitatea, în urma ordinului gonirii lor din Ungaria. Călugării franciscani la 1744 își zidesc un edificiu nou, care și până astăzi se menține, fiindu-i stăpân parohul local romano catolic, iar cu anul 1785 se înlătură ordinul Franciscanilor, înlocuindu-se cu preoți laici. Episcopul diecezei Cenadului, Csajághi, restabilește la anul 1860 din nou protopopiatul, ca mai târziu să se strămute la Reșița.

În ce privește instrucția, până la anul 1790 n’a existat; atunci le zidește „Camera erarială” două școli primare, unde în cele mai multe cazuri preoții erau și învățători. Tradiția susține că pe vremea împărătesei Maria-Terezia ar fi existat aici un furnal și o fabrică de zahăr.

Cele mai însemnate numiri topografice din hotarul comunei sunt: Goronița, Mali-Zabel, Vielchi-Zabel, Mali-Chicera, Vielchi-Chicera, Gabrova, Straja, mai departe Socolovaț, Coniarăț, valea Prolazului, precum și piscul Cereșniaia. Punctul cel mai înalt este pe „Poiana Ursului”. Pârâiele mai însemnate sunt: Bohui, Gârliște, Comarnic și Toplița.

Acum să vorbim ceva și despre poporul crașovenesc propriu zis.

Crașovenii în Banatul nostru sunt un ceva specific din punct de vedere etnografic, deși ca cifră numerică sunt neînsemnați, locuind în șapte comune: Carașova, Lupac, Nermet, Rafnic, Vodnic, Clocotici și Iabalcia. Locuitorii din ultima comună s’au romanizat complet; doar numai portul și religiunea rom. catolică îi mai trădează că sunt Crașoveni.

După o statistică ungurească din 1910, în Crașova populația numără 3194 inși, în Nermet 677, Iabalcia 404, Rafnic 753, Lupac 861, Clocotici 1207 și Vodnic 480, în total 7576 de Crașoveni. Se mai găsesc răsfirați în măsură mică și prin: Teregoa, Tirol, Ulma și Nicolinț, dar cu to-

tul desnaționalizați, precum s'a întâmplat și cu Crașovenii din comuna Calina, romanizați complet, rămânând până astăzi, ca mărturie a obârșiei lor, câțiva Români catolici

Să vedem acum de unde își trag originea, și când se stabiliseră Crașovenii în Banat?

Atât la prima, cât și la a doua întrebare, istoriografia nici până astăzi n'a putut face lumină, dar nici chiar înșiși Crașovenii nu știu pozitiv când și cum au ajuns printre noi.

Istoricii pe tema aceasta s'au despărțit în două tabere. Unii ca Czoernig, Miklosich, Czirbusz și alții cred că sunt de origine Bulgari, și susțin că au emigrat în părțile noastre pe atunci pe când purtase războaie Ludovic cel mare, regele Ungariei, cu țarul Bulgarilor Strișimir. Atunci se crede că i-a asezat Ludovic pe unii dintre prizonierii bulgari ori refugiați în Banat, convertindu-i prin călugări franciscani la catolicism și că ar fi rămas astfel până'n zilele noastre între ținuturile dintre muntele Semenici și cursul superior al Berzavei și al Carașului.

Alți istorici, ca de exemplu: Thurchányi, Jivoinovici și mai nou Miletici, afirmă despre Crașoveni că sunt de origine Sârbi, veniți în Banat încă depe vremea regelui Ungariei Bela al IV-lea, care obținuse sprijinul Sârbilor în luptele ce le avusese cu Tătarii, ba chiar și în alte războaie, ca de pildă cu Ottocar.

Čiaplovici* spune, că Ludovic cel mare la anul 1366 dă ordin comitelui suprem de Caraș, ca pentru catolicizarea Slavilor ortodoxi de acolo (altgläubige Slaven) să ia măsuri de a se scoate din țară pe călugării slavi, înlocuindu-i pe aceștia cu preoți catolici din Dalmația. Să nu presupunem deci că, subț Slavii pomeniți de Čiaplovici se ascund Crașovenii de astăzi, cari, după istoricii desbinați în cele două tabere amintite, au fost Bulgari sau Sârbi? Ori, cu venirea preoților catolici dalmatini, să nu fi venit, cum cred eu, și credincioși din acele ținuturi, emigrând probabil din cauza

*) Slavonien und zum Theil Croatien II, p. 17.

incursiunilor turcești depe atunci, ce nelinișteau întreg Balcanul? Și deci, iată un popor nou, Crașovenii de astăzi, plămădiți din Illiro-Dalmatini și Sârbi sau Bulgari, menținându-se printre noi cu o limbă care nu este nici bulgară, nici sârbească, dar cu care idiome se aseamănă mult.

Dar enigma originii Crașovenilor s'ar putea deslega în mod eficace și pe altă cale, făcându-se studii temeinice și serioase din punct de vedere limbistic. Cercetări în direcția aceasta au făcut până acum numai preoți de-ai lor, ajungând unii la convingerea că limba crașovenească este mai aproape de slava veche! Bazat pe considerațiunea aceas'a se naște o nouă ipoteză istorică, care mă face s'o susțin căutându-i pröpte în trecutul îndepărtat, pe atunci pe când se strecurase marea de Slavi în sudul Dunării, anume presupunându-i pe Crașoveni rămășițe de-ale vechilor Schei, cari s'au menținut până astăzi în cursul de sus al Carașului, în creerii munților bănățeni.

În tot cazul, chestiunea originii Crașovenilor reclamă un studiu minuțios.

Arăt aici și câteva nume de familii caracteristice, pe care mi le-am însemnat cu prilejul unei excursiuni făcută la dânsii, de pildă: Beța, Birta, Dobra, Filca, Ghera, Giurasa, Miloia, Pozderca, Vaca, apoi Neagul, Malul, Beul, Dragul. Deci nu au terminațiunea în „vici“-ul sârbesc, sau „ow“-ul bulgăresc.

Crașovenii sunt de statură mijlocie, osoși, dar cu musculatură mai slabă; majoritatea sunt bălani, cu ochii mici și sclipicioși. Statura femeilor este aproape egală cu a bărbaților, cu deosebirea că sunt mai pline, se desvoaltă timpuriu, dar tot așa de repede îmbătrânesc.

Portul bărbaților seamănă mult cu al Românilor bănățeni: pe cap vara poartă pălărie, iarna căciulă, numită și de ei „clăbăț“, cuvânt care probabil l'au împrumutat dela noi Bănățenii. Vara poartă un peptar de postav alb, numit de ei, după nemțește „laibăr“ și care la tineri este împodobit cu flori, iar la bătrâni n'are nicio podoabă. Iarna au obiceiul de poartă și cojoc. Mijlocul lor este înfășurat peste

cămașă („cușulia”) de un brâu numit „canița”. În picioare poartă opinci și ghetе (bocanci), pe care le numesc „papuci”; unii se folosesc și de ciobote. Peste peptarul de abă, pe vreme ploioasă îmbracă un așă numit „iancă”, un surtuc alb, cu mâneci, făcut din lână.

Femeile poartă o cămașă (cușulia) lungă, aproape până'n glesne, care dela brâu până la genunchi este strâns înfășurată în „cheța”, un fel de catrință de lână, de culoare închisă, mai de multe ori neagră, fiind de trei ori mai lungă decât lată. La brâu «cheța» este strânsă de corp prin „caniță” (cingătoare). Iarna poartă peptar de lână, încălțându-se cu opinci, dar purtând în Dumineci și ghetе („papuci”)

Fetele până la măritiș poartă pe cap o basmă; după cununie însă își pun „conciul” făcut din lemn, care este acoperit de basmauă, făcându-ți impresia că acopere două coarne.

Crașovenii sunt oameni foarte religioși, închiși la fire, rezervați și puțin comunicativi cu străinii, desemnându-se pe fețele lor o melancolie, care nu dă expresie sentimentelor lor, ca la Slavii de sud.

Cântările lor se aseamănă mult cu melodiile românești; tot așa și dansurile. Literatura poporală puțin dezvoltată.

Conștiința națională este foarte puțin pronunțată; sub Unguri, la alegerile electorale erau întotdeauna oamenii guvernului. Dealtmintearea sunt oameni pacinici și muncitori. Talente mai pronunțate până astăzi n'au arătat, și astfel nici nu prea au avut cărturari mai de seamă. Ocupațiunea lor principală, potrivit locurilor unde trăesc, este creșterea vitelor, oeritul, pomicultura, dar nesocotind nici agricultura. Le place alcoolul și îl beau pe întrecute cu nevestele lor. Iarna, cei mai tineri găsesc ocupațiune prin fabricile din Reșița și minele din Anina.

Românii din jur de multe ori le cântă în bătae de joc „cucurigu”, sau le strigă în treacăt „cocoș”. Cântatul cucurigului sau porecla de cocoș se zice că a fost în legătură cu obiceiul lor de a se scula cu noaptea'n cap, odată cu cântatul cocoșilor, fiind pe vremuri prea resfirați prin ținuturile lor, ca să poată ajunge la timp în Dumineci și sărbători la biserică pentru a ascultă sfânta liturgie. O altă notă caracteristică a Crașovenilor este superstiția, și la obiceiurile lor strămoșești țin morțiș.

În Dumineca în care am fost la Carașova, din întâmplare fusese și o cununie, și, deci, voiu descri aici și obiceiurile Crașovenilor la aceste ocaziuni.

Tinerul crașovean rar își deschide inima către alt băiat spre a-și vărsa focul cel aprins de vre-o jună crașovancă. Atunci însă, când și a pus de gând să se căsătorească, caută prilej potrivit ca să-și descopere gândul numai alesei lui, iar fetei dacă îi convine propunerea îi răspunde laconic: „dobro”, adică bine. Dacă însă nu-l voește, se scuză cu aceia că își întreabă părinții. La fată în pețit merg flăcăul și părinții acestuia, uneori și cu rudele cele mai apropiate, având la ei bani și țuică. Ajunși la casa fetei, toți intră în

curte, afară de june, fiind întâmpinați de tatăl fetei. Cei sosiți, în ton glumeț se prefac că ar dori să cumpere ceva. Sunt apoi poștiți în casă, dar până atunci fata se ascunde. După ce bătrânii s'au înțeles asupra cununiei, este chemată atât fata, cât și tânărul, în casă. Părinții junelui îmbie atunci cu țuică pe viitorii cuscari, iar viitorul mire aruncă la bani prin cameră (arvuna cununiei), pe care fata îi ridică, dar nu cu mâna goală, ci cu vre-o mânășă sau balistă, pentru ca la caz de s'ar strică logodna, să poată spune că nu i-a avut în mână.

La cununie. nașul dimpreună cu „ciaușul” (stegarul) fac un steag, al cărui băț este îmbrăcat într-o cingătoare de lână sau brad, iar în vârf împlântă un măr încărcat cu bani de metal, cari sunt ai ciaușului. Paranimfii încă cu o săptămână înainte merg să invite la oaspeți, având într-o mână un bastonaș, iar în cealaltă o ploscă cu țuică. Menționez că obiceiul acesta este românesc, bănățnesc. Cei invitați gustă din beutură în semn de primire.

Bărbații cari sosesc la nuntă, în mare parte au cu ei ploști împodobite cu cununi de foiofii sau iederă. Cununia ce face de obicei Dumineca. În ziua cununiei, nuntașii pornesc la biserică dela casa miresei, în frunte cu stegarul, căruia îi urmează mireasa însoțită de fete, apoi ceilalți oaspeți, și în urmă mirele între flăcăi petrecuți de lăutari. În biserică intră numai tânăra păreche cu martori, adică: nașul și nașa; ceilalți înaintea bisericii dansează și trag cu puștile și pistoalele. După celebrarea cununiei pleacă cu toți la casa miresei, înainte mirii, apoi nașii și ceilalți invitați, cântând și chiuind veseli.

Sosiți la locuința miresei, în casă intră numai mirii și nașii; ceilalți nuntași stau la ușă și așteaptă ca paranimfii să le răscumpere intrarea cu bani, cari apoi sunt dați miresei. Intrați în sfârșit cu totul înăuntru, oaspeții cinstesc mireasa cu diferite daruri „clast”. După acestea se începe ospățul, care durează în veselie până la miezul nopții, când nașii pleacă acasă, fiind în cele mai multe cazuri însoțiți de toți nuntașii, unde petrec mai departe, ca dimineața

întorcându-se la casa miresei, ospățul să continue din nou. Veselia la cei bogați durează chiar până Marți dimineața, când cu mare solemnitate își pune tânăra nevastă *conciul*, pe care'l poartă până la bătrânețe.

După ce și-a pus *conciul* pe cap, femeia spală mâinile sotului, în semn de supunere, și cu aceasta se termină nunta.

Din cele expuse despre Crașoveni reiasă, că acest popor, în felul lui, în multe privințe diferă de Slavii sudici, iar lămurirea precisă a originii și așezării Crașovenilor în Banatul nostru, socot că ne revine de-acum nouă Românilor să o stabilim.

Prof. Traian Simu.

Pagini din istoria Banatului și scriitorii bănățeni.

de D. Izverniceanu.

(urmare)

Un alt redeșteptător al Românilor bănățeni, cât și a celorlalți Români de sub sceptrul Habsburgilor, a fost *Constantin Diaconoviciu Loga*, născut la anul 1770 în Caransebeș. A studiat la Lugoj și Pesta, unde a fost cel dintâiu învățător-cantor român. Până la venirea sa aci, în biserică aceasta se cânta numai grecește. Sufletul mare și simțimintele aprinse de Român l-au îndemnat să declare Grecilor că el voiește să cânte în limba românească. Aceștia, revoltați la culme, au protestat; dar nici Diaconoviciu nu s'a lăsat intimidat, mai ales că eră înconjurat de mai mulți Români. Și când pentru întâia dată el a pornit a cânta românește, toți Grecii au năvălit asupra-i cu pumnii ridicați, dar el n'a întrerupt cântarea. Din ziua aceea se cântă până azi în biserică greco-orientală din Budapesta numai românește¹⁾.

La anul 1812 Diaconoviciu Loga fu numit profesor la

¹⁾ Dr. P. Pipoș: Adaos la ist. pedagogiei, Arad, 1903.

preparandia din Arad, iar mai târziu fu numit directorul școalelor din Caransebeș, unde Paul Iorgoviciu nu avusese norocul să ajungă. A lăsat în urma lui mai multe scrieri ca: „Ortografia sau dreapta scriere” (tipărită la Buda în a. 1818), „Gramatica română” (Buda 1822-23), „Chiemarea la tipărirea cărților românești și versuri pentru îndreptarea tinerilor” (Buda 1821), „Octoich și tipicon cu catavaseriu” (Buda 1826), carte care și azi se găsește mai în toate bisericele greco-orientale din Banat. A mai scris: „Vieța D-lui Isus Hristos Mântuitorul lumii”, cu 12 ilustrațiuni (Buda 1831), „Tălcuirea evangheliilor în Duminecile învierii și ale sărbătorilor” (Buda 1835), „Epistolariu românesc” (Buda 1841) „Istoria Bibliei a vechiului și noului testament, cu învățături ale moralității creștinești”. Afară de acestea au rămas mai multe lucrări în manuscris, dintre care cea mai de valoare este „Istoria Românilor”.

Diaconoviciu Loga a murit la a. 1850. Învățătorii bănățeni au ridicat în amintirea valorosului bărbat un monument pe mormântul său, în cimitirul Sfântul Ioan din Caransebeș, iar România recunoscătoare a botezat liceul de băieți dela Timișoara după numele său.

Contemporan cu Diaconoviciu Loga a fost *Dimitrie Țichindeal*, născut (după unii) la 1755 în Becicherecul Mic. Date autentice despre studiile ce a terminat nu sunt. Se știe însă că a fost învățător în mai multe comune din Banat, și în această calitate a fost trimis să inspecteze școalele. La anul 1807, dimpreună cu alți preoți și fruntași bănățeni, au cerut să li se dea director școlar român. Mai târziu a ajuns profesor la Arad, unde a dezvoltat o activitate plină de zel. Sârbii însă nu-l vedeau cu ochi buni, și în urma intrigilor lor a fost înlăturat dela catedră. Intors în comuna natală, a funcționat ca preot.

Meritul cel mare al lui Țichindeal nu stă atâta în operele sale, care sunt traduceri, ca de pildă „Filozoficești și politicești prin fabule moralnice învățături”, ci prin faptul că, atât de pe catedră cât și de pe amvon, a lucrat la „redeșteptarea

sentimentului național și redeșteptarea culturii naționale între Români din părțile banatice și aradene”¹⁾.

Persecuțiile și asupririle pe care le exercitau Sârbii în contra Românilor erau din cale afară grele. În urma marilor nedreptăți ce li se făceau, Țichindeal a exclamat: „Soarta noastră e ticăloasă, așa încât nu cutezăm să spunem tot năcazul nostru la lume; las să mărturisească lacrimile și suspinurile soarta noastră”. Iară fabulele și le-a încheiat cu o altă exclamațiune: „Mintea! Mărită nație daco-românească în Banat, în Țara-Românească, în Moldova, în Ardeal, în Țara Ungurească, mintea! Când te vei lumina cu învățătura, cu luminatele fapte bune te vei uni, mai aleasă nație nu va fi pe pământ înaintea ta!”

Așa dar, acești bărbați luminați, pătrunși de sentimentul național românesc, au lucrat din răputeri la redeșteptarea Românilor bănățeni. Ei au fost primii cari au zdrobit cătușele întunerecului în care zăcea poporul și l'a rechemat la lumina adevărului, la lumina culturii.

Abea se strecorară vre-o două decenii, și acestor mari oameni le urmară alții, cari lucrul început odată îl împingeau mereu înainte. La anul 1801 se naște în comuna Gârlești *Damaschin Bojincă*, dintr'o familie de bufeni²⁾. A studiat în Oravița, Oradea Mare și Pesta. A cercetat și teologia din Vârșeți, dar neînțelegându-se cu profesorii sârbești, cari căutau să înăbușească orișice minte luminată, a părăsit școala. Bojincă a răspuns lui Tököli, mare adversar al Românilor, prin scrierea sa „Răspundere desgurzitoare la cârtirea cea din Halle în 1823”. În colaborare cu Ștefan Neagoe și Moise Nicoară a redactat la anul 1828 „Calendarul român cu litere latine”. A mai scris „Diregătorul bunei creșteri”, o carte plină de învățături și de sfaturi la creșterea tineretului român, apoi „Anticele romane” în două volume, și a colaborat la revista lui Carcalechi. Cu

¹⁾ Dr. P. Pipoș. Adaos la ist. pedagogiei, Arad 1904.

²⁾ Subt numele de Bufeni sau Tărani se cheamă parte din locuitorii Banatului, cari sunt descendenții Românilor din Oltenia, colonizați pe timpul fanarioților în Banat.

cățiva ani înainte de revoluția din 1848 a trecut la Iași, unde dimpreună cu alții a compus „Codul Calimah”. Mai târziu ajunge rectorul seminarului dela Socola, și în cele din urmă a fost boierit cu rangul de „paharnic”, iar mai târziu a fost profesor la Academia Mihăileană.

Aici trebuie să amintim și pe *P. Popescu*, originar din Banat. Locul și anul nașterii lui ne sunt necunoscute. A fost om cu învățătură înaltă și petrecut mai mulți ani la Iași până la izbucnirea revoluției dela 48. La Iași a funcționat ca profesor particular. Dela dânsul a rămas un manuscris, în care ne descrie în colori foarte negre starea poporului moldovean și pe unii boieri cari se dăduseră cu fanarioții și cu Rușii (Vd. pag. 253—255 ale acestei reviste).

Un alt înflăcărat naționalist al Banatului a fost și *Niculae Tincu-Velea*, născut la anul 1814 în Ticvaniul Mare și adoptat de vestitul dascăl de pe atunci Gheorghe Velea. Un timp a fost profesor la teologia din Vârșeji, apoi preot în comuna Săcăș (Banat), iar în cele din urmă protopopul Vârșeșului. A adunat o sumă de balade populare din gura poporului din Banat, pe care mai târziu le-a publicat Ath. Marian Marienescu. El a mai colaborat la „Gazeta și foaia pentru minte și literatură” a lui Gheorghe Barițiu. A mai scris și a publicat și „Istoria bisericească politico-națională”.

Tot cam pe aceeași vreme trăește *Eftimiu Murgu*, născut la anul 1820 în Caransebeș. Era copil de grănicer. A fost profesor de filozofie și un mare naționalist. Văzând că nu poate lucra în liberă voie în interesul neamului său din Banat, a trecut Carpații și s'a stabilit la Iași ca profesor de filozofie la Academia Mihăileană. Reîntorcându-se din Moldova s'a stabilit la Lugoj, de unde a dus o luptă neobosită pentru redesteptarea Românilor bănățeni. Eftimiu Murgu, ca și *Axentie Bojincă*, nepotul de frate al lui Damaschin și alți bărbați de valoare de pe timpul acela, vedeau un mare dezastru în colonizarea Banatului cu Svabi și în acțiunea ierarhiei sârbești de a sârbiza și a asupra pe Români. Ungurii urmărind pas cu pas acțiunea sa naționalistă, în cele din urmă l'au aruncat în temniță, ca agi-

tator. Fiind eliberat din închisoare, la 1848, a convocat o adunare națională pe câmpia din apropierea Lugojului. Ungurii însă l'au ademenit cu făgădueli deșarte și Murgu a trecut atunci de partea lor, ceea ce a atras apoi asupra lui ura Românilor bănățeni.

Aici ținem să amintim și pe *Constantin Ioanoviciu*, născut la a. 1813 în Lugoj. În calitate de inspector peste școalele gr. or. române din Banat, a făcut ca acestea să înflorească, așa cum n'a mai fost niciodată până atunci.

(Va urma).

Mișcarea populației României

în anii 1921 și 1922

de N. T. Ionescu
Directorul statistice
din Ministerul de Interne

Mișcarea populației în cei doi ani de care ne ocupăm aci, a fost în rezumat următoarea, în cifre absolute, în comunele rurale și urbane, întrunite, în țara întreagă, după vechile ei diviziuni istorice:

Diviziunile istorice	Anii	Căsătorii	Divor- țuri	Născuți vii	Morți (fără n. m.)	Născ. morți	Excedent
Moldova	1921	31.717	2.151	86.641	45.693	2.941	40.948
	1922	25.218	1.899	85.128	48.291	2.857	36.837
Muntenia	1921	43.688	2.522	133.569	74.042	3.402	59.527
	1922	40.247	2.340	141.652	80.033	3.736	61.619
Oltenia	1921	17.153	880	50.509	32.263	1.836	18.246
	1922	15.275	852	55.658	35.630	2.011	20.029
Dobrogea	1921	6.923	238	28.527	14.506	548	14.021
	1922	6.775	216	27.176	16.315	636	10.861
Țara-veche (total)	1921	99.481	5.791	299.246	166.504	8.727	132.742
	1922	87.515	5.307	309.615	180.269	9.240	129.346
Basarabia	1921	27.427	178	119.188	70.715	174	48.473
	1922	20.725	122	105.431	60.927	201	44.504
Bucovina	1921	9.788	408	26.810	17.386	647	9.424
	1922	8.096	305	24.485	16.463	679	8.022

Transilvania, Banat, etc..	1921	61.302	3.364	175.216	117.552	2.325	57.664
	1922	53.461	2.815	174.195	118.577	2.039	55.618
România . . . (total)	1921	197.998	9.741	620.460	372.157	11.873	248.303
	1922	169.797	8.549	613.726	376.236	12.159	237.490

Cele două fenomene naturale (nașterile și decesele), din care ar rezulta sporul sau deficitul natural al populațiunei, se înfățișează în acești ani în mod foarte satisfăcător, mai cu osebire dacă le comparăm cu datele înregistrate în anul precedent (singurul an pentru care posedăm asemenea date complete pentru întreaga țară mărită) și anume:

Anii	Nașteri	Decese	Excedent
In 1920	539.359	414.629	+ 124.730
" 1921	620.460	372.157	+ 248.303
" 1922	613.726	376.236	+ 237.490

De aci vedem că, pe deoparte, numărul născuților-vii în fiecare din cei doi ani din urmă a fost superior celui din anul precedent, iar pe de altă parte că numărul cazurilor de moarte a fost inferior celui înregistrat în 1920. Acest fapt a provocat în fiecare an un spor de suflete, care reprezintă numericeste aproape în douăzeci excedentului constatat în anul anterior.

Pe cale naturală, România și-a mărit deci populațiunea în acești doi ani cu aproape jumătate milion locuitori, așa că urmând împrejurări prielnice, în interval de 30 ani, populațiunea țării noastre s'ar putea îndoi.

Din capul locului trebuie semnalat însă că, din lipsa unui recensământ general recent, nu am putut trece în aceste tablouri numărul locuitorilor existenți la finele fiecărui an, așa cum se putea calcula în trecut,—lacună care stânjenește citirea și comentarea datelor privitoare la acești doi ani.

1. **Cifra populațiunei** urmează deci să fie evaluată, ca și pentru anii precedenți, după diferite surse administrative, numărători locale, prin adăogirea excedentului anual, etc.

Astfel, în cele 7 mari regiuni ale țării, credem că se găseau aproximativ, cel puțin:

	la finele lui 1921	la finele lui 1922	
In Moldova	2.171.000	și 2.208.000	locuitori
" Muntenia	3.360.000	" 3.422.000	"
" Oltenia	1.420.000	" 1.440.000	"
" Dobrogea	685.000	" 700.000	"
In țara-veche (total) .	7.636.000	" 7.770.000	"
" Basarabia	2.620.000	" 2.665.000	"
" Bucovina	826.000	" 835.000	"
" Transilvania, Banat, etc.	5.173.000	" 5.230.000	"
In România (total) . .	16.255.000	" 16.500.000	"

În cazul când aceste evaluări ar fi juste, recensământul general ce se va efectua în cursul anului curent va găsi o populațiune rezidentă de circa 17.000.000 locuitori.

Fără a anticipa asupra rezultatelor viitorului recensământ, voi mai arăta că repartiția populațiunei (evaluată) după naționalitatea de origină a locuitorilor țării noastre, o calculăm după datele primite, la :

Români	74.0 %
Unguri, Săcui	8.4 "
Germani	4.3 "
Ruteni, Ucrainenii, Ruși .	3.3 "
Bulgari	1.5 "
Turci	1.0 "
Evrei	5.0 "
Alții	2.5 "
	100.0

Cred că nu e lipsit de interes să arăt aci și rezultatele obținute la ultimile recensăminte a celorlalte țări din Europa din care se va putea vedea și rangul pe care-l ocupă în prezent România în concertul european, ca țarie a numărului populațiunei sale :

Statul	Populațiunea	Anul
Anglia și Walles .	38.158.000	1922
Scotia	4.904.247	"
Irlanda	4.494.000	1921
Franța	39.209.518	"

Italia	37.276.738	1921
Prusia	36.696.151	1919
Bavaria	7.140.333	"
Saxonia	4.663.298	"
Württemberg	2.518.773	"
Baden	2.208.503	"
Austria	6.424.336	1920
Ungaria	7.945.878	1921
Cehoslovacia	13.610.405	"
Polonia	27.092.025	"
Jugoslavia	12.017.323	1920
Ukraina	26.000.000	?
Finlanda	3.366.507	1920
Estonia	1.109.497	1921
Bulgaria	4.861.439	"
Grecia	5.536.375	1920
Portugalia	5.628.610	"
Spania	21.347.338	"
Elveția	3.880.320	"
Belgia	7.462.455	"
Olanda	6.865.314	"
Danemarca	3.289.195	1921
Suedia	5.904.489	1920
Norvegia	2.649.775	"

Exceptând Rusia Sovietică, care nu figurează aci, vedem că România ocupă în Europa al optulea rang, ca număr de locuitori: 1. Franța, 2. Anglia și Wales, 3. Italia, 4. Prusia, 5. Polonia, 6. Ucraina, 7. Spania, și 8. România.

Ca suprafață teritorială, această ordine suferă o schimbare și anume: (tot cu excepția Rusiei): 1. Franța (551.000 Kmp). 2. Spania (505.200), 3. Ucraina (480.000) 4. Finlanda (390.000). 5. Polonia (370.000), 6. Italia (311.000), 7. România (296.000), 8. Prusia (284.000), 9. Iugoslavia (255.000), 10. Anglia și Wales (151.000).

2. Căsătoriile înregistrate în toată țara, am văzut mai sus că au fost în cifră de:

197.998 în 1921 și
169.797 » 1922 față de
206.476 » 1920.

Cu alte cuvinte numericeste vedem că, în ultimii doi ani căsătoriile au descrescut, și anume în 1921 cu 8.578 unități,

și în 1922 cu 37.679 față 1920, an în care, ce e drept, se oficiase, cele mai numeroase căsătorii.

3. Despărțeniile înscrise în 1921 au fost în număr total de 9.741 și în 1922 de 8.549, față de 7.716 câte se înregistrase în 1920,—adică în cifre absolute, cu 2.025 mai numeroase în primul an și cu 833 în al doilea. Ultimul an arată totuși, o scădere. Comparativ cu cifra căsătoriilor contractate în aceeași ani, divorțurile sunt în creștere, poate tot ca o repercutiunea a neconținutei scumpiri a necesarilor vieții.

4. Nașterile au fost, în total, în țara întreagă, în număr de 620.460 în 1921 și de 613.726 în 1922, față de 539.359, câte se înregistrase în 1920,—așa dar cu 81.101 copii mai mult în cel dintâi și cu 74.367 în cel d'aldouilea an. Comparativ cu cifra aproximativă a populației, natalitatea poate fi apreciată, provizoriu, pentru 1921 la 38,7 din 1000 locuitori și pentru 1922 la 37,2 față de 33,7 în 1920. Asemenea coeficienți de natalitate amintesc pe cei constatați înainte de război, în țara veche. Din punctul de vedere al natalității putem dar afirma că țara noastră s'a normalizat, revenindu-și aproape deplin din sdruncinul cășunat de evenimentele războiului și urmările lui.

Putem dealtfel spune același lucru despre majoritatea țărilor din vestul României, despre care găsim următoarele date recente în această privință:

Țările	Natalitatea la 1000 locuitori	Anul
Anglia și Walles	20,5	1921
"	20,5	1922
Scoția	25,2	1921
"	23,4	1922
Irlanda	20,2	1921
Franța	21,3	1920
"	20,8	1921
Germania	26,2	1921
Italia	29,1	1921
Spania	29,1	1920
Austria	21,4	1920
Ungaria	27,1	1920
Belgia	22,0	1920
Olanda	27,2	1921
Elveția	21,6	1920
Suedia	23,5	1920
Norvegia	26,5	1920
Danemarca	24,0	1921

Știut este că și înainte de război în acele țări coeficientul natalității era inferior celui obținut în țara noastră (Vechiul regat).

Distribuind născuții după localități, găsim că în comunele rurale s'au născut vii 541.689 în 1921, adică 88,0% din totalul născuților, iar în orașe 78.771, adică 12,0%, apoi în 1922 la sate 535.094 sau 87,2% și la orașe 78.632 sau 12,8%.

În 1920 comunele rurale contribuieră cu 87% și cele urbane cu 13%, din numărul nașterilor.

Dacă ținem seamă de faptul că populația rurală reprezintă actualmente cam 81% din populația totală, pe când cea orășenească 19%, reese clar că cea dintâi continuă să fie mult mai prolifică decât secunda. După regiuni această diferență se menține la aceleași valori în ambii ani.

Născuții-vii

		In comune rurale	%	In comune urbane	%
Regatul-vechiu .	1920	221.451	85,6	37.308	14,4
	1921	255.478	85,4	43.768	14,6
	1922	264.454	85,4	45.161	14,6
Basarabia	1920	84.359	90,3	9.099	9,7
	1921	107.491	90,1	11.697	9,9
	1922	94.869	89,9	10.562	10,1
Bucovina	1820	20.015	84,2	3.746	15,8
	1921	22.625	84,4	4.185	15,6
	1922	20.490	83,7	3.995	16,3
Transilvania, etc.	1920	145.458	89,1	17.923	10,9
	1921	156.095	89,1	19.121	10,9
	1922	155.281	89,2	18.914	10,8
România (total)	1920	471.283	87,4	68.076	12,6
	1921	541.689	88,0	78.771	12,0
	1922	535.094	87,2	78.632	12,8

Repartizându-i după sex, născuții-vii au fost în total, în țara întreagă 319.767, adică 51,5% de sex masculin și 300.693, adică 48,5% de sex feminin în 1921, iar în 1922 distingem 316.016 băieți, sau tot 51,5% și 297.710 fete, sau 48,5%.

Din punctul de vedere al confesiunii părinților lor, năs-

cuții-vii din țara întreagă pe anii 1920, 1921 și 1922, se deosebesc în:

	1920	%	1921	%	1922	%
Ortodoxi (gr.-or.) .	402.883	74,7	468.699	75,6	463.962	75,6
Greco-catolici .	42.901	7,8	48.965	7,9	49.728	8,1
Romano-catolici .	35.698	6,6	37.684	6,1	36.987	6,1
Protestanți . . .	31.668	5,9	34.483	5,5	33.187	5,4
Mozaici	15.047	2,8	17.650	2,8	18.119	3,0
Mahomedani . .	7.005	1,3	7.937	1,3	6.913	1,1
Lipoveni	1.458	0,3	2.156	0,3	1.915	0,3
Alte confesiuni .	2.699	0,6	2.906	0,5	2.875	0,4
	539.359	100,0	620.460	100,0	613.726	100,0

Trei pătrimi dintre noii născuți aparțin așa dar religiei creștine ortodoxe (greco-orientală). De confesiunea greco-catolică (în mare majoritate Români și puțini Ruteni) au fost aproape 8%.

5. Decesele. În 1921 s'a înregistrat, în țara întreagă, un număr total de 372.157 morți, iar în 1922 în total 376.236. În 1920 cifra totală a deceselor fusese de 414.629 persoane. Numericeste, se constată o *diminuare* a deceselor în ambii ani (42.472+38.393) cu 80.865 persoane.

În cifre proporționale, mortalitatea în întreaga țară se evaluează la 23,0 din 1000 locuitori în 1921, și la 22,8 în 1922, față de 26,0 la mie în 1920. Scăderea mortalității în fiecare din cei doi ani de care vorbim este, deci, de câte 3 la mie, ceea ce este foarte important.

Spre a învedera câtă valoare are acest fapt, este necesar să amintesc că mijlocia mortalității în ultimul deceniu (1906—1915) în țara veche era de 25,3 la o mie de locuitori.

Mai adăug că, în cazul când cifra populației totale a țării ar fi superioară celei evaluate în tabelul din capul acestui articol, atunci negreșit coeficientul mortalității în 1921 și 1922 ar fi și mai mic decât 23,0 la 1000 locuitori. Coeficientul acesta fiind însă verosimil, de oarece concordă și cu alte observațiuni, isvorând din fapte, demonstrează, invers, că evaluarea cifrei populației, așa cum am făcut-o, este foarte apropiată de adevăr.

În statele occidentale se știe că acest coeficient este și mai scăzut, căci și natalitatea este mai mică, ambele aceste două fenomene esențiale ale vieții fiind într'un strâns raport de dependență (Bertillon).

Țările	Mortalitatea la 1000 locuitori	Anul
Anglia și Walles	12.1 12.8	1921 1922
Scotia	13.8 14.8	1921 1922
Irlanda	14.2	1921
Franța	17.3 17.7	1920 1921
Germania	14.8	1921
Italia	16.7	1921
Spania	23.1	1920
Austria	18.1	1920
Ungaria	18.6	1920
Belgia	13.7	1920
Olanda	11.0	1921
Elveția	15.0	1920
Suedia	13.6	1920
Norvegia	12.7	1920
Danemarca	11.0	1921

Vedem din acest tablou că în țările nordice (Danemarca, Olanda, Anglia) în special, mortalitatea este mai redusă ca pretutindeni (11 — 12 ‰) și că, dintre țările enumerate mai sus, numai în Spania coeficientul mortalității (23 ‰) este același ca la noi. Nu posedăm date recente privitoare la numărul deceselor din țările înconjurătoare (Rusia, Bulgaria, Jugoslavia) unde, de obicei, se constată o mortalitate în proporții asemănătoare cu țara noastră, de oarece cauzele (economice, culturale, climaterice) care influențează acest fenomen, sunt aproape aceleași.

Revenind la cifra deceselor înregistrate în cei doi ani și repartizându-i pe localități, aflăm că în comunele rurale au murit în total 315 744 persoane (în 1921), ceea ce reprezintă 84.8 ‰ din totalul deceselor și în comunele urbane 56 413,

sau 15.2 ‰, iar în 1922 la sate au fost 315.260 decese, adică 83.8 din total și la orașe 60 976, sau 16.2 ‰.

Față de distribuția populației noastre pe comune (81 ‰ în sate și 19 ‰ în orașe), se deduce că mortalitatea a fost relativ mai mare în comunele rurale decât în cele urbane. Aceiași observațiune s'a desprins și în ceea ce privește natalitatea, deși în alte proporțiuni.

Deosebind cifra morților după regiunile geografice, găsim :

		Decese în comun. rurale	‰ din total	Decese în comun. urb.	‰ din total
În Regatul-vechiu	1920	177.617	83.4	35.295	16.6
	1921	136.206	81.8	30.298	18.2
	1922	145.949	81.0	34.320	19.0
În Basarabia	1920	58.481	88.2	7.804	11.8
	1921	62.992	89.1	7.723	10.9
	1922	53.362	87.6	7.565	12.4
În Bucovina	1920	15.045	80.8	3.574	19.2
	1921	14.177	81.5	3.209	18.5
	1922	13.278	80.7	3.185	19.3
În Ardeal, etc	1920	100.221	85.8	16.592	14.2
	1921	102.369	87.1	15.183	12.9
	1922	102.671	86.6	15.906	13.4
România (total)	1920	351.364	84.8	63.265	15.2
	1921	315.744	84.8	56.413	15.2
	1922	315.260	83.8	60.976	16.2

Din datele acestui tablou se desprind două fapte: a) că scăderea semnalată mai sus, a cifrei absolute a morților, în anii 1921 și 1922, față de 1920, provine din țara veche, căci în celelalte regiuni vedem că s'au înregistrat în anii din urmă aproape același număr de cazuri; b) că ținând seamă de repartitia populației în rurală și urbană, se observă o mortalitate — relativă mai pronunțată în Basarabia decât în restul țării. În adevăr, după datele ce posedăm în această privință, proporția populației rurale față de cea urbană pe provincii (în lipsa unui recensământ recent) ar fi următoarea :

	Populație rurală	Populație urbană
În Basarabia	83 ‰	17 ‰
„ Bucovina	79 ‰	21 ‰
„ Transilvania	86 ‰	14 ‰

Vedem dar că, în ce privește decesele, aceste raporturi sunt depășite în județele de peste Prut.

Privitor la mortalitatea în general, România cuprinde zone distincte: una formată din cele 22 județe de peste munți și cele 11 din Bucovina, în care se obsearvă în trei ani consecutivi o mortalitate redusă, și cealaltă zonă, compusă din 34 județe ale vechii țări și cele 9 dintre Prut și Nistru, în care mortalitatea a fost mai mare.

Spre a verifica întrucât această situațiune este influențată de starea sanitară, dăm loc unor date statistice procurate dela Direcțiunea generală a serviciului sanitar, arătând numărul deceselor cauzate de boalele infecțioase-molipsitoare, separat de fiecare regiune în acei ani. (Boalele care au provocat aceste decise, sunt: variola, tifosul exantematic scarlatina, difteria, febra tifoidă, disenteria și tusea convulsivă.

	1920	1921	1922
In Transilvania, etc . . .	1.458	2.288	1.938
» Bucovina	864	721	326
Total în zona I-a . . .	2.322	3.009	2.264
In Regatul-vechiu	4.294	3.943	3.264
» Basarabia	3.539	2.466	874
Total în zona II-a . . .	7.833	6.409	4.138

Aceste date evidențiază influența epidemiilor asupra mortalității.

Proporțiunea deceselor, dupe grupe de vârste, față cu totalul morților, a fost:

Decese	1920	1921	1922
Dela 0 la 1 an . . .	28 8 o/o	33.4 o/o	33.8 o/o
„ 1 „ 5 ani . . .	11.0 „	12.3 „	11.9 „
„ 6 „ 20 „ . . .	11.4 „	11.0 „	9.4 „
„ 21 „ 40 „ . . .	13.5 „	10.7 „	11.0 „
„ 40 ani în sus . . .	35.3 „	32.6 „	33.9 „
	100 0	100 0	100 0

a) Examinând aceste date, observăm că grupa întâia cuprinde un număr de decese aproape egal cu cel din grupa

a cincea, precum și cu celelalte trei grupe intermediare întrunite.

Faptul că o treime din totalul morților o formează, în fie care an, copii sugari, evidențiază importanța problemei mortalității în primul an al vieții și justifică preocuparea și măsurile luate, mai cu seamă în anii din urmă, atât de Stat cât și de inițiativa particulară, în scopul stăvilirii acestei mortalități.

Comparativ însă cu numărul născuților-vii (semi suma născuților din doi ani), mortalitatea copiilor în primul al vieții a mers descrescând în cei trei ani considerați:

Anii	Morți 0—1 an	% de născuți
1920	119.700	22.1
1921	124.246	21.4
1922	127.183	20.6

E un progres pe care-l semnalez cu bucurie, mai ales că aceste procente sunt aproape identice atât în ce privește comunele urbane cât și cele rurale, știut fiind că în aceste din urmă localități cunoștințele pentru îngrijirea paza și creșterea copiilor mici pătrund mai dificil.

b) În a doua grupă, care se referă la copiii dela vârsta de 1 an până la 5 ani împliniți, găsim, pentru țara întreagă, un total de: 45.866 decese în 1920, apoi 45.976 decese în 1921 și 44.808 decese în 1922.

Ambele aceste grupe întrunite însumează cifra morților dela naștere până la etate de 5 ani împliniți, care reprezintă în mijlociu 44 % din totalul morților.

Și din acest punct de vedere privită, vedem că mortalitatea copiilor descrește.

c) Grupa a treia, — care îmbrățișează vârstele începând dela copiii scăpați de perioada cea mai critică a vieții (0—5 ani) și se limitează la epoca majoratului, — a contribuit cu un procent mijlociu de 10.6 din totalul morților.

d) A patra grupă, în care am coprins etățile cele mai robuste ale vieții (21—40 ani), a dat un procent ceva mai ridicat și anume de 11.8 în medie anuală.

e) În fine ultima grupă (etățile dela 41 ani în sus) reprezintă anual, după cum am mai spus, o treime din totalul deceselor. În acești ani, mijlocia procentului a fost de 33.9.

Procentul morților aparținând cultului ortodox (greco-oriental) a fost în mijlociu de 75.2 din totalul deceselor (al născuților vii din aceiași ani fusese de 75.4) și al morților de cultul greco-catolic 8.1 (al născuților de 8.0).

Morții de celelalte rituri reprezintă un procent de 16.7 (al născuților de 16.6); cu alte cuvinte, vedem că diferitele culturi stau în același raport, atât în ce privește nașterile, cât și decesele.

6. Balanța mișcării populației.—Dela 1919 statistica mișcării populației a reinceput să constate că cifra nașterilor înregistrate depășește din nou cifra deceselor; cu alte vorbe că, în fiecare an, rezultă iarăși excedente naturale de populație, — fenomen normal, în țara noastră, dar care fusese întrerupt provizoriu în timpul celor 3 ani de război (1916—1918) când, din contră, se constatare deficite. În adevăr, în ultimii 50 ani înainte de războiul nostru național (1866—1915), numai în 4 ani și anume: în 1866, 1873, 1874, și 1878, numărul nașterilor fusese inferior cifrei deceselor; încolo, în ceilalți 46 ani, populația a crescut anual, pe calea naturală a sporului născuților asupra morților, adică s'a constatat câte un excedent care a variat dela 1.5 la 1000 locuitori (1872) până la 200 (în 1912). Mijlocia anuală era de 15.3 la 1000 locuitori.

În România întregită, în anii 1920, 1921 și 1922, numărul total al născuților vii din comunele rurale și comunele urbane (reunite) a întrecut numărul total al deceselor, rezultând următoarele sporuri de suflete, în cifre absolute și în cifre proporționale, de:

124.730 în 1920, sau 7.7 la 1000 locuitori;
248.303 „ 1921, „ 15.1 „ „ „
237.490 „ 1922, „ 14.4 „ „ „

Excedentul natural al populației, obținut în cei doi ani

din urmă, reprezintă mijlocia sporului normal al populației noastre.

Aceste sporuri rezultă la noi *dintr'o natalitate intensivă* care, după cum am arătat, nu se întâlnește decât la câteva vecine; despre acestea însă nu posedăm deocamdată date recente, care se ne arăte dacă și după război asemănarea persistă.

În țările celelalte însă, în care excedentul apare mai însemnat, el se datorește *reducerii mortalității*.

Cât privește excedentul numeric de populație, constatat la noi în anii de care ne ocupăm, el se repartizează astfel, după regiuni:

Totalul creșterii naturale a populației

		In comunele rurale	In comunele urbane
Regatul-vechiu	1920	43.834	2.013
	1921	119.272	13.470
	1922	118.505	10.841
Basarabia.	1920	25.878	1.295
	1921	44.499	3.974
	1922	41.507	2.997
Bucovina.	1920	4.970	172
	1921	8.448	976
	1922	7.212	810
Transilvania, etc.	1920	45.237	1.331
	1921	53.726	3.938
	1922	52.610	3.000
România (total)	1920	119.919	4.811
	1921	225.945	22.358
	1922	219.834	17.656
Mijlocia celor 3 ani		188.556	14.942

Dacă facem mijlocia sporului din ultimii trei ani și o raportăm la cifra populației din comunele rurale și cele urbane (*evaluată* la finele anului 1922), rezultă că, în cifre proporționale, populația sătească din țara întreagă a crescut cu 13.7 la 1000 locuitori rurali, iar cea orășenească numai cu 5.4 la 1000 locuitori urbani.

În cel din urmă dintre acești ani (1922) acest coeficient a fost mai urcat, și anume de 16‰ în comunele rurale și de 6.4 în comunele urbane (orașe).

În orice caz, locuitorii orașelor nu contribuie la sporul natural al populației în măsura numărului lor, ba unele

orașe au avut chiar deficite de născuți în anii citați, și anume orașele :

Orașe din Țara-veche	Deficite de născ.	Anul		Deficite de născ.	Anul
Alexandria . . .	22	1920	<i>Din Bucovina</i>		
Babadag . . .	9	"	Storjineț . . .	49	1920
Baia de Aramă 2	"	"	" . . .	20	1921
Călărași . . .	103	"	Suceava . . .	13	1920
Câmpulung . . .	12	"	Vijnița . . .	66	"
Caracal . . .	65	"	" . . .	0	1921
Cavarna . . .	13	1922	" . . .	6	1922
Craiova . . .	351	1920	<i>Din Transilvania</i>		
" . . .	15	1922	Abrud . . .	44	1920
Curtea de Argeș	55	1920	" . . .	12	1921
Cusgun . . .	2	"	" . . .	29	1922
Drăgășani . . .	20	"	Aiud . . .	5	1920
Găești . . .	3	"	Arad . . .	106	1920
Isaccea . . .	65	"	" . . .	124	1922
Mihăileni . . .	5	"	Bistrița . . .	7	1920
Odobești . . .	23	"	Dej . . .	1	"
Oltenița . . .	15	"	Deva . . .	3	"
Ostrov . . .	41	"	" . . .	29	1921
Pitești . . .	9	"	Dicio Săn Martin	16	1921
R.-Vâlcea . . .	43	"	Făgăraș . . .	6	"
Roșiori de Vede	52	"	Hunedoara . . .	1	"
Silistra . . .	55	"	Lugoj . . .	249	"
Slatina . . .	110	"	" . . .	78	1921
Slobozia . . .	19	"	" . . .	26	1922
Tg.-Jiu . . .	99	"	Miercurea-Ciucului	24	1920
" . . .	31	1921	" . . .	24	1921
" . . .	79	1922	" . . .	9	1922
Tulcea . . .	34	1920	Oradia-Mare . . .	63	1920
Turnu-Măgurele .	52	"	Orăștie . . .	3	"
Turnu-Severin 55	"	"	Sebeșul săsesc . .	34	"
Văleni-de-Munte	25	"	Sighișoara . . .	50	"
<i>Din Basarabia</i>			Târgul-Săcuilor .	28	"
Chișinău . . .	283	"	" . . .	10	1922
Orhei . . .	17	"	Zălau . . .	55	1920
			" . . .	82	1921

În 39 comune urbane (26 % din orașele țării) numărul morților a covârșit numărul născuților într'un singur an; în 5 orașe) **T.-Jiu**, Vijnița, Abrud, Lugoj și Miercurea-Ciucu-

lui) fenomenul s'a repetat în fiecare din cei trei ani; în 3 orașe (Storjineț, Deva și Zălau) numai în doi ani consecutivi, iar în alte trei orașe (**Craiova**, Arad și Tg.-Secuiesc) în doi ani neconsecutivi.

Studiind mai departe creșterea naturală a populației întregei țări după religionea locuitorilor, excedentul se împarte în modul următor:

	1920	1921	1922
Ortodoxi (gr.-orientali) . . .	84.983	191 179	184.437
Greco-Catolici	11.446	17.331	18.557
Romano-Catolici	10.478	13 551	11.172
Protestanți (evang. lut. calv) .	11.306	13.393	11.860
Mozaici	5.300	7.692	8 313
Mahometani	1 255	3 550	1.892
Lipoveni	415	985	633
Alte confesiuni și necunoscute	567	632	629
	124 730	248.303	237.490

Când vom cunoaște exact structura populației după confesiunea locuitorilor, pe baza recensământului general, vom fi în măsură să raportăm aceste cifre la numărul locuitorilor de religia respectivă, și atunci vom ști precis în ce anume proporțiuni cresc locuitorii aparținând fiecăreia din ele.

Deocamdată să ne mulțumim cu constatarea că, vorbind în general, adepții tuturor culturilor au sporit, în fiecare din anii de care ne ocupăm aci, — ceea ce denotă negreșit un progres *).

*) „Arhivele Olteniei“, respectând totdeauna părerile și afirmațiunile colaboratorilor săi, publică aceste cercetări statistice provenite din soriginte oficială, ca material informativ.

Cum însă se știe de către cine și cum se strâng datele acestea, Redacția face rezervele sale asupra unor anumite cifre din tabelurile statistice de mai sus — cele cu privire la naționalitate, origină și confesiune în special — neconsiderându-le pe toate în destul de aproape de realitate. Căci sunt prea numeroși cei interesați a amăgi pe bieții agenți cari adună din casă în casă declarațiile verbale după care se confecționează asemenea statistici oficiale, — declarații adesea falsificate cu intenția de a obține avantajii politice și materiale (încetățeniri, neîmpuneri la dări sau impuneri scăzute și altele) or de a ascunde ceva (intrare frauduloasă, sau stabilire în țară fără acte în regulă, dezertare, acte de spionaj și alte delict), falsificarea acestor cifre fiind de obicei ea însăși un scop al unora și a cărei cea d'întâi victimă poate cădea chiar biroul oficial Statistice

Oltenia după Memoriile Generalului von Bauer (1778)

(urmare și sfârșit ¹⁾)

Județul Mehedința.

Acest județ se mărginește la est cu cel de *Dolschl*, la nord cu cel de *Gorsy*, la sud cu cetățile *Widin*, *Florentina*, *Klakowa* și *Palanga* de dincolo de Dunăre și la vest cu cetatea *Orschowa*.

Kozofeni (Coșofeni, azi în jud. Dolj), sat cu o biserică și vii, situat pe *Dsiul*

Nukul (?), locuințe părăsite.

Chalmesul (?) sat cu o biserică, vii și 2 izvoare pe *Dsiul*.

Bredeschti (Brădești în Dolj), sat cu un izvor și un iaz, situat pe râul susnumit.

Katumireschti (Tatomrești în Dolj), sat unde este pădure.

Rekari (Răcari în Dolj), locuințe părăsite pe *Dsiul*.

Fillaschi (Filiași în Dolj), sat cu o fântână de piatră și două iazuri.

Zinzareni (Țințăreni în Dolj) locuințe părăsite, cu o mănăstire de piatră purtând același nume, nelocuită însă, o livadă, vii, un pod și o moară pe *Dsiul*, situată pe acest râu.

Kapinteni (Căpinteni, cătun com. Florești în Dolj), sat cu o biserică.

Floreschti (Florești în jud. Dolj), sat cu o casă de piatră și cu o biserică situat pe *Motzul*.

Bolteni (?), locuințe părăsite.

Janeschti (?), sat cu o biserică, cu pădure și un izvor, situat pe *Dsiul*.

Schuschiza (Șușița), sat cu vii, pădure și o fântână.

Buitzeschti (Buicești, cătun com. Gura Motrului), sat cu o biserică, situat pe *Motzul*.

Strichaja (Strehaia), sat cu o mănăstire cu același nume, situat pe râul susnumit

¹⁾ Vd. începutul în numerile 13, 14 și 15 din acest an.

Lakul (Lacul, cătun com. Voloiaș), locuințe deșarte.

Stangatzoaja (Stângăcioaia), sat

Stantzeschti (Stănțești), sat *de metru*.

Tzernaja (Cernaia), sat cu o biserică.

Wladeschti, sat cu vii.

Korkowa (Corcova), sat cu o biserică, vii, două mori și două poduri, unul pe *Schuschiza*, celalt pe *Motzul*.

Imoassa (Imoasa), sat cu o biserică și cu vii, situat pe *Motzul*.

Serowul (?), sat cu o biserică și cu vii.

Gerbowezu (Gârbovățul de Sus), sat cu o biserică, vii, pădure, o moară pe *Schuschiza*, situat pe râul *Kotuschte*.

Ratesu (Rătezu), sat cu pădure și cu vii.

Glogowa (Glogova), sat cu o biserică pe *Motzul*, unde cresc vii.

Tzipertzeni de Sus (Ciuperceni în jud. Dolj, unde este deja menționat), sat cu o biserică.

Tzipertzeni de Jos, sat.

Fometeschti (Fometești, cătun com. Ciuperceni, Dolj), locuințe deșarte.

Matesari (Matasari), sat cu vii și cu grădini de poame.

Mokuleschti (Miculești), sat cu o biserică și vii.

Negomiri (Negomir), moșioară.

Korebile (Corabăile), moșioară cu pomi fructiferi.

Strintul (Strimțul), sat cu livezi.

Wosuleschti (Văgiulești), sat cu livezi.

Samarineschti (Samarinești), sat cu o biserică, pădure și livezi. } situate pe *Motzul*.

Orbezi (Orbeni, cătun com. Broșteni), sat cu vii și livezi.

Lupoaja (Lupoia), sat cu o biserică.

Ketunul (Cătunele), sat cu o biserică, } situate pe *Motzul*
pădure și livezi.

Peschana (Peșteana în jud. Dolj), sat cu vii.

Kakozi (Cacot), sat.

Menzi din Faze (Menți de Față), sat cu o biserică, vii și o moară pe *Motru*.

Menzi de jos (Menți din Dos), locuințe deșarte.

Schiza de sus (?), locuințe deșarte.

Sewerineschti (Severinești), sat cu vii, un
pârâu numit *Gawdarowa*, o moară și pădure } pe râul
Kasaneschti (Căzănești), sat cu vii. } *Kotuschte*.
Kasaneschti, sat.

Chenowa (Hinova), moșioară cu vii, pădure, o moară,
și un pod, situată pe Dunăre.

Gutul (Gutul), locuințe părăsite; aci sunt păduri și livezi.

Gelmadsoaja (Ghelmegeoaia, cătun com. Gutul), locuințe
părăsite; aci sunt păduri și livezi.

Tzegaja (Zegaia), locuințe părăsite cu pădure și cu livezi.

Peri (Peri), locuințe părăsite, cu o biserică.

Mormanu, moșioară cu pădure.

Fudse Blne (?), moșioară cu pădure.

Dedowlra (Dedovița), locuințe deșarte.

Dembrow'za (Dâmbrovița), locuințe deșarte.

Tzernezul (Cerneți), sat cu o biserică de piatră, un pârâu
numit *Topolniza*, o moară, un izvor, o capitănerie și livezi.

Kimpul Sewerlnolul (Turnul Severin), sat cu un turn de
piatră numit *Sewerikul*.

Bresniza (Bresnița), sat cu trei vii, pe *Motrul*.

Challnga (Halinga), sat cu vii și două mori.

Pietra Albă (Piatra Albă, cătun comuna Șimianul), mo-
șioară cu o moară și cu vii.

Alowezul, sat cu două vii, cu livezi și un pârâu numit
Pleschowa.

Baluteschti (Balotești), sat mic cu o biserică și vii.

Boluwaneschti (Bălvănești), locuințe părăsite; aci sunt
vii și livezi.

Topolniza (Topolnița, cătun și schit, com. Izvorul Bârzei),
sat cu o mănăstire cu același nume, un pârâu numit *Stir-
biza* și două izvoare.

Wale Bojareskz (Valea Boerească), sat mic cu vii și un
izvor, pe *Motzul*.

Kolibaschti (Colibașul), sat cu o biserică, vii, un pârâu
numit *Pleschowa* și o moară.

Balza (Bârza, cătun com. Pitulași), sat mic cu vii și livezi.

Presneni (Proșneni, pe harta lui Pappasoglu 1864 la
nord-est de Colibașul), locuințe părăsite; aci sunt vii și
livezi.

Krigogeshti (Crăguești), sat mic cu pădure și cu vii.

Tzowurnischani (Ciovărnășani), sat cu o biserică, pă-
dure și un izvor.

Girbowetza de Sus (Gârbovățul a doua oară), sat mic
cu vii și pădure pe *Kotuschte*.

Schoscheshti de Sus (Sîșești de Sus), sat mic cu pă-
dure și cu livezi.

Schoscheshti de Jos (Sîșești de Jos), sat mic cu pădure
și cu livezi.

Negone (Negoia?), locuințe părăsite cu păduri, cu vii și
cu un pârâu cu același nume.

Birda Zerowezul (?), sat mic, cu o fântână și cu vii.

Budaneschti (Budănești, cătun com. Băzești), sat mic cu
livezi.

Basseschti (Băzești), sat mic cu livezi și un pârâu nu-
mit *Megirdanie*.

Dolbatzitzza (Dâlbocița), sat cu păduri, vii, livezi, o moară,
două izvoare și un pârâu numit *Koschuschte*.

Piloweza (Ilovățu), sat mic cu o biserică.

Ochaba (Ohaba, cătun com. Vidimirești), locuințe cu
pădure, vii și livezi.

Peschana (Peșteana, cătun com. Jegujani), locuințe pă-
răsite; aci este pădure.

Junka (?), locuințe părăsite; aci sunt livezi, pădure, și
un pârâu numit *Chobiza*.

Poutxineschti (Peștenuța?), moșioară.

Strojeschti (Stroești, cătun com. Jegujani), moșioară cu
pădure.

Sagasani (Jegujani sau Zegujani), locuințe părăsite.

Rudina (com. Rudina), sat mic cu vii și livezi.

Rudina (repetat), sat mic cu livezi.

Bala de Sus (com. Bala de Sus), sat mic cu o biserică.
Bala de Jos (com. Bala de Jos), locuințe cu livezi
Komaneschti (Comănești), sat cu o biserică, vii și livezi.
Krainize (Crainici), sat cu livezi și un pârau numit *Pestriza*, situat pe râul *Köstuschte*.

Dragieschti (Dragoești pe harta lui Pappazoglu, la sud de Obârșia), locuințe părăsite cu livezi.

Gornowiza (Gornovița), sat cu livezi.

Gornowadiza, sat cu un pârau și livezi.

Obirscha (Obârșia)

Isverna (Isvernea) } locuințe cu pădure.

Tzireschti (Cireșu)

Presna (Prejna sau Preza)

Gornowiza (a doua oară) } moșioare.

Bachna (Bahna)

Etkowiza, sat cu vii.

Marga (com. Marga), locuințe părăsite.

Balta

Romanoru } moșioare cu livezi.

Baja de Rama (Baia de Aramă), oraș cu o mănăstire, pădure, o moară și un pârau numit *Baja*, situat pe *Motzul*.

Brebina (Brebina, cătun com. Orzești), moșioară.

Marascheschti (Mărășești), moșioară pe *Baja*.

Kloschani (Cloșani)

Kalugareni (Călugăreni, } sate
 cătun com. Argești) } pe *Motzul*.

Padeschul (Padeșul, cătun com.

Negoești), locuințe.

Wojeni (Văeni, cătun com. Argești), sat cu o biserică.

Sotzelul, sat cu livezi.

Badseschti, locuințe cu un pârau numit *Brebina*.

Bredilowul (Bratiloveni, cătun, }
 com. Negoești) } moșioare.

Negoeschti (Negoești).

Pestriza (Pistrița, cătun com. Comănești), locuințe părăsite.

Komaneschti (a doua oară), sat cu o biserică, vii și pădure.

Munze Kubrase (?) locuințe părăsite.

Morolul, moșioară.

Girila (Gârla, pichet de graniță), sat pe Dunăre.

Pistolul (Pistolul), sat pe acelaș râu.

Koschmiru (Cujmirul), moșioară.

Silischtuza (Siliște), sat.

Raskajezi, sat cu o biserică.

Drinza (Drincea), moșioară

Wale Aninilor (Valea Aninilor), moșioară

Gruja (Gruia), moșioară unde este și pădure.

Isworile (Izvoarele), sat.

Balta Verde (Balta Verde), sat cu un pârau numit *Wuniza*.

Ressipizi (Risipiți, com. jud. Dolj), sat cu o biserică.

Stubeile (Stubeiul, cătun com. Căciulatul jud. Dolj), locuințe părăsite pe *Desnetzujul*.

Mastischte, sat.

Smordaneschti (Smărdănești, la sud de Hotăreni), sat mic cu pădure.

Tzorubaneni (Cioroboreni, la est de Flămânda), sat cu o biserică și pădure.

Chotorani (Hotărani), sat cu o biserică și pădure.

Wirsul, sat pe *Desnetzujul*.

Rogowa de Sus (Rogova), locuințe părăsite; are pădure și vii.

Batodsi (Batoți), sat mic cu păduri și vii.

Gradischte, sat mic cu vii.

Deweselu (Devesel), sat cu o biserică.

Flamirda (Flămânda), moșioară.

Rogowa de Jos (Rogova), sat cu o biserică

Bulboschani, locuințe părăsite; aci sunt păduri și vii.

Orewiza (Orevița), sat cu o biserică, vii, păduri, un pârau și o moară.

Poroina (Poroina), sat cu vii și pădure.

Burila (com. Burila), sat cu o biserică.

Isworu Fromos (Isvoru Frumos, cătun com. Burila Mare), sat cu pădure, izvor și o moară.

Dsiana (Jiana), sat cu o biserică.

Gogoschi (Gogoși), locuințe.

Bolzazi (Bălțați), sat cu o biserică, vii, pădure și livezi.

Bikleschul (Băcleșul), locuințe părăsite; are trei izvoare și pădure.

Korsi (Corzul), moșioară cu pădure, vii și două izvoare.

Bussul (Busul), sat mic cu o biserică și pădure.

Stubeul (probabil Stubeiul pentru a doua oară), locuințe părăsite cu livezi și pădure.

Wardeniza (Gvardenița), locuințe părăsite cu livezi, pădure și un izvor.

Wladoaja (Vlădaia), sat cu o biserică, pădure și un iaz

Dobra (com. Dobra), locuințe părăsite; are păduri și două izvoare.

Jablaniza (Iablanița), sat cu o biserică, păduri și trei izvoare pe *Aninilor*.

Broskare (Broscari), locuințe părăsite; are o fântână.

Isworu (Izvorelul), sat cu o biserică, pădure și vii.

Fontina Domnesca (Fântâna Domnească), sat cu o biserică, păduri, vii, un pod, o fântână de piafă și un pârau numit *Chuniza*, situat pe *Chuniza*.

Dedsoraxi (Degerați), sat cu livezi și o moară.

Timna (Tâmna), sat cu păduri, o moară, un izvor și un pârau numit *Txerwentxa*, situat pe *Chusniza*.

Bresniza (Bresnița a doua oară), sat cu vii un izvor, o moară și un pod

Tzupertzeni (Ciuperceni, com. jud. Dolj), moșioară situată pe Dunăre.

Wada Diolui (?), sat cu o biserică.

Chunia (Hunia com. jud. Dolj), moșioară.

Funtina Banolui (Fântâna Banului, com. jud. Dolj), sat cu o biserică.

Tzelate (Cetatea, com. jud. Dolj), moșioară.

Ulmul (Ulmul, cătun com. Cetatea, jud. Dolj), sat cu o biserică.

Askunza (Ascunsa, azi o baltă în com. Salcea, jud. Mehedinți ¹⁾), moșioară pe Dunăre.

Obirska (Obârșia-Câmpu), sat cu o biserică.

Isemischa (Izimișea), moșioară pe *Aninilor*.

Florentinul (Florentinul, azi pichet de graniță pe Dunăre), sat cu o biserică.

Bredeschti (Brădetul?), sat cu o biserică.

Podumenzi, sat cu o biserică.

Kantina, locuințe părăsite.

Motrul (Gura Motrului), sat cu vii și o mănăstire cu acelaș nume.

Sakoleschti, sat.

Perla (Piria), sat cu păduri, o biserică pe râul *Karaula*.

Smadowiza (Zmadovița), moșioară cu păduri.

Gretzeschti (Grecești), sat cu o biserică, vii, pădure, livezi, un pod, două izvoare și o fântână.

Sekul (Secul), sat cu o biserică, păduri, și două izvoare.

Rudsi, moșioară cu păduri, livezi și un izvor.

Tzernateschti (Cernătești, com. jud. Dolj), sat cu o biserică, vii, păduri, livezi și un izvor.

Salitzia (Salcea, com. jud. Dolj), sat cu o biserică.

Rasnikul (Rasnicul, com. jud. Dolj), sat.

Belodsi (Beloțu, com. jud. Dolj), sat cu pădure și livezi.

Batzkawul, sat cu o biserică și pădure.

Sopotul (Sopotul, com. jud. Dolj), sat cu păduri.

Gogoschi (Gogoșul, com. jud. Dolj), sat cu o biserică, păduri și livezi

Batojeschti (Botoșești), sat cu vii, pădure și livezi.

Paja (Paja cătun, com. Botoșești), locuințe părăsite cu pădure și livezi.

Saka (Seaca, com. jud. Dolj), locuințe părăsite

Karpenut (Cărpenu, com. jud. Dolj), sat cu pădure.

Mosna (Moșna, com. jud. Dolj), sat cu o biserică, pădure, livezi și două izvoare.

¹⁾ Satul *Askuns* este însemnat pe harta lui Dirwaldt 1810.

Bukowlzorul (Bucoviciorul, cătun com. Vela, jud. Dolj), sat cu păduri și un izvor.

Wela (Vela, com. jud. Dolj), sat cu pădure, livezi și două izvoare.

Suchaja, moșioară cu pădure, livezi și două izvoare.

Gubauza (Gubancea, com. jud. Dolj), sat cu o biserică, vii și două izvoare.

Draganejul, moșioară cu păduri, două izvoare și un iaz.

Kornu (Cornu, com. jud. Dolj), sat cu livezi, pădure și un izvor.

Karaula (Caraula com. jud. Dolj), sat cu un izvor, situat pe râul *Karaula*.

Rudori (Rudari, com. jud. Dolj), sat cu vii și o fântână pe râul susnumit.

Mozazei (Moțăței, com. jud. Dolj), sat cu un izvor.

Chorodelo (Orodelul, com. jud. Dolj), sat cu vii.

Pietra (Piatra, pe harta lui Dirwaldt 1810, la nord-est de Risipiți), locuințe părăsite; aci este o biserică, pădure și un izvor.

Plenniza (Plenița, com. jud. Dolj), sat cu o biserică, vii, pădure și două izvoare.

Wirbiza (Vârbița, com. jud. Dolj), locuințe părăsite; aci sunt păduri, livezi și un izvor.

Se vede că multe localități care sunt astăzi în județul Dolj făceau parte pe vremea aceea din jud. Mehedinți. Notăm și aci numărul însemnat de sate părăsite, pustiite de război; tenacitatea țăranului nostru pentru pământul strămoșesc l'a întors însă spre vetrele goale, alte sate s'au clădit pe locurile celor distruse și denumirile lor au rămas în cele mai multe cazuri neschimbate până în zilele noastre.

Const. I. Karadja

Cartea lui Antonie Voevod cătreg mănăstirea Sadova-Dolj

intăring dania făcută de Matei Basarab voevod
pentru satul Vârbița de jos.

Cu mila lui Dumnezeu: Io: Antonie Voevod și Domn a toată țara Munteno-românească. Dă Domnia mea această poruncă a Domniei mele, sfintei și Dumnezeescii mănăstiri ce se chiamă Sadova, care este urzită și făcută din temelia ei de răposatul Matei Vodă unde este (sic) hramul sfântului și de minuni făcător Nicolae Mirlichischi, și părintelui egumenului Ștefan și tuturilor călugărilor câți vor fi lăcuitori într'acest sfânt lăcaș, ca să fie sfintei mănăstiri satul Vârbița de jos ot sud. Mehedinți, tot satul și cu toți rumâni și cu toată moșiea de peste tot hotarul, din câmp, din pădure, și din apă, și din șezutul satului de pretutindena oricât se va alege. Pentru că acest sat Vârbița de jos, fostau a lui Andrei spătarul feciorul Vladului Logofătu Rudeanu; deci Vladu Logofătu Rudeanu el au fost dator Barbului Stolnicului Brădescul, și pentru acea datorie au fost dat acest sat Vârbița de jos, și bani n'au mai putut da, să scoată satul. Iar după aceea jupâneasa Călina, care au fost jupâneasă Barbului Stolnicului Brădescul, din preună cu fiu său Preda, ajungându și pre ei vremea de iipsă, n'au mai putut ținea satul zăiog, ci au apucat pe Dumitrașco feciorul lui Andrei Spătarul Rudeanu, și au mers cu zapisul inaintea răposatului Matei Voevod în Divan, și a tuturor boerilor de s'au întreat de față cu Dumitrașco feciorul lui Andrei Spătarul Rudeanu. cerșindu-și jupâneasa Călina și cu fiu său Preda bani, și să și ție Dumitrașco satul, iar el nici cum n'au putut a se apuca să dea bani să scoată satul, ci iar au rămas satul pe seama jupănesi Călinei. Iar după aceea jupâneasa Că-

lina, n'au mai putut ținea satul, ci'l au fost făcut vânzător; deci într'aceea răposatul Matei voevod, având moșii împreunate cu acest sat Vârbița de jos, fostau mai volnic a cumpăra decât alți streini; deci s'au tocmnit cu jupâneasa Călina de au cumpărat acest sat cu toți rumâni și cu toată moșia de peste tot hotarul drept aspri gata 40.000 ci unghi 200 cu zapis de vânzare de la mâna jupânesii Călinii jupâneasa Barbului Stolnicu Brădescul, și a fiu său Predei cu mulți boeri mărturie, de când au fost cursul anilor 7157. Iar după aceea răposatul Matei Voevod, fostau dat și au adaos acest sat Vârbița de jos în sfânta mănăstire Sadova pentru pomana; și au fost făcut și cărți domnești pre acest sat. Iar când au fost în zilele lui Costandin Voevod, pre vremea ce s'au ridicat dorobanții și slujitorii asupra boerilor de i-au tăiat și le au jefuit casele, atuncea au fost jăfuit și mănăstirea Sadovă, de au luat și cărțile cele domnești, care s'au fost făcut pre satul Vârbița de jos de au perit, numai ce s'au aflat zapisul jupânesei Călinei și al fii său Predei cel de vânzarea acest sat, și de atunci au rămas acest sat a fi pre sama domnească până acum în zilele Domnii mele. Deci când au fost acum, venitu părintele Ștefan egumenu de la Sfânta mănăstire Sadova, arătând zapisul de cumpărătoreea răposatului Matei Voevod, care au fost cumpărat acest sat dela jupâneasa Călina și dela fiu sau Preda, și'l au fost dat sfintei mănăstiri Sadovei pentru pomană. Intr'aceea și Domnia mea încă am socotit împreună cu tot Divanul cum să nu se spargă pomana răposatului Matei Voevod, ci'l am dat Domnia mea să fie iar al sfintei mănăstiri de întărire și călugărilor de hrană, iar răposatului Matei Voevod și Domnii mele în veci pomană; și de ori și cine neclintit dupe porunca Domnii mele. Iată dară și martori așază Domnia mea: Pan Mareș vel Ban, i Pan Neagoe vel Dvornic, i Pan Radu Crețulescul vel Logofăt, i Șerban vel Spătar, i Hrizea vel Vistier, i Ghiezea vel Clucer, i Mihai Cantacuzino vel Postelnic, i Gheorghie vel Păharnic, i Paană (sic) vel Stolnic, i Papa vel Comis, i...vel Sluger, i Tudaran vel Pitar. Și ispravnic Tomu, Radul Năsturel vel Logofăt. Și am scris eu Mihai în scaunla cetate București.

Luna Aprilie 22 leat 7177.

Io: Antonie Voevod.

(Pecetea Domnească)

Cartea Ispravnicilor Scaunului Bucureștilor

către aceeași mănăstire, pentru dijma
după moșia Vârbița de jos.

Gheorghie biv vel Ban, i Vâlcul vel Vornic, i Hrizea vel Vistier Ispravnicii scaunului Bucureștilor, datam cartea noastră Sfintei și Dumnezezeștei mănăstiri Sadova, unde este hramul Sfeți Nicolae, și părintelui egumenului Nichifor, și tuturor călugărilor câți se află lăcuitori într'acel sfânt lăcaș, ca să fie volnică sfânta mănăstire cu această carte a noastră de să-și ia toată dijma de pre moșia ot dol Vârbița din sud Mehedinți, din grâu, din meu, din toate bucatele, din zece una după obicei, însă de pre partea lui Andrei Spătaru, feciorul Vladului Logofātu Rudeanul, carea o au cumpărat răposatul Matei Voevod dela jupâneasa Barbului Brădescul. Deci dânduo răposatul Matei Vodă Sfintei mănăstiri Sadova cu zapisul de cumpărătoreea atâta să ție și mănăstirea cât au ținut și Matei Voevod până o au dat mănăstirii, și mai mult călugării să nu se tinză pentru că se jăluiră și alți oameni de acolo, cum că au și ei ocină acolo în dol Vârbița, și o impresoră mănăstirea peste tot. Drept aceea noi am dat să ție mănăstirea numai partea lui Andrei Spătarul, iar ce se va afla moșie mai multă să o stăpânească cin se va cădea.

Aceasta scriem Iulie 9 leat 7184.

Gheorghie Banul Vâlcul vel Vornic. Hriza vel Vistier.

Comunicate de N. Plopșor.

Acte și scrisori din trecut

Comunicate de Prof. C. N. Mateescu

V.

Adecă eu Badea i Ion frate sin Radului Danii i maica lui Neacșo, dat-am zapisul nostru la mâna popii Stoicăi i a lui Siancu i a lui Vasile precum să-s' știe că le-am vândut zece meri cu un păr din livade din vale. Supt coastă, un păr gurguiat ¹⁾ i un măr cu tal 14; la Stâncil trei pere ²⁾; la biserică perii ciorăști ³⁾; la drum un păr gurguiat.

Note: ¹⁾ numele unei specii de peri. — ²⁾ peri tineri nedați pe rod. —

³⁾ numele unei specii de peri.

I-am dat de a noastră bun(ă) voie nesilit de niminea, să aibă a-i stăpâni ei și copii lor și nepoți de nepoți lor, căți Dumnezeu le va dărui.

Și pentru adeverință ne-am iscălit ca să-s crează.

1817 Aprilie 25.

Eu Badea vânzător. Eu Ion brat vânzător.

Și i-am dat noi cei mai sus numiți.

Și am scris eu pop(a) Stoica cu zisa lui Badea i alui Ion brat.

VI.

Adecă Radu sãn Gheorghe Colțan dat-am zapistul mieu la mână lui Părvul sãn Dumitru Buzieanu din Rătezi precum să-s' știe că i-am vândut pimnița noastră în bani gata tl. 3 numai să mă aștepte pân'la sfeti Arhangheli. De aci încolo să-s' ia pimnița cu bună pace de către niminea opreal'să n'aibă.

Și când s'au făcut această scrisore fost-au mulți omeni buni martori.

Eu Radu Colțan vânzători.

Eu Gheorghe Sorca martor.

Eu Iovan Cîpic i eu Mihai Părtene martori.

Și am scris eu popa Gheorghe Cuzmescul ot Rătez cu zisa vânzătorului. Leat 7260 Apr. 12.

VII.

Dat-am eu paharnicul Milcoșan lui Gheorghie Buzieanu marieși ¹⁾ 50 se-i parte ²⁾ pe vin la culesul, — și ne-au fost vorba cum va rupe dumnealui Vornicul Matei. Și s'au rumpt vadra ³⁾ la un ortu ⁴⁾ și dintr-acești 50 de mărieași vedre de vin 82.

Atuncea când i-am luat banii și ne-am socotit cu dumnealui pre amuruntul, ce mi-a dat și ce i-am dat și i-am mai rămas să-i mai dau vedre de vin 61. Și l-am chemat să-s' ia vinul ce-i sint dator pân'la Ispas și n'au vrut se vie se-s' ia vinul. Și neviind se-și ia vinul, au mai dat lui Gheorghie tal. 10 ⁵⁾

Neputându-i se-i împărțe pe vin, au stătut pân'la culesul viilor și i-am dus la cules acas' de i-am dat, iar el n'au vrut se-i

Note: ¹⁾ monedă austriacă. — ²⁾ să-i împărțească, — ³⁾ prețul cu care se începe vânzarea noilor recolte. — ⁴⁾ a 4-a parte din leu. — ⁵⁾ actul este stricat, ⁶⁾ numele, probabil popular, al vreunei măsuri. — ⁷⁾ restul actului lipsește.

ia, ci au zis să-i împărțe la culesul viilor cum vor da și alți negustori și să ne de și bute se-i strângem vinul. Și vinul s'au rumpt câte 2 vedre de vin la 30 de bani. Si au zis dumnealui să punem butea lângă păretele pimniții, că va veni de-l va lua curund. Și noi am strens tot vinul în bute și am pus la păretele pimniții precum ne-au fost vorba. Și el au mănă pe sluga lui de au luat vin din bute și iar au mai venit adoor de au mai luat 2 fucei ⁶⁾ de vin și au zis să nu ne tindem la vin că-i place vinul va lua. Și noi nu ne-am mai tins la vin și au stătut vinul pân' în postul lui stăi Petru și neluând acesta vinul, au venit tomna, de am dat o bute de vedre 52, apoi de atunci n'au mai venit. Luot-au Părvul dela frate-său Gheorghe din cei 50 de mariași au luat marieași 25 și i-am dat atunci pentru acei 25 de mariași vedre de vin 27. Au mai luat Părvul dela fratesău Gheorghe ⁷⁾.

Leat 7239.

VIII.

Noi 3 boieri carei sântem rânduiți(i) din porunca dumnealui Manolache biv vel Armaș vel căp. za Cerneț, ca să alegem și să hotărăm moșea Rătezul.

Când au fost la zi și la soroc(ă) am venit aici în fața locului, după obiceiul strângându-se toți moștenii față. Le-am cerut toate scrisorile ce vor avea de moșteniri și de cumpărături, cercetându-le toate pricinile lor cu amăruntul, prin scrisori și prin mărturii și trăgându-să moșea pă trei locuri, după obiceiul, să găsiră: Trăsoarea cea dintâi despre răsărit, stânj. 1500; al doilea trăsoare prin mijloc, stj. 1208; a treia trăsoare la apus, stj. 1304.

Dintr'această sumă de stâneni să fac trei teasmale. ¹⁾

S'au ales și lui Ion Nănau ot Călcești, dintâinul călcean, din cincizeci și trei de st. ce avea cu vărșău Ștefan Boștin să ales partea osebit stj. 27 pol ⁴⁾ și la Boștin stj. 27 pol precum arată în cartea ce i-am dat la mână lor la trei împărțări: în Igrealiște, în Dealul de jos, în pădure, să-i stăpânească alătura cu teiașii lui (sic).

Iar s'a ales și din lazul lui Deacon de stj. 15, s'au ales partea lui Ioan Nănau ot Călcești stj. 7 pol să-i stăpânească cu bun(ă) pace decătre verii lui Ștefan cu frații lui și decătre alți moșteni din răsteu' acesta.

7260 Iol. 25.

(Isclăliturile boierilor nu se pot ceti).

Note. ¹⁾ fâșie, cordea.

Carte de judecată din Negoești ¹⁾

Transcrisă de I. Dinulescu.

SUD MEHEDINȚI

†. Dumitrașco Brânzan ot Peșceana au tras la judecată înaintea noastră pă Ion sin Popa Barbu ot Roșu tot dintr'acest județ arătând jăluitorul că de sânt șasă ani având trebuință de un cazan au și plecat la Țara Nemțască cu popa Barbul tatăl numitului i cu un popa Dumitrașcu ot tam și cu un Ignat Neguțătorul. Mergând până la Ațig în Țara Nemțască, fiind poruncă a nu mai lăsa oameni din țară să treacă de acolo mai înainte nu i-au mai îngăduit de a mai merge. Iar acel Ignat având cărți împărătești la mână ca să nu fie poprit mergând înainte au vrut de a-l lua pă dânsul de slugă dar Barbul având mai multă trebuință s'au învoit a merge el slugă [rupt] cu acel neguțător Ignat [pentru] trebuința lui cât și celorlalți să le cumpere cazane dându-i în mână pentru cazanul său 385 florinți și cinci galbini împărătești, care s'au fost adunat la suma florinți 685. Și întâmplându-să de au murit numitul preot acel Ignat Neguțătorul ar fi arătat pricină că s'au scumpit cazanele pentru care s'ar fi și judecat atât aci la Isprăvnicie cât și la Divanul Craiovei și li s'ar fi hotărât ca să predea numitul două cazane atât pentru banii ce au dat popa Barbul pentru dânsul cât și al lui. Și acest Ion ar fi fiind cazanele de atunci și el să află păgubaș. Apoi murind și neguțătorul să arată acum cu pricinuire cum că de are zapisul tătăni-său așa îi va da cazanul. Dar el are mărturie cerând ca prin judecată să-și afle dreptatea. După care a lui arătare mai întâi orându-i fiind la zapcii plășii ca să cerceteze această pricină în fața locului nerămâind mulțumit Ion pârătul au venit și înaintea noastră unde a dat jeluitorul la judecată alegerea zapciilor prin care vedem că dă dreptate jeluitorului după mărturia ce ar fi dat popa Dumitrașcu cum că au văzut cu ochii când au dat numitul jeluitorul bani în mâna tatălui pârătului ca să-i cumpere cazan. Asemenea unul Răducan carele ar fi auzit pă Popa Barbul, după ce au venit din Țara Ungurească că ar fi cumpărat și pentru jăluitor un cazan bez două ale sale și cu aceste mai dau zapcii dator pă Ion ca să răspundă cazanul jăluitorului: S'au întrebat de către noi Ion Pârătul ce are să răspundă. Să arată la judecată cu o jalbă ce au dat către cinstita căimăcămie dela trecutul iulie 14 ce este buiurdint (?) ca din pravilă să se cerceteze pricina făcând el arătare că tată-său popa Barbul având trebuință de două cazane au și dat bani la un Nicolae Bratoloveanu căldărar sud Sibiu prin chizașia lui Ignat Iupceanul cu zapis și cu soroc când le va aduce și le va face teslim (!),

¹⁾ Pus la dispoziție de D-na Stoenescu, din Negoești-Mehedinți (Vd. A. O. p. 248 No. 13), prin mijlocirea D-lui I. Bălu.

din care unul l-a și adus trăind tată-său iar unul după moartea tătăni-său prin judecată l-au luat de la numitul căldărar și de la Ignat chezașul lui mai luându-i acel Ignat și doi boi din plug cu nume de chirie pentru aducerea acestor cazane mai cheltuind și taleri 200 prin judecăți. Că le-au avut atâtea năcazuri și cheltueli ce au cercat până au scos acele cazane ce să mai vede apucat și de Dumitrașcu Brânzan ca să le ia acel cazan cu cuvânt că ar fi dat răposat tătăni-său bani de hârtie florinți să-i cumpere și lui un cazan pentru care bani când i-ar fi dat zice că ar fi având și mărturie pe popa Dumitrașco care acel popă din pricina morții, vecinându-să cu dânsul, aflându-să nevărznic caută să-i izgonească din căminurile părintești fiind om rău și netemător de Dumnezeu cum este știut și de alte obrază zicând că de când au cumpărat tată-său acele cazane sânt zece ani și cât au trăit tată-său de ce nu și-au căutat nici nu l-au pomenit să vie vreodată ca să-i facă vre-o cerere de cazan să-l auză și el, nici la moartea tătăni-său n'au venit ca să le arate oamenilor sau la alte obrază ce s'au fost aflând sau să aibă vre-un zapis dela dânsul de când zice că i-ar fi dat bani ca să-i aducă cazan. Mai vărtos că nu să află depărtat ci vecin lângă dânsii. Cum după moartea tătăni-său în [rupt] de cinci ani de ce nu-i făcuta nici o cerere și tocmai acum, iar fiind supărat [rupt] cerere ca prin judecată să-și afle dreptatea. Impotrivă adusă jeluitorul la judecată de mărturie pe acel popa Dumitrașcu care după întrebarea ce i s'au făcut dete răspuns că după ce au mers cu jăluitorul i cu tatăl pârătului și cu acel Ignat negustorul până la Ațig în Țara Nemțască nevrând a-i lăsa să meargă cu toți mai nainte ducându-să numai acel Ignat cu popa Barbul au văzut cu ochii până au dat jăluitorul în mâna popii Barbului 400 florinți și cinci galbeni împărătești vorbind ca dânsul să-i ia un cazan și că întorcându-să acasă, după ce au venit și Ignat din Țara Nemțască dându-să în vorbă cu dânsul i-au spus că au cumpărat ocaia de aramă florinți 27, iar mai multă știință nu are. Să împotrivi pârătul zicând [că] de acestea știință nu are neauzind nici dela tată-său nici după moartea tătăni-său până acum, decât că având rămas asupra lui Ignat un cazan dintr'acele două ce au fost dat bani prin chezașia lui. În urmă văzând că au murit tată-său cu socoteala că nu vor avea știință s'au arătat cu pricinuire pentru dânsul și prin judecată cu cheltueli nesuferite abi l-au scos mai dând și alți bani din cei ce au dat tată-său și de jăluitori nimic n'au auzit pomenind nici pă Ignat. S'au întrebat numitul jăluitori mai întâi de are vre-un sinet dela tatăl pârătului că i-au răspuns bani pentru acel cazan și zisă că nu ar fi având încredințându-să asupra lui că-l va aduce. I s'au mai zis după ce au venit din Țara Nemțască să scoată vre-o dovadă aici i-au făcut vre-o cerere și zisă că altă dovadă nu are decât că cerere neconținută au făcut la tatăl pârătului și l-au tot prelungit. S'au mai întrebat după moartea tată-său de ce n'au mai făcut cerere până acum și zisă că el au fost adăstând umblând și el într'ajutorul

său la judecata ce au avut cu Ignat până va scoate de la dânsul cu gândul că i-l va da. Deci după cercetarea ce am făcut asupra acestii pricini măcar că jeluitorul să razmă pe mărturia ce dă popa Dumitrașcu dar după arătarea lui nu poate pune judecata temei și să îndatoreze pe părât la vreo răspundere pentru că putem zice cu adevărat va fi dat Dumitrașco jeluitorul popii tatălui părâtului bani ca să-i cumpere..... (*Sfârșitul lipsește*).

Data puțin anterioară lui 1800.

1807 Octombrie 30

Un Zapis ¹⁾

Zapisul meu la mână dumnealui jupanului Costandin Caradeanu precum să știe că având o vie răposatu fratele meu Dumitru Suditu chesaricesc 1: Sutești în dealu verzii între.... și între.... și după moartea frății-meu nerămăind clironom altcineva decât mine și fiind trebuință ca să-și ia zestrea soția răposatului și alte datorii ce au rămas pe urmă ca să plătească datorii și zestre pentru aceia m'am tocmnit cu mai sus numitul cu via de am vândut-o cu tocmala bună cu bani gata în taleri 1800 adică una mie opt sute și am primit toți banii în mână mea. Inșă via cu tot cuprinsul ei cu pomet, cu livedea cât iaste îngrădită i cu leaurile ce sânt întrânsa făcute. Inșă via câtă ține îngrădișul ei iaste pe moșia ei ohabnică cu tot pământul înfundat fără dijmă. Și dumnealui să aibă a stăpâni cu bună pace dumnealui i coconii dumnealui câți îi va darui Dumnezeu. Și pentru mai adevărată credință m'am iscălit mai jos ca să crează.

Craiova 1807 Octombrie 30

(ss) Zoița sora răposăților vânzătoare

(ss) Preda işlicaru soția mai sus numitei adeverez.

Vasili Pavlovici martor

Arghiris Pihu martor.

¹⁾ Aparținând Doamnei Maria Goșanec, din Craiova. Transcris de D-I Prof. N. G. Dinculescu.

NOTE ȘI COMUNICĂRI

Vederi din Oltenia

S'au găsit totdeauna oameni de inimă, cari au apreciat un monument care amintea o mărturie a trecutului nostru, sau un document care închidea în slovele lui un trecut.

Unul dintre acești cunoscători ai trecutului Olteniei a fost și Al. Ștefulescu, harnicul cercetător al vechilor urice oltene.

Dar nu numai documentul, ci și o colecție strânsă și păstrată cu îngrijire, ne arată pe oamenii iubitori de artă.

Unul care s'a entuziasmat de monumentele arhitectonice oltene este și Grigorie (Guță) N. Manu. El a strâns o frumoasă colecție de fotografii cu vederi din țară—in special din Oltenia—procurate prin anii 1893—94 de răposatul Al. Ștefulescu și Rola Pieckarski.

Această colecție a lui Gr. N. Manu a fost cumpărată în vara anului 1923 de Academia Română, unde se găsește și astăzi.

Am găsit că este bine să o aduc la cunoștința celor doritori de a ști ceva despre acest trecut al Olteniei, și de aceia le înșir mai jos, dând titlul așa cum este scris pe dosul fiecărei fotografii, fără niciun comentariu.

Mapa A I, cu 31 fotografii 11×15,5 cm.

2. Schitul Cioclovina de jos (Județul Gorj). Vederea exterioară a schitului, care este acoperit cu șindrilă, aripa dreaptă este de zid.

3—7. Mănăstirea Tismana: vederea din nord, vederea din nord-vest, mănăstirea reflectată în eleșteu, vedere dela nord-est, clădiri din curte.

8. Adormirea Maicii Domnului, pictură murală din mănăstirea Tismana.

9. Sfântul Nicodim, portret din mănăstirea Tismana.
10. Odoare bisericești vechi din mănăstirea Tismana (cruci, evanghelii, patrahire).
11. Veșminte sacre vechi din mănăstirea Tismana.
12. Felonul cu care a trecut sfântul Nicodem prin foc, după cum spune tradiția.
13. Prefața pomelnicului din 1798, dela mănăstirea Tismana.
14. Pomelnicul Domnilor din Pomelnicul mănăstirii Tismana din 1798.
15. Pagina 1 a pomelnicului Domnilor din Pomelnicul mănăstirii Tismana din 1840.
17. Ușa dela intrarea bisericeii din Bălcești-Cârligei (Gorj), cu pisanie d'asupra ei. Interesantă prin sculpturile ei. Fotografia cam ștearsă.
18. Porțile dela casele lui C. Prejbeanu din Bălești (Gorj).
19. Porțile dela casa lui Tonoacă din Bălești (Gorj).
20. Pisanie dela Biserica din Bengești (Gorj). Are frumoase sculpturi în piatră la pervazurile ușii; d'asupra este pisanie săpată în piatră.
- 21—23. Culă din Groșera (Gorj). Trei vederi, dela apus, dela sud-vest și dela răsărit.
- 24—26. Culă din Mosculești (Gorj). Trei fotografii luate în timpul iernei; cula este în ruină.
- 27—28. Culă din Poiana (Gorj). Două fotografii luate în timpul iernii: vedere dela sud și dela nord-est. Cula este în ruină.
29. Culă din Pojogeni (Gorj).
- 30—32. Culă din Rovinari, cu trei vederi în timpul iernii: vedere dela sud-vest, nord-est, vest. Cula este în ruină și în curte este un cimitir.
33. Porțile dela casele lui Gheorghe Fieraru din Tămășești (Gorj) 1895. Interesante prin sculpturile stâlpilor porții.

Mapa A II, conține 14 fotografii de mărimea 17×23 cm.

- 1—2. Castrul roman din Gorj.
3. „Găurile Zmeilor“ din comuna Călinești, județul R. Vâlcea.
4. Peștera cu cruce. Valea Călineștilor (Vâlcea).
5. Valea Călineștilor, Vâlcea.
6. Peșteri „găuri“ în stânci de conglomerate la Proieni (Vâlcea).
7. Biserica din Voineasa (Vâlcea)—Biserică de lemn și acoperită cu șindrilă, fotografiată în timpul iernii.

8. Valea Lotrului la Brezoiu (Vâlcea). Vedere.
9. Valea Lotrului văzută din Brezoiu spre gura Lotrului, cu muntele Cozia.
10. Valea Oltului lângă mănăstirea Cornetu.
11. Crucea de piatră cu inscripția din secolul XVII, pe șoseaua spre Cetățuia (Vâlcea).
12. Paraclisul din curtea caselor d-lui C. Ollănescu, din orașul Râmnicul Vâlcea.
13. Fundamentul cetății Râmnicului Vâlcea, fostă proprietatea mănăstirii catolice a Franciscanilor.
14. Vederea generală a orașului Râmnicu-Vâlcea.

Mapa A, III cu 24 fotografii 16×21 cm.

1. Constantin Brâncoveanu și Cantacuzino, pictură murală la ușa bisericii dela intrare, mănăstirea Hurezi.
5. Vederea bisericii din Bălcești-Cârligei (Gorj)
6. Casă boerească din Bengești (Gorj), în ruină; Biserica din Bengești (Gorj).
- 7—10. Cula din Curțișoara (Gorj), cu patru fotografii: vedere din miazăzi despre șosea, vedere despre răsărit-miazăzi, vedere despre miazănoapte, vedere despre apus.
11. Porțile și casa lui Gh. Fieraru din Tămășești (Gorj). Fotografie mai mare ca cea dela mapa I No. 33. Foarte interesantă este sculptura pridvorului.
12. Biserica cea veche din Brezoiu (Vâlcea), acoperită cu șindrilă. Vedere exterioară.
13. Biserica cea nouă din Brezoiu (Vâlcea). Vedere de pe șosea.
14. Valea Oltului la Căineni (Vâlcea). Platou cu urmele șanțurilor și redutelor. După tradițiune, pe acest platou, în timpul revoluțiunii ungurești (1848), au fost așezate tunuri rusești.
15. Vederea comunei Călinești (Vâlcea).
16. Vederea mănăstirii Cornetu (Vâlcea). În dreapta se vede râul Olt.
17. Biserica cea veche, de peste 100 de ani, din Călinești (Vâlcea); este făcută din cărămidă și acoperită cu șindrilă, iar pridvorul are șase stâlpi răsuciți.
18. Casă din comuna Călinești (Vâlcea).
19. „Pietrile Zmeilor“ sau „Găurile Zmeilor“ din Călinești (Vâlcea).

20. Terasale aurifere de pe malul drept al Oltului, la Brezoiu (Vâlcea).
 21. Vederea satului Brezoiu (Vâlcea).
 22. Vederea mănăstirii Tismana (Gorj).
 24. Planul caselor domnului Cornoiu în Curtișoara (Gorj).
 Plan original pe hârtie de pânză 53 x 47 cm.

Mapa IV, 38 fotografii cu vederi dela mănăstirea Hurezi.

1. Băda Ispravnicu biv Părcălab, Apostolul ispravnic, Cernica Stirbei (picturi murale).
2. Constantin Brâncoveanu cu copiii (pictură murală).
3. Doamna lui Constantin Brâncoveanu cu fetele (pictură murală).
4. Matei Basarab, Neagoe Basarab, Laiotă Basarab, Ioan Arhimandritul (picturi murale).
5. Pârva Cantacuzino, Șerban Vodă Cantacuzino, Constantin Basarab, Radu Vodă Șerban (picturi murale).
6. Neamul boerilor Brâncoveni (pictură murală).
7. Neamul boerilor Cantacuzino (pictură murală).
8. Poarta dela intrarea spitalului rural Hurezi.
9. Vederea generală din afară dela intrarea în mănăstire.
10. Vederea chiliilor și a clopotniții.
- 11—12. Scaun arhieresc (sculptură în lemn).
13. Ușa cu pisană dela intrare în mănăstire.
14. Clopotnița și o parte din curte.
15. Sala arhondăriei.
16. Sculptură în piatră din jurul ferestrelor.
17. Biserica cea mare.
18. Jețul din bolniță (sculptură în piatră).
- 19—20. Sculptură în piatră dinprejurul ușei dela biserică (frumoase sculpturi în piatră).
21. Inscricția dela scara sălii principale, în fața bisericii.
- 22—23. Coloane de pridvor, în fața bisericii celei mari. Sunt două coloane de sculpturi diferite.
24. Coloană în coridorul arhondăriei.
25. Partea de sus a unui jeț din bolniță.
- 26, 33. Fațada bisericii celei mari.
27. Clopotnița dela intrare.
28. Pridvorul bisericii.
- 29—32. Jețul episcopal. Frumoasă sculptură în lemn, cu 4 vederi.

34. Bolnița; la dreapta sala de mâncare de vară (chioșcu) a Brâncovenilor.
 35, 37. Scara sălii principale, în fața bisericii. Arcada scării are frumoase sculpturi în piatră.
 36. Aspectul general al scării principale din fața bisericii.
 38. Sculptura de pe ușa bisericii.

Mapa VI. No. 26. Pomelnicul bisericii Bălești (Mahalaua Arhoților).

Mapa VII. No. 2. Vederea cascadei din Văidei (Gorj). Identificarea a fost făcută de d-l Nicolaescu-Plopșor.

Ioan C. Băcilă.

Musca Columbăcă

(din izvoare vechi românești)

Cronicarul Radu Popescu ¹⁾, care a trăit supt Brâncoveanu-Voevod, povestind evenimentele anului 1695, cu campania sultanului Mustafa II contra Nemților în Ungaria și care se încheie cu cuprinderea Lugojului și Sebeșului, vorbește și de însărcinarea dată Domnului Munteniei de a priveghea trecerea Dunării despre Cerneți și de a trimite provizii oștilor împărătești. La trecerea înapoi a Sultanului dinspre Cerneți spre Calafat—Vidin, care era primăvară cam în vremea Paștilor, a venit și Domnitorul să facă închinăciunea cuvenită. Dar au avut multă supărare că era vremea aspră — Miercuri după Paști ningeă încă — și trebuiau să înainteze foarte încet „pentru ca să treacă vremea unor musce veni-

¹⁾ Radu Popescu Cronicarul este fiul vestitului Hrizea vistierul din Popești din Ilfov, spre deosebire de Popești din Prahova, de unde se trage Antonie-Vodă din Popești, (ambele ramuri însă se înrudeau); el scrie evenimentele dela 1689 la 1714. Cronicarul acesta era un om foarte învățat pentru timpul lui; știa latinește, leșește, turcește, arăpește, era bun cărturar; cunoștea și ceva filosofie, citise pe Herodot și pe Omer, pe Tucidide și pe Xenofon, din autorii vechi. Brâncoveanu îl trimete cu Goleșcu și cu Bălăclanu la generalul Haisler în Ardeal să trateze alianța cu Nemții. El era cronicarul palatului, pe când Banul Kornea Brăiloiu — de care deseori vorbește și el — era oratorul consiliului de miniștri (divanului domnesc). Cronica sa e în vol. V al Mag. Ist al lui Bălcescu.

nate ce es primăvara la Cerneți, de fac multă pagubă oamenilor în dobitoace, că este între munții care tae Dunărea deacurmeziș, de ese la Cladova cetate, care au făcut-o Clavdie împăratul, și la Turnul Severinului care l'au făcut Sever împăratul, unde sunt și picioarele podului lui Traian împăratul ce au făcut peste Dunăre, se vede că este o piatră găunoasă a căreia găunoșitură, gura este neagră, afumată, ca cum ar eși un fum dinăuntru de negrește mărginele găurilor, ear nu este fum, ci în toți anii primăvara ese un fel de muscă mitutică, care eșind din piatră asupra Dunării, multă se înecă, că ca un vifor întunecat se pornește pre Dunăre în jos, și ese la câmp la dobitoace pre care le mușcă, le veninează și mor, ci cu fum de tufe, de fân, își păzesc câțiva oameni dobitoacele și pre ie, că și oamenii pătinesc rău de muștele acelea, însă nu mor¹⁾.

Această „muscă mitutică“, cum o numește cronicarul, este musca Columbacă de azi, care a bătuit atât de mult acea regiune a Olteniei și Banatului²⁾.

Const. V. Obedeannu.

Din trecutul Craiovei

Orașul Craiova a stat în trecut în fruntea mișcărilor culturale și naționale, mai mult poate decât ar fi dispus cineva să creadă astăzi. Din însemnările pe care le publicăm mai jos, se va vedea că cea dintâi muzică militară în țara noastră s'a înființat în Craiova, la 1830, și că cea dintâi defilare a armatei din nou organizată, după veacuri de robie, s'a ținut tot în Craiova, pe locul unde acum este grădina publică Mihai-Bravul, în anul 1831.

I.

Inființarea primei muzici militare în Țara Românească.

„Muzica militară s'a înființat în Țara Românească mai întâiu în Craiova, pe la anul 1830. Imprejurarea care a adus înființarea ei fu următoarea: în acel an fiind țara bătuită de holeră, Craiovenii, pentru a scăpa orașul lor de acea urgie, se hotărîră a aduce moaștele Sfântului Grigore Decapolitul, ce se află în Mănăstirea

¹⁾ Vezi Mag. Ist., vol V pag. 138

²⁾ În vreme ce această comunicare a D-lui Obedeannu era la tipar, Redacția a primit un articol al D-lui prof. Bogoca, dela Universitatea din Cluj, — și care se va publica în numărul următor al A. O. — în care și D-sa ne semnalează, incidental, același pasagiu din cronicar.

Bistrița, și pentru a primi acele sfinte moaște cu toată pompa cuvenită, hotărîră să ieasă înainte la marginea orașului toată oastea ce se afla în oraș; pentru aceasta lipsea însă podoaba acelei oștiri, adică muzica; de aceea Marele Spătar Alecu Ghica provocă înființarea ei, năimind cu simbrie mai mulți musicanți din banda de muzică, proprietatea particulară a Marelui Vornic Constantin Goleșcu. Pe aceștia îmbrăcându-i în uniformă militară, au compus din ei o bandă de musicanți, mai complectându-o cu ghițări și flaute luate din isnaful bărbierilor, având de capelmaistru pe un musicant ungur Dobos, și un subcapelmaistru Dinică, țigan de al lui Goleșcu, care era și primclarinetist. Cu această muzică, care mergea în fruntea oștirei, s'a întâmpinat moaștele Sf. Grigore Decapolitul. Această muzică, singura în toată oștirea, s'a numit *Banda Ștabului*, și s'a întreținut din simbria ofițerilor, care se numea *paraua muziceii*, luându-se câte două parale la leu din salariul fiecărui ofițer.

În anul 1832 înființându-se în București un regiment de infanterie, sub Polcovnicul Constantin Filipescu, acesta organizează și el cu banii săi proprii o bandă de muzică militară regimentului său, care s'a întreținut tot cu paraua muziceii, și aceasta fu a doua muzică militară organizată în Țara Românească. (După T. T. Burada: „Cercetări asupra muziceii ostășești la Români“, în Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie, anul 1891, vol. VI pag. 71. Vezi și Acta Nr. 1249 din 1859, în Arhiva Statului din București).

II.

Prima defilare a oștirei românești numită „streața pământescă“ la Craiova.

„Oștirea românească, organizată la Craiova la anul 1830, după cadrele a șase batalioane de panduri ce au combătut cu oștirile rusești în războiul cu Otomanii la anul 1828 — 29, sub comanda generalului adjutant A. Gheimar și Căpitanilor I. Solomon, Magheru și M. Ciupagea, s'a organizat în oștire regulată, numindu-se *streața pământescă*, compusă din 3 regimente infanterie și 6 escadroane de cavalerie, pusă sub ordinele Marelui Spătar Al. Ghica; iar regimentele ereau comandate: I-ul de Polcovnicul E. Băleanu; al II-lea de D. C. Ghica și al III-lea de Maior I. Solomon; iar escadronul I de C. Filipescu, al II-lea de S. Crețulescu, al III-lea de Căpitan Enghel, al IV-lea de D. Brătășeanu, al V-lea

de Th. Brătianu, și al VI-lea de Maior Fochianu, fără a avea încă oștirea muzici, steaguri și tunuri, ci servindu-se de banda muzicii rusești. La anul 1831, Ianuarie 6, ziua Botezului, fiind exersate două compănii din polcul I, comandat de Porucic Gr. Locusteanu și al V-lea de Praporcic D. Budișteanu (în care mă aflam și eu ¹⁾) autorul cu gradul de iuncăr), au defilat, pentru prima oară, în ger mare, pe dinaintea Spătarului Alecu Ghica (în urmă devenit Domn), care încă nu se îmbrăcase în uniformă ostășească, decât numai adjutantul său Praporcic C. Eronim și porucic St. Goleșcu. Defilarea ce se numea „*Ceremonial Marș*” era prezentată de Șeful instructorilor ruși, General-major Starov, de Polcovnicul E. Băleanul comandant al Polcului I-iu, și comandată de Maior Al. Florescu. La această defilare a fost invitat și Caimacamul Craiovei Vornicul Al. Ghica (zis Barbă Roșie), precum și mai mulți boeri și negustori, împreună cu publicul craiovean, care admirau scurtul timp în care au putut streaja pământescă a se instrui așa lesne. Defilarea s'a petrecut în mijlocul Craiovei, pe măidanul lui Brăiloiu și Bengescu (azi grădina Mihai-Bravul).

(Notă de Locot-Colonel D. Papazoglu, pe tabloul ce reprezintă această defilare, tablou pe care nu l-am putut obține spre fotografiere, din cauza refuzului celui care îl posedă. Am fi recunoscători aceluia care posedând această gravură or știind pe cineva care o posedă, ne-ar semnala lucrul, ca să-l fotografiam și reproducem și noi în A. O).

A. Vasulescu.

Notiță astronomică

În dimineața zilei de 25 Septembrie a. c., a avut loc un frumos fenomen astronomic al Lunei și Planetei Venera, numit *conjunțiune*, văzut și la noi, și anume Luna trecând între Pământ și Venera.

Planeta s'a ascuns astfel vederii noastre timp de o oră, fiind ocultată de Lună, și reapărînd din nou la ora 4.36 dimineața, când acest fenomen a luat sfârșit.

De notat că era lună nouă.

Ing. Al. Popescu.

¹⁾ Colonel Papazoglu, autorul acestei însemnări.

O scrisoare a generalului Năsturel privitoare la Hotărnicia Negoilui

Prietenul meu D-l St. St. Tușescu, vechiul și cunoscutul folclorist oltean, încredințându-mi mai multe hârtii de ale D-sale spre cercetare, am găsit între acestea și o scrisoare a Generalului Năsturel, cu privire la Hotărnicia Negoilui.

D-l Tușescu lucrând la *Monografia satului Catanele* din județul Dolju împreună cu răposatul P. Danilescu, monografie ce s'a tipărit în 1908 la Craiova, îndreptându-se pentru partea istorică la Generalul Năsturel, i-a trimis să vadă Hotărnicia Negoilui, care i-a fost înapoiată cu scrisoarea ce o reproducem aici:

N. Plopșor.

București, 9 Iunie 1907.

Domnule Tușescu,

Am primit broșurele ce mi-ai trimis și vă mulțumesc din inimă, constatând cu plăcere că sunteți un adevărat apostol al poporului și lucrați pentru luminarea lui și mărirea, prin urmare, a Patriei.

Vă înapoiez Cartea de hotărnicie a moșiei *Negoiu*, pe care mi-am permis a scrie ușor cu creion, spre a se putea șterge. Sunt acolo erori colosale. Prețul nu poate fi 37 aspri, ci 30000 de aspri. Jupâneasa Marga, cunoscută și sub numele de Maria din Caracal, este o Brâncoveancă, fata lui Matei Banul din Brâncoveni, și soția lui Vlăsan logof. cu care a avut între alți copii și pe Danciul, Vornicul din Brâncoveni, tatăl lui Matei Basarab. Ea a fost căsătorită de două ori; al doilea bărbat a fost jup. *Ivan Vel Postelnic* cu care nu știu să fi avut feciori.

Ivașco, Vel logofăt și apoi Vel Vornic, este Goleșcu, ca și fratele său *Albul*, Marele clucer; ambii sunt feciorii lui Radu Vistierul, cel ce la *fântâna Țiganului* a scăpat Vistieria lui Radu Vodă Călugărul și i-a adus-o la Turnu din fața Nicopolului.

Jupâneasa Marga a vândut Urății lui Radu Călugărul, ca să scape din temniță de la Constantinopol pe fiu-său *Iklea*, care omorise un om și-l închiseseră Turcii acolo.

De unde va fi scos hotarnicul că bătălia s'a dat împotriva lui

Laiotă V. V. Basarab? „Impotriva lui *Basarab* și a lui *Stroe*“, zice hrisovul, care nu pomeneste nimic despre *Laiotă*. Să fi citit bine inginerul hotarnic documentul? In acest caz am avea încă un *Laiotă*, necunoscut până azi.

Radu Vistierul nu este Goleș; el a ținut o Golească, și pe dreptate Ivașco și Albul nu sunt nici ei Golești decât după mamă. Ei s'au numit Golești după ocina de baștină a maică-si.

Eu cred că ar fi bine să reproduceti și hotarele care se învecinesc cu comuna Catanele.

Al D-voastră cu totul devotat

General Năsturel.

Cartea de hotărnicie a Moșiei Negoii, despre care vorbește generalul Năsturel, este tipărită pe patru foi mari (două coale timbrate în folio) — textul ocupând șase pagini și un sfert din a șaptea —, în Tipo-Litografia Națională Ralian Samitca din Craiova, cu data de 10 Martie 1885 și cu semnătura originală în manuscris a Inginerului hotarnic C. Litarczek (fost și inginer al Primăriei orașului), care fusese autorizat a hotărnicii moșia Negoii prin ordonanța Tribunalului de Dolj secț. I, cu No. 3625 din 11 Februarie 1884.

După o introducere privitoare la procedura îndeplinită întru facerea acestei hotărnicii, se expune istoricul proprietății, după acte înfățișate de Givko A. Radivojevitch, procurator al proprietarului Velimir Teodorovici. Din acestea rezultă că „Moșia Negoii, numită în vechime *Urâții*, s'a cumpărat de Radu V. V. (Călugărul) dela Jupâneasa Marga din Caracal pentru 37 aspri¹⁾, dăruind-o la 1539 lui jupân Radu Vestieru pentru drept și credincioase slujbe în lupta dela Fântâna Țiganului cu Laiotă V. V.²⁾ Basarab. Dela părintele lor Radu Vestieru au moștenit-o Ivașcu³⁾, marele logofăt și Albu⁴⁾, marele clucer⁵⁾, cari ca ctitori Sf. Mănăstiri Vieroșu din Muscel, au dăruit-o acesteia. Pela 1584, supt Petru V. V. (Cercel) călugării din Govora, proprietarii moșiei vecine Strâmba (azi numită Catanele) reclamă drepturi asupra moșiei *Urâții*“, dar cererea lor arătându-se neîntemeiată, M-rea Vieroșu rămâne în liniștită posesie până sub Mihai Viteazui, când la 1595 se reinnoesc acele pretențiuni ale călugărilor din Govora, dar ju-

¹⁾ După notițele scrise cu creionul pe actul de hotărnicie: nu 37 aspri, ci probabil 30.000. — ²⁾ Ce Laiotă să fie acesta? — ³⁾ adaogă: Goleșcu. — ⁴⁾ adaogă: Goleșcu. — ⁵⁾ adaogă: și cu Stroe.

decata prin hrisov domnesc hotărăște câștig de cauză tot M-rii Vieroșul. Acest hrisov se confirmă prin altul dela 6 Mai 1672 al lui Grigore Ghica V. V., când, la o nouă pretențiune a egumenului m-rii Govora, divanul domnesc hotărăște ca „*Moșia Urâții să fie ohavnică stătătoare în veac a M-rii Vieroșul*“. In 1696 printr'un hrisov dela Const. V. V. Basarab (Brâncoveanu) se confirmă hotarele ei contestate din nou; atunci aflăm că și moșia Bărca din Dolj, aparținea tot aceleiași m-ri Vieroșul. La 6 Nov. 1811 egumenul mănăstirii schimbă cu un chir Astrinos Costa Petru moșiile Negoii și Bărca, cum și Urzicuța din Romanai, pentru moșia Hârtești Potmoluzu din Muscel, zapisul fiind întărit de Divan în acelaș an, apoi de veliții boeri în Dec. 1813 și întărit de Domnitorul I. G. Caragea în 20 Ian. 1814. Negoiiul trece apoi la fratele proprietarului, un Hagi Enuș Costea Petre, la cererea căruia un pitac al căimăcămiei însărcinează pe biv-ceaușul Scarlat Dolea, cu inginerul Andrei Covaci din București, să hotărnicească moșiile luate cu schimbu de la M-rea Vieroșu. In 1827 moștenitorii proprietarului pun la mezat moșiile Negoii și Bărca, pe care le cumpără un Anesti Hagiopolu în 1828 Fevr. In Iunie 1841 ambele moșii trec prin cumpărare în stăpânirea Domnitorului Alex. D. Ghica, care le vinde prințului Miloș Obrenovici III în Noemvrie 1847. Dela acesta trece la moștenitorii lui, cari o fac danie principelui Miloș Obrenovici IV, cu obligația ca acesta să dea lui Velimir Mich. Teodorovici o sumă de bani și moșia Negoii. Astfel dela 5 Nov. 1868 acesta din urmă era proprietarul Negoiiului.

După ce se expune istoricul proprietății, se face descrierea hotarelor moșiei, după cum urmează:

Hotarele Moșiei Negoii a) Despre vecinătatea cu așa numitul ostrov al Statului Găldănele:

„De la punctul A (de pe plan) din hotarul moșiei Rast, în apropiere „de actualul pichet No. 25 (care s'a mutat din locul ce ocupase de „lângă Dunăre, pe plan litera P), pe un fel de matcă uscată mai în tot „timpul anului și care matcă înaintând spre răsărit devine cu în- „cetul băltosă și formeză scursura bălților moșiei Negoii numin- „du-se *Zătoca*, alimentată fiind din gârla *Négră*, din gârlicióra „*Strâmba*, din gârla *Urâții* și din gârla *Cârjand*, și împingând spre „apus o coddă numită *Zățunu* pentru apele debordătoare, tot la vale „pe mijlocul acelei scursuri, până în hotarul moșiei Catanele, în „punctul însemnat pe plan cu litera B.“

b) *Despre vecinătatea cu moșia Catanele, proprietatea Statului:*

„De la gârla Zătoca (punctul B pe plan), prin movila numită „*Riișo* (pe plan No. 1) spre mează noapte până în *măgura Inurilor* (pe plan No. 2); de aci se frânge în mod foarte puțin simțitor linia hotarului până în *măgura* numită, de la gropana de „din sus de banița (pe plan No. 3) și de aci tot linia dreaptă „până în *măgura Coteiașului* (pe plan lit. C) situată în colțul moșiilor Negoiu, Catanele, Urzicuța-Coveiș și Băilești“.

c) *Despre vecinătatea cu moșia Băilești:*

„De la *măgura Coteiașului* (pe plan lit. C) prin două movile intermediare până în *măgura* (pe plan No. 4) linie dreaptă de o lungime de stj. S. V. 787 palme 6; de aci formând cu prima direcție un unghi de $177^{\circ} 49'$, iar linie dreaptă prin patru movile intermediare până în *măgura* de la grópa *fântânei Țiganului* (pe plan No. 5) în lungime de stj. S. V. 1378 p. 5 și de „aci până în *măgura* numită acum la *Brobințari* (pe plan lit. D.) „situată în colțul moșiilor Negoiu, Băilești și Rast stj. 79, tot linie „dreaptă formând cu direcția precedentă un unghi de $171^{\circ} 48'$, ca „și cu aceea a hotarului despărțitor între moșia Negoiu și Rast „de $139^{\circ} 30''$ “.

d) *Despre vecinătatea cu moșia Rast și Urzicuța-Coveiș:*

„Hotarul se îndreptăză de la cea din urmă *măgură* numită la „*Brobințari* (pe plan lit. D) în spre meadă-qi prin mai multe movile intermediare în distanță de stj. S. V. 1935 palme 6 până în „*măgura Zeveleanului* (pe plan No. 6), de aci se cotește hotarul „după cum se arată pe plan trecând prin movilele însemnate cu „No. 7, 8, 9 și 10, — peste balta Căcata, balta Lunguleță și balta „Lungă până în *măgura* cu peatră de la balta Cotlovei (pe plan „No. 11) și de aci peste balta Cotlovei linie dreaptă până în movila din *grindul Porumbului* (pe plan No. 12) și de aci linie dreaptă „prin *movila cu peatră de la Precârstea* (pe plan No. 13), precum „și prin movila de lângă pichetul actual (pe plan No. 14) până în „Zătoca (punctul pe plan lit. A), unde se încheie perimetrul moșiei „Negoiu“.

Insemnări mărunte

1. Câteva cuvinte auzite dela Mehedințeni în 1923:

1) *Zăletit* = speriat, leșinat.

„Ce mă, parcă ești zăletit!“

(Strehaia).

2) *Mecit* = Lovit.

„Ia'n vezi, bou ăla îi mecit“.

(Strehaia).

3) *Flencează* = lasă'n jos.

„Calu' bătrân flencează urechile și mișcă 'n mers buza de jos“.

(Ploștina).

4) *Scoicile* = scobituri supra orbitare.

„Calu' bătrân are scoicile scobite și buza de jos îi atârnă“

(Strehaia).

5) *Comoriște* = loc unde's ascunse comorile.

(Imoasa).

2. Cuvinte notate în Iulie 1911, stând de vorbă cu flăcăul Dumitru P. Munteanu, Român din Serbia, dintr'un sat de dincolo de Dunăre, peste drum de comuna Vrața-Mehedinți. Tatăl tânărului e român, iar mamă-sa sârboaică.

1) *Angâr* = clopot

15) *Lêghen* = lighean

2) *Arșov* = casmă

16) *Păianjen* = voal

3) *Băicoane* = pietre

17) *Proosluc* = vestă, jiletică

4) *Braniste* = pădure

18) *A ribui* = a freca cu cârpa

5) *Bucfar* = abecedar

19) *Sâmți* Postul Paștelor

6) *Casmă* = lopată de fier

20) *Sângir* = lanț

7) *Citancă* = carte de citire

21) *Șofleancă* = flanelă.

8) *Ciubăr* = hârdău

22) *Ștraf* = șurub

9) *Civi* = piuliță

23) *Tarabă* = ¹⁾ gard de scânduri

10) *Cleștari* = ace de cap

(nu de lănteți), ²⁾ tinda

11) *Cliser* = cântăreț

casei

12) *Feder* = arc de trăsura

24) *Târgovi* = bucle de păr.

13) *Hârlov* = butie

25) *Tublă* = cărămidă

14) *Lopată* = lopată de lemn

26) *Țrep* = țiglă

Dr. Od. Apostol, Cluj.

Addenda et corrigenda

Cu privire la articolul „Din Istoria Școlilor Craiovene”, notez că Pensionul Raymond, dacă nu mă'nșel, exista încă de pe la 1844, subvenționat de guvern în zilele lui Bibescu Vodă, fiind un fel de internat al Statului, cum se afirmă în Istoria Școlilor de V. A. Ureche. Știu dela cei bătrâni de pe vremuri că pensionul era în casele lui Veron, dinspre Liceul Carol I, și că în casele din această curte dinspre Madona era un pension de fete aparținând altei direcțiuni, nu lui Raymond. Pe la 1873 acesta avea și el un pension de fete.

Serghiade era cumnat cu Serdarul Costache Ottetelișanu și avea pensionul în casele lui Ottetelișanu de lângă Sfântu Dumitru, unde a fost mai târziu Poșta și apoi Tribunalele în vremea când se clădea Palatul Justiției, și unde acum e un seminar.

În privința articolului D-lui Bărcăcilă cu privire la viața și opera lui Bibicescu sunt de făcut câteva rectificări și puneri la punct de amănunte. Astfel, când Bibicescu a intrat la „Românul”, Carada nu mai era acolo, deci nu a fost tovarăș de scris al acestuia, cum nu a fost nici al lui G. Cantacuzino și Ant. Carp. Cantacuzino nu a început să scrie la gazete decât la 1888, la „Voința Națională” anume, iar răposatul Carp nu a fost decât abonat la ziar. De la 1886—88. Bibicescu a fost prim ajutor și locușitor de Primar al Capitalei; în 1900 și până în Martie 1901 el nu a fost la Primărie, cum nu a fost în vremea aceasta nici d-l Al. Constantinescu, ci primar era atunci Mișu Cantacuzino, având de prim-ajutor pe Paul Arion. Bibicescu a revenit la Primărie ca simplu consilier comunal în 1901, când era primar Procopie Dumitrescu, iar Saita prim-ajutor.

Amănunte în acest sens se găsesc într-o mică broșură chiar a lui Bibicescu, din 1913 mi se pare, intitulată: „Amintiri despre Eugeniu Carada”.

M. Theodorian-Carada.

* * *

Nota 2-a din josul paginei 526 a scăpat la revizia tiparului cu o eroare și necompletă. În ea este vorba de D-l Prof. V. Bogrea (nu Bogoca). Rândurile emise din notă sunt următoarele:

„D-l Bogrea a făcut în iarna aceasta o comunicare la Societatea Etnografică” din Cluj, despre „Musca columbacă în tradiția noastră populară și istorică”, în care cita și D-sa, între altele, rândurile lui Radu Popescu, reproduse în revista noastră. Vd. „Comoara Satelor”, Febr. 1924 p. 31, cum și o dare de seamă din aceeași vreme în „Patria” din Cluj.

Redacția

Note mărunte

Dintr'o Foaie de zestre cu data de 11 Ianuarie 1873 din com. Băteșani (Vâlcea), pe care ne-o trimite D-l I. Păsculescu, notăm cum sunt prețuite în bani câteva din cele 16 articole, anume: Trei oi 10 lei noi; una scroafă = 5 lei; una scurteică = 8 lei; patru cămăși bune = 20 lei; una cârpă de borangic = 10 lei; cinci cărpe urzite bumbac și bătute borangic = 20 lei; două peșchire bumbac = 5 lei; două zăvelci roșetice = 8 lei; una fustă = 5 lei; două brâne = 5 lei; un așternut de 7 coturi = 5 lei; una cergă de 26 coturi = 20 lei; cinci căpătaie = 4 lei.

„O statistică a Craiovei din 1838”

Comunicată de T. G. Bulat.

În urma aplicării Regulamentului organic era necesar să se stabilească, cât mai exact, numărul locuitorilor din țările române. Lucrul acesta se făcuse de altfel în mai multe rânduri în secolul al XVIII, pentru Oltenia, în timpul ocupației austriace. Aceasta, mai ales, pentru reglementarea birurilor. Unei astfel de statistici, din 1838, datorăm știrile pentru Oltenia ¹⁾, care pentru unele din județe sunt date cu un adevărat lux de amănunte. Din totalitatea informațiilor, „știri” date de protopopul respectiv „potrivit cu așezarea cinstitei comisii catagraficești”, aflăm numărul relativ restrâns al locuitorilor din Craiova, din acea vreme. Se constată din aceste știri că este vorba numai de birnici și „numai creștini dajnici i boeri”. Orașul este împărțit pe mahalale, grupate în jurul bisericilor parohii. Socotind de fiecare cap de familie în medie câte cinci persoane, am avea o sumă de 9175 locuitori ai Craiovei, la care adăugând pe sudiți (străini), pe văduve și alte categorii de scutiți, am avea o sumă sumarum de 10.000 locuitori, populația celui mai mare oraș al Olteniei, la 1 Septemvrie 1838 ²⁾.

¹⁾ Statistica pentru cele cinci județe o avem sub presă.

²⁾ Dela No. 29, 1838, din arhiva Episcopiei Râmnicului Noul Severin.

Numirea mahalalelor oraşului		Numărul famililor	Numărul bisericilor	Hramul fiecărei biserici
1	Mah. Mănăstirii domneşti	122	1	Sf. Dimitrie
2	Brânduşa	52	1	Sf. Nicolae
3	Mântuleasa	97	1	Adormirea Maicii Domnului
4	Băşica	97	1	Toţi Sfinţii
5	Dorobântia	80	1	Sf. Nicolae
6	Popa Hristea	73	1	Sfinii Apostoli
7	Oota	61	1	Adormirea Maicii Domnului
8	Chiţara nouă	90	1	Sf. Ioan Botezătorul
9	Ungureni	154	1	Sf. Nicolae
10	Sfinţii Voevozi	41	1	Sfini Voevozi
11	Sf. Ilie	72	1	Sf. Ilie
12	Sf. Gheorghe nou	93	1	Sf. Gheorghe
13	Petre Boji	67	1	Adormirea Maicii Domnului
14	Postelnicu Fir	93	1	Sfinii Trei Ierarhi
15	Târgu de afară ot Hagiu	101	1	Toţi Sfinţii
16	Sf. Spiridon	44	1	Sf. Spiridon
17	Ot Haşu	88	1	Sfinii Părinţi Ioachim şi Ana
18	Episcupia	18	1	Sf. Nicolae
19	Sf. Gheorghe vechi	187	1	Sf. Gheorghe
20	Craioviţa	80	1	Sf. Nicolae
21	Potbaniţa	17	1	Adormirea Maicii Domnului
22	Belivacă	30	1	Sf. Nicolae
23	Savastian	18	1	Sf. Ioan Botezătorul
24	Obedeanu	46	1	Sfinii Impăraţi
25	Sfânta Troiţă	65	1	Sf. Troiţă
26	Mah. ot. Dud.	40	1	Adormirea Maicii Domnului
		1835	26	

Adecă una mie opt sute trei zeci şi cinci familiile oraşului Craiova, însă numai creştini dajnici i boeri.

Mișcarea culturală în Craiova

Soc. Prietenii Științei a reinceput conferințele sale de fiecare Duminică și zi de serbători, tot în localul Teatrului Național. La șiragul celor 231 conferințe pe care această societate le-a ținut până acum, se mai adaugă următoarele:

Duminică 25 Octombrie, Sf. S. Păr. I. Ghia.: Chestiunea Calendarului.

Duminică 2 Noembrie, Dr. Ch. Laugier: Contribuția medicinei la etnografie.

Vineri 7 Noembrie Al. Rally: Adevărul istoric în romanul „Cei trei mușchetari”.

Sâmbătă 8 Noembrie Al. Rally: Controversa Shakespeareiană.

Duminică 9 Noembrie Prof. C. D. Fortunesco: Comemorarea lui Al. Vlahuță.

Duminică 16 Noembrie G. D. Pencioiu: Drepturile civile ale femeii române.

Vineri 21 Noembrie Sf. S. Pr. Anghel Părvănescu: Apostolul Neamurilor.

Duminică 23 Noembrie Profesor V. Mihailescu: Cele trei Uniri.

Duminică 30 Noembrie Prof. M. Plătăreanu: Pacea morală a lumii și contribuția feminismului.

În afară de aceasta, „Prietenii Științei” au organizat un deosebit de reușit *Festival Ronsard*, la Teatrul Național, în seara zilei de Luni 10 Noemvrie, cu prilejul serbării celui de al patrulea centenar dela nașterea poetului franco-român.

Programul acestui festival cuprinde: un *Cuvânt înainte*, de Președ. Societății, D-r. Laugier, o conferință despre *Viața lui Ronsard*, de Prof. C. D. Fortunescu; *Recitări* din poeziile lui Ronsard de D-ra Mimi Stavrache-Cerna; conferința în franțuzește a D-nei Marya Kastarska-Sergescu, scriitoare, poloneză de naștere și româncă prin căsătorie, despre *Opera lui Ronsard*; *Muzică vocală* din epoca Renașterii și pe cuvinte de ale poetului, executată de quartetul: D-na Ciolac, D-ra D'Arly, D-nu Sergescu și D-l Mitti Georgescu; *Recitarea* versurilor lui Alecsandri „Banul Mărăcine” de D-l C. Rovințescu, și la urmă reprezentarea ultimului tablou din piesa lui V. A. Ureche „Banul Mărăcine” cu artiști din ai Teatrului Național.

* * *

Universitatea Liberă și Populară a Soc. „Prietenii Științei” și-a redeschis porțile în primitoarea casă a Bibliotecii Aman, dela 1 Noemvrie. Cursurile se fac de trei ori pe săptămână—deocamdată între orele 6 1/2 și 7 1/2, în ordinea și cuprinsul următor:

Marțea: Cursul de Istoria Literaturii Franceze, al D-lui Prof. C. D. Fortunescu.

Joia: Cursul de Istoria Civilizațiunii, al D-lui Prof. A. Vasculescu.

Sâmbăta: Cursul de Istoria Poporului Englez în sec. XIX, al D-lui Prof. Teodor Ștefănescu.

* * *

D-l Profesor N. Iorga, cu prilejul venirii sale în Craiova la o întrunire publică a partidului ce conduce, potrivit obiceiului său de a da întâietate intereselor culturale în orice ocazie, a ținut o conferință publică în ziua de 27 Septemvrie, în sala Palatului „Ramuri”, cu subiectul: *Manifestările claselor sociale în literatura românească*. Aceste manifestări au fost: 1) ale poporului, în literatura poporană, o literatură care e în continuă creație, anonimă de regulă, iar uneori mai individualistă—ca cea a lui Radu de la Giubega—, sau o literatură cultă ca la alde moldoveanul Creangă, or olteanul nostru Partenie; 2) manifestările boerimeii celei adevărate, cea care trăia la țară alături cu săteanul de pe moșie, cum

sunt Văcăreștii, Conachi și ceva mai puțin Alecsandri și Russo, prețuitori ai creațiunilor geniului nostru popular; 3) Burghezia orașelor și târgurilor noastre, a cărei sănătoasă manifestare e literatura epocii „Sămănătorului”, dar care este reprezentată și într'alt chip de literatura pe care am pute-o numi „a cafenelii”, producțiune a intelectualilor a căror odae de lucru e cafeneaua, simbolizii de ieri și trăsniții de azi, cu poezie fără inspirație nici idei, cu vorbărie stearpă de imitație neo-germană; înfățișat 4) manifestarea în literatură a porturilor Brăilei și Galașilor, cu însăilări de proză trivială model Panait Istrati, vulgară în fond cași în expresie.

* * *

Teatrul Național, deși vitregit de Ministerul Artelor, care nu-i acordă decât cu mare parcimonie din subvențiile și ajutoarele pe care le dă cu liberalitate celorlalte instituții dramatice românești de aiurea, și-a început stagiunea în luna Octomvrie.

Până când înregistrăm aceste note, s'au reprezentat următoarele piese: *Cocoșul Negru*, de V. Eftimiu, *Clopoțelul de alarmă*, traducere după Hennequin & Coolus, *Tatăl* de Strindberg și Capelanul din San-Lucio de G. Forzano, plus o reluare a *Pescuitorului de umbre*, cu o distribuție nouă a rolurilor, cum și a *Scrisoarei pierdute*.

Cocoșul Negru, care nu este dintre cele mai bune piese ale noastre, ca să motiveze deschiderea stagiunii cu ea, a fost pus în scenă cu minuțioasă îngrijire și jucat corect de trupa locală, supt privigherea D-lui Ioan Manolescu, pe care d-l Director al Teatrului a isbutit a-l atașa, măcar vremelnic, instituției ce conduce. Angajarea acestui vrednic artist, cu un talent atât de mlădios, cu bogate și variate resurse, pe care știe să le folosească bine fiindcă are simțul măsurii, al naturalului (ce lipsește tuturilor celor cari „declamă”), și care adaogă la cultura sa prestigiul omului subțire, a fost un mare câștig pentru teatrul craiovean. D-sa a isbutit să susțină cu succes pe scenă fantezia dramatică a D-lui Eftimiu.

Clopoțelul de alarmă, comedie ușoară, în care elementul de farsă se învecinește cu notarea mișcărilor sufletești delicate, dramatice chiar uneori, a înfățișat un ansamblu unitar, întrădevăr satisfăcător. D-nul Manolescu ne-a surprins deosebit de plăcut în comedia aceasta franțuzească, în care jocul său firesc, fin și nuanțat se simțea tot așa de la largul său cași în dramă. Doamnele Vecera, Cosmin și Cosmanovici, cum și d-nii Călin, Antoniu, Co-

măneanu, Cosmin, Dordea și Rocoș au secondat bine pe protagonist. O notă specială Doamnei Cosmin.

Tatăl va rămâne unul din cele mai frumoase succese ale stațiunii acesteia, mulțumită creațiunii magistrale a d-lui Manolescu în rolul Căpitanului. Artistul își trăește rolul acesta sub ochii noștri atât de intens încât ne sgudue sufletul până în adâncurile lui, ne face să simțim par'că fâlăind deasupra capetelor noastre aripele unei fatalități năpraznice, întrupate în perfidia unei femei inconștiente de ce e bine și ce e rău. Ansamblul suferă din pricina covârșitoarei superiorități a jocului D-lui Manolescu: bărbații din celelalte roluri dispar, femeile se văd ca într'o ceață. Și totuși Doamnele Dordea și Vecera au binemeritat făcând eforturi remarcabile în jocul lor. Rolul dificil al Laurei mi-a chemat în minte pe o tânără artistă — D-ra Almăjeanu — pe care am văzut-o odinioară în aceeași piesă, pe aceeași scenă, alături de același Manolescu, dar care isbutia, printr'un joc sobru, concentrat, mai mult lăuntric, să nu se lase strivită nici decum de marele său partener. Rolul copilei căpitanului nu era pentru genul D-șoarei Crețulescu; D-na Cosmin, bunioară, ar fi fost mult mai bine în Berta.

* * *

Expoziția sculptorului Anghel Chiciu, din Salonul Minerva adună o samă de lucrări ale artistului craiovean, mai toate din anii din urmă, de după întoarcerea sa din Franța. Sunt bucăți de sculptură în bronz, gips sau teracotă, lucrări mai mărunte — afară de un dorobanț de dimensiune mai mare ca în natură —, modelate cu sentiment și cu știință, căci artistul este un bun desenator, chiar dacă concepția dela care pornește și procedeele sale de execuție diferă dela unele la altele. Căci dela cutare cap de studiu or statuetă a căror factură denotă influența școalei franceze, treci la altele de un modelaj în gen clasic, spre a întâlni apoi bucăți în care artistul se învederează muncit de căutarea a ceva nou, or cercând a da printr'o atitudine hieratică sau o tehnică împrumutată altor vremuri ceva din simplitatea unui primitivism care vrea să fie sincer fără a părea naiv. În total opera unui suflet sbuciumat, nemulțumit, care nu e încă singur bine lămurit asupra modului său de exprimare adecuat firei sale.

O compoziție care iese din comun este avântata „Din basme”, în care sculptorul isbutește a da, îndrăsneț, dar foarte simplu, iluzia sborului Feciorului de împărat prin văzduh, călare pe armă-

sarul întraripat. Problema suspendării calului cu călărețul său în aer, susținut doar în partea sa dinapoi, e fericit rezolvată și originală — în macheta prezentată, cel puțin. Silueta de profil a acestei lucrări e în deosebi frumoasă.

Menționez replica incântătorului tors de femeie al cărui original e în Muzeul Aman din localitate, apoi un cap de copil (bronz), Păstoriță, un mic Tors de caracter, Robitul în pribegie, Domnița și câteva capete remarcabile.

Alături de sculptură, artistul expune și un număr de desene, pasteluri și picturi în ulei, în care regăsim din calitățile artistice ale sculptorului.

* * *

Soc. muzicală „Armonia”, a cărei activitate încetase de o vreme, vestește că, reorganizându-se cu forțe noi, își va reîncepe în curând activitatea. Ea își propune ca, cu concursul Soc. „Prietenii Științei” și a Direcțiunii Teatrului Național din localitate, să pună la cale o serie de șezători și festivaluri artistico-literare, ce s'ar da la Teatrul Național.

* * *

Biserica Bănească a Sf. Dumitru, care de 30 de ani, de când se lucrează la ea, nu s'a mai terminat, se pare că de astă dată oprește cu temei atenția și interesul craiovenilor. Sub președenția P. S. S. Episcopului Bartolomeu al Râmnicului, la 26 Oct. s'a format în orașul nostru un comitet de câteva persoane, care, după discuțiuni lămuritoare, a luat hotărârea de a începe să strângă fonduri pentru desăvârșirea venerabilului monument istoric al Craiovei. S'a revenit asupra părerii ce se emisese nu de mult, adică de a se trece această biserică asupra eforiei Madona Dudu. Sft. Dumitru va rămâne astfel autonom, lăsând astfel episcopiei bisericii Madona Dudu, care funcționează fără biserică, să-și construiască cu bogatele venituri ce are, o altă biserică în locul celeia pe care au dăruit-o unii nehibzuiți. Căci este atât de ușor lucru să risipești or dacă distrugi ceva, puțini însă sunt vrednici a face, în orice direcție, operă constructivă și trăinică.

Fortunato

Tot despre „Mișcarea culturală craioveană“

În foiletonul ziarului „Viitorul“ de Luni 27 Octombrie, d-nul *Profesor I. Simionescu*, dela Universitatea din Iași, a publicat un articol intitulat *Arhivele Olteniei*. Deși autorul nu e din orașul nostru și nici nu cunoaște personal pe directorii acestei reviste. D-sa are o viziune clară a lucrurilor cu privire la manifestările culturale din Craiova. Reproducem și noi aceste rânduri, lăsând la o parte doar câteva pasagii care nu privesc direct subiectul nostru:

„Provincia începe să se desmorțească, și în direcția culturală. E o schimbare adusă de mărirea teritoriului și de alipirea regiunilor cu evoluții deosebite.

Mai înainte vreme doar Iașiul cât mai țineau piept pretențiilor de conducere culturală și concentrare în toate a Capitalei.

După război, cum era de așteptat, s'au creat sămburi sănătoși de activitate și în jurul celorlalte centre universitare. Pe urma acestor descentralizări logice, care asigură adevărata mișcare culturală a țării, încep să se organizeze și în alte orașe înjghebari culturale, dătătoare de bune speranțe.

Astfel și în capitala Olteniei, s'a ajuns la o însemnată mișcare pe terenul cultural, pe lângă cel economic. Orașul cu cei mai mulți milionari — cel puțin așa era socotit înainte de război, — cu băncile cele mai importante din vechiul Regat, după ale Capitalei, a început să aibă o mișcare culturală multilaterală din cele mai vii.

De regulă manifestațiunea culturală din orașele de provincie se rezumă la o revistă literară și cel mult la un „Ateneu“ cu o viață sporadică, folositoare cât de cât, prin conferințele ținute. Ori cum, e un semn al trezirei din toropeala prea apăsătoare. Atât revistele cât și Ateneele, de regulă, țin cât durează însuflețirea vre-unui dornic de îndreptare a lucrurilor. Sunt slabe dungi de lumină meteorică. Uneori un asemenea însuflețitor are tactul și puterea să mai intereseze și pe alții. Lumina durează în acest caz ceva mai lung, dar e palidă, și adesea se stinge curând.

La Craiova sunt semne că s'a trecut de faza oscilării. Pornirea spre o mișcare demnă de însemnătatea Capitalei Banilor, a izbucnit din mai multe părți. În atmosfera Muzeului Aman se menține

revista „Năzuința“; pe lângă vânosul Institut de editură Ramuri, apare revista cu acelaș nume. Altele mai nouă cum e *Flamura*, *Lectura*, se silesc, luptând cu greutate explicabile, să-și capete loc în viață. Apar și revistele speciale, cum e *Renașterea* și *Grafica Română*. Cele mai multe însă sunt literare și, cum e dela sine înțeles, nu pot să țină într'una încordat interesul cetitorilor. E foarte greu de altfel, căci trăinicia și vaza unei reviste literare depinde de prea multe condițiuni, pentru ca acestea să se găsească oriunde și oricum. Dovada este dispariția atâtor, apărute sub auspicii de mai durabil trai.

Cu mult mai folositoare pentru cultura națională, în genere, sunt revistele a căror scop este să cuprindă tot ce reprezintă specificul regional. Deșteaptă atât interesul localnicilor, după cum pot să ajungă informatoare prețioase și pentru lumea mai depărtată. Cea mai de seamă urmare însă a unor asemenea reviste, este că deșteaptă dorința de activitate la elementele de seamă, înădușite altfel într'o atmosferă de indolență dăunătoare țării întregi.

Arhivele Olteniei, în al 3-lea an dela apariție, dimpotrivă, nu numai că se mențin, dar sunt din ce în ce mai pline de vlagă. Din cauza aceasta revista a ajuns nu numai a Olteniei întregi, dar și a Banatului, așa de strâns legat geograficește și etnic cu Oltenia. Revista își împlinește și o menire națională.

Ca o diviziune a muncii, „Arhivele Olteniei“, spre deosebire de „*Analele Dobrogei*“, de „*Junimea literară*“ și de „*Revista Moldovei*“ dela Botoșani, nu cuprind în ele literatură, lăsată în sama celorlalte reviste. Prin țărnuirea conținutului, sunt mereu în progres. Specializarea însă nu se restrânge numai la studii istorice. E dreptul că acestea domină, dar sunt împletite și cu însemnate informațiuni științifice, care cu vremea desigur se vor înmulți.

Oltenia e doar o prea interesantă parte din pământul României. Din trecutul ei cel mai îndepărtat, chiar din vremurile preistorice, au rămas urme, care ar fi fost păcat să fie lăsate cu totul uitării, sau să nu fi deșteptat localnicilor râvnă de a le cerceta ori măcar a aduna ce mai era de adunat. Cât se poate lucra și în provincie, în orice direcțiune, chiar în puținele clipe de răgaz lăsate de greutatea zilei, o dovedește colecțiunea arheologică adunată de D I Profesor *Al. Bărcăcilă* la liceul din T.-Severin.

În afară de trecutul lor istoric, Oltenia și Banatul cuprind bogății naturale, în toate domeniile, prezentând un larg câmp de muncă și pentru diletanții în ale științii. Munții frumoși, intere-

sanți, sunt plini cu variate și bogate minerale; peste tot, o climă mai dulce, boarea slabă din regiunea mediteraneană le dă un tipar aparte atât botanic cât și zoologic. În multe privinți Oltul e o barieră naturală, pe când Carpații mehedinteni din potrivă o țâțână de unire.

Un muzeu regional în care să se adune urmele trecutului, caracterele etnografice de azi, ca și darurile naturale, ar ajunge repede vestit. Pare-se că din ce în ce se întărește gândul înfăptuirii lui la conducătorii „Arhivelor Olteniei”. Sâmburele există. Societatea „Prietenii Științei”, care desfășoară o activitate laudabilă cu conferințele tot mai întinse, a pus mai de demult baza unui mic muzeu.

Mediul natural e prielnic. Cei din jurul „Arhivelor Olteniei” arată că nu e stânsă de tot însuflețirea și din alte domenii decât cel curat comercial. Când îndemnul se manifestă, nu lipsesc nici susținători; dovadă sumele însemnate adunate de comitetul de redacție pentru cheltuielile revistei. Ideia înființării unui *Palat cultural*, prinde tot mai adânc rădăcini și sprijinitori, după cum se indică în ultimul număr primit. Toate sunt pe calea cea bună, așa încât din idealismul care a grupat pe cei din jurul „Arhivelor Olteniei”, sunt semne că se pășește pe calea realizării unui așezământ cultural trainic, demn și de bogata Craiovă, dar și de mănoasa Oltenie, care a dat țării atâtea elemente de energie și destoinicie în multe direcțiuni“.

Răbojul nostru

Sub titlul acesta, în rubrica „Olteniei Culturale”, vom însemna în acest loc orice manifestațiune din regiunea noastră a orăului oltean sau bănățean, așezat chiar aiurea, doveditoare a calităților de inițiativă, de energie inteligentă, de perseverență în muncă și de nobil altruism.

* * *

Domnul I. Stăncescu, sătean din comuna Maglavit-Dolj, simplu muncitor de pământ mai întâi, logofăt pe moșiile altora mai apoi, devenit arendaș, iar la urmă proprietar de moșii și imobile (posedă între altele și Hotelurile Splendid și Regal din București),

acum stabilit în Capitală, a înființat încă din anul trecut un „Cămin Studențesc” la București, în casele sale din Stirbey-Vodă, 4. Căminul acesta a adăpostit 40 de tineri universitari în 1923, iar anul acesta a fost amenajat pentru 60 de studenți. Fiecare pensionar își are patul și tot așternutul necesar, servindu-i-se dimineața un ceai cu o gustare îngrijită ca în familie.

Căminul Studenților „Mih. Eminescu”, fundația I. Stăncescu este administrat de un comitet, fiind pus sub autoritatea Senatului Universitar. Din acel comitet fac parte Rectorul Universității din București, doi profesori universitari, fondatorii (d-na și d-l I. Stăncescu), cum și un număr de alte persoane ce se interesează de mersul acestei instituții. Averele căminului e compusă deocamdată din casă și o sumă de 120.000 lei, ce fondatorii dau în fiecare an pentru întreținerea căminului. Se primesc în cămin studenți săraci și merituosi în număr egal dela facultățile de litere, și științe, dându-se preferință fiilor de țărani, mai ales celor orfani. Numai studenții ce-și vor fi trecut regulat examenele vor putea fi primiți în institut în anul școlar următor.

Față de nobila faptă a d-lui Stăncescu, pe care nu-l cunoaștem și de a cărei fundație aflăm abia acum, ce am putea zice de cât: Dumnezeu să-l trăiască, și să ne dea mai mulți ca dânsul în Doljul nostru, care e cel mai bogat județ și având cel mai mare număr de milionari din toată țara românească!

* * *

Firma *Adolf Waidmann*, fabrică de mașini agricole și industriale din Craiova, a serbat în ziua de Duminică 21 Sept. săvârșirea celui de al zecelea motor cu țiței lucrat în atelierele sale, un motor de 70 cai putere, destinat unei mori din com. Hotaru, jud. Romanați. Reprezentanți ai autorităților și instituțiilor particulare, cum și numeroși cetățeni au asistat la această serbare, pe care o socotim ca o meritoasă cucerire a industriei românești locale, înregistrând aci cu cinstea cuvenită numele conducătorului actual al acestei fabrici, d-l Felix Waidmann. Amintim că tot D-sa a dăruit anul trecut Bibliotecii Liceului „Carol I” suma de 100.000 lei.

* * *

La mijlocul lui Septembrie trecut a avut loc la București, la Școala de agricultură dela Herăstrău, o demonstrație cu plugul auto-însemnător „România”, invenție a concetățeanului nostru, d-l Nicolae Lupescu, agricultor.

S'a dovedit că suntem în fața unei invențiuni fericite, care are doar de pus la punct câteva amănunte tehnice, spre a avea un desăvârșit succes. Noi suntem bucuroși a înregistra ostenințele și isbânda d-lui Lupescu în domeniul industriei agricole naționale.

* * *

Cu adevărată stupefacție am citit în gazete că d-l Gh. Luculescu, proprietar din Drăgășani-Vâlcea, construind pe socoteala sa un frumos și încăpător local de școală primară, administrația de sus îi pune tot felul de piedeci în terminarea acestei opere bune.

Tot astfel d-l Victor Cernătescu, proprietar din com. Roești-Vâlcea a donat Ministerului Instr. Publice 15 hectare de pământ, unde să se construiască un local de școală de agricultură, pe care o cer prin petiție învățătorii, preoții și sătenii din părțile locului. Ministerul însă a refuzat donația.

În același județ primul procuror al parchetului, distins magistrat, demisionează motivat, pentru că — spune dânsul — nu se poate face părtaș la cocoloșirea unor escrocherii pe care mai marii stăpânirii vor s'o obțină.

* * *

O gazetă din Craiova anunță că d-l Tătărăscu, sub secretar de stat la Interne, a luat inițiativa clădirii unui cămin al studenților olteni la București. D-l Tătărăscu este fiu al Gorjului.

* * *

La 21 Octomvrie s'a inaugurat la Băilești Monumentul Eroilor, lucrat de sculptorul Iordănescu.

* * *

D-l G. Țițeica, profesor universitar, vice-președinte al Academiei române și conferențiar, îndrumător de frunte al instituției culturale „Casele Naționale”, fiind delegat a participa din partea României la Congresul Internațional de Matematici din Toronto (Canada), a fost primit cu cinstea cuvenită și de acel areopag științific adunat în America. Pentru a cinsti și pe învățat și pe Român, D-sa a fost ales Președinte al secțiunii de Geometrie la acel congres.

Cu acest prilej d-l prof. Țițeica, severinean și fost elev al liceului Carol I din Craiova, a ținut câteva conferințe Românilor din centrele americane în care s'a oprit, conferințe care au făcut

într'adevăr operă constructivă, moralizatoare și patriotică dincolo de Ocean, unde mulți rătăciți sau farsori au făcut cu totul altceva.

* * *

D-l General Rudeanu, membru în comitetul conducător al Soc. „Prietenii Științei” și conferențiar mult apreciat al nostru, fiind acum la postul de onoare (unde se cere ochiu ager de priveghere, suflet curat, minte hotărâtă și braț destoinic în același timp) în calitate de comandant al corpului al 3-lea de armată din Basarabia, a isbutit prin stăruințele d-sale să înjghebeze o Universitate populară în Chișinău. Președintele Soc. „Prietenii Științei” felicitându-l după cuviință și îndemnul inimei noastre, D-l General Rudeanu a răspuns la aceasta prin o telegramă pe care o reproducem :

„Mulțumesc cu adâncă recunoștință, colegilor și scumpi prieteni, și vă rog călduros ca în frunte cu însuflețitorul de muncă, „distinsul nostru președinte doctorul Laugier, să păstrați totdeauna aprinsă flacăra sacră a Olteniei, din care eu aci în Basarabia nu sunt decât o modestă rază”.

=====

Expoziția regională a județului Mehedinți

În partea nordică a Severinului, spre șoseaua Târgu-Jiului, s'a organizat din inițiativa Prefecturii de Mehedinți o expoziție regională, deschisă la 28 Septembrie c. în prezența D-lor Miniștrii I. G. Duca, Moșoiu și Franasovici.

Terenul din câmpia Severinului, folosit expoziției, a fost transformat într'un modest parc împodobit de următoarele pavilioane: *Șantierul Naval, Primăria Orașului, Industria, Cultura și arta casnică, Agricultură*. Au mai fost reprezentate produse de țiglă, cărămidă și industrie ceramică, animale de soi cultivate în diferite regiuni ale județului, produsele insulei Adakaleh — ce în timpul de față aparține Mehedințului —, precum și cultura albinelor — a căror marcă o poartă județul — și care a fost reprezentată prin numeroși stupi sistematici.

O deosebită însemnătate se cuvine pavilionului Șantierului Na-

val, unde s'au expus planuri de construcție ale lucrărilor executate în acest șantier dela 1893 și până astăzi, fotografii ale acestor lucrări, vase de pasageri, remorchere, șlepură, poduri de cale ferată, tabliere, rezervoare, etc.

Tot aci se mai aflau: 1) Macheta vaporului de pasageri „Principele Carol” lucrată în scara $\frac{1}{50}$. Acest vas a fost prima construcție navală executată în șantier, începută în 1894 și terminată în 1896, când a luat parte la inaugurarea podului „Regele Carol” dela Cerna-Vodă. 2) Macheta unui șlep tip 700 tone încărcământ, lucrată tot în scara $\frac{1}{50}$. 3) Ancore, helice, aparate de manipulare a cârmei. 4) Diferite lucrări mecanice executate de elevii școlii industriale a șantierului.

S'au efectuat în total în acest șantier — dela 1894 și până în prezent — 253 de lucrări mari și anume: 14 vase de pasageri între care și Iactul Regal Sârbesc „Regina Draga”, 67 șlepură de diferite tonaje, 11 remorchere, 112 pontoane, dintre care 50 militare, 9 șalupe, 20 de poduri, 2 tancuri de petrol și alte lucrări similare. Cel mai mare număr de lucrători l'a avut șantierul în 1898—99, anume 1100; astăzi are 510 împreună cu personalul tehnic și administrativ.

În pavilionul Primăriei orașului s'au expus copii depe actele de întemeiere a Severinului cu hărțirea pământurilor și învoirea foștilor locuitori ai Cerneților de a se strămuta în noul oraș, cum și fotografii ale Severinului dealtădată și ale primarilor destoinici din trecut ce s'au străduit pentru înfrumusețarea lui.

În pavilionul industriei, pe lângă tot felul de produse ale diferitelor fabrici și ateliere din oraș și județ, au mai fost expuse lucrări confecționate în atelierele căilor ferate locale, precum și ale școlii de meserii din Vânjuleț. De asemeni industria mezelurilor a fost din belșug reprezentată.

În pavilionul agriculturii au fost expuse felurite produse și varietăți agricole din județ, cărora li s'ar fi cuvenit și o etichetare pe calitate și varietate, nu numai pe producător.

Pavilionul artei casnice și al culturii, bine întocmit, cuprindea pe lângă minunate covoare frumos rânduite, multe țesături și costume reprezentând portul diferitelor regiuni ale județului. Aripa din dreapta a acestui pavilion, rezervată muzeului regional, rânduit cu multă pricepere de d-l Al. Bărcăcilă, directorul liceului, care acum vre-o 15 ani a întemeiat acest muzeu și de atunci se ostenește mereu și cu multă râvnă să îmbogățească din ce în ce

neprețuitele mărturii ale vieții de altă dată depe meleagurile Mehedințului.

Muzeul regional a fost rânduit în următoarele secțiuni:

1) *Secțiunea preistorică neolitică*: Vase, idoli, unelte de piatră din ostroavele județului și alte localități.

2) *Secțiunea Romană*: Monede, statuete, basoreliefuluri, vase, podoabe, arme, unelte găsite în T.-Severin și județ.

3) *Secțiunea istoriei Românilor*: O colecție de monede dela Mircea cel Bătrân, colecții de hrisoave, mai multe scrisori ale lui Tudor Vladimirescu, apoi copii în gips depe inscripțiile bisericilor și mănăstirilor din județ.

4) *Secțiunea fotografică*: Cule, biserici, mănăstiri, picturi interioare și exterioare.

Urmă o colecție de cruci și pistornice din piatră și lemn, sculptate, tezaurul dela Bălvănești — din epoca bronzului — cuprinzând coliere, brățări și alte podoabe, cum și tipărituri și publicațiuni vechi mehedințene, între care acele ale răposatului institutor V. Dumitrescu — fratele bătrânului și cunoscutului Doctor Severeanu — cel dintâi care s'a ocupat cu alcătuirea unui muzeu regional, înprăștiat însă odată cu moartea lui.

În aripa din stânga a pavilionului au fost expuse fotografiile și scrierile celor mai de seamă oameni — în viață — ce i-a dat Mehedințul, și anume:

C. Rădulescu-Motru — profesor la Universitatea din București: Puterea sufletească; Studii filozofice, 7 volume; Cultura română și politicianismul; Curs de psihologie, și diferite alte studii.

Dr. C. D. Severeanu — București: Lecțiuni de clinică chirurgicală.

Dr. V. Gomoiu — București: Istoricul Soc. studenților în medicină 1875 — 1906; Din istoria medicinei și învățământului medical în România, înainte de 1870; Technica explorațiunii oculare. În total 73 de lucrări de specialitate chirurgicală și alte ramuri medicale.

Dr. Ion Jianu — București: Sutura vaselor sanguine; Un însemnat număr de comunicări și publicații chirurgicale.

D. Bungețianu — profesor, Universitatea din București: Résonance des liquides; Vitesse du son dans les liquides; La compressibilité des liquides; Luțea sunetului în aer.

Dr. V. Papilian — profesor, Universitatea din Cluj: Tratat de anatomie umană; Manual de disecție, etc.

D. N. Burileanu — profesor, Universitatea din București: Persii lui Eschil; Sintaxa latină etc.

Căpit. St. N. Burileanu — Dr. în matematici din Paris: Curs de algebră superioară; Mișcarea proiectilelor sferice; Probabilité du tir, etc.

G. Ionescu-Șișești — Dr. în științele agricole și economice: Studii economice; Rumâniens bauerliche Landwirtschaft; Structure agraire et production agricole de la Roumanie, etc.

General G. Ionescu: Armata veche și armata nouă; Educația militară; Armata română: ce este și ce ar putea fi; Curs de geografie militară; Numeroase hărți geografice.

P. Gârboviceanu — profesor, Școala Normală București: Chestiunea religioasă a Românilor de peste Carpați; Diferite traduceri pedagogice și manuale didactice, precum și publicațiuni de ale casei Bisericii, al cărei administrator a fost.

Constant Georgescu: Reforma impozitelor directe; Diferite studii economice și financiare.

Ion Ghiață — Inspector școlar: publicații pedagogice și numeroase manuale didactice de curs primar.

Gheron Netta — Dr. în științele economice: Cercetări economice asupra regiunii Orșova-Severin.

Tot în acest pavilion se mai găseau expuse de către revista „Datina” originalele schițe-desenuri ale D-lui G. Simionescu — icoane din viața românească dela țară și mai ales din Mehedinți — care în reproduceri împodobesc atât de nimerit paginile revistei severinene.

Deși poate cu multe lipsuri — care desigur pe viitor vor fi împlinite — expoziția regională a Mehedinților a arătat, măcar în parte, puterile acestui județ, în care se află încă multe ce au datoria să fie date la iveală.

Nu se cuvine uitată strădania celor ce au luat inițiativa și au organizat această expoziție, precum nici a acelor ce fără precupețire au ajutat pe organizatori.

G. Hâncu

Octombrie 1924.

O scrisoare a Profesorului Abatele H. Breuil

Profesorul H. Breuil dela Institutul de Paleontologie din Paris, care a ținut câteva prelegeri și conferințe astă vară în Cluj și București, ne făgăduise să vină și în Craiova, să ne vorbească și mai cu samă să ne viziteze colecțiile aflate în Muzeul etnografic. O indispoziție destul de serioasă l'a împiedicat însă a o face, spre marea noastră părere de rău.

Publicăm mai jos, în traducere, scrisoarea ce am primit în urmă de la d-sa și care, după cum se va vedea, e plină de interes pentru noi.

Dr. L.

Scumpe Domn,

Iată-mă înapoiat de o săptămână în Franța și nu voesc să mai întârzi de a vă spune cât am fost de contrariat că starea sănătății nu mi-a îngăduit să viu la Craiova. Sper totuși că împrejurările îmi vor permite să revin nu prea târziu în România, și că atunci voi avea ocazia să vă văd. Ași dori să vizitez atunci cavernele sau peșterile din Oltenia, despre care mi s'a vorbit mult, pentru a cerceta dacă nu s'ar găsi, cum am aflat în Polonia, numeroase silexuri mici, adesea triangulare sau trapezoidale. Se găsesc prea multe pe *Vistula* și pe *Nistru*, pentru a nu se găsi și pe valea *Dunărei*. Ași fi dorit să verific aceasta; neputând-o face până acum, vă îndemn s'o faceți D-voastră.

Deasemeni atât la Belgrad cât și la București am văzut numeroase oase de Mamut, Cerb mare, Bison, provenind fie din loess, fie din nisipurile *Dunărei*; este imposibil ca în aceste părți să nu se găsească și *omul*. Însă la București osemintele din loess sau din nisipurile quaternare au fost recoltate fără ca nimeni să meargă la fața locului, să cerceteze dacă în acele locuri nu s'ar găsi măcar instrumente de piatră cioplită probabil, nu de silex, dar de quartz, quartzită sau de roce dure, de gresie.

Aceste cercetări sunt laborioase, și cu rezultat mai puțin rodnic ca acele admirabile ceramice colorate din neo-eneoliticul balcanic, de o frumusețe adesea încântătoare; dar D-voastră trebuie să ridicați vâlul pentru a pătrunde mai adânc în negura timpurilor.

Am văzut la Belgrad o colecție superbă de undițe din corn de cerb, provenind din stațiunea de ceramică colorată din Vinca. Afară de un fragment de undiță la muzeul din București, aceste forme lipsesc din România veche și din Transilvania. Se întâlnesc ele pe la D-voastră? Este firesc ca astfel de scule să se găsească de-a lungul fluviilor mari.

Cu reînnoirea scuzelor mele, primiți.....

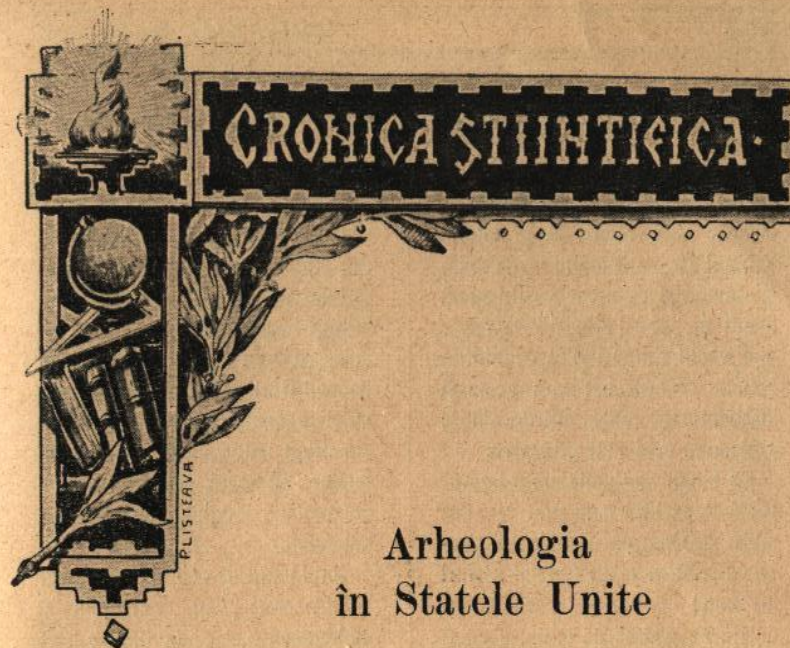
H. Breuil.

Festivitate culturală la Timișoara

În zilele de 27 și 28 Septembrie a avut loc în Timișoara mari serbări organizate de „Asociația corurilor și fanfarelor române din Banat”, în folosul Societății „Crucea Roșie din România”. La concursul dintre corurile și fanfarele bănățene s’au prezentat 43 de coruri și 7 fanfare. Juriul, compus din d-l General Găvănescu și Maeștrii Vidu, Chiriac și Costin, au distribuit premii de onoare societăților muzicale: Reuniunea de cântări a maestrului Vidu (Lugoj), Lira (Lugoj), Progresul (Lugoj), Reuniunile de cântări din Reșița Montană, cea din Bocșa-Montană, cea din Vasiova și Doina a maestrului Velceanu (Timișoara); premiul I s’a dat corurilor din Oravița Română, din Vărădia, din Comloș și din Mercina. Fanfarele premiate au fost: cea din Vrani, cea din Izvin și cea din Mircoveș. Pe lângă aceasta s’au mai decernat și alte premii II și III, cum și diplome de colaborare.

Mii de persoane din Timișoara și din tot Banatul au asistat la această frumoasă manifestare a talentului muzical recunoscut între Români al fraților bănățeni. D-nii miniștri Constantinescu și Cipăianu au luat parte la serbări.

Succesul moral strălucit al concursului acestuia se datorește în primul rând maștrilor noștri I. Vidu și Iosif Velceanu, cari au fost sufletul serbărei. Alături de dâșii se cuvine a recunoaște marele merit al d-lui General Găvănescu comandantul corpului de armată din Banat, și al d-lui Iuliu Coste, prefect al județului, cari, la munca fără de preget a inimosului secretar al Asociațiunii, d-l Velceanu și a Președintelui său, d-l Vidu, au adăogat tot interesul într-o isbândă acestei frumoase manifestațiuni culturale românești.

Arheologia în Statele Unite

American Anthropologist publică raportul anual al societății Arheologice din Statele Unite pe anul 1923. Activitatea diverselor asociații particulare sau de stat este foarte intensă, în special în ceea ce privește aflarea omului fosil american. În lipsă de alți ascendenți, Americanii se întrec în a-și căuta un predecesor preistoric. Urmele sale sunt nenumărate: instrumente de piatră, de os, sau de lut ars se găsesc din abundență în special pe marginile

râului Cumberland; oase umane însă nu.

Dorința acestor cercetări arheologice s’a generalizat atâta, încât se pare c’a dat aci loc, mai mult ca orunde, unui trafic intens. Acest trafic a necesitat chiar intervenția corpurilor legiuitoare, care s’au văzut nevoite a vota o lege — un bill — pedepsind cu 25 până la 200 dolari amendă și 90 zile închisoare pe cei ce ar reproduce sau falsifica obiecte arheologice, și le-ar vinde drept originale.

Antropologia în India

În India, și anume la *Ranchi*, apare o revistă periodică de antropologie. E condusă de d-nul Sarat Sandra și se numește *Man in India*. Revista de antropologie

din Paris se ocupă de ea și arată cât de interesante sunt articolele ce conține.

La noi nu avem până acum nimic!
L.

Neoliticul în Sahara

D-nul Jean Bourcart publică cercetările sale relativ la preistoria Saharei. Ele sunt foarte interesante și dovedesc că acest pustiu a fost locuit în bună parte încă din cele mai vechi timpuri și că drumurile actuale ce-l străbat sunt aceleași străbătute de mii și mii de ani de popoarele cele mai primitive.

Pe lângă stațiunile de o importanță deosebită, cum sunt cele din regiunea Ouargla, unde instrumentele neolitice și în special vârfuri de sulițe de silex și securi pedunculate se găsesc cu miile, s'a mai descoperit dealungul drumurilor, a potecilor mai bine zis, ade-

vărate „ateliere” în care se fabricau diversele instrumente de piatră. Atelierele, cu numeroase resturi de silex pe jos și cu bucăți întregi lucrate printre ele, au rămas așa cum au fost abandonate de neoliticul saharian. Aceste grămezi de piatră—*rejjem*—servesc și azi drept măguri indicatoare a potecilor sahariene, și sunt atribuite de nomazii locului unor timpuri legendare.

Mai la sud de regiunea *Hoggar* D-l Bourcart a mai descoperit și numeroase bucăți de quartz bine lucrate, precum și ceramică preistorică.

Locuințele Giganților în Danemarca

D-nul C. Nordam descrie în revista de *Antichități Scandinave* așa numitele locuințe ale giganților din Danemarca. Ele nu sunt decât niște monumente megalitice, compuse din una, două sau chiar trei camere funerare, acoperite totdeauna de un tumulus. În aceste camere s'au aflat numeroase și foarte frumoase instrumente și arme relativ mai nouă de bronz. Ceramică se găsește din belșug; ornamentația mai recentă e în romburi și triunghiuri. Se mai găsesc în aceste camere funerare numeroase resturi de schelete umane calcinate, arse și pulverizate. In-

tr'una din ele s'a găsit și un os de cal ars în parte; el este dovada că, odată cu cadavrele omenești, erau probabil sacrificați pe rug și caii.

Locuințele giganticilor n'au fost dar decât camere funerare colective, adevărate cimitire, și au fost utilizate în decursul mai multor epoci succesive. Astfel, aproape în toate se găsesc mai multe straturi suprapuse, datând fără îndoială din diferite epoci, începând dela cea mai îndepărtată, a pietrei cioplite, până la sfârșitul neoliticului.

L.

Energia. Concepții moderne

Toate cunoștințele noastre asupra lumii exterioare, vin dela simțurile noastre. Dar simțurile noastre nu sunt impresionate decât de mișcări, sau de rezistențe la mișcări. Noțiunea de mișcare se prezintă dar ca o noțiune fundamentală a spiritului omenesc. Noțiunile de spațiu și de timp derivă din mișcări, fără care noi nu putem avea idee nici de spațiu, nici de timp. „Timpul nu există în el însuși; ceea ce este, sunt evenimentele înșiși din care decurge sentimentul de ceea ce s'a întâmplat în trecut, de ce este în prezent și de ce va veni în viitor, și nimeni, trebuie s'o recunoaștem, n'are sentimentul timpului în sine, considerat în afară de mișcarea lucrurilor și repausul lor”, a spus-o cu mult înaintea celor de azi *Lucrețiu* în *«De Rerum Natura»*.

Totul în univers este în perpetuă mișcare; niciodată nemișcare, niciodată oprire; repaus nu există. În universul imens milioane, miliarde de soți, de planete, de îngrămădiri de stele, de nebuloase, de lumi care încep, de lumi care sfârșesc, se precipită cu iuțeli vertiginoase către un țel necunoscut. Pe pământul nostru aerul este mișcat fără încetare de vânturi, apele oceanelor sunt rescolite de curenți marini, de marea și de valuri; munții se desagreghează încontinuu. Însăși atomii stâncilor și metalelor cele mai tari nu sunt decât vârtejuri de electroni. Aceste vârtejuri de electroni,

care constituie atomul și molecula, nu se încorporează de cât o clipă unui corp, numai în treacăt, părându-i pentru a înbrăca alurea forme nouă, fiind, rând pe rând, foc, vânt, val, pământ, plantă, animal, om, etc. În bucata de metal, în stânca masivă care se credea nemișcată, în râulețul argintiu care șerpuește, în flacără ca și în vatră, în crinul imaculat al câmpiilor ca și în frumoasa față plină de viață, totul nu este decât mișcare, mișcare neîncetată; totul nu este decât un roi dansant de electroni.

Universul este clădit pe mișcare perpetuă.

Aceste mișcări sunt considerate ca manifestări de forță, iar rezistențele ce încearcă, drept manifestări de forțe care se opun forțelor producătoare de mișcări.

În toate cazurile noi măsurăm forțele prin *lucru*, prin *muncă* sau prin *forța vie* ce a comunicat corpilor asupra cărora se exercită. *Munca* este cantitatea de putere cheltuită pentru deplasarea corpului asupra căruia a fost aplicată.

Generalizând aceste noțiuni de lucru și de forță vie, se ajunge la noțiunea de energie, *energie cinetică* sau de mișcare, care nu este altceva decât forță vie, *energie potențială*, care este toată capacitatea de producere a lucrului. Ne reprezentăm destul de bine energia cinetică și potențială; ne explicăm mult mai greu însă *energia chimică, calorică sau electrică*.

că, și nu ne putem absolut face o idee de cece este *energia biologică*, și încă mai puțin de ceea ce este *energia intelectuală*.

Se pare că toată energia pe pământ vine dela soare; în tot cazul lumina și căldura vin dela el.

Stefan Leduc¹⁾, de la care împrumutăm în parte aceasta, a scris asupra acestui subiect pagini admirabile și prea puțin cunoscute.

Fără întrerupere, de mii și mii de ani, soarele proiectează în spațiu o cantitate formidabilă de energie. Pământul nu absoarbe decât o infimă parte, care, față de ansamblul energiei radiate, este în același raport cum suprafața pământului este față de imensa suprafață a unei sfere ce ar avea drept rază distanța de la pământ la soare. «Această proporție, după Tyndal, este de 1/2.320.000.000. Astfel că soarele varsă în spațiu o cantitate de energie putând să însuflească două miliarde trei sute douăzeci de milioane pământuri ca al nostru.» Și tot astfel fac nenumărați sori, cari constituiesc stelele. Spiritul omenesc rămâne copleșit înaintea spectacolului vertiginos al cantității de energie care circulă în nemărginirea spațiului.

În ce constă însă această energie intersiderală? Nimeni n-o știe. Energia, care ne vine în cantitate formidabilă dela soare, și în cantitate, pare-se, mai mică dela stele, străbate spațiul fără să-l încălzească, fără să lumineze. Spațiile înfrigidabile sunt împărăția nopții

¹⁾ Leduc, *L'énergétique de la vie* — Paris 1921 A. Poinat.

și frigului — întineric absolut, frig absolut (-273° sub zero).

Cărțile clasice ne spun că energia solară ne vine sub formă de căldură și lumină; în realitate căldura și lumina nasc în atmosferă și pe pământ, din transformarea materiei ponderabile a energiei radiante.

Pământul este un transformator de energie. Apa oceanelor, lacurilor și fluviilor, primește energia radiantă a soarelui și o transformă în căldură, lucru mecanic, evaporare de apă care se ridică în atmosferă. Atmosfera terestră primește energia radiantă a soarelui și trimite prin diviziune lumina dulce, care constituie albastrul cerului. Atmosfera terestră este un transformator de energie.

Transformator de energie și clorofila plantelor, care captează, acumulează, potențializează energia radiantă a soarelui. Separând carbonul de oxigenul aerului, redă oxigenul atmosferei, și combinând carbonul cu apa sevei, fabrică celulozele, amidonul, feculele, gumele și zaharele. Această celuloză acest amidon, aceste fecule, aceste zaharuri, mâncate de animal sau de om, produc energia animală. Când omul sau animalul, transformator de energie el însuși, va aplica energia sa biologică străbătând un drum bunioară, el va transforma energia biologică în energia mecanică, sau prin frecare produce energia calorică.

Suntem astfel conduși a considera energia ca o entitate susceptibilă de diferențieri, putând să se

schimbe una în alta și să se comunice dela un corp la altul. Aceste comunicări de altminterlea se pot face fie direct prin contact, fie indirect prin radiațiune.

Totul pe pământ este transformator de energie, transformator al acestei energii care ne sosește din adâncurile spațiului. Toată această

energie pe pământ se răsfrânge, transformându-se în radiațiuni ce se revărsă în spațiu. Totul pe pământ este o reproducție minusculă a unui mecanism energetic imens de mare.

Știința ne arată toate acestea, dar nu ne lămurește totuși: *ce este energia*. Ch. L.

Unde a fost raiu pământesc

Ne amintim de fanteziile geografice scumpe pangermanilor de după război, acele atlase de propagandă, unde Nancy se numește Nantzig, Dunkerque, Dünkirchen și în care frontierele Germaniei erau împinse așa de departe, încât se confundau aproape cu ale Europei.

Un oarecare Frantz von Wendrin îi lasă însă în urmă pe toți. Combinând geografia, istoria și filologia, și oare care alte științe, germanul acesta pretinde a demonstra că Biblia este cea mai mare dintre mistificațiuni, că Germanii sunt cei mai vechi „Kultur Volk” și că de 2000 de ani lumea a fost indusă în eroare de Evrei și Romani, relativ la istoria timpurilor antice și a originilor umanității.

Toate evenimentele al căror teatru îl punem în Orient, în Asia Mică, în Grecia sau în Italia, s'au petrecut în realitate, după acesta, între Elba și Vistula. Cea mai bună probă: toate numirile care s'au găsit în Biblie sunt corupțiuni a numirilor nemțești. Eufratul vine

dela Fahrte, care înseamnă vad. Ierusalim se zice în arabă: El Kuds-o abreviație de la „hel” (luminos) și kuds-Goth; Ierusalim este așa dar orașul Goților cu părul blond. Posen este orașul lui Poseidon și Sinai nu este altceva decât Zobtenberg în Silezia. Acolo Evreii au fost bătuți, și ca amintire de învingerea lor, Germanii aprind în fiecare an pomi de Crăciun. Riegen este faimoasa insulă a celor fericiți Aproape de ea s'a petrecut răpirea Sabinelor. Troia se găsea în Pomerania. Această provincie, celebră prin creșterea cailor și prin sentimentele ultra-naționaliste ale populației, era de altfel raiul: inscripțiile de curând găsite pe stâncile sale probează că Germanii o locuiau de acum 800.000 ani și că acolo se pot descoperi cele patru fluvii, care după Biblie scâldau raiul lui Adam și Eva.

Wendrin exercită astfel imaginația sa critică asupra tuturilor numilor din Biblie, din mitologia și geografia germană.

Voiți să știți acum cum s'a produs această mistificație ce ne-o descopere? Un anume Esra, autorul Bibliei și cel mai mare falsificator al istoriei, a furat din Babilon documentele regelui Artaxerxe și peste tot a substituit numirile evreești numirilor germane!

Dar ce e nostim în această istorie, e că în Germania se pot

găsi azi editori cari publică astfel de opere. *Descoperirea Paradisului* a apărut în una din cele mai mari case de editură din Braunschweig, cu legătura superbă, 43 ilustrații și 2 hărți. Este intitulată — nu radeți: *Cartea popoarelor de acum 60.000 de ani, după isgonirea din Rai*.

Epidemii de sughiț

Sughițul — de la latinescul *sin-gultus* — este la ordinea zilei în literatura medicală, căci se semnalează epidemii de sughiț. Sughițul este de fapt un spasm al celui mușchi care formează în oarecare măsură pardoseala toracelui, al mușchiului diafragm, și care contractându-se, obligă plămânii să se dilate. Cei doi nervi ai acestui mușchi se numesc nervii frenici, care arată că cei vechi stabileau oare care relațiuni între unele fenomene psihologice și funcțiunile acestor nervi.

Tot ce provoacă funcționarea exagerată a diafragmului poate excita nervul frenic provocând astfel sughițul. Copiii, după ce plâng mult, au o criză de sughiț. Înghițirea unei bucăți prea mari, care dilată esofagul la locul unde trece prin diafragm, sau umplerea prea mult a stomacului, poate determina o criză de sughiț. Ea mai poate fi provocată și de o iritație a centrilor dela baza craniului, de unde pornește nervul frenic.

Când sughițul e provocat printr-o iritare la origina acestui nerv, cauza poate fi o inflamație de natură microbiană a acestei regiuni. Germeni necunoscuți pot să se așeze în vecinătatea nervului, provocând o îngrămădire de sânge și leucocite, având ca consecință sughițul. Astfel se explică epide-

miile de sughiț, epidemii ce de altfel s'au semnalat de mai multe ori în Europa centrală.

În genere aceste epidemii sunt cu caracter benign, lăsând cel mult o oboseală, de care repaosul și oare care tonice ne vinddă repede. Uneori însă sughițul însoțește gripa, alte ori acea grozavă encefalită letargică, sau boala somnului, atunci când germeii patogeni ai acestor boale atacă regiunile creierului la origina nervului frenic.

S'au observat alte ori forme grave de sughiț asupra cărora nu suntem bine domiriți. S'au văzut cazuri de sughiț durând săptămâni, luni și chiar ani, împedecând somnul și determinând o formă de marasm extrem de grav, care provoacă moartea.

S'au propus diferite remedii, unele serioase, altele care ne fac să zămbim.

Contra formelor grave s'a preconizat intervențiuni pentru tăierea sau smulgerea nervului frenic, în așa fel ca să împiedice diafragmul de a se contracta spasmodic. Acest mijloc n'a dat totdeauna rezultatul așteptat.

În ce privește sughițul epidemic, trebuie să se urmeze sfatul medicului, care lucrează după împrejurări.

Ch. L.

RECENZII

Le problème de l'abandon de la Dacie de N. Iorga. Revue historique (I-ère année, n-os 1—3, Janvier-mars. 1924, pp. 37—58). Multe sunt încă problemele nelămurite deplin în istoriografia românească. Între acestea a fost multă vreme și chestiunea continuității poporului român în Dacia. Dacă n'ar fi fost la mijloc și scopuri străine adevărului științific, chestiunea n'ar fi avut desigur acuitatea ei. Unii din scriitorii străini, în special Ungurii, interpretând rău anumite izvoare istorice și mergând până la a tăgădui chiar evidența, au cercat să tăgăduiască autochtonia elementului românesc. În deosebi Robert Roesler a făcut mult sgomot cu părerile lui, susținute cu un aparat de erudiție care la prima vedere impuneau. Istoriografia română ca și cea străină, nepărtinitoare, n'a putut admite teoria roesleriană. Chiar admitându-se părăsirea Daciei de către Aurelian în anul 271 d. Cr., era o imposibilitate ca *toată* populația daco-romană să fi părăsit Dacia. Răsboiul din urmă a fost pentru toți o dovadă de ceea ce s'a putut întâmpla acum șescesprezece veacuri. Mai bine de trei sferturi din teritoriul României a fost ocupat de Germani și totuși cea mai mare

parte a populației a rămas în teritoriul ocupat. Popoarele așezate nu emigrează; numai cele nomade părăsesc în totul locurile lor și pleacă aiurea.

Netemeinicia părerii că Dacia ar fi fost cu totul părăsită de populația ei și că Românii ar fi venit din sudul Dunării prin veacul al XII-lea sau al XIII-lea, a fost dovedită. Scopul rândurilor de față și recenzia comunicării nu e însă de a reaminti lucruri cunoscute, ci de a atrage atenția și acelor pe cari îi interesează cercetările istorice, despre interpretarea pe care d. Iorga o dă pasagiului lui Vopiscus, pe care l-au reprodus, cu schimbări uneori, Eutropius și Sextus Rufus.

După explicările și argumentele pe cari d-sa le aduce, nu numai că Aurelian nu a dat Goților Dacia, ci din măsurile ce le-a luat n'a urmărit decât „să delimiteze raza militară defensibilă a vechei Dacii, pe care a întins-o și a consolidat-o, în loc de a o restrânge și a o părăsi, și a întinde acest nume asupra Moesiei apusene ca să onoreze pe Traian, al cărui nume și ale cărui victorii erau, de altminterlea, comemorate pe acest pământ prin atâtea Nicopole și Ulpianae”. Argumentele pe care d.

Iorga le aduce în susținerea părerii sale sunt convingătoare. Desigur ele vor da naștere la discuții, dar în cele din urmă vor sfârși prin a se impune și vor fi primite definitiv în istorie ca o cucerire a științei românești.

Meritul cel mare al d-lui Iorga nu e numai faptul — și acesta destul de important — de a face aproape întotdeauna apel numai la izvoare, dar și acela, mai mare decât acesta, de a ști să le dea cea mai obiectivă și cea mai rațională interpretare.

Noțiuni de igienă de Dr. Ch. Laugier (Craiova 1924). În literatura didactică rar uneori cărți a căror valoare trece dincolo de interesele învățământului și ale școlărilor pentru cari în primul rând sunt scrise. Ele merită o cunoaștere și o răspândire cât mai întinsă. Aceasta e însă nu numai datorită specialiștilor, ci și a cititorilor cari știu prețui însemnătatea unor asemenea cărți. Ca simplu cititor ții să atrag atenția asupra unei lucrări, care, deși numai un manual didactic, se poate folosi de orice om cult. Dacă, în ce privește pe școlari, cuprinde unele lucruri pe care ei le știu dela alte materii și ca atare mărește volumul în mod inutil, dacă litera e prea mărunță, desigur din nevoia de a încăpea cât mai mult pe o pagină și a-i micșora astfel volumul, în schimb cuprinde aproape tot ce-i trebuie oricărui om ca să-și păzească sănătatea și să previe deci boalele, mai greu de vindecat, de cât de prevenit. Nimic aproape din ce

trebuie să știe omul în ce privește măsurile de prevenire n'a scăpat autorului. Până și felul cum trebuie să-și sufle omul nasul n'a fost uitat. Capitolul despre boalele venerice, insistându-se asupra urmărilor, e nevoie să fie amplificat.

Nu numai din punct de vedere științific și didactic, cartea e bine scrisă, dar și literar. Unele descrieri sunt atât de bine reușite, cum e buoară aceea a locuinței țărânului român, încât ar putea figura ca pagini de antologie.

V. Mihailescu.

Anthologie Romänischer Lyric, 1740—1900, von Dr. Albert Flachs. „Cartea Românească” face un notoriu serviciu literaturii românești și culturii noastre editând această lucrare, ale cărei merite ies cu mult din comun. Autorul pune la dispoziția cititorilor de limbă germană o antologie variată și aproape complectă a poeziei noastre lirice, începând cu Văcăreșul și până la cântăreții cari abia ne-au părăsit deunăzi, din a căror lucrări a ales bucățile mai caracteristice, reprezentative ale talentului fiecăruia din ei. Traducerea este făcută în metru originalului și urmărește aproape totdeauna textul românesc pas cu pas, isbutind să redea foarte adesea ideea exactă, sentimentul, imaginile și chiar muzicalitatea specială a poeziilor transpuse în nemțește. O singură observație de făcut, și aceea nu din vina autorului; greșeli de tipar prea multe.

Iată o lucrare care ar merita să fie premiată de Academia Română.

Inițierea Mitropoliilor în Țara Românească și în Moldova, de C. Marinescu 1924, în Publicațiile Academiei Române.

În Mai 1359, sub domnia lui Alexandru Voevod, și la cererea repetată a acestuia, Patriarhul de la Constantinopol Calixt numește pe Iachint Mitropolit al Munteniei, după ce domnitorul se legătuse în scris că va rămâne, el și urmașii lui, sub atârănarea religioasă a acestui patriarh.

În August 1370, sub Vladislav-Vlaicu Vodă, aflăm pe Daniil Kri-topulos ca Mitropolit, dar numai al unei jumătăți din Țara Românească, fiindcă în scaunul mitropolitan dela Argeș păstoria încă bătrânul Iachint, căruia îi era subordonat acest Daniil, numit de acum Antim.

Pentru ce doi mitropoliți? Autorul socotește că întinderea teritorială a țării, mărită prin alipirea de Muntenia a Amlășului, Făgărașului și a Banatului de Severin, apoi din 1368 prin luarea în stăpânire a Vidinului, explică nevoia numirii unui al doilea vlădică. Reședința lui Antim a fost Severinul.

La moartea lui Iachint, Antim îi ia locul ca prim Mitropolit al Țării Românești, în care calitate îl aflăm în 1401, pe când în Severin se înscăunează alt prelat. Ceea ce înseamnă că „în această vreme Statul lui Mircea cel Bătrân avea două mitropolii, semn de consolidare și de întindere teritorială considerabilă”.

Cel d'întăiu mitropolit al Moldovei recunoscut de Patriarh este Iosif, constatat în 1402 ca rezi-

dând la Suceava, sub Domnitorul Alexandru cel Bun.

Avram Iancu, de Dr. Silviu Dragomir, 1924, ed. Publ. Casei Școalelor. — Odată cu marile serbări în cinstea „Craului Munților” s'a tipărit și cartea aceasta a harnicului profesor universitar ardelean. Cele aproape 150 de pagini ale volumului se citesc cu ușurință și plăcerea unei povestiri frumoase și interesante. Talentul autorului face să trăiască viața de trudă, de aventuri vijelioase, de acțiune încordată, cum și zilele de sdruncinare de mai târziu, ceasurile de desnaștere și de deprimare ale celui din care nu mai rămăsese decât „Umbra lui Iancu”. Cartea are și câteva ilustrații bune.

Am dori să vedem cât mai răspândit volumul acesta în școli și în casele celor pentru cari cultul eroilor noștri nu este numai o vorbă deșartă.

Curtea de Argeș, de Virg. N. Drăghiceanu, 1924, este o simplă și modestă—după titlu—„călăuză a vizitatorului monumentelor orașului”, cuprinzând numai 16 pagini de text. În fond însă este un rezumat succint și complet al istoricului orașului Curtea de Argeș, cu descrierea, ajutată de bune gravuri, a Bisericii Domnești — singura rămășiță din ce a fost pe la 1300 și ceva Curtea Domnească a Argeșului —; a Bisericii Sănicoara a domniței catolice Marghita, soție a lui Basarab Voevod; apoi a actualei Biserici Episcopale de Argeș, cea ridicată pe

locul ctitoriei lui Nicolae Alex. Basarab și terminată de Radu Negru, apoi dărâmată și reclădită din temelie de Neagoe Vodă Basarab; la urmă se descrie Biserica Olari, cea construită după tipul moldovenesc, și alte câteva lucruri, interesante prin vechimea și frumusețea lor, din cetatea domnească a Argeșului. Lectura paginilor cu privire la Biserica Domnească va fi de folos mare celor cari nu ar avea la îndemână minunata lucrare a D-lui Drăghiceanu „Curtea Domnească din Argeș” tipărită anul trecut în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, de către „Cultura Națională”.

Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice, anul XVII, fasc. 39, pe Ian. — Martie 1924, apare de astă dată în tiparul craiovean al casei de editură „Ramuri”, bogat ilustrat și curat, elegant chiar, tipărit.

Primul articol: *Arta Română*, este traducerea recenziei pe care D-l L. Bréhier a făcut-o pentru revista „Journal des Savants” despre cartea publicată la Paris de D-l Prof. N. Iorga și D-l arhitect G. Balș: *L'Art Roumain*. Autorul relevă importanța deosebită a acestei lucrări pentru străini, „adevărată revelație pentru arheologi”, întru cât pictura noastră bisericească este prelungirea tradițiunii medievale a unei originale arte orientale, care se păstrează la noi până în sec. XVIII, pe când în Serbia vecină ea dispăre odată cu veacul al XV-lea. D-sa constată că într'adevăr bisericile muntești nu imită în mod servil con-

strucțiunile similare sârbești, ci pornind de la tipul lor își crează o formă, un mod de construcție și de ornamentare, care e a noastră. — *Picturi și obiecte de artă din Biserica Șcheilor Brașovului*, cea zidită de Neagoe Basarab Vodă, înfățișează D-l N. Iorga, în lumina istoriei, încheind cu constatarea că, orunde vom cerceta în Ardeal, vom găsi și în cheltuiala de bani și în opera de artă dovada solidarității conștiente a poporului românesc din toate provinciile. — D-l V. Drăghiceanu descrie *Casa Cantacuzinilor din Măgureni* (Prahova), cea de pe apa Proviții, nu departe de Băicoiu, a lui Drăghici Cantacuzino, începătorul neamului Cantacuzineștilor din Măgureni. Casa aceasta, din care n'au mai rămas decât ruine, se va fi zidit pe la 1689, terminându-se peste 3—4 ani. Pisania paraclisului caselor boerști poartă data de 7197 Aug. (1689) iar acea a bisericii, terminată probabil de Șerban Măgureanu care a jupărit-o, este 7202 (1694). Aci aflăm portretele boerilor Cantacuzini și a Domnitorului Brâncoveanu (în timpul căruia se jupărește biserica). Săpăturile întreprinse de D-l Drăghiceanu cu ajutorul D-lui Col. Nic. Gr. Cantacuzino, au dat la iveală arhitectura acestei clădiri și o mulțime de amănunte de ornamentație interioară, care sunt descrise în aceste pagini, ilustrate de numeroase reproduceri fotografice și schițe în desen. — La sfârșit un *Raport asupra săpăturilor dela Piscul Coconilor* (Ilfov), de D-l R. Vlădescu-Vulpe, destinat a servi

ca material istorico-arheologic pentru o hartă arheologică a României, la care lucrează D-l Profesor Pârvan, directorul Muzeului nostru național de antichități.

Tratamentul cărbunelui prin doze massive de ser anticarbonos pe cale intravenoasă de Dr. Aurel Metzulescu, medic primar al spitalului de boale contagioase din Craiova, se publică în *Memoariile Academiei Române*, 1914, sub forma unei note prezentată de Dr. V. Babeș în ședința de la 4 Iulie 1924. Ea înfățișează statistica numărului spital pe anii 1922, 1923 și 1924 relativ la boala numită cărbune sau dalac. Tratamentul aplicat de Dr. Metzulescu, după metoda prof. Dr. Penna din Buenos-Aires, a dat fericitul rezultat că procentul mortalității să fie redus chiar sub 2 %.

Asupra acestui tratament ne rezervăm o cercetare mai amănunțită, pe care o vom cere însuși D-lui Dr. Metzulescu.

Liniști de schituri, poeme de Radu Gyr (recte: Radu C. Demetrescu) se tipăresc de către revista literară „Flamura”. Tânărul craiovean, care abia a terminat liceul, surprinde prin calitatea versurilor sale juvenile, calitate care întrece cu mult începuturile poetice ale celor ce se găsesc în pragul fericțiilor lor și întriripați douăzeci de ani.

Trăit în atmosfera literară a unei anarhii poetice în care adevărata poezie nu poate să se facă auzită din cauza bălbăielilor liberversificante a atâtor farsori și paiețe de

pseudo-poeti; ademenit de curente pe care un fel de atrofie a simțului estetic a celor mulți de azi târăște pe o seamă de tineri în apele turburi ale singularismului incoherent—Radu Gyr nu a putut nici el, negreșit, tânăr cum era, să nu fie atins puțin de asemenea contagiune. Abuzul de imagini, repetirile oboșitoare, diluarea cugetărei și belșugul de cuvinte prea căutate și prea vădit ținând la efect, sunt scăderile unei astfel de poezii, scăderi datorite nefastei înrăuriri a unei anumite literaturi ultra moderne. Sub sgura aceasta însă, metalul pur și prețios al adevăratei poezii iese la iveală în cele mai bune bucăți ale tânărului nostru poet.

Procedeu obișnuit, caracteristic, al lui Radu Gyr este simbolul, redus de cele mai multe ori la o simplă comparație, în care elementele unuia din termeni—stare de fapt, circumstanțe, or sentimente—sunt transpuse la celălalt. Cu el isbutește să ne sugereze sentimente sau reprezentări, obținând cu mijlocul acesta simplu un efect artistic puternic. (Vezi: *Istoria noastră cu o noapte de Crăciun*, p. 19, sau: *Colivia*, p. 61).

Fantezia bogată în creierea de imagini a poetului—când nu e prea forțată și nu abuzează de facilitățile ce posedă în acest sens—este o altă caracteristică a versurilor din volumul de față. (Vezi *bunioară poeziile*: Pe o foaie din albumul lernei, p. 50 și plasticul: *Pastel de grădină publică*, p. 45 un pastel conținând culori și trăsături de meșter în el, precum și

alte Căntece de toamnă în aceeași tonalitate).

Nota sentimentală dominantă a poeziei lui Radu Gyr este nota tristă, de o discretă tristețe sobră, care o face simpatcă și interesantă când trubadurul vorbește despre altul, cași când se povestește pe sine însuși (Vezi: Heidelbergul de altă dată, p. 68 și: Domnișoara Lizetta, p. 68).

În definitiv un talent care dintr-o dată se ridică mult deasupra mediocrității poeziei așa zise „noi“, cu temperament adevărat poetic, cu fond propriu original și capabil de a scutura ușor și repede influențele nepriincioase de artificialitate ale gongorismului românesc actual, ale cărui fumuri poetul Liniștilor de schituri le-a respirat o clipă și prea destul.

La hotarul dobrogean, nuvele și schițe de I. Dongorozi, 1924, tip. „Scrișul Românesc“. Acest al treilea volum de înșăilări ale prozatorului craiovean (craiovean prin adopțiune, moldovean de baștină) înfățișează 11 schițe noi, schițe zic, pentru că nici una din aceste povestiri nu are amploarea unei nuvele. Regăsim în aceste cărți aceeași calitate de observator a scriitorului care, aplecat asupra sufletelor omenești, le scrutează și notează, rece și puțin batjocoritor chiar, slăbiciunile eroilor săi, în trăsături precise și atât de tăioase uneori că seamănă a răutate. Creionul meșterului fixează pe hârtie fine jocuri de sentimente, observații de amănunte caracteristice, învăluite într-o notă de ironie, cum e în bucățile: Un suflet de artist,

Transbordare, Satisfacție și Licăr mistuit, dovedind toate pe un psiholog pătrunzător.

Sunt însă și ceva rezerve de făcut, alături de cuvintele de laudă neprecupețite ce dătoresc autorului acestui volum. Întâi o oarecare șovăială în șirul povestirii, câteodată, când ești surprins a vedea că acțiunea se întrerupe nemotivat, și ne lasă nelămurii de ce se petrece, împletind visul cu realitatea în așa chip că cititorul rămâne în cutare loc nedomirrit (ca în „Visul“ de o pildă), când scriitorul pare a voi să sugereze ceva, renunțând la sarcina sa de povestitor. Apoi, prea multe amănunte secundare pe alocurea, amănunte și lungimi care îngreunează istorisirea, păgubind prin aceeași simplitate de linie a povestirii însăși. Dar mai ales — am mai spus-o și cu prilejul apariției lui Filimon Hâncu — nu mă pot defel împăca cu unele trăsuri de realism brutal, nu numai de prezentare a cutărui subiect, dar chiar de invenție în sine (Vezi: Nor trecător), trăsături care jignesc simțul estetic, cași pe cel etic al multor cetitori, admiratori ai talentului D-lui Dongorozi, și care note de brutalitate revin cu o frecvență ce ar indica o pronunțată preferință a autorului pentru crudități de acest gen. Oare, mă întreb, creațiunea artistică nu este și ea supusă, în invențiune, cași în execuțiune, unei limitări, a căreia demarcațiune, între ceea ce poate fi și ceea ce nu poate fi obiect de literatură, ne-o determină poruncitor și gustul și simțul nostru etic,

precum și conștiința rolului social de educator al artistului?

Din punctul de vedere al limbii bogate, colorate, de o plasticitate puțin obișnuită, în care excelează D-l Dongorozi, aflăm și în acest volum aceleași frumoase calități ale prozatorului viguros și original, cu un progres în plus, întru cât provincialismele moldovenești sunt mai puțin numeroase aci și mai selecționate, stilul e mai literarizat, păstrându-și totuși originalitatea sa. Expresiuni ca: „Groaza înțepenită'n ghiare își falfăie larg aripele despăturite...“ — și sunt multe de acestea în paginile cărții — sunt demne de antologie.

În total „La hotarul dobrogean“ însemnează un mare pas înainte făcut de scriitorul nostru în acești trei ani de zile, de când a purces pe tărâmul literaturii.

Anuarul Institutului de Istorie Națională dupe lângă Universitatea din Cluj an. II, 1923, apare cu întârziere abia acum, la finele anului 1924, dar nu din vina organizatorilor săi D-nii profesori Al. Lapedatu și I. Lupaș. Despre o parte din studiile și notele publicate în acest volum am făcut recenzii când ni s'au trimes ex-

tractele publicate separat. În ziua în care încheiem această rubrică ne rămâne doar vreme și spațiu abia pentru a menționa următoarele cercetări: *Revoluția lui Horia*; *Sufletul lui Șaguna*, de I. Lupaș; — *Cum s'a alcătuit tradiția națională despre originile Țării Românești* (articol deosebit de interesant), de Al. Lapedatu; — *Românii din Peninsula Balcanică*, de Th. Capidan; — *Viața și opera lui Daniel Philippipe*, de N. Bănescu; *Notesul de însemnări al lui S. Bărnăușu*, de G. Bogdan-Duică; — *Călătoriile Patriarhului Macarie*, de V. Bogrea; — *Mărunțișuri istorico-filologice* (Vd: Kara-Ulah, Ungro-Vlahia, O poreclă a lui Mihai-Viteazul, Porecla Drăculeștilor și O însemnare veche din satul Tuși-Gorj, de pe la 1740), de V. Bogrea — Din „Miscellanea“, sunt mai ales de reținut: *Note de drum prin Serbia* ale lui Szabo lossef, din călătoria ce acesta a făcut prin 1872 pe la frații noștri de pe Valea Timocului. — Despre deosebit de merituoasa *Istoriografia Română în 1921 și 1922*, de I. Crăciun și I. Lupu, am vorbit în numărul trecut al revistei.

C. D. F.

Cărți primite la Redacție:

Din Editura „Cartea Românească:”

Protozoarele, de Prof. I. Lepși (Biblioteca Cunoștiințe Folositoare).

Electricitatea atmosferică, de C. Brădățeanu „ ”

Lituania, de Prof. G. I. Năstase „ ”

Bucovina, de Prof. I. Simionescu „ ”

Finlanda, „ ” „ ” „ ”

Casa, „ ” „ ” „ ”

Omul dela Cucuteni, „ ” „ ”

Cum să ne îngrijim, de Dr. I. Bordea „ ”

Locomotiva, de Ing. A. Caseti „ ”

Cultura Legumelor, de Ilie Morlova „ ”

Insăilări, de Mihail Lungianu „ ”

Calendarul Gospodarilor, de I. Simionescu „ ”

Opere complete, vol. I de Al. Odobescu „ ”

Poezii populare, de V. Alecsandri (Pagini alese). „ ”

Legende istorice, de Bolintineanu „ ”

Povestea povestelor, de C. Stamati „ ”

Povestea crinului, de I. Dragoslav „ ”

Alte Edituri:

La Fondation privée (Stiftung) dans le droit allemand, Teză de doctorat în drept la Paris, de Marius Rădulescu.

Lespezi și moloz din templul lui Epidaure, de Barbu Lăzăreanu,

Curtea de Argeș, de Virgiliu Drăghiceanu.

Mărgăritare, publicație ilustrată, pentru răspândirea operelor scriitorilor români, editată de G. Filip.

Programme du gymnase grand-Ducal de Diekirch (Luxembourg).

Tratamentul Cărbunelui prin doze masive de ser anticarbonos pe cale intravenoasă, de Dr. Aurel Metzulescu.

Liniști de schituri, poeme de Radu Gyr.

Tinereță, versuri de G. Tutoveanu. Edit. „Ramuri”.

Zări de altă dată, poezii de Ion Gane (R. Sărat).

La hotarul dobrogean, schițe de I. Dongorozi.

L'Art populaire en Roumanie, par N. Iorga.

La Roumanie pittoresque, „ ” „ ”

Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj, vol. I, 1922.

Cum putem normaliza viața politică, de M. Thedorian-Carada.

Anuarul Institutului de Istorie Națională, Cluj, an II.

Cronica Revistelor

Nuova Antologia (Roma) în numărul său din Septembrie cuprinde o materie deosebit de interesantă. În *Psihologia interaliată din urma războiului*, D-l L. Bonin constată că, pe urma deziluziilor ce le-a adus Italiei pacea, pica pe care Italianii o păstrează foștilor lor aliați din război este în măsură inversă cu gradul de adevărată responsabilitate pe care America, Anglia și Franța o au față de nemulțumirile pricinuite fraților noștri peninsulari, resentimentul popular fiind îndreptat mai ales spre Franța, printr-o prejudecată neîntemeiată mai mult de cât dintr-o pricină obiectivă. Autorul vede deci posibilă și dorește o strânsă apropiere între țările surorii mai mari ale noastre.—*Haosul monetar în Europa și Soc. Națiunilor*, de senatorul Maggiorino Ferraris, așteaptă și speră numai de la această instituție internațională o îndreptare a actualei situațiuni economice dezastruoase a celor mai multe dintre statele Europei.—D-l Emil Panaitescu, profesor la Cluj, întreține pe cititor despre *Frontiera răsăriteană a latinității: România și Basarabia*. Acest articol bine documentat și de o logică strânsă în expunere, vine la timp să spună solide adevăruri, într-o vreme în care agenți ai republicei roșii isbutesc să strecoare în presa italiană câte o informațiune mincinoasă, cu privire la jumătatea pământului moldovenesc ce ne fusese răpit un veac și

mai bine de pravoslavnicii vecini de peste Nistru. La o asemenea propagandă folositoare și operă de lămurire a străinătăței în privința chestiunilor ce ne privesc, scrisorile pe care valorosul nostru diplomat D-l Titulescu le-a adresat de curând la două mari ziare englezești, cum și unui cotidian italian, vin să ne arate că în această direcțiune trebuie îndreptată mai cu temei grija noastră.

Il Concilio (Foligno), II, 6, cuprinde în sumarul său variat și un scurt istoric al celebrei *Academia della Crusca*, cea înființată în anul 1582 de o mână de prieteni florentini, un fel de Ateneu unde se făceau lecturi, se discuteau lucruri de artă și știință și se țineau conferințe. În deosebi de alte societăți de acest fel, Crusca își propuse a lucra un Dicționar al limbei naționale. Prima ediție a acestui vocabular apărură la Veneția în anul 1612; el este cel d'întâi dicționar apărut în Europa. Tot acestei academii se datorește prima ediție critică a operei lui Dante „Divina Commedia” din 1595. Printr'un decret regal din Martie 1923 Academia della Crusca se reformează pe baze moderne, sub protecția și cu sprijinul Statului, dar cu oarecare autonomie, propunându-și a elabora și tipări un Mare Dicționar al limbei italiene.

L'Europa Orientale (Roma) IV, 6—7 consacră acest număr dublu Studiilor Bizantine. Este deci deosebit de interesant pentru bi-

bliografia studiilor de artă și influență bizantină, care se pot folosi de cei cari ar urmări asemenea cercetări în legătură cu arta românească veche. — Vezi în deosebi articolele: *Italia bizantină*, de Nicola Turchi, *Studiile de artă bizantină în Italia din ultimii douăzeci de ani*, de Antonio Munoz, *Pentru Istoria puterii bizantine în Sicilia*, de Biagio Pace, cum și *Impăratese bizantine*, de Angelo Pernice.

Unione Storia ed Arte, (Roma) XVII, 100—102, făcând o dare de seamă a unei excursiuni a Soc. pentru Educațiunea și cultura poporului, al cărui președinte e bunul prieten al nostru, D-l Profesor *Romolo Artioli*, Director al Muzeului Castel Sant Angelo, relatează că la masa luată de participanți — între cari era și o româncă: D-na Rădulescu, soție a D-lui Benedetto de Luca —, D-l Artioli a ținut o cuvântare în onoarea României. — Revista cuprinde necrologul lui *Armando Casalin*, unul din cei 104 excursioniști italieni pe cari i-a condus în țara noastră Profesorul Artioli în toamna anului 1921. Era un tânăr distins, cult, elocvent, ale cărui cuvinte au răsunat calde în multe orașe românești din drumul caravanei frățești, și care mai apoi a scris despre noi pagini pline de entuziasm.

Cronica numismatică și arheologică, V, 51—52 aduce meritate elogii celui care a fost Alex. G. Cantacuzino sprijinitor al Soc. Numismatico-Române — *Despre tehnica vechilor ateliere monetare*, așa cum aceasta se află descrisă

în „Cosmografia” lui Sebastian Münster din sec. XVI, ne întreține D-l C. J. Karadja.

Revue Historique du sud-est européen, continuare a revistei „Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale”, de sub direcția D-lui Iorga, apare cu No. 1—3, având ca secretar de redacție pe D-l Prof. C. Marinescu, conferențiar la Facultatea de litere din Capitală. — Se publică aci conferințele ținute de D-l Profesor Iorga la Sorbona în primăvara trecută, cu titlul de: *Pătrunderea ideilor occidentului în sud-estul Europei în veacurile XVII și XVIII-lea*. Capitolele date în numărul de față sunt următoarele: 1) Primele contacturi, prin Constantinopole și prin mijlocirea Grecilor, 2) Principalele românești și ideile din Occident, 3) Viena ca centru al ideilor venite din Occident și al spiritului revoluționar. — De acelaș: *Problema părăsirii Daciei*, pe care o recensează în amănunte colaboratorul nostru D-l V. Mihailescu ceva mai sus — D-l G. I. Brătianu dă câteva *Note cu privire la un proiect de căsătorie între Împăratul bizantin Mihail IX Paleologul și Catherina de Courtenay*. — *Data apariției Psaltirei Scheiene* o fixează D-l I. Macurek, după descifrarea criptogramei dela sfârșitul psalmului 151, ca fiind anul 1482. Cu privire la această chestiune și în legătură cu ea, amintesc de cercetarea D-lui C. Lacea: „Copiștii Psaltirei Scheiene” publicată în *Daco-Romania*, an III — La urmă dări de seamă și recenzii.

Arhiva, XXXI 2, 3—4. D-l Ilie Bărbulescu urmărind problema *Nașterea individualității limbei române și elementul slav*, cercează rând pe rând cele șase categorii de cuvinte slave socotite vechi, care în paleoslovenică au sunetele „x” și „s”. Studiul e în continuare. — Din articolul D-lui N. Bejenaru reiese că *Mircea II Pretendentul* din timpul lui Ștefan cel Mare ar fi copil natural al lui Vlad Călugărul și frate cu Radu cel Mare. — *Moșteniri străvechi în arta populară românească* ne dovedește D-l P. Constantinescu-lăși într-o deosebit de interesantă comunicare, pornind de la Egipteni, dela Asiro-Babilonieni și trecând apoi pe la Daci. — D-l Bărbulescu atrage atenția asupra unei *Biserici a lui Matei Basarab la Vidin*, cu hramul Sfânta „Petca” (adică Sf. Vineri), din prima jumătate a sec. XVII, cu o inscripție necomplet reprodusă de Boris Djakovici în *Sbornik*, 1900, Sofia, și pe ale cărei ziduri s'ar fi aflând resturi de vechi frescuri. — Legăturile între *Liberalii români și vechii revoluționari bulgari* ni le înfățișează D-l P. Constantinescu-lăși. — Un număr de *Rusisme-Rutenisme în toponimia românească* din nordul Moldovei ne prezintă D-ra Marg. Ștefănescu. — În continuare studiile despre: *Dialectele italiene de sud și limba română* și cel despre *Constantin Șerban domn*. — De către D-l Bărbulescu se atrage atenția asupra testamentului pe care poetul bulgar Veliksin, care a trăit în tinerețe, a învățat la noi în țară, și care a murit la Paris în 1896, l'a lăsat, și care trebuie să ne intereseze. Acest Veliksin a dispus prin testamentul său, drept recu-

noștiință, ca din o sumă de bani să se facă un spital în Sofia, unul în Tulcea și unul în Braila, locul lui de naștere. — O cuțegere de *Poezii din tinereța lui Alexandru Hasdeu* din 1850, cu foarte frumoase accente lirice și patriotice, din care rezultă că Alexandru Hasdeu a stat și în Moldova, ne prezintă D-l I. Negrescu. În legătură cu aceasta anunțăm că D-na M. Sergescu-Kasterska va publica în *Revue Historique* câteva noi lucrări inedite ale lui Thadeu Hasdeu, puse la dispoziție de cel care semnează aceste notițe. — O excelentă recenzie a cărții, mult discutată, *Die Gepiden*, a D-lui C. Dinculescu, dă D-l Ilie Gherghel.

Junimea Literară, XIII, 5—8, a isbutit în scurt timp, cu sforțări și sacrificii deosebite de toată cinstea, a deveni una dintre cele mai bune și mai frumoase publicațiuni periodice din țară. Menționăm din alesul și bogatul sumar al acestor din urmă articole — în afară de literatura pură — articolele: *Un vechiu felon*, care se spune a fi fost făcut dintr-o arșă a calului lui Ștefan cel Mare, felon păstrat în biserica Sf. Dumitru din Suceava; *Documente dela Familia Tăutu* și altele de la *Familia Petrescu*; o cercetare despre *Viața și opera lui Cerna*; *Insemnări vechi despre Biserica Sf. Ioan cel Nou din Suceava*; *Gramatica germ.-rom. a lui Anton de Marchi* din 1810, Cernăuți; *O biografie a lui Zamfir C. Arbure*; un articol de pomenire la 400 ani dela moartea lui *Luca Arbore Hatmanul*; la urmă recenzii multe și obiective, notițe interesante. Peste toate se simte îngrijirea devotată pentru revistă a D-lui Leca Morariu

C. D. F.

Reviste și ziare primite în schimb:

Revistele: *Nuova Antologia* (Roma), an. 59, fasc. 1260. — *Il Concilio* (Foligno), II, 5, 6. — *Delta* — (Fiume) II, 4—5. — *L'Europa Orientale* (Roma) IV, 6—7. — *Unione Storia ed. Arte* (Roma), XVII, 100—102. *Bulletin de la Soc. Gén. d'Education et d'Enseignement* (Paris) LV, 7, 8. — *L'Art à l'Ecole* (Paris) XVI, 89, 90. — *Revue Française d'Ornithologie* (Paris) XVI, 187. — *L'Athénée* (Liège), VII, 10. — *Revista di segunda Ensenanza* (Madrid) II, 12. — *Revue Historique du sud-est européen* (Bucarest) I, 1—3. — *Buletinul Soc. de Științe din Cluj*, tom. II, fasc. 2. — *Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj*, vol. I. — *Buletinul Soc. Numismatică Române*, XIX, 49—50. — *Cronica numismatică și arheologică*, V, 49—52. — *Arhiva*, XXXI, 2, 3—4. — *Gândirea*, IV, 2, 3. — *Cugetul Românesc*, III 2—4. — *Viața Românească*, XVI, 8, 9, 10. — *Buletinul Cărții*, II, 8, 9. — *Revista Învățământului* XII, 8, 9. — *Viața Nouă* XV, 6—7. — *Democrația* XII, 9, 10. — *Convorbiri Literare* LVI, Oct. — *Junimea Literară* XIII, 7—8. — *Lamura* V, 12, 13. — *Societatea de mâine*, I, 32, 33. — *Țara Noastră*, V, 47, 48. — *Ideea Europeană*, VI, 158. — *Revista Științifică*, X, 4. — *Natura*, XIII, 10, 11. — *Peninsula Balcanică*, II, 5, 6. — *Gândul Nostru*, III, 8—9. — *Pagini agrare și sociale*, I, 10—12. — *Revista Moldovii*, IV, 4, 5. — *Analele Râmnicului-Sărut*, I, 12. — *Gazeta Transilvaniei*, LV, 7. — *Cosinzeana*, VIII, 21, 22. — *Cele trei Crișuri*, V, 11—12. — *Roma*, IV, 7. — *Viața agricolă*, XV, 19. — *Revista Teologică*, XIV, 10—11. — *Inițierea*, I, 1. — *Victoria*, VI, 61. — *Educația*, VII, 8. — *România viitoare*, IV, 10. — *Myriobiblon*, I, 5—10. — *Clipa*, II, 77. — *Foaia Tinerimei*, VIII, 19—20. — *Botoșanii juridici*, I, 1, 2. — *Ziarul călătorilor*. — *Adevărul Literar*, V, 208. — *Miorița*, (Galați), III, 3—4. — *Economia Națională*, XLV, 9—10. — *Țara de jos*, I, 7—10.

Ziarele: *Foaia Maramureșană* (Sighetu-Marmației). — *Telegraful Român* (Sibiu). — *Primăvara* (Sannicolaul-M.). — *Voința Școlii* (Cernăuți). — *Deșteptarea* (Cernăuți). — *Cultura Poporului* (Cluj). — *Progresul* (Oravița). — *Carpații* (Brașov). — *Foaia Diecezană* (Caransebeș). — *Monitorul oficial al orașului Timișoara*. — *Drum Nou* (T. Măgurele). — *Foaia parohială din parohia Cărmidari* (București). — *Săptămâna*, (Ploiești).

Din Oltenia: *Năzuința*, III, 3. — *Ramuri-Drum drept*, XVIII, 22—23. — *Oltenia*, cartea II, fasc. 1. — *Gazeta Școlii*, VI, 5—7. — *Renașterea*, III, 11. — *Mântuitorul*, I, 5—6. — *Flamura*, II, 9. — *și Grafica Română*, II, 21, apar în Craiova, cum și ziarele: *Vremea Nouă*, — *Robia Modernă*, — *Foaia pentru popor*, — *Oltenia Economică*, — *Liberalul*, — *Straja*, — *Brazda*. Din T. Severin: *Datina*, II, 9. — *și ziarul Cerna*. — Din Caracal: *Făclia*, III, 1. Din Calafat: *Șlove*, II, 10. — Din Filiaș: *Cuvântul Parohiei*.

Tabla de Materii

ANUL III

Articole:

- Al. Bărcăcilă*. — Însemnări de drum prin Gorjiu: Polovragi, Bengești, Cărbunești pag. 467
 „ Figuri oltene: I. G. Bibicescu „ 421
Ioan C. Băcilă. — Oltenia sub Austriaci; un document cartografic pag. 111 și 233
I. Bianu. — Despre „Moara de hârtie“ pag. 2
G. Bogdan-Duică. — Craiova de odinioară, după călătorii străini pag. 8
Lucian Costin. — Glosar de cuvinte dialectale din Banat „ 381
G. Mil. Demetrescu. — Craiova în veacul trecut pag. 119, 217 și 315
I. C. Filitti. — Banii și Caimacamii Olteniei pag. 193
N. T. Ionescu. — Mișcarea populațiunii României pe 1921 și 1922 pag. 489
Theodor Ionescu. — Din istoria școlilor craiovene „ 401
D. Izverniceanu. — Pagini din istoria Banatului și scriitorii bănațeni pag. 393 și 485
C. J. Karadja. — Câteva costume românești din vechime pag. 3
 „ Ceva despre Turnul-Roșu „ 97
 „ Oltenia după memoriile Generalului Von Bauer (1778) pag. 225, 302, 410 și 504
R. S. Molin. — Hore voinicești din Banat pag. 24 și 129
 „ Câteva însemnări cu privire la dialectul din Banat pag. 311
C. Rădulescu-Motru. — Figuri Oltene: Autobiografie „ 327
C. V. Obedeianu. — Rolul Olteniei la întronarea Fanarioșilor pag. 12
Anton Oprescu. — Importanța studiului numelui de persoane „ 20
 „ Din Toponimia Olteniei „ 290
Traian Simu. — Carașova și Crașovenii „ 477
Al. A. Vasilescu. — Vămile Olteniei sub Austriaci „ 370
- Oltenia preistorică:**
- N. Plopșor*. — Însemnătatea cercetărilor preistorice în Oltenia pag. 33
 „ Olărie înșorită în Oltenia „ 132
 „ Cioburi încrustate în alb „ 137
 „ Obsidiană în Oltenia „ 137

<i>N. Plopșor.</i> —Roata olarului	pag. 238
„ Din olăria preistorică a Olteniei	„ 241
„ Lipsa cremenei lustruite în Oltenia	„ 241
<i>M. Roska.</i> —Noi date cu privire la ceramica cordată	„ 131
„ Sfaturi practice	„ 242

Acte și Documente:

<i>Acte vechi inedite</i> (1643, 1782, 1785, 1815) comunicate de Al. Bărcăcilă	pag. 138
<i>Zapise privitoare la Țigani</i> (1805, 1815, 1829) comunicate de T. G. Bulat	pag. 149
<i>Acte oltene din sec. 17, 18 și 19, referitoare la vii</i> (1697, 1699, 1727, 1810) comunicate de T. G. Bulat	pag. 330
<i>Zapise dela Pârșcov-Romanați</i> (1762, 1778) comunicate de I. Constantinescu	pag. 43
<i>Jalbă dela Cloșani-Mehedinți</i> (1848) comunicată de N. G. Dinulescu	pag. 46
<i>Hotărnicie dela Groșerea-Gorj</i> (1824), com. de acelaș	„ 144
<i>Documente din colecția M. Săulescu</i> (1655, 1699), de acelaș	„ 243
<i>Zapis din Negoști-Mehedinți</i> (1781), com. de acelaș	„ 248
<i>Zapis și carte domnească din Negoști-Mehed.</i> (1629, 1650)	„ 430
<i>Carte de judecată din Negoști-Mehed.</i> (? 1790—1800)	„ 518
<i>Zapis pentru o vie</i> (1807), com. de acelaș	„ 520
<i>Acte și scrisori din trecut</i> (1743, 1781, 1772, 1802, 1817, 1752, 1731, 1752) com. de C. N. Mateescu pag. 336, 427 și 515	
<i>Hrisov p. moșia Obedinu-Dolj</i> 1724), comunicat de C. V. Obedeanu	pag. 142
<i>Carte domnească dela Matei Basarab</i> (1633), de acelaș	„ 245
<i>Din Drâgneiu-Mehedinți</i> (1699), comunicate de N. Plopșor pg. 41	
<i>Carte de scuteală</i> (1829), de acelaș	„ 142
<i>O dietă din 1687</i> , de acelaș	„ 149
<i>Carte domnească de boerie și scuteală</i> (1826), de acelaș	„ 431
<i>Zapis pentru satul Vârbița de jos-Mehedinți</i> (1649), de acelaș	„ 432
<i>Cartea lui Antonie Vodă către mănăst. Sadova-Dolj</i> (1669)	„ 513
<i>Cartea Ispravnicilor Scaun. București către aceeași</i> (1676)	„ 515
<i>Carte de reînnoire a boeriei</i> (1820), comunicată de D-na Elena I. Stăncescu	pag. 45

Note și Comunicări:

<i>Insemnări mărunte</i> , de Dr. Od. Apostol	pag. 535
<i>Vederi din Oltenia</i> de I. C. Băcilă	„ 521

<i>Sâmboteanca</i> , de G. Bodgan Duică	pag. 250
<i>Musca columbacă</i> (din isvoare ungurești) de Dr. V. Bologa	„ 444
<i>De prin Bucovina românească și înstrăinată</i> de Stef. Bosie	„ 50
<i>Columbaca în pâraiele Doljiului</i> , de acelaș	„ 260
<i>O rectificare istorică</i> , de acelaș	„ 350
<i>Foi de zestre olteneste</i> , de T. G. Bulat	„ 47
<i>Inscripții din Bis. Olteniei: Cerneți</i> , de acelaș pag. 250 și 433	
<i>O corespondență dela Craiova din 1846</i> , de acelaș	pag. 339
<i>O statistică a Craiovei din 1838</i> , de acelaș	„ 535
<i>Din însemnările unui naturalist</i> , de R. I. Călinescu pg. 347 și 441	
<i>O poezie necunoscută încă a lui N. Nicoleanu</i> , de Ilie Constantinescu	pag. 156
<i>O rectificare</i> , de acelaș	„ 255
<i>Muzeul național din Chișinău</i> , de G. Mil. Demetrescu	„ 439
<i>Din gura poporului despre Tudor din Vladimir</i> , de G. Dumitrescu-Bistrița	pag. 256
<i>Păsări rare, vizitatori ai țării noastre</i> , de Ionescu-Argetoiaia	„ 151
<i>Manuscriptul unui bănățean despre Moldova înainte de 1848</i> de D. Izverniceanu	pag. 223
<i>Musca Columbăcă în cronicari</i> , de C. V. Obedeanu	„ 525
<i>Note mărunte: O foaie de zestre</i> , de I. Păsculescu	„ 535
<i>Măruntișuri</i> , de Plopșor	„ 65
<i>Insemnări mărunte: Dobrișan</i> , de Plopșor	„ 155
„ „ <i>Muscu, Așteamăt</i> , de Plopșor	„ 345
<i>O scrisoare a lui General Năsturel despre moșia Negoii</i>	„ 529
<i>Contribuție la Lista Banilor și Caimacamlor Olteniei</i> , de G. Poboran	pag. 437
<i>Pentru o istorie a Craiovei</i> , de D. D. Stoenescu pag. 55 și 341	
<i>Din lucrările lui Aug. Pessiacov</i>	pag. 157
<i>Notițe astronomice</i> , de Ing. Al. Popescu	pag. 445 și 528
<i>Comunicări mărunte</i>	pag. 446
<i>Addenda et corrigenda</i> de M. Theodorian-Carada	„ 534
<i>Din trecutul Craiovei</i> , de A. Vasulescu	„ 526

Oltenia culturală:

<i>Moartea lui Aug. Crainic</i> , de A. Mihuleț	pag. 67
<i>Mobilizarea culturală a preoției oltene</i> , de Pr. I. G. Ghia	„ 68
<i>Mișcarea culturală în T.-Severin</i> , de A. B.	„ 74
„ „ <i>în Craiova</i> , de Fortunato pag. 76, 166, 261, 351, 447 și 537	

Tot despre Mișcarea culturală craioveană, de Prof. I. Simionescu	pag. 542
Mișcarea culturală în Calafat, de C. G.	" 169
" " în Caracal, de Il. Const.	" 267
Darea de seamă a Soc. „Prietenii Științei”	" 161
Expoziția de pictură G. Teodorescu-Romanăși, de C. D. Fort. pg. 80	
Cronică dramatică, de Fortunato	" 82
Din T.-Severin	" 272
Expoziția Severo Buradescu-Burada de C. D. Fort.	" 457
Vizita medicilor delegați ai Ligii Națiunilor în Oltenia, de D. I. Atanasiu	pag. 449
Răbojul nostru, de C. D. F.	" 544
Expoziția regională a jud. Mehedinți, de G. Hâncu	" 547
O scrisoare a Abatelui H. Breuil	" 551
Festivitate culturală în Temișoara	" 552

Cronica științifică:

Restaurarea Alhambrei, de T. G. Bulat	pag. 90
Insemnări geografice și istorice "	pag. 173 și 275
Oameni fosili din epoca aurigniană de Ch. L.	pag. 87
O foarte interesantă descoperire istorică "	" 171
Experiențe asupra variabilității sexelor "	" 172
Rostul muzeelor etnografice "	" 273
Cum a fost descoperită America "	" 274
Berea la vechii Mexicani "	" 274
Incerări de imunizare contra tuberculozei "	" 355
Teoria nouă asupra cancerului "	" 356
Sclipirea stelelor "	" 356
Suferințele exploratorilor muntelui Everest de Ch. L.	" 459
Arheologia în Statele Unite "	" 553
Antropologia în India "	" 553
Neoliticul în Sahara "	" 554
Locuinențele Giganților în Danemarca "	" 554
Energie: Concepții moderne "	" 555
Unde a fost raiul pământesc "	" 557
Epidemii de sughiț "	" 558

Recenzii:

Despre Spiritism, de C. M. Ciocazan, recenzată de Dr. Ch. L. pg. 58	
Craioveștii, de I. C. Filitti, recenzată de N. G. Dinculescu	" 63
Studi sulla Romania	" 91

Scavi eseguiti da privati nel territorio Pompeiano, de Matteo Della Corte	pag. 93
Novacula, de acelaș	" 93
O călătorie pe apele române și Basarabia în 1835, de C. J. Karadja	pag. 94
Discorso sulla Lingua Valacca, de Cardinalul Guiseppe Mezzofanti	pag. 175
Novelle romene di Michael Sadoveanu	" 175
Invățământul Istoriei Artelor la Universitatea dela Cluj, de Coriolan Petran	pag. 177
Quelques considérations sur le service consulaire, par C. J. Karadja	pag. 177
Un vechiu cimitir românesc, de D. M. Roska	" 178
Bordeiul în Oltenia, de N. Plopșor	pag. 178
Rolul istoricului de artă română în Transilvania, de Coriolan Petran	pag. 178
Petru Rareș, de I. Ursu	" 179
O pagină asupra evenimentelor dela 1854, de C. V. Obedeianu	pag. 179
Almanahul „Graficei Române”	" 180
Vocabularul Tipografului român, de V. Molin	" 180
Pagini de literatură veche, de N. Drăganu	" 181
Toponimie și Istorie, de acelaș	" 181
Copiștii Psaltirei Scheiane, de C. Lacea	" 181
Raporturile lingvistice slavo-române, de Th. Capidan	" 182
Buletinul Soc. Reg. Rom. de Geografie pe 1922	" 182
Calendarul Național al ziarului „America”	" 183
Anuarul Soc. Lit. scolare „Gr. Alexandrescu”	" 183
Credința mea, de T. Bucurescu	" 184
Dacia în antichitate și evul mediu, de I. Andrieșescu, recenzată de N. Plopșor	pag. 176
La Catalogne et l'Arménie au temps de Jacques II, par. C. Marinenco, recenzată de T. G. Bulat	pag. 277
Antologia rumena, de Carlo Tagliavini	" 278
La réforme agraire en Roumanie et les optants hongrois de Transylvanie	pag. 278
La Médecine au temps des Pharaons, par Dr. Jules Guiart	" 279
Notes ethnologiques sur la Transylvanie, de acelaș	" 280
La monografia del Professore Della Corte su la „Groma” de P. E. Bilotti	pag. 280
Menirea etnografiei în România, de G. Vâlsan	" 281

<i>Contribuții la o Biografie a lui Nicolae Bălcescu</i> , de P. P. Panaitescu	pag. 281
<i>Scrisorile lui Kelemen Mikes</i> , de C. J. Karadja	" 282
<i>Vlahii și Morlacii</i> , de Silviu Dragomir	pag. 282
<i>Fragmente din Cronica Sârbească a lui Brancovici</i>	" 283
<i>Raportul Comis. Monumentelor Istorice pentru Transilvania</i> de C. Daicoviciu	pag. 283
<i>Cercul Științific Craiovean</i> , de Marin Demetrescu	" 283
<i>Poezii alese</i> , de Elena Farago	" 283
<i>Prozatorii spanioli contemporani</i> , de Al. P. Telega	" 284
<i>Filimon Hâncu</i> , de I. Dongorozi	" 284
<i>Moldova dintre Prut și Nistru</i> , de Dr. P. Cazacu, recenzată de Dr. Ch. L.	pag. 357
<i>Unamuno</i> , de Al. Telega	" 360
<i>Drumuri și cetăți române în Banat</i> , de Tr. Simu	" 361
<i>Bănatu-i fruncea</i> , de Gh. Gârda	" 362
<i>Pictorul T. Aman</i> , de G. Oprescu	" 362
<i>Anton Bacalbașa</i> , de Barbu Lăzărescu	" 364
<i>Operele unui singuratec</i> , de Gr. Tăușan	" 364
<i>Țărănismul un suflet și o politică</i> , de C. Rădulescu-Motru	" 365
<i>Amintiri dintr'un castel la Nistru</i> , de S. Reli	" 365
<i>Iuventus</i> , de Matteo Della Corte	" 461
<i>Colonizarea Șvabilor în Banat</i> , de Tr. Simu	" 461
<i>Un manuscript al „Efimeridelor” lui C. Caragea Banul</i> , de P. Panaitescu	pag. 462
<i>Istoriografia Română în 1921-22</i> , de Crăciun și Lupu	" 462
<i>Cercetări somatologice</i> , de Dr. Apostol	" 462
<i>Le problème de l'abandon de la Dacie</i> , de N. Iorga, recenzată de V. Mihailescu	pag. 559
<i>Noțiuni de igienă</i> , de Dr. Ch. Laugier, rec. de acelaș	" 560
<i>Anthologie, Românischer Lyrik</i> , de Dr. Albert Flachs	" 560
<i>Iniințarea Mitropoliilor în Munt. și Mold.</i> de C. Marinescu	" 561
<i>Avram Iancu</i> , de Dr. Silviu Dragomir	" 561
<i>Curtea de Argeș</i> , de Virgiliu N. Drăghiceanu	" 561
<i>Buletinul Comis. Mon. Istorice pe Ian.—Mart. 1924</i>	" 562
<i>Tratamentul cărbunelui</i> , de Dr. A. Metzulescu	" 563
<i>Liniști de schituri</i> , poeme de Radu Gyr	" 563
<i>La hotarul dobrogean</i> , de I. Dongorozi	" 564
<i>Anuarul Institutului de Istorie Națională</i> , an. II	" 565

Toate cărțile fără notație specială au fost recenzate de C. D. Fort.

Cronica Revistelor:

<i>Ținută</i> de C. D. Fortunescu	pag. 185, 286, 367
---	--------------------

ARHIVELE OLTENIEI

se vând cu numărul în librăriile:

Socac & Comp.	Craiova
Ramuri	"
Lazar Sanft	"
Librăria Națională	"
Lumina	"
Pavel Suru, Calea Victoriei 83	București
Librăria Cartea Românească	"
Socac & Comp.	"
A. Stănculescu	"
"Universala" Alcalay & Comp.	"
Cartea Românească	Cluj
Teatrului	Timișoara
Fundația Principele Carol	R.-Vâlcea
Munca	Piatra-N.
Ramuri	T.-Severin
Milășescu Fiu	T.-Jiu
Cartea Banatului	Caransebeș
Diecezană	Lugoj
Curcu	Brașov
Socac & Comp.	Iasi

NUMARUL 50 LEI

Din anii 1922, 1923 și 1924 nu mai avem decât numere stinghere, și anume:

Din anul I, avem No. 2, 3 și 4 a câte 40 lei numărul

"	"	II	"	"	7, 9 și 10	"	"	"	"
"	"	III	"	"	13, 14, și 15	"	"	"	"

FABRICA DE SALAM ȘI MEZELURI FRAȚII CUMPĂNAȘU & Comp.

SOC. IN COM. SIMPLĂ
CRAIOVA

Unica instalație sistematică cu electricitate din țară
SUCURSALE: București, Calea Griviței 102. Iași, Str. Uzinei 14,
FILIALE: Craiova, Strada Madona 2, Strada Jules Michelet 21,
Strada Justiției 32 și 60, Strada Elca No. 9. SERVIM PROMPT.
DEPOZITE: Timișoara, Galați, Petroșani, Slatina, Câmpulung,
Băiți. Reprezentante în fiecare capitală de județ.
PREȚURI AVANTAJOASE

SCRISUL ROMÂNESC

INSTITUT DE EDITURĂ ȘI ARTE GRAFICE
SOCIETATE ANONIMĂ / CRAIOVA

EDITURA / TIPOGRAFIE / LITO-
GRAFIE / NOTE MUZICALE
LEGATORIE / CARTONAGE

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ
BOLJ

Prețul 50 Lei.